

ISLAMSKA ZAJEDNICA U BOSNI I HERCEGOVINI

RIJASET

NASTAVNI PLAN I PROGRAM

JU Gazi Husrev-begova medresa u Sarajevu

Sarajevo, 2021. godine

Sadržaj

ODGOJNO-OBRZOVNI PROFIL MEDRESE	1
NASTAVNI PLANOVI	15
Zajednička jezgra Nastavnog plana i programa medresa Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.....	17
Prijedlog Specifičnog nastavnog plana (Model 2).....	Error! Bookmark not defined.
PROGRAMI NASTAVNIH PREDMETA.....	21
ISLAMSKO PODRUČJE	23
KIRAET – PRAVILNO UČENJE KUR'ANA	27
NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA KIRAET – PRAVILNO UČENJE KUR'ANA	28
Opće uvodne napomene.....	28
Kiraet I razred.....	31
Kiraet II razred.....	35
Kiraet III razred.....	39
Kiraet IV razred	43
Kiraet III razred – izborna nastava	47
Kiraet IV razred – izborna nastava	52
AKAID – DOGMATIKA.....	57
NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA AKAID – DOGMATIKA	58
Opće uvodne napomene.....	58
Šifra predmeta:	58
Akaid I razred	60
Akaid II razred	67
Akaid III razred	72
Akaid IV razred	76
Akaid III razred - izborna nastava.....	84
Akaid IV razred - izborna nastava.....	88
FIKH – PRAVO.....	93
NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA FIKH – PRAVO.....	94
Opće uvodne napomene.....	94
Fikh I razred.....	96
Fikh II razred.....	100
Fikh III razred.....	105
Fikh IV razred	109
Fikh - izborna nastava.....	113
Opće uvodne napomene.....	113
Fikh III razred – izborna nastava	115
Fikh IV razred – izborna nastava	119

AHLAK – TEOLOGIJA MORALA	123
NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA AHLAK – TEOLOGIJA MORALA.....	124
Opće uvodne napomene.....	124
Ahlak (Model 1)	126
Ahlak I razred	126
Ahlak II razred	131
TEFSIR – EGZEGEZA KUR'ANA.....	136
NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA TEFSIR – EGZEGEZA KUR'ANA.....	137
Opće uvodne napomene.....	137
Tefsir III razred	141
Tefsir IV razred	148
HADIS	165
KONSTITUTIVNA TRADICIJA ISLAMA.....	165
NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA HADIS – KONSTITUTIVNA TRADICIJA ISLAMA	166
Opće uvodne napomene.....	166
Hadis III razred	168
Hadis IV razred	173
POVIJEST ISLAMA.....	175
NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA POVIJEST ISLAMA	176
Opće uvodne napomene.....	176
Povijest islama I razred	180
Povijest islama II razred	189
JEZIČKO PODRUČJE	199
ISHODI UČENJA ZA JEZIČKO PODRUČJE	201
BOSANSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST	203
NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA BOSANSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST	204
Opće uvodne napomene.....	204
Bosanski jezik i književnost I razred	209
Bosanski jezik i književnost II razred	214
Bosanski jezik i književnost III razred	220
Bosanski jezik i književnost IV razred	228
Bosanski jezik i književnost – izborna nastava	236
Opće uvodne napomene.....	236
Bosanski jezik i književnost III razred – izborna nastava	238
Bosanski jezik i književnost IV – izborna nastava.....	244
ARAPSKI JEZIK.....	251
NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA ARAPSKI JEZIK	252
Opće uvodne napomene.....	252

Arapski jezik I razred	259
Arapski jezik II razred	268
Arapski jezik III razred	278
Arapski jezik IV razred	288
Arapski jezik III razred – izborna nastava.....	297
Arapski jezik IV razred – izborna nastava.....	304
ENGLESKI JEZIK.....	313
NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA ENGLESKI JEZIK.....	315
Opće uvodne napomene.....	315
Engleski jezik I razred	319
Engleski jezik II razred	330
Engleski jezik III razred	343
Engleski jezik IV razred.....	354
Engleski jezik – izborna nastava	363
Opće uvodne napomene.....	363
Engleski jezik III razred – izborna nastava.....	366
Engleski jezik IV razred – izborna nastava.....	373
DRUŠTVENO PODRUČJE.....	381
ISHODI UČENJA ZA DRUŠTVENO PODRUČJE	383
HISTORIJA.....	385
NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA HISTORIJA	386
Opće uvodne napomene.....	386
Historija I razred	389
Historija II razred.....	395
Historija III razred – izborna nastava	402
NASTAVNI PROGRAM IZ PREDMETA SAVREMENA HISTORIJA BOŠNJAKA.....	408
Opće uvodne napomene.....	408
SAVREMENA HISTORIJA BOŠNJAKA	412
IV razred – izborna nastava.....	412
GEOGRAFIJA.....	421
NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA GEOGRAFIJA.....	422
Opće uvodne napomene.....	422
Geografija III razred.....	426
Geografija III i IV – izborna nastava.....	434
Geografija III razred – izborna nastava	438
Geografija IV razred – izborna nastava	445

FILOZOFIJA	453
NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA FILOZOFIJA.....	454
Opće uvodne napomene.....	454
Filozofija IV razred.....	457
PSIHOLOGIJA.....	463
NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA PSIHOLOGIJA.....	464
Opće uvodne napomene.....	464
Psihologija II ili III razred	466
LOGIKA.....	471
NASTAVNI PROGRAM PREDMETA LOGIKA	472
Opće uvodne napomene.....	472
Logika III ili IV razred	475
SOCIOLOGIJA.....	481
NASTAVNI PROGRAMI IZ PREDMETA SOCIOLOGIJA	483
Opće uvodne napomene.....	483
Sociologija IV razred.....	485
PRIRODNO-MATEMATIČKO PODRUČJE	492
ISHODI UČENJA ZA PRIRODNO-MATEMATIČKO PODRUČJE	493
MATEMATIKA.....	495
NASTAVNI PROGRAMI IZ PREDMETA MATEMATIKA	496
Opće uvodne napomene.....	496
Matematika I razred.....	499
Matematika II razred.....	504
Matematika III razred.....	509
Matematika IV razred	513
Matematika III razred – izborna nastava	517
Matematika IV razred – izborna nastava	523
FIZIKA	529
NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA FIZIKA	530
Fizika (Model 1).....	530
Fizika I razred	533
Fizika II razred	540
HEMIJA.....	547
NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA HEMIJA	548
Hemija (Model 1)	548
Hemija I razred	551
Hemija II razred	555
Hemija III razred – izborna nastava	559

Hemija IV razred – izborna nastava	563
BIOLOGIJA	567
NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA BIOLOGIJA.....	569
Biologija (Model 1)	569
Biologija I razred	572
Biologija II razred	577
Biologija III razred – izborna nastava	582
Biologija IV razred – izborna nastava.....	586
Biologija III razred – izborna nastava	591
Biologija IV razred – izborna nastava.....	595
MULTIDISCIPLINARNO PODRUČJE	601
ISHODI UČENJA ZA MULTIDISCIPLINARNO PODRUČJE.....	603
INFORMATIKA	605
NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA INFORMATIKA	606
Opće napomene.....	606
Informatika I razred (Model 1).....	611
Informatika II razred (Model 2).....	617
Informatika III razred – izborna nastava (Model 3)	621
Informatika IV razred – izborna nastava	626
TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ	631
NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ.....	632
Tjelesni i zdravstveni odgoj I razred.....	635
Tjelesni i zdravstveni odgoj II razred.....	641
Tjelesni i zdravstveni odgoj III razred.....	647
Tjelesni i zdravstveni odgoj IV razred.....	653
DEMOKRATIJA I LJUDSKA PRAVA	659
NASTAVNI PROGRAM PREDMETA DEMOKRATIJA I LJUDSKA PRAVA	660
Opće uvodne napomene.....	660
Demokratija i ljudska prava IV razred	663
IV	671
PROGRAM ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA U UČENIČKOM DOMU.....	671
PROGRAM ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA U UČENIČKOM DOMU U MEDRESAMA ISLAMSKE	
ZAJEDNICE U BOSNI I HERCEGOVINI.....	673
SADRŽAJ ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA U UČENIČKOM DOMU	678
PODRUČJA ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA	678
1. SOCIJALNA INTEGRACIJA I PODSTICANJE RAZVOJA LIČNOSTI	678
2. UČENJE I PODSTICANJE OBRAZOVNOG RAZVOJA UČENIKA	683
3. ZDRAVSTVENO-HIGIJENSKI I FIZIČKI RAZVOJ	689

4. SLOBODNO VRIJEME – RAZVOJ KREATIVNOSTI	694
5. DUHOVNI RAZVOJ	698
OPIS POSLOVA I RADNIH ZADATAKA ODGAJATELJA U UČENIČKOM DOMU	702

I

ODGOJNO-OBRAZOVNI PROFIL MEDRESE

I

ODGOJNO-OBRAZOVNI PROFIL MEDRESE

I ODLIKE MEDRESE

Medresa je odgojno-obrazovna ustanova i srednja vjerska škola koja svoje učenike odgaja i obrazuje u duhu islamskih vrijednosti i u skladu sa savremenim potrebama društva, te ih osposobljava za život i nastavak obrazovanja na islamskim i drugim fakultetima.

Odgojno-obrazovni sistem medrese razvijao se stoljećima u širem muslimanskom kulturno-civilizacijskom okruženju i u posebnim duhovno-tradicijskim uvjetima, koji se baštine na području Bosne i Hercegovine i njenog okruženja.

Nastava u medresi traje četiri godine i izvodi se na bosanskom jeziku, po Nastavnom planu i programu koji donosi Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Dio odgojno-obrazovnog programa može se izvoditi i na drugim stranim jezicima, zastupljenim u Nastavnom planu i programu medresa, uz saglasnost Osnivača.

Medresa je škola internatskog tipa i, u pravilu, svi redovni učenici stanuju u učeničkom domu. Djeluje kao jedinstvena škola s muškim, ženskim i kombiniranim odjeljenjima.

II VIZIJA I MISIJA MEDRESE

Vizija

Medresa je ustanova koja ima infrastrukturne, materijalno-tehničke i kadrovske resurse za svoj rad. U njoj se provode odgoj i obrazovanje moralne, savjesne i angažirane ličnosti učenika.

Izvršnost odgoja i obrazovanja stječe se u poticajnom okruženju, uz korištenje savremenih nastavnih i odgojnih sredstava i pomagala, te informacijsko-komunikacijskih tehnologija. U medresi se podstiče razvoj znanja, vještina i kompetencija, neophodnih za samostalno učenje, nastavak obrazovanja i aktivan i kreativan doprinos vjerskom i nacionalnom radu i razvoju zajednice.

Misija

Medresa na temelju islamskih, univerzalnih i tradicijskih vrijednosti formira kvalitetan odgojno-obrazovni sistem, koji odlikuje sigurno i poticajno okruženje za odgoj i obrazovanje uspješnih, samostalnih i odgovornih učenika. Učenici kontinuirano razvijaju cjelovite lične duhovne i materijalne potencijale, znanja, vještine i kompetencije koje im omogućavaju da budu uzorni i uspješni, osposobljeni za nastavak obrazovnog procesa i kreativni doprinos razvoju zajednice, te sudionici cjeloživotnog obrazovanja, uz podsticaj stručnih i kreativnih profesora i odgajatelja i podršku roditelja i šire društvene zajednice.

Svoju misiju medresa ostvaruje u redovnoj, izbornoj, fakultativnoj, instruktivnoj i kursnoj nastavi, brojnim vannastavnim aktivnostima, volonterskom radu učenika i nastavnog i odgajateljskog osoblja, te u drugim programima koji podstiču na opće dobro i razvoj vjerske, nacionalne i državotvorne svijesti.

III ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI MEDRESE

Osnovni odgojno-obrazovni cilj medrese je podržavanje kognitivnog, afektivnog i psihomotorног

razvoja učenika na temelju univerzalnih islamskih vrijednosti, u skladu s potrebama učenika i društva, orijentirano pripremom za uključivanje u obrazovne i radne tokove, cjeloživotno učenje i odgovorno građanstvo.

Opći zadaci odgoja i obrazovanja u medresi su:

- moralni razvoj i internalizacija temeljnih univerzalnih i islamskih vrijednosti: istine, dobra, slobode, sigurnosti, odgovornosti, pravičnosti, solidarnosti, društvene jednakosti i drugih;
- usvajanje znanja, vještina i sposobnosti potrebnih za nastavak obrazovanja, te uključivanje u društvene i radne procese;
- razvoj stavova o sebi, vjeri, domovini i društvu;
- socijalni razvoj (multikulturalizam, odgovornost, zaštita ličnog integriteta, aktivno građanstvo);
- ospozobljavanje za cjeloživotno učenje.

IV VRIJEDNOSTI I NAČELA MEDRESE

Medresa je bazirana na temeljnim vrijednostima vjere i vjerovanja i na općedruštvenim vrijednostima koja sadrže načela morala i profesionalne etike. U njenom radu pridržavaju ih se svi učesnici procesa odgoja, obrazovanja i rada, s ciljem razvoja ličnosti i kompetencija učenika, digniteta i profesionalnog dostojanstva osoblja i ugleda medrese kao odgojno-obrazovne ustanove.

Vrijednosti medrese izvedene su iz kur'anske i sunetske odgojno-obrazovne paradigmе, a obuhvataju privrženost vjeri i domovini, poznavanje i uvažavanje osnovnih i univerzalnih ljudskih prava, izgradnju kulture sjećanja, čuvanje i njegovanje bosanskog jezika, svijest o prošlosti i usmjerenošću k izgradnji naprednog društva u budućnosti.

Medresa nudi i podstiče islamske etičke vrijednosti, koje potpomažu izgradnju individualnog svjetonazora kojim se želi postići da učenici doprinose sveukupnom kvalitetu društva u kome žive. Te vrijednosti su znanje, istina, dobrota, ljubav, iskrenost, ljepota, pravda i ljudska prava, čovjekoljublje i domoljublje, poštenje i čestitost, rad i odgovornost, izvršnost, inovativnost i kreativnost, samopoštovanje i identitet, samouvjerenost i nezavisnost, poštivanje ljudskog dostojanstva i vjerske različitosti.

Medresa vodi brigu i njeguje univerzalne vrijednosti i norme koje su temelj društvenog života: poštivanje ljudskog dostojanstva i slobode u opredjeljenju, mišljenju i izražavanju; društvena jednakost i međusobna solidarnost; otvorenost za timsko i saradničko ponašanje i djelovanje; mir i sigurnost; spremnost za razmjenu vrijednosti i interkulturnu saradnju; zabrana diskriminacije; konstruktivno i kritičko mišljenje i kritička valorizacija; sposobnost aktivnog komuniciranja vlastitih vrijednosti; očuvanje zdravlja i životne sredine i sl.

Medresa odgaja učenike otvorenog uma, zdravog srca, snažne volje i čiste savjesti.

U radu medrese posebno će se poštovati načela individualizacije odgojno-obrazovnog rada, poštivanje potreba svih učesnika odgojno-obrazovnog procesa, podržavanje mnogostranog razvoja potencijala učenika, poštivanje različitosti i osiguranje ravnopravnosti i sl.

V UPORIŠTE KURIKULUMA MEDRESE

Uporište za izradu kurikuluma medrese čine učenje islama, višestoljetna tradicija rada i razvoja medresa, tradicija življena i naučavanja islama u Bosni i Hercegovini i njenom okruženju, te međunarodne i lokalne norme i standardi srednjoškolskog odgoja i obrazovanja.

Ključna uporišta kurikuluma medresa su:

- specifičnost odgojno-obrazovnog rada i autonomija u radu i kreiranju procesa, utemeljenih na aktima i odlukama Islamske zajednice u BiH, kao osnivača;
- afirmacija odgoja i obrazovanja;
- naučna utemeljenost i uvažavanje promjena u naučnom, tehnološkom i tehničkom razvoju;
- integracija znanja i kompetencija iz islamskog i drugih područja znanja;
- tradicionalna odgojno-obrazovna paradigma medrese i usklađivanje s potrebama vremena;
- težnja k inoviranju odgojno-obrazovnog djelovanja medrese;
- težnja pružanju jednakih šansi za razvoj i uspjeh svih učesnika u odgojno-obrazovnom procesu;
- kompetentnost, stalno stručno usavršavanje, odgovornost i izražena profesionalna etika u radu svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa;
- poštivanje općih ljudskih i posebnih prava i dostojanstva učenika;
- transparentnost i višedimenzionalnost procesa vrednovanja odgojno-obrazovnog rada učenika, nastavnika i odgajatelja;
- svijest o značaju obrazovanja za izgradnji stabilnog i prosperitetnog društva;
- horizontalna i vertikalna prohodnost tokom odgojno-obrazovnog procesa;
- osiguravanje mogućnosti za razvoj i očuvanje ličnog i kolektivnog vjerskog, nacionalnog i državotvornog identiteta svih učesnika obrazovnog procesa.

VI OSIGURAVANJE USLOVA ZA REALIZACIJU ODGOJNO-OBRASOVNOG RADA

Odgojno-obrazovni rad u medresi realizira se shodno uvjetima, predviđenim standardima i normativima rada za srednje škole, koje donose nadležne obrazovne vlasti.

Medresa stalno unapređuje ljudske, prostorne, infrastrukturne, materijalno-tehničke i finansijske uslove za realizaciju odgojno-obrazovnog procesa, u saradnji s osnivačem i nadležnim ministarstvom.

Uz osiguravanje optimalnih uslova za realizaciju nastavnih, odgojnih i vannastavnih aktivnosti, posebna pažnja se posvećuje radu i saradnji s lokalnom zajednicom.

a) Ljudski resursi

Za realizaciju ciljeva i zadataka odgojno-obrazovnog rada u medresi neophodno je osigurati adekvatno ospozobljene nastavnike, odgajatelje, stručne saradnike i saradnike, što podrazumijeva visoki nivo općeg i stručnog obrazovanja i pedagoško-psihološku i didaktičko-metodičku ospozobljenost. U savremenim uvjetima realizacije odgojno-obrazovnog procesa veoma je značajna kompetentnost i kreativnost nastavnika, odgajatelja i stručnih saradnika u vođenju nastavnog procesa, ospozobljenost za prenošenje sadržaja i vrijednosti vjere, kao i ospozobljenost za primjenu savremenih nastavnih metoda i sredstava.

Da bi se zadovoljili ovi uslovi, neophodno je stalno individualno i skupno stručno usavršavanje.

Profil i stručna sprema nastavnika utvrđuju se nastavnim planom i programom medrese, a u skladu sa zakonom i propisima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Pored navedenih kriterija, pri izboru nastavnika, odgajatelja, stručnih saradnika i saradnika, neophodno je voditi brigu i o moralnim i radnim kvalitetima kandidata.

b) Materijalni uslovi

Odgojno-obrazovni rad u medresi zahtijeva odgovarajuću materijalnu osnovu. Pod tim se podrazumijevaju prostor i objekti, infrastruktura, namještaj i oprema za nastavu i učenički dom, didaktička sredstva i pomagala neophodna za ostvarivanje postavljenih odgojno-obrazovnih ciljeva i zadataka. Neophodno je opremiti kabinete najnovijom opremom za izvođenje interaktivne i praktične nastave, posebno iz prirodnih i informatičkih nauka.

U učeničkom domu je neophodno obezbijediti uslove za boravak, učenje, društveni život, realizaciju vannastavnih aktivnosti, odmor i rekreativnu učenicu.

Pedagoški, didaktički, estetski, sigurnosni, higijenski i drugi kriteriji za utvrđivanje materijalne osnove medrese definiraju se odgovarajućim normativima i standardima.

c) Finansiranje rada medrese

Finansiranje djelatnosti medrese vrši se prema potrebama koje proizlaze iz potreba realizacije nastavnog plana i programa i godišnjeg programa rada. Sredstva za finansiranje osiguravaju osnivač medrese i vlada na području u kojem medresa djeluje.

Roditelji i staratelji učenika participiraju u finansiranju dijela troškova smještaja i korištenja usluga učeničkog doma u medresi. Medresa obezbjeđuje stipendije za nadarene i učenike sa socijalnim potrebama.

Medresa može primati poklone i donacije od pravnih i fizičkih lica za poboljšanje uvjeta svog rada.

VII ISHODI UČENJA

Učenici će nakon završene medrese posjedovati stavove, vrijednosti i navike, znanja, vještine i sposobnosti, a posebno:

- definirati ključne pojmove iz islamskih i drugih nastavnih područja i koristiti ih u usmenoj i pisanoj komunikaciji;
- integrirati, upoređivati i argumentirati islamska i znanja iz drugih područja;
- razviti temeljnu funkcionalnu pismenost koja obuhvata vladanje informacijsko-komunikacijskim tehnologijama, primjenu verbalne komunikacije i matematičkih principa u svakodnevnom životu;
- demonstrirati teološke, jezičko-komunikacijske, prirodno-matematičke, društveno-humanističke i informatičke kompetencije na srednjem nivou;
- demonstrirati pripadnost islamskoj i široj društvenoj zajednici, uz timski i saradnički rad;
- prepoznavati, definirati i razlikovati temeljne vjerske, psihološke i društvene pojmove i procese, te identificirati ih i razumijevati u konkretnim društvenim relacijama;

- biti osposobljeni za kreativno i kritičko razmišljanje koje mogu primijeniti u sagledavanju i iznalaženju adekvatnih rješenja za izazove i probleme iz svakodnevnog života;
- argumentirati i braniti stavove i vrijednosti utemeljene na islamskom i humanističkom učenju;
- primijeniti temeljne moralne vrijednosti i specifičan bonton u islamu;
- demonstrirati naviku redovnog obavljanja namaza, posta i drugih islamskih dužnosti;
- primjenjivati jasnu i preciznu komunikaciju na bosanskom jeziku u svakodnevnom životu;
- osposobljavati se za komunikaciju na dva strana jezika na srednjem i višem nivou upotrebe;
- biti osposobljeni za pravilno i tečno učenje Kur'ana, te upućeni u aspekte djelovanja džemata;
- pokazati kreativne vještine i sposobnosti u više umjetničkih, kulturnih i sportskih područja;
- prakticirati higijenske i zdravstvene navike;
- planirati i organizirati svoje aktivnosti i rješavati manje potrebe, probleme i izazove u društvu;
- iskazivati ljubav prema vjeri, zajednici i domovini;
- prepoznavati, poštovati i provoditi ljudska prava i razviti ekološku svijest;
- učestvovati u aktivnostima i programima za očuvanje i unapređenje vjerskog, kulturnog i nacionalnog identiteta;
- identificirati vlastite kapacitete i steći bazni kapacitet za prakticiranje cjeloživotnog učenja.

Odgojno-obrazovni proces u medresi podržavat će rast i razvoj učenika, kako bi izrasli u jake, stabilne, kompetentne i odgovorne ličnosti.

VIII UPIS U MEDRESU

U prvi razred medrese mogu se upisati kandidati koji, pored ispunjavanja općih uslova propisanih zakonima o srednjem odgoju i obrazovanju, ispunjavaju i posebne uslove, koje propisuje Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Kandidat za upis u medresu treba da posjeduje neophodne fizičke, psihičke i intelektualne potencijale i odgovarajuću razinu prethodno stečenih znanja.

Upis učenika u medresu vrši se na osnovu sljedećih općih kriterija:

- a. opći uspjeh kandidata, postignut u VI, VII, VIII i IX razredu osnovne škole,
- b. uspjeh iz predmeta: Bosanski jezik, Engleski jezik ili prvi strani jezik, Matematike i Islamske vjeronauke u VIII i IX razredu, odnosno posljednja dva razreda osnovne škole,
- c. rezultata postignutog na testu općeg znanja ukoliko se organizira prijemni ispit ili
- d. rezultata postignutog na ispitima eksterne mature za učenike koji su po završetku osnovne škole obavezni polagati eksternu maturu.

Dodatni kriteriji su:

- a. diploma učenika generacije u osnovnoj školi,
- b. odličan uspjeh iz svih nastavnih predmeta i primjernog vladanja u posljednja četiri razreda osnovne škole,
- c. diploma hafiza,
- d. rezultati postignuti na kantonalnim i regionalnom, te takmičenjima na nivou entiteta i na nivou Bosne i Hercegovine, kao i na međunarodnim takmičenjima.

U pravilu, prijemnim ispitom, ukoliko se organizira, provjerava se znanje kandidata koji ne pristupaju polaganju eksterne mature, i to putem:

- testa općeg znanja (Bosanski jezik, Engleski jezik, Islamska vjeronauka i Matematika),
- usmenog ispita iz učenja Kur'ana.

Način i procedura upisa učenika u medresu propisuje se posebnim normativnim aktom, a donosi ga Rijaset Islamske zajednice u BiH.

U pravilu, plan upisa broja odjeljenja i učenika u medresama donosi Rijaset Islamske zajednice u BiH na osnovu prijedloga školskih/upravnih organa medresa, a plan, prijem i upis kandidata zavisi od objektivnih mogućnosti medrese i broja kandidata koji su aplicirali, odnosno uspješno okončali upisnu proceduru.

IX SADRŽAJ I STRUKTURA ODGOJNO-OBRZOZNOG RADA U MEDRESI

Osnovnu strukturu odgojno-obrazovnog rada u medresi, u skladu sa Zajedničkom jezgrom Nastavnog plana i programa medresa, sačinjavaju:

- redovna nastava,
- izborna nastava,
- fakultativna nastava,
- program odgojnog rada.

Zajednička jezgra Nastavnog plana i programa medresa sadrži odgojno-obrazovne sadržaje koji su obavezni za sve medrese. Istovremeno, svaka medresa pojedinačno planira i kreira dodatne predmete u redovnim, izbornim ili fakultativnim nastavnim sadržajima.

Nastavni predmeti redovne nastave u nastavnom planu medresa razvrstani su u pet nastavnih područja:

1. islamsko područje,
2. jezičko područje,
3. društveno područje,
4. prirodno-matematičko područje,
5. multidisciplinarno područje.

Izborni dio nastave čine najmanje po dva nastavna predmeta i/ili izborne grupe predmeta po nastavnim područjima za koje se opredijele učenici trećeg i četvrtog razreda, koji su obavezni pohađati ovaj vid nastave. Nastavničko vijeće medrese donosi konačnu odluku o predmetima ili grupi predmeta koji se uključuju u izbornu nastavu, ovisno o kadrovskim potencijalima, prostornim mogućnostima, interesima i afinitetima učenika i drugim uvjetima.

Fakultativni dio nastave čine nastavni predmeti koji, u pravilu, nisu zastupljeni u redovnoj i izbornoj nastavi i programi predmeta koncipiranih na osnovu odluke osnivača i nadležnog ministarstva.

Medrese planiraju i organiziraju specifičan vid realizacije nastave koji uključuje međupredmetnu korelaciju i zajedničku interdisciplinarnu obradu nastavnih sadržaja iz više predmeta istog ili više različitih nastavnih područja.

Posebno se preporučuje interdisciplinarna obrada sadržaja iz predmeta islamskog područja, ali i zajednička obrada nastavnih jedinica islamskog područja s predmetima iz drugih nastavnih područja.

Nastavničko vijeće medrese, na prijedlog stručnih aktiva, planira realizaciju sati za obradu određenih nastavnih jedinica, koji uključuju zajedničku međupredmetnu obradu za jedno ili više odjeljenja. Planiranje i realizacija ovog vida nastave uslovljeno je prostornim i organizacijskim uvjetima rada u medresi.

Širu strukturu odgojno-obrazovnog rada u medresi sačinjavaju:

- redovna nastava,
- izborna nastava,
- fakultativna nastava,
- program odgojnog rada,
- kursna nastava,
- praksa učenika,
- vannastavne aktivnosti,
- dodatna nastava,
- dopunska nastava,
- rad s nadarenim i talentiranim učenicima,
- rad s odjeljenskom zajednicom,
- saradnja s porodicom,
- javna i kulturna djelatnost škole.

Redovna nastava je najorganiziraniji vid odgojno-obrazovnog rada. Njome se osigurava široko i kvalitetno obrazovanje u okviru pojedinih nastavnih predmeta iz pet temeljnih nastavnih područja, a prema utvrđenom Nastavnom planu i programu. Redovna nastava organizira se u okviru petodnevne radne sedmice, po sedmičnom rasporedu sati i obavezna je za sve učenike.

Izborna nastava zastupljena je u III i IV razredu medrese, uz redovnu/obaveznu nastavu. Čine je najmanje dva izborna predmeta ili izborna grupa u jednom razredu. U pravilu, svaki izborni predmet zastupljen je u rasporedu sati s dva sata sedmično. Redovno pohađanje izborne nastave je obavezno za svakog učenika. Ocjena učenika iz izbornog predmeta upisuje se u svjedodžbu o završenom razredu i vrednuje se u ukupnom zbiru ocjena. Medresa može odabratи izborne predmete ili grupu izbornih predmeta i formirati izborne grupe iz pet nastavnih područja i iz sadržaja posebnih nastavnih programa za izbornu nastavu. Osnivač ili školski/upravni odbor medrese jedan predmet od posebnog značaja mogu proglašiti izborno-obaveznim za učenike trećeg i četvrtog razreda.

Fakultativna nastava organizira se po potrebi i na osnovu odluke osnivača, nadležnog ministarstva ili upravnog i drugog organa medrese. Organizira se za učenike koji se za nju opredijele iz sadržaja predmeta koji su zastupljeni u fakultativnoj nastavnoj grupi. Medresa formira grupu koja pohađa fakultativnu nastavu od učenika jednog ili više razreda, u skladu s uvjetima i prema iskazanom interesu i opredjeljenju učenika i utvrđenoj potrebi za uvođenjem ovog vida nastave iz jednog ili više predmeta.

Fakultativna nastava omogućava diferencijaciju u realizaciji programa dodatnog obrazovanja u skladu s afinitetima i izraženim interesom učenika, prema načelima dobrovoljnosti i slobodnog opredjeljenja.

Učenik nije obavezan pohađati fakultativnu nastavu. Ukoliko se opredijeli za fakultativnu nastavu iz određenog predmeta, obavezan ju je pohađati. Učeniku koji uspješno završi program fakultativne nastave

iz određenog predmeta ocjena se unosi u svjedodžbu. Ukoliko nije uspješno završio program predmeta fakultativne nastave i ocijenjen je negativnom ocjenom, predmet i ocjena se ne upisuju u svjedodžbu. Ocjena iz fakultativnih predmeta vrednuje se prema propisima nadležnih obrazovnih vlasti.

Program odgojnog rada realizira se u učeničkom domu u popodnevni satima, u skladu s programom koji je sadržan u Nastavnom planu i programu medrese i rasporedu dnevnih aktivnosti. Ovaj program prioritetno realiziraju profesori i profesorice angažirani u odgojnom radu, odnosno profesori angažirani i u nastavnom i u odgojnom radu u okviru jedinstvene radne norme. Program se realizira s odjeljenjskim, radnim i interesnim grupama, kao i individualno, prema preporukama organa medrese i odgajateljske službe.

Kursna nastava organizira se prioritetno iz jezičkog nastavnog područja, poput Access programa učenja engleskog jezika, te učenja turskog i njemačkog jezika u saradnji s ambasadama, centrima i institutima koji podržavaju realizaciju kurseva stranih jezika u medresama Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Također, kursevi se mogu održavati i iz drugih nastavnih, umjetničkih, sportskih ili radnih vještina, poput: kaligrafije, fotografije i slikarstva; sviranja muzičkih instrumenata; plivanja, skijanja, borilačkih sportova; informatičkih i digitalnih vještina; šivanja i kulinarstva, zanatskih i privrednih vještina i sl.

Praksa učenika realizira se prioritetno tokom ramazana i, u pravilu, obavljaju je učenici završnog razreda medrese prema rasporedu Rijaseta i drugih organa Islamske zajednice u BiH. Nadležni glavni imami i profesori medrese uključeni u nadzor realizacije prakse daju opisnu ocjenu rada učenika na praksi. Učenička praksa se može realizirati tokom zimskog i ljetnog raspusta i u danima vikenda.

Vannastavne (izvannastavne) aktivnosti realiziraju se na principu slobodnog izbora učenika u slobodno ili vrijeme planirano za realizaciju ovih aktivnost u vidu sekcija, klubova i sl. Ovaj vid aktivnosti omogućava razvijanje kreativnih potencijala učenika i stjecanje dodatnih kompetencija.

Učešćem u sekcijama, poput dramske, recitatorske, horske, prevodilačke, kaligrafske, ekološke, u sportskim sekcijama i klubovima, kao i u drugim vidovima realizacije natjecanja, igara, susreta, posjeta, u raznim programima i manifestacijama, učenici stječu dodatna znanja, vještine i sposobnosti koje im se ne nude u programima redovnog obrazovanja, a koje doprinose njihovom kreativnom razvoju.

Dodatna nastava realizira se iz predmeta za koji učenici iskažu posebno interesiranje u cilju dodatne afirmacije učeničkih saznanja, te razvijanja i usavršavanja potencijala. Profesori kreiraju programe dodatne nastave s preciziranim brojem grupa, kriterijem izbora, predmetnim oblastima, uz vođenje evidencije i dokumentacije.

Dopunska nastava realizira se po potrebi za učenike koji iz određenog nastavnog predmeta nemaju dovoljna znanja za adekvatno praćenje nastavnog procesa. Nakon analiza učeničkih postignuća i na osnovu prethodnih iskustava, dopunska nastava uvodi se blagovremeno kako bi se učenici podržali u nastojanju da savladaju sadržaje koje teže prate ili zaostaju u očekivanim postignućima na određenom nastavnom predmetu ili dijelu nastavnih sadržaja.

Rad s nadarenim i talentiranim učenicima odvijat će se u postojećim modelima, kao što su:

- akceleracija (brže napredovanje u razredima, u skladu sa zakonom o srednjem obrazovanju i odgoju i propisiima o radu s nadarenim i talentiranim učenicima),
- posebni programi u vidu klubova i sekcija,
- mentorski rad,
- obogaćivanje postojećeg sadržaja,
- grupisanje po sposobnostima.

Dodatni rad realizira se putem specijalnih programa za učenike jedne ili više medresa, u saradnji s visokoškolskim ustanovama, ustanovama specijaliziranim za realizaciju programa za nadarene i osobama koje posjeduju istaknuta znanja i vještine za realizaciju specijaliziranih i poticajnih programa.

Među preporučenim programima za nadarene učenike ističu se: programi iz prirodnno-matematičkog područja (matematika i fizika, hemija i biologija), informatike, informatičkog programiranja i korištenja digitalnih tehnologija; debate i govorništva; dramskog stvaralaštva, pjesništva i lijepe riječi; liderstva; kaligrafije i fotografije; stranih jezika i dr.

Specijalni programi za nadarene i talentirane učenike planiraju se okvirnim nastavnim kalendarom i godišnjim programom rada škole.

Rad s odjeljenjskom zajednicom realiziraju razrednik i odgajatelj u više segmenata:

- a) Rad s odjeljenjem prema posebnom programu realizira se prioritetno na satima odjeljenjske zajednice, a obuhvata teme iz različitih odgojno-obrazovnih oblasti, poput duhovnog i moralnog odgoja, kulture življenja, formiranja zdravstveno-higijenskih navika, organizacije i izbora modela učenja, korištenja slobodnog vremena i rekreacije, ponašanja u vanrednim okolnostima, zaštiti od mina i drugih ubojitih sredstava i dr. Razrednik vodi računa o realizaciji nastavnog procesa u odjeljenjima, organizira kružoke za učenike, motivira ih i podstiče na odgovoran rad i bolja postignuća u nastavnim i vannastavnim aktivnostima, razvija kod njih osjećaj pripadnosti grupi, školi, te ih podstiče na opće dobro i volonterski rad u zajednici.
- b) Svako odjeljenje, pored razrednika, ima i odgajatelja, koji radi u popodnevnom periodu u učeničkom domu. Odgajatelj realizira aktivnosti s odjeljenjem u cijelini i pojedinačno s učenicima. On učenicima pruža psihološku podršku tokom internatskog života i ukazuje im na mogućnosti za sticanje njima bliskih znanja, vještina i kompetencija. S učenicima vodi redovne grupne i pojedinačne razgovore i realizira aktivnosti odgojnog djelovanja na formiranju i unapređenju njihovih crta i karakteristika ličnosti i poticanja većeg angažmana. Svoje aktivnosti evidentira u dnevnik odgojnog rada.
- c) Razrednici i odgajatelji učestvuju s učenicima u planiranju, organiziranju i realizaciji tribina, promocija, debata, posjeta ustanovama kulture, izleta, ekskurzija, posjeta srodnim školama i drugim aktivnostima koje doprinose širem odgoju i pozitivnom usmjerenju učenika u svom odjeljenju.

Saradnja s porodicom ostvaruje se u više modela i vidova:

- a) Organiziranje roditeljskih sastanaka s roditeljima svih učenika najmanje planira se jedanput godišnje, a s roditeljima učenika određenog odjeljenja do četiri puta tokom školske godine. Na sastancima se roditelje informira o posebnostima i aktuelnostima u nastavnom i domskom radu i životu učenika i tekućim aktivnostima, programima i projektima medrese i sl. Na odjeljenjskim sastancima razrednici i odgajatelji upoznaju roditelje s učenjem i vladanjem učenika i odjeljenjskim aktivnostima.
- b) Posjete porodicama učenika medrese realiziraju razrednici, odgajatelji i drugi profesori medrese tokom školske godine i ramazana, kako bi stekli uvid u porodično i socijalno stanje porodice i pružili podršku učeniku i porodici. Posebna pažnja posvećuje se saradnji i posjetama porodicama učenika prvog razreda.

- c) Pružaju se redovne informacije roditeljima/starateljima učenika i organiziraju se razgovori s njima raznim povodima. Roditelji se kontinuirano informiraju o odgojno-obrazovnim postignućima i aktivnostima učenika putem sistema elektronskog dnevnika.
- d) Medresa može organizirati i posebne programe posvećene saradnji s porodicom i afirmaciji porodičnih vrijednosti.

Javna i kulturna djelatnost medrese realizira se u saradnji s organima i ustanovama Islamske zajednice u BiH, nadležnim ministarstvom i pedagoškim zavodom, saradnjom s drugim osnovnim i srednjim školama, javnim i ustanovama kulture na općinskom/gradskom i kantonalnom/regionalnom/entitetskom nivou, te vladinim i nevladinim organizacijama, ustanovama za stručna usavršavanja, zdravstvenim ustanovama, ustanovama za smještaj i brigu o socijalnim kategorijama društva i sl. Također, medresa sarađuje s ambasadama i kulturnim centrima i organizacijama stranih država i međunarodnim organizacijama u realizaciji edukativnih i drugih projekata.

Medresa sarađuje i s istaknutim pojedincima i grupama u realizaciji brojnih aktivnosti i programa. Medresa može formirati i određena društva koja služe za njenu afirmaciju i podršku u radu, poput sportskih klubova, društva vakifa ili prijatelja medrese...

Medresa u saradnji s drugim ustanovama i organima organizira i suorganizira brojne aktivnosti povodom datuma značajnih za vjerski i državotvorni identitet, poput mubarek dana i večeri, prigodnih programa za mlade, literarnih večeri, susreta, izložbi, sportskih i drugih takmičenja, kvizova, zajedničkih akcija i drugih oblika saradnje, uz učešće profesora medrese i članova učeničkih sekacija.

X PLANIRANJE I PROGRAMIRANJE ODGOJNO-OBRZOVNOG RADA

Okvir za realizaciju svih vidova odgojno-obrazovnog rada i drugih aktivnosti u medresi predstavljaju nastavni plan i program medresa koji donosi Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, godišnji program rada medrese koji usvaja školski/upravni odbor i okvirni nastavni kalendar koji određuje Rijaset.

Medresa na godišnjem nivou planira nastavni kalendar i program rada koji sadrži najvažnije elemente u vezi s organizacijom i realizacijom nastavnog, odgojnog, stručnog, administrativnog i tehničkog rada i angažmana zaposlenih.

U pravilu, direktori, pomoćnici direktora za nastavu i učenički dom, profesori, odgajatelji i stručni saradnici, kao i voditelji aktiva, sekcija te posebnih programa i projekata kreiraju godišnje i mjesecne programe i planove rada, te dostavljaju izvještaje o radu. Operativno planiranje i programiranje nastavnog i odgojnog rada realizira se na sedmičnom nivou.

Odgojno-obrazovni rad u medresi realizira se tokom petodnevne radne sedmice. Jedna ili dvije subote tokom mjeseca mogu se planirati za realizaciju vannastavnih sadržaja i specifičnih programa i aktivnosti.

U pravilu, nastavni rad u medresi realizira se u prvoj smjeni, a odgojni u drugoj smjeni.

Specifičnost medrese predstavlja cjelodnevni rad i boravak učenika u njenom kompleksu koji sadrži učenički dom sa sadržajima za učenje, vannastavni rad, zadovoljavanje interesa i životnih potreba učenika, te odmor i rekreaciju, u skladu s pravilima kućnog reda i rasporedom dnevnih aktivnosti.

Medresa u saradnji s organima i ustanovama Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, nadležnim ministarstvima i zavodima, osnovnim i srednjim školama, te drugim ustanovama i organizacijama u Bosni

i Hercegovini i inozemstvu uspostavlja i razvija intenzivnu saradnju i zajednički realizira brojne programe, projekte i aktivnosti.

Tokom ramazana učenici su angažirani na ramazanskoj praksi ili pružaju podršku u realizaciji programa medrese i džemata kome pripadaju.

XI Matura

U pravilu, učenici medrese na kraju završenog četvrtog razreda polaže maturu.

Medresa može realizirati eksternu maturu prema standardima nadležnih obrazovnih vlasti.

Uvjeti i način polaganja mature utvrđuju se posebnim pravilnikom koji donosi Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Nastavni predmeti iz kojih se polaže matura su:

1. maturski rad iz jednog od predmeta sadržanih u nastavnom planu i programu medresa,
2. pismeni ispit iz Bosanskog jezika i književnosti,
3. pismeni ispit iz Arapskog jezika,
4. Kiraet (usmeni ispit),
5. Fikh (usmeni ispit).

Nakon položene mature izdaje se diploma o završenom obrazovanju u medresi.

Učenik koji položi maturu na maturskom ispitu u medresi stječe diplomu o završenom četverogodišnjem srednjoškolskom obrazovanju i sposobljen je za nastavak obrazovanja.

Učenik koji položi maturu stječe zvanje maturalant medrese.

XII KLJUČNE KOMPETENCIJE MATURANTA MEDRESE

Ključne kompetencije koje razvija i stječe učenik tokom odgojno-obrazovnog procesa u medresi predstavljaju kombinaciju znanja, vještina i sposobnosti koje mu omogućavaju da iskoristi stečene potencijale za konkretnu primjenu u nadolazećim životnim okolnostima i potrebama.

Također, neophodno je da učenik medrese ima izgrađene pozitivne crte ličnosti, proaktivan i odgovarajući stav i dostatan motiv za korištenje stečenih kompetencija.

Među ključnim kompetencijama ističu se one koje su neophodne svakom pojedincu, kako bi se razvio kao vrijednosno utemeljena ličnost, koja uspostavlja adekvatne i funkcionalne odnose s drugima, daje doprinos užoj i široj zajednici kojoj pripada, te se profesionalno razvija u skladu s vlastitim mogućnostima i okruženjem.

Deset ključnih kompetencija za cjeloživotno obrazovanje osnova su za planiranje razvoja kompetencija učenika medrese:

1. Jezičko-komunikacijska pismenost u bosanskom jeziku;
2. Jezičko-komunikacijska pismenost u stranim jezicima;
3. Matematička pismenost i kompetencije u prirodnim naukama;
4. Informatička pismenost;

5. Socijalne i građanske kompetencije;
6. Samoinicijativnost i poduzetništvo;
7. Kulturna svijest i kulturno izražavanje;
8. Tjelesna i zdravstvena kompetencija;
9. Učiti kako učiti;
10. Kreativno-produktivne kompetencije.

Imajući u vidu sistem vrijednosti na kojima je uspostavljena medresa, osnovu za razvoj temeljnih kompetencija predstavljaju:

1. razvoj ličnosti, posebno njenih kognitivnih potencijala (kreativno, kritičko, divergentno, konfluentno mišljenje);
2. emocionalne odlike (samosvjesnost, samopouzdanje, samokontrola, adaptibilnost, empatija, otvorenost za iskustvo);
3. etičke kompetencije, koje se ogledaju u moralnom sagledavanju i djelovanju u konkretnim životnim i društvenim relacijama i okolnostima.

Među specifičnim kompetencijama učenika medrese mogu se istaći sljedeće:

1. Smisleno i djelotvorno komuniciranje na bosanskom, engleskom i arapskom jeziku;
2. Korištenje interaktivnim i savremenim informacionim tehnologijama pri stjecanju, prenošenju i prezentiranju prioritetsko znanja i vrijednosti iz islamskog, ali i drugih nastavnih područja koja se izučavaju u medresi;
3. Razvijanje i unapređenje ličnih potencijala za cjeloživotno učenje, kreativno izražavanje i produktivno djelovanje za dobrobit zajednice;
4. Čuvanje, unapređenje i održavanje zdravlja i okoline na principima halala, emaneta, odgovornosti i općeg dobra;
5. Razumijevanje i prihvatanje društvene, kulturne i vjerske različitosti i spremnost na interkulturnalno povezivanje i razmjenu.

XIII NAČIN PRAĆENJA I VREDNOVANJA USPJEHA, S INDIKATORIMA USPJEŠNOSTI

Za praćenje i vrednovanje rada u medresi neophodno je formirati sistem koji će holistički evaluirati rad škole, menadžmenta, profesora i odgajatelja, te učenika kao najizraženijih korisnika odgojno-obrazovnog procesa.

Pri praćenju i vrednovanju učeničkog uspjeha neophodno je imati u vidu stavove učenika, stepen usvojenih vrijednosti koje medresa naučava, dostignuti nivo vještina i sposobnosti, te ishode učenja i razvijene kompetencije u njihovom mnogostranom očitovanju.

Praćenje i vrednovanje uspjeha uključuje formativno i sumativno vrednovanje, usmeno i pismeno, formalno i kriterijsko vrednovanje, kao i učeničko i kolegijalno (samo)vrednovanje i (samo)ocjenjivanje.

Također, u aktivnostima koje predstavljaju praktični rad učenika potrebno je vrednovati znanja, vrijednosti i psihomotoriku učenika.

Proces vrednovanja treba biti baziran na principima koji osiguravaju:

1. Usmjerenost na učenje i razvoj, čime se kontinuirano prate postignuti ishodi učenja tokom cijelog odgojno-obrazovnog procesa, nivo njihovog postignuća i daju povratne informacije;
2. Usmjerenost na razvoj kompetencija, vještina i stavova u skladu s vizijom i vrijednostima kurikuluma;
3. Definiranost i pristupačnost kriterija vrednovanja, koje odlikuje jasnoća, preciznost i pravednost, uz dostupnost svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa.

Važno je i učenike staviti u poziciju aktivnih sudionika procesa vrednovanja, čime se kod njih razvijaju karakterne crte, kao što su samopouzdanje i samoregulacija.

Pored navedenog, sistem praćenja, vrednovanja i ocjenjivanja bit će implementiran kroz tri osnovna pristupa:

1. Vrednovanje za učenje – nastavnici daju učenicima povratnu informaciju o njihovom učenju, te o načinima njegovog poboljšanja;
2. Vrednovanje kao učenje – učenici uče i u samom procesu učenja time što im se ukazuje pažnja na bitne informacije, na prednosti i nedostatke njihovih odgovora, načina mišljenja, te usvojene stavove i vrijednosti;
3. Vrednovanje naučenog – podrazumijeva kontinuirano vrednovanje i ocjenjivanje ishoda i ciljeva učenja, odnosno onoga što je izraženo u standardima učeničkih postignuća.

Tokom praćenja i vrednovanja rada i postignuća učenika, uzimaju se kriteriji vrednovanja i ocjenjivanja, te oblici i vidovi provjere učeničkih stavova, znanja, vještina, sposobnosti i kompetencija, utemeljeni na normativnim aktima osnivača i nadležnih obrazovnih vlasti.

II

NASTAVNI PLANOVI

Zajednička jezgra Nastavnog plana i programa medresa Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini

R.b.	I Islamsko područje	I	II	III	IV	Svega:	%
1	Kiraet	3	3	2	2	10	
2	Akaid	2	2	2	1/0	6/7	
3	Fikh	2	2	2	1/0	6/7	
4	Ahlak		2			2	
5	Tefsir			2		2	
6	Hadis			2	1/0*	2/3	
7	Povijest islama	2	1			3	
Ukupno:		9	10	10	3	32	25,00 %
	II Jezičko područje						
8	Bosanski jezik	3	3	3	3	12	
9	Arapski jezik	3	3	3	3	12	
10	Engleski jezik	3	3	2	2	10	
Ukupno:		9	9	8	8	34	26,98%
	III Društveno područje						
11	Historija	2	1			3	
12	Geografija			2		2	
13	Filozofija				2	2	
14	Psihologija			1		1	
15	Logika				1	1	
16	Sociologija				2	2	
Ukupno:		2	1	3	5	11	8,73%
	IV Prirodno-matematičko područje						
17	Matematika	2	2	2	2	8	
18	Fizika	2	2			4	
19	Hemija	2	2			4	
20	Biologija	2	2			4	
Ukupno:		8	8	2	2	20	15,87%
	V Multidisciplinarno područje						
21	Informatika	2				2	
22	Tjelesni i zdravstveni odgoj	2	2	2	2	8	
23	Demokratija i ljudska prava				2	2	
Ukupno:		4	2	2	4	12	9,52%
	Svega:	32	30	25	22	109	
	VI Izborna nastava						
a)	Islamske nauke (2+2)						
b)	Bosanski i strani jezici (2+2)						
d)	Društvene nauke (2+2)						
e)	Prirodno-matematičke nauke (2+2)						
Ukupno:		0	0	4	4	8	6,34%
	SVEGA:	32	30	29	26	117/126	92,47/100%

Medrese imaju mogućnost da kreiraju, uz obavezni dio Zajedničke jezgre, posebne dijelove nastavnog plana i programa, koji će sadržavati veći broj sati iz predmeta Zajedničke jezgre, nove predmete u nastavnim područjima, nove izborne predmete/grupe ili predmete za fakultativnu nastavu. Specifični dio NPP čini 7,53% i dodatno do maksimuma sati sedmične norme, shodno kantonalnim i entitetskim propisima.

* Medrese su obavezne uvrstiti u specifične nastavne planove najmanje jedan od tri predmeta u IV razredu (Akaid, Fikh i Hadis).

Nastavni plan JU Gazi Husrev-begova medresa u Sarajevu

R.b.	I Islamsko područje	I	II	III	IV	Svega:	%
1	Kiraet	3	3	2	2	10	
2	Akaid	2	2	2	1	7	
3	Fikh	2	2	2	1	7	
4	Ahlak	2	2			4	
5	Tefsir			2	1	3	
6	Hadis			2	1	3	
7	Povijest islama	2	2			4	
Ukupno:		11	11	10	6	38	30,40%
	II Jezičko područje						
8	Bosanski jezik	3	3	3	3	12	
9	Arapski jezik	3	3	3	3	12	
10	Engleski jezik	3	3	2	2	10	
Ukupno:		9	9	8	8	34	27,20%
	III Društveno područje						
11	Historija	2	2			4	
12	Geografija			2		2	
13	Filozofija				2	2	
14	Psihologija			1		1	
15	Logika			1		1	
16	Sociologija				2	2	
Ukupno:		2	2	4	4	12	9,60%
	IV Prirodno-matematičko područje						
17	Matematika	2	2	2	2	8	
18	Fizika	2	2			4	
19	Hemija	2	2			4	
20	Biologija			2	2	4	
Ukupno:		6	6	4	4	20	16,00%
	V Multidisciplinarno područje						
21	Osnovi informatike	2	1			3	
22	Tjelesni i zdravstveni odgoj	2	2	2	2	8	
23	Demokratija i lj. pr.				2	2	
Ukupno:		4	3	2	4	13	10,40%
Svega:		32	31	28	26	117	93,60%

	VI Izborna nastava						
	a) Islamske nauke (2+2)						
	b) Bosanski i strani jezik (2+2)						
	c) Strani jezici (2+2)						
	d) Društvene nauke (2+2)						
	e) Prirodno-matematičke nauke (2+2)						
	Ukupno:	0	0	4	4	8	6,40%
	SVEGA:	32	31	32	30	125	100,00%

II

PROGRAMI NASTAVNIH PREDMETA

A

ISLAMSKO PODRUČJE

ISHODI UČENJA ZA ISLAMSKO PODRUČJE

Nakon realizacije odgojno-obrazovnog procesa iz islamskog područja učenici će moći:

1. Prepoznati i definirati temeljne pojmove iz predmeta islamskog područja i adekvatno ih upotrebljavati u govoru i pisanju;
2. Klasificirati i obrazložiti predmete, ciljeve i ključne sadržaje islamskih naučnih disciplina;
3. Usvojiti, opisati, vrednovati i primijeniti stečena znanja i islamske propise u ličnom i društvenom životu i prezentirati ih drugima;
4. Izgrađivati i pokazivati ljubav naspram islamskog učenja, poštivati načela i principe vjere i brinuti o njima;
5. Prepoznavati i pravilno razumijevati i interpretirati intencije Kur'ana i hadisa i njihov utjecaj na izgradnju pojedinca i zajednice;
6. Proučavati, komentirati, upoređivati i objašnjavati tekst Kur'ana i hadisa i njihovu implementaciju i implikacije na životni kontekst, na osnovnoj i srednjoj razini;
7. Učiti Kur'an gledajući i napamet, te primijeniti, demonstrirati i objasniti tedžvidska pravila;
8. Odabratи izgrađen i ispravan stav u pogledu utjecaja islamske misli na izgradnju stabilne i pravilno usmjerene islamske ličnosti;
9. Odabratи, argumentirati i integrirati ključne stavove i vrijednosti utemeljene na izvorima i načelima islamskog humanističkog učenja;
10. Razlikovati, upoređivati i vrednovati znanja iz oblasti islama i drugih religija i ideologija;
11. Upoznavati se s nastankom i razvojem islamskih disciplina tokom povijesti, njihovim doprinosom razvoju, kao i razumijevati uzroke uspona i pada islamske kulture i civilizacije;
12. Analizirati i argumentirati važnost i ulogu različitih islamskih disciplina na razvoj muslimanskih zajednica tokom povijesti;
13. Razumjeti povijesna razdoblja i objasniti glavne pravce, procese i probleme iz prošlosti, smještajući ideje, ljudе i događaje u vremenski i prostorni okvir;
14. Prepoznati i vrednovati karakteristike i značaj islamske tradicije Bošnjaka, koja se razvila na našim prostorima na osnovama hanefijskog mezheba i maturidijskog učenja;
15. Iščitavati samostalno temeljna djela iz područja islamistike i nadograđivati znanja i kompetencije u sistemu cjeloživotnog učenja i obrazovanja;
16. Prepoznati i afirmirati islamsko intelektualno i kulturno-civilizacijsko naslijeđe u različitim manifestacijama i društvenim okolnostima;
17. Istražiti, prepoznati i analizirati devijacije u društvenoj zbilji, kao i odstupanja od pravilnog razumijevanja i primjene islamskog učenja;
18. Razumjeti i razlikovati različite društveno-pravne sisteme i ideološke okvire u kojima je živjelo muslimansko i bosanskohercegovačko društvo;
19. Uočiti, afirmirati i prezentirati islamske i univerzalne vrijednosti i postignuća iz života Božijih poslanika, istaknutih ličnosti i znamenitih Bošnjaka tokom historije razvoja muslimanskog društva i zajednice;
20. Pratiti i konstruktivno učestvovati u razgovorima o ključnim islamskim temama, aktuelnom stanju i perspektivama;
21. Razviti osjećaj za uravnoteženu i prioritetu primjenu islamskih normi i sistema vrijednosti u multikonfesionalnom i multikulturalnom okruženju;
22. Kreirati i učestvovati u realizaciji programa i aktivnosti koje afirmiraju vjerski i nacionalni identitet muslimana i Bošnjaka.

1.

KIRAET – PRAVILNO UČENJE KUR’ANA

NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA KIRAEET – PRAVILNO UČENJE KUR'ANA

Opće uvodne napomene

KIRAEET- PRAVILNO UČENJE KUR'ANA					Šifra predmeta:	
Nivo: Srednja škola		Broj sati sedmično	Broj sati godišnje	Ukupan broj sati u svim razredima	Status predmeta: redovni i izborni	
Razred	I	3	105	340	Obavezni	
	II	3	105		Obavezni	
	III	2	70		Obavezni	
	IV	2	60		Obavezni	
	III	2	70	130	Izborni	
	IV	2	60		Izborni	
Opis nastavnog predmeta	<p>Kiraet spada u područje vjerskih predmeta i bavi se pravilnim učenjem Kur'ana. Kao nastavni predmet sadrži tri osnovne strukturalne jedinice (tri oblasti):</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Tedžvid</i> – pomoćnu znanost u Kiraetu koja nudi osnovne teorijske prepostavke za pravilno učenje Kur'ana; • <i>Tilavet</i> - učenje Kur'ana gledajući; • <i>Hifz</i> - učenje određenih dijelova Kur'ana napamet. 					
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Kur'an je posljednja Božija objava koja je sačuvana u potpunosti zahvaljujući, prije svega, Božjoj volji, a potom hafizima i pisanim mushafima. Hafizi su tokom stoljeća vjerno i autentično pamtili i prenosili Božiju riječ, s jedne strane, a mushafi su pisani, prepisivani i štampani uz stručne provjere, s druge strane. Ovo su glavni faktori očuvanja autentičnosti kur'anskog teksta. Kiraet kao nastavni predmet je naučna disciplina koja se bavi pravilnim učenjem Kur'ana, te omogućava vjerniku da Kur'an uči ispravno i pravilno, onako kako su ga učili Poslanik, a.s., i ashabi. Učenje Kur'ana je sposobnost, vještina i umijeće fonetske prirode, a zasniva se na precizno utvrđenim zakonitostima i kriterijima, čija praktična realizacija zavisi od izgovorne sposobnosti, ali i od individualne i kolektivne odgovornosti svih sljedbenika Muhammeda, a.s. Ova vještina se može savladati poznavanjem tedžvidske znanosti i dugotrajnom vježbom pred stručnim učačima odnosno učiteljima.</p>					
Ciljevi predmeta	<p>Ciljevi i zadaci izučavanja ovog nastavnog predmeta su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Razviti kod učenika sposobnost za pravilno, precizno, savjesno i odgovorno učenje Kur'ana; u tom smislu potrebno ih je osposobiti i razviti kod njih sluh za precizno artikuliranje kur'anskih glasova; • osposobiti učenike iz oblasti tedžvidske znanosti, koja je usko vezana za učenje Kur'ana – oni su dužni upoznati i savladati sva pravila, definicije i fineze ove znanosti, kao i sve programske sadržaje predviđene Nastavnim planom i programom; • Praktično primjenjivati sva tedžvidska pravila prema kriterijima koji su poznati i općeprihvaćeni, zbog čega je neophodno, naročito u prvom i drugom razredu, 					

	<p>sate koristiti za vježbu, primjenjujući metode i individualnog i kolektivnog učenja Kur'ana;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uputiti učenike i pomoći im da nauče napamet određeni broj ašereta i sura, predviđenih Nastavnim planom i programom; prethodno, na satima, planiranu metodsku jedinicu (ašere ili suru) treba uvježbati da je učenici ne bi pogrešno naučili; • Učenicima često ukazivati na njihovu obavezu i odgovornost u toku učenja Kur'ana. Te odgovornosti moraju biti svjesni cijelog života – nastojeći i trudeći se da razumiju značenje, pouke i poruke proučenih ajeta.
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Nastavni predmet Kiraet spada u islamsko područje, te potiče razvoj specifičnih kompetencija učenika. Veza predmeta se posebno ističe u korelaciji s Arapskim jezikom, Fikhom, Tefsirom i Ahlakom. Prvobitni zadatak Kiraeta je da učenici savladaju izgovor arapskih glasova, dok je zadatak predmeta Arapski jezik da učenici savladaju način pisanja – arapsku ortografiju. Nadalje, sva se tedžvidska pravila terminski određuju na arapskom jeziku. Praktična primjena učenja Kur'ana se najviše ogleda u obavljanju zadaće imama, tj. osobe koja predvodi namaz u džematu, što je povezano s fikhskim pitanjima. Sedždei-tilavet, koja se u Kur'anu nalazi na više mjesta, tretira se i u Fikhu i u Kiraetu. Brojne tedžvidske teme, poput <i>vakfa</i> (pauzalne forme), imaju refleksije na tefsirsку oblast. Kiraet je povezan i s Ahlakom na način da ostavlja trag i utjecaj u odgojnomy smislu na učača Kur'ana.
Ishodi učenja na nivou predmeta	Nakon četverogodišnjeg bavljenja predmetom Kiraet, učenik će: <ul style="list-style-type: none"> • moći pravilno učiti gledajući (tilavet) Kur'an po tedžvidu; • producirati napamet naučena ašereta i sure koje su predviđene NPP-om; • definirati, zapamtiti i objasniti pređena tedžvidska pravila; • prepoznati i analizirati tedžvid na kur'anskom tekstu.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	Nakon završene medrese, učenik će razviti sljedeće kompetencije: <ul style="list-style-type: none"> • učit će cijeli Kur'an tečno, precizno i u skladu s pređenim težvidskim pravilima; • steći će mogućnost teorijskog objašnjenja i praktične demonstracije tedžvidskih pravila; • moći će podučavati početnike pravilnom učenju Kur'ana; • koristiti se naučenim u imamsko-hatibskim ili muallimskim poslovima, tj. učenici će biti sposobljeni da mujezine i predvode namaz u džematu, te učestvuju na ramazanskoj praksi, tevhidima, mevludima i sl. (učenice će također u svemu moći učestvovati, osim u imametu i mujezinluku).
Očekivane vrijednosti koje će učenici usvojiti	Temeljne vrijednosti koje će učenici usvojiti, njegovati i čuvati izučavajući nastavni predmet Kiraet su: <ul style="list-style-type: none"> • iskrenost u srcu, riječima i djelima koja je preduvjet ispravnog odnosa spram Kur'ana; • ljubav prema Allahu i Poslaniku te ljubav prema Kur'anu – kao jedinoj autentičnoj Božijoj Riječi koja je izvor i inspiracija svakom istinskom vjerniku;

	<ul style="list-style-type: none"> odgovornost, preciznost i tačnost koja je nezaobilazna onima koji se bave učenjem Kur'ana i teždvidskom znanosti; znanje i spoznaja o tome kolika je vrijednost čuvati, učiti, pamtiti i druge poučavati Kur'anu.
Profil i stručna spremu nastavnika	<p>Nastavu iz predmeta Kiraet u medresi izvodi lice sa završenim VII stepenom stručne spreme studija visokog obrazovanja u trajanju od najmanje četiri studijske godine, odnosno završenim prvim ciklusom studija islamskih nauka u trajanju od najmanje četiri godine, s najmanje 240 ECTS bodova, s akademskom titulom i stručnim zvanjem:</p> <ul style="list-style-type: none"> profesor/bachelor islamskih nauka, profesor/bachelor islamskih teoloških studija, profesor/bachelor islamske teologije, profesor/bachelor teologije, diplomirani teolog, srođno zvanje stećeno na fakultetu islamskih nauka, s rješenjem o nostrifikaciji, hafiz Kur'ana koji je diplomu stekao pred zvaničnom komisijom Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. <p>Izuzetno u nastavi Kiraeta može biti angažiran hafiz Kur'ana koji je diplomu stekao pred zvaničnom komisijom Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini i sa zvanjem kurra hafiz, sa završenim VII stepenom stručne spreme studija visokog obrazovanja u trajanju od najmanje četiri studijske godine, odnosno završenim prvim ciklusom studija u trajanju od najmanje četiri godine, sa najmanje 240 ECTS bodova, na srodnom fakultetu na kome je Kur'an/kur'anske nauke izučavao najmanje četiri semestra.</p> <p>Prednost imaju kandidati sa završenom medresom.</p>

Kiraet I razred

KIRAET			Šifra predmeta:
Razred: Prvi (I)	Broj sati sedmično: 3	Broj sati u školskoj godini: 105	Status: redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	<p>Kiraet spada u područje vjerskih predmeta i bavi se pravilnim učenjem Kur'ana. Kao nastavni predmet sadrži tri osnovne strukturalne jedinice (tri oblasti):</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Tedžvid</i> – pomoćnu znanost u Kiraetu koja nudi osnovne teorijske prepostavke za pravilno učenje Kur'ana; • <i>Tilavet</i> – učenje Kur'ana gledajući; • <i>Hifz</i> – učenje određenih dijelova Kur'ana napamet. 		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Kur'an je posljednja Božija Objava koja je sačuvana u potpunosti zahvaljujući, prije svega, Božjoj volji, a potom hafizima i pisanim mushafima. Hafizi su tokom stoljeća vjerno i autentično pamtili i prenosili Božiju riječ, s jedne strane, a mushafi su pisani, prepisivani i štampani uz stručne provjere, s druge strane. Ovo su glavni faktori očuvanja autentičnosti kur'anskog teksta. Kiraet kao nastavni predmet je naučna disciplina koja se bavi pravilnim učenjem Kur'ana, te omogućava vjerniku da Kur'an uči ispravno i pravilno onako kako su ga učili Poslanik, a.s., i ashabi. Učenje Kur'ana je sposobnost, vještina i umijeće fonetske prirode, a zasniva se na precizno utvrđenim zakonitostima i kriterijima, čija praktična realizacija zavisi od izgovorne sposobnosti, ali i od individualne i kolektivne odgovornosti svih sljedbenika Muhammeda, a.s. Ova vještina se može savladati poznavanjem tedžvidske znanosti i dugotrajnom vježbom pred stručnim učačima odnosno učiteljima.</p>		
Ciljevi predmeta	<p>Razviti kod učenika sposobnost i vještinu za pravilno, precizno, savjesno i odgovorno učenje Kur'ana; obraditi meharidžul-huruf i osnovna tedžvidska pravila; izvježbati i tedžvidski analizirati sure do El-Fil i tri predviđena ašereta, kao i memorisati ih; izvježbati učenje predviđenih stranica gledajući; izgraditi stav kod učenika o važnosti pravilnog učenja te o posljedicama pravljenja teških grešaka (lahnun dželijjun) koje utječu na značenje kur'anskog teksta.</p>		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<p>Nastavni predmet Kiraet spada u vjersko područje, te podstiče razvoj specifičnih kompetencija učenika. Veza predmeta se posebno ističe u korelaciji s Arapskim jezikom, Fikhom, Tefsirom i Ahlakom. Prvobitni zadatak Kiraeta je da učenici savladaju izgovor arapskih glasova, dok je zadatak predmeta Arapski jezik da učenici savladaju način pisanja – arapsku ortografiju. Nadalje, sva se tedžvidska pravila terminski određuju na arapskom jeziku. Praktična primjena učenja Kur'ana se najviše ogleda u obavljanju zadaće imama, tj. osobe koja predvodi namaz u džematu, što je povezano s fikhskim pitanjima. Sedždei-tilavet, koja se u Kur'anu nalazi na više mesta, tretira se i u Fikhu i Kiraetu. Brojne tedžvidske teme, poput <i>vakfa</i> – pauzalne</p>		

	forme, imaju refleksije na tefsirsku oblast. Kiraet je povezan i s Ahlakom na način da ostavlja trag i utjecaj u odgojnom smislu na učača Kur'ana.	
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati
	I tematska cjelina/oblast: Tedžvid	35
	OBRADA TEDŽVIDSKIH PRAVILA:	30+5
	1. Šta izučava kiraetul-Kur'an (definicija tedžvida i naučna utemeljenost), 2. Obrada 17 glasovnih ishodišta (meharidžul-huruf), 3. Osnovna pravila vakfa, 4. Neke stalne osobine glasova (podjela glasova po dužini trajnja, krupni glasovi), 5. Hukmur-ra', lafzatullah, damir, kalkala, 6. Dužine, idgami, iklab, ihfai i izhari, 7. Upoznavanje s pravopisom medinskih mushafa.	
	II tematska cjelina/oblast: Tilavet – učenje Kur'ana gledajući	45
	UČENJE KUR'ANA GLEDAJUĆI: 1. Prva stranica svakog džuza.	30+15
	III tematska cjelina/oblast: Hifz – učenje napamet	25
	UČENJE AŠERETA NAPAMET:	3+3
	1. Elif Lâm Mîm... (El-Bekara, 1-5) الْمَ 2. Allahu la ilâhe illa hu... (El-Bekara, 255) اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ 3. Lillahi... (El-Bekara, 284-286) اللَّهُ مَا فِي السَّوَاتِ	
	UČENJE SURA NAPAMET: 1. El-Fatiha الْفَاتِحَةُ 2. En-Nâs النَّاسُ 3. El-Felek الْفَلَقُ 4. El-Ihlas الإِحْلَاصُ 5. El-Leheb الْمَسْدُ 6. En-Nasr النَّصْرُ 7. El-Kâfirun الْكَافِرُونَ 8. El-Kevser الْكَوْثَرُ 9. El-Ma'un الْمَاعُونَ 10. Kurejš قَرِيْشٌ 11. El-Fîl الْفَيْلُ	12+8
	Ukupno: • obrada i vježbanje 75 sati, • utvrđivanje i sistematizacija gradiva 30 sati.	105
Odgojno-obrazovni ishodi učenja	I tematska cjelina/oblast: Tedžvid Učenik će savladati izgovor glasova (meharidžul-huruf) te najosnovnije osobine i svojstva glasova; razlikovat će kratke, duge i udvostručene vokale, tešdid i sukon,	

	<p>krupne i tanke glasove (emfatike i neemfatike), glasove brze, usporene i središnje artikulacije; usvojiti će pravilan izgovor glasova koji ne postoje u bosanskom jeziku; naučiti će osnovna pravila <i>vakfa</i> – pauzalne forme u Kur'anu i ispravno će pauzirati tokom učenja Kur'ana; naučiti će i zapamtiti osnovna težvidska pravila, tj. nestalne osobine glasova, memorirati definicije i prepoznavati pojedina težvidska pravila na kur'anskem tekstu; učenik će analizirati težvid (idgame, izhare, ihfa, dužine i td.) kroz kur'anske primjere; učenik će razlikovati sve vrste dužina, idgama i ihfa-a, prepoznat će krupni i tanki izgovor glasa <i>ra</i> i <i>glasa lam</i>.</p>
	II tematska cjelina/oblast: <i>Tilavet</i>
	<p>Uz kontinuiranu vježbu učenik treba vješto i bez zastajkivanja učiti prve stranice svakog džuza; prepoznavat će na ovim stranicama težvidska pravila u onoj mjeri i onim tempom kojim budu obrađivana na satima obrade. Na svim stranicama učenik će posebnu pažnju posvetiti <i>meharidžul-hurufu</i>, kao i pravilnoj primjeni pauzalne forme.</p>
	III tematska cjelina/oblast: <i>Hifz</i>
	<p>Učenik će naučiti napamet, u skladu sa svim pravilima, zadato gradivo iz hifza, tri ašereta i sure do <i>El-Fil</i>, pri čemu će mu nastavnik pomoći da pravilno usvoji ovo gradivo. Uz pomoć nastavnika, učenik će obratiti pažnju na sva težvidska pravila, kako ne bi došlo do pogrešnog ili nepotpunog memoriranja nastavnih jedinica.</p>
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	Učenik će moći tečno učiti prve stranice svakog džuza, prepoznavat će težvid na njima, učit će napamet predviđene sure, moći će učiti ezan i ikamet (ovo posljednje se odnosi na muškarce).
Metode izvođenja nastave	Predavanje, demonstracija, analiza i sinteza sadržaja, individualne vježbe, rad u paru, prezentacija, mentorsko vođenje
Oblici rada	Frontalni, individualni, horski, auditivni
Strategije učenja i nastave/didaktičko-metodičke upute	<p>Potrebno je da nastavnik u svom radu uloži odgovarajući napor u stvaranju ambijenta u kojem se učenici osjećaju prijatno i sigurno. Proces učenja, kao i rezultati učenja, uslovljeni su načinom učenja učenika i načinom podučavanja nastavnika. Nastavnik u procesu nastave treba da kombinirano koristi predviđene oblike rada, nastavne metode kao i nastavna sredstva, u zavisnosti od samih nastavnih sadržaja, psihofizičkih sposobnosti učenika, kao i materijalnih mogućnosti medrese.</p> <p>Individualno podsticanje je obilježje dobre nastave; slobodom, strpljivošću i dovoljnim vremenom, analizom individualnih postignuća u učenju i usklađenih planova podsticanja, te posebnim podsticanjem učenika dolazi se do rezultata u radu.</p> <p>Inteligentno se vježbanje postiže osvješćivanjem strategija učenja, primjerenum zadacima i ciljanom pomoći učenicima.</p>

	<p>Jasnoća očekivanih postignuća je obilježje dobre nastave, a potrebna je zbog nastavne ponude utemeljene na smjernicama i obrazovnim standardima, prilagođenim učeničkim sposobnostima, kao i zbog neprestanih podsticajnih povratnih informacija o napretku u učenju.</p> <p>Za kvalitetnu nastavu potrebna je pripremljena okolina, kako bi se održao red, oprema za učenje bila funkcionalna, a pomagala za učenje upotrebljiva.</p>						
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	<p>Učenik prati i pamti pređeni tedžvid, analizira tedžvidska pravila na stranicama koje se obrađuju, uči i vježba stranice na satu, uči napamet predviđene sure i ašereta. Aktivno sluša druge učesnike, prepoznaće svoje i greške drugih tokom učenja Kur'ana.</p>						
Metode provjere znanja sa strukturu ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje – vrednovanje postignuća)	<p>Tehnike ocjenjivanja</p> <p>Ocenjivanje se realizira u skladu s normativnim aktima osnivača medrese i nadležnog ministarstva.</p> <p>Ocjene treba dati javno, uz obrazloženje svake ocjene, jer samo tako učenik može imati motiv za postizanje boljih rezultata. Aktivnosti u procesu vrednovanja učenikovih postignuća i nivoa usvojenosti pravila ponašanja nastavnici, razrednici i stručni saradnici provode objektivno, transparentno, kontinuirano i javno, poštujući učenikovu ličnost i dajući svakom učeniku jednaku priliku. Kriteriji ocjenjivanja treba da budu usklađeni s pedagoškim normama područja na kojem egzistira medresa.</p> <p>Opće tehnike ocjenjivanja</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Usmeno provjeravanje znanja</th> <th>Pisano provjeravanje znanja</th> <th>Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Usmena provjera znanja u kojoj dolazi do izražaja sposobnost učenja Kur'ana u skladu s tedžvidskim pravilima 80%</td> <td>Pisana provjera znanja iz tedžvida 10 %</td> <td>Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika 10 %</td> </tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Usmena provjera znanja u kojoj dolazi do izražaja sposobnost učenja Kur'ana u skladu s tedžvidskim pravilima 80%	Pisana provjera znanja iz tedžvida 10 %	Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika 10 %
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja					
Usmena provjera znanja u kojoj dolazi do izražaja sposobnost učenja Kur'ana u skladu s tedžvidskim pravilima 80%	Pisana provjera znanja iz tedžvida 10 %	Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika 10 %					
Udžbenici, priručnici i literatura:	<p>Udžbenici, priručnici i literatura:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Kur'an</i>, 2. Hfz. Ćamil Silajdžić i hfv. Ibrahim Trebinjac, Tedžvid, El-Kalem, Sarajevo, 1999.* 						

* Za Kiraet i sve predmete predviđenje Nastavnim planom i programom medresa, pored navedenih, bit će u upotrebi i svi udžbenici i priručnici koje odobri Osnivač u narednom periodu.

Kiraet II razred

KIRAET			Šifra predmeta:
Razred: Drugi (II)	Broj sati sedmično: 3	Broj sati u školskoj godini: 105	Status: redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	<p>Kiraet spada u područje vjerskih predmeta i bavi se pravilnim učenjem Kur'ana. Kao nastavni predmet, sadrži tri osnovne strukturalne jedinice (tri oblasti):</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Tedžvid</i> – pomoćnu znanost u Kiraetu koja nudi osnovne teorijske prepostavke za pravilno učenje Kur'ana; • <i>Tilavet</i> – učenje Kur'ana gledajući; • <i>Hifz</i> – učenje određenih dijelova Kur'ana napamet. 		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Kur'an je posljednja Božija Objava koja je sačuvana u potpunosti zahvaljujući, prije svega, Božjoj volji, a potom hafizima i pisanim mushafima. Hafizi su tokom stoljeća vjerno i autentično pamtili i prenosili Božiju riječ, s jedne strane, a mushafi su pisani, prepisivani i štampani uz stručne provjere, s druge strane. Ovo su glavni faktori očuvanja autentičnosti kur'anskog teksta. Kiraet kao nastavni predmet je naučna disciplina koja se bavi pravilnim učenjem Kur'ana, te omogućava vjerniku da Kur'an uči ispravno i pravilno onako kako su ga učili Poslanik, a.s., i ashabi. Učenje Kur'ana je sposobnost, vještina i umijeće fonetske prirode, a zasniva se na precizno utvrđenim zakonitostima i kriterijima, čija praktična realizacija zavisi od izgovorne sposobnosti, ali i od individualne i kolektivne odgovornosti svih sljedbenika Muhammeda, a.s. Ova vještina se može savladati poznavanjem tedžvidske znanosti i dugotrajnom vježbom pred stručnim učačima odnosno učiteljima.</p>		
Ciljevi predmeta	<p>Razviti kod učenika sposobnost za pravilno, precizno, savjesno i odgovorno učenje Kur'ana; obraditi preostala tedžvidska pravila; osposobiti učenike da tedžvid praktično primjenjuju; izgraditi stav kod učenika o važnosti pravilnog učenja te o posljedicama pravljenja težih i lakših grešaka (lahnun dželijjun i hafijjun).</p>		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<p>Nastavni predmet Kiraet spada u vjersko područje, te podstiče razvoj specifičnih kompetencija učenika. Veza predmeta se posebno ističe u korelaciji s Arapskim jezikom, Fikhom, Tefsirom i Ahlakom. Prvobitni zadatak Kiraeta je da učenici savladaju izgovor arapskih glasova, dok je zadatak predmeta Arapski jezik da učenici savladaju način pisanja – arapsku ortografiju. Nadalje, sva se tedžvidska pravila terminski određuju na arapskom jeziku. Praktična primjena učenja Kur'ana se najviše ogleda u obavljanju zadaće imama, tj. osobe koja predvodi namaz u džematu, što je povezano s fikhskim pitanjima. Sedždei-tilavet, koja se u Kur'anu nalazi na više mesta, tretira se i u Fikhu i Kiraetu. Brojne tedžvidske teme, poput <i>vakfa</i> – pauzalne forme, imaju refleksije na tefsirsку oblast. Kiraet je povezan i s Ahlakom na način da ostavlja trag i utjecaj u odgojnomy smislu na učača Kur'ana.</p>		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice I tematska cjelina/oblast: <i>Tedžvid</i>		Sati 17

	OBRADA TEDŽVIDSKIH PRAVILA 1. Vrste vakfa i ibtida', 2. Sekta, 3. Dijakritički znakovi u Kur'anu, 4. Tedžvidska analiza specifičnih početaka pojedinih sura – evalusuver, 5. Pravila isti'aze i Bismille, 6. Tedžvidska pravila koja se pojavljuju kao izuzeci (konsonant sad, imala, išmam i teshil), 7. Sedždei tilavet.	10+7
	II tematska cjelina/oblast: <i>Tilavet - učenje Kur'ana gledajući</i>	60
	UČENJE KUR'ANA GLEDJUĆI: 1. Pet stranica svakog džuza (2, 3, 4, 5 i 6).	30+30
	III tematska cjelina/oblast: <i>Hifz - učenje napamet</i>	28
	UČENJE AŠERETA NAPAMET: 1. <i>Jâ ejjuhellezine amenu kutibe...</i> (El-Bekare, 183-186) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتُب 2. <i>Kulid'ullâhe...</i> (El-Isra', 110-111) قُلْ ادْعُوا اللَّهَ الرَّحْمَنَ 3. <i>Elif-Lâm-Râ</i> (El-Hidžr, 1-15)	3+3 8+8
	UČENJE SURA NAPAMET: 1. El-Humeze الهمزة 2. El-'Asr العصر 3. Et-Tekasur التكاثر 4. El-Kari'ah القارعة 5. El-'Adijat العadiyat 6. Ez-Zilzâl الزلزال 7. El-Bejjineh البينة 8. El-Kadr القدر	
	UČENJE PRVE TRI STRANICE SURE JASIN NAPAMET: 1. <i>Ja-Sin. Ve-l-Kur'âni-l-hakim...</i> (Ja-Sin, 1-12) يس وَالْقَرَانُ الْحَكِيمُ 2. <i>Vadrib lehum meselen...</i> (Ja-Sin, 13-27) وَاصْرَبْ لَهُمْ مَثْلًا 3. <i>Ve ma enzelna 'ala qavmihi...</i> (Ja-Sin, 28-40) وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى قَوْمٍ هُنَّ	3+3
	Ukupno: • obrada i vježbanje 54 sata, • utvrđivanje i sistematizacija gradiva 51 sat.	105
Odgojno-obrazovni ishodi učenja	I tematska cjelina/oblast: <i>Tedžvid</i> Učenik će usvojiti opširnije pauzalnu formu, posebno sektu, zapamtiti će dijakritičke znakove i praktično primjenjivati njihov <i>hukm</i> – propis tokom učenja Kur'ana, zatim se upoznati s kur'anskim skraćenicama, te njihovim specifičnostima s aspekta tedžvida; učenik će poznavati pravila oko učenja <i>isti'aze</i> i <i>Bismille</i> , zatim specifičnih pravila koja se povremeno pojavljuju u Kur'anu; učenik će elaborirati i praktično primjenjivati sedždei-tilavet.	

	II tematska cjelina/oblast: Tilavet
	Kontinuiranom vježbom, učenik treba vješto i bez zastajkivanja učiti pet stranica svakog džuza koje su predviđene silabusom. Praktično će primjenjivati znanje iz meharidžul-hurufa, prepoznavat će sva tedžvidska pravila, definirati ih i međusobno komparirati, kao i praktično primjenjivati.
	III tematska cjelina/oblast: Hifz
	Učenik će naučiti napamet u skladu sa svim pravilima zadano gradivo iz hifza: naučit će sure do El-Kadr, povezujući ih s već naučenim surama u prethodnoj godini, zapamtiti će tri ašereta kao i prve tri stranice sure <i>Jasin</i> , pri čemu će mu nastavnik pomoći da pravilno usvoji ovo gradivo. Uz pomoć nastavnika, učenik će obratiti pažnju na sva tedžvidska pravila, kako ne bi došlo do pogrešnog ili nepotpunog memoriranja nastavnih jedinica.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	Učenik će moći tečno učiti prvih pet stranica svakog džuza, prepoznavat će tedžvid na njima, učit će napamet predviđene sure i ašereta, savladat će sva najvažnija tedžvidska pravila.
Metode izvođenja nastave	Predavanje, demonstracija, analiza i sinteza sadržaja, individualne vježbe, rad u paru, prezentacija, mentorsko vođenje
Oblici rada	Frontalni, individualni, horski, auditivni
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<p>Potrebno je da nastavnik u svom radu uloži odgovarajući napor u stvaranju ambijenta u kojem se učenici osjećaju prijatno i sigurno. Proces učenja, kao i rezultati učenja, uslovljeni su načinom učenja učenika i načinom podučavanja nastavnika. Nastavnik u procesu nastave treba da se kombinirano koristi predviđenim oblicima rada, nastavnim metodama, kao i nastavnim sredstvima, u zavisnosti od samih nastavnih sadržaja, psihofizičkih sposobnosti učenika, kao i materijalnih mogućnosti medrese. Individualno podsticanje je obilježje dobre nastave; slobodom, strpljivošću i dovoljnim vremenom, analizom individualnih postignuća u učenju i usklađenih planova podsticanja, te posebnim podsticanjem učenika dolazi se do rezultata u radu. Inteligentno vježbanje se postiže osvješćivanjem strategija učenja, primjerenum zadacima, ciljanom pomoći učenicima.</p> <p>Jasnoća očekivanih postignuća je obilježje dobre nastave, a potrebna je zbog nastavne ponude utemeljene na smjernicama i obrazovnim standardima prilagođenim učeničkim sposobnostima, kao i zbog neprestanih podsticajnih povratnih informacija o napretku u učenju.</p> <p>Za kvalitetnu nastavu potrebna je pripremljena okolina kako bi se održao red, oprema za učenje bila funkcionalna, a pomagala za učenje upotrebljiva.</p>
Obaveze i učešće učenika u odgojno-	Učenik prati i pamti pređeni tedžvid, analizira tedžvidska pravila na stranicama koje se obrađuju, uči i vježba stranice na satu, uči napamet predviđene sure i ašereta. Aktivno sluša druge učesnike, prepoznaje svoje i greške drugih tokom učenja Kur'ana.

obazovnom procesu									
Metode provjere znanja sa strukturonim ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje – vrednovanje postignuća)	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja</p> <p>Ocjene treba dati javno, uz obrazloženje svake ocjene, jer samo tako učenik može imati motiv za postizanje boljih rezultata. Aktivnosti u procesu vrednovanja učenikovih postignuća i nivoa usvojenosti pravila ponašanja nastavnici, razrednici i stručni saradnici provode objektivno, transparentno, kontinuirano i javno, poštujući učenikovu ličnost i dajući svakom učeniku jednaku priliku. Kriteriji ocjenjivanja treba da budu usklađeni s pedagoškim normama područja na kojem egzistira medresa.</p> <p style="text-align: center;">Opće tehnike ocjenjivanja</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Usmeno provjeravanje znanja</th> <th>Pisano provjeravanje znanja</th> <th>Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Usmena provjera znanja u kojoj dolazi do izražaja sposobnost učenja Kur'ana u skladu s tedžvidskim pravilima 80%</td> <td>Pisana provjera znanja iz tedžvida 10 %</td> <td>Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika 10 %</td> </tr> </tbody> </table>			Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Usmena provjera znanja u kojoj dolazi do izražaja sposobnost učenja Kur'ana u skladu s tedžvidskim pravilima 80%	Pisana provjera znanja iz tedžvida 10 %	Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika 10 %
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja							
Usmena provjera znanja u kojoj dolazi do izražaja sposobnost učenja Kur'ana u skladu s tedžvidskim pravilima 80%	Pisana provjera znanja iz tedžvida 10 %	Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika 10 %							
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici, priručnici i literatura:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Kur'an,</i> 2. Hfz. Čamil Silajdžić i hfz. Ibrahim Trebinjac, <i>Tedžvid</i>, El-Kalem, Sarajevo, 1999. 								

Kiraet III razred

KIRAET			Šifra predmeta:
Razred: Treći (III)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	<p>Kiraet spada u područje vjerskih predmeta i bavi se pravilnim učenjem Kur'ana. Kao nastavni predmet sadrži tri osnovne strukturalne jedinice (tri oblasti):</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Tedžvid</i> – pomoćnu znanost u Kiraetu koja nudi osnovne teorijske prepostavke za pravilno učenje Kur'ana; • <i>Tilavet</i> – učenje Kur'ana gledajući; • <i>Hifz</i> – učenje određenih dijelova Kur'ana napamet. 		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Kur'an je posljednja Božija Objava koja je sačuvana u potpunosti zahvaljujući, prije svega, Božjoj volji, a potom hafizima i pisanim mushafima. Hafizi su stoljećima vjerno i autentično pamtili i prenosili Božiju riječ, s jedne strane, a mushafi su pisani, prepisivani i štampani uz stručne provjere, s druge strane. Ovo su glavni faktori očuvanja autentičnosti kur'anskog teksta. Kiraet kao nastavni predmet je naučna disciplina koja se bavi pravilnim učenjem Kur'ana, te omogućava učeniku da Kur'an uči ispravno i pravilno onako kako su ga učili Poslanik, a.s., i ashabi. Učenje Kur'ana je sposobnost, vještina i umijeće fonetske prirode, a zasniva se na precizno utvrđenim zakonitostima i kriterijima, čija praktična realizacija zavisi od izgovorne sposobnosti, ali i od individualne i kolektivne odgovornosti svih sljedbenika Muhammeda, a.s. Ova se vještina može savladati poznavanjem tedžvidske znanosti i dugotrajnom vježbom pred stručnim učačima odnosno učiteljima.</p>		
Ciljevi predmeta	<p>Nastaviti razvijati kod učenika sposobnost za pravilno, precizno, savjesno i odgovorno učenje Kur'ana; usavršavati primjenu tedžvida, izvršiti sistematizaciju pređenih tedžvidskih pravila u prve dvije godine; izgraditi osjećaj kod učenika za iskreno i savjesno učenje Kur'ana s posebnim akcentom na adabe – bonton koji Kur'an od nas traži.</p>		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<p>Nastavni predmet Kiraet spada u vjersko područje, te podstiče razvoj specifičnih kompetencija učenika. Veza predmeta se posebno ističe u korelaciji s Arapskim jezikom, Fikhom, Tefsirom i Ahlakom. Prvobitni zadatak Kiraeta je da učenici savladaju izgovor arapskih glasova, dok je zadatak predmeta Arapski jezik da učenici savladaju način pisanja – arapsku ortografiju. Nadalje, sva tedžvidska pravila se terminski određuju na arapskom jeziku. Praktična primjena učenja Kur'ana se najviše ogleda u obavljanju zadaće imama, tj. osobe koja predvodi namaz u džematu, što je povezano s fikhskim pitanjima. Sedždei-tilavet, koja se u Kur'anu nalazi na više mesta, tretira se i u Fikhu i Kiraetu. Brojne tedžvidske teme, poput <i>vakfa</i> – pauzalne forme, imaju refleksije na tefsirsку oblast. Kiraet je povezan i s Ahlakom na način da ostavlja trag i utjecaj u odgojnomy smislu na učača Kur'ana.</p>		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice		Sati
	I tematska cjelina/oblast: <i>Tedžvid</i>		4

	OBRADA TEDŽVIDSKIH PRAVILA:	2+2
	1. Ponavljanje i utvrđivanje pređenog gradiva iz tedžvida	
	2. Biografija Imama Asima i Hafsa	
	3. Adabi učenja Kur'ana	
	II tematska cjelina/oblast: <i>Tilavet – učenje Kur'ana gledajući</i>	40
	UČENJE KUR'ANA GLEDAJUĆI:	30+10
	1. Sedam stranica stranica svakog džuza (7,8, 9,10,11,12,13)	
	III tematska cjelina/oblast: <i>Hifz – učenje napamet</i>	26
	UČENJE AŠERETA NAPAMET:	4+4
	1. El-Hadždžu... (El-Bekare, 197-202) الحج أشهر معلومات 2. Ja ejjuhellezine amenut-tekullahe... (El-Hašr, 18-24) يا أيها الذين امنوا اتقوا الله 3. Evela jerevne... (Et-Tevbe, 126-129) أولاً يرون 4. Elhamdu lillahi (El-Kehf, 1-10) الحمد لله	
	UČENJE SURA NAPAMET:	6+6
	1. El-Alek العل 2. Et-Tin, التين 3. El-Inširah الانشراح 4. Ed-Duha الضھى 5. El-Lejl الليل 6. Eš-Šems الشمس	
	UČENJE POSLJEDNJE TRI STRANICE JASINA NAPAMET:	3+3
	1. Ponavljanje prve tri stranice Jasina 2. Ve ajetun lehum... (Ja-Sin, 41-54) وَايَةٌ لَهُم 3. Inne ashabe-l-dženneti... (Ja-Sin, 55-70) إِنَّ أَصْحَابَ جَنَّةٍ 4. Evelem jerev... (Ja-Sin, 71-83) أَوْلَمْ يَرَوْا	
	Ukupno: • obrada i vježbanje 45 sati, • utvrđivanje i sistematizacija gradiva 25 sati.	70
	I tematska cjelina/oblast: <i>Tedžvid</i>	
	U ovom razredu učenik će savjesnije i odgovornije pristupati učenju Kur'ana, poštujući sve njegove adabe; učenik će imati najosnovnije informacije o našem imamu u Kiraetu (Asimu), kao i o drugim imamima. Učenik će, sistematizacijom svih tedžvidskih pravila, primjenjivati tedžvid integralno kao cjelinu tokom učenja Kur'ana. Posebno će uočavati detalje u tedžvidu, naprimjer, nazalizaciju, potpune i nepotpune idgame, visoko-naglašenu i nisko-nenaglašenu artikulaciju glasova u svim segmentima i sl.	
	II tematska cjelina/oblast: <i>Tilavet</i>	
	Učenik će u ovom razredu precizno i vješto učiti predviđenih sedam stranica svakog džuza, znati i prepoznавati sva teždvidska pravila, prepoznавati, definirati i komparirati ih na kur'anskom tekstu, kao i praktično primjenjivati. U ovom razredu,	

	<p>učenik će savjesnije i odgovornije pristupati učenju Kur'ana poštujući sve njegove adabe.</p> <p style="text-align: center;">III tematska cjelina/oblast: Hifz</p>
	<p>Učenik će naučiti napamet, u skladu sa svim pravilima, zadato gradivo iz hifza: naučit će sure do Eš-Šems, povezujući ih s već naučenim surama u prethodnoj godini, zapamtiti će četiri predviđena ašereta, kao i preostale tri stranice sure <i>Jasin</i>, pri čemu će nastavnik pomoći učeniku da pravilno usvoji ovo gradivo. Učenik će moći cijeli <i>Jasin</i> uvezati u jednu cjelinu i proučiti napamet. Uz pomoć nastavnika, učenik će obratiti pažnju na sva tedžvidska pravila, kako ne bi došlo do pogrešnog ili nepotpunog memoriranja nastavnih jedinica.</p>
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	Učenik će moći tečno učiti sedam stranica (7- 13) svakog džuza, prepoznavat će tedžvid na njima, učit će napamet predviđene sure i ašereta i koristiti se cjelokupnim teždvidom.
Metode izvođenja nastave	Predavanje, demonstracija, analiza i sinteza sadržaja, individualne vježbe, rad u paru, prezentacija, mentorsko vođenje
Oblici rada	Frontalni, individualni, horski, auditivni
Strategije učenja i nastave - didaktičko-metodičke upute	<p>Potrebno je da nastavnik u svom radu uloži odgovarajući napor u stvaranju ambijenta u kojem se učenici osjećaju prijatno i sigurno. Proces učenja, kao i rezultati učenja, uslovljeni su načinom učenja učenika i načinom podučavanja nastavnika. Nastavnik u procesu nastave treba da koristi različite oblike rada, nastavne metode kao i nastavna sredstva, u zavisnosti od samih nastavnih sadržaja, psihofizičkih sposobnosti učenika, kao i materijalnih mogućnosti medrese.</p> <p>Individualno podsticanje je obilježje dobre nastave; slobodom, strpljivošću i dovoljnim vremenom, analizom individualnih postignuća u učenju i usklađenih planova podsticanja te posebnim podsticanjem učenika dolazi se do rezultata u radu. Inteligentno vježbanje se postiže osvješćivanjem strategija učenja, primjereno zadacima, ciljanom pomoći učenicima.</p> <p>Jasnoća očekivanih postignuća je obilježje dobre nastave, a potrebna je zbog nastavne ponude utemeljene na smjernicama i obrazovnim standardima prilagođenim učeničkim sposobnostima, kao i zbog neprestanih poticajnih povratnih informacija o napretku u učenju.</p> <p>Za kvalitetnu nastavu potrebna je pripremljena okolina, kako bi se održao red, oprema za učenje bila funkcionalna, a pomagala za učenje upotrebljiva.</p>
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenik prati i pamti pređeni tedžvid, analizira tedžvidska pravila na stranicama koje se obrađuju, uči i vježba stranice na satu, uči napamet predviđene sure i ašereta. Aktivno sluša druge učesnike, prepoznaje svoje i greške drugih tokom učenja Kur'ana.
	Tehnike ocjenjivanja

Metode provjere znanja sa strukturon ocjena (smjernice za praćenje, ocjenjivanje – vrednovanje postignuća)	Ocjene treba dati javno, uz obrazloženje svake ocjene, jer samo tako učenik može imati motiv za postizanje boljih rezultata. Aktivnosti u procesu vrednovanja učenikovih postignuća i nivoa usvojenosti pravila ponašanja nastavnici, razrednici i stručni saradnici provode objektivno, transparentno, kontinuirano i javno, poštujući učenikovu ličnost i dajući svakom učeniku jednaku priliku. Kriteriji ocjenjivanja treba da budu usklađeni sa zakonskim pedagoškim normama područja na kojem egzistira medresa.		
	Opće tehnike ocjenjivanja		
	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja
	Usmena provjera znanja u kojoj dolazi do izražaja sposobnost učenja Kur'ana u skladu s tedžvidskim pravilima 80%	Pisana provjera znanja iz tedžvida 10 %	Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika 10 %
Udžbenici, priručnici i literatura:	<p>Udžbenici i priručnici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Kur'an</i>, 2. Hfz. Čamil Silajdžić i hfv. Ibrahim Trebinjac, <i>Tedžvid</i>, El-Kalem, Sarajevo, 1999. <p>Literatura:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ebu Hamid el-Gazali, <i>Tajne učenja Kur'ana</i>, preveo: hfv. Džemail Ibranović, OIZ Travnik, Travnik, 1997. 2. Dr. Jahja b. Abdurrezzak el-Gavsani, <i>Kako ćeš naučiti Kur'ani-Kerim</i>, preveo: Fahrudin Smajlović, Sarajevo, 2000. 3. En-Nevevi, <i>Vrline učenja Kur'ana</i>, El-Kalem, Sarajevo, 1988. 		

Kiraet IV razred

KIRAET			Šifra predmeta:
Razred: Četvrti (IV)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 60*	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	<p>Kiraet spada u područje vjerskih predmeta i bavi se pravilnim učenjem Kur'ana. Kao nastavni predmet sadrži tri osnovne strukturalne jedinice (tri oblasti):</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Tedžvid</i> – pomoćnu znanost u Kiraetu koja nudi osnovne teorijske pretpostavke za pravilno učenje Kur'ana; • <i>Tilavet</i> – učenje Kur'ana gledajući; • <i>Hifz</i> – učenje određenih dijelova Kur'ana napamet. 		
Uloga i znacaj nastavnog predmeta	<p>Kur'an je posljednja Božija objava koja je sačuvana u potpunosti zahvaljujući, prije svega, Božjoj volji, a potom hafizima i pisanim mushafima. Hafizi su tokom stoljeća vjerno i autentično pamtili i prenosili Božiju riječ, s jedne strane, a mushafi su pisani, prepisivani i štampani uz stručne provjere, s druge strane. Ovo su glavni faktori očuvanja autentičnosti kur'anskog teksta. Kiraet kao nastavni predmet je naučna disciplina koja se bavi pravilnim učenjem Kur'ana, te omogućava vjerniku da Kur'an uči ispravno i pravilno onako kako su ga učili Poslanik, a.s., i ashabi. Učenje Kur'ana je sposobnost, vještina i umijeće fonetske prirode, a zasniva se na precizno utvrđenim zakonitostima i kriterijima, čija praktična realizacija zavisi od izgovorne sposobnosti, ali i od individualne i zajedničke odgovornosti svih sljedbenika Muhammeda, a.s. Ova vještina se može savladati poznavanjem tedžvidske znanosti i dugotrajnom vježbom pred stručnim učačima odnosno učiteljima.</p>		
Ciljevi predmeta	<p>Nastaviti razvijati kod učenika sposobnost za pravilno, precizno, savjesno i odgovorno učenje Kur'ana; usavršavati primjenu tedžvida, izvršiti sistematizaciju svih tedžvidskih pravila; izgraditi osjećaj kod učenika za iskreno i savjesno učenje Kur'ana, s posebnim akcentom na adabe – bonton koji Kur'an traži; detaljnije učenike upoznati s razlikama u ortografiji <i>istanbulske</i> i <i>medinske</i> pravopisne varijante.</p>		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<p>Nastavni predmet Kiraet spada u vjersko područje, te potiče razvoj specifičnih kompetencija učenika. Veza predmeta se posebno ističe u korelaciji s Arapskim jezikom, Fikhom, Tefsirom i Ahlakom. Prvobitni zadatak Kiraeta je da učenici savladaju izgovor arapskih glasova, dok je zadatak predmeta Arapski jezik da učenici savladaju način pisanja – arapsku ortografiju. Nadalje, sva se tedžvidska pravila terminski određuju na arapskom jeziku. Praktična primjena učenja Kur'ana se najviše ogleda u obavljanju zadaćemama, tj. osobe koja predvodi namaz u džematu, što je povezano s fikhskim pitanjima. Sedždei-tilavet, koja se u Kur'anu nalazi na više mesta, tretira se i u Fikhu i Kiraetu. Brojne tedžvidske teme, poput <i>vakfa</i> – pauzalne forme, imaju refleksije na tefsirsку oblast. Kiraet je povezan i s Ahlakom na način da ostavlja trag i utjecaj u odgojnem smislu na učača Kur'ana.</p>		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice		Sati

	I tematska cjelina/oblast: <i>Tedžvid</i>	2
	OBRADA TEDŽVIDSKIH PRAVILA: 1. Ponavljanje i utvrđivanje pređenog gradiva iz cijelog tedžvida, 2. Detaljna analiza mushafa s medinskom pravopisnom varijantom – istalahatud-dabt.	1+1
	II tematska cjelina/oblast: <i>Tilavet - učenje Kur'ana gledajući</i>	40
	UČENJE KUR'ANA GLEDAJUĆI: 1. Sedam stranica stranica svakog džuza (14, 15, 16, 17, 18, 19, 20).	30+10
	III tematska cjelina/oblast: <i>Hifz – učenje napamet</i>	18
	UČENJE AŠERETA NAPAMET: 1. <i>Mâ kane 'alennebiji min haredžin...</i> (El-Ahzab, 38-48) ما كان على النبي من حرج 2. <i>Ven-nedžmi iza heva...</i> (En-Nedžm, 1-25) والنجم إذا هوى	2+2
	UČENJE SURA NAPAMET: 1. El-Beled الْبَلَد 2. El-Gašijeh الْغَاشِيَة 3. El-A'la الْأَعُلَى 4. En-Nebe' (prvi dio) - <i>Amme jetesaelun</i> عَمَّ يَسْأَلُون 5. En-Nebe' (drugi dio) - <i>Inne lil-muttekine mefaza</i> إِنَّ لِلْمُتَقِينَ مَفَازًا	5+5
	UČENJE NAPAMET SURE EL-MULK: 1. <i>Tebarekellezi bi jedihil-mulku</i> (El-Mulk, 1-14) تَبَارَكَ الَّذِي بَيْدَهُ الْمُلْك 2. <i>Huvellezi dže'ale lekumul-erda</i> (El-Mulk, 15-30) هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ	2+2
	Ukupno: • obrada i vježbanje 39 sati, • utvrđivanje i sistematizacija gradiva 21 sat.	60
Odgojno-obrazovni ishodi učenja	I tematska cjelina/oblast: <i>Tedžvid</i>	
	U završnom razredu, učenik će savjesnije i odgovornije pristupati učenju Kur'ana, poštujući sve njegove adabe. Učenik će, sistematizacijom svih tedžvidskih pravila, primjenjivati tedžvid integralno kao cjelinu tokom učenja Kur'ana. Posebno će moći uočavati detalje u tedžvidu, kao primjer, nazalizaciju, potpune i nepotpune idgame, visoko-naglašenu i nisko-nenaglašenu artikulaciju glasova u svim segmentima i sl. Moći će učiti iz oba mushafa (s istanbulskom i medinskom pravopisnom varijantom).	
	II tematska cjelina/oblast: <i>Tilavet</i>	
	Učenik će u ovom razredu precizno i vješto učiti posljednjih sedam stranica svakog džuza, znati i prepoznavati sva teždvidska pravila, prepoznavati, definirati i komparirati ih na kur'anskom tekstu, kao i praktično primjenjivati.	

	III ematska cjelina/oblast: Hifz
	Učenik će naučiti napamet, u skladu sa svim pravilima, zadato gradivo iz hifza: naučit će sure El-Beled, El-Gašijeh, El-A'la i En-Nebe', povezujući ih s već naučenim surama u prethodnim godinama; naučit će napamet predviđena ašereta, kao i suru El-Mulk, pri čemu će nastavnik pomoći učeniku da pravilno usvoji ovo gradivo. Uz pomoć nastavnika, učenik će obratiti pažnju na sva tedžvidska pravila kako ne bi došlo do pogrešnog ili nepotpunog memoriranja nastavnih jedinica.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	Učenik će moći tečno učiti posljednjih sedam stranica (14-20) svakog džuzu, prepoznavat će tedžvid na njima, učit će napamet predviđene sure i ašereta, koristit će se cjelokupnim težvidom.
Metode izvođenja nastave	Predavanje, demonstracija, analiza i sinteza sadržaja, individualne vježbe, rad u paru, prezentacija, mentorsko vođenje
Oblici rada	Frontalni, individualni, horski, auditivni
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<p>Potrebno je da nastavnik u svom radu uloži odgovarajući napor u stvaranju ambijenta u kojem se učenici osjećaju prijatno i sigurno. Proces učenja, kao i rezultati učenja, uslovjeni su načinom učenja učenika i načinom podučavanja nastavnika. Nastavnik u procesu nastave treba da kombinirano koristi predviđene oblike rada, nastavne metode kao i nastavna sredstva, u zavisnosti od samih nastavnih sadržaja, psihofizičkih sposobnosti učenika, kao i materijalnih mogućnosti medrese.</p> <p>Individualno poticanje je obilježje dobre nastave; slobodom, strpljivošću i dovoljnim vremenom, analizom individualnih postignuća u učenju i usklađenih planova podsticanja, te posebnim podsticanjem učenika dolazi se do rezultata u radu. Inteligentno vježbanje se postiže osvješćivanjem strategija učenja, primjereno zadacima i ciljanom pomoći učenicima.</p> <p>Jasnoća očekivanih postignuća je obilježje dobre nastave, a potrebna je zbog nastavne ponude utemeljene na smjernicama i obrazovnim standardima prilagođenim učeničkim sposobnostima, kao i zbog neprestanih poticajnih povratnih informacija o napretku u učenju.</p> <p>Za kvalitetnu nastavu potrebna je pripremljena okolina kako bi se održao red, oprema za učenje bila funkcionalna, a pomagala za učenje upotrebljiva.</p>
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenik prati i pamti pređeni tedžvid, analizira tedžvidska pravila na stranicama koje se obrađuju, uči i vježba stranice na satu, uči napamet predviđene sure i ašereta. Aktivno sluša druge učesnike, prepoznaje svoje i greške drugih tokom učenja Kur'ana.
Metode provjere znanja sa strukturonm ocjene	Tehnike ocjenjivanja
	Ocjene treba dati javno, uz obrazloženje svake ocjene, jer samo tako učenik može imati motiv za postizanje boljih rezultata. Aktivnosti u procesu vrednovanja učenikovih postignuća i nivoa usvojenosti pravila ponašanja nastavnici, razrednici i

(smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	stručni saradnici provode objektivno, transparentno, kontinuirano i javno, poštujući učenikovu ličnost i dajući svakom učeniku jednaku priliku. Kriteriji ocjenjivanja treba da budu usklađeni sa zakonskim pedagoškim normama područja na kojem egzistira medresa.		
	Opće tehnike ocjenjivanja		
	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja
Udžbenici i literatura:	Usmena provjera znanja u kojoj dolazi do izražaja sposobnost učenja Kur'ana u skladu s tedžvidskim pravilima 80%	Pisana provjera znanja iz tedžvida 10 %	Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika 10 %

* Broj nastavnih sedmica i nastavnih sati za učenike IV razreda srednjih škola različito je određen entitetskim i kantonalnim propisima.

Najmanji broj nastavnih sedmica je 30, a najveći 32.

U skladu s brojem nastavnih sedmica u entitetima/kantonima različit je i broj nastavnih sati za završne razrede u medresama:

- Za nastavne predmete koji u sedmičnom fondu sati imaju tri sata, godišnji fond sati za učenike IV razreda je od 90 do 96,
- Za nastavne predmete koji u sedmičnom fondu sati imaju dva sata, godišnji fond sati za učenike IV razreda je od 60 do 64 sata,
- Za nastavne predmete koji u sedmičnom fondu sati imaju jedan sat, godišnji fond sati za učenike IV razreda je od 30 do 32 sata.

Kiraet III razred – izborna nastava

KIRAET			Šifra predmeta:
Razred: Treći (III)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: IZBORNİ
Kratak opis nastavnog predmeta	<p>Kiraet spada u područje vjerskih predmeta i bavi se pravilnim učenjem Kur'ana. Kao nastavni predmet sadrži tri osnovne strukturalne jedinice (tri oblasti):</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Tedžvid</i> – pomoćnu znanost u Kiraetu koja nudi osnovne teorijske prepostavke za pravilno učenje Kur'ana; • <i>Tilavet</i> – učenje Kur'ana gledajući; • <i>Hifz</i> – učenje određenih dijelova Kur'ana napamet. 		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Kur'an je posljednja Božija objava koja je sačuvana u potpunosti zahvaljujući, prije svega, Božjoj volji, a potom hafizima i pisanim mushafima. Hafizi su stoljećima vjerno i autentično pamtili i prenosili Božiju riječ, s jedne strane, a mushafi su pisani, prepisivani i štampani uz stručne provjere, s druge strane. Ovo su glavni faktori očuvanja autentičnosti kur'anskog teksta. Kiraet kao nastavni predmet je naučna disciplina koja se bavi pravilnim učenjem Kur'ana, te omogućava vjerniku da Kur'an uči ispravno i pravilno onako kako su ga učili Poslanik, a.s., i ashabi. Učenje Kur'ana je sposobnost, vještina i umijeće fonetske prirode, a zasniva se na precizno utvrđenim zakonitostima i kriterijumima, čija praktična realizacija zavisi od izgovorne sposobnosti, ali i od individualne i kolektivne odgovornosti svih sljedbenika Muhammeda, a.s. Ova se vještina može savladati poznavanjem tedžvidske znanosti i dugotrajnom vježbom pred stručnim učačima odnosno učiteljima.</p>		
Ciljevi predmeta	<p>Obraditi i tedžvidski analizirati posebne stranice koje su zahtjevnije za učenje; proširiti saznanja iz tedžvidske oblasti; razviti osjećaj za fineze u tedžvidu prilikom učenja Kur'ana.</p>		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<p>Nastavni predmet Kiraet spada u vjersko područje, te potiče razvoj specifičnih kompetencija učenika. Veza predmeta se posebno ističe u korelaciji s Arapskim jezikom, Fikhom, Tefsirom i Ahlakom. Prvobitni zadatak Kiraeta je da učenici savladaju izgovor arapskih glasova, dok je zadatak predmeta Arapski jezik da učenici savladaju način pisanja – arapsku ortografiju. Nadalje, sva tedžvidska pravila se terminski određuju na arapskom jeziku. Praktična primjena učenja Kur'ana se najviše ogleda u obavljanju zadaće imama, tj. osobe koja predvodi namaz u džematu, što je povezano s fikhskim pitanjima. Sedždei-tilavet, koja se u Kur'anu nalazi na više mesta, tretira se i u Fikhu i Kiraetu. Brojne tedžvidske teme, poput <i>vakfa</i> – pauzalne forme, imaju refleksije na tefsirsku oblast. Kiraet je povezan i s Ahlakom na način da ostavlja trag i utjecaj u odgojnog smislu na učača Kur'ana.</p>		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice		Sati
	I tematska cjelina/oblast: Tedžvid		9

	OBRADA TEDŽVIDSKIH PRAVILA: 1. Ponavljanje i utvrđivanje pređenog gradiva iz cijelog tedžvida, 2. Opširna analiza imale i išmama, 3. Stalne osobine glasove – detaljnija analiza.	5+4
	II tematska cjelina/oblast: <i>Tilavet – učenje Kur'ana gledajući</i>	40
UČENJE KUR'ANA GLEDAJUĆI: (Vježbanje stranica s posebnim tedžvidskim pravilima):		16+24
	1. Džuz 3, str. 46. (s. 47), <i>Ellezine je'kuluner-riba la jekumune...</i> 2. Džuz 6, str. 102. (s. 103), <i>Fe bima nakdihim misakahum ve kufrihim...</i> 3. Džuz 6, str. 114. (s. 115), <i>Semma 'une lil-kezibi ekkalune li-s-suhti...</i> 4. Džuz 8, str. 147. (s. 148), <i>Fe in kezzebuke fe kul...</i> 5. Džuz 8, str. 158. (s. 159), <i>Ubeligukum risalati Rabbi ve ene lekum nasi-hun...</i> 6. Džuz 9, str. 166. (s. 177), <i>Ve džavezna bi Beni Israile-l-bahre...</i> 7. Džuz 10, str. 182. (s. 183), <i>Ve eti'ullahe ve resulehu ve la tenaze'u fe tefše-lu...</i> 8. Džuz 10, str 193. (s. 194), <i>Infiru hifafen ve sikalen ve džahidu...</i> 9. Džuz 11, str. 204. (s. 205), <i>Et-taibunel-'abidunel-hamidune...</i> 10. Džuz 11, str. 218. (s. 219), <i>Kale kad udžibet da'vetukuma festekima...</i> 11. Džuz 12, str. 225. (s. 226), <i>Ve jasne'ul-fulke ve kullema merre 'alejhi me-leun - imala</i> 12. Džuz 12, str. 235. (s. 236), <i>Kale ja bunejje la taksus ru'jake 'ala ihvetike – išmam</i> 13. Džuz 13, str. 248. (s. 249), <i>Elif-Lam-Mim-Ra, tilke ajatul-kitabi...</i> 14. Džuz 15, str. 283. (s. 284), <i>Men kane juridul-adžilete 'adždželna lehu fiha...</i> 15. Džuz 15, str. 292. (s. 293), <i>Ve bil-hakki enzelnahu...</i> 16. Džuz 15, str. 297. (s. 298), <i>Ve dehale džennetehu ve huve zalimun li nefsi-hi...</i>	
	III tematska cjelina/oblast: <i>Hifz – učenje napamet</i>	21
UČENJE AŠERETA NAPAMET:		3+6
	1. <i>Subhanalla... (El-Isra', 1-7)</i> سبحان الذي أسرى بعده 2. <i>Ve Ma muhammedun illa resul... (Ali Imran, 144-148)</i> وما محمد إلا رسول الرحمن 3. <i>Er-Rahmanu (1-15)</i>	
UČENJE SURA NAPAMET:		4+8
	1. El-Fedžr الفجر 2. Et-Tarik الطارق 3. El-Burudž البروج	

	4. El-Inšikak الانشقاق	
	Ukupno: • obrada 28 sati, • vježbanje i utvrđivanje gradiva 42 sata	70
	I tematska cjelina/oblast: <i>Tedžvid</i>	
Odgojno-obrazovni ishodi učenja	Na izbornoj nastavi, učenik će savjesno i odgovorno pristupati učenju Kur'ana poštujući sve njegove adabe i primjenjujući sva tedžvidska pravila. Učenik će, kroz sistematizaciju svih tedžvidskih pravila, primjenjivati tedžvid integralno kao cjelinu tokom učenja Kur'ana. Posebno će moći uočavati detalje i finese u tedžvidu, naprimjer, imalu, išmam, te uopće stalne i nestalne osobine glasova i sl.	
	II tematska cjelina/oblast: <i>Tilavet</i>	
	Učenik će precizno i vješto učiti određene stranice koje su zahtjevnije i u kojima se nalaze specifična tedžvidska pravila, znati i prepoznavati sva teždvidska pravila, prepoznavati, definirati i komparirati ih na kur'anskom tekstu, kao i praktično primjenjivati.	
	III tematska cjelina/oblast: <i>Hifz</i>	
	Učenik će naučiti napamet, u skladu sa svim pravilima, zadato gradivo iz hifza: naučit će sure El-Fedžr, Et-Tarik, El-Burudž i El-Inšikak', naučit će napamet predviđena ašereta, pri čemu će nastavnik pomoći učeniku da pravilno usvoji ovo gradivo. Uz pomoć nastavnika, učenik će obratiti pažnju na sva tedžvidska pravila, kako ne bi došlo do pogrešnog ili nepotpunog memoriranja nastavnih jedinica.	
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	Učenik će moći tečno učiti stranice koje su odabrane i zahtjevnije, prepoznavat će tedžvid na njima, učit će napamet predviđene sure i ašereta, koristit će se cjelokupnim teždvidom, kao i detaljima i finesama.	
Metode izvođenja nastave	Predavanje, demonstracija, analiza i sinteza sadržaja, individualne vježbe, rad u paru, prezentacija, mentorsko vođenje	
Oblici rada	Frontalni, individualni, horski, auditivni	
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	Potrebno je da nastavnik u svom radu uloži odgovarajući napor u stvaranju ambijenta u kojem se učenici osjećaju prijatno i sigurno. Proces učenja, kao i rezultati učenja, uslovljeni su načinom učenja učenika i načinom podučavanja nastavnika. Nastavnik u procesu nastave treba da se kombinirano koristi predviđenim oblicima rada, nastavnimi metodama kao i nastavnim sredstvima, u zavisnosti od samih nastavnih sadržaja, psihofizičkih sposobnosti učenika, kao i materijalnih mogućnosti medrese.	

	<p>Individualno poticanje je obilježje dobre nastave; slobodom, strpljivošću i dovoljnim vremenom, analizom individualnih postignuća u učenju i usklađenih planova podsticanja, te posebnim podsticanjem učenika dolazi se do rezultata u radu.</p> <p>Intelijentno vježbanje se postiže osvješćivanjem strategija učenja, primjereno zadacima, ciljanom pomoći učenicima.</p> <p>Jasnoća očekivanih postignuća je obilježje dobre nastave, a potrebna je zbog nastavne ponude utemeljene na smjernicama i obrazovnim standardima prilagođenim učeničkim sposobnostima, kao i zbog neprestanih poticajnih povratnih informacija o napretku u učenju.</p> <p>Za kvalitetnu nastavu potrebna je pripremljena okolina, kako bi se održao red, oprema za učenje bila funkcionalna, a pomagala za učenje upotrebljiva.</p>						
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obazovnom procesu	<p>Učenik prati i pamti pređeni tedžvid, analizira tedžvidska pravila na stranicama koje se obrađuju, uči i vježba stranice na satu, uči napamet predviđene sure i ašereta. Aktivno sluša druge učenike, prepoznaće svoje i greške drugih tokom učenja Kur'ana.</p>						
Metode provjere znanja sa strukturu ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje – vrednovanje postignuća)	<p>Tehnike ocjenjivanja</p> <p>Ocjene treba dati javno, uz obrazloženje svake ocjene, jer samo tako učenik može imati motiv za postizanje boljih rezultata. Aktivnosti u procesu vrednovanja učenikovih postignuća i nivoa usvojenosti pravila ponašanja nastavnici, razrednici i stručni saradnici provode objektivno, transparentno, kontinuirano i javno, poštujući učenikovu ličnost i dajući svakom učeniku jednaku priliku. Kriteriji ocjenjivanja trebaju biti usklađeni sa zakonskim pedagoškim normama područja na kojem egzistira medresa.</p> <p>Opće tehnike ocjenjivanja</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Usmeno provjeravanje znanja</th> <th>Pisano provjeravanje znanja</th> <th>Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Usmena provjera znanja u kojoj dolazi do izražaja sposobnost učenja Kur'ana u skladu s tedžvidskim pravilima 80%</td> <td>Pisana provjera znanja iz tedžvida 10 %</td> <td>Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika 10 %</td> </tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Usmena provjera znanja u kojoj dolazi do izražaja sposobnost učenja Kur'ana u skladu s tedžvidskim pravilima 80%	Pisana provjera znanja iz tedžvida 10 %	Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika 10 %
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja					
Usmena provjera znanja u kojoj dolazi do izražaja sposobnost učenja Kur'ana u skladu s tedžvidskim pravilima 80%	Pisana provjera znanja iz tedžvida 10 %	Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika 10 %					
Udžbenici i literatura:	<p>Udžbenici i priručnici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Kur'an,</i> 2. Hfz. Ćamil Silajdžić i hfv. Ibrahim Trebinjac, <i>Tedžvid, El-Kalem,</i> Sarajevo, 1999. 3. Hfz. Fadil Fazlić, <i>Tedžvid – Pravila o učenju Kur'ana, Sarajevo, 1997.</i> <p>Literatura:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Dr. Muhammed Isam, <i>El-Vadih fi ahkami-t-tedžvid,</i> Jordan, bez godine izdanja, 2. Dr. Ejmen Suvejd, <i>Et-Tedžvidu-l-musavver,</i> Damask, bez godine izdanja. 						

Kiraet IV razred – izborna nastava

KIRAET			Šifra predmeta:
Razred: Četvrti (IV)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 60	Status: IZBORNİ
Kratak opis nastavnog predmeta	<p>Kiraet spada u područje vjerskih predmeta i bavi se pravilnim učenjem Kur'ana. Kao nastavni predmet, sadrži tri osnovne strukturalne jedinice (tri oblasti):</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Tedžvid</i> – pomoćnu znanost u Kiraetu koja nudi osnovne teorijske prepostavke za pravilno učenje Kur'ana; • <i>Tilavet</i> – učenje Kur'ana gledajući; • <i>Hifz</i> – učenje određenih dijelova Kur'ana napamet. 		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Kur'an je posljednja Božija objava koja je sačuvana u potpunosti zahvaljujući, prije svega, Božjoj volji, a potom hafizima i pisanim mushafima. Hafizi su stoljećima vjerno i autentično pamtili i prenosili Božiju riječ, s jedne strane, a mushafi su pisani, prepisivani i štampani uz stručne provjere, s druge strane. Ovo su glavni faktori očuvanja autentičnosti kur'anskog teksta. Kiraet kao nastavni predmet je naučna disciplina koja se bavi pravilnim učenjem Kur'ana, te omogućava vjerniku da Kur'an uči ispravno i pravilno, onako kako su ga učili Poslanik, a.s., i ashabi. Učenje Kur'ana je sposobnost, vještina i umijeće fonetske prirode, a zasniva se na precizno utvrđenim zakonitostima i kriterijima, čija praktična realizacija zavisi od izgovorne sposobnosti, ali i od individualne i kolektivne odgovornosti svih sljedbenika Muhammeda, a.s. Ova se vještina može savladati poznavanjem tedžvidske znanosti i dugotrajnom vježbom pred stručnim učačima odnosno učiteljima.</p>		
Ciljevi predmeta	<p>Obraditi i tedžvidski analizirati posebne stranice koje su zahtjevnije za učenje; proširiti saznanja iz tedžvidske oblasti; razviti osjećaj za fineze u tedžvidu i prilikom učenja Kur'ana; kompletirati <i>Amme džuz</i>.</p>		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<p>Nastavni predmet Kiraet spada u vjersko područje, te podstiče razvoj specifičnih kompetencija učenika. Veza predmeta se posebno ističe u korelaciji s Arapskim jezikom, Fikhom, Tefsirom i Ahlakom. Prvobitni zadatak Kiraeta je da učenici savladaju izgovor arapskih glasova, dok je zadatak predmeta Arapski jezik da učenici savladaju način pisanja – arapsku ortografiju. Nadalje, sva se tedžvidska pravila terminski određuju na arapskom jeziku. Praktična primjena učenja Kur'ana se najviše ogleda u obavljanju zadaće imama, tj. osobe koja predvodi namaz u džematu, što je povezano s fikhskim pitanjima. Sedždei-tilavet, koja se u Kur'anu nalazi na više mesta, tretira se i u Fikhu i Kiraetu. Brojne tedžvidske teme, poput <i>vakfa</i> – pauzalne forme, imaju refleksije na tefsirsku oblast. Kiraet je povezan i s Ahlakom na način da ostavlja trag i utjecaj u odgojnem smislu na učača Kur'ana.</p>		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice		Sati
	I tematska cjelina/oblast: Tedžvid		10

	OBRADA TEDŽVIDSKIH PRAVILA: 1. Ponavljanje i utvrđivanje pređenog gradiva iz cijelog tedžvida, 2. Opširna analiza teshila, 3. Netalne osobine glasove – detaljnija analiza, 4. Mutevatir kiraeti (opće napomene).	5+5
	II tematska cjelina/oblast: <i>Tilavet – učenje Kur'ana gledajući</i>	32
	UČENJE KUR'ANA GLEDJUĆI: (Vježbanje stranica s posebnim tedžvidskim pravilima): 1. Džuz 16, str. 304. (s. 305), <i>Kaf-Ha-Ja-'Ajin-Sad...</i> 2. Džuz 16, str. 319. (s. 320), <i>Fe te'alellahul-melikul-hakku...</i> 3. Džuz 18, str. 335. (s. 336), <i>Jukallibullahul-lejle ven-nehar...</i> 4. Džuz 19, str. 365. (s. 366), <i>Vellezine la jed'une me'allahi ilahen ahare...</i> 5. Džuz 19, str. 369. (s. 370), <i>Felemma tera'el-džem'ani kale ashabu Musa...</i> 6. Džuz 21, str. 412. (s. 413), <i>Elem terev ennellahe sehhare lekum ma fis-semavati...</i> 7. Džuz 21, str. 418. (s. 419), <i>Ve iza ehazna minen-nebijjine missakahum ve minke...</i> 8. Džuz 22, str. 426. (s. 427), <i>Jes'eluken-nasu 'annis-sa'ati...</i> 9. Džuz 23, str. 445. (s. 446), <i>Ves-saffati saffen...</i> 10. Džuz 24, str. 466. (s. 447), <i>Ha-Mim, Tenzilul-Kitabi minellahi...</i> 11. Džuz 24, str. 480. (s. 481), <i>Ve min ajatih enneke terel-erda... teshil</i> 12. Džuz 25, str. 482. (s. 482), <i>Ha-Mim-'Ajin-Sin-Kaf...</i> 13. Džuz 26, str. 515. (s. 516), <i>Ve lev ennehum saberu hatta tahrudže ilejhim...</i> 14. Džuz 26, str. 517. (s. 518), <i>Kaf, Vell-Kur'anil-medžid...</i> 15. Džuz 29, str. 577. (s. 578), <i>Kella bel tuhibbunel-'adžilete...</i> 16. Džuz 29, str. 580. (s. 581), <i>Elem nahlukkum min main mehin...</i>	16+16
	III tematska cjelina/oblast: <i>Hifz – učenje napamet</i>	18
	UČENJE AŠERETA NAPAMET: 1. <i>Inne fi halki...</i> (Ali Imran, 190-194)	1+2
	ان في خلق السموات	
	UČENJE SURA NAPAMET: 1. El-Mutaffifin المطففين 2. El-Infitar الانفطار 3. Et-Tekvir التكوير 4. Abese عبس 5. En-Nazi'at النازعات	5+10
	Ukupno: ▪ obrada 27 sati, ▪ vježbanje i utvrđivanje gradiva 33 sata	60
	I tematska cjelina/oblast: <i>Tedžvid</i>	

Odgojno-obrazovni ishodi učenja	<p>Na izbornoj nastavi učenik će savjesno i odgovorno pristupati učenju Kur'ana, poštujući sve njegove adabe i primjenjujući sva tedžvidska pravila. Učenik će, sistematizacijom svih tedžvidskih pravila, primjenjivati ga integralno kao cjelinu tokom učenja Kur'ana. Posebno će moći uočavati detalje i finese u tedžvidu, naprimjer, teshil, te uopće stalne i nestalne osobine glasova i sl. Učenik će se upoznati s mutevatir kiraetima.</p>
	<p style="text-align: center;">II tematska cjelina/oblast: <i>Tilavet</i></p> <p>Učenik će precizno i vješto učiti određene stranice koje su zahtjevnije i u kojima se nalaze specifična tedžvidska pravila, znati i prepoznavati sva tedžvidska pravila, prepoznavati, definirati i komparirati ih na kur'anskom tekstu, kao i praktično primjenjivati.</p>
	<p style="text-align: center;">III tematska cjelina/oblast: <i>Hifz</i></p> <p>Učenik će naučiti napamet, u skladu sa svim pravilima, zadato gradivo iz hifza: naučit će preostale sure iz <i>Amme džuza</i>, naučit će napamet predviđeno ašere, pri čemu će nastavnik pomoći učeniku da pravilno usvoji ovo gradivo. Uz pomoć nastavnika, učenik će obratiti pažnju na sva tedžvidska pravila, kako ne bi došlo do pogrešnog ili nepotpunog memoriranja nastavnih jedinica.</p>
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<p>Učenik će moći tečno učiti stranice koje su odabrane i zahtjevnije, prepoznavat će tedžvid na njima, učit će napamet predviđene sure i ašereta, koristit će se cjelokupnim težvidom, kao i detaljima i finesama.</p>
Metode izvođenja nastave	<p>Predavanje, demonstracija, analiza i sinteza sadržaja, individualne vježbe, rad u paru, prezentacija, mentorsko vođenje...</p>
Oblici rada	<p>Frontalni, individualni, horski, auditivni.</p>
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<p>Potrebno je da nastavnik u svom radu uloži odgovarajući napor u stvaranju ambijenta u kojem se učenici osjećaju prijatno i sigurno. Proces učenja, kao i rezultati učenja, uslovljeni su načinom učenja učenika i načinom podučavanja nastavnika. Nastavnik u procesu nastave treba da kombinirano koristi predviđene oblike rada, nastavne metode kao i nastavna sredstva, u zavisnosti od samih nastavnih sadržaja, psihofizičkih sposobnosti učenika, kao i materijalnih mogućnosti medrese.</p>
	<p>Individualno podsticanje je obilježje dobre nastave; slobodom, strpljivošću i dovoljnim vremenom, analizom individualnih postignuća u učenju i usklađenih planova podsticanja te posebnim podsticanjem učenika dolazi se do rezultata u radu. Inteligentno vježbanje se postiže osvješćivanjem strategija učenja, primjerenum zadacima, ciljanom pomoći učenicima.</p>
	<p>Jasnoća očekivanih postignuća je obilježje dobre nastave, a potrebna je zbog nastavne ponude utemeljene na smjernicama i obrazovnim standardima prilagođenim učeničkim sposobnostima, kao i zbog neprestanih poticajnih povratnih informacija o napretku u učenju.</p>
	<p>Za kvalitetnu nastavu potrebna je pripremljena okolina kako bi se održao red, oprema za učenje bila funkcionalna, a pomagala za učenje upotrebljiva.</p>

Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenik prati i pamti pređeni tedžvid, analizira tedžvidska pravila na stranicama koje se obrađuju, uči i vježba stranice na satu, uči napamet predviđene sure i ašereta. Aktivno sluša druge učesnike, prepoznae svoje i greške drugih tokom učenja Kur'ana.						
Metode provjere znanja sa strukturonim ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja</p> <p>Ocjene treba dati javno, uz obrazloženje svake ocjene, jer samo tako učenik može imati motiv za postizanje boljih rezultata. Aktivnosti u procesu vrednovanja učenikovih postignuća i nivoa usvojenosti pravila ponašanja nastavnici, razrednici i stručni saradnici provode objektivno, transparentno, kontinuirano i javno, poštujući učenikovu ličnost i dajući svakom učeniku jednaku priliku. Kriteriji ocjenjivanja treba da budu usklađeni sa zakonskim pedagoškim normama područja na kojem egzistira medresa.</p> <p style="text-align: center;">Opće tehnike ocjenjivanja</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: center; padding: 5px;">Usmeno provjeravanje znanja</th> <th style="text-align: center; padding: 5px;">Pisano provjeravanje znanja</th> <th style="text-align: center; padding: 5px;">Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="text-align: center; padding: 5px;">Usmena provjera znanja u kojoj dolazi do izražaja sposobnost učenja Kur'ana u skladu sa tedžvidskim pravilima 80%</td> <td style="text-align: center; padding: 5px;">Pisana provjera znanja iz tedžvida 10 %</td> <td style="text-align: center; padding: 5px;">Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika 10 %</td> </tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Usmena provjera znanja u kojoj dolazi do izražaja sposobnost učenja Kur'ana u skladu sa tedžvidskim pravilima 80%	Pisana provjera znanja iz tedžvida 10 %	Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika 10 %
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja					
Usmena provjera znanja u kojoj dolazi do izražaja sposobnost učenja Kur'ana u skladu sa tedžvidskim pravilima 80%	Pisana provjera znanja iz tedžvida 10 %	Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika 10 %					
Udžbenici i literatura:	<p>Udžbenici i priručnici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Kur'an,</i> 2. Hfz. Ćamil Silajdžić i hfv. Ibrahim Trebinjac, <i>Tedžvid</i>, El-Kalem, Sarajevo, 1999. 3. Hfz. Fadil Fazlić, <i>Tedžvid – Pravila o učenju Kur'ana</i>, Sarajevo, 1997. <p>Literatura:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Dr. Muhammed Isam, <i>El-Vadih fi ahkami-t-tedžvid</i>, Jordan, bez godine izdanja, 2. Dr. Ejmen Suvejd, <i>Et-Tedžvidu-l-musavver</i>, Damask, bez godine izdanja. 						

2.

AKAID – DOGMATIKA

NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA AKAID – DOGMATIKA

Opće uvodne napomene

AKAID – DOGMATIKA				Šifra predmeta:		
Nivo: Srednja škola		Broj sati sedmično	Broj sati godišnje	Ukupan broj sati u svim razredima	Status predmeta: Redovni i izborni	
Razred	I	2	70	240	Redovni	
	II	2	70		Redovni	
	III	2	70		Redovni	
	IV	1	30		Redovni	
	III	2	70	130	Izborni	
	IV	2	60		Izborni	
Opis nastavnog predmeta	Predmet Akaid se izučava po 2 sata sedmične redovne nastave u prvom, drugom i trećem razredu, te po 1 sat sedmične redovne nastave u četvrtom razredu. Ovaj predmet se također izučava u okviru izborne nastave sa po 2 sata u III i IV razredu.					
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Akaid je fundamentalni predmet koji se izučava u medresi, što sugerira i sam njegov naziv (akaid – skup islamskih uvjerenja), jer na utemeljenosti i čvrstini uvjerenja počiva teorijsko i praktično usvajanje i svih drugih znanosti izvedenih iz osnovnih izvora islama, Kur'ana i Sunneta.					
Ciljevi predmeta	<p>Cilj predmeta je:</p> <ol style="list-style-type: none"> da učenika upozna s temeljnim istinama vjere sadržanim u šest imanskih šartova; da učenika uvede u samu suštinu vjere kao čovjekove iskonske potrebe; da učenika obaveže osnovnim prepostavkama i argumentima za odbranu vjere; da učenika upućuje u osnovne tokove islamske misli tokom povijesti i da ga upoznaje s glavnim školama i pravcima mišljenja; da učenik upozna osnovna učenja drugih objavljenih religija, kao i onih koje nisu utemeljene na Objavi. 					
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Kiraet, Ahlak, Povijest islama, Hadis, Tefsir, Arapski jezik, Filozofija,					
Ishodi učenja na nivou predmeta	<p>Nakon četverogodišnjeg bavljenja predmetom <i>Akaid</i>, učenik će moći da:</p> <ul style="list-style-type: none"> definira i argumentuje temeljne istine vjere; definira i opisuje temeljne pojmove akaida; definira, klasificira i opisuje duhovne pojmove u islamu; opisuje, upoređuje, raščlanjuje učenja povijesnih religija i objavljenih vjera; nabralja i opisuje najvažnija povijesna razdoblja u kojima se pojavljuju "neehlisuntske akaidske škole", a zatim klasificira njihove stavove u teološke i političke; 					

	<ul style="list-style-type: none"> • nabraja najvažnije akaidske ličnosti, koje su dale svoj doprinos očuvanju "Ehlus-sunneta vel-džema'ata"; • klasificira razlike između učenja klasičnih islamskih učenjaka; • upoređuje stavove Ehli sunneta sa stavovima sektaških škola mišljenja, suprotstavlja argumente i vrednuje ih; • nabraja najvažnije akaidske ličnosti, koje su dale svoj doprinos akaidskoj misli u BiH.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> • Kompetentno će vladati akaidskom terminologijom. • Steći će uvid u akaidsku literaturu. • Upoznat će se s historijskim razvojem akaidske misli. • Posjedovat će znanje o tradicionalnom obrascu islamskog vjerovanja u kontekstu načela islamskog vjerovanja. • Bit će osposobljeni da samostalno istražuju stručna i znanstvena djela, te prate stručnu literaturu.
Očekivane vrijednosti koje će učenici usvojiti	<ul style="list-style-type: none"> • Učenik potvrđuje temeljne istine vjere sadržane u šest imanskih šartova, koje ga uvode u samu suštinu vjere kao čovjekove iskonske potrebe. • Proučava izvore spoznaje vjere i vjerskih istina. • Objavljava čovjekovu ulogu u svijetu i njegov odnos spram Stvoritelja. • Argumentima brani svoju vjeru. • Opisuje učenja drugih objavljenih religija, kao i onih koje nisu utemeljene na Objavi.
Profil i stručna spremna nastavnika	<p>Nastavu iz predmeta Akaid u medresi izvodi lice sa završenim VII stepenom stručne spreme studija visokog obrazovanja u trajanju od najmanje četiri studijske godine, odnosno završenim prvim ciklusom studija islamskih nauka u trajanju od najmanje četiri godine, s najmanje 240 ECTS bodova, s akademskom titulom i stručnim zvanjem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • profesor/bachelor islamskih nauka, • profesor/bachelor islamskih teoloških studija, • profesor/bachelor islamske teologije, • profesor/bachelor teologije, • diplomirani teolog, • sroдno zvanje steчeno na nekom fakultetu na kojem se uče islamske nauke, s rješenjem o nostrifikaciji. <p>Prednost imaju kandidati sa završenom medresom.</p>

Akaid I razred

AKAID			Šifra predmeta:
Razred: prvi (I)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	Akaid se izučava u prvoj godini, 70 sati, dva puta sedmično. Na nivou prvog razreda učenik se uvodi u terminologiju predmeta. U okviru predmeta u prvoj godini izučavaju se temeljne istine vjere islama.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Islamsko vjerovanje daje nam ispravno mišljenje o čovjeku, svemiru i životu. • Islamsko vjerovanje je u konstantnom suprotstavljanju različitim zabrudama i praznovjerju. • Islamsko vjerovanje udovoljava potrebama duše. • Islamsko vjerovanje čini čovjeka odgovornim. • Islamsko vjerovanje spašava čovjeka od robovanja ljudima. • Islamsko vjerovanje nam pojašnjava put sreće i uspjeha. • Islamsko vjerovanje je jedan od najjačih motiva za samopožrtvovanje. 		
Ciljevi predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Učenik se upoznaje s putevima i izvorima spoznaje vjere i vjerskih istina. • Spoznaje čovjekovu ulogu u svijetu i njegov odnos spram Stvoritelja. • Izgrađuje zaokružen i cjelovit pogled na svijet u svjetlu spoznatih istina. 		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Kiraet, Ahlak, Povijest islama, Hadis, Tefsir, Filozofija,		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice		Sati
	I tematska cjelina/oblast: UVOD U PREDMET		3+2
	1. Definicija, značaj i cilj izučavanja akaida; 2. Izvori akaida.		
	II tematska cjelina/oblast: VJERA		3+2
	1. Definicija vjere i potreba za njom; 2. Upoznavanje s akaidskim terminima: iman, fitra, teklif, millet, mezheb, misak; 3. Kufr, širk, nifik, fisk, din i šerijat.		

	III tematska cjelina/oblast: VJEROVANJE U ALLAHA, DŽ.Š.	8+6
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Allahova svojstva i imena; 2. Vudžud, kidem i beka; 3. Vahdanijjet, muhalefetun li havadisi, kijamun binefsihi; 4. Hajat, ‘ilm, sem’, besar; 5. Iradet, kudret, kelam, tekvin; 6. Allahova lijepa imena u Kur’antu i u sunnetu; 7. Značenje Allahovih lijepih imena. 	
	IV tematska cjelina/oblast: MELEKI I OSTALI NEVIDLJIVI SVJETOVI	5+4
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Svijet meleka; 2. Utjecaj vjerovanja u svijet meleka na svakodnevni život čovjeka; 3. Svijet džina; 4. Šejtani. 	
	V tematska cjelina/oblast: ALLAHOVE OBJAVE	7+6
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pojam i definicija objave; 2. Objave prije Kur’ana: suhufi; 3. Tevrat i Zebur; 4. Indžil; 5. Kur’an, posljednja Božija objava; 6. Nadnaravnost Kur’ana. 	
	VI tematska cjelina/oblast: ALLAHOVI POSLANICI, A.S.	7+6
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Temeljne odrednice poslanstva i vjerovjesništva; 2. Ciljevi slanja poslanika; 3. Svojstva Allahovih poslanika; 4. Mu’džize Allahovih poslanika; 	
	VII tematska cjelina/oblast: SUDNJI DAN	4+3
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dokazi postojanja Sudnjeg dana; 2. Mali predznaci Sudnjeg dana; 3. Veliki predznaci Sudnjeg dana; 4. Smrt i kaburski život; 5. Proživljenje i polaganje računa na Sudnjem danu; 6. Hisab, ‘ard, mizan, šefa’at; 7. Džennet; 8. Džehennem. 	
	VIII tematska cjelina/oblast: ALLAHOVOD ODREĐENJE	2+2
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vjerovanje u kada i kader; 2. Granice ljudske slobode i odgovornosti. 	
	• Ukupno: 36+34	70
	I tematska cjelina/oblast: UVOD U PREDMET	

Odgojno-obrazovni ishodi učenja	<ul style="list-style-type: none"> Definira akaid, njegov značaj i cilj. Analizira značenje pojma akaid. Definira pojmove razum i objava. Prepoznaće razliku između različitih izvora akaida.
	II tematska cjelina/oblast: VJERA
	<ul style="list-style-type: none"> Definira vjeru i potrebu za njom; Klasificira faktore zbog kojih je vjera osnovna ljudska potreba; Nabrala akaidske termine: iman, islam, ihsan, teklif, millet, mezheb, misak, din i šerijat; Definira i klasificira akaidske termine: iman, islam, ihsan, teklif, millet, mezheb, misak, din i šerijat; Opisuje akaidske termine: iman, islam, ihsan, teklif, millet, mezheb, misak, din i šerijat.
	III tematska cjelina/oblast: VJEROVANJE U ALLAHA, DŽ.Š.
	<ul style="list-style-type: none"> Nabrala Allahova svojstva i imena; Definira pojmove vudžud, kidem i beka, vahdanijjet, muhalefetun lil-havadisi, kijamun binefsihi, hajat, 'ilm, sem', besar, iradet, kudret, kelam, tekvin; Klasificira Allahova svojstva i imena u zatijje i subutijje; Objašnjava vudžud, kidem i beka, vahdanijjet, muhalefetun lil-havadisi, kijamun binefsihi, hajat, 'ilm, sem', besar, iradet, kudret, kelam, tekvin; Analizira jezičko i terminološko značenje svojstava vudžud, kidem i beka, vahdanijjet, muhalefetun lil-havadisi, kijamun binefsihi, hajat, 'ilm, sem', besar, iradet, kudret, kelam, tekvin; Nabrala i klasificira Allahova lijepa imena u Kur'anu i u sunnetu; Objašnjava značenje Allahovih lijepih imena.
	IV tematska cjelina/oblast: MELEKI I OSTALI NEVIDLJIVI SVJETOVI
	<ul style="list-style-type: none"> Definira meleke, džine i šejtane te svijet meleka, džina i šejtana; Utvrđuje, opisuje i objašnjava svojstva meleka, džina i šejtana; Klasificira i upoređuje svojstva meleka, džina i šejtana; Imenuje odabrane meleke, te objašnjava zaduženja svakog od njih; Razlikuje vrste meleka, džina i šejtana; Navodi ajete i hadise o melekima, džinima i šejtanima; Navodi, klasificira i objašnjava vrste meleka, džina i šejtana; Raščlanjuje kur'ansko kazivanje o Sulejmanu, a.s., te izdvaja njegove elemente vezane za svijet džina; Raščlanjuje kur'ansko kazivanje o Ademu, a.s., te izdvaja njegove elemente vezane za svijet meleka i šejtana; Definira sedždu koju su meleki trebalo da učine Ademu, a.s.; Jezički definira riječi "vesvesa" i "nezg"; Definira i klasificira vrste i porijeklo nadahnuća kojima je izložen čovjek; Na sebi prepoznaće i imenuje razne vrste nadahnuća kojima je izložen čovjek; Definira, klasificira i opisuje odbrambene mehanizme koji čovjeku pomažu da se zaštiti od šejtana;

	<ul style="list-style-type: none"> • Utvrđuje da šejtani nemaju vlast nad ljudima; • Zaključuje da je ljudima data slobodna volja u izboru između dobra i zla.
	<p style="text-align: center;">V tematska cjelina/oblast: ALLAHOVE OBJAVE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Definira jezičko porijeklo riječi: "vahj", "suhuf" i Tevrat; • Opisuje i objašnjava vrste objave i načine dostavljanja objave; • Klasificira i upoređuje vrste objave i načine dostavljanja objave; • Imenuje četiri velika kitaba, te imenuje kojem je poslaniku objavljen svaki od njih; • Razlikuje vrste objave; • Navodi ajete i hadise o objavi općenito, objavi prije Kur'ana, suhufima i Tevratu; • Navodi, klasificira i objašnjava kelime, risale i suhufe; • Navodi i klasificira zavjete koje je Benu Israil dao Allahu; • Raščlanjuje kur'ansko kazivanje o Sulejmanu, a.s., te izdvaja njegove elemente vezane za svijet džina; • Izdvaja kur'anske ajete za koje je Muhammed, a.s., rekao da su na neki način bili sadržani u Ibrahimovim, a.s., i Musaovim suhufima; • Definira kelime, risale, suhufe i Tevrat; • Navodi nazine Tevrata i jezički definira riječi od kojih su nastali; • Imenuje, definira i klasificira knjige od kojih se sastoji Petoknjižje; • Definira šejtansku objavu spomenutu u Kur'anu, te definiciju usklađuje s mehanizmima koji čovjeku pomažu da se zaštiti od šejtana; • Utvrđuje da je u Tevratu sadržana najava poslanstva Muhammeda, a.s.; • Zaključuje da čovječanstvo nikada nije bilo bez poslanika i vjerovjesnika; • Definira jezičko porijeklo riječi Zebur i Indžil; • Definira terminološki Zebur, Indžil i Kur'an; • Opisuje i objašnjava historijske okolnosti u vrijeme objave Zebura; • Klasificira i upoređuje vrste objave i načine dostavljanja objave; • Nabraja četiri velika kitaba; • Upoređuje odnos između Tevrata i Zebura, nakon objave Tevrata, te zaključuje da je Tevrat i dalje ostao na snazi; • Imenuje četiri velika kitaba, te imenuje kojem je poslaniku objavljen svaki od njih; • Razlikuje historijske i geografske okolnosti u kojima su objavljeni Zebur, Indžil i Kur'an; • Navodi ajete i hadise o Zeburu, Indžilu i Kur'anu; • Navodi, klasificira i objašnjava vrste psalmi; • Navodi i klasificira stavove historičara o psalmima; • Raščlanjuje kur'ansko kazivanje o Davudu, a.s., te izdvaja njegove elemente vezane za Zebur; • Izdvaja kur'anske ajete o Zeburu, Indžilu i Kur'anu; • Definira kelime, risale, suhufe i Tevrat;

	<ul style="list-style-type: none"> • Navodi nazine kanonskih jevanđelja; • Imenuje i definira narod kome je Isa, a.s., poslan; • Definira heretička jevanđelja; • Definira trinitarnu dogmu; • Utvrđuje da je u Indžilu sadržana najava poslanstva Muhammeda, a.s.; • Opisuje Nikejski koncil i njegovu važnost za jevanđelja; • Predstavlja različite poglede o pitanju originalnosti Indžila; • Prosuđuje i argumentira odnos jevreja prema Isau, a.s.; • Nabralja i objašnjava ostale nazine Kur'ana; • Opisuje pamćenje i pisanje Kur'ana; • Navodi i klasificira sadržaje Kur'ana; • Zaključuje da je Kur'an posljednja Allahova objava; • Klasificira, argumentira i objašnjava aspekte nadnaravnosti Kur'ana; • Upoređuje ajete o nadnaravnosti Kur'ana s najsavremenijim naučnim dostignućima.
	VI tematska cjelina/oblast: ALLAHOVI POSLANICI
	<ul style="list-style-type: none"> • Definira temeljnu istinu vjere „ve rusulihi“, te definira i upoređuje pojmove „resul“ i „nebij“; • Nabralja imena poslanika i vjerovjesnika spomenutih u Kur'anu; • Navodi broj ranijih poslanika i vjerovjesnika u skladu s hadisom koji prenosi Ebu Zerr, r.a.; • Navodi imena i značaj „ulul-'azm“ poslanika; • Navodi, objašnjava i argumentira ciljeve slanja poslanika; • Navodi, definira i klasificira svojstva Allahovih poslanika; • Definira pojam „mu'džiza“; • Navodi izraze kojima su u Kur'anu nazvana nadnaravna djela poslanika; • Navodi i dvije vrste mu'džiza, te ih upoređuje; • Navodi i objašnjava bitne karakteristike i ciljeve mu'džize; • Izdvaja primjere iz povijesti islama kojima argumentira da su mu'džize uvijek bile u opsegu onoga po čemu su u islam pozvani narodi bili poznati; • Navodi mu'džize Muhammeda, a.s., te ih klasificira u osjetilne i razumske.
	VII tematska cjelina/oblast: SUDNJI DAN
	<ul style="list-style-type: none"> • Definira temeljnu istinu vjere – vjerovanje u Sudnji dan; • Nabralja sve što podrazumijeva vjerovanje u temeljnu istinu vjere “vjerovanje u Sudnji dan”; • Nabralja imena Sudnjeg dana; • Nabralja i argumentira dokaze postojanja Sudnjeg dana; • Navodi ajete i hadise koji govore o Sudnjem danu, smrti, kaburskom životu i proživljenju poslije smrti, o “hašru, polaganju računa, vagi i šefa'atu”; • Nabralja predznaće Sudnjeg dana;

	<ul style="list-style-type: none"> • Klasificira, opisuje i objašnjava male i velike predznačajne znake Sudnjeg dana i predznačajne koji se još nisu pojavili; • Definira smrt i proživljaj nakon smrti, prema islamskom vjerovanju; • Navodi tri grupe ljudi s obzirom na njihov odnos prema smrti; • Navodi, opisuje i argumentira fazu kaburskog života; • Argumentira proživljaj poslije smrti; • Definira "hašr", opisuje njegove prizore, te nabraja kategorije ljudi koje će toga dana biti u Allahovom, dž.š., hladu. • Definira izlaganje ljudskih djela, njihovo vrednovanje, vaganje i zauzimanje za neke kategorije ljudi; • Navodi i opisuje vrste šefa'ata; • Definira Džennet i Džehennem; • Nabraja sve što podrazumijeva vjerovanje u Džennet i Džehennem; • Nabraja i argumentira dokaze postojanja Dženneta i Džehennema; • Navodi ajete i hadise koji govore o Džennetu i Džehennemu; • Nabraja, opisuje i argumentira stepene Dženneta i podstepene Džehennema; • Klasificira, opisuje i objašnjava hranu i piće stanovnika Dženneta; • Klasificira, opisuje i objašnjava hranu i piće, odjeću i pokrivače stanovnika Džehennema; • Definira i argumentira ispravno vjerovanje o viđenju Uzvišenog Allaha na Ahiretu; • Argumentira vječnost Dženneta i Džehennema.
	VIII tematska cjelina/oblast: ALLAHOV ODREĐENJE
	<ul style="list-style-type: none"> • Definira temeljnu istinu vjere – vjerovanje u Božiju odredbu; • Nabraja sve što podrazumijeva vjerovanje u temeljnu istinu vjere "vjerovanje u Božiju odredbu"; • Navodi četiri stepena vjerovanja u kada i kader; • Navodi, opisuje i argumentira slobodu ljudske volje; • Klasificira ajete i hadise o Božjoj apsolutnoj volji i ljudskoj relativnoj slobodnoj volji, te ih usklađuje i objašnjava.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> • Kompetentno će vladati akaidskom terminologijom. • Steći će uvid u akaidsku literaturu. • Upoznat će se s historijskim razvojem akaidske misli. • Posjedovat će znanje o tradicionalnom obrascu islamskog vjerovanja u kontekstu načela islamskog vjerovanja. • Bit će osposobljeni da samostalno istražuju stručna i znanstvena djela, te da prate stručnu literaturu.
Metode izvođenja nastave	Nastava će se izvoditi u formi interaktivnih predavanja, prezentacija te pisanja eseja, što će kod učenika podstaknuti samostalno istraživanje i proširivanje znanja.
Oblici rada	Profesor treba da primjenjuje različite oblike rada, uz aktivno učešće učenika u svim fazama sata (individualni rad, rad u parovima, grupni oblik rada, frontalni).

Strategije učenja i nastave/didaktičko-metodičke upute	Predavanja i prezentacije nastavnih sadržaja; Aktivno učešće učenika u prezentiranju, razgovoru i diskusijama na satu; Kreiranje radne i svrshodne klime u razredu; Kombiniranje različitih metoda i oblika rada tokom izvođenja nastave; Povezivanje nastavnih sadržaja s prethodnim saznanjima, znanjima iz drugih predmetnih oblasti i povezivanje stečenih saznanja sa svakodnevnim životom.						
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenik treba da bude uključen u nastavu u svim njenim fazama i dijelovima. S obzirom na to da se nastavom osposobljava za saradnju i komunikaciju i međusobno uvažavanje, stvara se kritički odnos prema informacijama i uči se argumentirano iznositi ideje. Učenici će pisati eseje i raditi prezentacije na određene teme. Učenici će čitati i lektire na zadate teme.						
Metode provjere znanja sa strukturonim ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje – vrednovanje postignuća)	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja</p> <p>Praćenje, vrednovanje i ocjenjivanje naučenog treba da bude različito i redovno tokom školske godine. Cilj te provjere ne treba da bude samo ocjena, već praćenje napredovanja učenika, njegova individualnog razvoja, te usmjeravanje i podsticanje učenika kako bi postigao maksimalne rezultate u skladu sa svojim sposobnostima.</p> <p style="text-align: center;">Opće tehničke ocjenjivanja</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: center; padding: 5px;">Usmeno provjeravanje znanja</th> <th style="text-align: center; padding: 5px;">Pisano provjeravanje znanja</th> <th style="text-align: center; padding: 5px;">Ostale tehničke ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="text-align: center; padding: 5px;">Učenik će u toku polugodišta dva puta usmeno odgovarati</td> <td style="text-align: center; padding: 5px;">ZOT</td> <td style="text-align: center; padding: 5px;">Eseji i prezentacije</td> </tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehničke ocjenjivanja	Učenik će u toku polugodišta dva puta usmeno odgovarati	ZOT	Eseji i prezentacije
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehničke ocjenjivanja					
Učenik će u toku polugodišta dva puta usmeno odgovarati	ZOT	Eseji i prezentacije					
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Vahid Fazlović i Mensur Husić, <i>Akaid 1</i>, El-Kalem, Sarajevo, 2012. <p>Literatura:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Safet Durguti, <i>Skripta za I razred medresa</i>, 2. Sulejman Topoljak, <i>Osnovi islamskog vjerovanja</i>, 3. Ali Tantawi, <i>Vjerovanje u Allaha</i>, dž.š., VSK za BiH, Zagreb, 1995. 4. Senaid Zaimović, <i>Temeljne istine vjere</i>, 5. Muhammed eš-Šaravi, <i>Očigledni dokazi Božijeg postojanja</i>, MIZ Zenica, Zenica, 2008. 6. Sulejman Eškar, <i>Sudnji dan</i>, Bookline, Sarajevo, 2003. 						

Akaid II razred

AKAID			Šifra predmeta:
Razred: drugi (II)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	Akaid se u II razredu izučava sedmično po 2 sata, 70 sati na godišnjem nivou. U okviru predmeta u II razredu učenici se dodatno uvode u stručnu terminologiju, zatim izučavaju bitne duhovne teme i bitne akaidske teme, važne za njihov duhovni razvoj.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Islamsko vjerovanje daje nam ispravno mišljenje o čovjeku, svemiru i životu. • Islamsko vjerovanje je u konstantnom suprotstavljanju različitim zabludama i praznovjerju. • Islamsko vjerovanje udovoljava potrebama duše. • Islamsko vjerovanje čini čovjeka odgovornim. • Islamsko vjerovanje spašava čovjeka od robovanja ljudima. • Islamsko vjerovanje nam pojašnjava put sreće i uspjeha. • Islamsko vjerovanje je jedan od najjačih motiva za samopožrtvovanje. 		
Ciljevi predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Učenik se upoznaje s putevima i izvorima spoznaje vjere i vjerskih istina. • Spoznaje čovjekovu ulogu u svijetu i njegov odnos spram Stvoritelja. • Izgrađuje zaokružen i cjelovit pogled na svijet u svjetlu spoznatih istina. • Upoznaje se s učenjima drugih religija. • Uči o tokovima islamske misli nekada i sada. 		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Kiraet, Ahlak, Povijest islama, Hadis, Tefsir		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati	
	I tematska cjelina/oblast: TEMELJNI POJMOVI U AKAIDU	4+4	
	1. Islam, iman, ihsan.		
	II tematska cjelina/oblast: TEHVID	4+2	
	1. Pojam i definicija tevhida, 2. Islamsko učenje o Bogu.		
	III tematska cjelina/oblast: ZNAKOVI I DISKURS O ALLAHOVOM BIVSTVOVANJU	6+5	
	1. Kur'ansko-hadiski dokazi, 2. Kosmološki dokaz, 3. Teleološki dokaz, 4. Moralni dokaz, 5. Historijski dokaz, 6. Ostali dokazi.		
	IV tematska cjelina/oblast: OBLICI KRIVOVJERSTVA	7+7	
	1. Uzroci nevjerovanja i krivovjerstva, 2. Kufr, ateizam, agnosticizam, 3. Širk i politezam, 4. Nifak,		

	5. Riddet, 6. Fisk, 7. Praznovjerje, sujevjerje, gatanje i proricanje budućnosti, 8. Mitologija drevnih i savremnih naroda, 9. Sihr.	
	V tematska cjelina/oblast: BITNE AKAIDSKE TEME	11+8
	1. Stvaranje čovjeka: kreacionizam i evolucija, 2. Uloga čovjeka na ovome svijetu – hilafet, 3. Dunjaluk i ahiret, 4. Tevba i istigfar, 5. Allahova pomoć i dova, 6. Hidajet i dalalet, 7. Smisao Allahovih odredbi, 8. Duhovna dimenzija islamskih šartova, 9. Zikr, 10. Hamd i zuhd, 11. Mehabbet, havf i redža.	
	VI tematska cjelina/oblast: DUHOVNI POJMOVI U ISLAMU	5+5
	1. Kešf, ilham i keramet, 2. Ruh, nefs i džism, 3. Kalb i akl, 4. Isra i Miradž, 5. Arš, kurs, Levhi-mahfuz, kalem.	
	Ukupno: 37+33	70
Odgojno- obrazovni ishodi učenja	I tematska cjelina/oblast: TEMELJNI POJMOVI U AKAIDU	
	<ul style="list-style-type: none"> • Učenik definira temeljne akaidske pojmove; • Objasnjava značaj akaidske terminologije; • Izdvaja osnovna jezička značenja pojmova; • Objasnjava terminološko značenje pojmova uz korištenje kur'ansko- hadiske argumentacije; • Analizira vezu među pojmovima unutar akaidskog učenja i razumijevanja temeljnih istina vjere; • Izdvaja stavove klasične akaidske uleme o pojedinim pojmovima. 	
	II tematska cjelina/oblast: TEVHID	
	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuje vrste tevhida; • Izdvaja elemente koji uvjetuju ispravno razumijevanje prve vrste tevhida; • Objasnjava argumente na kojima se temelji 3. vrsta tevhida; • Analizira efekte koje tevhid prouzrokuje u životu čovjeka; • Izdvaja različita učenja o Bogu; • Objasnjava islamsko učenje o Bogu; • Analizira Kelimetut-tevhid. 	
III tematska cjelina/oblast: DOKAZI ALLAHOVOG POSTOJANJA		

	<ul style="list-style-type: none"> • Objasnjava vrste spoznaje i utvrđuje utemeljenost svake od njih u Kur'anu; • Definira pojmove kozmologija, teleologija, moral; • Izdvaja argument ili premise za izvođenje dokaza; • Objasnjava neke od primjera iznesenih u Kur'anu, poredeći ih s naučnim dostignućima; • Analizira kur'anske ajete o nastanku čovjeka u kontekstu biomedicinskih postignuća.
	IV tematska cjelina/oblast: OBLICI KRIVOVJERSTVA
	<ul style="list-style-type: none"> • Objasnjava, koristeći se kur'anskim ajetima, čovjekovo preuzimanje emaneta; • Utvrđuje vezu između preuzetog emaneta i ljudske slobode; • Izdvaja najvažnije činjenice koje čovjeka udaljavaju od ispravnog vjerovanja; • Definira svaki pojam onako kako su to definirali islamski klasici; • Ilustrira primjerima sličnosti i razlike u životnoj primjeni i stanju krivovjerstva u kome se čovjek nađe, u skladu s definicijom; • Izdvaja i objasnjava vrste širka, kufra i sl.; • Upoređuje savremene oblike sihra s onima o kojima Kur'an govori; • Upoređuje potrebe ljudi za bavljenjem ili korištenjem sihra danas i nekad.
	V tematska cjelina/oblast: BITNE AKAIDSKE TEME
	<ul style="list-style-type: none"> • Imenuje fenomene stvaranja i definira ih; • Opisuje Darwinovu teoriju; • Izdvaja neka od znastvenih dostignuća koja su suprotstavljena Darwinovoj teoriji; • Odabire neke od kur'ansko-sunetskih navoda koji govore o stvaranju čovjeka; • Izvodi zaključke po kojima je Darwinova teorija neprihvatljiva za vjernika; • Analizira stavove drugih religija (kršćanstva i judaizma) o nastanku i stvaranju čovjeka; • Definira pojmove ibadet i hilafet (jezičko i terminološko značenje); • Upoređuje misije ibadeta i hilafeta; • Na temelju kur'anskog kazivanja o Ademu, a.s., izdvaja osnovne poruke koje nosi dijalog između Allaha, dž.š., i meleka; • Utvrđuje korijen riječi "ed-dunja vel-ahire"; • Ilustrira kur'anskim primjerima; • Analizira važnost oba svijeta i apostrofira prednost jednog nad drugim; • Izvodi zaključke o čovjekovom odnosu na relaciji dunjaluk-ahiret; • Definira grijeh; • Navodi vrste grijeha; • Objasnjava specifičnost islamskog razumijevanja grijeha; • Upoređuje islamsko učenje o grijehu s kršćanskim učenjem; • Analizira status počinioца grijeha u različitim školama mišljenja; • Izdvaja najteže posljedice činjenja grijeha; • Navodi jezičko i terminološko značenje tevbe;

	<ul style="list-style-type: none"> • Objasnjava vajnost i uvjete tevbe; • Predstavlja koncept (doktrinu) islamskog pokajanja; • Navodi jezičko i terminološko značenje pojmove hidajet i dalalet; • Utvrđuje vezu između hidajeta, dalaleta i slobodne volje; • Imenuje i objasnjava vrste upute; • Definira pojmove i odnos između „sunnetullah“ i „šerijatullah“; • Imenuje i objasnjava Božije zakone; • Definira pojmove halal i haram, te objasnjava suštinu harama, navodeći primjer zabrane Ademu, a.s.; • Utvrđuje smisao i suštinu Božijih zakona na temelju razumijevanja halala i harama; • Definira pojam ibadeta u kontekstu kur'anskih kazivanja; • Izdvaja i objasnjava vrste i funkcije ibadeta; • Upoređuje islamsko razumijevanje ibadeta s kršćanskim bogosluženjem te izdvaja osnovne karakteristike; • Navodi jezičko i terminološko značenje pojmove zikr i takva; • Izdvaja njihove vrste i vrijednosti; • Upoređuje zikr s ostalim vidovima ibadeta te izdvaja bitne karakteristike; • Opisuje svojstva muttekije.
	VI tematska cjelina/oblast: DUHOVNI POJMOVI U ISLAMU
	<ul style="list-style-type: none"> • Navodi jezičko i terminološko značenje pojmove ruh i nef; • Citira ajet i hadis o duši; • Upoređuje kur'ansko-sunnetska kazivanja o stvaranju čovjeka sa stavovima medicine; • Analizira upotrebu termina ruh i nef u Kur'anu; • Utvrđuje razliku između ruha i nefsa; • Objasnjava <i>nefs mutme'inne, nefs levvame i nefs emmare</i>; • Navodi jezička značenja i definira pojmove <i>evlija, kešf, keramet i ilham</i>; • Navodi primjere iz Kur'ana i hadisa; • Upoređuje keramet s mu'džizom i utvrđuje razliku; • Na temelju Kur'ana utvrđuje vrste nadahnuća; • Opisuje tok Isra i Miradža prema kur'ansko-sunnetskim kazivanjima; • Izdvaja mišljenja nekih islamskih učenjaka o Isra i Miradžu.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> • Kompetentno će vladati akaidskom terminologijom. • Steći će uvid u akaidsku literaturu. • Upoznat će se s historijskim razvojem akaidske misli. • Posjedovat će znanje o tradicionalnom obrascu islamskog vjerovanja u kontekstu načela islamskog vjerovanja. • Bit će osposobljeni da samostalno istražuju stručna i znanstvena djela, te da prate stručnu literaturu.
Metode izvođenja nastave	Nastava će se izvoditi u formi interaktivnih predavanja, prezentacija te pisanja eseja, što će kod učenika podstaknuti samostalno istraživanje i proširivanje znanja.

Oblici rada	Profesor treba da primjenjuje različite oblike rada, uz aktivno učešće učenika u svim fazama sata (individualni rad, rad u parovima, grupni oblik rada, frontalni)						
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	Predavanja i prezentacije nastavnih sadržaja; Aktivno učešće učenika u prezentiranju, razgovoru i diskusijama na satu; Kreiranje radne i produktivne klime u razredu; Kombiniranje različitih metoda i oblika rada tokom izvođenja nastave; Povezivanje nastavnih sadržaja s prethodnim saznanjima, znanjima iz drugih predmetnih oblasti i povezivanje stečenih saznanja sa svakodnevnim životom.						
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenik treba da bude uključen u nastavu u svim fazama i svim segmentima. S obzirom na to da se nastavom osposobljava za saradnju, komunikaciju i međusobno uvažavanje, stvara se kritički odnos prema informacijama i uči se argumentirano iznositi ideje. Učenici će pisati eseje i raditi prezentacije na određene teme. Učenici će čitati i lektire na zadate teme.						
Metode provjere znanja sa strukturonm ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje - vrednovanje postignuća)	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja</p> <p>Praćenje, vrednovanje i ocjenjivanje naučenog treba da bude različito i redovno tokom školske godine. Cilj provjere ne treba biti samo ocjena, već praćenje napredovanja učenika, njegova individualnog razvoja, te usmjeravanje i poticanje učenika kako bi postigao maksimalne rezultate u skladu sa svojim sposobnostima.</p> <p style="text-align: center;">Opće tehnike ocjenjivanja</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: center; padding: 5px;">Usmeno provjeravanje znanja</th> <th style="text-align: center; padding: 5px;">Pisano provjeravanje znanja</th> <th style="text-align: center; padding: 5px;">Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="text-align: center; padding: 5px;">Učenik će u toku polugodišta dva puta usmeno odgovarati</td> <td style="text-align: center; padding: 5px;">ZOT</td> <td style="text-align: center; padding: 5px;">Eseji i prezentacije</td> </tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Učenik će u toku polugodišta dva puta usmeno odgovarati	ZOT	Eseji i prezentacije
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja					
Učenik će u toku polugodišta dva puta usmeno odgovarati	ZOT	Eseji i prezentacije					
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rifet Šahinović, <i>Akadske teme 2</i>, udžbenik za drugi razred medrese, El-Kalem, Sarajevo, <p>Literatura:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Hasan Kjafija Pruščak, <i>Dženetske bašče</i>, 2. Safet Durguti, <i>Skripta iz akaida za II razrede medresa</i>, EIPM, Travnik, 3. M. N. Jasin, <i>Iman - temelj, suština, negacija</i>, Et-Takva, Zenica, 1995. 4. Imam Et-Tahavi, <i>Poslanica o vjerovanju</i>, VSK za BiH, Zagreb, 1995. <p>Literatura za profesore:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Seid Hava, <i>Naš duhovni odgoj</i>, 2. 'Abdul-Kadir 'Isa, <i>Istine o tesavvufu</i>, 3. Mustafa Mahmud, <i>Kur'an - pokušaj savremenog razumijevanja</i>, El-Kalem, Sarajevo, 4. Ebu Hamid el-Gazali, <i>Znamenja u Allahovim stvorenjima</i>, Ljiljan, Sarajevo, 1994. 						

Akaid III razred

AKAID			Šifra predmeta:
Razred: treći (III)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	Akaid se u III razredu izučava po 2 sata sedmično, 70 sati godišnje. U okviru predmeta učenik se upoznaje s misijama Allahovih poslanika, metodama upućivanja u vjeru, te uzima pouke iz sudbine onih naroda koji su odbili poslušnost poslaniku. Učenik se upoznaje s učenjima povijesnih religija, te s učenjima objavljenih religija, njihovim izvorima, obredima i blagdanima. Učenik se uvodi u nauku ilmul-kelam.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Islamsko vjerovanje daje nam ispravno mišljenje o čovjeku, svemiru i životu. • Islamsko vjerovanje je u konstantnom suprotstavljanju različitim zabrudama i praznovjerju. • Islamsko vjerovanje udovoljava potrebama duše. • Islamsko vjerovanje čini čovjeka odgovornim. • Islamsko vjerovanje spašava čovjeka od robovanja ljudima. • Islamsko vjerovanje nam pojašnjava put sreće i uspjeha. • Islamsko vjerovanje je jedan od najjačih motiva za samopožrtvovanje. 		
Ciljevi predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Učenik se upoznaje s putevima i izvorima spoznaje vjere i vjerskih istina. • Spoznaje čovjekovu ulogu u svijetu i njegov odnos spram Stvoritelja. • Izgrađuje zaokružen i cjelovit pogled na svijet u svjetlu spoznatih istina. • Upoznaje se s učenjima drugih religija. • Uči o tokovima islamske misli nekada i sada. 		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Kiraet, Ahlak, Povijest islama, Hadis, Tefsir, Sociologija, Historija		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice		Sati
	I tematska cjelina/oblast: POSLANSTVO – RISALET I NUBUVVET		8+8
	1. Islamsko poimanje poslanstva; 2. Cilj i metoda kur'anskog kazivanja – kasas; 3. Adem, a.s., prvi čovjek i vjerovjesnik, boravak u džennetu; 4. Nuh, a.s., i pojava idolopoklonstva; 5. Ibrahim, a.s., i metoda njegovog pozivanja na pravi put; 6. Musa, a.s. (Harun, faraon, Hidr).		
	II tematska cjelina/oblast: POSLANSTVO – RISALET I NUBUVVET		7+6
	1. Isa, a.s., i njegova misija 2. Muhammed, a.s., posljednji Allahov poslanik 3. Hud i Salih, a.s. 4. Lut i Jusuf, a.s. 5. Davud i Sulejman, a.s. 6. Ejub i Junus, a.s.		

Odgajno- obrazovni ishodi učenja	III tematska cjelina/oblast: POVIJESNE I NOVE RELIGIJE 6+5
	1. Jehovini svjedoci; 2. New age pokreti; 3. Tumačenje islama onih do kojih nije stigla objava.
	IV tematska cjelina/oblast: OBJAVLJENE VJERE 10+8
	1. Stav islama o ehlul-kitabu; 2. Povijest i učenje judaizma; 3. Judaistički obredi i praznici; 4. Pojava i razvoj kršćanstva; 5. Kršćansko vjerovanje i obredi; 6. Kršćanske sljedbe; 7. Islam – univerzalna vjera.
	V tematska cjelina/oblast: ILMUL-KELAM 6+6
	1. Ilmul-kelam – pojam i definicija; 2. Akaid u periodu Poslanika, a.s., i ashaba; 3. Pojava i razvoj ilmul-kelama; 4. Korijeni nastanka akaidskih škola.
	Ukupno: 37+33 70
	I tematska cjelina/oblast: POSLANSTVO – RISALET I NUBUVVET
	<ul style="list-style-type: none"> • Učenici analiziraju pouke iz života poslanika, a.s., i primjenjuju ih u vlastitim životima; • Učenici analiziraju i upoređuju povijesne i nove religije i njihova temeljna učenja; • Učenici analiziraju stav islama prema objavljenim religijama i upoređuju odnose jednih prema drugima tokom povijesti; • Učenici analiziraju izvore vjere objavljenih religija; • Učenici analiziraju i upoređuju temeljne dogme objavljenih religija; • Učenici definiraju pojam ilmul-kelama; • Učenici opisuju nastanak ove nauke i periode koje je ona prošla; • Učenici će opisati neehlisunetske škole i argumentirat će neispravnost njihova učenja.
	II tematska cjelina/oblast: POSLANSTVO – RISALET I NUBUVVET
	<ul style="list-style-type: none"> • Učenici će analizirati pouke iz života poslanika, a.s., kako bi ih primijenili u vlastitim životima.
	III tematska cjelina/oblast: POVIJESNE I NOVE RELIGIJE
	<ul style="list-style-type: none"> • Učenici analiziraju i upoređuju povijesne i nove religije i njihova temeljna učenja.
	IV tematska cjelina/oblast: OBJAVLJENE VJERE
	<ul style="list-style-type: none"> • Učenici analiziraju stav islama prema objavljenim religijama i upoređuju odnose jednih prema drugima tokom povijesti; • Učenici analiziraju izvore vjere objavljenih religija; • Učenici analiziraju i upoređuju temeljne dogme objavljenih religija.

	V tematska cjelina/oblast: ILMUL-KELAM <ul style="list-style-type: none"> • Učenici definiraju pojam ilmul-kelama; • Učenici opisuju nastanak ove nauke i periode koje je ona prošla; • Učenici će opisati neehlisunetske škole i argumentirat će neispravnost njihova učenja; 									
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> • Kompetentno će vladati akaidskom terminologijom. • Steći će uvid u akaidsku literaturu. • Upoznat će se s historijskim razvojem akaidske misli. • Posjedovat će znanje o tradicionalnom obrascu islamskog vjerovanja u kontekstu načela tog vjerovanja. • Bit će osposobljeni da samostalno istražuju stručna i znanstvena djela, te da prate stručnu literaturu. 									
Metode izvođenja nastave	Nastava će se izvoditi u formi interaktivnih predavanja, prezentacija, te pisanja eseja, što će učenike podstaknuti na samostalno istraživanje i proširivanje znanja.									
Oblici rada	Profesor treba da primjenjuje različite oblike rada, uz aktivno učešće učenika u svim fazama sata (individualni rad, rad u parovima, grupni oblik rada, frontalni).									
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	Predavanja i prezentacije nastavnih sadržaja; Aktivno učešće učenika u prezentiranju, razgovoru i diskusijama na satu; Kreiranje radne i produktivne klime u razredu; Kombiniranje različitih metoda i oblika rada tokom izvođenja nastave; Povezivanje nastavnih sadržaja s prethodnim saznanjima, znanjima iz drugih predmetnih oblasti i povezivanje stečenih saznanja sa svakodnevnim životom.									
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenik treba da bude uključen u nastavu u svim fazama i u svim segmentima sata. S obzirom na to da se tokom nastave osposobljava za saradnju i komunikaciju, uz međusobno uvažavanje, stvara se kritički odnos prema informacijama i uči se argumentirano iznositi ideje. Učenici će pisati eseje i raditi prezentacije na određene teme. Učenici će čitati i lektire na zadate teme.									
Metode provjere znanja sa strukturonim ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje - vrednovanje postignuća)	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja</p> <p>Praćenje, vrednovanje i ocjenjivanje treba biti različito i redovno tokom školske godine. Cilj provjere znanja ne treba da bude samo dobivanje ocjene, već praćenje napredovanja učenika, njegova individualnog razvoja, te usmjeravanje i podsticanje učenika kako bi postigao maksimalne rezultate u skladu sa svojim sposobnostima.</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th colspan="3" style="text-align: center; padding: 5px;">Opće tehnikе ocjenjivanja</th> </tr> <tr> <th style="padding: 5px;">Usmeno provjeravanje znanja</th> <th style="padding: 5px;">Pisano provjeravanje znanja</th> <th style="padding: 5px;">Ostale tehnikе ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="padding: 5px;">Učenik će u toku polugodišta više puta usmeno odgovarati</td> <td style="padding: 5px; text-align: center;">ZOT</td> <td style="padding: 5px; text-align: center;">Eseji i prezentacije</td> </tr> </tbody> </table>	Opće tehnikе ocjenjivanja			Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnikе ocjenjivanja	Učenik će u toku polugodišta više puta usmeno odgovarati	ZOT	Eseji i prezentacije
Opće tehnikе ocjenjivanja										
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnikе ocjenjivanja								
Učenik će u toku polugodišta više puta usmeno odgovarati	ZOT	Eseji i prezentacije								
Udžbenici i literatura	Udžbenici: <ol style="list-style-type: none"> 1. Vahid Fazlović i Mensur Husić, <i>Akaid III</i>, El-Kalem, Sarajevo, 2020. 2. Rifet Šahinović, <i>Akaid 4</i>, El-Kalem, Sarajevo, 2013. 									

	<p>Literatura:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Safet Durguti, <i>Skripta za III razrede medresa</i>, EIPM, Travnik, 2. A. M. Beranik, <i>Plejada izabranih</i>, MIZ Visoko, Visoko, 1991. 3. H. Đozo, <i>Islam u vremenu</i>, Ilmija, Sarajevo, 1976. 4. Prof. Abdurrahman Čokić, <i>Islam – o vjeri uopće, kratak pregled svih vjera i vjesnici objavljene vjere do Muhammeda, a.s.</i>, Sarajevo, 1924. <p>Literatura za profesore:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. M. Sharif, <i>Historija islamske filozofije</i>, August Cesarec, Zagreb, 1988. 2. Grupa autora, <i>Enciklopedija živih religija</i>, 3. W. Harington, <i>Uvod u Bibliju</i>, 4. A. Courakuoi, <i>Židovska misao</i>, 5. Maurice Bucaille, <i>Biblija, Kur'an i nauka</i>, 6. <i>Kazivanja o vjerovjesnicima</i>, 7. <i>Evangelje po Barnabi</i>, Oxford, 1907.
--	---

Akaid IV razred

AKAID			Šifra predmeta:
Razred: četvrti (IV)	Broj sati sedmično: 1	Broj sati u školskoj godini: 30	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	<p>U okviru predmeta učenik se upoznaje s neehlisunetskim i ehlisunetskim školama akaida. Uči o tesavufu, osnovnoj terminologiji iz ove oblasti, najznačajnijim predstvincima i djelima, o tarikatima...</p> <p>Učenik će se upoznati sa zabludjelim sektama, uzrocima njihovog nastanka, te argumentima koji pobijaju njihova učenja.</p> <p>Učenik se upoznaje i s klasičnom i modernom islamskom mišlju, predstvincima i njihovim učenjem.</p>		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Islamsko vjerovanje daje nam ispravno mišljenje o čovjeku, svemiru i životu. • Islamsko vjerovanje je u konstantnom suprotstavljanju različitim zabludama i praznovjerju. • Islamsko vjerovanje udovoljava potrebama duše. • Islamsko vjerovanje čini čovjeka odgovornim. • Islamsko vjerovanje spašava čovjeka od robovanja ljudima. • Islamsko vjerovanje nam pojašnjava put sreće i uspjeha. • Islamsko vjerovanje je jedan od najjačih motiva za samopožrtvovanje. 		
Ciljevi predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Učenik se upoznaje s putevima i izvorima spoznaje vjere i vjerskih istina. • Spoznaje čovjekovu ulogu u svijetu i njegov odnos spram Stvoritelja. • Izgrađuje zaokružen i cjelovit pogled na svijet u svjetlu spoznatih istina. • Upoznaje se s učenjima drugih religija. • Uči o tokovima islamske misli nekada i sada. 		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Kiraet, Ahlak, Povijest islama, Hadis, Tefsir, Sociologija, Filozofija		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice		Sati
	I tematska cjelina/oblast: EHLISUNNETSKE I NEEHLISUNNETSKE ŠKOLE U ISLAMU		8+7
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Osnovne karakteristike, sličnosti i razlike među muslimanskim sljedbama i sektama, 2. Kaderije i džebrije, 3. Pojava šiizma, 4. Poimanje imameta u šiizmu, 5. Šijske frakcije, 6. Haridžije i murdžije, 7. Mu'tezile i njihovo učenje, 8. Ehlus-sunnet vel-džemaat, 9. Ebu Hanife, 10. Ebū-Hasan el-Eš'ari i eš'arije, 		

	11. Ebu Mensur el-Maturidi, 12. Maturidijino učenje, 13. Tahavijevo učenje, 14. Selefijsko učenje.	
	II tematska cjelina/oblast: TESAVVUF	4+3
	1. Pojava i razvoj tesavvufa, 2. Sufijska misao i praksa, 3. Sufijski tarikati.	
	III tematska cjelina/oblast: ZABLUDJELE SEKTE	1+1
	<ul style="list-style-type: none"> • Kadijanije, ahmedije, babije, behajije i druge sekte. 	
	IV tematska cjelina/oblast: TRADICIONALNA I MODERNA ISLAMSKA MISAO	3+2
	1. Tradicionalna islamska misao, 2. Moderna islamska misao, 3. Akaidska misao u BiH.	
	Ukupno: 16+14	30
Odgajno-obrazovni ishodi učenja	I tematska cjelina/oblast: NEEHLISUNNETSKE ŠKOLE U ISLAMU EHLISUNNETSKE ŠKOLE U AKAIÐU	
	<ul style="list-style-type: none"> • Utvrđuje korijen izraza “ehlus-sunnet vel-džemaat”, izdvaja odgovarajuća značenja i daje definiciju pojma; • Analizira značenje pojma “ehlus-sunnet vel-džemaat”; • Prepoznaže razliku između pojma “ehlus-sunnet vel-džemaat” i pojma “neehlisunetske akaidske škole”; • Nabralja najvažnije povijesne epohe u kojima se pojavljuju neehlisunetske akaidske škole, a zatim klasificira njihove stavove u teološke i političke; • Nabralja najvažnije akaidske ličnosti, koje su dale svoj doprinos očuvanju “ehlus-sunnet vel-džemaata”; • Nabralja “murdžijske” stavove i argumente na kojima su temeljili svoje stavove; raščlanjuje i analizira njihove argumente i ocjenjuje njihovu ispravnost, a zatim ih upoređuje sa stavovima Ebu Hanife te utvrđuje da li je razložno optužiti Ebu Hanifu da je murdžija; • Nabralja osnovna pitanja koja su tretirana unutar neehlisunetskih škola mišljenja, te ih upoređuje s osnovnim stavovima Ebu Hanife, Et-Tahavija i Ebula-Hasana el-Eš’arija; • Međusobno upoređuje stavove te uočava sličnosti i razlike; • Analizira tekstove iz djela “El-Fikhul-ekber” i “Tahavijeva poslanica”, te klasificira dijelove koji se suprotstavljaju stavovima neehlisunetskih akaidskih škola; • Nabralja najvažnija akaidska djela Ebu Hanife, Et-Tahavija i Ebula-Hasana el-Eš’arija; • Upoređuje stavove ehli-sunneta sa stavovima neehlisunetskih škola mišljenja, suprostavlja argumente, te ih vrednuje; 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Ispituje povezanost racionalnih dokaza u El-Eš'arijevim djelima s talasom prevođenja grčke filozofije na arapski jezik, te procjenjuje da li El-Eš'ari, zbog navedenog, ostaje u okviru ehli-sunneta. • Utvrđuje kakve je refleksije Ebu Hanifino učenje imalo na život muslimana općenito, a naročito na život muslimana u Evropi i Bosni i Hercegovini; nabraja i drugačije akaidske stavove te, s posebnim osvrtom na savremeno doba, utvrđuje prednosti, koristi i fleksibilnosti Ebu Hanifinog učenja; • Upoređuje pojmove radikalni islam, islamofobija, evropski muslimani, liberalni islam s ehlisunnetskim akaidskim školama. • Definira negirajuće atrbute u bosanskom jeziku, povezuje s negativnim pojmovima u logici, ocjenjuje El-Eš'arijev stav o negirajućim atrbutima, te ga osporava; • Utvrđuje korijen izraza “ehlus-sunnet vel-džemaat”, izdvaja odgovarajuća značenja i daje definiciju pojma, te je primjenjuje na učenje Ebu Mensur el-Maturidija; • Analizira značenje pojma “ehlus-sunnet vel-džemaat”, raščlanjuje učenje “ehlus-sunnet vel-džemaata” na osnovne elemente, te konstruira vezu tih elemenata s učenjem Ebu Mensur el-Maturidija; • Nabrala osnovne ehlisunnetske škole; prepoznaje razliku između maturidijske, eš'ariske i selefijske škole; međusobno ih upoređuje, hvali i osporava; • Bira prednosti maturidijske škole u akaidu; • Nabrala najvažnije povijesne epohe u kojima se pojavljuje maturidijsko učenje, a zatim klasificira njegove stavove; • Nabrala najvažnije akaidske ličnosti, koje su dale svoj doprinos očuvanju “ehlus-sunnet vel-džemaata”, te procjenjuje Ebu Mensur el-Maturidija u odnosu na njih; • Izdvaja prednosti Ebu Mensur el-Maturidija; • Nabrala “mutezilijske” stavove i argumenete na kojima su ih temeljili; raščlanjuje i analizira njihove argumente, ocjenjuje njihovu ispravnost, a zatim ih upoređuje sa stavovima Ebu Mensur el-Maturidija u davanju prednosti racionalnom argumentu, te utvrđuje da li je razložno optužiti Ebu Mensur el-Maturidija da se u pitanju racionalnog argumenta poistovjetio s mutezilama; • Nabrala osnovna pitanja koja su tretirana unutar neehlisunnetskih škola mišljenja, te ih upoređuje s osnovnim stavovima Ebu Mensur el-Maturidija, Ebu Hanife, Et-Tahavija i Ebū-Hasana el-Eš'arija; • Međusobno upoređuje njihove stavove te uočava sličnosti i razlike; • Nabrala najvažnija akaidska djela Ebu Mensur el-Maturidija, Ebu Hanife, Et-Tahavija i Ebū-Hasana el-Eš'arija; • Upoređuje stavove ehli-sunneta sa stavovima neehlisunnetskih škola mišljenja, suprotstavlja argumente, te ih vrednuje; • Ispituje povezanost racionalnih dokaza u El-Maturidijevim i El-Eš'arijevim djelima s talasom prevođenja grčke filozofije na arapski jezik te procjenjuje
--	--

	<p>da li Ebu Mensur el- Maturidi i El-Eš'ari zbog navednog ostaju u okviru ehli-sunneta;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klasificira razlike između učenja Ebu Mensur el-Maturidija i El-Ešarija; • Utvrđuje kakve je refleksije El-Maturidijev akaid u kombinaciji s Ebu Hanifinim fikhskim učenjem imao na život muslimana općenito, a naročito na život muslimana u Evropi i Bosni i Hercegovini; • Nabralja i drugačije akaidske stavove te, s posebnim osvrtom na savremeno doba, utvrđuje prednosti, koristi i fleksibilnosti El-Maturidijevog pravca u akaidu, i to posebno u kombinaciji s Ebu Hanifinim fikhskim učenjem; • Upoređuje pojmove <i>radikalni islam</i>, <i>islamofobija</i>, <i>evropski muslimani</i>, <i>liberalni islam</i> s ehlisunnetskim akaidskim školama; • Ilustrira živi lanac prenosilaca kojim se učenje Ebu Mensur el-Maturidija, prenijelo u Bosnu i Hercegovinu, od Abdullaha ibn Mesuda, preko Ebu Hanife...; • Definira negirajuće atrIBUTE u bosanskom jeziku, povezuje s negativnim pojmovima u logici, ocjenjuje stavove Ebu Mensur el-Maturidija u poređenju s El-Ešarijevim, te ističe stavove Ebu Mensur el-Maturidija.
	<p>II tematska cjelina/oblast: TESAVVUF</p> <ul style="list-style-type: none"> • Analizira značenje pojma "tesavvuf", raščlanjuje učenje tesavvufa na osnovne elemente, te konstruira vezu tih elemenata sa sličnim učenjima u Bosni i Hercegovini; • Nabralja osnovna tesavvufska djela na bosanskom jeziku, prijevode s arapskog jezika i neprevedena djela; • Ilustrira osnovna kozmološka pitanja u filozofskom tesavvufu i povezuje ga s nastavnom jedinicom "pitagorejci" iz predmeta filozofija; • Definira osnovne tesavvufske pojmove; • Utvrđuje kakve je refleksije tesavvuf imao na život muslimana općenito, a naročito na život muslimana u Evropi i Bosni i Hercegovini; • Nabralja najvažnije povijesne epohe u kojima se pojavljuje tesavvufsko učenje; • Utvrđuje od kada datira tesavvuf; • Nabralja najvažnije tesavvufske ličnosti, izdvaja ličnosti koje su dale svoj doprinos očuvanju "ehlus-sunnet vel-džemaata", te doprinijele "tesavvuf suniju"; • Izdvaja kur'anske ajete koji podstiču na zikr; • Analizira kur'anske ajete koji podstiču na zikr; • Nabralja tesavvufske stavove i argumente na kojima temelje svoje stavove o pitanjima "ilm ledunni", duhovnog učitelja i sl.; • Raščlanjuje i analizira njihove argumente i valorizira njihovu ispravnost, a zatim ih upoređuje s identičnim Ibn Tejmijinim argumentima o dozvoljenosti zikra pojedinačnih Allahovih lijepih imena; prosuđuje kako se neslaganja između raznih akaidskih pravaca događaju zbog nepoznavanja stavova njihovih autoriteta;

	<ul style="list-style-type: none"> • Navodi uslove pod kojima tesavvuf ostaje u okviru “ehlus-sunnet vel-džemaata”; • Nabralja osnovna pitanja koja su tretirana unutar tesavvufa, te ih upoređuje s osnovним stavovima Ebu Hafsa en-Nesefija, Ebu Mensura el-Maturidija, Ebu Hanife, Et-Tahavija i Ebul-Hasana el-Eš’arija; • Međusobno upoređuje njihove stavove, te uočava sličnosti i razlike; • Nabralja najvažnija tesavvufska djela i posebno izdvaja djela koja su rječnici sufijskih termina; • Upoređuje stavove raznih tarikata sa stavovima ehlisunnetskih i neehlisunnetskih škola mišljenja, suprotstavlja argumente, te ih vrednuje; • Ispituje povezanost tesavvufa s antropološkim razdobljem grčke filozofije i njenim prevođenjem na arapski jezik, procjenjuje da li se tesavvuf može autentično afirmirati i utvrđuje uslove pod kojima ostaje u okviru ehli-sunneta; • Klasificira razlike i sličnosti između sufijskih tarikata; • Utvrđuje kakve je refleksije tesavvufsko učenje imalo na život muslimana općenito, a naročito na život muslimana u Evropi i Bosni i Hercegovini; nabralja i drugačije akaidske stavove, te s posebnim osvrtom na savremenu dobu utvrđuje prednosti i koristi tesavvufa kao podloge za fleksibilnost i vjersku i nacionalnu tolerantnost; • Pronalazi i usklađuje lingvističke teorije o nastanku i korijenu riječi tesavvuf, izdvaja odgovarajuća značenja i daje konačnu definiciju pojma; • Raščlanjuje učenje tesavvufa na osnovne elemente, te konstruira vezu tih elemenata sa sličnim učenjima u tekijama u Bosni i Hercegovini; • Klasificira osnovna tesavvufska djela na bosanskom jeziku, prijevode s arapskog jezika i neprevedena djela, uz isticanje djela “Ihja ulumid-din”; • Analizira cilj tesavvufa na stranicama djela “Mukašefetul-kulub”; • Nabralja najvažnije povijesne epohe u kojima se pojavljuje tesavvufska učenje, a zatim klasificira tesavvuf na sunnitski i filozofski.
	<p style="text-align: center;">III tematska cjelina/oblast: ZABLUDJELE SEKTE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Utvrđuje korijen sintagme “zabludele sekte”, izdvaja odgovarajuća značenja i daje definiciju pojma; • Analizira značenje učenjaka kao što su Šejh Senaullah, El-Mevdudi i dr. za odbranu učenja “ehlus-sunnet vel-džemaata”; • Prepoznaje razliku između pojma “ehlus-sunnet vel-džemaat” i pojma “zabludele sekte”; • Nabralja najvažnije povijesne epohe u kojima se pojavljuju zabludele sekte, a zatim klasificira njihove stavove u teološke i političke; • Nabralja najvažnije akaidske ličnosti, koje su dale svoj doprinos očuvanju “ehlus-sunnet vel-džemaata”; • Nabralja kadijanijsku, ahmedijsku, babijsku i behajjsku sektu i argumente na kojima su temeljili svoje stavove; raščlanjuje i analizira njihove argumente i valorizira njihovu ispravnost, a zatim ih upoređuje sa stavovima “ehlus-sunnet vel-džemaata”;

	<ul style="list-style-type: none"> • Nabrala osnovna pitanja koja su tretirana unutar kadijanijske, ahmedijske, babijske, behaijske sekete, te ih upoređuje s osnovnim stavovima "ehlus-sunnet vel-džemaata"; upoređuje te stavove i uočava sličnosti i razlike; • Analizira tekstove iz djela Mirze Gulama i klasificira dijelove koji se suprotstavljaju stavovima ehlisunnetskih akaidskih škola; • Nabrala najvažnije elemente njihovog učenja, zbog kojih izlaze iz okvira islama; • Upoređuje stavove ehli-sunneta sa stavovima sektaških škola mišljenja, suprostavlja argumente, te ih vrednuje; • Ispituje povezanost pojave Mirze Gulama s engleskim kolonijalizmom u Indiji; • Utvrđuje kakve je refleksije imalo učenje kadijanijske, ahmedijske, babijske i behaijske sekete na život muslimana općenito, a naročito na život muslimana na Indijskom potkontinentu; • Definira nepismenost koja je tada vladala na Indijskom potkontinentu, kao glavni temelj širenja navedenih sekti.
	<p>IV tematska cjelina/oblast: TRADICIONALNA I MODERNA ISLAMSKA MISAO</p> <ul style="list-style-type: none"> • Utvrđuje korijen sintagme "tradicionalna i moderna islamska misao", izdvaja odgovarajuća značenja i daje definiciju pojma; • Analizira značaj učenjaka, kao što su Džemaluddin el-Afgani, El-Mevdudi i dr. za odbranu učenja "ehlus-sunnet vel-džemaata"; • Prepoznaće razliku između pojma "moderna islamska misao" i pojma "zablude sekte"; • Nabrala najvažnije povijesne epohe u kojima se pojavljuju moderna islamska misao, a zatim klasificira njihove stavove u teološke i političke; • Ocjenuje Abduhuovu reformu školstva i upoređuje s nastavnom jedinicom iz predmeta pedagogija; • Nabrala najvažnije akaidske ličnosti, koje su dale svoj doprinos očuvanju tradicionalne islamske misli i pojavi moderne islamske misli; • Nabrala moderne protagonističke stavove Džemaludina Čauševića i Huseina Đoze; raščlanjuje i analizira njihove argumente; • Upoređuje savremeni islam i selefizam, stavove i uočava sličnosti i razlike; • Analizira stavove bosanskih, evropskih i drugih alima o pitanju izvora i tradicije; • Upoređuje navedene stavove sa stavovima Huseina Nasra o pitanju tradicionalnog islama; • Nabrala bošnjačke autore koji su pisali akaidska djela na arapskom jeziku; • Nabrala naslove akaidskih djela na arapskom jeziku koje su pisali bošnjački autori; • Prosuđuje da li je tradicija vremenska kategorija ili ima vjersku implikaciju, te navodi bošnjačke intelektualce koji o tome govore početkom 20. stoljeća; • Analizira značaj učenjaka kao što su Abdulah Bušatlić, Ahmet Dumišić, Adem Biso...;

	<ul style="list-style-type: none"> Prepoznaće razliku između pojma “ehlus-sunnet vel-džemaat” i pojma “zabrudjene sekte”; Nabraja najvažnije povijesne epohe u kojima se pojavljuju spomenuti učenjaci; Nabraja najvažnije akaidske ličnosti, koje su dale svoj doprinos akaidskoj misli u BiH: Pruščak, Ahmed Bajazić, Mustafa Ejubović; Nabraja najvažnije akaidske ličnosti, koje su dale svoj doprinos akaidskoj misli u BiH između dva svjetska rata; Valorizira akaidska djela Muhameda Džemaludina Čauševića, Saliha Safveta Bašića, Ibrahima Hakkija Čokića, Abdurrahmana Adila Čokića, Mehmeda Alija Dukatara i Mehmeda Handžića, pisana na bosanskom jeziku, i upoređuje ih s akaidskim djelima koja su pisali bošnjački autori na arapskom jeziku; Raščlanjuje i analizira njihove argumente i valorizira njihovu ispravnost, a zatim ih upoređuje sa stavovima “ehlus-sunnet vel-džemaata”; upoređuje stavove te uočava sličnosti i razlike; Nabraja najvažnije elemente njihovog učenja.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> Kompetentno će vladati akaidskom terminologijom. Steći će uvid u akaidsku literaturu. Upoznat će se s historijskim razvojem akaidske misli. Posjedovat će znanje o tradicionalnom obrascu islamskog vjerovanja u kontekstu načela islamskog vjerovanja. Bit će osposobljeni da samostalno istražuju stručna i znanstvena djela, te da prate stručnu literaturu.
Metode izvođenja nastave	Nastava će se izvoditi u formi interaktivnih predavanja, prezentacija i pisanje eseja, što će kod učenika podstaknuti samostalno istraživanje i proširivanje znanja.
Oblici rada	Profesor treba da primjenjuje različite oblike rada, uz aktivno učešće učenika u svim fazama sata (individualni rad, rad u parovima, grupni oblik rada, frontalni)
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	Predavanja i prezentacije nastavnih sadržaja; Aktivno učešće učenika u prezentiranju, razgovoru i diskusijama na satu; Kreiranje radne i produktivne klime u razredu; Kombiniranje različitih metoda i oblika rada tokom izvođenja nastave; Povezivanje nastavnih sadržaja s prethodnim saznanjima, znanjima iz drugih predmetnih oblasti i povezivanje stečenih saznanja sa svakodnevnim životom.
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenik treba da bude uključen u nastavu u svim fazama i svim segmentima. S obzirom na to da se u nastavi osposobljava za saradnju i komunikaciju, uz međusobno uvažavanje, stvara se kritički odnos prema informacijama i uči se argumentirano iznositi ideje. Učenici će pisati eseje i raditi prezentacije na određene teme. Učenici će čitati i lektire na zadate teme.
Metode provjere znanja sa	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja</p> Praćenje, vrednovanje i ocjenjivanje treba da bude različito i redovno tokom školske godine. Cilj provjere ne treba da bude samo dobivanje ocjene, već praćenje

strukturom ocjene (smjernice za pranje, ocjenjivanje - vrednovanje postignuća)	napredovanja učenika, njegova individualnog razvoja, te usmjeravanje i podsticanje učenika kako bi postigao maksimalne rezultate u skladu sa svojim sposobnostima.		
	Opće tehnike ocjenjivanja		
	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja
	Učenik će u toku polugodišta dva puta usmeno odgovarati	ZOT	Eseji i prezentacije
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rifet Šahinović, <i>Akaid 4</i>, El-Kalem, Sarajevo, 2013. <p>Literatura:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Safet Durguti, <i>Skripta za IV razred medresa</i>, EIPM, Travnik, 2. Muhammed 'Abduhu, <i>Tewhid - rasprava o islamskom monoteizmu</i>, El-Kalem, Sarajevo, 1989. 3. Fazlur-Rahman, <i>Islam</i>, Tugra, Sarajevo, 2005. <p>Literatura za profesore:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Nerkez Smailagić, <i>Klasična kultura islama, I-II</i>, N.S., Zagreb, 1976. 2. Rešid Hafizović, <i>Temeljni tokovi sufizma</i>, 3. M.M. Sharif, <i>Historija islamske filozofije, I-II</i>, August Cesarec, Zagreb, 1988. 4. Ebu Hamid el-Gazali, <i>Izbavljenje od zablude</i>, El-Kalem, Sarajevo, 1989. 5. Mustafa Cerić, <i>Korijeni sintetičke teologije u islamu - Ebu Mensur el-Maturidi</i>. 		

Akaid III razred - izborna nastava

AKAID			Šifra predmeta:
Razred: treći (III)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Izborni
Kratak opis nastavnog predmeta	U okviru predmeta Akaid učenik će obraditi bitne akaidske teme (tevhid, tešbih, tenzih, iman, ihsan...) i proširiti svoje znanje iz redovne nastave o poslanicima i njihovim misijama koji nisu obrađeni u redovnoj nastavi. Upoznat će se s učenjima povijesnih istočnačkih religija.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Islamsko vjerovanje daje nam ispravno mišljenje o čovjeku, svemiru i životu. • Islamsko vjerovanje je u konstantnom suprotstavljanju različitim zabrudama i praznovjerju. • Islamsko vjerovanje udovoljava potrebama duše. • Islamsko vjerovanje čini čovjeka odgovornim. • Islamsko vjerovanje spašava čovjeka od robovanja ljudima. • Islamsko vjerovanje nam pojašnjava put sreće i uspjeha. • Islamsko vjerovanje je jedan od najjačih motiva za samopožrtvovanje. 		
Ciljevi predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Učenik se upoznaje s putovima i izvorima spoznaje vjere i vjerskih istina. • Spoznaje čovjekovu ulogu u svijetu i njegov odnos spram Stvoritelja. • Izgrađuje zaokružen i cjelovit pogled na svijet u svjetlu spoznatih istina. • Upoznaje se s učenjima drugih religija. • Uči o tokovima islamske misli nekada i sada. 		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Kiraet, Ahlak, Povijest islama, Hadis, Tefsir, Sociologija, Filozofija		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice		Sati
	I tematska cjelina/oblast: BITNE AKAIDSKE TEME		16+14
	1. Put ka tevhidu, 2. Tenzih, 3. Tešbih, 4. Božija milost, 5. Božija srdžba, 6. Iman – srčano uvjerenje i potvrda jezikom i djelima, 7. Znaci slabog imana, 8. Bog ne prisiljava nikoga na kufr, 9. Opasnost od proglašavanja kafirom jedne osobe, 10. Islam je vjera slobode, 11. Sfere ibadeta u islamu, 12. Kur'anski korijeni ihsana, 13. Vidljivo i nevidljivo, 14. Šefa'at.		
	II tematska cjelina/oblast: POSLANSTVO		11+10

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Idris, a.s., i Šit, a.s. 2. Jakub, a.s. 3. Ismail, a.s., i Ishak, a.s. 4. Šuajb, a.s. 5. Harun, a.s. 6. Ilijas, a.s., Eljese'a, a.s., i Zul-Kifl, a.s. 7. Zekerija, a.s., i Jahja, a.s. 8. Uzejr, a.s. 9. Lukman, a.s. 10. Zul-Karnejn, a.s. 	
	III tematska cjelina/oblast: SVJETSKE RELIGIJE	5+6
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hinduizam, 2. Taoizam, 3. Budizam, 4. Šintoizam, 5. Sikhizam. 	
	IV tematska cjelina/oblast: MANIHEJSTVO I BOGUMILSTVO	3+2
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Manihejstvo, 2. Bogumilstvo. 	
	IV tematska cjelina/oblast: MASONIZAM	2+1
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Masonizam. 	
	Ukupno: 37+33	70
Odgorno- obrazovni ishodi učenja	I tematska cjelina/oblast: BITNE AKAIDSKE TEME	
	<ul style="list-style-type: none"> • Učenici opisuju učenja neehlisunetskih škola. • Učenici utvrđuju korijene navedenih pojmova. • Učenici prosuđuju o opasnostima proglašavanje neke osobe kafirom. • Učenici navode argumente o slobodi vjere u islamu. • Učenici argumentiraju postojanje šefaata. • Učenici utvrđuju vrste šefaata. • Učenici upoređuju metode pozivanja u vjeru. • Učenici analiziraju živote poslanika i njihovu predanost pozivanju u vjeru. 	
	II tematska cjelina/oblast: POSLANSTVO	
	<ul style="list-style-type: none"> • Učenici analiziraju živote poslanika i hvale njihovo pregašta u pozivanju u vjeru. • Učenici opisuju metode pozivanja u vjeru. • Učenici analiziraju propasti određenih naroda i uzimaju pouke iz njihovih sudbina. 	
	III tematska cjelina/oblast: SVJETSKE RELIGIJE	
<ul style="list-style-type: none"> • Učenici opisuju učenja svjetskih religija. • Učenici raščlanjuju učenja budizma. • Učenici analiziraju učenja konfučijanizma, budizma, taoizma. • Učenici analiziraju učenja sikhizma. 		

	IV tematska cjelina/oblast: MANIHEJSTVO I BOGUMILSTVO		
	<ul style="list-style-type: none"> • Učenici analiziraju učenja manihejstva. • Učenici upoređuju učenja manihejstva i bogumilstva. • Učenici utvrđuju dolazak bogumilstva na naše prostore. • Učenici analiziraju glavna učenja bogumila. 		
	V tematska cjelina/oblast: MASONIZAM		
	<ul style="list-style-type: none"> • Učenici utvrđuju korijen riječi „mason“ i njen nastanak. • Učenici raščlanjuju glavna učenja masona. 		
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> • Kompetentno će vladati akaidskom terminologijom. • Steći će uvid u akaidsku literaturu. • Upoznat će se s historijskim razvojem akaidske misli. • Posjedovat će znanje o tradicionalnom obrascu islamskog vjerovanja u kontekstu načela tog vjerovanja. • Bit će osposobljeni da samostalno istražuju stručna i znanstvena djela, te da prate stručnu literaturu. 		
Metode izvođenja nastave	Nastava će se izvoditi u formi interaktivnih predavanja, prezentacija i debata, te pisanja eseja, što će kod učenika podstaknuti samostalno istraživanje i proširivanje znanja.		
Oblici rada	Profesor treba da primjenjuje različite oblike rada, uz aktivno učešće učenika u svim fazama sata (individualni rad, rad u parovima, grupni oblik rada, frontalni).		
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	Predavanja i prezentacije nastavnih sadržaja; Aktivno učešće učenika u prezentiranju, razgovoru i diskusijama na satu; Kreiranje radne i produktivne klime u razredu; Kombiniranje različitih metoda i oblika rada tokom izvođenja nastave; Povezivanje nastavnih sadržaja s prethodnim saznanjima, znanjima iz drugih predmetnih oblasti i povezivanje stečenih saznanja sa svakodnevnim životom.		
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenik treba da bude uključen u nastavu u svim njenim fazama i segmentima. S obzirom na to da se u nastavi osposobljava za saradnju i komunikaciju uz međusobno uvažavanje, stvara se kritički odnos prema informacijama i uči se argumentirano iznositi ideje. Učenici će pisati eseje i raditi prezentacije na određene teme. Učenici će čitati i lektire na zadate teme.		
Metode provjere znanja sa strukturonm ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje – vrednovanje postignuća)	Tehnike ocjenjivanja		
	Praćenje, vrednovanje i ocjenjivanje treba da bude različito i redovno tokom školske godine. Cilj provjere znanja ne treba da bude samo ocjena, već praćenje napredovanja učenika, njegova individualnog razvoja, te usmjeravanje i podsticanje, kako bi postigao maksimalne rezultate u skladu sa svojim sposobnostima.		
	Opće tehnikе ocjenjivanja		
	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnikе ocjenjivanja
	Učenik će toku polugodišta dva puta usmeno odgovarati	ZOT	Eseji i prezentacije

Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Vahid Fazlović i Mensur Husić, <i>Akaid III</i>, El-Kalem, Sarajevo, 2020. 2. Rifet Šahinović, <i>Akaid 4</i>, El-Kalem, Sarajevo, 2013. <p>Literatura:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Safet Durguti, <i>Skripta za III razrede medresa</i>, EIPM, Travnik, 2. A. M. Beranik, <i>Plejada izabranih</i>, MIZ Visoko, Visoko, 1991. 3. H. Đozo, <i>Islam u vremenu</i>, Ilmija, Sarajevo, 1976. <p>Literatura za profesore:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. M.M. Sharif, <i>Historija islamske filozofije, I-II</i>, August Cesarec, Zagreb, 1988. 2. Grupa autora, <i>Enciklopedija živih religija</i>.
-------------------------------	---

Akaid IV razred - izborna nastava

AKAID			Šifra predmeta:
Razred: četvrti (IV)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Izborni
Kratak opis nastavnog predmeta	Učenici se u četvrtom razredu izborne nastave uvode u čitanje i analiziranje klasičnih djela iz ove oblaste kako bi se osposobili za samostalno istraživanje i učenje		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Islamsko vjerovanje daje nam ispravno mišljenje o čovjeku, svemiru i životu. • Islamsko vjerovanje je u konstantnom suprotstavljanju različitim zabrudama i praznovjerju. • Islamsko vjerovanje udovoljava potrebama duše. • Islamsko vjerovanje čini čovjeka odgovornim. • Islamsko vjerovanje spašava čovjeka od robovanja ljudima. • Islamsko vjerovanje nam pojašnjava put sreće i uspjeha. • Islamsko vjerovanje je jedan od najjačih motiva za samopožrtvovanje. 		
Ciljevi predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Učenik se upoznaje s putovima i izvorima spoznaje vjere i vjerskih istina. • Učenik spoznaje čovjekovu ulogu u svijetu i njegov odnos spram Stvoritelja. • Izgrađuje zaokružen i cjelovit pogled na svijet u svjetlu spoznatih istina. • Upoznaje se s učenjima drugih religija. • Uči o tokovima islamske misli nekada i sada. 		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Kiraet, Ahlak, Povijest islama, Hadis, Tefsir, Sociologija, Filozofija		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice		Sati
	I tematska cjelina/oblast: EBU HANIFE, EL-FIKHUL-EKBER		15+13
	1. Ebu Hanife – biografija, 2. Učenici Ebu Hanife, 3. Djelo <i>El-Fikhul-ekber</i> , 4. Temelji islamskog vjerovanja, 5. Jedinost Uzvišenog Allaha, 6. O Allahovim svojstvima, 7. Kur'an, 8. Svojstva Allahovog Bića i djelovanja, 9. Allahu ne liče Njegova stvorenja, 10. Tekst: „I vjerujem u proživljjenje poslije smrti.“ 11. Tekst: „I vjerujemo u obračun!“ 12. Tekst: „I vjerujemo u džennet i džehennem.“ 13. Poglavlje o kaderu, 14. Bezgriješnost Poslanika, s.a.v.s., 15. Tekst: „Musliman ne postaje nevjernikom zbog činjenja grijeha.“ 16. Tevhidul-esmai ves-sifat kod Ebu Hanife.		
	II tematska cjelina/oblast: TAHAVIJA		12+10

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Imam Tahavija – biografija, 2. Allahovo pravo kod ljudi i pravo ljudi kod Allaha, 3. Vrijednost tevhida, 4. Muvehhid u džennet ulazi bez polaganja računa, 5. Strah od širka, 6. Komentar tevhida i kelime-i tevhida, 7. Nošenje narukvice, 8. Rukijje i temaim, 9. Traženje berićeta preko drveta ili kamenca, 10. Zavjetovanje nekome umjesto Allahu ili traženje zaštite od nekoga umjesto od Allaha, 11. Dova nekome drugom umjesto Allahu, 12. Šefa'at, 13. Obožavanje kabura, 14. Sihr, 15. Vračanje, 16. Astrologija. 	
	III tematska cjelina/oblast: EN-NESEFI	8+8
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Imam En-Nesefi – biografija, 2. Upoznavanje s djelom <i>Akida</i> En-Nesefija, 3. Stav En-Nesefija o povećavanju imana, 4. Viđenje Allaha, 5. Mizan, 6. El-Istiva' – uzdizanje Allaha, dž.š., iznad Arša, 7. Allahovi atributi, 8. Vrste tevhida, 9. Allahova svojstva: srdžba i ljubav, 10. Allahova svojstva: Ruka i Lice. 	
	IV tematska cjelina/oblast: IMAM GAZALI I NJEGOVA MISAO	2+2
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Imam Gazali, 2. Doprinos imama Gazalija islamskoj znanosti. 	
	Ukupno: 37+33	70
Odgojno-obrazovni ishodi učenja	I tematska cjelina/oblast: EBU HANIFE, EL-FIKHUL-EKBER	
	<ul style="list-style-type: none"> • Učenik analizira tekst iz klasičnog akaidskog djela. • Učenik raščlanjuje osnovna akadska učenja imama Ebu Hanife. • Učenik analizira klasično djelo iz akaida. 	
	II tematska cjelina/oblast: TAHAVIJA	
	<ul style="list-style-type: none"> • Učenik analizira tekst iz klasičnog akaidskog djela. • Učenik komparira učenja imama Tahavije s ostalim klasičnim učenjacima. 	
	III tematska cjelina/oblast: EN-NESEFI	
	<ul style="list-style-type: none"> • Učenici opisuju osnovna učenja En-Nesefija. • Učenici iščitavaju i analiziraju klasična djela iz akaida. 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Učenici kompariraju učenja imama En-Nesefija s ostalim učenjacima. 					
	IV tematska cjelina/oblast: EL-GAZALI					
	<ul style="list-style-type: none"> • Učenici definiraju osnovna učenja imama Gazalija. • Učenici upoređuju učenja Gazalija s ostalim učenjacima iz oblasti akaida. 					
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> • Kompetentno će vladati akaidskom terminologijom. • Steći će uvid u akaidsku literaturu. • Upoznat će se s historijskim razvojem akaidske misli. • Posjedovat će znanje o tradicionalnom obrascu islamskog vjerovanja u kontekstu načela tog vjerovanja. • Bit će osposobljeni da samostalno istražuju stručna i znanstvena djela, te da prate stručnu literaturu. 					
Metode izvođenja nastave	Nastava će se izvoditi u formi interaktivnih predavanja, prezentacija, debata, diskusija te pisanja eseja, što će kod učenika podstaknuti samostalno istraživanje i proširivanje znanja.					
Oblici rada	Profesor treba da primjenjuje različite oblike rada, uz aktivno učešće učenika u svim fazama sata (individualni rad, rad u parovima, grupni oblik rada, frontalni)					
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	Predavanja i prezentacije nastavnih sadržaja; Aktivno učešće učenika u prezentiranju, razgovoru i diskusijama na satu; Kreiranje radne i produktivne klime u razredu; Kombiniranje različitih metoda i oblika rada tokom izvođenja nastave; Povezivanje nastavnih sadržaja s prethodnim saznanjima, znanjima iz drugih predmetnih oblasti i povezivanje stečenih saznanja sa svakodnevnim životom.					
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenik treba da bude uključen u nastavu u svim fazama i svim segmentima. S obzirom na to da se u nastavi osposobljava za saradnju i komunikaciju uz međusobno uvažavanje, stvara se kritički odnos prema informacijama i uči se argumentirano iznositi ideje. Učenici će pisati eseje i raditi prezentacije na određene teme. Učenici će čitati i lektire na zadate teme.					
Metode provjere znanja sa strukturonm ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	Tehnike ocjenjivanja					
	Praćenje, vrednovanje i ocjenjivanje treba da bude različito i redovno tokom školske godine. Cilj provjere znanja ne treba da bude samo ocjena, već praćenje napredovanja učenika, njegova individualnog razvoja, te usmjeravanje i podsticanje kako bi postigao maksimalne rezultate u skladu sa svojim sposobnostima.					
	Opće tehnike ocjenjivanja					
	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Usmeno provjeravanje znanja</th> <th>Pisano provjeravanje znanja</th> <th>Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Učenik će u toku polugodišta dva puta usmeno odgovarati.</td> <td>ZOT</td> <td>Eseji i prezentacije</td> </tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Učenik će u toku polugodišta dva puta usmeno odgovarati.	ZOT
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja				
Učenik će u toku polugodišta dva puta usmeno odgovarati.	ZOT	Eseji i prezentacije				
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici i priručnici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. El-Fikhul-ekber (M.A. El-Humejjs, <i>El-Fikhul-ekber</i>, Ilm, Bužim, 2008.), 2. Akidetun-Nesefije, 3. Akidetut-Tahavijje. <p>Literatura:</p>					

- | | |
|--|--|
| | <ol style="list-style-type: none">1. Muhammed 'Abduhu, <i>Tewhid – rasprava o islamskom monoteizmu</i>, El-Kalem, Sarajevo, 1989.2. Ebu Hamid el-Gazali, <i>Izbavljenje od zablude</i>, El-Kalem, Sarajevo, 1989. |
|--|--|

Literatura za profesore:

- | | |
|--|---|
| | <ol style="list-style-type: none">3. Fazlur Rahman, <i>Islam</i>, Tugra, Sarajevo, 2005.4. Nerkez Smailagić, <i>Klasična kultura islama, I-II</i>, N.S., Zagreb, 1976.5. M.M. Sharif, <i>Historija islamske filozofije, I-II</i>, August Cesarec, Zagreb, 1988. |
|--|---|

3.

FIKH – PRAVO

NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA FIKH – PRAVO

Opće uvodne napomene

FIKH – PRAVO					Šifra predmeta:	
Nivo: Srednja škola		Broj sati sedmično	Broj sati godišnje	Ukupan broj sati u svim razredima	Status predmeta: Redovni i izborni	
Razred	I	2	70	240	Redovni	
	II	2	70		Redovni	
	III	2	70		Redovni	
	IV	1 (+1)	30 (60)		Redovni	
	III	2	70	130	Izborni	
	IV	2	60		Izborni	
Napomena	Predmet Fikh zastupljen je različito u nastavnim planovima medresa u četiri razreda, dva ili jedan sat sedmično. Shodno različitim specifičnim nastavnim planovima medresa, sačinjeno je više modela nastavnih programa.					
Opis nastavnog predmeta	Izučavanjem predmeta Fikh, učenici upoznaju glavne oblasti islamskog prava: ibadat, munakehat, muamelat, ukubat i 'ilmul-mirasi. Oblasti su raspoređene u četiri godine i uključuju tematske cjeline koje su od krucijalnog značaja u životu pojedinca, ali i zajednice. Ibadat ili obredoslovje izučava se u prvom i jednom dijelu drugog razreda, u koji je također smještena i oblast munakehata-šerijatskog bračnog prava. U trećoj godini obrađuju se oblasti muamelat – šerijatsko građansko ili imovinsko pravo, te ukubat – šerijatsko kazneno pravo. Šerijatsko naslijedno pravo se također obrađuje u trećem razredu. U četvrtom razredu izučava se usulifikh (metodologija šerijatskog prava), u kojem se obrađuju izvori šerijatskog prava (glavni i pomoćni), te se upoznajemo s osnovnim pojmovnikom šerijatskog prava.					
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Fikh (šerijatsko pravo) jeste nauka koja regulira cijelokupan sistem čovjekovog življenja. Izučavanje fikha je od velikog značaja, jer se učenici na taj način upoznaju sa svojim obavezama prema Allahu, dž.š., i prema drugim ljudima. Fikh predstavlja praktičnu primjenu islamskih propisa u svakodnevnom životu, definira ljudske postupke i pravno ih vrednuje. Praktičnom primjenom islamskih propisa govori se o vlastitoj vjeri i vjerskom identitetu, bez obzira na to gdje i kada živjeli. Islam je univerzalna vjera data čovjeku za svako vrijeme i podneblje, pa je važno upoznati učenike s elementima stabilnosti i fleksibilnosti u strukturi šerijatskog prava. Također je važno upoznati učenike s tim kako se musliman treba da ponaša prema izazovima koje nosi novo vrijeme, u skladu s učenjem islama.					
Ciljevi predmeta	<ol style="list-style-type: none"> Upoznati učenike s glavnim oblastima islamskog prava, kako bi stekli bi stekli opći uvid u učenje i strukturu šerijatskog prava; Stjecanje sposobnosti prenošenja svog znanja na druge; Sposobnost razumijevanja šerijatskih propisa i njihovo pravilno tumačenje drugima; Razvijanje ljubavi i čvrstog ubjeđenja da je šerijat primjenljiv u svim vremenskim i društvenim okolnostima; Razviti osjećaj moralne obaveze personalne primjene islamskih propisa, bez obzira na to u kakvom okruženju živjeli. 					

Korelativnost i korespondentnost predmeta	Ahlak, Akaid, Arapski jezik, Hadis, Kiraet, Tefsir, Biologija
Ishodi učenja na nivou predmeta	<ol style="list-style-type: none"> 1. Razumije smisao i cilj islamskih propisa. 2. Usvaja relevantna znanja o svojoj vjeri i propisima vjere. 3. Razvija pozitivan odnos prema islamu. 4. Primjenjuje propise vjere prema svojim mogućnostima. 5. Povezuje teorijsko znanje s konkretnim primjerima iz prakse.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sposobnost definiranja ključnih pojmova: šerijat, fikh, propis. 2. Objasniti razliku između obavezujućeg i neobavezujućeg propisa. 3. Obrazložiti odnos islamskog s pozitivnim pravom. 4. Prihvatanje islama kao pravog puta u vlastitom razumijevanju svijeta i oblikovanju života. 5. Sposobnost primjene stečenog znanja u praksi i prenošenje znanja na druge.
Očekivane vrijednosti koje će učenici usvojiti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Razumijevanje, 2. Empatija, 3. Timski rad.
Profil i stručna spremna nastavnika	<p>Nastavu iz predmeta Fikh u medresi izvodi lice sa završenim VII stepenom stručne spreme studija visokog obrazovanja, u trajanju od najmanje četiri studijske godine, odnosno završenim prvim ciklusom studija islamskih nauka u trajanju od najmanje četiri godine, s najmanje 240 ECTS bodova, s akademskom titulom i stručnim zvanjem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • profesor/bachelor islamskih nauka, • profesor/bachelor islamskih teoloških studija, • profesor/bachelor islamske teologije, • profesor/bachelor teologije, • diplomirani teolog, • srođno zvanje stečeno na nekom fakultetu islamskih nauka, s rješenjem o nostrifikaciji. <p>Prednost imaju kandidati sa završenom medresom.</p>

Fikh I razred

FIKH			Šifra predmeta:
Razred: prvi (I)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	Fikh je šerijatsko pravo, kojim se regulira odnos vjernika prema Allahu, dž.š., prema samome sebi, užoj i široj društvenoj zajednici u kojoj živi, kao i prirodi u cjelini. U prvoj godini obrađuju se sadržaji koji govore o samom nastanku fikha i izvorima na koje se oslanja. Ibadat, kao najšire područje zastupljeno u NPP iz oblasti fikha (šerijatskog prava), obrađuje se u prvoj godini, s posebnim akcentom na namaz, kao temeljni obred u islamu.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Svojim sadržajima, predmet Fikh omogućava učenicima autentično i sistematično upoznavanje njihovog vjerskog diskursa i primjenu islamskih propisa. Izучavanjem predmeta Fikh, učenici razmišljaju o uređenju svojih postupaka, koji će ih dovesti do zadovoljstva Allaha, dž.š., izvršavanjem naredbi, a ostavljanjem vjerom zabranjenih radnji.		
Ciljevi predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Upoznati učenike s glavnim oblastima islamskog prava, kako bi stekli predstavu o islamskom zakonodavstvu; • Shvatiti fikh kao sinonim za oblast šerijatskog prava ili nauke o šerijatskom pravu; • Upoznati učenike s procesom nastajanja islamskih propisa; • Učenike posebno upoznati s propisima iz oblasti ibadata; • Razviti kod učenika ljubav prema obavljanju namaza; • Razviti osjećaj moralne obaveze personalne primjene šerijata; • Znati razlikovati obaveze lične i kolektivne naravi; • Razumjeti kategorije po kojima se vrednuju ljudski postupci. 		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Ahlak, Arapski jezik, Hadis, Kiraet		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice I tematska cjelina/oblast: Uvod u predmet Fikh		
	1. Uvod u predmet i definicija fikha, 2. Šerijatski propisi i vrste šerijatskih propisa, 3. Vadžib i njegova podjela, 4. Farz i njegova podjela, 5. Mukellef (obaveznik) i utvrđivanje punoljetstva, 6. Osnovne grane fikha, 7. Izvori šerijatskih propisa – opće napomene, 8. Mudžtehid, mukallid, muftija, fetva.		
	II tematska cjelina/oblast: Obredna čistoća		
	1. Čistoća i nečistoća (taharet i nedžaset), 2. Pripreme za namaz, 3. Specifična fikska stanja obredne nečistoće,		

	<ol style="list-style-type: none"> 4. Osnovno sredstvo čišćenja – voda, 5. Pravna (fikhska) i stvarna čistoća, 6. Pravna (fikhska) i stvarna nečistoća, 7. Abdest: definicija abdesta i njegovi farzovi, propis abdesta (El-Maide, 6), 8. Sunneti i adabi abdesta, 9. Mekruhi abdesta i radnje koje kvare abdest, 10. Abdeske dove, 11. Gusul: definicija gusula i njegovi farzovi, 12. Sunneti, adabi i mekruhi gusula, 13. Kada je obavezno uzeti gusul, 14. Tejemmum: definicija tejemmuma i njegovi farzovi, 15. Kada se uzima tejemmum, 16. Sunneti tejemmuma i radnje koje ga kvare, 17. Zemlja i materijali kojima se može uzeti tejemum, 18. Mesh: definicija mesha, vrste mesha (mesh po zavojima i mestvama) i uvjeti korištenja mesha po mestvama, 19. Hajz, nifas i istihaza: definicija pojmove, vrijeme trajanja i propisi za žene u ovim stanjima, 20. Sahibi-uzur: definicija i propisi sahibi-uzura. 	20+8
	III tematska cjelina/oblast: Namaz	
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Definicija namaza i ključni namaski termini, 2. Namaska vremena, 3. Ezan i ikamet, 4. Namaski farzovi: šarti i ruknovi (preduvjeti i sastavni dijelovi namaza), 5. Namaski vadžibi, 6. Namaski sunneti, 7. Namaski adabi i postavljanje zaštitnog znaka u namazu (perda ili sutra), 8. Način obavljanja dnevnih namaza (kako klanjati pet dnevnih namaza), 9. Namaz u džematu, 10. Formiranje džemata, 11. Priklučenje džematskom namazu i prelazak iz pojedinačnog u džematski namaz, 12. Namaski mekruhi i radnje koje kvare namaz, 13. Putnikov namaz i klanjanje namaza u prijevoznim sredstvima, 14. Namaz bolesnika, 15. Ispravljanje greške u namazu (sedždetus-suhuvi), 16. Kur'anske sedžde (sedždetut-tilaveti), 17. Teravih-namaz: definicija, propis, šerijatska osnova, način klanjanja teravih-namaza, 18. Dobrovoljni namazi: istihara-namaz, duha-namaz, tehijjetul-mesdžidi, namaz i dova za kišu, salatul-lejlji, salatul-hadže, 19. Džuma-namaz: vrijeme i način obavljanja džume-namaza, 20. Uvjeti za valjano obavljanje džuma-namaza i uvjeti za obavljanje hutbe, 21. Bajram-namaz: vrijeme i način obavljanja bajram-namaza, 22. Adabi bajrama i specifičnosti kurban-bajrama. 	22+9

	Ukupno: 50+20	70
Odgojno- obrazovni ishodi učenja	I tematska cjelina/oblast: <i>Uvod u predmet Fikh</i>	
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Učenik prepoznae oblast fikha kao oblast islamskog zakonodavstva. 2. Razlikuje kategoriju farza i vadžiba. 3. Povezuje izvore šerijatskih propisa u hijerarhijsku strukturu. 4. Oblikuje određene tvrdnje i obrazlaže ih, argumentirajući ih kratkim ajetima. 5. Zapaža važnost slobodnog razmišljanja pri donošenju šerijatskih propisa. 	
	II tematska cjelina/oblast: <i>Čistoća i nečistoća (taharet i nedžaset)</i>	
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Učenik razumije važnost čistoće kao osnovnog uvjeta za obavljanje ibadeta. 2. Prepoznae okolnosti koje diktiraju obavezu provođenja određenog vidi čišćenja. 3. Obrazlaže stanja koja zahtijevaju specifičan odnos prema ibadetima. 4. Potkrepljuje značaj određenih ibadetskih radnji citiranjem adekvatnih ajeta. 5. Citira konkretnе riječi koje prepostavljaju pristup određenom vidu fikhskog čišćenja (nijeti za abdest, gusul i tejemmum). 	
	III tematska cjelina/oblast: <i>Namaz</i>	
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Učenik se u služi ključnim terminima vezanim za namaz; 2. Razlikuje i opisuje vrijeme obavljanja namaza; 3. Zna tekst ezana i ikameta; 4. Razlikuje stepen važnosti radnji u namazu; 5. Pokazuje način obavljanja namaza; 6. Opisuje način formiranja džemata; 7. Citira tekst s kojim se pristupa namazu (nijjet) i sadržaj koji se govori nakon obavljanja namaza (zikr i dova); 8. Poznaje dobrovoljne namaze i zna ih obaviti; 9. Zna uvjete neophodne za sticanje statusa putnika (musafira); 10. Opisuje olakšice putnika; 11. Opisuje način pristupa namazu bolesnika; 12. Tačno pokazuje način pristupa namazu (način okretanja prema kibli) u prijevoznom sredstvu; 13. Poznaje osnovna pravila o redoslijedu naklanjanja propuštenih namaza; 14. Poznaje izuzetke od pravila o redoslijedu naklanjanja propuštenih namaza; 15. Opisuje način naklanjanja propuštenih rekata; 16. Zna i pokazuje način ispravljanja greške ili previda u namazu; 17. Nabraja kur'anske sure koje sadrže ajete sedždetut-tilaveti; 18. Upoznaje kur'ansku utemeljenost džuma-namaza; 19. Opisuje strukturu džuma-namaza; 20. Obrazlaže način obavljanja hutbe; 21. Zna vrijeme nastupanja ramazanskog i kurban-bajrama; 22. Uočava specifičnosti u obavljanju bajramskog namaza. 	
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	Očekuje se da će učenici razumjeti važnost i ulogu ibadata u svakodnevnom životu muslimana i da će na osnovu toga biti u stanju da pravilno obavljaju ibadetske obaveze, te da ih valjano tumače i drugima.	

Metode izvođenja nastave	1. Rad na tekstu, čitanje teksta, 2. Predavanje, 3. Metoda demonstracije, 4. Metoda pisanja, 5. Audio-vizuelne metode, 6. Pisanje refleksija na satu, 7. Kviz /test.						
Oblici rada	1. Frontalni oblik rada, 2. Grupni oblik rada, 3. Praktični rad.						
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivno učešće učenika na satu, • Kreiranje radne i produktivne klime u razredu, • Kombiniranje različitih metoda izvođenja nastave, • Aktiviranje učenika da se prisjetе prethodnog znanja (ako ga imaju) o sadržaju koji se obrađuje i podsticanje učenika da stečena znanja povežu sa svakodnevnim životom. 						
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	<ul style="list-style-type: none"> • Obavezno prisustvo na satu, • Pisanje bilješki, • Usmeno i pismeno odgovaranje. 						
Metode provjere znanja sa strukturonim ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje – vrednovanje postignuća)	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja (različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja)</p> <p style="text-align: center;">Opće tehnike ocjenjivanja</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Usmeno provjeravanje znanja</th> <th>Pisano provjeravanje znanja</th> <th>Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Usmeno ispitivanje</td> <td>Zot - zadaci objektivnog tipa</td> <td>Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika.</td> </tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Usmeno ispitivanje	Zot - zadaci objektivnog tipa	Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika.
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja					
Usmeno ispitivanje	Zot - zadaci objektivnog tipa	Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika.					
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mustafa Sušić, <i>Fikhul-ibadat</i>, El-Kalem, Sarajevo, 2009. 2. Nusret Abdibegović, <i>Fikh 1 i 2</i>, El-Kalem, Sarajevo, 2001. <p>Literatura:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Jusuf el-Kardavi, <i>Razumijevanje prioriteta</i>, Bemust, Sarajevo, 2000. 2. Šefik Kurdić, <i>Ebu Hanife i namaz u hanefijskom mezhebu</i>, Dobra knjiga, Sarajevo, 2017. 3. Muhammed Madžid 'Itr, <i>Hanefijski fikh</i>, El-Kelimeh, Novi Pazar, 2014. 						

Fikh II razred

FIKH			Šifra predmeta:
Razred: drugi (II)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	Fikh je šerijatsko pravo kojim se regulira odnos vjernika prema Allahu, dž.š., prema samome sebi, užoj i široj društvenoj zajednici u kojoj živi, kao i prirodi u cjelini. U drugoj godini obrađuje se dio ibadata koji se odnosi na dženaze-namaz, a zatim post, zekat, hadž i kurban. Obrađuje se i druga oblast fikha, a to je munakehat (šerijatsko bračno pravo). Munakehat tretira sadržaje koji se odnose na formiranje i funkcioniranje bračne zajednice, kao i sva prava i obaveze supružnika koji proističu iz šerijatski sklopljenog braka. Obuhvaćene su i teme: mješoviti brak, poligamija u islamu te razvod braka i posljedice koje razvod braka sa sobom donosi.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Svojim sadržajima predmet Fikh omogućava učenicima autentično i sistematično upoznavanje njihovog vjerskog diskursa i primjenu islamskih propisa. Izučavanjem predmeta Fikh, učenici uređuju svoje postupke, koji će ih dovesti do zadovoljstva Allaha, dž.š., izvšavanjem naredbi, a ostavljanjem vjerom zabranjenih radnji.		
Ciljevi predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Steći osnovni uvid u radnje koje se obavljaju na tek preminuloj osobi; • Upoznati se s pojmovima kefini, kamis, izar i lifafe; • Usvojiti strukturu dženaze-namaza; • Razumjeti razlike u kategorijama šehida; • Pojasniti važnost posta; • Opisati način na koji čovjek ispunjava obavezu posta; • Uočiti razliku između obavezognog i dobrovoljnog vrsta posta; • Znati obrazložiti i izračunati otkup (fidja) za dane koji se opravdano ne poste; • Uočiti jačanje pobožnosti kao osnovni cilj provođenja vremena u itikafu; • Objasniti zekat kao materijalnu obavezu; • Znati uvjete koji obavezuju na davanje zekata; • Steći uvid u ljestvicu po kojoj se računa zekat na stoku; • Opisati način izdvajanja zekata na poljoprivredne proizvode; • Uočiti značaj sadekatul-fitra; • Ponuditi šerijatsku osnovu za praksu klanja kurbana; • Znati opisati način klanja kurbana; • Razumjeti značaj hadža; • Opisati vrijeme i mjesto obavljanja hadža; • Upoznati hadžsku terminologiju koja se upotrebljava pri izvršenju hadžskih obreda; • Uočiti razliku između farz i vadžib radnji hadža; • Shvatiti brak kao ugovor između pravno sposobnog muškarca i pravno sposobne žene; • Uočiti uzajamnu povezanost prava i dužnosti supružnika; • Razumjeti pojmove krvnog srodstva, srodstva po mlijeku i srodstva po tazbinstvu; • Objasniti mehr, kao element bračnog ugovora i kao obavezu koja ne mora biti predmet bračnog ugovora; 		

	<ul style="list-style-type: none"> • Uočiti da mješoviti brak ima svoju zasnovanost u Kur'anu; • Razviti sposobnost kritičkog odnosa prema praksi sklapanja mješovitih brakova; • Ponuditi prikaz različitih gledišta na praksi poligamije u islamu; • Upoznati se s pojmom prava na jednostrani razvod braka; • Uočiti razlikovati okolnosti koje definiraju određenu vrstu razvoda braka; • Razumjeti pojam povrede bračne vjernosti; • Opisati postbračni priček žene. 	
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Ahlak, Arapski jezik, Hadis, Kiraet	
	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice I tematska cjelina/oblast: <ol style="list-style-type: none"> 1. Dženaze-namaz 2. Post 	Sati
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kupanje umrle osobe, 2. Oblačenje umrle osobe, 3. Dženaze-namaz: propis i kako se klanja, 4. Dženaze-namaz za dijete i dženaze-namaz za šehida, 5. Definicija posta i šerijatska osnova, 6. Obrada ajeta o postu (183-185. ajet sure El-Bekare), 7. Ko je dužan postiti, a ko nije (stalno i privremeno oslobođenje od posta), 8. Način utvrđivanja početka i kraja posta, 9. Vrste posta i kako se posti, 10. Keffaret i fidja, 11. I'tikaf. 	8+3
	II tematska cjelina/oblast: <ol style="list-style-type: none"> 1. Zekat 2. Kurban 3. Hadž 	
Tematske jedinice	<ol style="list-style-type: none"> 12. Definicija zekata, propis zekata i šerijatska osnova, 13. Način izdvajanja zekata (ko, kada i kako izdvaja zekat), 14. Zekat na stoku, 15. Zekat na poljoprivredne proizvode, 16. Zekat na trgovачku robu: med, mlijeko, sir i sl., 17. Potencijalni kandidati za pomoć iz zekatskog fonda, obrada 60. ajeta sure Et-Tewba, 18. Razlike između zekata i poreza, 19. Sadekatul-fitri: definicija, šerijatska osnova i propisi sadekatul-fitra, 20. Kurban: definicija, propis kurбанa i šerijatska osnova, 21. Vrste kurbania i podjela kurbanskog mesa, 22. Ko je dužan zaklati kurban i kada, 23. Vrsta i uslovi životinje koja može biti zaklana za kurban, 24. Definicija hadža, propis i šerijatska osnova, 25. Hadžska terminologija, 26. Farzovi i vadžibi hadža, 	19+8

	<p>27. Ihram i muhirmske zabrane,</p> <p>28. Vrste hadža: ifrad, kiran i temettu', hadž-bedel (općenito),</p> <p>29. Hadžski propisi specifični za ženu,</p> <p>30. Umra i propisi umre.</p>	
	III tematska cjelina/oblast: Munakehat – šerijatsko bračno pravo	
	<p>31. Položaj žene kod predislamskih Arapa, mukt i šigar,</p> <p>32. Definicija i propis šerijatskog braka,</p> <p>33. Bračne smetnje – stalne ili neotklonjive (s posebnim akcentom na krvno srodstvo i način njegovog poimanja na području Bosne i Hercegovine),</p> <p>34. Bračne smetnje – privremene ili otklonjive,</p> <p>35. Preduvjeti za sklapanje braka (šurutun-nikahi),</p> <p>36. Elementi bračnog ugovora (erkanun-nikahi),</p> <p>37. Mehr: definicija, propis i vrste mehra,</p> <p>38. Način isplate mehra (u cijelosti i djelimično ili nikako),</p> <p>39. Prava i dužnosti supružnika,</p> <p>40. Brak muslimana s kršćankom ili jevrejkom,</p> <p>41. Brak muslimana s ateistkinjom,</p> <p>42. Brak muslimanke s nemuslimanom,</p> <p>43. Mješoviti brak u Bosni i Hercegovini,</p> <p>44. Poligamija u islamu,</p> <p>45. Stav islamskih pravnika prema poligamiji,</p> <p>46. Poligamija u Bosni i Hercegovini,</p> <p>47. Razvod braka: propis, šerijatska osnova i talak suniji i talak bid'iji,</p> <p>48. Razvod braka po osnovi prava muža,</p> <p>49. Uvjetovani i sporazumno razvod braka,</p> <p>50. Razvod braka brojem i težinom izgovorenih riječi,</p> <p>51. Razvod braka pijane i prisiljene osobe,</p> <p>52. Razvod braka zbog povrede bračne vjernosti,</p> <p>53. Razvod braka po osnovi prava žene,</p> <p>54. Postbračni priček žene – 'iddet: definicija, propis i vrste 'iddeta.</p>	24+8
	Ukupno: 51+19	70
Odgorno- obrazovni ishodi učenja	I tematska cjelina/oblast: <i>1. Dženaze-namaz</i> 2. Post	
	<p>1. Učenik pojašnjava i obrazlaže postupak s umirućom osobom;</p> <p>2. Obrazlaže postupak s umrlom osobom (kupanje i oblačenje);</p> <p>3. Pokazuje način obavljanja dženaze-namaza;</p> <p>4. Uočava razliku u pristupu dženaze-namazu s obzirom na pol i starost umrle osobe;</p> <p>5. Učenik stiče uvid u sadržaj ajeta o postu;</p> <p>6. Shvata uvjete koji čovjeka obavezuju da posti;</p> <p>7. Uočava razlike između kategorija ljudi oslobođenih posta;</p> <p>8. Razlikuje dva načina utvrđivanja početka i kraja posta;</p> <p>9. Ovladava registrom radnji koje kvare post.</p>	
	II tematska cjelina/oblast: <i>1. Zekat</i> <i>2. Kurban</i>	

	3. Hadž
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Učenik pojašnjava značaj izdvajanja zekata; 2. Citira ajete koji govore o smislu izdvajanja zekata; 3. Zna izračunati nisab; 4. Razlikuje vrste imovine na koju se izdvaja zekat; 5. Navodi potencijalne korisnike zekatskog fonda; 6. Razlikuje zekat od poreza i zekat od sadekatul-fitra; 7. Opisuje način podjele kurbanskog mesa; 8. Obrazlaže važnost hadža potkrepljujući to kratkim ajetom iz Kur'ana; 9. Prepoznaće radnje koje su u hadžu farz od onih koje su vadžib; 10. Upoznat je s registrom radnji koje su zabranjene osobi koja je pristupila obredima hadža (muhrim).
III tematska cjelina/oblast: Munakehat – šerijatsko bračno pravo	
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Učenik uočava odlike šerijatskog braka u skladu s njegovom definicijom; 2. Opisuje bračne smetnje prema navodima iz Kur'ana; 3. Razumije važnost poklanjanja pravovremene pažnje bračnim preduvjetima; 4. Razlikuje i opisuje vrste mehra; 5. Uočava da mješoviti brak jest moguć, ali da u praksi nije poželjan; 6. Učenik razumije univerzalne vrijednosti koje štite propisi o braku; 7. Povezuje različite okolnosti i razloge koji dovode do razvoda braka; 8. Analizira kur'anske ajete koji govore o razvodu braka; 9. Uočava važnost bračne vjernosti; 10. Samostalno priprema i oblikuje nastupe i sate u kojima, uz njegovu kreativnost i originalnost, do izražaja dolazi ono što usvaja iz zadatog programa rada.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<p>Očekuje se da će učenici razumijeti važnost i ulogu ibadata u svakodnevnom životu muslimana i da će na osnovu toga biti u stanju da pravilno obavljaju ibadetske obaveze, te da ih valjano tumače i drugima.</p> <p>Očekuje se da će učenici shvatiti važnost primjene šerijatskih propisa vezanih za brak i porodicu , te razumjeti potrebu sprečavanja negativnih trendova koji atakuju na vrijednost porodice i porodičnih odnosa.</p>
Metode izvođenja nastave	<ul style="list-style-type: none"> • Rad na tekstu, čitanje teksta, • Predavanje, • Metoda demonstracije, • Metoda pisanja, • Audio-vizuelne metode, • Pisanje refleksija na satu, • Kviz /test.
Oblici rada	<ol style="list-style-type: none"> 1. Frontalni oblik rada, 2. Grupni oblik rada, 3. Praktični rad, 4. Rad u parovima.

Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivno učešće učenika na satu, • Kreiranje radne i produktivne klime u razredu, • Kombiniranje različitih metoda izvođenja nastave, • Aktiviranje učenika da se prisjete prethodnog znanja (ako ga imaju) o sadržaju koji se obrađuje i podsticanje učenika da stečena znanja povežu sa svakodnevnim životom. 									
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	<ul style="list-style-type: none"> • Obavezno prisustvo na satu, • Pisanje bilješki, • Usmeno i pismeno odgovaranje. 									
Metode provjere znanja sa strukturom ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje – vrednovanje postignuća)	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja (različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja)</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th colspan="3" style="text-align: center; padding: 5px;">Opće tehnike ocjenjivanja</th> </tr> <tr> <th style="padding: 5px;">Usmeno provjeravanje znanja</th> <th style="padding: 5px;">Pisano provjeravanje znanja</th> <th style="padding: 5px;">Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="padding: 5px;">Usmeno ispitivanje</td> <td style="padding: 5px;">Zot – zadaci objektivnog tipa</td> <td style="padding: 5px;">Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika.</td> </tr> </tbody> </table>	Opće tehnike ocjenjivanja			Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Usmeno ispitivanje	Zot – zadaci objektivnog tipa	Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika.
Opće tehnike ocjenjivanja										
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja								
Usmeno ispitivanje	Zot – zadaci objektivnog tipa	Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika.								
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mustafa Sušić, <i>Fikhul-ibadat</i>, El-Kalem, Sarajevo, 2009. 2. Ibrahim Džananović, <i>Islamski brak</i>, El-Kalem, Sarajevo, 2004. <p>Literatura:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ibrahim Džananović, <i>Primjena šerijatskog porodičnog prava kroz praksu Vrhovnog šerijatskog suda 1914-1946</i>, Fakultet islamskih nauka, Sarajevo, 2004. 2. Fikret Karčić, <i>Šerijatski sudovi u Jugoslaviji 1918-1941</i>, Islamski teološki fakultet, Sarajevo, 1986. 3. Šefik Kurdić, <i>Ebu Hanife i namaz u hanefijskom mezhebu</i>, Dobra knjiga, Sarajevo, 2017. 4. Muhammed Madžid 'Itr, <i>Hanefijski fikh</i>, El-Kelimeh, Novi Pazar, 2014. 									

Fikh III razred

FIKH			Šifra predmeta:
Razred: treći (III)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	<p>Muamelat i ukubat su oblasti fikha koje reguliraju šerijatsko građansko i krivično pravo. Sadržaji koji se obrađuju iz ovih oblasti govore o kupoprodaji, kamati, poslovnom udruživanju, kao i drugim ekonomskim temama među ljudima. Poseban akcenat dat je na nastanak i razvoj vakufa u Bosni i Hercegovini, rad na transformaciji i unapređivanju vakufa, te vakufskim fondovima. Ukubat govori o vrstama prijestupa za koje je Kur'an precizirao sankcije koje se provode nad počiniteljem, ali i o sankcijama koje može izreći sudija na osnovu vlastite procjene.</p> <p>Feraizom je reguliran način raspodjele imovine na nasljednike nakon smrti ostavitelja, razlozi koji sprečavaju nasljednika u pravu na nasljedstvo, te koje su grupe prioritetnije.</p>		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>U okviru oblasti muamelata, ukubata i feraiza učenici promoviraju, razvijaju i čuvaju svoj vjerski i kulturni identitet, dijalog i toleranciju s drugim ljudima. Oni uče da ih povezivanje s Allahom, dž.š., i poštivanje Njegovih pravila vodi sretnom i sigurnom životu, ostvarenju dobrobiti kako za pojedinca tako i za zajednicu. Poštivanjem prava drugih ostvaruju svoja prava kod njih. Podjela imovine na šerijatski propisan način sprječit će nesuglasice i svađe koje su čest rezultat nezadovoljstva rasporedom nasljedstva.</p>		
Ciljevi predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Razumjeti pojam muamelat, • Naučiti učenike islamskom načinu poslovanja s drugim ljudima, • Razviti svijest o važnosti osobina poštenja, povjerenja i odgovornosti u svakodnevnom poslovanju s drugima, • Uočiti kamatno poslovanje, • Znati specifičnosti poslovnog udruživanja, • Ukažati na važnost očuvanja vakufa i njegove uloge na području Bosne i Hercegovine, • Objasniti opasnost i posljedice lažnog svjedočenja i zaklinjanja, • Znati razlikovati islamom dopuštena jela od onih koja to nisu, • Upoznati se s pravilnim načinom raspodjele zaostavštine na nasljednike, • Razlikovati prioritetne nasljednike i količinu imovine koja im pripada, • Naučiti ajete koji reguliraju dijelove nasljeđivanja, • Razumjeti pojam ukubat, • Prepoznati prijestupe za koje su Kur'anom i sunetom precizirane sankcije, • Razumjeti intencije šerijata. 		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Ahlak, Akaid, Arapski jezik, Hadis, Kiraet		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice		Sati
			I tematska cjelina/oblast: Muamelat – šerijatsko građansko pravo
	1. Kupoprodaja (el-bej'u): definicija, propis, šerijatska osnova i uslovi valjane kupoprodaje, 2. Kamata (er-riba): definicija, propis i šerijatska osnova, 3. Konvencionalno i islamsko bankarstvo,		24+9

	<p>4. Avansiranje (selem i selef): definicija, propis, šerijatska osnova i uslovi avansiranja,</p> <p>5. Poslovno udruživanje (eš-šeriketu): definicija, propis i vrste udruživanja,</p> <p>6. Udruživanje u osiguravajuća društva (šeriketut-temini): nekad i sad,</p> <p>7. Uzurpacija tuđe imovine (el-gasbu): definicija i propisi,</p> <p>8. Oporuka (el-vasijjetu): definicija, propis, šerijatska osnova i uslovi oporučivanja,</p> <p>9. Zadužbina (el-vakfu): definicija, propis, šerijatska osnova , uslovi i vrste zadužbine,</p> <p>10. Nastanak i razvoj vakufa u Bosni i Hercegovini,</p> <p>11. Transformacija i unapređenje vakufa, vakufski fondovi,</p> <p>12. Klanje životinja na šerijatski propisan način (ez-zebaih),</p> <p>13. Jela dopuštena muslimanima,</p> <p>14. Šerijatski lov i ribolov (es-sajdu),</p> <p>15. Svjedočenje pred sudom (eš-šehadetu),</p> <p>16. Zaklinjanje (el-jeminu),</p> <p>17. Zavjetovanje (en-nezru),</p> <p>18. Upotreba zlata i srebra.</p>	
	II tematska cjelina/oblast: <i>Ukubat – šerijatsko krivično pravo</i>	
	<p>19. Vrste sankcija u šerijatskom pravu (hudud i t'azir),</p> <p>20. Sankcija za namjerno ubistvo,</p> <p>21. Sankcija za nemjerno ubistvo,</p> <p>22. Sankcija za krađu,</p> <p>23. Sankcija za drumsko razbojništvo,</p> <p>24. Sankcija za konzumiranje opojnih sredstava (alkohol i druga opojna sredstva),</p> <p>25. Sankcija za potvoru,</p> <p>26. Sankcija za blud,</p> <p>27. Li'an,</p> <p>28. Sankcija za odmetništvo (irtidad),</p> <p>29. Sankcija za homeseksualizam,</p> <p>30. Sankcija za pedofiliju,</p> <p>31. Sankcija za silovanje,</p> <p>32. Sankcija za bavljenje sihirom.</p>	15+6
	III tematska cjelina/oblast: <i>Feraiz - šerijatsko nasljedno pravo</i>	
	<p>33. Nasljeđivanje kod predislamskih Arapa,</p> <p>34. Obrada 75. ajeta sure El-Enfal i 7. ajeta sure En-Nisa koja tretiraju pitanje nasljeđivanja,</p> <p>35. Šerijatsko nasljeđivanje: definicija i elementi nasljeđivanja,</p> <p>36. Osnove i prepostavke nasljeđivanja,</p> <p>37. Odgovornost za raspodjelu i korištenje zaostavštine,</p> <p>38. Sposobnost nasljednika,</p> <p>39. Nesposobnost nasljednika: absolutna i relativna,</p> <p>40. Ashabu-feraiz: prioritetni nasljednici,</p> <p>41. Alikvotni dijelovi ashabu-feraiza.</p>	12+4
	Ukupno: 51+19	70

Odgojno-obrazovni ishodi učenja	I tematska cjelina/oblast: Muamelat – Šerijatsko građansko pravo
	<ol style="list-style-type: none"> Učenik prepoznae oblasti muamelata i ukubata kao dio fikha. Komparira konvencionalno i islamsko bankarstvo. Navodi razloge i dokaze zabrane kamate u islamu. Prepoznae valjano poslovno udruživanje. Navodi konkretnе vrste ishrane čija je konzumacija zabranjena muslimanima. Razlikuje i opisuje način zaklinjanja. Poznaje osnovna pravila o redoslijedu iskupljenja za zaklinjanje i zavjetovanje. Razlikuje i opisuje vrste vakufa. Objašnjava pravnu prirodu ustanove vakufa i procedure uvakufljenja. Diskutira o pitanjima upravljanja vakufskom imovinom i njenog unapređenja. Razumije situacije u kojima se dio imovine ostavlja putem vasijeta.
	II tematska cjelina/oblast: Ukubat – šerijatsko kazneno pravo
	<ol style="list-style-type: none"> Učenik razumije intencije šerijata. Uočava razliku između hudud (fiksna kazna) i t'azir (diskreciona) sankcija. Prepoznae osobine namjernog i nemamjernog ubistva. Shvata da islam preventivno djeluje na neke pojave s ciljem očuvanja temeljnih vrijednosti svakog čovjeka.
	III tematska cjelina/oblast: Feraiz – šerijatsko nasljedno pravo
	<ol style="list-style-type: none"> Učenik se u službi ključnim terminima iz šerijatskog nasljednog prava. Razlikuje i opisuje način nasljeđivanja prije i poslije dolaska islama. Citira kur'anske ajete o nasljeđivanju. Razlikuje primarne kategorije nasljednika od sekundarnih i dr. Opisuje način nasljeđivanja. Poznaje alikvotne dijelove i zna ih podijeliti. Zna uvjete neophodne za mogućnost nasljeđivanja. Razlikuje apsolutnu od relativne nesposobnosti nasljednika. Preporučuje nasljednicima islamski način raspodjele imovine.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	Očekuje se da će učenici u svakodnevnom životu znati postupiti u skladu s islamskim pravilima i principima ponašanja, da će izbjegavati djela koja su vrednovana kao strogo zabranjena i nastojati svakodnevne poslove izvršavati shodno propisima vjere.
Metode izvođenja nastave	<ul style="list-style-type: none"> Rad na tekstu, čitanje teksta, Predavanje, Metoda demonstracije, Metoda pisanja, Audio-vizuelne metode, Pisanje refleksija na satu, Kviz /test.
Oblici rada	<ul style="list-style-type: none"> Frontalni oblik rada, Grupni oblik rada, Praktični rad,

	<ul style="list-style-type: none"> • Rad u parovima. 						
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivno učešće učenika na satu. • Kreiranje radne i produktivne klime u razredu. • Kombiniranje različitih metoda izvođenja nastave. • Aktiviranje učenika da se prisjetе prethodnog znanja (ako ga imaju) o sadržaju koji se obrađuje i podsticanje učenika da steklena znanja povežu sa svakodnevnim životom. 						
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	<ul style="list-style-type: none"> • Obavezno prisustvo na satu, • Pisanje bilješki, • Usmeno i pismeno odgovaranje. 						
Metode provjere znanja sa strukturonim ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje – vrednovanje postignuća)	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja (različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja)</p> <p style="text-align: center;">Opće tehnike ocjenjivanja</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 33%;">Usmeno provjeravanje znanja</th> <th style="width: 33%;">Pisano provjeravanje znanja</th> <th style="width: 33%;">Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="text-align: center;">Usmeno ispitivanje</td> <td style="text-align: center;">Zot – zadaci objektivnog tipa</td> <td style="text-align: center;">Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika.</td> </tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Usmeno ispitivanje	Zot – zadaci objektivnog tipa	Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika.
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja					
Usmeno ispitivanje	Zot – zadaci objektivnog tipa	Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika.					
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mustafa Sušić, <i>Muamelat</i>, El-Kalem, Sarajevo, 2. Mustafa Sušić, <i>Usulul-fikh</i>, El-Kalem, Sarajevo, 2009. 3. Mehmed Ali Čerimović, <i>Feraiz – nasljedno pravo</i>, Državna štamparija, Sarajevo, 1936. <p>Literatura:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Enes Durmišević, <i>Šerijatsko pravo i nauka šerijatskog prava u BiH u prvoj polovini XX stoljeća</i>, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2008. 2. Tarik Ramadan, <i>Radikalna reforma – islamska etika i oslobođenje</i>, CNS i El-Kalem, Sarajevo, 2011. 3. <i>Usuli-fikh</i>, hrestomatija, priredio dr. Enes Ljevaković, Fakultet islamskih nauka, Sarajevo, 2005. 						

Fikh IV razred

FIKH			Šifra predmeta:
Razred: četvrti (IV)	Broj sati sedmično: 1	Broj sati u školskoj godini: 30	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	Usuli fikh (metodologija šerijatskog prava) bavi se izvorima šerijatskog prava i njihovom kategorizacijom, metodama izvođenja pravnih normi i njihovim vrstama, te pravnim subjektima. U tom kontekstu iz oblasti usuli-fikha obrađuje se njegov sami nastanak i razvoj kao znanosti, nastanak mezheba u islamu, metodologije pripadnika ehlisunnetskih pravnih škola, glavni i pomoći izvori šerijatskog prava. Također će biti obrađen i osnovni pojmovnik šerijatskog prava: hukm i vrste hukma, hakim, mahkumu fihi, mahkumu alejhi, azima i ruhsa. Obradit će se stalne i stečene zapreke koje ograničavaju ili u potpunosti onesposobljavaju obaveznika da izvrši propise koji se od njega traže.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Proučavanjem usuli-fikha uvidjet ćemo da svi šerijatski propisi imaju svoje utemeljenje u izvorima šerijatskog prava, izvedeni priznatim metodama deriviranja pravnih normi iz izvora. Također ćemo uvidjeti da primjena pravnih normi može biti uvjetovana određenim društvenim okolnostima i da šerijatsko pravo poznaće institut olakšice. Zaštita ljudskog života je prva od pet vrijednosti u islamu, što pokazuje koliko je on cijenjen. U usuli-fikhu upoznat ćemo se i s metodologijama drugih islamskih pravnika, što će nam pomoći u lakšem razumijevanju izvšavanja propisa na drukčiji način. Razumjet ćemo izazove koje savremena civilizacija postavlja pred religiju i religijske znanosti.		
Ciljevi predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Upoznati učenike s definicijom usuli-fikha; • Naučiti razlike između fikha i usuli-fikha; • Spoznati razloge koji su doveli do nastanka mezheba u islamu; • Upoznati najznačajnije mezhebe koji se danas slijede, njihove osnivače i metodologiju; • Objasniti podjelu izvora šerijatskog prava; • Razviti svijest o koristima pomoćnih izvora šerijata u vremenu u kojem žive; • Upoznati pojmovnik šerijatskog prava: hukm, hakim, mahkumu fihi, mahkumu alejhi; • Prepoznati normu u izvornoj strogoći naspram olakšice; • Uočiti razlike između prirodnih i stečenih zapreka pravne sposobnosti; • Razumjeti ciljeve šerijatskih normi i važnost njihove primjene. 		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Ahlak, Akaid, Arapski jezik, Hadis, Kiraet		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice		Sati
	I tematska cjelina/oblast: Uvod u usuli-fikh		
	1. Definicije fikha i usuli-fikha, 2. Razlike između fikha i usuli-fikha, 3. Razvoj usulske znanosti, 4. Nastanak mezheba u islamu, 5. Ebu Hanife i njegova metodologija, 6. Metodologija Imami Malika,		5+2

	<p>7. Metodologija Imami Šafije,</p> <p>8. Metodologija Imama Ahmed ibn Hanbela.</p>	
II tematska cjelina/oblast: <i>Izvori šerijatskog prava</i>		
	<p>9. Kur'an: definicija, odlike Kur'ana i vrste pravnih normi koje se izvode iz Kur'ana,</p> <p>10. Sunnet kao izvor, šerijat i adab, vrste šerijatskih propisa koje donosi sunnet,</p> <p>11. Idžma' (konsenzus mišljenja): definicija, uslovi i vrste idžma'a,</p> <p>12. Kijas (pravna analogija): definicija i sastavni dijelovi kijasa,</p> <p>13. Maslehatul-mursele (uvažavanje javnog interesa),</p> <p>14. Istihsan (pravna preferencija),</p> <p>15. Sedduz-zera'i (preventiva),</p> <p>16. Istishab (princip postojećeg propisa),</p> <p>17. 'Adet ili 'urf (običaj).</p>	6+3
III tematska cjelina/oblast: <i>Pojmovnik šerijatskog prava</i>		
	<p>18. Hukm (šerijatski propis) i vrste,</p> <p>19. Hakim (Zakonodavac),</p> <p>20. Mahkum fihi (ljudski postupak) i mahkum 'alejhi (obaveznik-mukellef),</p> <p>21. 'Azima i ruhsa (napor i olakšica),</p> <p>22. Avaridul-ehlijjeti (ograničenje sposobnosti): prirodna i stekena ograničenja,</p> <p>23. Važnost primjene šerijatskih propisa i prioritet u njihovoj primjeni.</p>	10+4
	Ukupno: 21+9	30
Odgorno- obrazovni ishodi učenja	I tematska cjelina/oblast: <i>Uvod usuli-fikh</i>	
	<p>1. Učenik definira usuli-fikh.</p> <p>2. Razlikuje fikh i usuli-fikh.</p> <p>3. Navodi razloge koji su doveli do nastanka mezheba u islamu.</p> <p>4. Nabraja najznačajnije metodološke škole i njihove osnivače.</p> <p>5. Poznaje metodologiju Imama Ebu Hanife.</p>	
II tematska cjelina/oblast: <i>Izvori šerijatskog prava</i>		
<p>1. Učenik razlikuje i opisuje glavne i pomoćne izvore šerijata.</p> <p>2. Definira Kur'an.</p> <p>3. Citira ajete koji govore o odlikama Kur'ana.</p> <p>4. Nabraja propise utvrđene Kur'anom.</p> <p>5. Uočava razliku sunneta kao šerijata i sunneta kao adaba.</p> <p>6. Nabraja propise utvrđene sunnetom.</p> <p>7. Prepoznaje elemente kijasa.</p> <p>8. Poznaje osnovne uslove korištenja idžma'a kao šerijatskog izvora.</p> <p>9. Analizira primjere pravnih rješenja utvrđenih na osnovu pomoćnih izvora šerijata.</p> <p>10. Samostalno priprema i oblikuje nastupe i sate u kojima, uz njegovu kreativnost i originalnost, do izražaja dolazi ono što usvaja iz zadatog programa rada.</p>		
		III tematska cjelina/oblast: <i>Pojmovnik šerijatskog prava</i>

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Učenik se pravilno služi osnovnim pojmovima šerijatskog prava. 2. Razlikuje uslovljene od obavezujućih propisa. 3. Nabraja vrste obavezujućih propisa. 4. Definira Hakima. 5. Razumije uslove obaveznosti izvršavanja propisa. 6. Razlikuje sposobnost ostvarenja i sposobnost izvršenja. 7. Pojašnjava razliku između prirodnih i stečenih zapreka pravne i poslovne sposobnosti. 8. Prepoznaće olakšice u izvršavanju propisa. 9. Razumije važnost primjene šerijatskih propisa. 10. Prepoznaće prioritet primjene šerijatskih propisa u različitim okolnostima.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<p>Očekuje se da će učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razumjeti da različitost metodologija ne znači i različitost ciljeva, jer su svi osnivači mezheba imali za cilj provođenje Božijeg zakona na zemlji i uspostavu harmonije; • znati prepoznati olakšice u izvršavanju propisa i koristiti se njima; • pojasniti kada je korištenje 'urfom ili adetom moguće, a kada ne; • prepoznati obavezujuće propise i način njihova izvršavanja; • objasniti nadoknadu propuštenih obaveza ili učinjene štete u određenim situacijama.
Metode izvođenja nastave	<ul style="list-style-type: none"> • Rad na tekstu, čitanje teksta, • Predavanje, • Metoda demonstracije, • Metoda pisanja, • Audio-vizuelne metode, • Pisanje refleksija na satu, • Kviz /test.
Oblici rada	<ol style="list-style-type: none"> 1. Frontalni oblik rada, 2. Grupni oblik rada, 3. Rad u parovima.
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivno učešće učenika na satu, • Kreiranje radne i produktivne klime u razredu, • Kombiniranje različitih metoda izvođenja nastave, • Aktiviranje učenika da se prisjeti prethodnog znanja (ako ga imaju) o sadržaju koji se obrađuje i podsticanje učenika da stečena znanja povežu sa svakodnevnim životom.
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	<ul style="list-style-type: none"> • Obavezno prisustvo na satu, • Pisanje bilješki, • Usmeno i pismeno odgovaranje.
Metode provjere znanja sa strukturu ocjene	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja (različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja)</p> <p style="text-align: center;">Opće tehnike ocjenjivanja</p>

(smjernice za praćenje, ocjenjivanje – vrednovanje postignuća)	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja
	Usmeno ispitivanje	ZOT – zadaci objektivnog tipa	Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika.
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mustafa Sušić, <i>Usulul-fikh</i>, El-Kalem, Sarajevo, 2000. 2. Drugi udžbenici i priručnici koje odobri Osnivač. <p>Literatura:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Jusuf el-Kardavi, <i>Razumijevanje prioriteta</i>, Bemust, Sarajevo, 2000. 2. Seid Ramadan, <i>Islamsko pravo (izvor i razvoj)</i>, Starješinstvo Islamske zajednice BiH, Hrvatske i Slovenije, Sarajevo, 1984. 3. Taha Džabir El-Alvani, <i>Uvod u metodologiju islamskog prava</i>, CNS, Sarajevo, 2016. 		

Fikh - izborna nastava

Opće uvodne napomene

Fikh-izborna nastava					Šifra predmeta:	
Nivo: Srednja škola		Broj sati sedmično	Broj sati godišnje	Ukupan broj sati u svim razredima	Status predmeta: Izborni	
Razred	I	0	0	130		
	II	0	0			
	III	2	70		Izborni	
	IV	2	60		Izborni	
Opis nastavnog predmeta	Izborna nastava treće i četvrte godine iz predmeta Fikh obuhvata oblast imameta i oblast koja tretira savremene fikhske teme, koje su od posebnog značaja u vremenu u kojem muslimani žive. Iz oblasti imameta obrađuju se teme d'aveta, imameta, vaza, dženaze-namaza i propisi koji se odnose na posjetu bolesniku, umrloj osobi i šehidu. Obrađuju se i nafila-namazi, mubarek dani i noći te propisi koji se odnose na šerijatsko sklapanje braka i propisi vezani za rođenje djeteta. U četvrtoj godini govorimo o hanefijskim pravnicima i njihovim djelima, kao i o savremenim šerijatskim pravnicima. Obrađujemo i fikhska pravila, te aktuelna šerijatska pitanja i njihova rješenja.					
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Islam kao univerzalna religija nudi odgovore i rješenja na sve izazove s kojima se muslimani susreću. Džemat je glavno obilježje zajednice muslimana, stoga je i uloga imama u organizaciji života te zajednice od presudnog značaja za njeno pozicioniranje u društvu. Jak džemat znači kako društvo i važno je da učenike koji pohađaju izbornu nastavu oспособimo za adekvatno i uspješno vođenje džemata, predstavljanje islama i objašnjavanje islamskih propisa.					
Cilj(evi) predmeta	<ol style="list-style-type: none"> Osigurati učenicima adekvatno vjersko, intelektualno, moralno, kulturno i društveno obrazovanje i odgoj kao budućih imama i muallima; Ospozobiti ih za primjenu stečenih znanja u konkretnim životnim okolnostima; Razvijanje svijesti kod učenika da kao budući imami, hatibi, muallimi i muallime budu vođe i uzori u svojim zajednicama, ali i šire; Upoznati učenike s islamskim institucijama u svijetu i Evropi koje se bave šerijatskopravnim pitanjima; Upoznati učenike s učenjima islamske pravne nauke o nekim aktuelnim pitanjima, s posebnim akcentom na primjenu tih učenja u kontekstu evropske pravne regulative. 					
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Ahlak, Arapski jezik, Hadis, Kiraet, Povijest islama, Tefsir, Pedagogija, Psihologija					
Ishodi učenja na nivou predmeta	<ol style="list-style-type: none"> Učenik će moći izvršavati imamske, hatibske i muallimske poslove. Samostalno i odgovorno će islamski djelovati i razvijati vjerski život u džematu. Kontekstualizirat će teološka učenja i prepoznavati savremene oblike vjerskog života. Adekvatno će razumijevati i koristiti se temeljnom terminologijom iz islamskih nauka. Stručno će izložiti različita razumijevanja osnovnih izvora islama i adekvatno ih prezentirati u džematu ili zajednici. 					

Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Očekuje se da će učenik razumjeti intencije šerijatskih propisa u vezi sa savremenim fikhskim temama, suštinu i formu tih propisa i da će na osnovu takve spoznaje biti u stanju da naučeno tumači na valjan način. 2. Učenik će posjedovati teorijsko znanje i praksu neophodnu da samostalno izvršava imamske, hatibske i muallimske poslove.
Očekivane vrijednosti koje će učenici usvojiti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Timski rad, 2. Razumijevanje, 3. Organizacijske sposobnosti.
Profil i stručna sprema nastavnika	Profil i stručna spremna istovjetni kao za Fikh u obaveznom programu.

Fikh III razred – izborna nastava

FIKH – IZBORNA NASTAVA			Šifra predmeta:
Razred: treći (III)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Izborni
Kratak opis nastavnog predmeta	Nastavne oblasti treće godine izborne nastave iz Fikha uvode učenika u osnovna teorijska i praktična znanja kako bi uspješno obavljao imamsku službu u Bosni i Hercegovini i van nje. U ovoj godini izučavamo oblast imameta, džemata, dženaze-namaza, kao i organizaciju drugih vjerskih aktivnosti koje su od posebnog značaja za muslimane.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Imamsko-muallimski rad podrazumijeva rad sa džematom, ali i širom društvenom zajednicom. Pohađanjem izborne nastave iz Fikha, oblast imameta, učenik se osposobljava za misiju imama-muallima za rad i djelovanje u džematu i šire. Posebno je značajno istaknuti da se učenik priprema za izvođenje ramazanske prakse, koja najčešće predstavlja prvi ozbiljniji susret učenika s dužnostima imama.		
Ciljevi predmeta	<ol style="list-style-type: none"> 1. Objasniti etimologiju riječi d'avet, imam i vaz; 2. Prepoznati osobine uspješnog dajje; 3. Objasniti podjelu imameta; 4. Prepoznati važnost uloge imama; 5. Razumjeti značaj ezana u islamu, historiji, kulturi i savremenom načinu života; 6. Uvidjeti mogućnosti koje nudi džamijski prostor u savremenom načinu života; 7. Upoznati se sa džamijama čiji je prostor imao veliku ulogu u širenju nauke u povijesti islama; 8. Upoznati kur'anske ajete koji govore o značaju džemata; 9. Razumjeti da je govorništvo bitna vještina, potrebna da uvjeri slušaoca; 10. Shvatiti da su za govorništvo važni zvonak i topao glas, lijep izgled, ali i neka druga svojstva govornika; 11. Znati vrste hutbi; 12. Razumjeti da su za obraćanje putem hutbe bitne gorovne vrednote, poput pravilne dikcije, intonacije, artikulacije; 13. Objasniti značaj posjete bolesniku; 14. Primijeniti pravila islamskog bontona prilikom posjete bolesniku; 15. Pravilno postupiti s osobom na samrti i s umrlom osobom; 16. Znati strukturu dženaze-namaza; 17. Razumjeti razlike u klasifikaciji osoba koje su poginule na bojnom polju; 18. Razumjeti najvažnije komponente sklapanja šerijatskog braka; 19. Prepoznati rođenje djeteta kao dar od Uzvišenog Boga; 20. Gledati na postupke s novorođenčetom kao na vid njegova pripremanja za život na ovom svijetu; 21. Razumjeti posebnost određenih dana u islamskom kalendaru; 22. Usvojiti nazive dobrovoljnih namaza; 23. Poznavati osnovne karakteristike dobrovoljnih namaza; 24. Opisati način pripremanja prigodnih svečanosti. 		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Ahlak, Arapski jezik , Hadis, Povijest islama, Tefsir		

	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati
Tematske jedinice	I tematska cjelina/oblast: <i>D'avet, imamet i govorništvo</i>	
	1. Definicija i propis d'aveta, 2. Poslanik, s.a.v.s., kao najbolji uzor u d'avetskoj misiji, 3. Osobine uspješnog da'ije, 4. Propisi u vezi s imamom, 5. Uvjeti za imama i preporučene osobine imama, 6. Učenje i slijedeњe imama u namazu, 7. Imamsko-muallimska praksa, 8. Definicija i vrijednost ezana, 9. Propisi u vezi s mujezinom, 10. Uvjeti za valjanost ezana, 11. Džamija, uloga i značaj, 12. Džemat, važnost i značaj, 13. Definicija govorništva, 14. Vrste govorništva, 15. Sredstva govorništva, 16. Uloga govornikove ličnosti, 17. Bitne karakteristike govora, 18. Hutba: fikhski propisi u vezi sa džumom i hutbom, 19. Način održavanja džumanske hutbe.	19+10
	II tematska cjelina/oblast: <i>Dženaze-namaz i nafila-namazi</i>	
	20. Posjeta bolesniku i obaveze prema njemu, 21. Postupci s osobom na samrti, 22. Postupci s umrlom osobom, 23. Opremanje umrle osobe, 24. Klanjanje dženaze, 25. Nošenje i praćenje dženaze, 26. Mezar, 27. Propisi vezani za šehida, 28. Tevhidi i učenje tevhida, 29. Salatud-duha i salatul-lejli, 30. Salatul-istihareti i salatul-hadžeti, 31. Salatru kusufiš-šemsi i salatu husufil-kameri, 32. Salatul-istiskai i salatu tehijjetil-mesdžidi, 33. Salatut-tesbihi i salatul-vudui.	15+7
	III tematska cjelina/oblast: <i>Rad imama u različitim prigodama</i>	
	34. Način sklapanja šerijatskog braka, 35. Propisi vezani za novorođenče, 36. Akika – klanje kurbana, 37. Brijanje glave, 38. Davanje imena, 39. Obrezivanje – sunetluk, 40. Nova hidžretska godina i dan rođenja Poslanika, s.a.v.s.,	13+6

	<p>41. Lejletur-regaib i Lejletul-Miradž, 42. Lejletul-berat i Lejletul-kadr, 43. Kako organizirati svečanosti u mubarek danima, 44. Ikrar dova, 45. Prihvatanje islama i svečanost upriličena tim povodom, 46. Ramazan i blagodati ramazana.</p>	
	Ukupno: 47+23 = 70	
Odgajno-obrazovni ishodi učenja	<p>I tematska cjelina/oblast: <i>D'avet, imamet i govorništvo</i></p> <ol style="list-style-type: none"> Učenik upoznaje vrijednosti poziva da'ije, imama i vaiza. Uočava zajedničku karakteristiku sva tri poziva, a to je bogobojaznost. Zna tekst ezana i ikameta. Obrazlaže i potkrepljuje stavove islama o značaju džamije. Zna citirati nekoliko ajeta i hadisa o vrlinama onih koji učestvuju u gradnji džamije i koji je redovno posjećuju. Stiče uvid o značaju imama za dobro organiziranje džemata. Učenik razumije bitna svojstva govorništva. Razvija svijest o važnosti načina na koji izgovori određene riječi. Nastoji izražajno čitati naglas. Nastoji govoriti u skladu s pravogovornim pravilima. Razvija sposobnost oblikovanja cijele hutbe o zadanoj temi. <p>II tematska cjelina/oblast: <i>Dženaze-namaz i nafla-namazi</i></p> <ol style="list-style-type: none"> Učenik razumije posjetu bolesniku kao vid određenog duga prema njemu. Zna primjeniti pravila u postupanju s osobom na samrti. Upoznat je s načinom pripremanja umrle osobe za dženaze-namaz (obredno kupanje, oblačenje...). Zna obaviti dženaze-namaz. Može govoriti o razlikama u postupku s ljudima koji su poginuli na bojnom polju zavisno od okolnosti u kojima se pogibija desila. Zna proučiti ispratnu dovu i tevhid za umrлу osobu. Razumije situacije u kojima se klanjaju pojedini dobrovoljni namazi. Zna izgovoriti pristupne riječi (nijet) svakom od dobrovoljnih namaza. Zna strukturu dobrovoljnih namaza i tekst koji se izgovara po završetku namaza. <p>III tematska cjelina/oblast: <i>Šerijatsko vjenčanje i mubarek dani i noći</i></p> <ol style="list-style-type: none"> Učenik zna elemente bračnog ugovora. Razumije da je poštivanje propisa u vezi s novorođenčetom vid zahvale Stvoritelju. Zna objasniti postupak akike i davanja imena novorođenčetu. Učenik zna osnovne razloge obilježavanja određenih dana i noći. Objašnjava blagodati mjeseca ramazana sa ciljem podsticanja drugih na poštivanje ramazana. Oblikuje kraće svečanosti upriličene po odabranom datumu iz islamskog kalendara. 	
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	Učenik će posjedovati teorijske i praktične vještine neophodne da samostalno izvršava imamske, muallimske i hatibske obaveze.	

Metode izvođenja nastave	1. Rad na tekstu, čitanje teksta, 2. Predavanje, 3. Metoda demonstracije, 4. Metoda pisanja, 5. Audio-vizuelne metode, 6. Pisanje refleksija na satu, 7. Kviz /test.						
Oblici rada	1. Frontalni oblik rada, 2. Individualni oblik rada, 3. Grupni oblik rada, 4. Praktični rad.						
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivno učešće učenika na satu, • Kreiranje radne i produktivne klime u razredu, • Kombiniranje različitih metoda izvođenja nastave, • Aktiviranje učenika da se prisjete prethodnog znanja (ako ga imaju) o sadržaju koji se obrađuje i podsticanje učenika da stečena znanja povežu sa svakodnevnim životom. 						
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	<ul style="list-style-type: none"> • Obavezno prisustvo na satu, • Pisanje bilješki, • Usmeno i pismeno odgovaranje. 						
Metode provjere znanja sa strukturonim ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p>Tehnike ocjenjivanja (različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja)</p> <p>Opće tehnike ocjenjivanja</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Usmeno provjeravanje znanja</th> <th>Pisano provjeravanje znanja</th> <th>Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Usmeno ispitivanje</td> <td>ZOT zadaci objektivnog tipa, esej</td> <td>Samoocenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika.</td> </tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Usmeno ispitivanje	ZOT zadaci objektivnog tipa, esej	Samoocenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika.
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja					
Usmeno ispitivanje	ZOT zadaci objektivnog tipa, esej	Samoocenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika.					
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici, priručnici i literatura:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Dževad Hrvačić, <i>Priručnik za izbornu nastavu iz Fikha</i> (skripta), Sarajevo, 2006. 2. Džemal Salihspahić, <i>Imam</i>, Bemust, Sarajevo, Visoko, 2004. 3. Šefik Kurdić, <i>Ebu Hanife i namaz u hanefijskom mezhebu</i>, Dobra knjiga, Sarajevo, Zenica, 2017. 4. Abdulhamid Mahmud Tuhmaz, <i>Hanefijski fikh I</i>, Sarajevo, 2002. 5. Enver Mulahalilović, <i>Vjerski običaji Muslimana u Bosni i Hercegovini</i>, Starješinstvo IZ u BiH, Hrvatskoj i Sloveniji, 1988. 						

Fikh IV razred – izborna nastava

Naziv predmeta: Fikh-izborna			Šifra predmeta:
Razred: četvrti (IV)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 60	Status: Izborni
Kratak opis nastavnog predmeta	Nastavne oblasti četvrte godine izborne nastave iz Fikha uvode učenika u osnovna teorijska i praktična znanja o pravnicima hanefijskog mezheba i njihovim najznačajnijim djelima. Takođe obrađujemo i savremene šerijatske pravnike i njihova djela, kao i pravnike iz Bosne i Hercegovine koji su dali značajan doprinos u izučavanju fikha u Bosni i Hercegovini. Pored obrade šerijatskih pravnika, učenike upoznajemo i s najosnovnijim fikhskim pravilima, kao i aktuelnim šerijatskim pitanjima i njihovim rješenjima s posebnim akcentom na primjenu tih rješenja u kontekstu vremena u kojem živimo.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Imajući u vidu činjenicu da islam kao univerzalna vjera nudi rješenja na sve izazove s kojima se muslimani susreću, od velike je važnosti izučavanje izborne nastave fikha u četvrtom razredu zbog samih oblasti koje se izučavaju. Pohađanjem izborne nastave, učenici se upoznaju sa savremenim pitanjima i fikhskim odgovorima na njih, te se na taj način pripremaju da adekvatno djeluju u zajednici u kojoj žive, a i šire.		
Ciljevi predmeta	<ol style="list-style-type: none"> 1. Saznati najvažnije biografske podake o pravnicima koji su radili na širenju hanefijskog mezheba; 2. Objasniti značaj djela koja su pisali prvi pravnici; 3. Razumjeti povijesne i kulturne razloge koji su utjecali na razvoj pravne misli savremenih šerijatskih pravnika; 4. Razumjeti njihovo učenje u odnosu na klasičnu pravnu misao; 5. Razumjeti glavne odlike mišljenja navedenih pravnika; 6. Upoznati se s glavnim kulturnim i političkim kretanjima u muslimanskom svijetu s kraja XIX i tokom XX stoljeća; 7. Upoznati se s modernim promišljanjima na polju islamske pravne misli; 8. Upoznati se s glavnim odlikama svakog obrađenog fikhskog pravila; 9. Opisati savremene mogućnosti primjene fikhskih pravila; 10. Razvijati sposobnost referiranja na fikska pravila u različitim situacijama; 11. Razumjeti socijalne i kulturne uslove koji su uzrokovali formiranje Evropskog vijeća za fetve; 12. Upoznati se s reprezentativnim pravnim rješenjima Evropskog vijeća za fetve; 13. Razumjeti značaj slobodnog promišljanja (idžtihad) pri donošenju novih pravnih rješenja; 14. Sticati uvid u osnove nastajanja savremenih pravnih rješenja. 		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Ahlak Arapski jezik, Hadis, Povijest islama, Tefsir		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati	
	I tematska cjelina/oblast: Pravnici hanefijskog mezheba i njihova djela		
	1. Jakub ibn Ibrahim Ebu Jusuf el-Kadi, 2. Muhammed ibn Hasan eš-Šejbani, 3. Zufer ibn el-Huzejl, 4. Ebu Džafer et-Tahavi, 5. Ebu Hasan el-Kerehi, 6. Ebu Bekr er-Razi,	12+5	

	<p>7. Muhammed ibn Ahmed es-Serahsi, 8. Fahrul-islam el-Bezdevi, 9. Burhanuddin el-Merginani, 10. Ebu Bekr ibn Mesud el-Kesani, 11. Muhammed Emin.</p>	
	II tematska cjelina/oblast: <i>Savremeni šerijatski pravnici i njihova djela</i>	
	<p>12. Vehbe ez-Zuhajli, 13. Muhammed Ebu Zehre, 14. Abdulkadir Avde, 15. Mustafa es-Sibai, 16. Šejh Ali el-Hafif, 17. Jusuf el-Kardavi, 18. Mehmed Džemaludin-ef. Čaušević, 19. Mehmed-ef. Handžić, 20. Kasim-ef. Dobrača, 21. Husejn-ef. Đozo, 22. Fikret Karčić.</p>	12+5
	III tematska cjelina/oblast: <i>Fikhska pravila, aktuelna šerijatskopravna pitanja i njihovo rješavanje</i>	
	<p>23. Fikhska pravila o motivima, 24. Fikhsko pravilo o čvrstom uvjerenju, 25. Fikhsko pravilo o poteškoći i šteti, 26. Fikhsko pravilo o običaju, 27. O Evropskom vijeću za fetve, 28. Fetva o klanjanju dženaze u odsustvu, 29. Fetva o ukopu muslimana u nemuslimansko mezarje, 30. Fetva o čestitanju praznika nemuslimanima, 31. Fetva o ponašanju prilikom susreta osoba suprotnog pola, 32. Fetva o transplantaciji ljudskih organa, 33. Prostitucija i homoseksualizam, 34. Vještačka oplodnja, 35. Abortus, 36. Samoubistvo, 37. Pirsing, 38. Drogе, 39. Mito/korupcija,</p>	17+9
	Ukupno: 41+19 = 60	
Odgajno-obrazovni ishodi učenja	I tematska cjelina/oblast: <i>Hanefijski fekihi i njihova djela</i>	
	<p>1. Učenik zna geografske prostore na kojima se širio hanefijski fikh. 2. Poznaje bitne karakteristike hanefijskog fikha.</p>	
	II tematska cjelina/oblast: <i>Savremeni šerijatski pravnici i njihova djela</i>	
	<p>1. Učenik prepoznaje struktura obilježja mišljenja savremenih šerijatskih pravnika.</p>	

	<ol style="list-style-type: none"> 2. Izražava vlastitu spoznaju prezentiranih sadržaja. 3. Razgovara o različitim interpretacijama šerijatskopravne misli. 4. Primjenjuje osnovne šerijatskopravne pojmove relevantne za određene sadržaje. 5. Istražuje i tumači različite islamske teme iz šerijatskopravnih izvora.
	III tematska cjelina/oblast: <i>Fikhska pravila, aktuelna šerijatskopravna pitanja i njihovo rješavanje</i> <ol style="list-style-type: none"> 1. Učenik razumije razloge formuliranja fikhskih pravila. 2. Može primjeniti pojedina fikhska pravila u adekvatnim okolnostima. 3. Učenik objašnjava utjecaj socijalnog i kulturnog konteksta na oblikovanje savremene šerijatskopravne misli. 4. Obrazlaže svoje stavove i mišljenja, potkrepljujući ih odgovarajućim citatima. 5. U raspravi o nekom pitanju uvažava drugačiji stav. 6. Kritički procjenjuje društvene i moderne utjecaje na oblikovanje savremenih pravnih rješenja. 7. Samostalno priprema i prezentira već formulirana pravna rješenja.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	Učenik će posjedovati teorijsko znanje da adekvatno odgovori na neka aktuelna pitanja. Učenik će praktično moći primjenjivati naučena fikhska pravila.
Metode izvođenja nastave	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rad na tekstu, čitanje teksta, 2. Predavanje, 3. Metoda demonstracije, 4. Metoda pisanja, 5. Audio-vizuelne metode, 6. Pisanje refleksija na satu, 7. Kviz /test.
Oblici rada	<ol style="list-style-type: none"> 1. Frontalni oblik rada, 2. Individualni oblik rada, 3. Grupni oblik rada, 4. Praktični rad.
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivno učešće učenika na satu. • Kreiranje radne i produktivne klime u razredu, • Kombiniranje različitih metoda izvođenja nastave, • Aktiviranje učenika da se prisjetе prethodnog znanja (ako ga imaju) o sadržaju koji se obrađuje, podsticanje učenika da stečena znanja povežu sa svakodnevnim životom.
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	<ul style="list-style-type: none"> • Obavezno prisustvo na satu, • Pisanje bilješki, • Usmeno i pismeno odgovaranje.
Metode provjere znanja sa strukturuom ocjene	Tehnike ocjenjivanja (različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja)
	Opće tehnikе ocjenjivanja
	Usmeno provjeravanje znanja Pisano provjeravanje znanja Ostale tehnikе ocjenjivanja

(smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	Usmeno ispitivanje	ZOT zadaci objektivnog tipa	esej
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici i priručnici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Fikh</i> (Hrestomatija tekstova), Sarajevo, 2006. <p>Literatura:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Šefik Kurdić, <i>Ebu Hanife i namaz u hanefijskom mezhebu</i>, Dobra knjiga, Sarajevo, Zenica, 2017. 2. Jusuf Kardavi, <i>Savremene fetve</i> (izbor), Harfo-graf, Tuzla, 1997. 3. <i>Šerijatsko pravo u savremenim društvima</i> (priredili: Fikret Karčić i Enes Karić), Fond Otvoreno društvo BiH, Sarajevo, 1998. 4. Tarik Ramadan, <i>Radikalna reforma – islamska etika i oslobođenje</i>, CNS i El-Kalem, Sarajevo, 2011. 5. Fikret Pašanović, <i>Internet fetve – odgovori na oovremena pitanja</i>, Libris, Sarajevo, 2007. 6. Ahmed er-Rejsuni, <i>Ciljevi šerijata – Eš-Šatibijeva teorija</i>, CNS, Sarajevo, 2009. 		

4.

AHLAK – TEOLOGIJA MORALA

NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA AHLAK – TEOLOGIJA MORALA

Opće uvodne napomene

AHLAK - TEOLOGIJA MORALA					Šifra predmeta:	
Nivo: Srednja škola		Broj sati sedmično	Broj sati godišnje	Ukupan broj sati u svim razredima	Status predmeta: Redovni i izborni	
Razred	I	2/1	70/35	140	Redovni	
	II	2/1	70/35		Redovni	
	III	2/1	70/35		Redovni	
	IV	1	30		Redovni	
	III	2	70		Izborni	
Napomena		Predmet Ahlak zastupljen je različito u nastavnim planovima medresa, u jednom ili više razreda, jedan ili dva sata sedmično. Shodno različitim specifičnim nastavnim planovima medresa sačinjeno je više modela nastavnih programa.				
Opis nastavnog predmeta		Ahlak je predmet iz domena islamskog nastavnog područja. Jedan je od obaveznih predmeta koji se izučava u medresama u redovnoj i izbornoj nastavi. Temelji se na osnovnim izvorima islama, Kur'anu i sunnetu. Njegovim izučavanjem stječu se znanja o lijepom ponašanju, te dobrim i lošim osobinama, kao i načinima lijepog ponašanja u stvarnom životu.				
Uloga i značaj nastavnog predmeta		Ahlak je predmet koji ima važnu ulogu i značaj u usvajanju moralno-odgojnih vrijednosti za život pojedinca i za razvoj cjelokupnog društva. Važnost predmeta se ogleda u hadisu Poslanika, a.s.: „Poslan sam da usavršavam ljudsku čud.“				
Ciljevi predmeta		Cilj izučavanja nastavnog predmeta Ahlak je: <ol style="list-style-type: none"> da učenici ovladaju osnovnim znanjima iz oblasti islamske etike: temeljnim vrijednostima, vrlinama, ali i da se upoznaju s porocima; da učenici steknu osnovno znanje o razvoju islamske etike u povijesti; da imaju predodžbu o drugim etičkim tradicijama i najznačajnijim etičkim teorijama; da pravilno razumijevaju islamsko shvatanje moralnosti u kontekstu osnovnih izvora islamske etike, Kur'ana i hadisa, te specifičnim moralnim izazovima i problemima savremenog društva. 				
Korelativnost i korespondentnost predmeta		Akaid, Kiraet, Fikh, Hadis, Povijest islama, Tefsir, Psihologija, Pedagogija				
Ishodi učenja na nivou predmeta		<ul style="list-style-type: none"> Učenici poznaju značenje i važnost morala u životu pojedinca i zajednice; Shvataju smisao i ciljeve islamskog morala, utemeljenog na Objavi; Izgrađuju potrebu za lijepim ponašanjem i otpornost na negativne utjecaje sredine; Izgrađuju sposobnost pravovremenog prepoznavanja devijantnog ponašanja; Formiraju svijest o trajnim moralnim vrijednostima, bez kojih čovječanstvo zapada u krize; Posjeduju sposobnost objektivnog valoriziranja svojih i tuđih vrijednosti i nedostataka; Jačaju spremnost kod učenika da se za prave vrijednosti stalno bore, na različite načine. 				
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti		<ul style="list-style-type: none"> Razumije smisao i važnost posjedovanja i izgradnje lijepih moralnih svojstava. Definira i razlikuje etičke pojmove, te pozitivne i negativne osobine. Posjeduje znanja kojima potkrepljuje stavove primjerima iz prakse Poslanika,a.s., i prvih generacija. Ima motivaciju za samoodgoj i nadogradnju učenjem i ibadetima. 				

Očekivane vrijednosti koje će učenici usvojiti	Izučavanjem predmeta Ahlak kod učenika se izgrađuje vlastiti islamski moralni podsticaj za činjenje dobra, u skladu s osnovним moralnim normama.
Profil i stručna sprema nastavnika	<p>Nastavu iz predmeta Ahlak izvodi lice sa završenim VII stepenom stručne spreme, studija visokog obrazovanja u trajanju od najmanje četiri godine, odnosno završenim prvim ciklusom studija islamskih nauka u trajanju od najmanje četiri godine, s najmanje 240 ECTS bodova, s akademskom titulom i stručnim zvanjem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • profesor/bachelor islamskih nauka, • profesor/bachelor islamskih teoloških studija, • profesor/bachelor islamske teologije, • profesor/bachelor teologije, • diplomirani teolog, • srođno zvanje stećeno na islamskom fakultetu, s rješenjem o nostrifikaciji. <p>Prednost imaju kandidati sa završenom medresom.</p>

Ahlak (Model 1)

Nastavni program u medresama u kojima se ovaj predmet izučava po dva sata u prvom i drugom, odnosno drugom i trećem razredu

Ahlak I razred

AHLAK			Šifra predmeta:
Razred: Prvi (I)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Obavezni
Kratak opis nastavnog predmeta	Ahlak je predmet iz domena islamskog nastavnog područja. Jedan je od obaveznih predmeta koji se izučava u medresama u redovnoj i izbornoj nastavi. Temelji se na osnovnim izvorima islama, Kur'anu i sunnetu. Njegovim izučavanjem stječu se znanja o lijepom ponašanju, te dobrom i lošim osobinama, kao i načinima lijepog ponašanja u stvarnom životu.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Ahlak je predmet koji ima važnu ulogu i značaj u usvajanju moralno-odgojnih vrijednosti za život pojedinca i za razvoj cjelokupnog društva. Važnost predmeta se ogleda u hadisu Poslanika, a.s.: „Poslan sam da usavršim ljudsku čud.“		
Ciljevi predmeta	Cilj izučavanja nastavnog predmeta Ahlak je da učenici ovlađaju osnovnim znanjima iz oblasti islamske etike; temeljnim vrijednostima i vrlinama, ali i da se upoznaju s porocima. Također je potrebno da učenici steknu osnovno znanje o razvoju islamske etike u povijesti, kao što je potrebno da imaju predodžbu o drugim etičkim tradicijama i najznačajnijim etičkim teorijama. Posebnu pažnju trebalo bi pokloniti pravilnom razumijevanju islamskog shvatanja moralnosti u kontekstu osnovnih izvora islamske etike, Kur'ana i hadisa, te specifičnim moralnim izazovima i problemima savremenog društva.		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Akaid, Kiraet, Fikh, Hadis, Povijest islama, Tefsir, Psihologija, Pedagogija		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice		Sati
	I tematska cjelina/oblast: Ahlak, predmet interesiranja i izučavanja		3
	1. Osnovni pojmovi: ahlak, edeb, moral, etika i ilmul-ahlak, 2. Ahlak i druge znanosti.		
	II tematska cjelina/oblast: Izvori nauke o ahlaku		5
	1. Kur'an, 2. Hadis, 3. Selefus-salih i tradicija.		
	III tematska cjelina/oblast: Temeljne vrijednosti u islamskoj etici		12
	1. Život, 2. Znanje, 3. Pravda i pravičnost, 4. Moć, 5. Ljubav, 6. Dobrota, 7. Ljepota,		

	8. Milost.	
	Ukupno:	
	IV tematska cjelina/oblast: Moralne vrline (15 nastavnih jedinica po izboru)	22
	1. Ljubav prema Allahu i Poslaniku, 2. Ljubav prema roditeljima, porodici i rodbini, 3. Ljubav prema džematu, domovini i ummetu (domoljublje i patriotizam), 4. Iskrenost, istinoljubivost, 5. Stid, 6. Prijateljstvo i povjerenje, 7. Rad, 8. Pokajanje, 9. Skromnost, 10. Zahvalnost, 11. Čuvanje zdravlja, 12. Strahopoštovanje, 13. Nada, 14. Strpljivost, 15. Blagost i darežljivost, 16. Hrabrost, 17. Samosavlđivanje, 18. Ustrajnost, 19. Odgovornost, 20. Čistoća.	
	V tematska cjelina/oblast: Loše osobine	12
	1. Oholost, 2. Pohlepa, krađa i škrrost, 3. Licemjerstvo i laž, 4. Mržnja i zavist, 5. Ogovaranje, sumnjičenje i vrijedanje drugog, 6. Pretjerivanje i rasipništvo (imetak i vrijeme), 7. Kukavičluk, 8. Srdžba i inat, 9. Lijenost.	
	VI tematska cjelina/oblast: Islamske dužnosti i njihov utjecaj na izgradnju morala	8
	1. Namaz, 2. Zekat, 3. Hadž, 4. Post, 5. Islamski princip pozivanja na dobro i odvraćanje od zla.	
	VII tematska cjelina/oblast: Poroci u savremenom društvu	8
	1. Alkohol, droga, duhan, nargila, 2. Kocka i igre na sreću,	

	3. Internet i društvene mreže.		
Odgajno- obrazovni ishodi učenja	<p>I tematska cjelina/oblast: <i>Ahlak, predmet interesiranja i izučavanja</i></p> <p>Učenik poznaje i razumije osnovne pojmove: ahlak, edeb, moral i etika. Analizira primjenu osnovnih pojmova u praktičnom životu. Upoređuje stanje i nivo primjene i promjene ličnog ponašanja nakon upoznavanja osnovnih pojmova.</p> <p>II tematska cjelina/oblast: <i>Izvori nauke o ahlaku</i></p> <p>Učenik poznaje, razumije i opisuje izvore nauke o ahlaku. Definira važnost ovih izvora u razvoju nauke o ahlaku i formiraju pozitivnih moralnih vrijednosti za izgradnju moralne ličnosti.</p> <p>III tematska cjelina/oblast: <i>Temeljne vrijednosti u islamskoj etici</i></p> <p>Poznaje i opisuje definicije moralnih vrijednosti. Analizira i argumentira njihovu utemeljenost u temeljnim izvorima ahlaka i u samoj nauci ahlak. Analizira važnost moralnih vrijednosti u izgradnji moralne ličnosti, kao i njihov utjecaj na lični i društveni život pojedinca i zajednice.</p> <p>IV tematska cjelina/oblast: <i>Moralne vrline (15 nastavnih jedinica po izboru)</i></p> <p>Poznaje i opisuje definicije moralnih vrlina. Analizira i argumentira njihovu utemeljenost u temeljnim izvorima ahlaka i u samoj nauci ahlak. Analizira važnost moralnih vrlina u izgradnji moralne ličnosti, kao i njihov utjecaj na lični i društveni život pojedinca i zajednice. Upoređuje stanje i nivo primjene i promjene ličnog ponašanja nakon usvajanja i obrade moralnih vrlina.</p> <p>V tematska cjelina/oblast: <i>Loše osobine</i></p> <p>Poznaje i opisuje definicije loših osobina. Analizira i argumentira njihovu utemeljenost saznanja o njima u temeljnim izvorima ahlaka i u samoj nauci ahlak. Analizira važnost obrade i usvajanja informacija o lošim osobinama u izgradnji moralne ličnosti, kao njihov utjecaj i štetnost na lični i društveni život pojedinca i zajednice. Upoređuje stanje i nivo primjene i promjene ličnog ponašanja nakon obrade loših osobina.</p> <p>VI tematska cjelina/oblast: <i>Islamske dužnosti i njihov utjecaj na izgradnju morala</i></p> <p>Analizira vezu između islamskih dužnosti i morala, opisuje njihov utjecaj na moral pojedinca i zajednice. Procjenjuje koliko izvršavanje islamskih dužnosti pozitivno utječe na izgradnju moralnih vrlina i čvrstog karaktera pojedinca i zajednice.</p> <p>VII tematska cjelina/oblast: <i>Poroci u savremenom društvu</i></p> <p>Upoznaje i shvata štetnost poroka u savremenom društvu. Analizira njihovu štetnost i opasnost kroz prizmu Kur'ana i sunneta, te predmeta Ahlak na moral pojedinca i zajednice. Usvaja vještine i znanja koja su neophodna za prevenciju od poroka u savremenom društvu.</p>		
	Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> • Razumije smisao i važnost posjedovanja i izgradnje lijepih moralnih svojstava. • Definira i razlikuje etičke pojmove, te pozitivne i negativne osobine. • Posjeduje znanja kojima potkrepljuje stavove primjerima iz prakse Poslanika, a.s., i prvih generacija. • Ima motivaciju za samoodgoj i nadogradnju učenjem i ibadetima. 	

Metode izvođenja nastave	Nastava će se izvoditi u formi interaktivnih predavanja, prezentacija te pisanja eseja, što će kod učenika podstići samostalno istraživanje, proširivanje znanja i praktičnu primjenu.
Oblici rada	Profesor treba da primjenjuje različite oblike rada, uz aktivno učešće učenika u svim fazama sata (grupni oblik rada, frontalni, individualni rad, rad u parovima).
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<p>Potrebno je da nastavnik u svom radu uloži odgovarajući napor u stvaranju ambijenta u kojem se učenici osjećaju prijatno i sigurno. Proces učenja, kao i rezultati učenja, uslovjeni su načinom učenja učenika i načinom podučavanja nastavnika. Nastavnik u procesu nastave treba da koristi različite oblike rada, nastavne metode kao i nastavna sredstva, u zavisnosti od samih nastavnih sadržaja, psihofizičkih sposobnosti učenika, kao i materijalnih mogućnosti medrese.</p> <p>Individualno podsticanje je obilježje dobre nastave; slobodom, strpljivošću i dovoljnim vremenom, analizom individualnih postignuća u učenju i usklađenih planova podsticanja, te posebnim podsticanjem učenika dolazi se do rezultata u radu. Inteligentno vježbanje se postiže osvješćivanjem strategija učenja, primjereno zadacima, ciljanom pomoći učenicima.</p> <p>Jasnoća očekivanih postignuća je obilježje dobre nastave, a potrebna je zbog nastavne ponude utemeljene na smjernicama i obrazovnim standardima prilagođenim učeničkim sposobnostima, kao i zbog neprestanih poticajnih povratnih informacija o napretku u učenju.</p> <p>Za kvalitetnu nastavu potrebna je pripremljena okolina, kako bi se održao red, oprema za učenje bila funkcionalna, a pomagala za učenje upotrebljiva.</p> <p>Usmjereno nastave je najvažnija strategija aktivnog učenja i može se prepoznati prema sljedećim indikatorima aktivnoga učenja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Odgovornost za odabir vlastitih ciljeva učenja i rad vlastitim tempom; vlasništvo nad vlastitim procesom učenja ili zadatkom; • Pronalaženje informacija i rad s manjom podrškom nastavnika; • Aktivno uključivanje u razvoj vlastitog razumijevanja; • Uvođenje elemenata rješavanja problema i donošenja odluka iz života; upotreba istraživački i problemski utemeljenih metoda rada; • Upotreba konkretnih materijala i izravnog iskustva u procesu učenja.
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenik proučava određenu temu, postavlja ključna pitanja, procjenjuje različite izvore i daje kritički osrvt. Prikuplja podatke iz određenih izvora, analizira ih i na osnovu toga donosi zaključke o tematskim cjelinama i nastavnim jedinicima iz predmeta Ahlak. Daje kritički osrvt uz korištenje informacijske tehnologije (esej, grafički prikaz itd.). Analizira značenja ajeta, hadisa, definicija, loših i dobrih osobina. Procjenjuje razloge zbog kojih je moral pojedinca i društva u savremenom dobu devalviran. Učenik analizom procjenjuje različite interpretacije i perspektive o moralnim i nemoralnim pojavama i procesima, te ih integrira u šire razumijevanje svakodnevnog života.
Metode provjere znanja sa	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja (različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja)</p> <p style="text-align: center;">Opće tehničke ocjenjivanja</p>

strukturom ocjene (smjernice za práenje, ocjenjivanje- vrednovanje postignuća)	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja
	<p>Usmena provjera znanja u kojoj do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja učenika.</p> <p>50%</p>	<p>Pisana provjera znanja vrši se po potrebi i procjeni nastavnika.</p> <p>Kod ove vrste provjere usvojenog znanja učenika, broj osvojenih bodova pretvara se u brojčane ocjene po sljedećoj skali:</p> <p>0-40% nedovoljan (1), 41-55% dovoljan (2), 56-70% dobar (3), 71-85% vrlo dobar (4), 86-100% odličan (5).</p> <p>30%</p>	<p>Ocenjivanje projektnog zadatka koji rješava učenik ili grupa učenika, a uvodi ih u istraživanje i pronalaženje, te pisano ili verbalno izvještavanje o urađenom.</p> <p>20%</p>
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Dževad Hodžić, <i>Ahlak I</i>, El-Kalem, Sarajevo, 2003. <p>Literatura:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kur'an s prijevodom, 2. Muhamed Gazali, <i>Karakter muslimana</i>, Bookline, Sarajevo, 2003. 3. Amr Halid, <i>Moral vjernika</i>, Bookline, Sarajevo, 2007. 4. A. Muaz Hakkı, <i>Moral muslimana</i>, Bookline, Sarajevo, 2004. 5. Muhamed Gazali, <i>Obnovi svoj život</i>, Medžlis IZ Konjic, 2000. 6. Hamid Indžić, <i>Osnovi islamskog morala i ponašanja</i>, Elči Ibrahim-pašina medresa, Travnik, 2003. 		

Ahlak II razred

AHLAK			Šifra predmeta:
Razred: Drugi (II)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	Ahlak je predmet iz domena islamskog nastavnog područja. Jedan je od obaveznih predmeta koji se izučava u medresama u redovnoj i izbornoj nastavi. Temelji se na osnovnim izvorima islama, Kur'anu i sunnetu. Njegovim izučavanjem stječu se znanja o lijepom ponašanju, te dobrim i lošim osobinama, kao i načinima lijepog ponašanja u stvarnom životu.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Ahlak je predmet koji ima važnu ulogu i značaj u usvajaju moralno-odgojnih vrijednosti za život pojedinca i za razvoj cjelokupnog društva. Važnost predmeta se ogleda u hadisu Poslanika, a.s.: „Poslan sam da usavršim ljudsku čud.“		
Ciljevi predmeta	Cilj izučavanja nastavnog predmeta Ahlak je da učenici ovladaju osnovnim znanjima iz oblasti islamske etike; temeljnim vrijednostima, vrlinama, ali i da se upoznaju s porocima. Također je potrebno da učenici steknu osnovno znanje o razvoju islamske etike u povijesti, kao što je potrebno da imaju predodžbu o drugim etičkim tradicijama i najznačajnijim etičkim teorijama. Posebnu pažnju trebalo bi pokloniti pravilnom razumijevanju islamskog shvatanja moralnosti u kontekstu osnovnih izvora islamske etike, Kur'ana i hadisa, te specifičnim moralnim izazovima i problemima savremenog društva.		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Akaid, Kiraet, Fikh, Hadis, Povijest islama, Tefsir, Psihologija, Pedagogija		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice		Sati
	I tematska cjelina/oblast: Osnovni etički pojmovi		16
	1. Namjera, 2. Sloboda volje, 3. Savjest, 4. Moralna norma, 5. Moralni sud, 6. Dužnost, 7. Zabrana, 8. Grijeh, 9. Uzroci i posljedice grijeha, 10. Griješi ranijih naroda, 11. Grijeh i odgovornost, 12. Liječenje loših osobina.		
	II tematska cjelina/oblast: Islamski adabi		5
	1. Adabi učenika i učitelja, 2. Adabi jela, 3. Adabi komuniciranja, 4. Adabi posjete bolesniku.		
	III tematska cjelina/oblast: Povjesni tokovi i utjecaji		5

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Moral predislamskih Arapa, 2. Iranski i indijski moral, 3. Grčka filozofija. 	
	Ukupno:	
	IV tematska cjelina/oblast: <i>Osnovni povijesni tokovi islamske etike</i> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tradicionalistička, 2. Racionalistička, 3. Sufijska, 4. Filozofska, 5. Reformistička. 	8
	V tematska cjelina/oblast: <i>Etička misao Bošnjaka</i> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mehmed-beg Kapetanović Ljubušak, 2. Šaban Hodžić, 3. Kasim Dobrača, 4. Derviš Spahić, 5. Sinanudin Sokolović, 6. Alija Izetbegović, 7. Husein Đozo, 8. Nerkez Smailagić. 	2
	VI tematska cjelina/oblast: <i>Etička misao u islamu</i> <ol style="list-style-type: none"> 1. Moral i vjera, 2. Moral i znanost. 	4
	VII tematska cjelina/oblast: <i>Islamska etika i fikh</i> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pravne norme i moralne norme, 2. Šerijat, pozitivni zakoni, moral. 	3
	VIII tematska cjelina: <i>Savremena pitanja islamske etike</i> <ol style="list-style-type: none"> 1. Poslovni moral, 2. Politički moral, 3. Bračni moral (intimni život), 4. Etička pitanja u medicini, 5. Etička pitanja u znanosti, 6. Ekološki moral. 	9
	IX tematska cjelina: <i>Moral u modernom svijetu</i> <ol style="list-style-type: none"> 1. Suživot i tolerancija, 2. Saradnja s neistomišljenicima, 3. Moral u savremenim načinima komunikacije (pozorište, film, mediji, internet), 4. Moda i moral, 5. Kultura u komunikaciji i govoru, 6. Govorništvo, 7. Polnost u islamskom učenju, 8. Muzika, muzička kultura i moral. 	8
	X tematska cjelina: <i>Moral u socijalnoj praksi</i>	6

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rad u karitativnim ustanovama, 2. Volonterski rad (domovi, bolnice, sirotišta, kampovi za izbjegle i prognane), 3. Posjete nekim od ovih ustanova (praktični rad). 	
	XI tematska cjelina: <i>Izbori savremenih etičkih tekstova</i>	4
Odgojno-obrazovni ishodi učenja	I tematska cjelina/oblast: <i>Osnovni etički pojmovi</i>	
	Upoznaje i razumije osnovne etičke pojmove.	
	Analizira primjenu osnovnih pojmoveva u praktičnom životu.	
	Upoređuje stanje i nivo primjene i promjene ličnog ponašanja nakon upoznavanja osnovnih pojmoveva.	
	II tematska cjelina/oblast: <i>Islamski adabi</i>	
	Upoznaje, razumije i opisuje druge etičke teorije.	
	Definira i upoređuje druge etičke teorije s islamskom.	
	III tematska cjelina/oblast: <i>Povijesni tokovi i utjecaji</i>	
	Upoznaje i opisuje povijesne tokove.	
	Analizira i argumentira njihovu opravdanost, štetnost i razloge.	
	Objašnjava utjecaj islama na povijesne tokove.	
	Analizira posljedice i zaostavštinu tih tokova na savremenog čovjeka.	
	IV tematska cjelina/oblast: <i>Osnovni povijesni tokovi islamske etike</i>	
	Upoznaje i opisuje povijesne tokove islamske etike, njenu specifičnost i razlike, te posljedice na izgradnju društva u različitim vremenima.	
	Usvaja osnovne informacije o predstavnicima etika i njihovim učenjima.	
	V tematska cjelina/oblast: <i>Etička misao Bošnjaka</i>	
	Upoznaje predstavnike etičke misli Bošnjaka, razumije osnovne poruke prožete njihovim djelovanjem, kao i njihovu korist u afirmaciji moralnih vrijednosti, te njihove važnosti u izgradnji morala.	
	VI tematska cjelina/oblast: <i>Etička misao u islamu</i>	
	Poznaje pojmove vjera, moral i nauka.	
	Definira i analizira razliku između ovih pojmoveva.	
	Opisuje međuvisnost i utjecaj između ovih pojmoveva.	
	VII tematska cjelina/oblast: <i>Islamska etika i fikh</i>	
	Upoznaje i shvata pojmove šerijat i moral i analizira vezu između njih.	
	Definira utjecaj moralnih normi na pravne norme i njihov značaj u izgradnji društva.	
	VIII tematska cjelina: <i>Savremena pitanja islamske etike</i>	
	Poznaje sfere i oblasti iz savremenih pitanja islamske etike.	
	Analizira njihovu utemeljenost u izvorima islama, te definira važnost bavljenja ovim pitanjima.	
	Navodi pozitivna rješenja i modele utemeljene na moralnim principima za rješavanje savremenih pitanja.	
	IX tematska cjelina: <i>Moral u modernom svijetu</i>	
	Analizira problemske oblasti vezane za moral u modernom svijetu.	
	Poznaje temeljna islamska načela i primjere iz prakse Poslanika i prvih generacija muslimana, koja su platforma za rješavanje pitanja u modernom svijetu.	
	X tematska cjelina: <i>Moral u socijalnoj praksi</i>	

	<p>Ima motivaciju i interes za praktično djelovanje u društvu u pitanjima moralne samopotvrde i afirmacije pozitivnih moralnih vrijednosti u društvu.</p> <p>XI tematska cjelina: <i>Izbori savremenih etičkih tekstova</i></p> <p>Upoznaje autore savremenih etičkih tekstova, razumije osnovne poruke prožete tim tekstovima, kao i njihovu korist u afirmaciji moralnih vrijednosti, te njihove važnosti u izgradnji morala.</p>
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> Razumije smisao i važnost posjedovanja i izgradnje lijepih moralnih svojstava. Definira i razlikuje etičke pojmove, te pozitivne i negativne osobine. Posjeduje znanja kojima potkrepljuje stavove primjerima iz prakse Poslanika, a.s., i prvih generacija muslimana. Ima motivaciju za samoodgoj i nadogradnju učenjem i ibadetima. Razumije smisao i važnost posjedovanja i izgradnje lijepih moralnih svojstava. Definira i razlikuje etičke pojmove, te pozitivne i negativne osobine. Ima znanja kojima potkrepljuje stavove primjerima iz prakse Poslanika, a.s., i prvih generacija muslimana.
Metode izvođenja nastave	Nastava će se izvoditi u formi interaktivnih predavanja, prezentacija, diskusija te pisanja eseja, što će kod učenika podstaknuti samostalno istraživanje, proširivanje znanja i praktičnu primjenu.
Oblici rada	Profesor treba da primjenjuje različite oblike rada, uz aktivno učešće učenika u svim fazama sata (grupni oblik rada, frontalni, individualni rad, rad u parovima).
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<p>Potrebno je da nastavnik u svom radu uloži odgovarajući napor u stvaranju ambijenta u kojem se učenici osjećaju prijatno i sigurno. Proces učenja, kao i rezultati učenja, uslovljeni su načinom učenja učenika i načinom podučavanja nastavnika. Nastavnik u procesu nastave treba da koristi različite oblike rada, nastavne metode kao i nastavna sredstva, u zavisnosti od samih nastavnih sadržaja, psihofizičkih sposobnosti učenika, kao i materijalnih mogućnosti medrese.</p> <p>Individualno poticanje je obilježje dobre nastave; slobodom, strpljivošću i dovoljnim vremenom, analizom individualnih postignuća u učenju i usklađenih planova podsticanja, te posebnim podsticanjem učenika dolazi se do rezultata u radu.</p> <p>Inteligenčno vježbanje se postiže osvjećivanjem strategija učenja, primjerenum zadacima i ciljanom pomoći učenicima.</p> <p>Jasnoća očekivanih postignuća je obilježje dobre nastave, a potrebna je zbog nastavne ponude utemeljene na smjernicama i obrazovnim standardima, prilagođenim učeničkim sposobnostima, kao i zbog neprestanih podsticajnih povratnih informacija o napretku u učenju.</p> <p>Za kvalitetnu nastavu potrebna je pripremljena okolina kako bi se održao red, oprema za učenje bila funkcionalna, a pomagala za učenje upotrebljiva.</p> <p>Usmjerenost nastave je najvažnija strategija aktivnog učenja i može se prepoznati prema sljedećim indikatorima aktivnoga učenja:</p> <ul style="list-style-type: none"> Odgovornost za odabir vlastitih ciljeva učenja i rad vlastitim tempom; vlasništvo nad vlastitim procesom učenja ili zadatkom; Pronalaženje informacija i rad s manjom podrškom nastavnika; Aktivno uključivanje u razvoj vlastitog razumijevanja;

	<ul style="list-style-type: none"> Uvođenje elemenata rješavanja problema i donošenja odluka iz života; upotreba istraživački i problemski utemeljenih metoda rada; Upotreba konkretnih materijala i izravnog iskustva u procesu učenja. 								
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obazovnom procesu	Proučava određenu temu, postavlja ključna pitanja, procjenjuje različite izvore i daje kritički osrtv. Prikuplja podatke iz određenih izvora, analizira ih i na osnovu toga donosi zaključke o tematskim cjelinama i nastavnim jedinicima iz predmeta Ahlak. Daje kritički osrt uz korištenje informacijske tehnologije (esej, grafički prikaz itd.). Analizira značenja ajeta, hadisa, definicija, loših i dobrih osobina. Procjenjuje razloge zbog kojih je moral pojedinca i društva u savremenom dobu devalviran. Učenik analizom procjenjuje različite interpretacije i perspektive o moralnim i nemoralnim pojavama i procesima, te ih integrira u šire razumijevanje svakodnevnog života.								
Metode provjere znanja sa strukturonim ocjenama (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja (različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja)</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: center; padding: 5px;">Opće tehnike ocjenjivanja</th> <th style="text-align: center; padding: 5px;">Usmeno provjeravanje znanja</th> <th style="text-align: center; padding: 5px;">Pisano provjeravanje znanja</th> <th style="text-align: center; padding: 5px;">Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="text-align: center; padding: 5px;">Usmena provjera znanja u kojoj do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja učenika.</td> <td style="text-align: center; padding: 5px;">50%</td> <td> <p>Pisana provjera znanja vrši se po potrebi i procjeni nastavnika.</p> <p>Kod ove vrste provjere usvojenog znanja učenika, broj osvojenih bodova pretvara se u brojčane ocjene po sljedećoj skali:</p> <p>0-40% nedovoljan (1), 41-55% dovoljan (2), 56-70% dobar (3), 71-85% vrlo dobar (4), 86-100% odličan (5).</p> <p>30%</p> </td> <td>Ocenjivanje projektnog zadatka koji rješava učenik ili grupa učenika, a uvodi ih u istraživanje i pronalaženje, te pisano ili verbalno izvještavanje o urađenom. 20%</td> </tr> </tbody> </table>	Opće tehnike ocjenjivanja	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Usmena provjera znanja u kojoj do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja učenika.	50%	<p>Pisana provjera znanja vrši se po potrebi i procjeni nastavnika.</p> <p>Kod ove vrste provjere usvojenog znanja učenika, broj osvojenih bodova pretvara se u brojčane ocjene po sljedećoj skali:</p> <p>0-40% nedovoljan (1), 41-55% dovoljan (2), 56-70% dobar (3), 71-85% vrlo dobar (4), 86-100% odličan (5).</p> <p>30%</p>	Ocenjivanje projektnog zadatka koji rješava učenik ili grupa učenika, a uvodi ih u istraživanje i pronalaženje, te pisano ili verbalno izvještavanje o urađenom. 20%
Opće tehnike ocjenjivanja	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja						
Usmena provjera znanja u kojoj do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja učenika.	50%	<p>Pisana provjera znanja vrši se po potrebi i procjeni nastavnika.</p> <p>Kod ove vrste provjere usvojenog znanja učenika, broj osvojenih bodova pretvara se u brojčane ocjene po sljedećoj skali:</p> <p>0-40% nedovoljan (1), 41-55% dovoljan (2), 56-70% dobar (3), 71-85% vrlo dobar (4), 86-100% odličan (5).</p> <p>30%</p>	Ocenjivanje projektnog zadatka koji rješava učenik ili grupa učenika, a uvodi ih u istraživanje i pronalaženje, te pisano ili verbalno izvještavanje o urađenom. 20%						
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici:</p> <ol style="list-style-type: none"> Dževad Hodžić, <i>Ahlak I, II</i>, El-Kalem, Sarajevo, 2003. <p>Literatura:</p> <ol style="list-style-type: none"> Kur'an s prijevodom, Muhamed Gazali, <i>Karakter muslimana</i>, Bookline, Sarajevo, 2003. Amr Halid, <i>Moral vjernika</i>, Bookline, Sarajevo, 2007. A. Muaz Hakkı, <i>Moral muslimana</i>, Bookline, Sarajevo, 2004. Muhamed Gazali, <i>Obnovi svoj život</i>, Medžlis IZ Konjic, 2000. Hamid Indžić, <i>Osnovi islamskog morala i ponašanja</i>, Elči Ibrahim-pašina medresa, Travnik, 2003. 								

5.

TEFSİR – EGZEGEZA KUR'ANA

NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA TEFSIR – EGZEGEZA KUR'ANA

Opće uvodne napomene

TEFSIR – EGZEGEZA KUR'ANA			Šifra predmeta:			
Nivo: Srednja škola		Broj sati sedmično	Broj sati godišnje	Ukupan broj sati u svim razredima	Status predmeta: Redovni i izborni	
Razred	Prvi (I)	0	0	100	—	
	Drugi (II)	0	0		—	
	Treći (III)	2	70		redovni	
	Četvrti (IV)	1	30	90	redovni	
	Četvrti (IV)	2	60		izborni	
Napomena		Tefsir je zastupljen različito u specifičnim nastavnim planovima medresa u trećem i/ili četvrtom razredu, dva i jedan sat sedmično. Shodno tome, sačinjeno je više modela nastavnih programa.				
Opis nastavnog predmeta		Učenici III i IV razreda medresa Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, u okviru (obavezne i izborne nastave) nastavnog predmeta <i>Tefsir</i> , upoznat će se s kur'anskim znanostima ('ulūmul-Kur'ān – skupinom pitanja u kojima se istražuje način objave Kur'ana i njegovo prihvatanje, sakupljanje i prepisivanje, poredak sura i ajeta u Kur'anu...) i načinom njihovog nastanka, bit će im prezentirani najvažniji termini iz područja tefsira i značenja tefsirske terminologije, te glavne informacije o formi i sadržaju Kur'ana i metodama njegovog tumačenja. Nakon što su učenicima u III razredu, u okviru ovog nastavnog predmeta, prezentirani najvažniji termini iz područja tefsira i značenja tefsirske terminologije, te glavne informacije o formi i sadržaju Kur'ana i metodama njegovog tumačenja, u IV razredu se, u okviru istoimenog predmeta (u obaveznoj i/ili izbornoj nastavi), učenici upoznaju s nekoliko najpoznatijih komentatora Kur'ana Časnog (mufessirima) i upoznaju njihova djela/komentare (tefsire) iz oblasti tradicionalnog (التفصير بالملئور) i racionalnog tefsira (بأرأي). Kako bi se učili načinima razumijevanja Kur'ana i spoznavanja njegovih značenja iz raznih spoznajnih perspektiva i aktualiziranja Kur'ana u drugim njegovim aspektima, učenici će na satima ovog predmeta čitati i prevoditi originalne izabrane tefsirske tekstove (fragmente tefsira), ističući specifičnost određenog tefsira i mufessira, te metode kojima pripada.				
Uloga i značaj nastavnog predmeta		Objavljena Allahova, dž.š., riječ, sadržana u Kur'anu a data ljudima, uputa je za način života na Zemlji. Ona sadrži preporuke, savjete, ali i objašnjenja o nastanku života, svijeta i čovjeka u svijetu. U njoj nalazimo i pravila o načinu života na Zemlji. Ta pravila, bilo da su moralne ili pravne naravi, moramo naučiti, znati, primjenjivati i druge njima podučavati, čime već ulazimo u domen nauke. Osim toga, postoji veliki broj uputa obredne naravi, koje reguliraju odnos čovjeka i njegovog Gospodara, ali i odnose među ljudima. Te obrede bi trebalo usvojiti i znati, kako bismo ih mogli prakticirati. Kur'an Časni je veličanstveno štivo, nesaglediv univerzum, pogodan da ga umni primjenjuju i rasprostiru na nezamislivo veliki broj čovjekovih egzistencijalnih situacija. Tefsir, zapravo, i jeste skup nauka i vještina koje aktualiziraju Kur'an u mnoštvu čovjekovih situacija, aktualiziraju ga u situacijama u kojima				

	<p>se nalazi čovjekov duh, srce, imaginacija, kontemplacija, um, razum, mišljenje, ukratko kazano – ljudski život. Tefsir je nauka koja nam pomaže da razumijemo Kur'an Časni, objavljen Allahovom poslaniku Muhammedu, s.a.v.s. Ova nam nauka pomaže da proniknemo u značenja kur'anskih ajeta, da shvatimo njegove propise i mudrosti. Islamske nauke i <i>tefsir</i>, kao jedna od njih, danas imaju mnoge zadaće na poljima razvijanja i razbuđivanja svijesti o vrijednostima (mira, svetosti, morala, vjerskog znanja, vjerske spoznaje...). Izvodeći nastavu ovoga predmeta, učenici će iznova otkriti prioritete u čitanju i izučavanju islamskih vrela, Kur'ana prije svega. Začetke nauke o Kur'antu nalazimo u samoj objavi Kur'ana.</p>
Ciljevi predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Upoznati učenike, u najkraćem, s oblastima kur'anskih znanosti ('ulūmul-Kur'ān), njihovim ciljevima/smislom i nastankom; • Podučavati učenike glavnim tefsirskim terminima i upućivati ih u sadržaje osnovnih <i>terminusa technicusa</i> tefsira i njegovih grana; • Da učenici ovladaju glavnim terminima tefsirskih disciplina, da ih shvate u svome suodnosu spram cjeline tumačenja kur'anskog teksta; • Opisati, objasniti i predstaviti učenicima metode tumačenja Kur'ana; • Razviti kod učenika sposobnost razumijevanja kur'anskih sadržaja putem metoda koje upoznaju u ovom predmetu; • Pružiti učenicima koji će studije nastaviti na jednom od fakulteta islamskih nauka u domovini ili svijetu opći uvid u oblasti 'ulūmul-Kur'ān (kur'ānske znanosti), sadržaje Kur'ana i metode njegovog tumačenja (upoznavanje učenika s raznim pristupima i metodološkim polazištima tumačenja Kur'ana); • Upoznati učenike s najpoznatijim komentatorima Kur'ana Časnog (mufessirima) i njihovim djelima/komentarima (tefsirima) iz oblasti tradicionalnog (التفسير بالملئور) i racionalnog tefsira (التفسيير برأيي); • Čitanjem (na arapskom jeziku) originalnih izabranih tefsirskih tekstova (fragmenata tefsira), njihovih prijevoda na bosanski jezik i analiza dati učenicima opći uvid u biografije istaknutih mufessira, upoznati ih s njihovim načinima (metodama) tumačenja Kur'ana i pripremiti ih za samostalno korištenje njihovim djelima (tefsirima) na arapskom jeziku; • Upoznati učenike s unutarnjim planovima i glavnim temama koje se naziru u odabranim dijelovima (fragmentima) tefsira koji se obrađuju; • Predstaviti učenicima određene tipove komentara Kur'ana i njihove unutarnje strukture i planove; predstaviti im odabrane mufessire, kao istaknute predstavnike određenih škola ehlisunnetskog tumačenja Kur'ana (tradicionalni, racionalni, analitički, šerijatskopravni, sufijički, reformistički, tefsir islamskih pokreta...), kako bi se učenici upoznali s raznim pristupima i metodološkim polazištima tumačenja Kur'ana; • Pobuditi u učenicima ljubav i čvrsto uvjerenje da je Kur'an primjenjiv u svim vremenskim i društvenim okolnostima, te usaditi im i ojačati osjećaj moralne obaveze, personalne primjene kur'anskih načela u bilo kojim uvjetima i mjestima boravka;

	<ul style="list-style-type: none"> • Razviti kod učenika znatiželju i iskrenu zainteresiranost za vlastitu vjeru, odnosno proširivati znanje o Bogu, životu, moralu i svijetu koji nas okružuje; • Pomoći učenicima da ovladaju ovom znanosti koliko im je potrebno da se snalaze u svijetu koji ih okružuje i da svojim znanjem o Kur'antu pomognu tom svijetu; • Osnažiti i obnoviti vezu učenika s Kur'antom Časnim kao Božjom Riječju i potaknuti ih da promišljaju njegove poruke, što zahtijeva poznavanje kur'anskog pisma i teksta, osnovnih, provjerenih i sigurnih (autentičnih) tumačenja, kao i temeljno poznavanje sadržaja Kur'ana Časnog.
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Nastavni predmet <i>Tefsir</i> tretira i obrađuje islamsko obrazovno područje i zajedno s drugim područjima (posebno s jezičkim), međupredmetnim temama i predmetima podstiče razvoj specifičnih kompetencija učenika. Predmet <i>Tefsir</i> je, zbog toga, u snažnoj korelaciji s nastavnim predmetima <i>Kiraet</i> , <i>Ahlak</i> , <i>Akaid</i> , <i>Fikh</i> , <i>Hadis</i> , <i>Arapski jezik</i> , <i>Bosanski jezik</i> ... Tako su, recimo, islamski učenjaci (<i>ulemā</i>) vrlo rano uočili da je potrebno veliko predznanje iz različitih naučnih disciplina prije negoli se pristupi tumačenju Kur'ana (tefsiru). Temeljna predznanja iz navedenih i drugih oblasti su ključna za kvalitetan uvod u tefsir i odgojno-obrazovne ciljeve koji se pred učenike postavljaju u ovom predmetu. Mogućnosti međupredmetnih korelacija i korespondentnosti su izuzetno velike, a njima se razvijaju kognitivne sposobnosti potrebne u svim segmentima života – od učenja do percepcije svijeta koji nas okružuje. Uspješnost uočavanja i osnaživanja ovih korelacija ovisi i o povezanosti i saradnji nastavnika različitih nastavnih predmeta.
Ishodi učenja na nivou predmeta	<ol style="list-style-type: none"> 1. Učenik definira kur'anske znanosti ('ulūmul-Kur'ān) i navodi njihove ciljeve. 2. Učenik klasificira i objašnjava istraživanja i teme koje su sadržane u kur'anskim znanostima ('ulūmul-Kur'ān). 3. Učenik definira i koristi/primjenjuje osnovne <i>terminus technicus</i> tefsira i njegovih grana. 4. Učenik uočava i analizira specifičnosti različitih metoda tumačenja Kur'ana Časnog i drugima ih predočava. 5. Na kraju IV godine, učenik navodi osnovne biografske podatke mufessira, uočava, nabraja i tumači glavne karakteristike najpoznatijih klasičnih tefsira, obrazlaže i sažima njegovu metodologiju i najznačajnije karakteristike datog tefsira, citira (uči) odabране kur'anske ajete i sure i interpretira ih, te povezuje njihova značenja s događajima iz savremenog života, locira (odabранe i obrađene) fragmente u kompletnom djelu, demonstrira (čita i prevodi) originalni tefsirski tekst, te utvrđuje prednosti i/ili slabosti datog tefsira.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> • objasniti nastanak i razvoj ove nauke, njene ciljeve i metode kojima se služi, • opisati i analizirati kontekst nastanka kur'anskih znanosti ('ulūmul-Kur'ān), • definirati i koristiti se osnovnim terminima tefsirskih disciplina, te ih shvatati u svome suodnosu spram cjeline tumačenja kur'anskog teksta, • definirati, razlikovati i interpretirati osnovne sadržaje Kur'ana Časnog, • opisati i razlikovati osnovne metode tumačenja Kur'ana Časnog,

	<ul style="list-style-type: none"> • samostalno čitati (i prevoditi) klasične i savremene izabrane tekstove iz tefsira, otkrivati i raspoznavati metodologije tumačenja Kur'ana i, u konačnici, vlastitim trudom i naporom, pridržavajući se općeprihvaćenih metoda u tefsirskoj nauci i njezinih izvora, razmišljati o Ku'ranu (ili nekim njegovim dijelovima) i tumačiti ga.
Očekivane vrijednosti koje će učenici usvojiti	<p>Temeljne vrijednosti koje će učenici usvojiti, njegovati i čuvati izučavajući nastavni predmet <i>Tefsir</i> su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dobrota: vjerovati i istovremeno činiti dobra djela je najjednostavnija, najdublja i najveća poruka Kur'ana Časnog, koja se u različitim kontekstima ponavlja na mnogo mesta u njemu, • ljubav prema Allahu i Njegovom Poslaniku, s.a.v.s.: duševno i duhovno osjećanje, uvjerenje i svojstvo koje bi trebalo krasiti ličnost i prožimati život svakog muslimana; to je istovremeno pokretačka snaga da se čovjek bori na Njegovom putu i bude ustrajan u činjenju dobra, • znanje: odgoj, znanje, obrazovanje i cjeloživotno učenje su temeljni pokretači razvoja svakog društva i svakoga pojedinca; znanje je i Božje svojstvo i predstavlja jednu od temeljnih vrijednosti u islamu, a dužnost da se misli i da se zna jedna je od najvažnijih dužnosti u islamu, tako da se često naglašava i dužnost da se znanje prenosi na drugog, da se druge podučava znanju, da se pomaže širenje znanja, • odgovornost: odgoj i obrazovanje podstiču aktivno učešće u društvenom životu i afirmiraju njihovu odgovornost prema Bogu, općem društvenom dobru, prirodi i radu, te prema sebi samima i drugima; odgovornost se određuje i kao odnos prema svijetu i životu, utemeljen na vjerovanju i uvjerenju, osjećaju i svijesti da ćemo za svoj život i sve što činimo odgovarati pred Stvoriteljem, a pored pojedinačne, lične odgovornosti, postoji i zajednička, grupna i generacijska odgovornost, • iskrenost i istinoljubivost: sastoji se u tome da se u našem odnosu prema svijetu i životu, prema sebi samome i prema drugim ljudima, podudaraju naša osjećanja, misli, namjere, riječi i djela; iskrenost se sastoji i u istinoljubivosti, a istinoljubivost je privrženost istini.
Profil i stručna sprema nastavnika	<p>Nastavu iz predmeta <i>Tefsir</i> izvodi lice sa završenim VII stepenom stručne spreme studija visokog obrazovanja u trajanju od najmanje četiri studijske godine, odnosno završenim prvim ciklusom studija islamskih nauka u trajanju od četiri godine, s najmanje 240 ECTS bodova, s akademskom titulom i stručnim zvanjem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • profesor/bachelor islamskih nauka, • profesor/bachelor islamskih teoloških studija, • profesor/bachelor islamske teologije, • profesor/bachelor teologije, • diplomirani teolog, • srođno zvanje stečeno na nekom fakultetu na kojem se izučavaju islamske nauke, s rješenjem o nostrifikaciji. <p>Prednost imaju kandidati sa završenom medresom.</p>

Tefsir III razred

TEFSIR			Šifra predmeta:
Razred: Treći (III)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	<p>Učenici će se u III (ili IV – SŠ-TEF4-O-V2) razredu, u okviru nastavnog predmeta <i>Tefsir</i>, upoznati s kur'anskim znanostima ('ulūmul-Kur'ān – skupinom pitanja u kojima se istražuje način objave Kur'ana i njegovo prihvatanje, sakupljanje i prepisivanje, poređak sura i ajeta u Kur'anu...) i načinom njihovog nastanka, bit će im prezentirani najvažniji termini iz područja tefsira i značenja tefsirske terminologije, te glavne informacije o formi i sadržaju Kur'ana i metodama njegovog tumačenja.</p>		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Uzvišeni Allah kaže: <i>Knjiga koju ti objavljujemo blagoslovljena je, da bi oni o riječima njezinim razmislili i da bi oni koji su razumom obdareni pouku primili.</i> (Şād, 1) <i>A tebi objavljujemo Kur'an, da bi objasnio ljudima ono što im se objavljuje, i da bi oni razmislili.</i> (En-Naḥl, 44) <i>Hvaljen neka je Allah, koji Svome robu objavljuje Knjigu, i to ne iskriviljenu, nego ispravnu...</i> (El-Kehf, 1)</p> <p>Objavljena Allahova, dž.š., riječ, sadržana u Kur'anu a data ljudima, uputa je za način života na Zemlji. Ona sadrži preporuke, savjete, ali i objašnjenja o nastanku života na Zemlji, svijeta i čovjeka u svijetu. U njoj nalazimo i pravila o načinu života na Zemlji. Ta se pravila, bilo da su moralne ili pravne naravi, moraju naučiti, znati, izvoditi i druge njima podučavati, čime već ulazimo u domen nauke. Osim toga, postoji veliki broj uputa obredne naravi koji reguliraju odnos čovjeka i njegovog Gospodara, ali i odnose među ljudima. Te obrede bi trebalo usvojiti i naučiti, kako bismo ih mogli u životu prakticirati. Kur'an Časni je veličanstveno štivo, nesaglediv univerzum, pogodan da ga umni primjenjuju i rasprostiru na nezamislivo veliki broj čovjekovih egzistencijalnih situacija. Tefsir, zapravo, i jeste skup nauka i vještina koje aktualiziraju Kur'an u mnoštvu čovjekovih situacija, aktualiziraju ga u situacijama u kojima se nalazi čovjekov duh, srce, imaginacija, kontemplacija, um, razum, mišljenje, ukratko kazano – ljudski život. Tefsir je nauka koja nam pomaže da razumijemo Kur'an Časni, objavljen Allahovom poslaniku Muhammedu, s.a.v.s. Ova nam nauka pomaže da proniknemo u značenja kur'anskih ajeta, da shvatimo njegove propise i mudrosti. Islamske nauke, uključujući i <i>tefsir</i> kao jednu od njih, danas imaju mnoge zadaće na poljima razvijanja i razbuđivanja svijesti o vrijednostima mira, svetosti, morala, vjerskog znanja, vjerske spoznaje.... U ovom nastavnom predmetu učenici će iznova otkriti one prioritete u čitanju i izučavanju islamskih vrela, Kur'ana prije svega. Začetke nauke o Kur'anu nalazimo u samoj objavi Kur'ana.</p> <p>U vakufnama Gazi Husrev-begove medrese, prema kojoj su i skicirani obrisi budućih kurikuluma medresa, kao suštinski, neodvojivi i temeljni nastavni predmet i sadržaj koji će biti izučavan, preciziran je (i to na prvom mjestu!) i <i>Tefsir</i>: „U medresi koju vakif želi sagraditi, sazdati i visoko je uzdići, te je uvakufiti za učenike i općenito za ljude koji teže za znanost i usavršavanjem, u kojoj će se baviti racionalnim i tradicionalnim znanostima, treba da se postavi učen, izvrstan, uzoriti i razborit čovjek koji usmenom i pisanim riječju raskriva zastore sa istine, koji spaja grane i korijene znanosti, koji vlada racionalnim i tradicionalnim.</p>		

	On će predavati učenicima tefsir, hadis, osnove prava, stilistiku, apologetiku i druge znanosti, u skladu s onim što običaj i mjesto zahtijevaju...“.				
Ciljevi predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Upoznati učenike, u najkraćem, s oblastima kur'anskih znanosti ('ulūmul-Kur'ān), njihovim ciljevima/smislom i nastankom; • Podučavati učenike glavnim tefsirskim terminima i upućivati ih u sadržaje osnovnih <i>terminusa technicusa</i> tefsira i njegovih grana; • Da učenici ovladaju glavnim terminima tefsirskih disciplina, da ih shvate u svome suodnosu spram cjeline tumačenja kur'anskog teksta; • Opisati, objasniti i predstaviti učenicima metode tumačenja Kur'ana; • Razviti kod učenika sposobnost razumijevanja kur'anskih sadržaja putem metoda koje u ovom predmetu upoznaju; • Pružiti učenicima koji će studij nastaviti na jednom od fakulteta na kojem se izučavaju islamske nauke u domovini ili svijetu opći uvid u oblasti 'ulūmul-Kur'ān (kur'anske znanosti), sadržaje Kur'ana i metode njegovog tumačenja (upoznavanje učenika s raznim pristupima i metodološkim polazištima tumačenja Kur'ana); • Pobuditi u učenicima čvrsto uvjerenje da je Kur'an primjenjiv u svim vremenskim i društvenim okolnostima, te im usaditi i ojačati osjećaj moralne obaveze prema personalnoj primjeni kur'anskih načela u bilo kojim uvjetima i mjestima življenja; • Razviti kod učenika znatiželju i iskrenu zainteresiranost za vlastitu vjeru, odnosno proširivati znanje o Bogu, životu, moralu i svijetu koji nas okružuje; • Pomoći učenicima da ovladaju ovom znanosti koliko im je potrebno da se snalaze u svijetu koji ih okružuje i da svojim znanjem o Kur'anu pomognu tom svijetu; • U Kroz 70 nastavnih sati u III razredu učenici bi trebalo da se osnaže i obnove svoju vezu s Kur'anom Časnim, kao Božjom Riječi i da snažnije promišljanju njegove poruke, što zahtijeva poznavanje kur'anskog pisma i teksta, osnovnih, provjerenih i sigurnih tumačenja, kao i temeljno poznavanje sadržaja Kur'ana Časnog. 				
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Nastavni predmet <i>Tefsir</i> koji se izučava u III (ili IV – SŠ-TEF4-V2-RN) razredu tretira i obrađuje islamsko obrazovno područje i zajedno s drugim područjima (posebno s jezičkim), međupredmetnim temama i predmetima podstiče razvoj specifičnih kompetencija učenika. Predmet <i>Tefsir</i> je, zbog toga, u snažnoj korelaciji s nastavnim predmetima <i>Kiraet</i> , <i>Ahlak</i> , <i>Akaid</i> , <i>Fikh</i> , <i>Hadis</i> , <i>Arapski jezik</i> , <i>Bosanski jezik</i> ... Tako su, recimo, islamski učenjaci (<i>ulemā</i>) vrlo rano uočili da je potrebno veliko predznanje iz različitih naučnih disciplina prije nego li se pristupi tumačenju Kur'ana (tefsiru). Temeljna predznanja iz navedenih i drugih predmeta i oblasti su ključna za kvalitetan uvod u tefsir i odgojno-obrazovne ciljeve koji se pred učenike postavljuju u predmetu <i>Tefsir</i> u III godini školovanja. Mogućnosti međupredmetnih korelacija i korespondentnosti su izuzetno velike, a njima se razvijaju kognitivne sposobnosti potrebne u svim segmentima života – od učenja do percepције svijeta koji nas okružuje. Uspješnost uočavanja i osnaživanja ovih korelacija ovisi i o povezanosti i saradnji nastavnika različitih nastavnih predmeta.				
Tematske jedinice	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: center; width: 60%;">I tematska cjelina/oblast: 'Ulūmul-Kur'ān (kur'anske znanosti)</th> <th style="text-align: center; width: 40%;">Sati</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="text-align: center;">1. Uvod u 'Ulūmul-Kur'ān (kur'anske znanosti) i povijesni tok ovih nauka</td> <td style="text-align: center;">1</td> </tr> </tbody> </table>	I tematska cjelina/oblast: 'Ulūmul-Kur'ān (kur'anske znanosti)	Sati	1. Uvod u 'Ulūmul-Kur'ān (kur'anske znanosti) i povijesni tok ovih nauka	1
I tematska cjelina/oblast: 'Ulūmul-Kur'ān (kur'anske znanosti)	Sati				
1. Uvod u 'Ulūmul-Kur'ān (kur'anske znanosti) i povijesni tok ovih nauka	1				

	2. Fenomen Objave	2
	3. Pojam <i>ewhā</i> u Kur'ānu – vrste i vidovi objav(ljivanja)	2
	4. Velike objave – <i>kitābi</i>	1
	5. Definicija Kur'āna	1
	6. Imena i nazivi, sadržaj i mogući pristupi Kur'ānu	2
	7. Početak objavljuvanja Kur'āna	2
	8. Postepeno objavljuvanje Kur'āna (svrha i razlozi)	1
	9. Podjela Kur'āna na sure i ajete i podjela sura	2
	10. Počeci kur'ānskih sura i veze (suodnos) među surama	2
	11. Šta je od Kur'āna prvo, a šta posljednje objavljeno	2
	12. Nearapski izrazi u Kur'ānu	1
	13. Mekkanske i medinske sure i ajeti	3
	14. Uzroci i povodi objave	2
	15. <i>Muhkem</i> i <i>mutešābih</i> ajeti u Kur'ānu	2
	16. Derogacija u Kur'ānu	3
	17. Objava Kur'āna <i>na sedam harfova</i>	2
	18. Nauka o <i>kirā'etima</i> (vrste, imāmi...)	2
	19. Memoriranje (<i>hifz</i>) i pismena evidencija kur'ānskog teksta u doba Poslanika, a.s.	2
	20. Kompilacija (sabiranje) mushafa u vrijeme halife Ebu Bekra es-Siddika, r.a.	2
	21. Kodifikacija i umnožavanje mushafa u vrijeme halife Osmana b. 'Affana, r.a.	2
	22. Nadnaravnost, nenađmašnost i nedostižnost (<i>i'džāz</i>) Kur'āna	3
	Ukupno (tematska cjelina/oblast I):	42
	II tematska cjelina/oblast: Sadržaji Kur'āna	Sati
	1. Parbole, paradigmе, alegorije, simboli, metafore i aluzije u Kur'ānu	2
	2. Rasprave i dijalozi u Kur'ānu	2
	3. Zaklinjanje u Kur'ānu	2
	4. <i>Qaṣaṣ</i> - kur'ānska istinita kazivanja i iznošenje povijesnih događaja	3
	5. <i>Tefsīr</i> i <i>te'wīl</i> (leksičko i terminološko određenje) i uvjeti za komentatora Kur'āna	1
	6. Nastanak i razvoj nauke o tumačenju Kur'āna	2
	7. Osnova za različite pristupe Kur'ānu	1
	Ukupno (tematska cjelina/oblast II):	13
	III tematska cjelina/oblast: Metode tumačenja Kur'āna	
	1. Tumačenje Kur'āna Kur'ānom	2
	2. Tumačenje Kur'āna tradicijom	2
	3. Racionalno tumačenje Kur'āna	2
	4. Lingvističko tumačenje Kur'āna	2
	5. Stilističko tumačenje Kur'āna	1
	6. Sufijsko tumačenje Kur'āna	1
	7. Znanstveno tumačenje Kur'āna	1
	8. Historijsko tumačenje Kur'āna	1
	9. Tematsko tumačenje Kur'āna	2
	10. Ostale metode tumačenja Kur'āna	1

	<p>Ukupno (tematska cjelina/oblast III):</p> <p>UKUPNO (tematske cjeline oblasti I + II + III):</p>	15
	I tematska cjelina/oblast: <i>'Ulūmul-Kur'ān (kur'ānske znanosti)</i>	
	<ol style="list-style-type: none"> Učenik definira kur'ānske znanosti ('ulūmul-Kur'ān) i navodi ciljeve ovih znanosti. Učenik klasificira i objašnjava istraživanja i teme koje su sadržane u kur'ānskim znanostima ('ulūmul-Kur'ān). Učenik objašnjava i rekonstruira povijesni tok kur'ānskih znanosti. Učenik definira i primjenjuje osnovne <i>terminus technicus</i> tefsira i njegovih grana. Učenik raščlanjuje i upoređuje različite sadržaje tema kur'ānskih znanosti. 	
	II tematska cjelina/oblast: <i>Sadržaji Kur'āna</i>	
	<ol style="list-style-type: none"> Učenik definira sadržaje Kur'ana Časnog. Učenik uočava i analizira specifičnosti sadržaja Kur'ana Časnog i drugima ih predočava. Učenik interpretira određena kur'anska istinita kazivanja iz Kur'ana Časnog. Učenik prepričava i tumači određena kur'anska istinita kazivanja iz Kur'ana Časnog, upoređuje ih sa svakodnevnim životnim situacijama i izdvaja poruku za vlastiti život. Učenik objašnjava razloge različitih pristupa i razumijevanja Kur'ana Časnom. 	
	III tematska cjelina/oblast: <i>Metode tumačenja Kur'āna</i>	
	<ol style="list-style-type: none"> Učenik definira osnovne metode tumačenja Kur'ana Časnog. Učenik navodi osnovne karakteristike različitih metoda tumačenja Kur'ana Časnog. Učenik uočava i analizira specifičnosti različitih metoda tumačenja Kur'ana Časnog i drugima ih predočava. Učenik objašnjava temeljena pravila/polazišta različitih pristupa Kur'ana Časnom i metoda njegovog tumačenja. Učenik argumentira prednosti i/ili slabosti određenih metoda tumačenja Kur'ana Časnog. 	
Odgojno-obrazovni ishodi učenja	<p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> objasniti nastanak i razvoj ove nauke, njene ciljeve i metode kojima se služi, opisati i analizirati kontekst nastanka kur'anskih znanosti ('ulūmul-Kur'ān), definirati i koristiti se osnovnim terminima tefsirske discipline, te ih shvatati u suodnosu spram cjeline tumačenja kur'anskog teksta, definirati, razlikovati i interpretirati osnovne sadržaje Kur'ana Časnog, opisati i razlikovati osnovne metode tumačenja Kur'ana Časnom. 	
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> predavanja, diskusione grupe, dijaloške grupe, individualne vježbe, demonstracija, pravljenje mapa/grafikona/matrica, kvizovi/testovi, 	
Metode izvođenja nastave		

	<ul style="list-style-type: none"> • analiza (teksta/stručne literature), • pregled materijala, • elektronsko učenje, • pisanje refleksija na sat, • prezentacije.
Oblici rada	<ul style="list-style-type: none"> • individualni i individualizirani oblici rada, • grupni oblici rada, • rad u parovima, • frontalni oblik rada, • praktični rad.
Strategije učenja i nastave didaktičko-metodičke upute	<ul style="list-style-type: none"> • Ovim programom nastavnog predmeta <i>Tefsir</i> obuhvaćene su samo ključne teme i oblasti kur'anskih znanosti ('ulūmul-Kur'ān) i ne treba se opterećivati detaljnim pojašnjenjima i udubljivanjem u zadatu temu (prilagoditi mogućnostima i interesima generacije s kojom se radi određene školske godine); • Preporučuje se, prilikom obrade novih nastavnih jedinica i sadržaja oblasti koje su definirane ovim programom nastavnog predmeta <i>Tefsir</i>, inovativnost predmetnog nastavnika i primjena različitih metoda izvođenja nastave i oblika rada; • Gdje god je moguće, oslanjati se na snažnu korelativnost i korespondentnost s nastavnim predmetima kao što su <i>Kiraet</i>, <i>Ahlak</i>, <i>Akaid</i>, <i>Fikh</i>, <i>Hadis</i>, <i>Arapski jezik</i>, <i>Bosanski jezik</i>..., te konkretne primjere sadržaja koji se obrađuju pronalaziti upravo u sadržajima koji su obrađeni ili se obrađuju u okviru spomenutih i drugih nastavnih predmeta; • Određene nastavne jedinice obraditi, djelimično ili potpuno, na arapskom jeziku, shodno procjeni nastavnika i mogućnostima učenika.
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	<ul style="list-style-type: none"> • Redovno i blagovremeno prisustvo nastavi i izvršavanje školskih obaveza, • Aktivno učešće u nastavi, • Učešće u početnim ili inicijalnim provjerama znanja i postignuća s ciljem uvida u nivo postignuća učenika u pojedinom razredu i nastavnom predmetu, • Učešće u usmenom, pismenom i praktičnom provjeravanju znanja i postignuća (svi usmeni, pismeni i praktični oblici postignutog nivoa kompetencija učenika – znanja, samostalnosti i odgovornosti prema radu), • Aktivno učešće u grupnom radu i projektnom zadatku (po potrebi i uz instrukcije nastavnika), • Vođenje učeničke sveske (izraz i odraz učeničke marljivosti, kreativnosti, preglednosti, odgovornosti i postupnosti), • Izvršavanje domaćih zadaća, • Čitanje primarne literature (obavezno) i preporučene, sekundarne literature (opcionalno).
Metode provjere znanja sa strukturu ocjene	<p>Kriteriji vrednovanja postignuća učenika proizlaze iz:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nastavnog plana i programa medresa Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini,

<p>(smjernice za praćenje i ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ishoda učenja, kojima se definiraju nivoi znanja učenika, • Pravilnika o praćenju, vrednovanju i ocjenjivanju učenika osnovnih i srednjih škola. <p>Ocenjivanje učenika iz ovog nastavnog predmeta je brojčano. Brojčane ocjene su: odličan (5), vrlo dobar (4), dobar (3), dovoljan (2) i nedovoljan (1).</p> <p>U toku nastavne godine, odnosno školske godine, redovnim učenicima se dva puta utvrđuje zaključna ocjena iz nastavnog predmeta (na kraju I polugodišta i na kraju nastavne odnosno školske godine).</p> <p>Kako bi bila izvedena zaključna ocjena iz predmeta <i>Tefsir</i> u III razredu medrese, učenik mora biti ocijenjen s najmanje tri ocjene (nastava iz ovog predmeta se realizira u dva sata sedmično), a zaključnu ocjenu utvrđuje predmetni nastavnik. Zaključna ocjena je izraz postignutog nivoa učenikovih kompetencija u nastavnom predmetu i rezultat ukupnog procesa vrednovanja tokom nastavne godine, a izvodi se na osnovu elemenata vrednovanja. Zaključna ocjena iz nastavnog predmeta na kraju nastavne godine ne mora proizlaziti iz aritmetičke sredine svih upisanih ocjena prvog i drugog polugodišta, a prilikom njenog zaključivanja na kraju nastavne godine ne uzima se u obzir zaključna ocjena iz prvog polugodišta.</p> <p>Zaključna ocjena za uspjeh iz nastavnog predmeta ne može biti manja od:</p> <ol style="list-style-type: none"> odličan (5), ako je aritmetička sredina svih pojedinačnih ocjena najmanje 4,50, vrlo dobar (4), ako je aritmetička sredina svih pojedinačnih ocjena od 3,50 do 4,49, dobar (3), ako je aritmetička sredina svih pojedinačnih ocjena od 2,50 do 3,49, dovoljan (2), ako je aritmetička sredina svih pojedinačnih ocjena od 1,50 do 2,49. 					
Opće tehnike ocjenjivanja						
<p>različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja</p> <table border="1" data-bbox="489 1163 1448 2023"> <thead> <tr> <th data-bbox="489 1163 794 1242">Usmeno provjeravanje znanja</th><th data-bbox="794 1163 1140 1242">Pismeno provjeravanje znanja</th><th data-bbox="1140 1163 1448 1242">Ostale tehnike ocjenjivanja</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="489 1242 794 2023"> <p>Prilikom usmene provjere znanja do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja učenika. Usmeni oblici provjere provode se kontinuirano tokom cijele godine. Usmeno provjeravanje i ocjenjivanje učenika može se provoditi na svakom nastavnom satu. Usmena provjera znanja vremenski traje onoliko koliko procijeni nastavnik, u skladu s potrebama i interesima učenika, a u pravilu, treba trajati do 15 minuta. Ocjenjivanje učenika prilikom usmenog provjeravanja znanja iz ovog</p> </td><td data-bbox="794 1242 1140 2023"> <p>Pod pisanim provjeravanjem podrazumijevaju se svi pisani oblici provjere koji rezultiraju ocjenom učenikovog pisanog rada. One se, osim trajanjem, mogu razlikovati formom i obimom nastavnog sadržaja. Pisano provjeravanje vrši se poslije obrađenih i uvježbanih nastavnih sadržaja, kontinuirano tokom cijele nastavne godine. Sadržaji pisane provjere moraju biti prilagođeni vremenskom okviru pisane provjere. Ocjene pisanih provjera se</p> </td><td data-bbox="1140 1242 1448 2023"> <p>Od ostalih općih tehnika ocjenjivanja učenika možemo izdvojiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocjenjivanje kod grupnog rada učenika, koje se koristi da bi se ocijenila cijela grupa ili pojedinac. Ovakvom načinu ocjenjivanja treba da prethodi jasan zadatak i kriterij ocjenjivanja unutar grupe; - ocjenjivanje projektnog zadatka koji rješava učenik ili grupa učenika, a uvodi ih u istraživanje i pronalaženje, te pisano ili verbalno izvještavanje o urađenom; </td></tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pismeno provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	<p>Prilikom usmene provjere znanja do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja učenika. Usmeni oblici provjere provode se kontinuirano tokom cijele godine. Usmeno provjeravanje i ocjenjivanje učenika može se provoditi na svakom nastavnom satu. Usmena provjera znanja vremenski traje onoliko koliko procijeni nastavnik, u skladu s potrebama i interesima učenika, a u pravilu, treba trajati do 15 minuta. Ocjenjivanje učenika prilikom usmenog provjeravanja znanja iz ovog</p>	<p>Pod pisanim provjeravanjem podrazumijevaju se svi pisani oblici provjere koji rezultiraju ocjenom učenikovog pisanog rada. One se, osim trajanjem, mogu razlikovati formom i obimom nastavnog sadržaja. Pisano provjeravanje vrši se poslije obrađenih i uvježbanih nastavnih sadržaja, kontinuirano tokom cijele nastavne godine. Sadržaji pisane provjere moraju biti prilagođeni vremenskom okviru pisane provjere. Ocjene pisanih provjera se</p>	<p>Od ostalih općih tehnika ocjenjivanja učenika možemo izdvojiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocjenjivanje kod grupnog rada učenika, koje se koristi da bi se ocijenila cijela grupa ili pojedinac. Ovakvom načinu ocjenjivanja treba da prethodi jasan zadatak i kriterij ocjenjivanja unutar grupe; - ocjenjivanje projektnog zadatka koji rješava učenik ili grupa učenika, a uvodi ih u istraživanje i pronalaženje, te pisano ili verbalno izvještavanje o urađenom;
Usmeno provjeravanje znanja	Pismeno provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja				
<p>Prilikom usmene provjere znanja do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja učenika. Usmeni oblici provjere provode se kontinuirano tokom cijele godine. Usmeno provjeravanje i ocjenjivanje učenika može se provoditi na svakom nastavnom satu. Usmena provjera znanja vremenski traje onoliko koliko procijeni nastavnik, u skladu s potrebama i interesima učenika, a u pravilu, treba trajati do 15 minuta. Ocjenjivanje učenika prilikom usmenog provjeravanja znanja iz ovog</p>	<p>Pod pisanim provjeravanjem podrazumijevaju se svi pisani oblici provjere koji rezultiraju ocjenom učenikovog pisanog rada. One se, osim trajanjem, mogu razlikovati formom i obimom nastavnog sadržaja. Pisano provjeravanje vrši se poslije obrađenih i uvježbanih nastavnih sadržaja, kontinuirano tokom cijele nastavne godine. Sadržaji pisane provjere moraju biti prilagođeni vremenskom okviru pisane provjere. Ocjene pisanih provjera se</p>	<p>Od ostalih općih tehnika ocjenjivanja učenika možemo izdvojiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocjenjivanje kod grupnog rada učenika, koje se koristi da bi se ocijenila cijela grupa ili pojedinac. Ovakvom načinu ocjenjivanja treba da prethodi jasan zadatak i kriterij ocjenjivanja unutar grupe; - ocjenjivanje projektnog zadatka koji rješava učenik ili grupa učenika, a uvodi ih u istraživanje i pronalaženje, te pisano ili verbalno izvještavanje o urađenom; 				

	<p>nastavnog predmeta je brojčano. Brojčane ocjene su: odličan (5), vrlo dobar (4), dobar (3), dovoljan (2) i nedovoljan (1).</p>	<p>upisuju u odjeljenjsku knjigu s datumom realizacije. Nastavnik je dužan upoznati učenike prije pisane provjere s obimom, sadržajem, vremenskim okvirom i načinom provođenja pisane provjere. Nastavnik je dužan upoznati učenike prije pisane provjere o kriterijima, načinu, skali i postupku vrednovanja. Nastavnik je dužan pisanu provjeru blagovremeno najaviti. Kod ove vrste provjere usvojenog znanja učenika, broj osvojenih bodova pretvara se u brojčane ocjene po sljedećoj skali:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0-40% nedovoljan (1), - 41-55% dovoljan (2), - 56-70% dobar (3), - 71-85% vrlo dobar (4), i - 86-100% odličan (5). 	<p>- ocjenjivanje učeničke sveske, u koju učenik unosi bilješke i vježbe, čime se ocjenjuje njegova marljivost, kreativnost, preglednost, odgovornost i postupnost;</p> <p>- ocjenjivanjem domaćih zadaća ocjenjuje se učenikova tačnost, odgovornost i trud.</p>
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Zijad Ljevaković, <i>Tefsir 1</i> (udžbenik za medrese), El-Kalem, Sarajevo, 2000. <p>Literatura:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Enes Karić, <i>Tefsir (uvod u tefsirske znanosti)</i>, Bosanska knjiga, Sarajevo, 1995. 2. Safvet Halilović, <i>Osnovi tefsira</i>, Islamski pedagoški fakultet u Zenici, Zenica, 2005. 3. Mehmed Handžić, <i>Uvod u tefsirsku i hadisku nauku</i>, Gazi Husrev-begova medresa u Sarajevu, 1972. 		

Tefsir IV razred

TEFSIR			Šifra predmeta:
Razred: Četvrti (IV)	Broj sati sedmično: 1	Broj sati u školskoj godini: 30	Status: Redovni
Opis nastavnog predmeta	<p>Nakon što su učenicima u III razredu u okviru nastavnog predmeta <i>Tefsir</i> prezentirani najvažniji termini ove znanosti i značenja njene terminologije, te glavne informacije o formi i sadržaju Kur'ana i metodama njegovog tumačenja, u IV razredu će se učenici upoznati s nekoliko najpoznatijih komentatora Kur'ana Časnog (mufessira) i njihovim djelima/komentarima (tefsirima) iz oblasti tradicionalnog i racionalnog tefsira (التفسير بالملئور) i (التفسير بالرأي). Kako bi se učili načinima razumijevanja Kur'ana i spoznavanja njegovih značenja iz raznih spoznajnih perspektiva i aktualiziranja Kur'ana u drugim njegovim aspektima, učenici će čitati i prevoditi originalne tefsirske tekstove (fragmente tefsira), ističući specifičnost određenog tefsira i mufessira, te pravca kome pripada. Predmetni nastavnik će objasniti učenicima validne metodološke načine i sredstva u tumačenju Kur'ana; predstaviti im postupke, puteve kao i instrumente/sredstva valjanog deriviranja poruke Kur'ana iz samog Kur'ana, različitim pristupima kur'anskem tekstu na primjeru odabralih tefsira i mufessira.</p>		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Uzvišeni Allah kaže: <i>Knjiga koju ti objavljujemo blagoslovljena je, da bi oni o rječima njezinim razmislili i da bi oni koji su razumom obdareni pouku primili.</i> (Şād, 1) <i>A tebi objavljujemo Kur'an da bi objasnio ljudima ono što im se objavljuje, i da bi oni razmislili.</i> (En-Nahl, 44) <i>Hvaljen neka je Allah, koji Svome robu objavljuje Knjigu, i to ne iskriviljenu, nego ispravnu...</i> (El-Kehf, 1)</p> <p>Kur'an Časnji je veličanstveno štivo, nesaglediv univerzum, pogodan da ga umni primjenjuju i rasprostiru na nezamislivo veliki broj čovjekovih egzistencijalnih situacija. Tefsir, zapravo, i jeste skup nauka i vještina koje aktualiziraju Kur'an u mnoštvu čovjekovih situacija, u kojima se nalazi njegov duh, srce, imaginacija, kontemplacija, um, razum, mišljenje, ukratko kazano, – ljudski život. Tefsir je nauka koja nam pomaže da razumijemo Kur'an Časnji, objavljen Allahovom poslaniku Muhammedu, s.a.v.s. Ova nam nauka pomaže da prouknemo u značenja kur'anskih ajeta, da shvatimo njegove propise i mudrosti. Islamske nauke danas, pa tako i <i>Tefsir</i> kao jedna od njih, imaju mnoge zadaće na poljima razvijanja i razbuđivanja svijesti o vrijednostima mira, svetosti, morala, vjerskog znanja, vjerske spoznaje.... Ovim nastavnim predmetom, učenici će iznova otkriti one prioritete u čitanju i izučavanju islamskih vrela, Kur'ana prije svega. Začetke nauke o Kur'antu nalazimo u samoj objavi ove knjige. Već sami počeci njegovog objavljivanja ukazivali su na to da je to Knjiga koja će morati biti objašnjavana onima kojima se objavljuje.</p> <p>U vakufnama za Gazi Husrev-begovu medresu, prema kojoj su i skicirani obrisi budućih kurikuluma medresa, kao suštinski, neodvojivi i temeljni nastavni predmet i sadržaj koji će biti izučavan, preciziran je (i to na prvom mjestu!) i <i>Tefsir</i>: „U medresi koju vakif želi sagraditi, sazdati i visoko je uzdići, te je uvakufiti za učenike i općenito za ljude koji teže za znanosću i usavršavanjem, u kojoj će se baviti racionalnim i tradicionalnim znanostima, treba da se postavi učen, izvrstan, uzoriti i razboriti čovjek koji usmenom i pisanim riječju raskriva zastore sa istine, koji spaja grane i korijene znanosti, koji vlada racionalnim i tradicionalnim.</p>		

	On će predavati učenicima tefsir, hadis, osnove prava, stilistiku, apologetiku i druge znanosti, u skladu s onim što običaj i mjesto zahtijevaju...“				
Ciljevi predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Upoznati učenike s najpoznatijim komentatorima Kur'ana Časnog (mufessirima) i njihovim djelima/komentarima iz oblasti tradicionalnog (التفسير بالمتور) i racionalnog tefsira (التفسير بالرأي); • Čitanjem (na arapskom jeziku) originalnih tekstova (fragmenata tefsira), njihovih prijevoda na bosanski jezik i analiza, dati učenicima koji će studij nastaviti na jednom od fakulteta islamskih nauka u domovini ili svijetu opći uvid u biografije istaknutih mufessira, upoznati ih s njihovim načinima (metodama) tumačenja Kur'ana i pripremiti ih za samostalno korištenje njihovim djelima (tefsirima) na arapskom jeziku; • Upoznati učenike s unutarnjim planovima i glavnim temama koje se naziru u odabranim dijelovima (fragmentima) tefsira koji se obrađuju; • Predstaviti učenicima određene tipove komentara Kur'ana i njihove unutarnje strukture i planove; predstaviti im odabrane mufessire kao istaknute predstavnike određenih vrsta ehlisunetskog tumačenja Kur'ana (tradicionalni, racionalni, analitički, šerijatskopravni, sufiji, reformistički, tefsir islamskih pokreta...), kako bi se upoznali s raznim pristupima i metodološkim polazištima tumačenja Kur'ana; • Pobuditi u učenicima čvrsto uvjerenje da je Kur'an primjenjiv u svim vremenskim i društvenim okolnostima, te im usaditi i ojačati osjećaj moralne obaveze, personalne primjene kur'anskih načela u bilo kojim uvjetima i mjestu boravka; • Razviti kod učenika znatiželju i iskrenu zainteresiranost za vlastitu vjeru, odnosno proširivati znanje o Bogu, životu, moralu i svijetu koji nas okružuje; • U 30 nastavnih sati u IV razredu učenici bi trebalo da obnove svoju vezu s Kur'anom Časnim kao Božnjom Riječu i da snažnije promišljaju njegove poruke, što zahtijeva poznавање kur'anskog pisma i teksta, osnovnih, provjerениh i sigurnih tumačenja, kao i temeljno poznавање sadržaja Kur'ana Časnog. 				
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Nastavni predmet <i>Tefsir</i> , koji se izučava u IV razredu medresa Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, tretira i obrađuje islamsko obrazovno područje i zajedno s drugim područjima (posebno jezičkim), međupredmetnim temama i samim predmetima podstiče razvoj specifičnih kompetencija učenika. Predmet <i>Tefsir</i> je, zbog toga, u snažnoj korelaciji s nastavnim predmetima <i>Kiraet</i> , <i>Ahlak</i> , <i>Akaid</i> , <i>Fikh</i> , <i>Hadis</i> , <i>Arapski jezik</i> , <i>Bosanski jezik</i> ... Tako su, recimo, islamski učenjaci (<i>ulemā</i>) vrlo rano uočili da je potrebno veliko predznanje iz različitih naučnih disciplina prije nego što se pristupi tumačenju Kur'ana (tefsiru). Temeljna predznanja iz navedenih i drugih predmeta i oblasti su ključna za kvalitetan uvod u tefsir i nešto značajnije odgojno-obrazovne ciljeve, koji se pred učenike postavljaju u predmetu <i>Tefsir</i> u IV godini školovanja. Mogućnosti međupredmetnih korelacija i korespondentnosti su izuzetno velike, a njima se razvijaju kognitivne sposobnosti potrebne u svim segmentima života – od učenja do percepcije svijeta koji nas okružuje. Uspješnost uočavanja i osnaživanja ovih korelacija ovisi i o povezanosti i saradnji nastavnika različitih nastavnih predmeta.				
Tematske jedinice	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="padding: 5px;">I tematska cjelina/oblast: <i>Tradicionalni tefsir</i> (التفسير بالمتور)</td> <td style="padding: 5px; text-align: right;">Sati</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">1. Et-Taberī (tefsir) جامع البيان عن تأويل آي القرآن</td> <td style="padding: 5px; text-align: right;">3</td> </tr> </table>	I tematska cjelina/oblast: <i>Tradicionalni tefsir</i> (التفسير بالمتور)	Sati	1. Et-Taberī (tefsir) جامع البيان عن تأويل آي القرآن	3
I tematska cjelina/oblast: <i>Tradicionalni tefsir</i> (التفسير بالمتور)	Sati				
1. Et-Taberī (tefsir) جامع البيان عن تأويل آي القرآن	3				

	2. Ibn Kesir (tefsir) (تفسير القرآن العظيم) Ukupno (tematska cjelina/oblast I): II tematska cjelina/oblast: Racionalni tefsir 1. Ez-Zemahšeri (tefsir) – (الكتاف عن حقائق التنزيل وعيون الأقوال في وجوه التأويل) – jezičko-stilski tefsir 2. El-Bejdāwi (tefsir) – (أنوار التنزيل وأسرار التأويل) – analitički tefsir 3. Er-Rāzī (tefsir) – (مفاتيح الغيب) – apologetski tefsir 4. El-Qurṭubī (tefsir) – (الجامع لأحكام القرآن) – šerijatskopravni tefsir 5. Hakkī (tefsir) – (روح البيان في تفسير القرآن) – sufijiški tefsir 6. 'Abduhū (tefsir) – (تفسير المناز) – savremeni reformistički tefsir 7. Quṭb (tefsir) – (في ظلال القرآن) – literarno-sociološki tefsir 8. Muhammed Asad (prijevod i komentar Kur'ana <i>The Message of the Qur'an/Poruka Kur'ana</i>) – tefsirske studije muslimana na Zapadu i prevođenje Kur'ana kao tumačenje Kur'ana Ukupno (tematska cjelina/oblast II):	3 6 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 3 24
	Ukupno (tematske cjeline/oblasti I + II): 10 sati obrade novih sadržaja (33,33%) 10 sati vježbanja, čitanja i prijevoda (tefsirskog) teksta (33,33%) 10 sati ponavljanja, utvrđivanja i vrednovanje/ocjenjivanja/sistematizacije (33,33%) Primjer: 1. El-Qurṭubī (biografija i tefsir; obrada), 2. El-Qurṭubī (tefsir; vježbanje, čitanje, prijevod i utvrđivanje teksta), 3. El-Qurṭubī (tefsir الجامع لأحكام القرآن; ponavljanje, utvrđivanje i vrednovanje/ocjenjivanje).	30
Odgjono-obrazovni ishodi učenja	I tematska cjelina/oblast: Tradicionalni tefsir A.4.1. Na kraju IV godine učenja u oblasti tradicionalnog tefsira i mufessira Et-Taberija i njegovog djela (tefsira), učenik navodi osnovne biografske podatke mufessira, definira tradicionalni tefsir, klasificira njegove izvore, obrazlaže i sažima njegovu metodologiju i najznačajnije karakteristike, citira (uči) odabrane kur'anske ajete i sure i interpretira ih, te povezuje njihova značenja s događajima iz savremenog života, locira (odabrane i obrađene) fragmente u kompletnom djelu, demonstrira (čita i prevodi) originalni tefsirski tekst, te utvrđuje prednosti i/ili slabosti datog tefsira. Razrada ishoda Učenik definira tradicionalni tefsir, nabrala i klasificira njegove primarne i sekundarne izvore, navodi najvažnije biografske podatke o mufessiru i epizode njihovih životnih sudbina i izdvaja pouku za lični život. Upoznaje se s karakteristikama tefsira Et-Taberija, navodeći primjere njegovog tumačenja Kur'ana Časnog. Upoređuje naučeno s primjerima iz svakodnevnog života. Učenik recitira (uči) odabrane kur'anske ajete i sure, zatim i demonstrira (čita i prevodi) originalni tefsirski tekst i u njemu grupira, prepoznaje i razlikuje	

	<p>različite elemente tradicionalnog tefsira, koristeći se tefsirskom terminologijom. Učenik interpretira odabране (obrađivane) kur'anske ajete i sure i sažima njihove temeljne poruke.</p> <p>Nivo usvojenosti</p> <p>Zadovoljavajući: Učenik definira tradicionalni tefsir i nabrja njegove izvore, te navodi najosnovnije biografske podatke mufessira. Uz pomoć predmetnog nastavnika, prepoznaže fragment odabranog tefsira i prevodi odabране kur'anske ajete i sure.</p> <p>Dobar: Učenik definira tradicionalni tefsir, pri tome se koristeći tefsirskom terminologijom, i nabrja i tumači njegove izvore. Reproducira biografske podatke mufessira, navodeći konkretne primjere njegovog tumačenja i detektira njegovu metodologiju. Učenik, uz pomoć predmetnog nastavnika, čita i djelimično prevodi (parafrazira) fragment odabranog tefsira.</p> <p>Vrlo dobar: Učenik samostalno reproducira sve sadržaje biografije mufessira, razlikuje (primarne i sekundarne) izvore tradicionalnog tefsira, recitira (uči) odabranе kur'anske ajete i sure, te, uz pomoć predmetnog nastavnika, čita i prevodi fragment odabranog tefsira i u njemu razlikuje različite elemente tradicionalnog tefsira. Učenik otkriva poruke kur'anskih ajeta i sura i u tefsiру uočava različite karakteristike obrađivanog djela (tefsira).</p> <p>Odličan: Učenik samostalno definira tradicionalni tefsir, (svojim riječima) objašnjava i tumači njegove izvore, recitira (uči) i prevodi na bosanski jezik odabranе kur'anske ajete i sure. Učenik samostalno interpretira odabranе kur'anske ajete i sure i otkriva njihove poruke. Učenik bez veće pomoći predmetnog nastavnika pokazuje razumijevanje, čita i prevodi fragment odabranog tefsira, pojašnjava određene kur'anske izraze, te ukazuje na prednosti i upozorava na slabosti tradicionalnog tefsira i obrađivanog djela (tefsira).</p>
	<p style="text-align: center;">A.4.2.</p> <p>Na kraju IV godine učenja i poučavanja predmeta <i>Tefsir</i> u oblasti tradicionalnog tefsira i mufessira Ibn Kesīra i njegovog djela (tefsira), učenik navodi osnovne biografske podatke o mufessiru, uočava, nabrja i tumači glavne karakteristike ovog djela koje se smatra jednim od najvjerodostojnjih i najpoznatijih klasičnih tefsira, obrazlaže i sažima njegovu metodologiju i najznačajnije karakteristike tog djela, citira (uči) odabranе kur'anske ajete i sure i interpretira ih, te povezuje njihova značenja s događajima iz savremenog života, locira (odabranе i obrađene) fragmente u kompletnom djelu, demonstrira (čita i prevodi) originalni tefsirski tekst, te utvrđuje prednosti i/ili slabosti datog tefsira.</p> <p>Razrada ishoda</p> <p>Učenik navodi najvažnije biografske podatke o mufessiru i epizode njegove životne sudbine i izdvaja pouku iz njih. Učenik nabrja najpoznatija djela mufessira. Upoznaje se s karakteristikama tefsira Ibn Kesīra, navodi primjere njegovog tumačenja Kur'ana Časnog. Upoređuje naučeno s primjerima iz svakodnevног života. Učenik recitira (uči) odabranе kur'anske ajete i sure, zatim i demonstrira (čita i prevodi) originalni tefsirski tekst i u njemu grupira, prepoznaže i razlikuje različite elemente tradicionalnog tefsira, koristeći se tefsirskom terminologijom. Učenik interpretira odabranе (obrađivane) kur'anske ajete i sure i sažima njihove temeljne poruke.</p> <p style="text-align: center;">Nivo usvojenosti</p>

Zadovoljavajući: Učenik definira tradicionalni tefsir i nabrala njegove izvore. Reproducira najosnovnije biografske podatke o mufessiru. Uz pomoć predmetnog nastavnika, prepoznaje fragment odabranog tefsira i prevodi odabrane (obrađivane) kur'anske ajete i sure.

Dobar: Učenik definira tradicionalni tefsir, pri tome se koristeći tefsirskom terminologijom, i nabrala i tumači njegove izvore. Reproducira biografske podatke o mufessiru, navodeći konkretnu primjenu njegovog tumačenja i detektira njegovu metodologiju. Uz pomoć predmetnog nastavnika, čita i djelimično/opisno prevodi (parafrazira) fragment odabranog tefsira.

Vrlo dobar: Učenik samostalno reproducira sve sadržaje biografije mufessira, razlikuje (primarne i sekundarne) izvore tradicionalnog tefsira, recitira (uči) odabrane kur'anske ajete i sure, te uz pomoć predmetnog nastavnika čita i prevodi fragment odabranog teksta i u njemu razlikuje različite elemente tradicionalnog tefsira. Otkriva poruke kur'anskih ajeta i sura i uočava različite karakteristike obrađivanog djela.

Odličan: Učenik samostalno definira tradicionalni tefsir, svojim riječima objašnjava i tumači njegove izvore, recitira (uči) i prevodi na bosanski jezik odabrane kur'anske ajete i sure. Samostalno interpretira odabrane kur'anske ajete i sure i otkriva njihove poruke. Bez veće pomoći predmetnog nastavnika pokazuje razumijevanje, čita i prevodi fragment odabranog teksta tefsira, pojašnjava određene kur'anske izraze, te ukazuje na prednosti i upozorava na slabosti tradicionalnog tefsira i obrađivanog djela.

II tematska cjelina/oblast: *Racionalni tefsir* (التفسير بأدلة)

B.4.1.

Na kraju IV godine učenja i proučavanja nastavnog predmeta *Tefsir* u oblasti racionalnog tefsira i mufessira Ez-Zemahšerija i djela (tefsira) الكشاف عن حقائق التزيل وعيون الأقوال في وجوه التأويل, učenik definira racionalni tefsir, klasificira i opisuje uvjete za bavljenje racionalnim tefsirom, navodi osnovne biografske podatke o mufessiru, obrazlaže i sažima njegovu metodologiju i najznačajnije karakteristike datog tefsira, citira (uči) odabrane kur'anske ajete i sure i interpretira ih, te povezuje njihova značenja s događajima iz savremenog života, locira (odabrane i obrađene) fragmente u kompletnom djelu, demonstrira (čita i prevodi) originalni tefsirski tekst, opisuje tefsirsku građu kojom se koristio mufessir, te utvrđuje prednosti i/ili slabosti datog tefsira.

Razrada ishoda

Učenik navodi najvažnije biografske podatke o mufessiru i epizode njegove životne sudbine i izdvaja pouku za lični život. Učenik nabrala najpoznatija djela mufessira. Upoznaje se s karakteristikama tefsira Ez-Zemahšerija, kritički razmatra njegove mu'tezilijske stavove i navodi primjere njegovog tumačenja Kur'ana Časnog. Upoređuje naučeno s primjerima iz svakodnevnog života. Učenik recitira (uči) odabrane kur'anske ajete i sure, zatim i demonstrira (čita i prevodi) originalni tefsirski tekst i djela (tefsira) الكشاف عن حقائق التزيل وعيون الأقوال في وجوه التأويل i u njemu grupira, prepoznaje i razlikuje različite elemente tradicionalnog i racionalnog tefsira, kao i Ez-Zemahšerijevu sklonost mu'tezilijskim interpretacijama, te se pri tome koristi tefsirskom terminologijom. Učenik interpretira odabrane (obrađivane) kur'anske ajete i sure i sažima njihove temeljne poruke.

Nivo usvojenosti

Zadovoljavajući: Učenik definira racionalni tefsir i nabraja uvjete pod kojima je on dozvoljen. Reproducira najosnovnije biografske podatke o mufessiru. Uz pomoć predmetnog nastavnika, prepoznaje fragment odabranog tefsira i prevodi odabране (obrađivane) kur'anske ajete i sure.

Dobar: Učenik definira racionalni tefsir, pri tome se koristeći tefsirskom terminologijom, i nabraja i tumači uvjete pod kojima je on dozvoljen. Reproducira biografske podatke o mufessiru, navodeći konkretnе primjere njegovog tumačenja Kur'ana i detektira njegovu metodologiju. Učenik uz pomoć predmetnog nastavnika čita i djelimično/opisno prevodi (parafrazira) fragment odabranog tefsira.

Vrlo dobar: Učenik samostalno reproducira sve sadržaje biografije o mufessiru, nabraja i razvrstava najznačajnije karakteristike tefsira Ez-Zemahšerija, razlikuje uvjete za bavljenje racionalnim tefsirom, recitira (uči) odabranе kur'anske ajete i sure, te uz pomoć predmetnog nastavnika čita i prevodi fragment odabranog tefsira i u njemu razlikuje različite elemente tradicionalnog i racionalnog tefsira. Učenik nabraja i neka od najpoznatijih djela ovog mufessira. Otkriva poruke kur'anskih ajeta i sura i u tefsiru uočava različite karakteristike obrađivanog djela (tefsira).

Odličan: Učenik samostalno definira racionalni tefsir, (svojim riječima) objašnjava i tumači uvjete koji su potrebni da bi se neko bavio racionalnim tefsirom, recitira (uči) i prevodi na bosanski jezik odabranе kur'anske ajete i sure. Učenik samostalno interpretira odabranе kur'anske ajete i sure i otkriva njihove poruke. Učenik bez veće pomoći i intervencija predmetnog nastavnika pokazuje razumijevanje, čita i prevodi fragment odabranog tefsira, pojašnjava određene kur'anske izraze, te ukazuje na prednosti i upozorava na slabosti racionalnog tefsira i obrađivanog djela (tefsira).

B.4.2.

Na kraju IV godine učenja i poučavanja predmeta *Tefsir* u oblasti racionalnog tefsira, mufessira Eṭ-Tabrisija i njegovog djela (tefsira) مجمع البيان في تفسير القرآن, učenik definira racionalni tefsir, klasificira i opisuje uvjete za bavljenje racionalnim tefsirom, navodi osnovne biografske podatke o mufessiru, citira (uči), obrazlaže i sažima njegovu metodologiju i najznačajnije karakteristike datog tefsira i tumačenja Kur'ana kod šī'ija imāmija (racionalističko-sektaška orientacija u tefsruru), citira (uči) odabranе kur'anske ajete i sure i interpretira ih, te povezuje njihova značenja s događajima iz savremenog života, locira (odabranе i obrađene) fragmente u kompletnom djelu, demonstrira (čita i prevodi) originalni tefsirski tekst, opisuje tefsirsku građu kojom se koristio mufessir, te utvrđuje prednosti i/ili slabosti datog tefsira.

Razrada ishoda

Učenik navodi najvažnije biografske podatke o mufessiru i epizode njegove životne sudbine i izdvaja pouku za lični život. Nabraja najpoznatija djela mufessira. Upoznaje se s karakteristikama tefsira Eṭ-Tabrisija, kritički razmatra njegovu metodologiju i specifičnosti i tumačenja Kur'ana kod šī'ija imāmija, navodi primjere tumačenja Kur'ana Časnog Eṭ-Tabrisija. Upoređuje naučeno s primjerima iz svakodnevног života. Učenik recitira (uči) odabranе kur'anske ajete i sure, zatim i demonstrira (čita i prevodi) originalni tefsirski tekst iz djela (tefsira) مجمع البيان في تفسير القرآن i u njemu grupira, prepoznaje i razlikuje različite

	<p>elemente tradicionalnog i racionalnog tefsira, te se pri tome koristi tefsirskom terminologijom. Učenik interpretira odabrane (obrađivane) kur'anske ajete i sure i sažima njihove temeljne poruke.</p>
	<p style="text-align: center;">Nivo usvojenosti</p>
	<p>Zadovoljavajući: Učenik definira racionalni tefsir i nabraja uvjete pod kojima je on dozvoljen. Reproducira najosnovnije biografske podatke o mufessиру i navodi temeljne karakteristike njegovog tefsira. Uz pomoć predmetnog nastavnika, prepoznaje fragment odabranog tefsira i prevodi odabrane (obrađivane) kur'anske ajete i sure.</p>
	<p>Dobar: Učenik definira racionalni tefsir, pri tome se koristeći tefsirskom terminologijom i nabraja i tumači uvjete pod kojima je on dozvoljen. Reproducira biografske podatke o mufessиру, navodeći konkretnе primjere njegovog tumačenja Kur'ana i detektira njegovu metodologiju. Uz pomoć predmetnog nastavnika, čita i djelimično/opisno prevodi (parafrazira) fragment odabranog tefsira.</p>
	<p>Vrlo dobar: Učenik samostalno reproducira sve sadržaje biografije o mufessиру, nabraja i razvrstava najznačajnije karakteristike tefsira El-Bejdāwija, razlikuje uvjete za bavljenje racionalnim tefsirom, recitira (uči) odabrane kur'anske ajete i sure, te uz pomoć predmetnog nastavnika čita i prevodi fragment odabranog tefsira i u njemu razlikuje različite elemente tradicionalnog i racionalnog tefsira. Učenik nabraja i neka od najpoznatijih djela ovog mufessira. Otkriva poruke kur'anskih ajeta i sura i uočava različite karakteristike obrađivanog djela (tefsira).</p>
	<p>Odličan: Učenik samostalno definira racionalni tefsir, (svojim riječima) objašnjava i tumači uvjete koji su potrebni da bi se neko njime bavio, recitira (uči) i prevodi na bosanski jezik odabrane kur'anske ajete i sure. Učenik samostalno interpretira odabrane kur'anske ajete i sure i otkriva njihove poruke. Bez veće pomoći i intervencija predmetnog nastavnika, pokazuje razumijevanje, čita i prevodi fragment odabranog tefsira, pojašnjava određene kur'anske izraze, te ukazuje na prednosti i upozorava na eventualne zamjerke i slabosti obrađivanog djela (tefsira), kao i metodologiju, specifičnosti i tumačenja Kur'ana kod ši'ija imāmija.</p>
	<p style="text-align: center;">B.4.3.</p>
	<p>Na kraju IV godine učenja i poučavanja predmeta <i>Tefsir</i> u oblasti racionalnog tefsira i mufessira Er-Rāzija i djela (apologetskog tefsira) مفاتيح الغيب, učenik definira racionalni tefsir, klasificira i opisuje uvjete za bavljenje njime, navodi osnovne biografske podatke o mufessиру, citira (uči), obrazlaže i sažima njegovu metodologiju i najznačajnije karakteristike datog tefsira, citira (uči) odabrane kur'anske ajete i sure i interpretira ih, te povezuje njihova značenja s događajima iz savremenog života, locira (odabrane i obrađene) fragmente u kompletnom djelu, demonstrira (čita i prevodi) originalni tefsirski tekst, opisuje tefsirsku građu kojom se koristio mufessir, te utvrđuje prednosti i/ili slabosti datog tefsira.</p>
	<p style="text-align: center;">Razrada ishoda</p>
	<p>Učenik navodi najvažnije biografske podatke o mufessиру i epizode iz njegove životne sudbine, te izdvaja pouku za lični život. Nabraja najpoznatija djela mufessira. Upoznaje se s karakteristikama tefsira Er-Rāzija, kritički razmatra njegovu metodologiju i navodi primjere njegovog tumačenja Kur'ana Časnog. Upoređuje naučeno s primjerima iz svakodnevног života. Učenik recitira (uči) odabrane kur'anske ajete i sure, zatim demonstrira (čita i</p>

prevodi) originalni tefsirski tekst iz djela (apologetskog tefsira) مفاتيح العَيْب i u njemu grupira, prepoznaće i razlikuje različite elemente tradicionalnog i racionalnog tefsira, te se pri tome koristi tefsirskom terminologijom. Učenik interpretira odabrane (obrađivane) kur'anske ajete i sure i sažima njihove temeljne poruke.

Nivo usvojenosti

Zadovoljavajući: Učenik definira racionalni tefsir i nabrala uvjete pod kojima je on dozvoljen. Reproducira najosnovnije biografske podatke o mufessiru i navodi temeljne karakteristike njegovog tefsira. Uz pomoć predmetnog nastavnika, prepoznaće fragment odabranog tefsira i prevodi odabrane (obrađivane) kur'anske ajete i sure.

Dobar: Učenik definira racionalni tefsir, pri tome se koristeći tefsirskom terminologijom i nabrala i tumači uvjete pod kojima je on dozvoljen. Reproducira biografske podatke o mufessiru, navodeći konkretnе primjere njegovog tumačenja Kur'ana i detektira njegovu metodologiju. Uz pomoć predmetnog nastavnika, čita i djelimično/opisno prevodi (parafrazira) fragment odabranog tefsira.

Vrlo dobar: Učenik samostalno reproducira sve sadržaje biografije mufessira, nabrala i razvrstava najznačajnije karakteristike tefsira Er-Rāzija, razlikuje uvjete za bavljenje racionalnim tefsirom, recitira (uči) odabrane kur'anske ajete i sure, te uz pomoć predmetnog nastavnika čita i prevodi fragment odabranog tefsira i u njemu razlikuje različite elemente tradicionalnog i racionalnog tefsira. Učenik nabrala i neka od najpoznatijih djela ovog mufessira. Otkriva poruke kur'anskih ajeta i sura i u tefsiru uočava različite karakteristike obrađivanog djela (tefsira).

Odličan: Učenik samostalno definira racionalni tefsir, (svojim riječima) objašnjava i tumači uvjete koji su potrebni da bi se neko bavio racionalnim tefsirom, te recitira (uči) i prevodi na bosanski jezik odabrane kur'anske ajete i sure. Učenik samostalno interpretira odabrane kur'anske ajete i sure i otkriva njihove poruke. Učenik bez veće pomoći i intervencija predmetnog nastavnika pokazuje razumijevanje, čita i prevodi fragment odabranog tefsira, pojašnjava određene kur'anske izraze, te ukazuje na prednosti i upozorava na eventualne zamjerke i slabosti obrađivanog djela (tefsira).

B.4.4.

Na kraju IV godine učenja i proučavanja predmeta *Tefsir u oblasti racionalnog tefsira i mufessira El-Qurṭubija* i djela (الجامع لأحكام القرآن, šerijatsko-pravnog tefsira), učenik definira racionalni tefsir, klasificira i opisuje uvjete za bavljenje racionalnim tefsirom, navodi osnovne biografske podatke o mufessiru, citira (uči), obrazlaže i sažima njegovu metodologiju i najznačajnije karakteristike datog tefsira, citira (uči) odabrane kur'anske ajete i sure i interpretira ih, te povezuje njihova značenja s događajima iz savremenog života, locira (odabrane i obrađene) fragmente u kompletnom djelu, demonstrira (čita i prevodi) originalni tefsirski tekst, opisuje tefsirsku građu kojom se koristio mufessir, te utvrđuje prednosti i/ili slabosti datog tefsira.

Razrada ishoda

Učenik navodi najvažnije biografske podatke o mufessiru i epizode iz njegove životne sudbine i izdvaja pouku za lični život. Nabrala najpoznatija djela mufessira. Upoznaje se s karakteristikama tefsira El-Qurṭubija, kritički razmatra njegovu metodologiju i navodi primjere njegovog tumačenja Kur'ana Časnog. Upoređuje naučeno s primjerima iz

svakodnevnog života. Učenik recitira (uči) odabrane kur'anske ajete i sure, zatim i demonstrira (čita i prevodi) originalni tefsirske tekste iz djela (šerijatskopravnog tefsirova) **الجامع لأحكام القرآن** i u njemu grupira, prepoznaje i razlikuje različite elemente tradicionalnog i racionalnog tefsirova, te se pri tome koristi tefsirskom terminologijom. Učenik interpretira odabrane (obrađivane) kur'anske ajete i sure i sažima njihove temeljne poruke.

Nivo usvojenosti

Zadovoljavajući: Učenik definira racionalni tefsir i nabralje uvjete pod kojima je on dozvoljen. Reproducira najosnovnije biografske podatke o mufessiru i navodi temeljne karakteristike njegovog tefsirova. Uz pomoć predmetnog nastavnika, prepoznaje fragment odabranog tefsirova i prevodi odabrane (obrađivane) kur'anske ajete i sure.

Dobar: Učenik definira racionalni tefsir, pri tome se koristi tefsirskom terminologijom i nabralje i tumači uvjete pod kojima je on dozvoljen. Reproducira biografske podatke o mufessiru, navodeći konkretnu primjeru njegovog tumačenja Kur'ana i detektira njegovu metodologiju. Uz pomoć predmetnog nastavnika, čita i djelimično/opisno prevodi (parafrazira) fragment odabranog tefsirova.

Vrlo dobar: Učenik samostalno reproducira sve sadržaje mufessirove biografije, nabralje i razvrstava najznačajnije karakteristike tefsirova El-Qurṭubija, razlikuje uvjete za bavljenje racionalnim tefsirom, recitira (uči) odabrane kur'anske ajete i sure, te uz pomoć predmetnog nastavnika čita i prevodi fragment odabranog tefsirova i u njemu razlikuje različite elemente tradicionalnog i racionalnog tefsirova. Nabralje i neka od najpoznatijih djela ovog mufessira. Učenik otkriva poruke kur'anskih ajeta i sura i u tefsiru uočava različite karakteristike obrađivanog djela (tefsira).

Odličan: Učenik samostalno definira racionalni tefsir, (svojim riječima) objašnjava i tumači uvjete koji su potrebni da bi se neko njime bavio, recitira (uči) i prevodi na bosanski jezik odabrane kur'anske ajete i sure. Samostalno interpretira odabrane kur'anske ajete i sure i otkriva njihove poruke. Bez veće pomoći i intervencija predmetnog nastavnika, pokazuje razumijevanje, čita i prevodi fragment odabranog tefsirova, u njemu detektira dionice iz kojih mufessir crpi šerijatskopravna tumačenja, pojašnjava određene kur'anske izraze, te ukazuje na prednosti i upozorava na slabosti obrađivanog djela (tefsira).

B.4.5.

Na kraju IV godine učenja i poučavanja predmeta *Tefsir* u oblasti racionalnog tefsirova i mufessira Ismā'īla Hakkija i djela (*روح البيان في تفسير القرآن*) (sufijskog tefsirova), učenik definira racionalni tefsir i sufijsko tumačenje Kur'ana, klasificira i opisuje uvjete za bavljenje tim tefsirom, razlikuje vrste sufijskog tefsirova, navodi osnovne biografske podatke o mufessiru, citira (uči), obrazlaže i sažima njegovu metodologiju i najznačajnije karakteristike datog tefsirova, citira (uči) odabrane kur'anske ajete i sure i interpretira ih, te povezuje njihova značenja s događajima iz savremenog života, locira (odabrane i obrađene) fragmente u kompletnom djelu, demonstrira (čita i prevodi) originalni tefsirske tekste, opisuje tefsirsku građu koju je koristio mufessir, te utvrđuje prednosti i/ili slabosti datog tefsirova.

Razrada ishoda

Učenik navodi najvažnije biografske podatke o mufessiru i epizode iz njegove životne sudbine i izdvaja pouku za lični život. Nabralje najpoznatija djela mufessira. Upoznaje se s karakteristikama tefsirova Ismā'īla Hakkija, kritički razmatra njegovu metodologiju, razlikuje

vrste sufijskog tefsira i navodi primjere njegovog tumačenja Kur'ana Časnog. Upoređuje naučeno s primjerima iz svakodnevnog života. Učenik recitira (uči) odabране kur'anske ajete i sure i demonstrira (čita i prevodi) originalni tefsirski tekst iz djela (sufijskog tefsira) روح البيان في تفسير القرآن i u njemu grupira, prepoznaće i razlikuje različite elemente tradicionalnog i racionalnog tefsira, te se koristi tefsirskom terminologijom. Učenik interpretira odabranе (obrađivane) kur'anske ajete i sure i sažima njihove temeljne poruke.

Nivo usvojenosti

Zadovoljavajući: Učenik definira racionalni tefsir i nabrāja uvjete pod kojima je on dozvoljen. Definira sufijski tefsir i reproducira najosnovnije biografske podatke o mufessiru i navodi temeljne karakteristike njegovog tefsira. Uz pomoć predmetnog nastavnika, prepoznaće fragment odabranog tefsira i prevodi odabranе (obrađivane) kur'anske ajete i sure.

Dobar: Učenik definira racionalni tefsir, pri tome se koristi tefsirskom terminologijom i nabrāja i tumači uvjete pod kojima je on dozvoljen. Također, definira sufijski tefsir i navodi njegove vrste. Reproducira biografske podatke o mufessiru, navodeći konkretnе primjere njegovog tumačenja Kur'ana i detektira njegovu metodologiju. Uz pomoć predmetnog nastavnika, čita i djelimično/opisno prevodi (parafrazira) fragment odabranog tefsira.

Vrlo dobar: Učenik samostalno reproducira sve sadržaje mufessirove biografije, nabrāja i razvrstava najznačajnije karakteristike tefsira Ismā'ila Hakkija, razlikuje uvjete za bavljenje racionalnim tefsirom, definira sufijski tefsir i razlikuje njegove vrste, recitira (uči) odabranе kur'anske ajete i sure, te uz pomoć predmetnog nastavnika čita i prevodi fragment odabranog tefsira i u njemu razlikuje različite elemente tradicionalnog i racionalnog tefsira. Učenik nabrāja i neka od najpoznatijih djela ovog mufessira. Učenik otkriva poruke kur'anskih ajeta i sura i u tefsiru uočava različite karakteristike obrađivanog djela (tefsira).

Odličan: Učenik samostalno definira racionalni tefsir, (svojim riječima) objašnjava i tumači uvjete koji su potrebni da bi se neko bavio njime, definira, objašnjava i razlikuje vrste sufijskog tefsira, recitira (uči) i prevodi na bosanski jezik odabranе kur'anske ajete i sure. Učenik samostalno interpretira odabranе kur'anske ajete i sure i otkriva njihove poruke. Bez veće pomoći i intervencija predmetnog nastavnika pokazuje razumijevanje, čita i prevodi fragment odabranog tefsira, u njemu detektira dionice iz kojih je jasno vidljivo da mufessir pripada sufijskoj provenijenciji u tefsiru, pojašnjava određene kur'anske izraze, te ukazuje na prednosti i upozorava na zamjerke i slabosti obrađivanog djela (tefsira).

B.4.6.

Na kraju IV godine učenja i proučavanja nastavnog predmeta *Tefsir* u oblasti racionalnog tefsira i mufessira Muhammeda 'Abduhūa i njegovog djela (savremenog reformističkog tefsira) تفسير المنار, učenik definira racionalni tefsir i opisuje pristup savremene racionalističko-reformatorske škole u ovoj nauci; klasificira i opisuje uvjete za bavljenje racionalnim tefsirom; navodi osnovne biografske podatke o mufessiru; obrazlaže i sažima njegovu metodologiju i najznačajnije karakteristike datog tefsira; citira (uči) odabranе kur'anske ajete i sure i interpretira ih, te povezuje njihova značenja s događajima iz savremenog života; locira (odabranе i obrađene) fragmente u kompletnom djelu, demonstrira (čita i prevodi) originalni tefsirski tekst, opisuje tefsirsku građu kojom se koristio mufessir, te utvrđuje prednosti i/ili slabosti datog tefsira.

Razrada ishoda

Učenik navodi najvažnije biografske podatke o mufessiru i epizode iz njegove životne sudbine i izdvaja pouku za lični život. Nabraja najpoznatija djela mufessira. Upoznaje se s karakteristikama tefsira Muhammeda 'Abduhūa i njegovog koautora, kritički razmatra njegovu metodologiju, razlikuje vrste tefsira prema Abduhūu i navodi primjere njegovog tumačenja Kur'ana Časnog. Upoređuje naučeno s primjerima iz svakodnevnog života. Učenik recitira (uči) odabранe kur'anske ajete i sure, zatim i demonstrira (čita i prevodi) originalni tefsirski tekst iz djela (savremenog reformističkog tefsira) i u njemu grupira, prepoznaće i razlikuje različite elemente tradicionalnog i racionalnog tefsira, te se pri tome koristi tefsirskom terminologijom. Učenik interpretira odabranе (obrađivane) kur'anske ajete i sure i sažima njihove temeljne poruke.

Nivo usvojenosti

Zadovoljavajući: Učenik definira racionalni tefsir i nabraja uvjete pod kojima je on dozvoljen, te opisuje pristup savremene racionalističko-reformatorske škole u tefsiру. Reproducira najosnovnije biografske podatke o mufessiru i navodi temeljne karakteristike njegovog tefsira. Uz pomoć predmetnog nastavnika, prepoznaće fragment odabranog tefsira i prevodi odabranе (obrađivane) kur'anske ajete i sure.

Dobar: Učenik definira racionalni tefsir, pri tome se koristi tefsirskom terminologijom i nabraja i tumači uvjete pod kojima je on dozvoljen. Reproducira biografske podatke o mufessiru, navodeći konkretnе primjere njegovog tumačenja Kur'ana i detektira njegovu metodologiju i pristup. Uz pomoć predmetnog nastavnika, čita i djelimično/opisno prevodi (parafrazira) fragment odabranog tefsira.

Vrlo dobar: Učenik samostalno reproducira sve sadržaje mufessirove biografije, nabraja i razvrstava najznačajnije karakteristike tefsira 'Abduhūa, razlikuje uvjete za bavljenje racionalnim tefsirom, recitira (uči) odabranе kur'anske ajete i sure, te uz pomoć predmetnog nastavnika čita i prevodi fragment odabranog tefsira i u njemu razlikuje različite elemente tradicionalnog i racionalnog tefsira. Učenik nabraja i neka od najpoznatijih djela ovog mufessira. Otkriva poruke kur'anskih ajeta i sura i u tefsiру uočava različite karakteristike obrađivanog djela (tefsira).

Odličan: Učenik samostalno definira racionalni tefsir, (svojim riječima) objašnjava i tumači uvjete koji su potrebni da bi se neko bavio njime, recitira (uči) i prevodi na bosanski jezik odabranе kur'anske ajete i sure. Samostalno interpretira odabranе kur'anske ajete i sure i otkriva njihove poruke. Bez veće pomoći i intervencija predmetnog nastavnika, pokazuje razumijevanje, čita i prevodi fragment odabranog tefsira, u njemu detektira dionice iz kojih se jasno vidi i rekonstruira pristup savremene racionalističko-reformatorske škole u tefsiру, pojašnjava određene kur'anske izraze, te ukazuje na prednosti i upozorava na eventualne zamjerke i slabosti obrađivanog djela (tefsira).

B.4.7.

Na kraju IV godine učenja i proučavanja nastavnog predmeta *Tefsir* u oblasti racionalnog tefsira i mufessira Sejjida Quṭba i njegovog djela (literarno-sociološkog/reformatorskog tefsira), učenik definira racionalni tefsir, klasificira i opisuje uvjete za bavljenje njime; opisuje Quṭbov pristup u tefsiру; navodi osnovne biografske podatke o mufessiru,

obrazlaže i sažima njegovu metodologiju i najznačajnije karakteristike datog tefsira; citira (uči) odabране kur'anske ajete i sure i interpretira ih, te povezuje njihova značenja s događajima iz savremenog života; locira (odabranе i obrađene) fragmente u kompletnom djelu; demonstrira (čita i prevodi) originalni tefsirski tekst; opisuje tefsirsku građu koju je koristio mufessir, te utvrđuje prednosti i/ili slabosti datog tefsira.

Razrada ishoda

Učenik navodi najvažnije biografske podatke o mufessиру i epizode iz njegove životne sudbine, te izdvaja pouku za lični život. Nabrala najpoznatija djela mufessira. Upoznaje se s karakteristikama tefsira Sejjida Qutba, kritički razmatra njegovu metodologiju, navodi primjere njegovog tumačenja Kur'ana Časnog i tumači njegov odnos prema egipatskom društvu i vlastima. Upoređuje naučeno s primjerima iz svakodnevnog života. Recitira (uči) odabranе kur'anske ajete i sure, zatim i demonstrira (čita i prevodi) originalni tefsirski tekst iz djela (literarno-sociološkog/reformatorskog tefsira) فی ظلال القرآن i u njemu grupira, prepoznaje i razlikuje različite elemente tradicionalnog i racionalnog tefsira, te se pri tome koristi tefsirskom terminologijom. Učenik interpretira odabranе (obrađivane) kur'anske ajete i sure i sažima njihove temeljne poruke.

Nivo usvojenosti

Zadovoljavajući: Učenik definira racionalni tefsir i nabrala uvjete pod kojima je on dozvoljen, te navodi odlike literarno-sociološkog/reformatorskog pristupa u tefsiru. Reproducira najosnovnije biografske podatke o mufessиру i navodi temeljne karakteristike njegovog tefsira. Uz pomoć predmetnog nastavnika, učenik prepoznaće fragment odabranog tefsira i prevodi odabranе (obrađivane) kur'anske ajete i sure.

Dobar: Učenik definira racionalni tefsir, pri tome se koristi tefsirskom terminologijom i nabrala i tumači uvjete pod kojima je on dozvoljen. Reproducira biografske podatke o mufessиру, navodeći konkretnе primjere njegovog tumačenja Kur'ana i detektira njegovu metodologiju i pristup. Uz pomoć predmetnog nastavnika, čita i djelimično/opisno prevodi (parafrazira) fragment odabranog tefsira.

Vrlo dobar: Učenik samostalno reproducira sve sadržaje biografije mufessira, nabrala i razvrstava najznačajnije karakteristike tefsira Sejjida Qutba, razlikuje uvjete za bavljenje racionalnim tefsirom, recitira (uči) odabranе kur'anske ajete i sure, te uz pomoć predmetnog nastavnika čita i prevodi fragment odabranog tefsira i u njemu razlikuje različite elemente tradicionalnog i racionalnog tefsira. Nabrala i neka od najpoznatijih djela ovog mufessira. Otkriva poruke kur'anskih ajeta i sura i u tefsiru uočava različite karakteristike obrađivanog djela (tefsira).

Odličan: Učenik samostalno definira racionalni tefsir, (svojim riječima) objašnjava i tumači uvjete koji su potrebni da bi se neko njime bavio, recitira (uči) i prevodi na bosanski jezik odabranе kur'anske ajete i sure. Samostalno interpretira odabranе kur'anske ajete i sure i otkriva njihove poruke. Bez veće pomoći i intervencija predmetnog nastavnika, pokazuje razumijevanje, čita i prevodi fragment odabranog tefsira, u njemu detektira dionice iz kojih se jasno vide i rekonstruiraju elementi literarno-sociološkog/reformatorskog pristupa u tefsiru, pojašnjava određene kur'anske izraze, te ukazuje na prednosti i upozorava na nedostatke i slabosti obrađivanog djela (tefsira Sejjida Qutba pod naslovom). (فی ظلال القرآن)

B.4.8.

Na kraju IV godine učenja i proučavanja nastavnog predmeta *Tefsir* u oblasti racionalnog tefsira Muhameda Asada i njegovog djela (prijevoda Kur'ana s komentarom) *The Message of the Qur'an/Poruka Kur'ana*, učenik definira racionalni tefsir, klasificira i opisuje uvjete za bavljenje racionalnim tefsirom, opisuje Asadov pristup u tefsruru (traga za racionalnošću u egzegezi Kur'ana, pozivajući se na klasične komentare, kao i na ona mesta u njima koja kur'anski tekst predstavljaju na način shvatljiv evropskom čitaocu koji ima solidno humanističko obrazovanje), navodi osnovne biografske podatke o mufessиру, obrazlaže i sažima njegovu metodologiju i najznačajnije karakteristike datog prijevoda i komentara Kur'ana, citira (uči) odabrane kur'anske ajete i sure i interpretira ih, te povezuje njihova značenja s događajima iz savremenog života, locira (odabrane i obrađene) fragmente u kompletnom djelu, demonstrira (čita i prevodi) originalni tefsirski tekst, opisuje tefsirsku građu kojom se koristio Asad, te utvrđuje prednosti i/ili slabosti datog prijevoda i komentara Kur'ana.

Razrada ishoda

Učenik navodi najvažnije biografske podatke o mufessиру i epizode iz njegove životne sudbine i izdvaja pouku za lični život, te nabraja najpoznatija djela Asada. Upoznaje se s karakteristikama prijevoda i komentara Muhameda Asada, kritički razmatra njegovu metodologiju, navodi primjere njegovog tumačenja Kur'ana Časnog i objašnjava recepciju Asadova tumačenja Kur'ana u Evropi i svijetu. Upaređuje naučeno s primjerima iz svakodnevnog života. Učenik recitira (uči) odabrane kur'anske ajete i sure i demonstrira (čita i prevodi) originalni tefsirski tekst iz djela (prijevoda Kur'ana s komentarom) *The Message of the Qur'an/Poruka Kur'ana* i u njemu grupira, prepoznaje i razlikuje različite elemente tradicionalnog i racionalnog tefsira, te se pri tome koristi tefsirskom terminologijom. Učenik interpretira odabrane (obrađivane) kur'anske ajete i sure i sažima njihove temeljne poruke.

Nivo usvojenosti

Zadovoljavajući: Učenik definira racionalni tefsir i nabrala uvjete pod kojima je on dozvoljen, te nabrala odlike Asadovog racionalnog pristupa egzegezi Kur'ana. Reproducira najosnovnije biografske podatke o Asadu i navodi temeljne karakteristike njegovog prijevoda i komentara. Uz pomoć predmetnog nastavnika, pronalazi posebna Asadova prevodilačka rješenja u odabranim (obrađivanim) kur'anskim ajetima i surama.

Dobar: Učenik definira racionalni tefsir, pri tome se koristi tefsirskom terminologijom i nabrala i tumači uvjete pod kojima je on dozvoljen. Učenik reproducira biografske podatke o Muhamedu Asadu, navodeći konkretnе primjere njegovog tumačenja Kur'ana i detektira njegovu metodologiju i pristup. Učenik uz pomoć predmetnog nastavnika pronalazi i objašnjava posebna Asadova prevodilačka rješenja i komentare u odabranim (obrađivanim) kur'anskim ajetima i surama.

Vrlo dobar: Učenik samostalno reproducira sve sadržaje biografije mufessira, nabrala i razvrstava najznačajnije karakteristike prijevoda i komentara *The Message of the Qur'an/Poruka Kur'ana*, razlikuje uvjete za bavljenje racionalnim tefsirom, recitira (uči) odabrane kur'anske ajete i sure, te uz pomoć predmetnog nastavnika pronalazi i objašnjava posebna Asadova prevodilačka rješenja i komentare u odabranim (obrađivanim)

	<p>kur'anskim ajetima i surama. U njemu razlikuje različite elemente tradicionalnog i racionalnog tefsira. Nabroja i neka od najpoznatijih djela ovog mufessira. Učenik otkriva poruke kur'anskih ajeta i sura i u tefsiru uočava različite karakteristike obrađivanog djela (tefsira).</p> <p>Odličan: Učenik samostalno definira racionalni tefsir, (svojim riječima) objašnjava i tumači uvjete koji su potrebni da bi se neko njime bavio i recitira (uči) i prevodi na bosanski jezik odabrane kur'anske ajete i sure. Samostalno interpretira odabrane kur'anske ajete i sure i otkriva njihove poruke. Učenik bez veće pomoći i intervencija predmetnog nastavnika pokazuje razumijevanje, čita, prevodi i objašnjava fragment odabranog tefsira, u njemu detektira dionice iz kojih se jasno vide i rekonstruiraju elementi tradicionalnog i racionalnog tefsira, te temeljne odlike Asadovog pristupa tefsiru. Učenik pojašnjava određene kur'anske izraze, te ukazuje na prednosti i upozorava na eventualne zamjerke i slabosti obrađivanog djela (komentara i prijevoda).</p>
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	Učenici će biti u stanju samostalno čitati (i prevoditi) klasične tekstove iz tefsira, otkrivati i raspoznavati metodologije tumačenja Kur'ana i, u konačnici, vlastitim trudom i naporom, pridržavajući se općeprihvaćenih metodologija u tefsirskoj nauci i njezinih izvora, razmišljati o Kur'anu (ili nekim njegovim dijelovima) i tumačiti ga.
Metode izvođenja nastave	<ul style="list-style-type: none"> • predavanja, • diskusione grupe, • dijaloške grupe, • individualne vježbe, • demonstracija, • pravljenje mapa/grafikona/matrice, • kvizovi/testovi, • analiza (teksta/stručne literature), • pregled materijala, • elektronsko učenje, • pisanje refleksija na sat, • prezentacije.
Oblici rada	<ul style="list-style-type: none"> • individualni i individualizirani oblici rada, • grupni oblici rada, • rad u parovima, • frontalni oblik rada, • praktični rad.
Strategije učenja i nastave didaktičko-metodičke upute	<ul style="list-style-type: none"> • Napraviti izbor kratkih tekstova iz tefsira navedenih mufessira i njihovu dužinu primjeriti mogućnostima generacije s kojom se radi u određenoj školskoj godini; • Prilikom obrade teksta treba ponuditi osnovne podatke o mufessiru i njegovom tefsiru, kao i suri iz koje se tekst izdvaja;

	<ul style="list-style-type: none"> • Poželjno je kopirati originalnu stranicu odabranog tefsira da bi učenik dobio uvid u formu teksta knjige i konkretnog izdanja; • Kopiranje/projekcija digitalne forme obrađivanog fragmenta može se učiniti i pomoću projektor-a/videozida/multimedije, kako bi svi učenici istovremeno imali pred sobom tekst sve dok se obrađuje; • Djelo (tefsir) iz kojeg je tekst odabran donijeti da ga učenici vide i upoznaju tehničke prednosti ili nedostatke određenog izdanja, također, dati im uputstva kako najlakše pristupiti upoznavanju teksta; • Tekstove odabrati tako da oni istaknu specifičnost datog tefsira i mufessira, te metode kojoj pripada; • Određene nastavne jedinice obraditi, djelimično ili potpuno, na arapskom jeziku, u skladu s procjenom predmetnog nastavnika i mogućnostima generacije.
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	<ul style="list-style-type: none"> • Redovno i blagovremeno prisustvo nastavi i izvršavanje školskih obaveza, • Aktivno učešće u nastavi, • Učešće u početnim ili inicijalnim provjerama znanja i postignuća s ciljem uvida u nivo postignuća učenika u pojedinom razredu i nastavnom predmetu, • Učešće u usmenom, pismenom i praktičnom provjeravanju znanja i postignuća (svi usmeni, pismeni i praktični oblici postignutog nivoa kompetencija učenika – znanja, samostalnosti i odgovornosti prema radu), • Aktivno učešće u grupnom radu i projektnom zadatku (po potrebi i uz instrukcije predmetnog nastavnika), • Vođenje učeničke sveske (izraz i odraz učeničke marljivosti, kreativnosti, preglednosti, odgovornosti i postupnosti), • Izvršavanje domaćih zadataća, • Čitanje primarne literature (obavezno) i preporučene, sekundarne literature (opcionalno).
Metode provjere znanja sa strukturu ocjene (smjernice za praćenje i ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p>Kriteriji vrednovanja postignuća učenika proizilaze iz:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nastavnog plana i programa medresa Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, • ishoda učenja, kojima se definiraju nivoi znanja učenika, • Pravilnika o praćenju, vrednovanju i ocjenjivanju znanja učenika osnovnih i srednjih škola. <p>U toku nastavne, odnosno školske godine, redovnim učenicima se dva puta utvrđuje zaključna ocjena iz nastavnog predmeta (na kraju I polugodišta i na kraju nastavne odnosno školske godine).</p> <p>Kako bi bila izvedena zaključna ocjena iz predmeta <i>Tefsir</i> u III razredu medrese, učenik mora biti ocijenjen s najmanje tri ocjene (nastava iz ovog predmeta se realizira u dva sata sedmično), a zaključnu ocjenu iz ovog nastavnog utvrđuje predmetni nastavnik. Zaključna ocjena je izraz postignutog nivoa učenikovih kompetencija u nastavnom predmetu i rezultat ukupnog procesa vrednovanja tokom nastavne godine, a izvodi se na osnovu elemenata vrednovanja. Zaključna ocjena iz nastavnog predmeta na kraju nastavne godine ne mora proizlaziti iz aritmetičke sredine svih upisanih ocjena prvog i drugog polugodišta, a prilikom</p>

	zaključivanja ocjene iz nastavnog predmeta na kraju nastavne godine ne uzima se u obzir zaključna ocjena iz prvog polugodišta.		
Opće tehnike ocjenjivanja			
Usmeno provjeravanje znanja	Pismeno provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	
Prilikom usmene provjere znanja do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja učenika. Ovi oblici provjere se provode kontinuirano tokom cijele godine. Usmeno provjeravanje i ocjenjivanje učenika može se provoditi na svakom nastavnom satu. Usmena provjera znanja vremenski traje onoliko koliko procijeni nastavnik, u skladu s potrebama i interesima učenika, a u pravilu, treba trajati do 15 minuta. Ocjenjivanje učenika prilikom usmenog provjeravanja znanja iz ovog nastavnog predmeta je brojčano. Brojčane ocjene su: odličan (5), vrlo dobar (4), dobar (3), dovoljan (2) i nedovoljan (1).	Pod pisanim provjeravanjem podrazumijevaju se svi pisani oblici provjere koji rezultiraju ocjenom učenikovog pisanog rada. One se, osim trajanjem, mogu razlikovati formom i obimom nastavnog sadržaja. Pisano provjeravanje vrši se poslije obrađenih i uvježbanih nastavnih sadržaja, kontinuirano tokom cijele nastavne godine. Sadržaji pisane provjere moraju biti prilagođeni vremenskom okviru. Ocjene pisanih provjera se upisuju u odjeljenjsku knjigu s datumom realizacije. Nastavnik je dužan upoznati učenike s obimom, sadržajem, vremenskim okvirom i načinom provođenja pisane provjere. Nastavnik je dužan upoznati učenike o kriterijima, načinu, skali i postupku vrednovanja. Dužan je pisaniu provjeru blagovremeno najaviti. Kod ove vrste provjere usvojenog znanja učenika, broj osvojenih bodova pretvara se u brojčane ocjene po sljedećoj skali: - 0-40% nedovoljan (1),	Od ostalih tehnika ocjenjivanja učenika možemo izdvojiti: - ocjenjivanje kod grupnog rada učenika, koje se koristi da bi se ocijenila cijela grupa ili pojedinac. Ovakvom načinu ocjenjivanja treba da prethodi jasan zadatak i kriterij ocjenjivanja unutar grupe; - ocjenjivanje projektnog zadatka koji rješava učenik ili grupa učenika, a uvedi ih u istraživanje i pronalaženje, te pisano ili verbalno izvještavanje o urađenom; - ocjenjivanje učeničke sveske, u koju učenik unosi bilješke i vježbe iz određenog predmeta, čime se ocjenjuju njegova marljivost, kreativnost, preglednost, odgovornost i postupnost;	- ocjenjivanjem domaćih zadaća ocjenjuje se učenikova tačnost, odgovornost i trud.

		<p>- 41-55% dovoljan (2), - 56-70% dobar (3), - 71-85% vrlo dobar (4), i - 86-100% odličan (5).</p>	
Udžbenici i literatura		<p>Udžbenici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ahmed Adilović, <i>Udžbenik za četvrti razred medrese</i>, El-Kalem, Sarajevo, 2020. 2. Zijad Ljevaković, <i>Tefsir 2</i> (udžbenik za medrese), El-Kalem, Sarajevo, 2000. <p>Literatura:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Enes Karić, <i>Tefsir (uvod u tefsirske znanosti)</i>, Bosanska knjiga, Sarajevo, 1995. 2. Ahmed Adilović, <i>Velikani tefsirskih znanosti</i>, Elči Ibrahim-pašina medresa u Travniku, Travnik, 2003. 3. Safvet Halilović, <i>Osnovi tefsira</i>, Islamski pedagoški fakultet u Zenici, Zenica, 2005. 4. Mehmed Handžić, <i>Uvod u tefsirsku i hadisku nauku</i>, Gazi Husrev-begova medresa u Sarajevu, 1972. 	

6.

HADIS
KONSTITUTIVNA TRADICIJA ISLAMA

NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA HADIS – KONSTITUTIVNA TRADICIJA ISLAMA

Opće uvodne napomene

Naziv predmeta: Hadis – Konstitutivna tradicija islama				Šifra predmeta:		
Nivo: Srednja škola		Broj sati sedmično	Broj sati godišnje	Ukupan broj sati u svim razredima	Status predmeta: Redovni i izborni	
Razred	I	/	/	100		
	II	/	/			
	III	2	70		Redovni	
	IV	1	30		Redovni	
	III	2	70	130	Izborni	
	IV	2	60/64		Izborni	
Napomena	Hadis je zastupljen različito u specifičnim nastavnim planovima medresa u trećem i četvrtom razredu, po dva i po jedan sat sedmično. Zbog toga je sačinjeno više modela nastavnih programa.					
Opis nastavnog predmeta	U nastavi Hadisa učenici se upoznaju s osnovnom terminologijom hadisa, značajem hadisa, povjesnim prikazom, oblastima, osnovnim podjelama hadisa, metodologijom njegovog razumijevanja, izučavanjem hadisa u našim krajevima, načinima obrade i razumijevanja samog teksta hadisa.					
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Hadis u islamskom učenju ima veliku važnost, što se prvenstveno ogleda u činjenici da je to jedan od temeljnih izvora islama. Predmet Hadis ima za svrhu da se učenici upoznaju s odgovarajućom građom iz ove islamske discipline. To će im omogućiti pravilno razumijevanje teksta i poruka hadisa Allahovog Poslanika, s.a.v.s., na čemu se temelji i pravilno razumijevanje islamskog učenja uopće.					
Ciljevi predmeta	<ol style="list-style-type: none"> Pravilno shvatanje ključnih hadiskih pojmoveva i intencija; Upoznavanje s najpoznatijim hadiskim zbirkama i njihovim skupljačima; Upoznavanje s bosanskim alimima koji su se bavili naukom hadisa, od kojih su neki poznati u ulemanskim krugovima izvan granica naše domovine; Kraće upoznavanje s radom evropskih orijentalista koji su iskazali veliki interes za hadis; Izborom hadisa koji je sačinjen iz najpoznatijih hadiskih zbirk, uputiti učenika u pravilno čitanje teksta i razumijevanje poruka hadisa. 					
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<ul style="list-style-type: none"> Povijest islama: posmatranje povjesnog prikaza pisanja hadisa, razvoj hadiske nauke i hadiskih disciplina u povijesti; Tefsir: veza ova dva predmeta se ogleda u hadiskom komentaruu Kur'ana, Fikh: povezanost se ogleda u temama poput usuli fikha (metodologije šerijatskog prava), značaja hadisa kao drugog izvora šerijatskog prava; Akaid: povezanost u razumijevanju značaja hadisa kao objave; Arapski jezik: obrađivanje hadisa na arapskom jeziku, prijevoda i tumačenja njihovog značenja; Geografija: mjesta izučavanja hadisa, kretanje hadiskih učenjaka tokom traganja za hadisima, mjesta rođenja, izučavanja i smrti istaknutih muhadisa. 					

Ishodi učenja na nivou predmeta	<ol style="list-style-type: none"> 1. Prepoznati osnovne hadiske termine i pravilno ih koristiti; 2. Definirati značaj hadisa i sunneta i razlikovati ga od Kur'an-a; 3. Razlikovati značaj hadisa u odnosu na Kur'an, kao prvi primarni izvor šerijata; 4. Voditi računa o vjerodostojnosti hadisa i razlikovati kategorije hadisa i njihovu argumentaciju u akaidu, fikhu i ahlaku; 5. Prepoznati apokrifne hadise i biti svjestan opasnosti izmišljenih hadisa za vjeru; 6. Analizirati valjanost korištenja hadiske terminologije u elektronskim i štampanim medijima; 7. Proučiti, komentirati, uporediti i objasniti tekst hadisa; 8. Analizirati specifičnosti u proučavanju hadisa orijentalista i bosanske uleme.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jezičko-komunikacijska pismenost koja se očituje u poznavanju osnova hadiskih znanosti, prije svega hadiske terminologije, te kratkog historijata hadiskih disciplina; 2. Pravilno čitanje, prevodenje i poimanje hadisa; 3. Posjedovanje teorijskog znanja neophodnog za valjano upotrebljavanje temeljne hadiske terminologije u usmenim obraćanjima.
Očekivane vrijednosti koje će učenici usvojiti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Čuvanje pozitivnih moralno-tradicijskih vrijednosti našeg naroda, koje su ukorijenjene u ovoj tradiciji; 2. Shvatanje važnosti hadisa, kao drugog izvora šerijata, i važnost slijedenja sunneta Allahovog Poslanika, s.a.v.s., u svakodnevnom životu; 3. Dodatno profiliranje i vezivanje za vjerovjesničku tradiciju i njezinu ssvremenost i aktualnost, obradom hadisa na tradicionalan način.
Profil i stručna spremna nastavnika	<p>Nastavu iz predmeta Hadis u medresi izvodi lice sa završenim VII stepenom stručne spreme studija visokog obrazovanja u trajanju od najmanje četiri studijske godine, odnosno završenim prvim ciklusom studija islamskih nauka u trajanju od najmanje četiri godine, s najmanje 240 ECTS bodova, s akademskom titulom i stručnim zvanjem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • profesor/bachelor islamskih nauka, • profesor/bachelor islamskih teoloških studija, • profesor/bachelor islamske teologije, • profesor/bachelor teologije, • diplomirani teolog, • srođno zvanje stečeno na fakultetu na kojem se izučavaju islamske nauke, s rješenjem o nostrifikaciji. <p>Prednost imaju kandidati sa završenom medresom.</p>

Hadis III razred

Naziv predmeta: Hadis			Šifra predmeta:
Razred: treći (III)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	U nastavi predmeta Hadis u trećem razredu učenici se upoznaju s osnovnom terminologijom hadisa, značajem hadisa, povjesnim prikazom, oblastima, osnovnim podjelama hadisa, metodologijom njegovog razumijevanja i izučavanjem hadisa u našim krajevima.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Hadis u islamskom učenju ima veliki značaj i važnost, što se prvenstveno ogleda u činjenici da je to jedan od osnovnih izvora islama. Predmet Hadis ima za svrhu da se učenici upoznaju s odgovarajućom građom iz ove temeljne islamske discipline. To će im omogućiti pravilno razumijevanje teksta i poruka hadisa Allahovog Poslanika, s.a.vs., na čemu se temelji i pravilno razumijevanje islamskog učenja uopće.		
Ciljevi predmeta	<ol style="list-style-type: none"> Pravilno shvatanje ključnih hadiskih pojmoveva i intencija; Upoznavanje s najpoznatijim hadiskim zbirkama i njihovim sakupljačima; Upoznavanje s vrstama hadisa i njihovim karakteristikama; Upoznavanje s bosanskim alimima koji su se bavili naukom hadisa, od kojih su neki poznati u ulemanskim krugovima izvan granica naše domovine; Kraće upoznavanje s radom evropskih orientalista koji su iskazali veliki interes za hadis; Upoznavanje sa metodologijom pronalaženja hadisa. 		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<ul style="list-style-type: none"> Povijest islama: posmatranje povjesnog prikaza pisanja hadisa, razvoj hadiske nauke i hadiskih disciplina u povijesti; Tefsir: veza ova dva predmeta se ogleda u hadiskom komentaruu Kur'ana; Fikh: povezanost se ogleda u temama poput usuli fikha (metodologije šerijatskog prava), značaja hadisa kao drugog izvora šerijetskog prava; Akaid: povezanost u razumijevanju značaja hadisa kao objave; Arapski jezik: obrađivanje hadisa na arapskom jeziku, prijevoda i tumačenja njihovog značenja. 		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice		
	I tematska cjelina/oblast: Terminologija hadisa		
	<ol style="list-style-type: none"> Uvod u hadis, Osnovna hadiska terminologija, Zvanja hadiskih učenjaka. 		
	II tematska cjelina/oblast: Značaj hadisa		
	<ol style="list-style-type: none"> Značaj hadisa kao šerijatskopravnog izvora, Značaj hadisa kao komentara Kur'ana, Značaj hadisa kao objave. 		

	III tematska cjelina/oblast: <i>Povijesni prikaz pisanja hadisa</i>	
	1. Ashabi i tabiini, 2. Kodifikacija hadisa, samoinicijativni rad, 3. Zvanično pisanje hadisa, 4. Vrste hadiskih zbirki.	5+3
	IV tematska cjelina/oblast: <i>Najpoznatije hadiske zbirke (Kutubu-sitte)</i>	
	1. Buharijin Sahih, 2. Muslimov Sahih, 3. Ebu Davudov Sunen, 4. Tirmizijin Sunen, 5. Nesaijin Sunen, 6. Ibni Madžin Sunen.	6+4
	V tematska cjelina/oblast: <i>Doprinos četverice imama u fikhu nauci hadisa</i>	
	1. Imam Ebu Hanife, 2. Imam Malik, 3. Imam Šafija, 4. Imam Ahmed.	2+1
	VI tematska cjelina/oblast: <i>Hadiske discipline</i>	
	1. Hadiska nauka i njena podjela, 2. Metode učenja i prenošenja hadisa ('Ilmu bitehammuli hadisi ve edaihi), 3. Nauka o osobinama prenosilaca hadisa ('Ilmul-džerhi veta'dili), 4. Nauka o skrivenim nedostacima u hadisu ('Ilmu ilelil-hadisi), 5. Nauka o kontradiktornim predajama ('Ilmu muhtelefil-hadisi), 6. Derogacija u hadisu ('Ilmu nasihil-hadisi ve mensuhiji).	6+4
	VII tematska cjelina/oblast: <i>Podjele hadisa (vrste hadisa)</i>	
	1. Podjela hadisa sa stanovišta ishoda (merfu', mevkuf, maktu'), 2. Podjela hadisa s obzirom na broj ravija u senedu (mutesvatir, mešhur, ahad), 3. Podjela hadisa s obzirom na spojenost seneda (mutesil...), 4. Podjela hadisa s obzirom na prekinutost seneda (munkati...), 5. Podjela hadisa s obzirom na stepen vjerodostojnosti (sahih...), 6. Podjela slabih hadisa (mevd'u ...).	6+4
	VIII tematska cjelina/oblast: <i>Apokrifni hadisi</i>	
	1. Vrijeme nastanka apokrifnih (izmišljenih) hadisa, 2. Razlozi izmišljanja hadisa, 3. Napori hadiskih učenjaka na zaštiti hadisa od izmišljanja.	3+2
	IX tematska cjelina/oblast: <i>Metodologija pronalaženja hadisa</i>	
	1. Analiza djela: Nasbur-rāje liehādīsil-hidāje i El-Mugnī 'an hamlil-esfār, 2. Pronalaženje hadisa na osnovu imena ashaba koji ga prenosi, 3. Pronalaženje hadisa na osnovu prve riječi u tekstu (metnu) hadisa, 4. Pronalaženja hadisa na osnovu bilo koje riječi u metnu hadisa, 5. Pronalaženje hadisa na osnovu teme o kojoj govori, 6. Pronalaženje hadisa na osnovu sumnje u stepen vjerodostojnosti.	3+2
	X tematska cjelina/oblast: <i>Metodologija razumijevanja hadisa</i>	

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Razumijevanje sunneta u svjetlu Kur'ana, 2. Sabiranje svih hadisa na jednu temu, 3. Razumijevanje hadisa u svjetlu njihovih povoda, intencija i okolnosti u kojima su kazani, 4. Razlikovanje promjenljivog sredstva od trajnog cilja u hadisu. 	2+1
	XI tematska cjelina/oblast: <i>Napadi na hadis</i>	
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Napadi na hadis u prvom periodu islama, 2. Stav šiija prema sunnetu, 3. Stav haridžija prema sunnetu, 4. Napadi na hadis u savremeno doba, 5. Orijentalisti i hadis, 6. Napadi pojedinih muslimanskih mislilaca na hadis. 	2+1
	XII tematska cjelina/oblast: <i>Izučavanje hadisa u našim krajevima</i>	
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Osmanski period, 2. Postosmanski period. 	2+2
	Ukupno:	70
Odgojno-obrazovni ishodi učenja	I tematska cjelina/oblast: <i>Terminologija hadisa</i>	
	<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznati i razumjeti osnovne hadiske termine i njihovo korištenje; • Definirati stručne termine u Poslanikovoj tradiciji. 	
	II tematska cjelina/oblast: <i>Značaj hadisa</i>	
	<ul style="list-style-type: none"> • Spoznati i prepoznati značaj hadisa i sunneta i uporediti ga s Kur'anom, jer to su dva primarna izvora šerijata; • Razumijevati poziciju i značaj sunneta u islamu i njegovu višedimenzionalnost. 	
	III tematska cjelina/oblast: <i>Povijesni prikaz pisanja hadisa</i>	
	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikovati određene okolnosti zbog kojih se u početku nije pisao hadis i na koji način se prenosio hadis; • Razumjeti i objasniti stav Ebu Hanife prema hadisu u kontekstu odnosa učenjaka tog vremena prema pisanju hadisa. 	
	IV i V tematska cjelina/oblast: <i>Najpoznatije hadiske zbirke (Kutubu-sitte), Doprinos četverice imama hadisu</i>	
	<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznati važnost najpoznatijih hadiskih djela i njihovu ulogu u kreiranju šerijatskih i drugih propisa; • Razumjeti važnost cjeloživotnog učenja. 	
	VII tematska cjelina/oblast: <i>Podjela hadisa (vrste hadisa)</i>	
	<ul style="list-style-type: none"> • Analizirati valjanost korištenja hadiske terminologije u elektronskim i štampanim medijima; • Voditi računa o vjerodostojnosti hadisa i razlikovati kategorije hadisa i njihovu argumentaciju u akaidu, fikhu i ahlaku. 	
	VIII tematska cjelina/oblast: <i>Apokrifni hadisi</i>	
	<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznati apokrifne hadise i svjesnost opasnosti izmišljenih hadisa za vjeru. 	
	X tematska cjelina/oblast: <i>Metodologija razumijevanja hadisa</i>	

	<ul style="list-style-type: none"> Analizirati devijacije i odstupanja od pravilnog razumijevanja i primjenjivanja sunneta, kako kod bosanskohercegovačkih, tako i kod muslimana općenito; Voditi računa o pravilima i smjernicima na osnovu kojih može doći do najspravnijeg razumijevanja hadisa. 						
	XI tematska cjelina/oblast: <i>Napadi na hadis</i>						
	<ul style="list-style-type: none"> Prepoznati pokušaje omalovažavanja i osporavanja značaja hadisa u islamu. 						
	XII tematska cjelina/oblast: <i>Izučavanje hadisa u našim krajevima</i>						
	<ul style="list-style-type: none"> Prepoznati hadiske zbirke na našem jeziku i stručne osobe kojima se može обратити. 						
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ol style="list-style-type: none"> Jezičko-komunikacijska pismenost koja se očituje u poznavanju osnova hadiskih znanosti, prije svega hadiske terminologije, te kratkog historijata hadiskih disciplina; Posjedovanje teorijskog znanja, neophodnog za valjano upotrebljavanje temeljne hadiske terminologije u usmenim obraćanjima. 						
Metode izvođenja nastave	Nastava će se izvoditi u formi interaktivnih predavanja, prezentacija te pisanja eseja, što će kod učenika podstaknuti samostalno istraživanje i proširivanje znanja. Zastupljene metode su: okrugli sto, studija slučaja, demonstriranje, prezentacija, kviz, film.						
Oblici rada	Individualni, rad u parovima, grupni oblik rada, frontalni oblik rada i praktični rad (Čitanje hadisa, obrada seneda i pronalaženje hadisa)						
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenici bi trebalo da budu uključeni u nastavu u svim fazama i u svim segmentima, budući da se u njoj osposobljavaju za saradnju i komunikaciju, uz međusobno uvažavanje, stvaraju kritički odnos prema informacijama i uče se argumentirano iznositi ideje. Učenici će pisati eseje i raditi prezentacije na određene teme, te čitati i lektire na zadate teme.						
Metode provjere znanja sa strukturonim ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja</p> <p>Praćenje, vrednovanje i ocjenjivanje treba da bude različito i redovno tokom školske godine. Cilj provjere ne treba da bude samo ocjena, već praćenje napredovanja učenika, njegova individualnog razvoja, te usmjeravanje i podsticanje učenika kako bi postigao maksimalne rezultate u skladu sa svojim sposobnostima.</p> <p style="text-align: center;">Opće tehnike ocjenjivanja</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Usmeno provjeravanje znanja</th> <th>Pismeno provjeravanje znanja</th> <th>Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Usmena provjera znanja u kojoj dolazi do izražaja sposobnost verbalnog izražavanja učenika 50%</td> <td>ZOT i esejska pitanja 40%</td> <td>Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika 10%</td> </tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pismeno provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Usmena provjera znanja u kojoj dolazi do izražaja sposobnost verbalnog izražavanja učenika 50%	ZOT i esejska pitanja 40%	Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika 10%
Usmeno provjeravanje znanja	Pismeno provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja					
Usmena provjera znanja u kojoj dolazi do izražaja sposobnost verbalnog izražavanja učenika 50%	ZOT i esejska pitanja 40%	Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika 10%					
Udžbenici i literatura	Udžbenici: <ol style="list-style-type: none"> Dževad Hrvačić, <i>Hadis 3</i>, El-Kalem, Sarajevo 2009. 						

	<p>Literatura:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Šefik Kurdić, <i>Velikani hadiskih znanosti</i>, IPF Zenica, Zenica, 2003.2. Shibli Nu'mani, <i>Abu Hanifa – život i djelo</i>, Tugra, Sarajevo, 1996.3. Mahmud Karalić, <i>Hadis i hadiske znanosti</i>, El-Kelimeh, Novi Pazar, 2010.4. Jusuf el-Karadavi, <i>Razumijevanje sunneta</i>, Bemust, Sarajevo, 2010 .
--	---

Hadis IV razred

Naziv predmeta: Hadis			Šifra predmeta:
Razred: četvrti (IV)	Broj sati sedmično: 1	Broj sati u školskoj godini: 30	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	U nastavi predmeta Hadis u IV razredu obrađuje se 16-18 hadisa na arapskom jeziku, uz biografije prenosilaca i kraći komentar hadisa. Posebno će se aktualizirati oni hadisi koji tretiraju kulturu ponašanja i u sebi sadrže odgojne poruke, što će učenicima uveliko pomoći u njihovom budućem životu.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Učenici će imati priliku da nauče pravilno čitanje i razumijevanje teksta i poruka hadisa Allahovog Poslanika, s.a.v.s., na čemu se temelji i pravilno razumijevanje islamskog učenja uopće.		
Ciljevi predmeta	Izborom hadisa koji je sačinjen iz najpoznatijih hadiskih zbirki uputiti učenike u pravilno čitanje teksta i razumijevanje poruka hadisa.		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	U komentarima hadisa učenici se susreću s fikhskim i akaidskim temama, a u biografskim podacima o prenosiocima hadisa s geografskim i historijskim činjenicama.		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice		
	I tematska cjelina/oblast: Komentari hadisa (17 hadisa s komentarima)		
Ukupno:	1. Komentar prvog hadisa (Innemel-e'malu), 2. Komentar drugog hadisa (Veazena resulullahi), 3. Komentar trećeg hadisa (Hakkul-muslimi), 4. Komentar četvrtog hadisa (Ja ejjuhen-nasu efšusselam), 5. Komentar petog hadisa (Ene zeimun), 6. Komentar šestog hadisa (Seba'tun juzilluhumullahu), 7. Komentar sedmog hadisa (La tezulu kadema), 8. Komentar osmog hadisa (Idmenu li siten), 9. Komentar devetog hadisa (Ma kane nebiju fahišen), 10. Komentar desetog hadisa (Ma idžtemea kavmun), 11. Komenar jedanaestog hadisa (Ela unebbiukum bi ekberil-kebairi), 12. Komentar dvanaestog hadisa (Halavetul-iman), 13. Komentar trinaestog hadisa (Tuftehu ezbabul-dženneti), 14. Komentar četrnaestog hadisa (El-mu'minu el-kavijju), 15. Komentar petnaestog hadisa (Adžeben li emril-mu'mini), 16. Komentar šesnaestog hadisa (Min husni hulukil-mer'i), 17. Komentar sedamnaestog hadisa (Tunkehul-mer'etu).		
	30		
Odgojno-obrazovni ishodi učenja	I tematska cjelina/oblast: Komentari hadisa		
	<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznati i razumjeti hadiske termine i njihovo korištenje; • Voditi računa o pravilima i smjernicama na osnovu kojih može doći do najispravnijeg razumijevanja hadisa. 		

Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> • Učenici imaju priliku i obavezu da nauče pravilno čitanje, prevođenje i poimanje hadisa. • Učenici će obraditi jedno značajno poglavje iz oblasti hadisa na tradicionalan način, te se time dodatno profilirati i vezivati za vjerovjesničku tradiciju i njezinu svezremenost i aktualnost. 									
Metode izvođenja nastave	Nastava će se izvoditi u formi interaktivnih predavanja, prezentacija, te pisanja eseja, što će kod učenika podstaknuti samostalno istraživanje i proširivanje znanja. Zastupljene metode su: okrugli sto, studija slučaja, demonstriranje, prezentacija, kviz i film.									
Oblici rada	Individualni rad, rad u parovima, grupni oblik rada, frontalni oblik rada									
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenici bi trebalo da budu uključeni u nastavu u svim fazama i segmentima, budući da se osposobljavaju za saradnju i komunikaciju uz međusobno uvažavanje, stvaraju kritički odnos prema informacijama i uče se argumentirano iznositi ideje. Učenici će pisati eseje i raditi prezentacije na određene teme, te čitati i lektire na zadate teme.									
Metode provjere znanja sa strukturonim ocjenama (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja</p> <p>Praćenje, vrednovanje i ocjenjivanje treba biti različito i redovno tokom školske godine. Cilj provjere ne treba da bude samo ocjena, već praćenje napredovanja učenika, njegova individualnog razvoja te usmjeravanje i poticanje, kako bi postigao maksimalne rezultate u skladu sa svojim sposobnostima.</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th colspan="3" style="text-align: center; padding: 5px;">Opće tehnike ocjenjivanja</th> </tr> <tr> <th style="padding: 5px;">Usmeno provjeravanje znanja</th> <th style="padding: 5px;">Pismeno provjeravanje znanja</th> <th style="padding: 5px;">Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="padding: 5px;">Usmena provjera znanja u kojoj dolazi do izražaja sposobnost verbalnog izražavanja učenika 50%</td> <td style="padding: 5px;">ZOT i esejska pitanja 40%</td> <td style="padding: 5px;">Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika 10%</td> </tr> </tbody> </table>	Opće tehnike ocjenjivanja			Usmeno provjeravanje znanja	Pismeno provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Usmena provjera znanja u kojoj dolazi do izražaja sposobnost verbalnog izražavanja učenika 50%	ZOT i esejska pitanja 40%	Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika 10%
Opće tehnike ocjenjivanja										
Usmeno provjeravanje znanja	Pismeno provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja								
Usmena provjera znanja u kojoj dolazi do izražaja sposobnost verbalnog izražavanja učenika 50%	ZOT i esejska pitanja 40%	Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika 10%								
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Fuad Sedić, <i>Hadis 4</i>, El-Kalem, Sarajevo, 2000. <p>Literatura:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. El-Buhari, <i>Knjiga o edebu</i>, preveo Armin Abaza, Islamski kulturni centar, Mostar, 2009. 2. Adnan Silajdžić, <i>40 hadisa</i>, El-Kalem, Sarajevo. 									

7.

POVIJEST ISLAMA

NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA POVIJEST ISLAMA

Opće uvodne napomene

POVIJEST ISLAMA			Šifra predmeta:	
Nivo: Srednja škola	Broj sati sedmično	Broj sati godišnje	Ukupan broj sati u svim razredima	Status predmeta: Redovni i izborni
Razred	Prvi (I)	2	70	Redovni
	Drugi (II)	1/2	35/70	Redovni
	Treći (III)	1	35	Redovni
	Treći (III)	2	70	Izborni
	Četvrti (IV)	2	60	Izborni
Napomena	Predmet Povijest islama zastupljen je različito u nastavnim planovima medresa, u jednom ili više razreda, jedan ili dva sata sedmično. Shodno različitim specifičnim nastavnim planovima medresa, sačinjeno je više modela nastavnih programa.			
Opis nastavnog predmeta	<p><i>Povijest islama</i> je nastavni predmet koji na temelju <i>qasasa</i>, povijesnih izvora i kazivanja o prošlim narodima i događajima, te sira (životopisa) Muhammeda, a.s., pruža učenicima znanja o hijeropovijesti. U posthijeropovjesnom razdoblju proučava ekonomski, društvene, političke i kulturne odnose na prostorima gdje su egzistirale islamske države. Ovaj nastavni predmet pomaže učenicima da ovladaju sposobnostima razumijevanja islamske prošlosti čovjeka, od najstarijih razdoblja do savremenosti. Proučavanje povijesti u okviru nastavnog predmeta <i>Povijest islama</i> temelji se na dokazima prikupljenim iz općeprihvaćenih historijskih izvora, od onih prve kategorije, kao što je objava u hijeropovjesnom razdoblju, do najrelevantnijih i općeprihvaćenih autora u posthijeropovjesnom razdoblju.</p> <p>Nastavnim predmetom <i>Povijest islama</i> naročito se želi, ovisno o oblasti izučavanja, pokazati koncept povezanosti događaja iz prošlosti sa sadašnjosću.</p>			
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<ul style="list-style-type: none"> Osnovni značaj ovog predmeta proizlazi iz predodžbe o <i>Povijesti islama</i> kao nastavnom predmetu i njegovoj ulozi u povezivanju i razumijevanju drugih disciplina u oblasti općebrazovnog i islamskog područja. Uloga nastavnog predmeta <i>Povijest islama</i> jeste da pruži šira naučna znanja o hijeropovjesnim i historijskim procesima razvoja islamske civilizacije. Značaj ovoga predmeta proizlazi iz činjenice da će učenici moći kritički promišljati i imati naučno utemeljen pogled na islamsku prošlost i savremeno doba. Konačno, korjeni društvene stabilnosti proizlaze iz poznавanja ili nepoznavanja prošlosti, pa tako i islamske. 			
Ciljevi predmeta	<ul style="list-style-type: none"> Podstaknuti učenike na promišljanja i spoznaje, utemeljene na autentičnim islamskim izvorima i relevantnoj historiografskoj literaturi, da dođu do hijeropovjesnih i naučno vjerodostojnih historijskih istina, te da na osnovu njih formiraju vlastitu percepciju o svijetu koji ih okružuje; Pomoći učenicima da spoznaju poziciju u kojoj se nalazi svijet islama, naša domovina Bosna i Hercegovina i Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, kako bi 			

	<p>se što bolje odredili prema sadašnjim društvenim procesima i perspektivama u našoj budućnosti;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Učeći o vlastitoj zajednici i drugim kulturama i društvima, kod učenika podsticati razumijevanje sila i procesa koji oblikuju lični i kolektivni identitet, bez kojeg nema postojanja; • Upoznavanje najvažnijih događaja i pojava u razvoju ummeta, kao neodvojivog dijela šire zajednice, sa svim interakcijama koje su na globalnoj razini i na lokalnim nivoima ostavile dubok trag, kako na ummet, tako i na širu zajednicu; • Razvijanje spoznaja o nastanku, razvoju i nestanku pojedinih područja velike islamske civilizacija i njihovom doprinosu općem napretku i razvoju svijeta; • Poimanje povijesne uloge islama i drugih vjera u razvoju pripadajućih im kultura i civilizacija; • Razvijanje duha tolerancije, širokogrudnosti i otvorenosti prema drugom i drugaćijem u skladu s načelima islama i odlikama islamske civilizacije; • Razvijanje kritičkog odnosa i odgovornosti za vlastito djelovanje u društvenoj sredini, primjereno islamskim načelima, duhu tradicije islamske civilizacije, te vremenu i prilikama; • Osposobljavanje učenika za razumijevanje, valorizaciju i samostalno korištenje povijesnih izvora, građe i literature zasnovane na naučno-historijskim činjenicama.
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Nastavni predmet <i>Povijest islama</i> tretira i obrađuje islamsko obrazovno područje i zajedno s drugim područjima (posebno s društvenim), međupredmetnim temama i predmetima podstiče razvoj specifičnih kompetencija učenika. Ovaj predmet je zbog toga u snažnoj korelaciji s nastavnim predmetima <i>Ahlak</i> , <i>Akaid</i> , <i>Fikh</i> , <i>Hadis</i> , <i>Tefsir</i> , <i>Historija</i> , <i>Geografija</i> , <i>Sociologija</i> , <i>Arapski jezik</i> , <i>Bosanski jezik</i> ... Temeljna predznanja iz navedenih i drugih predmeta i oblasti su ključna za <i>Povijest islama</i> i odgojno-obrazovne ciljeve koji se pred učenike postavljaju u ovome predmetu. Mogućnosti međupredmetnih korelacija i korespondentnosti su izuzetno velike, a njima se razvijaju kognitivne sposobnosti, potrebne u svim segmentima života – od učenja do percepcije svijeta koji nas okružuje. Uspješnost uočavanja i osnaživanja ovih korelacija ovisi i o povezanosti i saradnji nastavnika različitih nastavnih predmeta.
Ishodi učenja na nivou predmeta	<ol style="list-style-type: none"> 1. Učenik provodi školska istraživanja, kako bi ispitao prošlost i sadašnjost. 2. Učenik pokazuje drugima povijesno znanje i razumijevanje. 3. Učenik razumije povijesna razdoblja, kako su povezani događaji u njima, objašnjava glavne pravce, procese i probleme iz prošlosti, smještajući ljudе i događaje u vremenski i prostorni okvir. 4. Učenik tumači prošlost temeljem didaktički oblikovanih povijesnih izvora i razumije što sve može utjecati na pisanje povijesti; otkriva različita gledišta na povijesne događaje i određuje kontekst u kojemu su ta gledišta nastala (kritičko mišljenje). 5. Učenik utvrđuje na koji način dolazi do promjena u različitim razdobljima u povijesti islama, objašnjava kako se neki oblici mogu promijeniti, dok drugi ostaju isti; razumije složenost promjena i njihov utjecaj ne samo na društvo, politiku i

	<p>tehnologiju već i na vrijednosti i vjerovanja; utvrđuje ključne prekretnice u povijesti islama i općenito svjetskoj povijesti i određuje uzroke koji su doveli do promjena i dugoročnih posljedica tih promjena.</p>
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> • Stiče sposobnost sagledavanja prošlosti u širem kontekstu vremena i koristi se konceptima vremena i prostora, uzroka i posljedica, kontinuiteta i promjena, izvora i istraživanja prošlosti, kao i perspektivom; • Oblikuje vlastiti stav, otvoreno razgovara i raspravlja, ali uvažava različite perspektive i percepcije o prošlosti koje nisu u kontradiktornosti s općim moralnim prihvaćenim stavovima; • Koristi se vještinama: postavlja pitanja o prošlosti, analizira izvore, dolazi do argumenata i iznosi rezultate svoje spoznaje; • Koristi se znanjima i vještinama koje je stekao učeći <i>Povijest islama</i>. Na taj način će odgovorno djelovati u javnom životu.
Očekivane vrijednosti koje će učenici usvojiti	<p>Temeljne vrijednosti, koje će učenici usvojiti, njegovati i čuvati, izučavajući nastavni predmet <i>Povijest islama</i>, jesu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ljubav prema Allahu i Njegovom Poslaniku, s.a.v.s. (duhovno osjećanje, uvjerenje i svojstvo koje treba da krasи ličnost i prožima život svakog muslimana; to je istovremeno pokretačka snaga da se čovjek bori na Njegovom putu, bude ustrajan u činjenju dobra; ova ljubav predstavlja integrativni dio vjere, tj. života u vjeri, a voljeti Allaha, dž.š., i Njegovog poslanika Muhammeda, s.a.v.s., praktično znači biti privržen islamu i težiti približavanju Allahovoj dobroti, milosti, pravdi i ljepoti...), • Ljubav i privrženost prema džematu (zajednici), domovini, Islamskoj zajednici i ummetu (ljubav prema džematu, domovini, Islamskoj zajednici i ummetu kao svjetskoj zajednici muslimana u islamu se temelji na važnosti i značenju društvenog života čovjeka, a čovjek je biće zajednice i društveno biće; ljubav prema domovini sastoji se u privrženosti rodnoj grudi, narodu, slobodi naroda, maternjem jeziku, narodnoj tradiciji i običajima koji su u skladu s univerzalnim porukama islama), • Znanje (odgoj, znanje, obrazovanje i cjeloživotno učenje su temeljni pokretači razvoja svakog društva; znanje je i Božije svojstvo i predstavlja jednu od temeljnih vrijednosti u islamu, a dužnost da se misli i da se zna jedna je od najvažnijih dužnosti u islamu, tako da se često naglašava i dužnost da se znanje prenosi na drugog, da se druge podučava znanju, da se pomaže širenju znanja), • Odgovornost (odgoj i obrazovanje podstiću aktivno učešće u društvenom životu i afirmiraju njihovu odgovornost prema Bogu, općem društvenom dobru, prirodi i radu, te prema sebi samima i drugima; odgovornost se određuje i kao odnos prema svijetu i životu, utemeljen na vjerovanju i uvjerenju, osjećaju i svijesti da ćemo za svoj život i sve što činimo odgovarati pred Stvoriteljem, a pored pojedinačne, postoji i zajednička, grupna i generacijska odgovornost), • Iskrenost i istinoljubivost (sastoji se u tome da se u našem odnosu prema svijetu i životu, prema sebi samome i prema drugim ljudima, podudaraju naša osjećanja,

	misli, namjere, riječi i djela; iskrenost se sastoji i u istinoljubivosti, a istinoljubivost je privrženost istini).
Profil i stručna sprema nastavnika	<p>Nastavu iz predmeta <i>Povijest islama</i> izvodi lice sa završenim VII stepenom stručne spreme studija visokog obrazovanja u trajanju od najmanje četiri studijske godine, odnosno završenim prvim ciklusom studija islamskih nauka u trajanju od četiri godine, s najmanje 240 ECTS bodova, s akademskom titulom i stručnim zvanjem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • profesor/bachelor islamskih nauka, • profesor/bachelor islamskih teoloških studija, • profesor/bachelor islamske teologije, • profesor/bachelor teologije, • diplomirani teolog, • sroдno zvanje steчено na fakultetu na kojem se izучавају islamske nauke, сrješenjem o nostrifikaciji. <p>Prednost imaju kandidati sa završenom medresom.</p>

Povijest islama I razred

POVIJEST ISLAMA			Šifra predmeta:
Razred: Prvi (I)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	<p>U okviru predmeta <i>Povijest islama</i> u prvom razredu (SŠ-POV1-O-V1) učenici će se najprije upoznati s najznačajnjim detaljima iz života <i>ulul'-azm</i>, posebno odabranih Allahovih poslanika (poslanici odluke), čiji je cilj poslanja bio podučavati i usmjeravati ljudi istinskim vrijednostima, navikavati ih na uzornu praksu i odvraćati od poroka i devijantnog ponašanja. U drugoj tematskoj cjelini/oblasti (<i>Sīrā</i>, životopis Muhammeda, s.a.v.s.) posebna pažnja je usmjerena na najvažnije događaje iz nenadmašnog načina življenja i djelovanja Muhammeda, s.a.v.s., i rezultate njegovog poslanstva. U trećoj tematskoj cjelini (<i>Hulefā' er-rāshidūn</i>, pravovjerni halife: 632-661.), u biografijama četverice pravednih/pravovjernih halifa prati se razvoj islamske države, kao i izazovi i problemi s kojima su se suočili muslimani. U IV tematskoj cjelini/oblasti (Emevije, 661-750., tj. prva dinastija u islamskoj povijesti), učenici prate nastanak, razvoj, transformaciju i transmisiju titule <i>halifa</i> i <i>hilafeta</i>, kao oblika vlasti u islamu, te islamske države općenito. Prati se, također, i širenje islamske kulture i civilizacije na različitim geografskim prostorima; a marginalno se opažaju i kulturni utjecaji, nastanak, glavne karakteristike i historijski razvoj osnovnih političkih, vojnih, pravosudnih, privrednih, obrazovnih i znanstvenih institucija u ovom razdoblju.</p>		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Svaki čovjekov trag, otisak i ostvarenje u stvorenome svijetu, u okviru vremena i prostora, naziva se: povijest. Tako su vrijeme i prostor jedina dva čovjekova zora, dva okvira i dvije tačke, između kojih i unutar kojih čovjek, kao svjesno, slobodno, urnal, razumom i savješću obdareno biće, ostavlja svoje trage i otiske u vremenu i prostoru. Jedan okvir – vrijeme, čovjek saznaće sistematskim i metodološkim proučavanjem povijesti pomoći komparacije i analogije, a prostor ili prirodu onaku kakva jest, stvorenu od Boga, proučava zemljopis ili geografija. Ideal povijesti je da proučava događaje onakve kakvi jesu, kako su se stvarno dogodili i njihovo razumijevanje i smisleno povezivanje. U predmetu <i>Povijest islama</i> u prvom razredu (SŠ-POV1-O-V1) na jedan koherentan, konsistentan i sistematičan način prezentiraju se i izlažu događaji od prvog čovjeka na Zemlji Adema, a.s., do kraja Emevijske dinastije sa sjedištem u Damasku (750. godine). U ovome predmetu učenici će steći temeljna znanja o najznačajnjim događajima, procesima, institucijama i ličnostima (iz) povijesti islama. Osim toga, učenici će steći i vještina kritičkog promišljanja obrađenih događaja, ličnosti i procesa. Tu svakako treba spomenuti i sposobnost učenika da ključne događaje, ličnosti i procese sagleda iz više perspektiva. Pored poznавanja najvažnijih činjenica, datuma i povijesnih ličnosti, te razumijevanja temeljnih povijesnih pojmoveva i procesa, učenici će u ovom predmetu graditi i jačati sposobnost povijesnog mišljenja, razumijevanja povijesnog kazivanja, analize povijesnih događaja i interpretacija, povijesnog istraživanja, analize vrijednosnih povijesnih tema i zauzimanja stavova.</p>		
Ciljevi predmeta	<ul style="list-style-type: none"> Podsticati učenike na promišljanja i spoznaje, utemeljene na autentičnim islamskim izvorima i relevantnoj historiografskoj literaturi, da dođu do 		

	<p>hijeropovjesnih i naučno vjerodostojnih historijskih istina, te da formiraju vlastitu percepciju o svijetu koji ih okružuje,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Učenike upoznati s najznačajnijim detaljima iz života <i>ulul-'azm</i>, posebno odabranih Allahovih poslanika (poslanici odluke), čiji je cilj poslanja bio podučavati i usmjeravati ljudi istinskim vrijednostima, navikavati ih na uzornu praksu i odvraćati od poroka i devijantnog ponašanja, a onda posebnu pažnju usmjeriti na život Muhammeda, a.s., koji je mjerodavnog i smjerodavnog karaktera, te u najvažnijim događajima iz tog nenadmašnog načina življenja i djelovanja i rezultata njegovog poslanstva, crpiti inspiraciju za naše kvalitetnije življenje i djelovanje danas, • Upoznavanje s besprijeckornim djelovanjem <i>ulul-'azm</i>, posebno odabranih Allahovih poslanika (poslanika odluke), potaknuti učenike da u njima otkriju svoje uzore u životu, • Upoznati učenike s <i>halifom</i> i <i>hilāfetom</i>, oblikom vladavine i vlasti u islamu, kao i njegovim temeljnim karakteristikama u doba <i>hulefā' er-rāšidūn</i>, pravovjernih halifa (632-661.) i njegovom transformacijom u periodu prve dinastije u povijesti islama, u vrijeme Emevija (661-750.), • Upoznavanje najvažnijih događaja i procesa u razvoju zajednice muslimana (<i>ummata</i>), kao neodvojivog dijela šire ljudske zajednice, sa svim interakcijama koje su na globalnoj i na lokalnim razinama ostavile dubok trag na razvoj ljudskoga društva, • Stjecanje i formiranje ključnih predodžbi o <i>Povijesti islama</i>, kao nastavnom predmetu i njegovo ulozi u povezivanju i razumijevanju drugih naučnih disciplina u oblasti općeobrazovnog i vjerskog područja, • Razvijanje spoznaja o nastanku, razvoju i nestanku pojedinih kultura i civilizacija, uz osjećaj dužnog respeksa prema njihovom doprinosu općem napretku i razvoju čovječanstva, uporedno s doprinosom islamske kulture i civilizacije, • Razvijanje duha tolerancije, otvorenosti i razumijevanja prema drugom i drugaćijem u skladu s načelima islama i odlikama islamske kulture i civilizacije, • Spoznaja, na osnovu navedenih spoznaja iz prošlosti i utvrđenih društveno-povjesnih zakonitosti, pozicije u kojoj se nalazi svijet islama, naša domovina Bosna i Hercegovina i Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, kako bi se što bolje odredilo prema sadašnjim društvenim procesima i perspektivama u našoj budućnosti, • Razvijanje kritičkog odnosa i odgovornosti za vlastito djelovanje u društvenoj sredini primjерено islamskim načelima, duhu tradicije islamske civilizacije te vremenu i prilikama u kojima se nalazimo, • Osnosobljavanje učenika za razumijevanje, valorizaciju i samostalno korištenje primarnih islamskih izvora (Kur'ān i hadis), povjesnih izvora, građe i literature historijske provenijencije, • Razvijanje kod učenika značitelje i iskrene zainteresiranosti za vlastitu vjeru, odnosno proširivanje znanja o Bogu, životu, moralu i svijetu koji nas okružuje.
--	---

Korelativnost i korespondentnost predmeta	<p>Nastavni predmet <i>Povijest islama</i> tretira i obrađuje islamsko obrazovno područje i zajedno s drugim područjima (posebno s društvenim), međupredmetnim temama i predmetima podstiče razvoj specifičnih kompetencija učenika. Predmet <i>Povijest islama</i> je, zbog toga, u snažnoj korelaciji s nastavnim predmetima <i>Ahlak</i>, <i>Akaid</i>, <i>Fikh</i>, <i>Hadis</i>, <i>Tefsir</i>, <i>Historija</i>, <i>Geografija</i>, <i>Sociologija</i>, <i>Arapski jezik</i>, <i>Bosanski jezik...</i> Temeljna predznanja iz navedenih i drugih predmeta i oblasti su ključna za <i>Povijest islama</i> i odgojno-obrazovne ciljeve koji se pred učenicima postavljaju u ovom predmetu. Mogućnosti međupredmetnih korelacija i korespondentnosti su izuzetno velike, a njima se razvijaju kognitivne sposobnosti potrebne u svim segmentima života, od učenja do percepcije svijeta koji nas okružuje. Uspješnost uočavanja i osnaživanja ovih korelacija ovisi i o povezanosti i saradnji nastavnika različitih nastavnih predmeta.</p>																																																		
Tematske jedinice	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: left; padding: 5px;">I tematska cjelina/oblast: <i>Ulul-'azm – posebno odabrani Allahovi poslanici: poslanici odluke (period do posljednjeg poslanstva)</i></th> <th style="text-align: right; padding: 5px;">Sati</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="padding: 5px;">1. Uvod u povijest islama</td> <td style="text-align: right; padding: 5px;">1</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">2. Ādem, a.s. – <i>Ebul-bešer</i>, prvi čovjek na Zemlji i otac čovječanstva</td> <td style="text-align: right; padding: 5px;">1</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">3. Nūh, a.s. – <i>Ebul-bešer es-sānī</i>, drugi otac čovječanstva</td> <td style="text-align: right; padding: 5px;">1</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">4. Ibrāhīm, a.s. – <i>Haśīlullāh</i>, predak Muhammeda, s.a.v.s., i graditelj Ka'be</td> <td style="text-align: right; padding: 5px;">2</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">5. Mūsā, a.s. – <i>Kelīmullāh</i>, poslanik koji se usprotivio faraonu i njegovoj tiraniji</td> <td style="text-align: right; padding: 5px;">2</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">6. Ḥasā, a.s., sin Merjemin</td> <td style="text-align: right; padding: 5px;">2</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">Ukupno (oblast I):</td> <td style="text-align: right; padding: 5px;">9</td> </tr> <tr> <th style="text-align: left; padding: 5px;">II tematska cjelina/oblast: <i>Sīrā – životopis posljednjeg Allahovog poslanika Muhammeda, s.a.v.s.</i></th> <th style="text-align: right; padding: 5px;"></th> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">1. Kurejšije iz doline, <i>Zemzem</i> i zavjet na žrtvovanje</td> <td style="text-align: right; padding: 5px;">1</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">2. Potreba za poslanikom i Godina slona</td> <td style="text-align: right; padding: 5px;">1</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">3. Život, narav i vjerovanja Arapa Arabijskog poluotoka (predislamski period) i prilike u svijetu pred pojавu Muhammeda, a.s.</td> <td style="text-align: right; padding: 5px;">2</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">4. Genealogija i pojava Muhammeda, a.s. (rođenje i odgoj, 570/571-576.)</td> <td style="text-align: right; padding: 5px;">1</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">5. Dva gubitka i boravak kod djeda i amidže (576-595.)</td> <td style="text-align: right; padding: 5px;">1</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">6. Viteški savez, ženidba i duhovno traganje (595-610.)</td> <td style="text-align: right; padding: 5px;">1</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">7. Prva objava i prvi muslimani (610.)</td> <td style="text-align: right; padding: 5px;">2</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">8. Tajno (diskretno) pozivanje/djelovanje, poziv rodbini i javno pozivanje u islam (610-613.)</td> <td style="text-align: right; padding: 5px;">2</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">9. Otpor, ponižavanje i progonstvo (prva i druga migracija muslimana u Abesiniju, 615-616.)</td> <td style="text-align: right; padding: 5px;">1</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">10. Godine velikih iskušenja (sveopći bojkot, <i>Senetul-huzn</i>, 616-619.)</td> <td style="text-align: right; padding: 5px;">1</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">11. Uzdignuće i nade (sastanci na 'Akkabi, Isra' i Mi'radž, 619-622.)</td> <td style="text-align: right; padding: 5px;">2</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">12. Hidžra: uzroci, tok i njeni rezultati (622.)</td> <td style="text-align: right; padding: 5px;">2</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">13. Medinski period poslanstva (prva zajednica muslimana u Medini i Medinska povelja, 622-623.)</td> <td style="text-align: right; padding: 5px;">2</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">14. Bitka na Bedru: uzroci, povod, poruke i posljedice (624.)</td> <td style="text-align: right; padding: 5px;">2</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">15. Bitka na Uhudu: uzroci, povod, poruke i poraz (625.)</td> <td style="text-align: right; padding: 5px;">2</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">16. Sukobi s jevrejima (prevare i izdaja): Benu Nedir i pripreme saveznika za opsadu Medine (625-627.)</td> <td style="text-align: right; padding: 5px;">1</td> </tr> </tbody> </table>	I tematska cjelina/oblast: <i>Ulul-'azm – posebno odabrani Allahovi poslanici: poslanici odluke (period do posljednjeg poslanstva)</i>	Sati	1. Uvod u povijest islama	1	2. Ādem, a.s. – <i>Ebul-bešer</i> , prvi čovjek na Zemlji i otac čovječanstva	1	3. Nūh, a.s. – <i>Ebul-bešer es-sānī</i> , drugi otac čovječanstva	1	4. Ibrāhīm, a.s. – <i>Haśīlullāh</i> , predak Muhammeda, s.a.v.s., i graditelj Ka'be	2	5. Mūsā, a.s. – <i>Kelīmullāh</i> , poslanik koji se usprotivio faraonu i njegovoj tiraniji	2	6. Ḥasā, a.s., sin Merjemin	2	Ukupno (oblast I):	9	II tematska cjelina/oblast: <i>Sīrā – životopis posljednjeg Allahovog poslanika Muhammeda, s.a.v.s.</i>		1. Kurejšije iz doline, <i>Zemzem</i> i zavjet na žrtvovanje	1	2. Potreba za poslanikom i Godina slona	1	3. Život, narav i vjerovanja Arapa Arabijskog poluotoka (predislamski period) i prilike u svijetu pred pojавu Muhammeda, a.s.	2	4. Genealogija i pojava Muhammeda, a.s. (rođenje i odgoj, 570/571-576.)	1	5. Dva gubitka i boravak kod djeda i amidže (576-595.)	1	6. Viteški savez, ženidba i duhovno traganje (595-610.)	1	7. Prva objava i prvi muslimani (610.)	2	8. Tajno (diskretno) pozivanje/djelovanje, poziv rodbini i javno pozivanje u islam (610-613.)	2	9. Otpor, ponižavanje i progonstvo (prva i druga migracija muslimana u Abesiniju, 615-616.)	1	10. Godine velikih iskušenja (sveopći bojkot, <i>Senetul-huzn</i> , 616-619.)	1	11. Uzdignuće i nade (sastanci na 'Akkabi, Isra' i Mi'radž, 619-622.)	2	12. Hidžra: uzroci, tok i njeni rezultati (622.)	2	13. Medinski period poslanstva (prva zajednica muslimana u Medini i Medinska povelja, 622-623.)	2	14. Bitka na Bedru: uzroci, povod, poruke i posljedice (624.)	2	15. Bitka na Uhudu: uzroci, povod, poruke i poraz (625.)	2	16. Sukobi s jevrejima (prevare i izdaja): Benu Nedir i pripreme saveznika za opsadu Medine (625-627.)	1
I tematska cjelina/oblast: <i>Ulul-'azm – posebno odabrani Allahovi poslanici: poslanici odluke (period do posljednjeg poslanstva)</i>	Sati																																																		
1. Uvod u povijest islama	1																																																		
2. Ādem, a.s. – <i>Ebul-bešer</i> , prvi čovjek na Zemlji i otac čovječanstva	1																																																		
3. Nūh, a.s. – <i>Ebul-bešer es-sānī</i> , drugi otac čovječanstva	1																																																		
4. Ibrāhīm, a.s. – <i>Haśīlullāh</i> , predak Muhammeda, s.a.v.s., i graditelj Ka'be	2																																																		
5. Mūsā, a.s. – <i>Kelīmullāh</i> , poslanik koji se usprotivio faraonu i njegovoj tiraniji	2																																																		
6. Ḥasā, a.s., sin Merjemin	2																																																		
Ukupno (oblast I):	9																																																		
II tematska cjelina/oblast: <i>Sīrā – životopis posljednjeg Allahovog poslanika Muhammeda, s.a.v.s.</i>																																																			
1. Kurejšije iz doline, <i>Zemzem</i> i zavjet na žrtvovanje	1																																																		
2. Potreba za poslanikom i Godina slona	1																																																		
3. Život, narav i vjerovanja Arapa Arabijskog poluotoka (predislamski period) i prilike u svijetu pred pojавu Muhammeda, a.s.	2																																																		
4. Genealogija i pojava Muhammeda, a.s. (rođenje i odgoj, 570/571-576.)	1																																																		
5. Dva gubitka i boravak kod djeda i amidže (576-595.)	1																																																		
6. Viteški savez, ženidba i duhovno traganje (595-610.)	1																																																		
7. Prva objava i prvi muslimani (610.)	2																																																		
8. Tajno (diskretno) pozivanje/djelovanje, poziv rodbini i javno pozivanje u islam (610-613.)	2																																																		
9. Otpor, ponižavanje i progonstvo (prva i druga migracija muslimana u Abesiniju, 615-616.)	1																																																		
10. Godine velikih iskušenja (sveopći bojkot, <i>Senetul-huzn</i> , 616-619.)	1																																																		
11. Uzdignuće i nade (sastanci na 'Akkabi, Isra' i Mi'radž, 619-622.)	2																																																		
12. Hidžra: uzroci, tok i njeni rezultati (622.)	2																																																		
13. Medinski period poslanstva (prva zajednica muslimana u Medini i Medinska povelja, 622-623.)	2																																																		
14. Bitka na Bedru: uzroci, povod, poruke i posljedice (624.)	2																																																		
15. Bitka na Uhudu: uzroci, povod, poruke i poraz (625.)	2																																																		
16. Sukobi s jevrejima (prevare i izdaja): Benu Nedir i pripreme saveznika za opsadu Medine (625-627.)	1																																																		

	17. Opsada Medine (pohod saveznika, događaj na Hendeku, 627.)	2
	18. Ugovor/sporazum na Hudejbijji/El-Merraru (628.)	2
	19. Zauzimanje jevrejskih utvrda (Hajbera) i pokušaj trovanja Muhammeda, a.s. (628.)	1
	20. Prvi sukob muslimana s Bizantijcima – vojna ekspedicija muslimana zbog ubistva izaslanika i Bitka na Mu'ti (629.)	1
	21. Povratak kući: Oslobođenje Mekke (630.)	2
	22. Benu Hevazin i njihovi saveznici protiv muslimana na Hunejnu (630.)	1
	23. Preventivni vojni pohod muslimana na Tebuk (631.)	1
	24. Deklaracija na Mini (631.)	1
	25. Oprosni hadždž i govor na Arefatu (<i>Hadždžul-belāg, Hadždžul-wedā'</i> , 632.)	2
	26. Bolest i preseljenje Muhammeda, s.a.v.s., na Ahiret (632.)	1
	27. Ličnost i narav Muhammeda, s.a.v.s.	1
	28. Odgoj i obrazovanje u doba Muhammeda, s.a.v.s.	1
	29. Vojno uređenje države u vrijeme Muhammeda, s.a.v.s.	1
	Ukupno (oblast II):	41
	III tematska cjelina/oblast: <i>Hulefā' er-rāšidūn – pravovjerni halife (632-661.)</i>	
	1. Institucija <i>hilāfeta</i>	1
	2. Ebū Bekr es-Siddīk, r.a. (632-634.)	2
	3. Omer ibn Hattāb, r.a. (634-644.)	2
	4. Osmān ibn Affān, r.a. (644-656.)	2
	5. Alija ibn Ebi Tālib, r.a. (656-661.)	2
	6. Pojava Šī'ijske i haridžija	1
	7. Islamska država u vrijeme prve četverice halifa	1
	Ukupno (oblast III):	11
	IV tematska cjelina/oblast: <i>Emevije (661-750.)</i>	
	1. Emevije (ime, porijeklo i dolazak na vlast) i Mu'āvija ibn Ebī Sufjān – diplomata (661-680.)	2
	2. Jezīd I i dvovlašće u državi (h. Husejn i Zubejr Abdullah, 680-683/683-692.)	2
	3. 'Abdul-Melik b. Mervān i osvajanje Španije – konsolidacija (685-705.)	2
	4. Velīd ibn 'Abdil-Melik – graditelj (705-715.)	1
	5. Omer b. 'Abdil-'Azīz i ostale halife Emevija (717-720 / 720-750.)	1
	6. Karakteristike vladavine Emevija (vlast i kulturna ostvarenja)	1
	Ukupno (oblast IV):	9
	UKUPNO (oblasti I+II+III+IV):	70
Odgjono-obrazovni ishodi učenja	I tematska cjelina/oblast: <i>Ulul-'azm – posebno odabrani Allahovi poslanici: poslanici odluke (period do posljednjeg poslanstva)</i>	
	<ol style="list-style-type: none"> Učenik definira i primjenjuje osnovne terminus technicus povijesti islama (<i>qaṣaṣ, historija, povijest, hijeropovijest, mīsāq...</i>). Učenik razumije što sve može utjecati na pisanje povijesti; otkriva različita povjesna gledišta na povjesne događaje i određuje kontekst u kojem su ta gledišta nastala (kritičko mišljenje). 	

	<ol style="list-style-type: none"> 3. Učenik navodi osnovne podatke o životima i sudbinama (poslanstvo, objava, iskušenja i grijesi naroda...) <i>ulul'-azm</i> – posebno odabranih Allahovih poslanika (poslanika odluke). 4. Učenik objašnjava i rekonstruira hijeropovijesni kontekst i život <i>ulul'-azm</i> – posebno odabranih Allahovih poslanika (poslanika odluke). 5. Učenik utvrđuje na koji način dolazi do promjena u različitim hijeropovijesnim razdobljima, objašnjava kako se neki oblici mogu promjeniti, dok drugi ostaju isti; razumije složenost promjena i njihov utjecaj na vrijednosti i vjerovanja; utvrđuje ključne prekretnice u hijeropovijesti i određuje uzroke koji su doveli do promjena i dugoročnih posljedica tih promjena.
	<p>II tematska cjelina/oblast: <i>Sīrā – životopis posljednjeg Allahovog poslanika Muhammeda, s.a.v.s.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Učenik navodi osnovne biografske podatke o posljednjem Allahovom poslaniku Muhammedu, s.a.v.s. 2. Učenik razumije povjesno razdoblje života posljednjeg Allahovog poslanika Muhammeda, s.a.v.s., kako su povezani događaji u njemu, objašnjava glavne događaje, procese i probleme iz ovog perioda, smještajući ljudе i događaje u vremenski i prostorni okvir. 3. Učenik razumije i razlikuje uzrok i posljedicu određenih povjesnih pojava iz života posljednjeg Allahovog poslanika Muhammeda, s.a.v.s., te ih analizira i iz današnje perspektive. 4. Učenik daje kritički osvrt o prekretnicama, promjenama i posljedicama u životu posljednjeg Allahovog poslanika Muhammeda, s.a.v.s. 5. Učenik uočava i prepoznaje islamske, a ujedno i univerzalne, moralne vrijednosti iz životopisa posljednjeg Allahovog poslanika Muhammeda, s.a.v.s.
	<p>III tematska cjelina/oblast: <i>Hulefā' er-rāšidūn – pravovjerni halife (632-661.)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Učenik navodi osnovne biografske podatke <i>Hulefā' er-rāšidūn</i> – pravovjernih halifa. 2. Učenik razumije povjesno razdoblje života <i>Hulefā' er-rāšidūn</i> – pravovjernih halifa, kako su povezani događaji u njemu, objašnjava glavne događaje, procese i probleme iz ovog perioda, smještajući ljudе i događaje u vremenski i prostorni okvir. 3. Učenik razumije i razlikuje uzrok i posljedicu određenih povjesnih pojava iz perioda pravovjernih halifa. 4. Učenik daje kritički osvrt o prekretnicama, promjenama i posljedicama u periodu vladavine pravovjernih halifa. 5. Učenik uočava i prepoznaje islamske, a ujedno i univerzalne, moralne vrijednosti iz života pravednih halifa.
	<p>IV tematska cjelina/oblast: <i>Emevije (661-750.)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Učenik navodi temeljne karakteristike Emevijske dinastije. 2. Učenik razumije povjesno razdoblje Emevijske dinastije, kao prve dinastije u povijesti islama i nosilaca hilāfeta, kako su povezani događaji u njemu, objašnjava glavne događaje, procese i probleme iz ovog perioda, smještajući ljudе i događaje u vremenski i prostorni okvir.

	<p>3. Učenik razumije i razlikuje uzrok i posljedicu određenih povijesnih pojava iz perioda Emovijske dinastije.</p> <p>4. Učenik daje kritički osrvt o prekretnicama, promjenama i posljedicama u periodu vladavine Emovijske dinastije (sa sjedištem u Damasku).</p> <p>5. Učenik uočava i prepoznaje islamske, a ujedno i univerzalne, moralne vrijednosti iz života pojedinih emovijskih halifa i istaknutih ličnosti iz ovog perioda.</p>
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> navesti temeljne informacije o životima i najznačajnijim povijesnim događajima <i>ulul-'azm</i> – posebno odabranih Allahovih poslanika (poslanika odluke), posebno Muhammeda, s.a.v.s. – posljednjeg Allahovog poslanika, potom četverice pravednih halifa i o Emovijskoj dinastiji, razumijevati različita hijeropovijesna razdoblja, kako su povezani događaji u njima, objašnjavati glavne događaje, procese i probleme iz različitih perioda (povijesnih dionica), smještajući ljude i događaje u vremenski i prostorni okvir, razumijevati i razlikovati uzroke i posljedice određenih povijesnih pojava, dati kritički osrvt o prekretnicama, promjenama i posljedicama u različitim hijeropovijesnim i povijesnim dionicama i periodima, uočavati i prepoznavati islamske, a ujedno i univerzalne, moralne vrijednosti iz života najodabranijih Božijih poslanika i posljednjeg Allahovog Poslanika, s.a.v.s., pravednih halifa i istaknutih ličnosti iz doba Emovijske dinastije.
Metode izvođenja nastave	<ul style="list-style-type: none"> predavanja, diskusione grupe, dijaloške grupe, individualne vježbe, pravljenje mapa/grafikona/matrica, kvizovi/testovi, analiza (teksta/stručne literature), pregled materijala, elektronsko učenje, pisanje refleksija na nastavni sat, prezentacije.
Oblici rada	<ul style="list-style-type: none"> individualni i individualizirani oblici rada, grupni oblici rada, rad u parovima, frontalni oblik rada, praktični rad.
Strategije učenja i nastave didaktičko-metodičke upute	<ul style="list-style-type: none"> Ovim programom nastavnog predmeta <i>Povijest islama</i> obuhvaćene su samo ključne teme i najznačajniji događaji iz četiri navedene tematske cjeline/oblasti i ne treba se opterećivati detaljnim pojašnjenjima i udubljivanjem u zadatu temu (prilagoditi mogućnostima i interesima generacije učenika s kojom se radi određene školske godine).

	<ul style="list-style-type: none"> Nastavnik bi trebalo da se temeljito pripremi za svaku temu i za svaki nastavni sat, tako što će iščitavati više tekstova od onoga što učenici pripremaju; od nastavnika se očekuje da daje smjer svakoj temi, bilo da je obrađuje on ili učenici, da uočava ono što je najbitnije, da podstiče iznošenje i sučeljavanje divergentnih mišljenja učenika, te izvođenje argumentiranih zaključaka, a da bi kompetentno odgovorio svome zadatku, nastavnik treba da kontinuirano prati stručnu literaturu i relevantne časopise. U metodološkom smislu, nastavnik treba da bira one oblike rada i nastavne metode koji omogućavaju najširu samostalnost učenika u radu, razvijanje osjećaja za historijsko rasuđivanje i kritičko mišljene; pored frontalnog i grupnog rada, preferirati individualne oblike rada. Preporučuje se, prilikom obrade novih nastavnih jedinica i sadržaja oblasti koje su definirane ovim programom nastavnog predmeta <i>Povijest islama</i>, inovativnost predmetnog nastavnika i primjena različitih (prethodno navedenih i drugih) metoda izvođenja nastave i oblika rada (polivalentna metodologija rada). U realizaciji ponuđenog programa, kao i odabiru novih tema i nastavnih jedinica, potrebno je obratiti pažnju na korelaciju sadržaja <i>Povijesti islama</i> sa sadržajima drugih nastavnih predmeta, kao što su: <i>Ahlak</i>, <i>Akaid</i>, <i>Fikh</i>, <i>Hadis</i>, <i>Historija</i>, <i>Geografija</i>, <i>Sociologija</i>, <i>Arapski jezik</i>, <i>Bosanski jezik...</i>, te konkretne primjere sadržaja koji se obrađuju pronalaziti upravo u sadržajima koji su obrađeni ili se obrađuju u okviru spomenutih i drugih nastavnih predmeta, U ponuđenom nastavnom programu odabrani su oni sadržaji na kojima se može ostvarivati spoznajni, humanistički, patriotski, moralni i estetski odgoj učenika, tako da navedeni sadržaji treba da doprinesu razvijanju interesovanja, promišljanja i formiranja historijske svijesti kod učenika, kao humanističkog cilja koji vodi ka ravnopravnosti, vjerskim slobodama i prosperitetu svih ljudi.
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	<ul style="list-style-type: none"> redovno i blagovremeno prisustvo nastavi i izvršavanje školskih obaveza, aktivno učešće u nastavi, učešće u početnim ili inicijalnim provjerama znanja, s ciljem uvida u dostignuti nivo postignuća učenika u pojedinom razredu, učešće u usmenom, pismenom i praktičnom provjeravanju znanja i postignuća (svi usmeni, pismeni ili praktični oblici provjere postignutog nivoa kompetencija učenika – znanja, samostalnosti i odgovornosti prema radu), po potrebi i uz instrukcije predmetnog nastavnika, aktivno učešće u grupnom radu i projektnom zadatku, vođenje učeničke sveske (izraz i odraz učeničke marljivosti, kreativnosti, preglednosti, odgovornosti i postupnosti), izvršavanje domaćih zadataća, čitanje primarne literature (obavezno) i preporučene, sekundarne literature (opcionalno).
Metode provjere znanja sa strukturu ocjene	Kriteriji vrednovanja postignuća učenika proizlaze iz: <ul style="list-style-type: none"> Nastavnog plana i programa medresa Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini,

<p>(smjernice za praćenje i ocjenjivanje-vrednovanje postignuća učenika)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ishoda učenja, kojima se definiraju nivoi znanja učenika, • Pravilnika o praćenju, vrednovanju i ocjenjivanju znanja učenika osnovnih i srednjih škola. <p>U toku nastavne, odnosno školske godine, redovnim učenicima se dva puta utvrđuje zaključna ocjena iz nastavnog predmeta (na kraju i polugodišta i na kraju nastavne odnosno školske godine).</p> <p>Kako bi bila izvedena zaključna ocjena iz predmeta <i>Povijest islama</i>, učenik mora biti ocijenjen s najmanje tri ocjene (nastava iz ovog predmeta se realizira u dva sata sedmično), a zaključnu ocjenu iz ovog nastavnog predmeta utvrđuje predmetni nastavnik. Zaključna ocjena je izraz postignutog nivoa učenikovih kompetencija u nastavnom predmetu i rezultat ukupnog procesa vrednovanja tokom nastavne godine, a izvodi se na osnovu elemenata vrednovanja. Zaključna ocjena iz nastavnog predmeta na kraju nastavne godine ne mora proizlaziti iz aritmetičke sredine svih upisanih ocjena prvog i drugog polugodišta, a prilikom zaključivanja ocjene na kraju nastavne godine ne uzima se u obzir zaključna ocjena iz prvog polugodišta.</p>	
Tehnike ocjenjivanja		
Usmeno provjeravanje znanja	Pismeno provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja
<p>Prilikom usmene provjere znanja do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja učenika. Usmeni oblici provjere provode se kontinuirano tokom cijele godine. Usmeno provjeravanje i ocjenjivanje učenika može se provoditi na svakom nastavnom satu. Usmena provjera znanja vremenski traje onoliko koliko procijeni nastavnik, u skladu s potrebama i interesima učenika, a u pravilu, treba trajati do 15 minuta. Ocjenjivanje učenika prilikom usmenog provjeravanja znanja iz ovog nastavnog predmeta je brojčano. Brojčane ocjene su: odličan (5), vrlo dobar (4), dobar (3), dovoljan (2) i nedovoljan (1).</p>	<p>Pod pismenim provjeravanjem znanja podrazumijevaju se svi pisani oblici provjere koji rezultiraju ocjenom učenikovog pisanog rada. One se, osim trajanjem, mogu razlikovati formom i obimom nastavnog sadržaja. Pisano provjeravanje znanja vrši se poslije obrađenih i uvježbanih nastavnih sadržaja, kontinuirano tokom cijele nastavne godine. Sadržaji pisane provjere moraju biti prilagođeni vremenskom okviru pisane provjere. Ocjene pisanih provjera se upisuju u odjeljenjsku knjigu s datumom realizacije. Nastavnik je dužan upoznati učenike prije pisane provjere</p>	<p>Od ostalih općih tehnika ocjenjivanja učenika možemo izdvojiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocjenjivanje kod grupnog rada učenika koristi se da bi se ocijenila cijela grupa ili pojedinac. Ovakvom načinu ocjenjivanja treba da prethodni jasan zadatak i kriterij ocjenjivanja unutar grupe; - ocjenjivanje projektnog zadatka koji rješava učenik ili grupa učenika, a uvodi ih u istraživanje i pronalaženje, te pisano ili verbalno izvještavanje o urađenom; - ocjenjivanje učeničke sveske, u koju učenik unosi bilješke i vježbe iz određenog predmeta, ocjenjuje se učenikova marljivost, kreativnost,

	<p>s obimom, sadržajem, vremenskim okvirom i načinom rješenog provođenja. Nastavnik je dužan upoznati učenike prije pisane provjere o kriterijima, načinu, skali i postupku vrednovanja. Nastavnik je dužan pisanu provjeru blagovremeno najaviti. Kod ove vrste provjere usvojenog znanja učenika, broj osvojenih bodova pretvara se u brojčane ocjene po sljedećoj skali:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0-40% nedovoljan (1), - 41-55% dovoljan (2), - 56-70% dobar (3), - 71-85% vrlo dobar (4), i - 86-100% odličan (5). 	<p>preglednost, odgovornost i postupnost;</p> <p>- ocjenjivanjem domaćih zadaća ocjenjuje se učenikova tačnost, odgovornost i trud.</p>
Udžbenici i literatura:	<p>Udžbenici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mustafa Spahić, <i>Povijest islama 1 i 2</i>, El-Kalem, Sarajevo, 1999. <p>Literatura:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Besim Korkut, <i>Istorija islama</i>, Sarajevo, 1935. 2. Enver Alić, <i>Historija islama</i>, Kalesija, 2007. 3. Martin Lings, <i>Muhammed - život Vjerovjesnika islama zasnovan na najranijim izvorima</i>, Connectum, Sarajevo, 2007. 4. Tarik Ramadan, <i>Stopama Božjeg poslanika: pouke iz života Muhammeda</i>, a.s., Udruženje Ilmijje Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2010. <p>Literatura za profesore:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Malise Ruthven i Azim Nanji, <i>Historijski atlas islama</i>, s engleskog preveo: Fikret Pašanović, Libris, Sarajevo, 2008. 2. Muhammed Hamidullah, <i>Muhammed</i>, a.s., I-II, El-Kalem, Sarajevo, 1990. 3. Shawqi Abu Khalil, <i>Atlas Poslanikovog, s.a.v.s., životopisa</i>, Libris, Sarajevo, 2008. 	

Povijest islama II razred

POVIJEST ISLAMA			Šifra predmeta:
Razred: Drugi (II)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	<p>U okviru predmeta <i>Povijest islama</i> u drugom razredu (SŠ-POV2-O-V1) učenici će se upoznati sa šest tematskih cjelina/oblasti: <i>Abbasijje, Islam i muslimani u Španiji, Samostalne dinastije i križarski ratovi, Osmanlje, Islam, Muslimani i Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini i Sveti islama i muslimani u svijetu</i>. U drugom razredu pred učenike su, za razliku od nastavnog programa ovog predmeta u prvom razredu, postavljeni nešto složeniji odgojno-obrazovni ciljevi i programski sadržaji iz navedenih oblasti. Svoje spoznaje iz nastavnog predmeta <i>Povijest islama</i> učenici treba da upotpune spoznajama o poziciji u kojoj se nalaze muslimani u svijetu, posebno muslimani Bosne i Hercegovine, kao „najzapadniji autohtoni muslimanski narod čije je mišljenje zanimljivo kao dvostruki mač: most koji vodi od Zapada na Istok, i koji vodi od Istoka na Zapad“, i Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, kako bi se što bolje odredili prema sadašnjim društvenim procesima i perspektivama u našoj budućnosti.</p>		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Svaki čovjekov trag, otisak i ostvarenje u stvorenome svijetu, u okviru vremena i prostora, naziva se povijest. Tako su vrijeme i prostor jedina dva čovjekova zora, dva okvira i dvije tačke, između kojih i unutar kojih čovjek, kao svjesno, slobodno, umom, razumom i savješću obdareno biće, ostavlja svoje tragove i otiske u vremenu i prostoru. Jedan okvir (vrijeme) čovjek saznaće sistematskim i metodološkim proučavanjem povijesti, pomoću komparacije i analogije, a prostor ili prirodu, onaku kakva jest, stvorenu od Boga, proučava zemljopis ili geografija. Ideal povijesti je da proučava događaje onakve kakvi jesu, kako su se stvarno dogodili, da ih razumije i smisleno povezuje. U predmetu <i>Povijest islama</i> u drugom razredu (SŠ-POV2-O-V1) na jedan koherentan, konzistentan i sistematican način prezentiraju se i izlažu događaji od kraja Emevijske dinastije sa sjedištem u Damasku (750.), zatim Abbasijjska dinastija (750-1258-1261-1517.), islam i muslimani u Španiji, te najznačajnije samostalne dinastije i križarski ratovi. Imajući u vidu da u okviru nastavnog predmeta <i>Historija</i> učenici obrađuju i tretiraju Osmansko Carstvo, kao povjesno razdoblje jedne od dinastija u povijesti islama i nosioca hilāfeta, u predmetu <i>Povijest islama</i> učenici će saznati više podataka i karakteristika o teokratskoj organizaciji i konfesionalnom sistemu, odabranim uredbama i propisima o razlikovanju etno-konfesionalnih skupina u Osmanskom Carstvu, pravit će paralele osmanskog konfesionalizma sa konfesionalizacijom u Evropi, spoznat će razloge prelaska na islam u Bosni (teološko-politički pogled) i pojmiti osnovne odlike i najvažnije epohe islamsko-orientalne urbanizacije (s posebnim akcentom na ulogu vakufa). Osim toga, posebna pažnja i dobar dio predviđenog nastavnog fonda posvećen je islamu i muslimanima u Bosni i Hercegovini, kao i Islamskoj zajednici u Bosni i Hercegovini, kao jednoj i jedinstvenoj zajednici muslimana u Bosni i Hercegovini i Sandžaku, Hrvatskoj Sloveniji i Srbiji, muslimana Bošnjaka izvan domovinskih zemalja i drugih muslimana koji je prihvataju kao svoju. Učenici će, osim povjesnih činjenica o dolasku islama i muslimana na prostor Balkana, saznati na koji način je proteklo formiranje Islamske zajednice, kakav je bio njen položaj i uloga u različitim državno-pravnim okvirima i društvenim ambijentima, te će se upoznati i s određenim propisima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, kako bi se, kao odgovorni članovi društva, mogli</p>		

	<p>slobodno i odgovorno, uz poznavanje ostalih oblasti, nauka i propisa, pridržavati islamskih normi, štititi islamske vrijednosti i čuvati islamske običaje. Produbljujući spoznaje o poziciji u kojoj se nalaze muslimani u svijetu, posebno muslimani i Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, učenici bi trebalo da bolje razumiju aktualne društvene procese. U ovom predmetu učenici će steći temeljna znanja o najznačajnijim događajima, procesima, institucijama i ličnostima iz povijesti islama iz prethodno preciziranih povijesnih epoha. Osim toga, učenici će steći i vještina kritičkog promišljanja obrađenih događaja, ličnosti i procesa. Tu svakako treba spomenuti i sposobnost učenika da ključne događaje, ličnosti i procese sagleda iz više perspektiva. Pored poznavanja najvažnijih činjenica, datuma i povijesnih ličnosti, te razumijevanja temeljnih povijesnih pojmoveva i procesa, učenici će graditi i jačati sposobnost povijesnog mišljenja uvježbavanjem vještina hronološkog mišljenja, razumijevanja povijesnog kazivanja, analizom povijesnih događaja i interpretacija, povijesnog istraživanja, analizom vrijednosnih povijesnih tema i zauzimanja stavova.</p>
Ciljevi predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Podstaknuti učenike na promišljanja i spoznaje, utemeljene na autentičnim islamskim izvorima i relevantnoj historiografskoj literaturi, da dođu do hijeropovijesnih i naučno vjerodostojnih historijskih istina, te da na osnovu tih činjenica formiraju vlastitu percepciju o svijetu koji ih okružuje, • Učenike upoznati s najznačajnijim podacima o Abbasijjskoj dinastiji, drugoj dinastiji u povijesti islama i nosiocem hilāfeta, • Upoznati učenike s najznačajnijim činjenicama o islamu i muslimanima u Španiji, kulturnim i civilizacijskim domaćnjima Emevijske dinastije u Španiji i općenito muslimanskom prisustvu na tom prostoru, a posebnu pažnju obratiti na proces i projekat inkvizicije, kao organiziranog „progona“ <i>heretika</i> – neprijatelja „pravoverne crkve“, koja je bila usmjerena i protiv muslimana Španije, • Upoznati učenike s najznačajnijim samostalnim dinastijama u povijesti, njihovim temeljnim karakteristikama i odnosima prema Emevijskoj dinastiji sa sjedištem u Kordobi i Abbasijjskoj dinastiji sa sjedištem u Bagdadu i Kairu, • Pružiti učenicima uvid u osnovne odlike teokratske organizacije i konfesionalnog sistema, uredbi i propisa o razlikovanju etno-konfesionalnih grupa u Osmanskom Carstvu, te napraviti poređenja osmanskog konfesionalizma sa konfesionalizacijom u Evropi, potom učiniti jasnijim razloge prelaska na islam u Bosni (teološko-politički aspekt) i predočiti im osnovne odlike i najvažnije epohe islamsko-orientalne urbanizacije (s posebnim akcentom na ulogu vakufa), • Upoznati učenike s procesom širenja islama u Evropi i na Balkanu, političkim posljedicama tog širenja s fokusom na 14., 15. i 16. stoljeće, zatim saznavanje najosnovnijih aspekata orientalno-islamske kulture u Bosni u doba Osmanlija, položaju muslimana u Bosni i Hercegovini u 18. i 19. stoljeću, te formiranje Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, kao i položaj i izazovi muslimana i Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini danas, • Upoznavanje najvažnijih događaja i procesa u razvoju zajednice muslimana (<i>ummeh</i>) kao neodvojivog dijela šire ljudske zajednice,

	<ul style="list-style-type: none"> • Stjecanje i formiranje ključnih predodžbi o <i>Povijesti islama</i> kao nastavnom predmetu i njegovoj ulozi u povezivanju i razumijevanju drugih naučnih disciplina u oblasti općeobrazovnog područja, • Razvijanje spoznaja o nastanku, razvoju i nestanku pojedinih kultura i civilizacija, samostalnih dinastija i država, uz osjećaj dužnog respeksa prema njihovom doprinosu općem napretku i razvoju čovječanstva, uporedo s doprinosom islamske kulture i civilizacije, • Datim učenicima osnovne naznake o stanju i poziciji muslimana u svijetu danas, • Razvijati duh tolerancije, otvorenosti i razumijevanja prema drugom i drugaćijem u skladu s načelima islama i odlikama islamske kulture i civilizacije, • Spoznaja, na osnovu navedenih saznanja iz prošlosti i utvrđenih društveno-povijesnih zakonitosti, pozicije u kojoj se danas nalazi svijet islama, naša domovina Bosna i Hercegovina i Islamska zajednica u BiH, kako bi se što bolje odredilo prema sadašnjim društvenim procesima i perspektivama u našoj budućnosti, • Razvijanje kritičkog odnosa i odgovornosti za vlastito djelovanje u društvenoj sredini primjereno islamskim načelima, duhu tradicije islamske civilizacije, te vremenu i prilikama u kojima se nalazimo, • Ospozobljavanje učenika za razumijevanje, valorizaciju i samostalno korištenje primarnih islamskih izvora (Kur'ān i hadis), povijesnih izvora, građe i literature historijske provenijencije, • Razvijanje značitelje i iskrene zainteresiranosti učenika za vlastitu vjeru, odnosno proširivanje znanja o Bogu, životu, moralu i svijetu koji nas okružuje. 																				
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Nastavni predmet <i>Povijest islama</i> tretira i obrađuje islamsko obrazovno područje i zajedno s drugim nastavnim područjima (posebno s društvenim), međupredmetnim temama i predmetima podstiče razvoj specifičnih kompetencija učenika. Predmet <i>Povijest islama</i> je, zbog toga, u snažnoj korelaciji s nastavnim predmetima <i>Ahlak</i> , <i>Akaid</i> , <i>Fikh</i> , <i>Hadis</i> , <i>Historija</i> , <i>Geografija</i> , <i>Sociologija</i> , <i>Arapski jezik</i> , <i>Bosanski jezik</i> ... Temeljna predznanja iz navedenih i drugih predmeta i oblasti su ključna za <i>Povijest islama</i> i odgojno-obrazovne ciljeve koji se pred učenike postavljaju ovome predmetu. Mogućnosti međupredmetnih korelacija i korespondentnosti su izuzetno velike, a njima se razvijaju kognitivne sposobnosti potrebne u svim segmentima života – od učenja do percepcije svijeta koji nas okružuje. Uspješnost uočavanja i osnaživanja ovih korelacija ovisi i o povezanosti i saradnji nastavnika različitih nastavnih predmeta.																				
Tematske jedinice	<table border="1"> <thead> <tr> <th>I tematska cjelina/oblast: Abbasije</th> <th>Sati</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1. Abbasije (genealogija, uspostava vlasti, temeljne osobine)</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>2. Ebul-'Abbas es-Seffah i Ebu Dža'fer el-Mensur (750-754 / 754-775.)</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>3. Harun er-Rešid (786-808/809.)</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>4. Abdullah el-Me'mun (813-833.)</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>5. Početak slabljenja Abbasiske države</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>6. Navalna Mongola i kraj Bagdadskog hilafeta i kairski hilafet – reuspostava hilafeta</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>7. Kultura i civilizacija u vrijeme Abbasija</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>Ukupno (oblast I):</td> <td>10</td> </tr> <tr> <th>II tematska cjelina/oblast: Islam i muslimani u Španiji</th> <td></td> </tr> </tbody> </table>	I tematska cjelina/oblast: Abbasije	Sati	1. Abbasije (genealogija, uspostava vlasti, temeljne osobine)	1	2. Ebul-'Abbas es-Seffah i Ebu Dža'fer el-Mensur (750-754 / 754-775.)	1	3. Harun er-Rešid (786-808/809.)	2	4. Abdullah el-Me'mun (813-833.)	2	5. Početak slabljenja Abbasiske države	1	6. Navalna Mongola i kraj Bagdadskog hilafeta i kairski hilafet – reuspostava hilafeta	2	7. Kultura i civilizacija u vrijeme Abbasija	1	Ukupno (oblast I):	10	II tematska cjelina/oblast: Islam i muslimani u Španiji	
I tematska cjelina/oblast: Abbasije	Sati																				
1. Abbasije (genealogija, uspostava vlasti, temeljne osobine)	1																				
2. Ebul-'Abbas es-Seffah i Ebu Dža'fer el-Mensur (750-754 / 754-775.)	1																				
3. Harun er-Rešid (786-808/809.)	2																				
4. Abdullah el-Me'mun (813-833.)	2																				
5. Početak slabljenja Abbasiske države	1																				
6. Navalna Mongola i kraj Bagdadskog hilafeta i kairski hilafet – reuspostava hilafeta	2																				
7. Kultura i civilizacija u vrijeme Abbasija	1																				
Ukupno (oblast I):	10																				
II tematska cjelina/oblast: Islam i muslimani u Španiji																					

1. Dolazak muslimana u Španiju, Abdur-Rahman I (756-788.)	2
2. Abdur-Rahman III i Hakem II (912-961 / 961-976.)	1
3. Kraj vladavine Emavija u Španiji (1031.)	1
4. Kraj vladavine muslimana u Španiji (1492.)	2
5. Kultura i civilizacija muslimana u Španiji	1
6. Inkvizicija nad muslimanima u Španiji	2
Ukupno (oblast II):	9
III tematska cjelina/oblast: <i>Samostalne dinastije i križarski ratovi</i>	
1. Dinastije perzijskog porijekla (Buvejhije, 932-1055.)	1
2. Dinastije turskog porijekla (Seldžuci, 1037/39-1300.)	1
3. Dinastije arapskog porijekla (Fatimije u Egiptu, 909-1171.)	2
4. Ostale dinastije (Ejjubijje, 1171-1250. u Egiptu i Siriji i Salahuddin el-Ejjubi)	2
5. Križarski ratovi (1096-1291.)	2
Ukupno (oblast III):	8
IV tematska cjelina/oblast: <i>Osmanske</i>	
1. Teokratska organizacija i konfesionalni sistem Osmanskog Carstva	2
2. Uredbe i propisi o razlikovanju etno-konfesionalnih grupa	1
3. Paralele osmanskog konfesionalizma s konfesionalizacijom u Evropi	2
4. Razlozi prelaska na islam u Bosni (teološko-politički aspekt)	1
5. Islamsko-orientalna urbanizacija	2
Ukupno (oblast IV):	8
V tematska cjelina/oblast: <i>Islam, muslimani i Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini</i>	
1. Širenje islama u Evropi i na Balkanu	2
2. Širenje islama na Balkanu i Bosna u 14, 15. i 16. stoljeću	1
3. Političke posljedice širenja islama	1
4. Znameniti vakifi Bošnjaci u doba Osmanlija u 15. i 16. stoljeću	1
5. Kultura i civilizacija u Bošnjaka u 15. i 16. stoljeću	1
6. Islam i muslimani u Bosni i Hercegovina u 17. i 18. stoljeću	1
7. Bosna i Hercegovina od kraja 18. stoljeća do austrougarske okupacije	1
8. Vakuf i uloga ustanove vakufa u širenju islama, islamskog obrazovanja i kulture	2
9. Orientalno-islamska kultura u Bosni u vrijeme Osmanlija	2
10. Osnivanje Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u doba Austro-Ugarske Monarhije	2
11. Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini u doba Kraljevine SHS i Kraljevine Jugoslavije	2
12. Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini u vrijeme Drugog svjetskog rata i Narodne republike i Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije	2
13. Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini od raspada SFRJ i Agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu do danas	2
14. Islam, muslimani i Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini danas	2
Ukupno (oblast V):	22
VI tematska cjelina/oblast: <i>Svijet islama i muslimani u svijetu</i>	
1. Safavidi (Safevijije) i safavidska kultura u Perziji (1051-1736.)	1
2. Muslimani u Indiji – Mogulska kultura i civilizacija u Indiji (1526-1857/1858.)	1

	3. Islam u Kini i jugoistočnoj Aziji	1
	4. Kolonijalizam i nastanak nacionalnih država u muslimanskom svijetu	2
	5. Reformski pokreti	1
	6. Povratak muslimana na Zapad	2
	7. Zapadne imigracione politike	1
	8. Institucionalizacija i nastanak džamijske kulture na Zapadu	2
	9. Islamsko obrazovanje na Zapadu	2
	Ukupno (oblast VI):	13
	UKUPNO (oblasti I+II+III+IV+V+VI):	70
Odgjono-obrazovni ishodi učenja	I tematska cjelina/oblast: Abbasije	
	<p>1. Učenik navodi temeljne karakteristike Abbasijjske dinastije.</p> <p>2. Učenik razumije povjesno razdoblje Abbasijjske dinastije kao druge dinastije u povijesti islama i nosioca hilafeta, kako su povezani događaji u njemu, objašnjava glavne događaje, procese i probleme iz ovog perioda, smještajući ljude i događaje u vremenski i prostorni okvir.</p> <p>3. Učenik razumije i razlikuje uzrok i posljedicu određenih povjesnih pojava iz perioda Abbasijjske dinastije, posebno iz vremena abbasijjskih halifa Ebul-'Abbasa es-Seffaha, Ebu Dža'fera el-Mensura, Haruna er-Rešida i Abdullahe el-Me'muna.</p> <p>4. Učenik daje kritički osvrt o prekretnicama, promjenama i posljedicama u periodu vladavine Abbasijjske dinastije, te navodi i tumači osnovne razloge njenog slabljenja.</p> <p>5. Učenik uočava i prepoznaje islamske, a ujedno i univerzalne, moralne vrijednosti iz života pojedinih abbasijjskih halifa i istaknutih ličnosti iz ovog perioda.</p>	
	II tematska cjelina/oblast: Islam i muslimani u Španiji	
	<p>1. Učenik navodi osnovne biografske podatke emevijskih halifa u Španiji (Abdur-Rahman I, Abdur-Rahman III i Hakem II).</p> <p>2. Učenik razumije povjesno razdoblje života pojedinih emevijskih halifa u Španiji (Abdur-Rahman I, Abdur-Rahman III i Hakem II), kako su povezani događaji u tom razdoblju, objašnjava glavne događaje, procese i probleme iz ovog perioda, smještajući ljude i događaje u vremenski i prostorni okvir.</p> <p>3. Učenik razumije i razlikuje uzrok i posljedicu određenih povjesnih pojava iz vremena muslimanskog boravka (upravljanja/vladanja) u Španiji, te ih analizira i tumači iz današnje perspektive.</p> <p>4. Učenik daje kritički osvrt o prekretnicama, promjenama i posljedicama u periodu boravka (upravljanja/vladanja) muslimana u Španiji, posebno u kontekstu inkvizicije općenito, te španske inkvizicije posebno.</p> <p>5. Učenik uočava i prepoznaje islamske, a ujedno i univerzalne, moralne vrijednosti iz života pojedinih emevijskih halifa u Španiji, drugih muslimanskih vladara i istaknutih ličnosti iz ovog perioda.</p>	
	III tematska cjelina/oblast: Samostalne dinastije i krizarski ratovi	
	<p>1. Učenik navodi osnovne podatke o samostalnim dinastijama u (muslimanskom) svijetu (trajanje, teritorije, administrativni i kulturni centri, vladari, odnos prema abbasijjskoj državi i hilafetu i Emevijskom emiratu, a potom i hilafetu, u Španiji...).</p> <p>2. Učenik razumije povjesno razdoblje u kojem su na povjesnoj sceni izranjale samostalne dinastije u (muslimanskom) svijetu, kako su povezani događaji u njemu, objašnjava</p>	

	<p>glavne događaje, procese i probleme iz ovog perioda, smještajući ljude i događaje u vremenski i prostorni okvir.</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Učenik razumije i razlikuje uzrok i posljedicu određenih povijesnih pojava iz perioda samostalnih dinastija u (muslimanskom) svijetu, kao i kontekst i ambijent (motive i uzroke) pokretanja križarskih ratova. 4. Učenik daje kritički osrt o prekretnicama, promjenama i posljedicama u periodu trajanja samostalnih dinastija (sultanata, hilafeta...) u (muslimanskom) svijetu i gotovo dvostoljetnom trajanju križarskih ratova. 5. Učenik uočava i prepoznaje islamske, a ujedno i univerzalne, moralne vrijednosti iz života pojedinih sultana i halifa samostalnih dinastija u (muslimanskom) svijetu, drugih muslimanskih vladara i istaknutih ličnosti iz ovog perioda, posebno u kontekstu odbrane muslimanskog svijeta od križarskih nasrtaja i napada.
	<p>IV tematska cjelina/oblast: Osmanlje</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Učenik navodi temeljne karakteristike Osmanskog Carstva. 2. Učenik razumije povjesno razdoblje Osmanskog Carstva, kao jedne od dinastija u povijesti islama i nosioca hilafeta, kako su povezani događaji u njemu, objašnjava glavne događaje, procese i probleme iz ovog perioda, smještajući ljude i događaje u vremenski i prostorni okvir. 3. Učenik razumije i razlikuje uzrok i posljedicu određenih povijesnih pojava iz perioda Osmanskog Carstva. 4. Učenik razumije i tumači teokratsku organizaciju i konfesionalni sistem, (odabrane) uredbe i propise o razlikovanju etno-konfesionalnih skupina u Osmanskom Carstvu, pravi paralele osmanskog konfesionalizma s konfesionalizacijom u Evropi. 5. Učenik navodi i tumači razloge prelaska na islam u Bosni (teološko-politički pogled). 6. Učenik uočava i prepoznaje osnovne odlike i najvažnije epohe islamsko-orientalne urbanizacije (s posebnim akcentom na ulogu vakufa).
	<p>V tematska cjelina/oblast: Islam, muslimani i Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Učenik navodi temeljne informacije o Islamskoj zajednici u Bosni i Hercegovini. 2. Učenik navodi temeljne informacije širenju islama na Balkanu u 14, 15. i 16. stoljeću, kao i o političkim posljedicama širenja islama u Bosni, znamenitim vakifima Bošnjacima u doba Osmanske Carevine, ulozi ustanova vakufa u širenju islama, islamskog obrazovanja i kulture i općenito orientalno-islamskoj kulturi u Bosni u vrijeme Osmanlija. 3. Učenik razumije i tumači pozicioniranost Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini unutar bošnjačkog i drugih naroda i poznaje njezinu organizacijsku strukturu u različitim povijesnim dionicama. 4. Učenik razumije i razlikuje različite državno-pravne sisteme i društveno-ideološke okvire koje je prošla Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini od 1882. godine do danas. 5. Učenik daje kritički osrt o prekretnicama, promjenama i posljedicama u životu muslimana i Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. 6. Učenik uočava i prepoznaje islamske, a ujedno i univerzalne, moralne vrijednosti iz života pojedinih istaknutih ličnosti (npr. znamenitih vakifa u Bosni).
	<p>VI tematska cjelina/oblast: Svijet islama i muslimani u svijetu</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Učenik navodi temeljne karakteristike Safevijske (Safavidske) i Mogulske dinastije i informacije o dolasku islama u Indiju, Kinu i jugoistočnu Aziju.

	<p>2. Učenik definira kolonijalno razdoblje, razumijeva kako su povezani događaji u njemu, objašnjava glavne događaje, procese i probleme iz ovog perioda, smještajući ljudi i događaje u vremenski i prostorni okvir, te tumači nastanak nacionalnih država u muslimanskom svijetu.</p> <p>3. Učenik razumije i međusobno razlikuje različite reformske pokrete (u muslimanskom svijetu).</p> <p>4. Učenik daje kritički osvrt o prekretnicama, promjenama i posljedicama povratka muslimana na Zapad.</p> <p>5. Učenik navodi i tumači zapadne imigracione politike, te razumijeva proces institucionalizacije i nastanka džamijske kulture na Zapadu, kao i osnovne odrednice islamskog obrazovanja na Zapadu.</p>
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<p>Učenici će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> • navesti temeljne informacije o dinastiji Abbasijja, muslimanima u Španiji (711/756-1031/1492.), inkviziciji, samostalnim dinastijama u muslimanskom svijetu i križarskim ratovima, Osmanskoj Carevini, dolasku i širenju islama, muslimanima i Islamskoj zajednici u Bosni i Hercegovini i današnjem svijetu islama i muslimanima u svijetu, • razumijevati različita povjesna razdoblja, kako su povezani događaji u njima, objašnjavati glavne događaje, procese i probleme iz različitih perioda (povjesnih dionica), smještajući ljudi i događaje u vremenski i prostorni okvir, • razumijevati i razlikovati uzroke i posljedice određenih povjesnih pojava, • dati kritički osvrt o prekretnicama, promjenama i posljedicama u različitim povjesnim dionicama i periodima, • uočavati i prepoznavati islamske, a ujedno i univerzalne, moralne vrijednosti iz života istaknutih ličnosti iz pojedinih povjesnih epoha.
Metode izvođenja nastave	<ul style="list-style-type: none"> • predavanja, • diskusione grupe, • dijaloške grupe, • individualne vježbe, • demonstracija, • pravljenje mapa/grafikona/matrice, • kvizovi/testovi, • analiza (teksta/stručne literature), • pregled materijala, • elektronsko učenje, • pisanje refleksija na sat, • prezentacije.
Oblici rada	<ul style="list-style-type: none"> • individualni i individualizirani oblici rada, • grupni oblici rada, • rad u parovima, • frontalni oblik rada, • praktični rad.

Strategije učenja i nastave didaktičko-metodičke upute	<ul style="list-style-type: none"> • Programom nastavnog predmeta <i>Povijest islama</i> obuhvaćene su samo ključne teme i najznačajniji događaji iz četiri navedene tematske cjeline/oblasti i u njihovoj obradi je potrebno prilagoditi ih mogućnostima i interesima generacije učenika s kojom se radi određene školske godine. • Nastavnik bi trebalo da se temeljito pripremi za svaku temu i za svaki nastavni sat, tako što će iščitavati više tekstova od onoga broja koji učenici pripremaju; od nastavnika se očekuje da daje smjer svakoj temi, bilo da je obrađuje on ili učenici, da uočava ono što je najbitnije, da podstiče iznošenje i sučeljavanje divergentnih mišljenja učenika te izvođenje argumentiranih zaključaka, a da bi kompetentno odgovorio svome zadatku, nastavnik treba kontinuirano pratiti stručnu literaturu i relevantne časopise. • U metodološkom smislu, nastavnik treba da bira one oblike rada i nastavne metode koji omogućavaju najširu samostalnost učenika u radu, razvijanje osjećaja za historijsko rasuđivanje i kritičko mišljene. • Pored frontalnog i grupnog rada, preferirati individualne oblike. • Preporučuje se, prilikom obrade novih nastavnih jedinica i sadržaja oblasti koje su definirane ovim programom, inovativnost predmetnog nastavnika i primjena različitih, prethodno navedenih i drugih, metoda izvođenja nastave i oblika rada (polivalentna metodologija rada). • U realizaciji ponuđenog programa, kao i odabiru novih tema i nastavnih jedinica, potrebno je obratiti pažnju na korelaciju sadržaja <i>Povijesti islama</i> sa sadržajima drugih nastavnih predmeta, kao što su: <i>Ahlak, Akaid, Fikh, Hadis, Historija, Geografija, Sociologija, Arapski jezik, Bosanski jezik...</i>, te konkretne primjere sadržaja koji se obrađuju pronalaziti upravo u sadržajima koji su obrađeni ili se obrađuju u okviru spomenutih i drugih nastavnih predmeta. • U ponuđenom nastavnom programu odabrani su oni sadržaji pomoću kojih se može ostvarivati spoznajni, humanistički, patriotski, moralni i estetski odgoj učenika, tako da ti sadržaji treba da doprinesu razvijanju interesiranja, promišljanja i formiranja historijske svijesti kod učenika, kao humanističkog cilja koji vodi ka ravnopravnosti, vjerskim slobodama i prosperitetu svih ljudi.
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	<ul style="list-style-type: none"> • redovno i blagovremeno prisustvo nastavi i izvršavanje školskih obaveza; • aktivno učešće u nastavi; • učešće u početnim ili inicijalnim provjerama znanja s ciljem uvida u nivo postignuća učenika; • učešće u usmenom, pismenom i praktičnom provjeravanju znanja i postignuća (svi usmeni, pismeni i praktični oblici postignutog nivoa kompetencija učenika – znanja, samostalnosti i odgovornosti prema radu); • po potrebi i uz instrukcije predmetnog nastavnika aktivno učešće u grupnom radu i projektnom zadatku; • vođenje učeničke sveske (izraz i odraz učeničke marljivosti, kreativnosti, preglednosti, odgovornosti i postupnosti); • izvršavanje domaćih zadataća;

	<ul style="list-style-type: none"> čitanje primarne literature (obavezno) i preporučene, sekundarne literature (opcionalno). 						
	<p>Kriteriji vrednovanja postignuća učenika proizlaze iz:</p> <ul style="list-style-type: none"> Nastavnog plana i programa medresa Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, ishoda učenja, kojima se definiraju nivoi znanja učenika, pravilnika o praćenju, vrednovanju i ocjenjivanju znanja učenika osnovnih i srednjih škola. <p>U toku nastavne, odnosno školske godine, redovnim učenicima se dva puta utvrđuje zaključna ocjena iz nastavnog predmeta (na kraju I polugodišta i na kraju nastavne odnosno školske godine). Kako bi bila izvedena zaključna ocjena iz predmeta <i>Povijest islama</i>, učenik mora biti ocijenjen s najmanje tri ocjene (nastava iz ovog predmeta se realizira u dva sata sedmično), a zaključnu ocjenu iz ovog nastavnog utvrđuje predmetni nastavnik. Zaključna ocjena je izraz postignutog nivoa učenikovih kompetencija u nastavnom predmetu i rezultat ukupnog procesa vrednovanja tokom nastavne godine, a izvodi se na osnovu elemenata vrednovanja. Zaključna ocjena na kraju nastavne godine ne mora proizlaziti iz aritmetičke sredine svih upisanih ocjena prvog i drugog polugodišta, a prilikom zaključivanja na kraju nastavne godine ne uzima se u obzir zaključna ocjena iz prvog polugodišta.</p>						
Metode provjere znanja sa strukturu ocjene (smjernice za praćenje i ocjenjivanje - vrednovanje postignuća)	<p style="text-align: center;">Opće tehnike ocjenjivanja različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 33%;">Usmeno provjeravanje znanja</th> <th style="width: 33%;">Pismeno provjeravanje znanja</th> <th style="width: 33%;">Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="vertical-align: top;"> <p>Prilikom usmene provjere znanja do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja učenika. Usmeni oblici provjere provode se kontinuirano tokom cijele godine. Usmeno provjeravanje i ocjenjivanje učenika može se provoditi na svakom nastavnom satu. Usmena provjera znanja vremenski traje onoliko koliko procijeni nastavnik, u skladu s potrebama i interesima učenika, a u pravilu, treba trajati do 15 minuta. Ocjenjivanje učenika prilikom usmenog provjeravanja znanja iz ovog nastavnog predmeta je brojčano.</p> </td><td style="vertical-align: top;"> <p>Pod pisanim provjeravanjem podrazumijevaju se svi pisani oblici provjere koji rezultiraju ocjenom učenikovog pisanog rada. One se, osim trajanjem, mogu razlikovati formom i obimom nastavnog sadržaja. Pisano provjeravanje vrši se poslije obrađenih i uvježbanih nastavnih sadržaja, kontinuirano tokom cijele nastavne godine. Sadržaji pisane provjere moraju biti prilagođeni vremenskom okviru. Ocjene pisanih provjera se upisuju u odjeljenjsku knjigu s datumom realizacije. Nastavnik je dužan upoznati</p> </td><td style="vertical-align: top;"> <p>Od ostalih tehnika ocjenjivanja učenika možemo izdvojiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocjenjivanje kod grupnog rada koristi se da bi se ocijenila cijela grupa ili pojedinac. Ovakvom načinu ocjenjivanja treba da prethodni jasan zadatak i kriterij ocjenjivanja unutar grupe; - ocjenjivanje projektnog zadatka koji rješava učenik ili grupa učenika, a uvedi ih u istraživanje i pronalaženje, te pisano ili verbalno izvještavanje o urađenom; - ocjenjivanje učeničke sveske, u koju učenik unosi bilješke i vježbe iz određenog predmeta, ocjenjuje se učenikova </td></tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pismeno provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	<p>Prilikom usmene provjere znanja do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja učenika. Usmeni oblici provjere provode se kontinuirano tokom cijele godine. Usmeno provjeravanje i ocjenjivanje učenika može se provoditi na svakom nastavnom satu. Usmena provjera znanja vremenski traje onoliko koliko procijeni nastavnik, u skladu s potrebama i interesima učenika, a u pravilu, treba trajati do 15 minuta. Ocjenjivanje učenika prilikom usmenog provjeravanja znanja iz ovog nastavnog predmeta je brojčano.</p>	<p>Pod pisanim provjeravanjem podrazumijevaju se svi pisani oblici provjere koji rezultiraju ocjenom učenikovog pisanog rada. One se, osim trajanjem, mogu razlikovati formom i obimom nastavnog sadržaja. Pisano provjeravanje vrši se poslije obrađenih i uvježbanih nastavnih sadržaja, kontinuirano tokom cijele nastavne godine. Sadržaji pisane provjere moraju biti prilagođeni vremenskom okviru. Ocjene pisanih provjera se upisuju u odjeljenjsku knjigu s datumom realizacije. Nastavnik je dužan upoznati</p>	<p>Od ostalih tehnika ocjenjivanja učenika možemo izdvojiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocjenjivanje kod grupnog rada koristi se da bi se ocijenila cijela grupa ili pojedinac. Ovakvom načinu ocjenjivanja treba da prethodni jasan zadatak i kriterij ocjenjivanja unutar grupe; - ocjenjivanje projektnog zadatka koji rješava učenik ili grupa učenika, a uvedi ih u istraživanje i pronalaženje, te pisano ili verbalno izvještavanje o urađenom; - ocjenjivanje učeničke sveske, u koju učenik unosi bilješke i vježbe iz određenog predmeta, ocjenjuje se učenikova
Usmeno provjeravanje znanja	Pismeno provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja					
<p>Prilikom usmene provjere znanja do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja učenika. Usmeni oblici provjere provode se kontinuirano tokom cijele godine. Usmeno provjeravanje i ocjenjivanje učenika može se provoditi na svakom nastavnom satu. Usmena provjera znanja vremenski traje onoliko koliko procijeni nastavnik, u skladu s potrebama i interesima učenika, a u pravilu, treba trajati do 15 minuta. Ocjenjivanje učenika prilikom usmenog provjeravanja znanja iz ovog nastavnog predmeta je brojčano.</p>	<p>Pod pisanim provjeravanjem podrazumijevaju se svi pisani oblici provjere koji rezultiraju ocjenom učenikovog pisanog rada. One se, osim trajanjem, mogu razlikovati formom i obimom nastavnog sadržaja. Pisano provjeravanje vrši se poslije obrađenih i uvježbanih nastavnih sadržaja, kontinuirano tokom cijele nastavne godine. Sadržaji pisane provjere moraju biti prilagođeni vremenskom okviru. Ocjene pisanih provjera se upisuju u odjeljenjsku knjigu s datumom realizacije. Nastavnik je dužan upoznati</p>	<p>Od ostalih tehnika ocjenjivanja učenika možemo izdvojiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocjenjivanje kod grupnog rada koristi se da bi se ocijenila cijela grupa ili pojedinac. Ovakvom načinu ocjenjivanja treba da prethodni jasan zadatak i kriterij ocjenjivanja unutar grupe; - ocjenjivanje projektnog zadatka koji rješava učenik ili grupa učenika, a uvedi ih u istraživanje i pronalaženje, te pisano ili verbalno izvještavanje o urađenom; - ocjenjivanje učeničke sveske, u koju učenik unosi bilješke i vježbe iz određenog predmeta, ocjenjuje se učenikova 					

	<p>učenike s obimom, sadržajem, vremenskim okvirom i načinom provođenja pisane provjere. Također je dužan upoznati učenike o kriterijima, načinu, skali i postupku vrednovanja. Dužan je pisanu provjeru blagovremeno najaviti. Broj osvojenih bodova pretvara se u brojčane ocjene po sljedećoj skali:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0-40% nedovoljan (1), - 41-55% dovoljan (2), - 56-70% dobar (3), - 71-85% vrlo dobar (4), i - 86-100% odličan (5). 	<p>marljivost, kreativnost, preglednost, odgovornost i postupnost;</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocjenjivanjem domaćih zadaća ocjenjuje se učenikova tačnost, odgovornost i trud.
Udžbenici i literatura:	<p>Udžbenici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mustafa Spahić, <i>Povijest islama 3</i> (udžbenik za 3. razred medrese), El-Kalem, Sarajevo, 1999. 2. Mustafa Spahić, <i>Povijest islama 4</i> (udžbenik za 4. razred medrese), El-Kalem, Sarajevo, 1999. <p>Literatura:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Besim Korkut, <i>Istorija islama</i>, Sarajevo, 1935. 2. Malise Ruthven i Azim Nanji, <i>Historijski atlas islama</i>, s engleskog preveo: Fikret Pašanović, Libris, Sarajevo, 2008. <p>Literatura za profesore:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Adnan Jahić, <i>Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini za vrijeme monarhističke Jugoslavije (1918-1941)</i>, Zagreb 2010. 2. Filip Hiti, <i>Istorija Arapa</i>, Sarajevo, 1967. 3. Mustafa Imamović, <i>Historija Bošnjaka</i>, Sarajevo, 1997. 4. Selman Selhanović, <i>Bošnjački odgovori 2</i>, El-Kalem, Sarajevo, 5. Yvone Yazbeck Haddad, <i>Globalizacija islama, Oxfordska historija islama</i> (priredivač John L. Esposito), Centar za napredne studije, 2005. 	

B

JEZIČKO PODRUČJE

ISHODI UČENJA ZA JEZIČKO PODRUČJE

Nakon realizacije odgojno-obrazovnog procesa iz jezičkog područja učenici će moći:

1. Koristiti se jasnim i smislenim jezičkim konstrukcijama na bosanskom i stranim jezicima, u kojima su sadržaj, organizacija i stil primjereni zadatku, svrsi i publici;
2. Priprema se i sudjeluje djelotvorno u komunikaciji, razmjeni ideja i saradnji s različitim sagovornicima na bosanskom i na stranim jezicima;
3. Razumije razlike među književnim rodovima i zna vrste lirske, epske i dramske književnosti;
4. Primjenjuje znanja iz historije i teorije književnosti pri interpretaciji književnih tekstova;
5. Prepoznaje i objašnjava ključne ideje teksta i njihove razrade i razlikuje značenja smislenih cjelina opće i stručne tematike, usvajane tokom planirane tematske cijeline;
6. Primjenjuje i proširuje znanje iz fonetike, morfologije i sintakse bosanskog i stranih jezika;
7. Čita, razumijeva i analizira književne i informativne tekstove i njihove sadržaje;
8. Prepoznaje, analizira, upoređuje i upotrebljava gramatička i pravopisna pravila u govoru i pisanju;
9. Razlikuje i koristi se riječima, izrazima, strukturama i zakonitostima u stjecanju i razvoju jezičkih kompetancija;
10. Usvaja i ispravno se koristi novim riječima i izrazima, tumači njihova značenja iz teksta i utvrđuje kako izbor riječi utječe na značenje teksta;
11. Razumije ključne stavke, snalazi se u većini svakodnevnih situacija i govori o poznatim stvarima iz sfere vlastitog interesiranja na jednostavan način na arapskom i na engleskom jeziku;
12. Usvaja i koristi se fonetskim i morfološkim osnovama arapskog jezika i usvaja leksički minimum baziran na standardnom arapskom jeziku, kur'anskoj i hadiskoj leksici;
13. Koristiti se općim i usvajanim stručnim vokabularom u općoj i komunikaciji s izvornim govornikom;
14. Razumije složenije tekstove iz različitih oblasti uz pomoć rječnika i drugih pomagala;
15. Koristi se jezičkim resursima za organiziranje, strukturiranje i prilagođavanje poruke;
16. Razvija ljubav prema pismenom izražavanju i samostalno piše sastav na zadatu temu, vodeći pri tom računa o gramatičkim, pravopisnim i stilskim pravilima;
17. Prikuplja relevantne informacije iz više štampanih i digitalnih izvora, procjenjuje kredibilitet i preciznost svakog izvora i integrira informacije, istovremeno izbjegavajući plagiranje;
18. Koristi se literaturom, rječnicima i informacionom tehnologijom u traganju za informacijama, pisanju i prezentiranju radova i interakciji i saradnju s drugima;
19. Vlada upotrebotom odgovarajućih oblika i fonda riječi, transformira ih u jezičke konstrukcije i koristi se njima na nivou srednjeg stupnja poznавanja jezika;
20. Stiče naviku kontinuiranog čitanja, upoređuje, kritički razlikuje i vrednuje literaturu koju čita;
21. Razvija ljubav, pokazuje brigu i iskazuje spremnost za afirmaciju bosanskog jezika u komunikaciji i društvu u svim vidovima izražavanja;
22. Razvija kontinuirano četiri jezičke vještine: slušanje, razumijevanje, usmeno i pismo izražavanje u arapskom i engleskom jeziku, te jezicima izbornog područja;
23. Integrira usvojena znanja iz jezičkih disciplina u svakodnevnu govornu praksu i samostalno može napredovati u dalnjem usavršavanju jezičkih kompetencija, uz korištenje savremenih informacionih tehnologija.

8.

BOSANSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA BOSANSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

Opće uvodne napomene

BOSANSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST					Šifra predmeta:	
Nivo: Srednja škola		Broj sati sedmično	Broj sati godišnje	Ukupan broj sati u svim razredima	Status predmeta: redovni i izborni	
Razred	I	3	105	405	Redovni	
	II	3	105		Redovni	
	III	3	105		Redovni	
	IV	3	90		Redovni	
	III	2	70	130 = 535	Izborni	
	IV	2	60		Izborni	
Opis nastavnog predmeta	<p>Program nastave književnosti nastavlja se na osnovnoškolske programske sadržaje. Na osnovu dostignutih spoznaja, znanja i sposobnosti u osnovnoj školi, uspostavljaju se razvijeniji teorijski pristupi književnim pojivama, koji su se potvrđili u nauci o književnosti, te povjesno proučavanje svjetske, regionalne i bosanskohercegovačke književnosti. Najvažnije spoznaje o književnom djelu, njegovom stvaranju, recepciji, interpretaciji i proučavanju učenici stječu na reprezentativnim, antologijskim književnim djelima. Uspostavlja se komunikacijski model: pisac-djelo-primalac/čitalac. Spoznaje o književnim djelima omogućit će književnoteorijske i književnopovjesne zaključke.</p> <p>Program nastave iz Bosanskoga jezika polazi od dostignutog programskog nivoa iz jezika u osnovnoj školi i uspostavlja viši teorijsko-praktični nivo učenja. Povećavaju se obaveze teorijskog i praktičnog učenja i bavljenja jezikom.</p> <p>Program jezičkog izražavanja povezuje funkcionalne elemente programa književnosti i jezika, te drugih nastavnih programa. Predviđaju se različiti oblici usmenog i pisanih izražavanja.</p> <p>U nastavu jezičkog izražavanja uključuju se književnoumjetnički i neumjetnički tekstovi, na kojima se uočavaju pravila njihovog pisanja, tumačenja i razumijevanja.</p> <p>Medijska kultura je u savremenom životu i obrazovanju veoma važan segment i kao takva je zastupljena zajedno s jezičkim izražavanjem. Područje medijske kulture podrazumijeva recepciju sadržaja filma, pozorišne predstave, sadržaja štampe, kao i ovladavanje terminologijom važnom za snalaženje u svijetu filma, radija, televizije, štampe i interneta.</p> <p>Program komunikacije povezuje funkcionalne elemente programa književnosti i jezika, te drugih nastavnih programa. Predviđaju se različiti oblici usmenog izražavanja – razvijanje prezentacijskih vještina kroz kritičke obrade književnog i neknjiževnog teksta i sl. Učenici će u ovom području unaprijediti i svoje znanje iz oblasti funkcionalnih stilova, sposobit će se za kvalitetno pisanje manjeg naučnog rada, molbi, žalbi, biografija, različitih vrsta izjava i sl.</p> <p>Nastava bosanskog jezika i književnosti uspostavlja suodnos između književnosti i nastave izražavanja, baveći se jezikom i njegovom najvažnijom funkcijom – komunikacijskom funkcijom.</p>					
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Predmet Bosanski jezik i književnost ima vrlo važnu ulogu za:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tumačenje jezičkih pojava u naslijeđenim i novonastalim djelima; • odgoj u duhu jezičke tolerancije; 					

	<ul style="list-style-type: none"> • usvajanje lingvističkih znanja; • razvoj sposobnosti praktične primjene teorijskih znanja o jezičkim pojavama; • upoznavanje historije jezika i poimanje složene jezičke historije bosanske kulture; • upoznavanje sistema bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika na svim jezičkim nivoima i usvajanje gramatičkog sistema; • razumijevanje narječja bosanskog književnog jezika; • usmeno i pisano služenje jezikom u svakodnevnom ophođenju u savremenoj civilizaciji i društvu; • usvajanje pravopisnih i ortoepskih pravila i konvencija u skladu sa savremenom normom; • upoznavanje s pravilima standardnog jezika; • unapređivanje jezičke i funkcionalne pismenosti; • shvatanje potrebe stalnog učenja jezika; • razvijanje ljubavi prema bosanskom jeziku i književnosti; • produbljivanje književnih znanja i čitalačkih vještina; • obrazovanje i odgoj učenika kao slobodne, kreativne i kulturne ličnosti, kritičkog uma i oplemenjenog jezika i ukusa; • stjecanje jezičkog znanja, jezičke kulture i sposobnosti za upotrebu bosanskog jezika i književnosti u svim tekstualnim vrstama i funkcionalnim stilovima; • stjecanje književnog znanja, književne kulture i sposobnosti, kako bi učenici mogli samostalno čitati književna djela, razumijevati ih, tumačiti i procjenjivati; • stjecanje jezičke, književne i medijske kulture, kojom se pojedinac potvrđuje kao društveno biće, sposobno za život s drugima.
Ciljevi predmeta	Ciljevi nastave predmeta Bosanski jezik i književnost postižu se ostvarivanjem sljedećih zadataka: <ol style="list-style-type: none"> 1. upoznavanjem sistema bosanskog jezika i književnosti na fonetskom, morfološkom, sintaksičkom, semantičkom nivou; 2. ovladavanjem pravopisnom normom; 3. upoznavanjem povijesti bosanskog jezika i književnosti; 4. upoznavanjem antologiskih djela svjetske, regionalne i bosanskohercegovačke književnosti iz svih književnih razdoblja; 5. razvijanjem čitalačke kulture kao osnove znanja i samooobrazovanja.
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Predmet Bosanski jezik i književnost u direktnoj je korelaciјi s ostalim vrstama umjetnosti (film, pozorište, muzika, arhitektura, vajarstvo...) i u stalnoj korespondenciji s historijom, sociologijom, filozofijom, geografijom i dr. S obzirom na to da je za razumijevanje procesa u jeziku, a posebno književnosti, neophodno što bolje poznавање konteksta, znanja iz drugih oblasti umnogome olakšavaju razumijevanje spomenutih područja. Obje oblasti, i jezik i književnost, proučavaju se hronolinjski, te je razumijevanje vremena u kojem se javljaju dragocjeno u ukupnom poimanju ovih oblasti.
Ishodi učenja na nivou predmeta	<p>I. KNJIŽEVNOST</p> <p>1. Ključne ideje i detalji</p> <ul style="list-style-type: none"> • Učenik pažljivo čita ili sluša tekst u cilju razumijevanja i donošenja logičkih zaključaka; citira konkretnе tekstove pri pisanju ili govoru u svrhu potkrepljenja zaključaka donesenih na temelju teksta.

	<ul style="list-style-type: none"> Prepoznaće i objašnjava ključne ideje teksta i njihove razrade; rezimira ključne ideje na temelju detalja koji je potkrepljuju. Analizira likove, događaje i ideje, te njihove međuodnose u tekstu. <p>2. Vještina i struktura</p> <ul style="list-style-type: none"> Tumači različita značenja riječi i izraza, tehničkih, osnovnih i prenesenih značenja iz teksta i utvrđuje kako izbor riječi utječe na značenje teksta. Analizira strukturu tekstova, uključujući i kako se određene rečenice, pasusi i veći dijelovi teksta (npr. odломak, poglavlje, scena ili strofa) odnose jedni prema drugima i prema cijelini. Utvrđuje kako tačka gledišta ili namjera utječe na oblikovanje sadržaja i način pisanja teksta. <p>3. Usvajanje i upotreba rječnika</p> <ul style="list-style-type: none"> Utvrđuje ili razjašnjava značenje nepoznatih i više značajnih riječi i izraza. Razumije preneseno značenje riječi, veze između riječi i nijanse u značenjima riječi. Usvaja i ispravno koristi nove riječi i izraze; obogaćuje svoj rječnik. <p>4. Integracija znanja i ideja</p> <ul style="list-style-type: none"> Integrira i procjenjuje sadržaj predstavljen u različitim medijima i formatima vizuelno, kvalitativno, kao i riječima. Prikazuje i ocjenjuje konkretnе tvrdnje u tekstu, služeći se valjanim obrazloženjima i relevantnim dokazima. Analizira kako dva ili više tekstova obrađuju slične teme ili predmete zanimanja u cilju akumulacije znanja ili poređenja pristupa autora. <p>5. Obim i nivo složenosti teksta</p> <ul style="list-style-type: none"> Nepristrasno i stručno čita i razumije složene književne tekstove. <p>6. Integracija znanja i ideja</p> <ul style="list-style-type: none"> Integrira i ocjenjuje sadržaje predstavljene u različitim medijima i formatima, između ostalog vizuelno, kvantitativno i riječima. Prikazuje i ocjenjuje argument i konkretnе tvrdnje u tekstu služeći se valjanim obrazloženjima i relevantnim dokazima. Analizira kako dva ili više tekstova obrađuju slične teme ili predmete zanimanja u cilju akumulacije znanja ili poređenja pristupa autora.
	<p>II. PISANJE (kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja)</p> <p>1. Vrste i namjene teksta</p> <ul style="list-style-type: none"> Analizira važne teme i tekstove, piše argumente u korist navedenih tvrdnji, služeći se valjanim obrazloženjima i relevantnim argumentima. Piše informativne tekstove uz pojašnjenja, kako bi se razmotrile i prenijele složene informacije i ideje, jasno i precizno, djelotvornim odabirom, organizacijom i analizom sadržaja. Piše pripovijedne tekstove kako bi razvio stvarna ili zamišljena iskustva ili događaje, koristeći se tehnikom, dobrim odabirom detalja i dobro strukturiranim slijedom događaja. <p>2. Pisanje i distribucija pisanih radova</p> <ul style="list-style-type: none"> Piše jasne i smislene radove u kojima su sadržaj, organizacija i stil primjereni zadatku, svrsi i publici. Usavršava svoj pisani rad planiranjem, revizijom, redigiranjem, ponovnim pisanjem ili pokušajem novog pristupa.

	<ul style="list-style-type: none"> Upotrebljava savremenu tehnologiju, kako bi napisao i objavio radove, te ostvario interakciju i saradnju s drugima. <p>III. GRAMATIKA I PRAVOPIS</p> <ul style="list-style-type: none"> Ovladava pravilima gramatike i njihovom primjenom pri pisanju. Ovladava pravopisnim pravilima i znakovima interpunkcije. <p>IV. ISTRAŽIVANJE U CILJU IZGRADNJE I PREZENTACIJE ZNANJA</p> <ul style="list-style-type: none"> Provodi kratke ali važne istraživačke projekte utemeljene na fokusiranim pitanjima, pokazujući razumijevanje predmeta istraživanja. Prikuplja relevantne informacije iz više štampanih i digitalnih izvora, procjenjuje kredibilitet i preciznost svakog izvora i integrira informacije, istovremeno izbjegavajući plagiranje. Pronalazi dokaze u književnim ili informativnim tekstovima u svrhu podrške analize, razmišljanja i istraživanja. <p>V. USMENO IZRAŽAVANJE I SLUŠANJE</p> <p>1. Razumijevanje i saradnja</p> <ul style="list-style-type: none"> Priprema se i sudjeluje u nizu razgovora s različitim sagovornicima i u izražavanju vlastitih ideja jasno i uvjerljivo. Integrira i ocjenjuje informacije prezentirane u različitim medijima i formatima, vizuelno, kvantitativno i usmeno. Procjenjuje govornikovo gledište, argumentaciju i upotrebu dokaza i retorike. <p>2. Prezentacija znanja i ideja</p> <ul style="list-style-type: none"> Prezentira informacije, nalaze i dokaze kako bi slušaoci bili u mogućnosti slijediti tok obrazlaganja, a organizacija, razvoj i stil primjereni su zadatku, svrsi i publici. Koristi digitalne medije i vizuelno izlaganje podataka, kako bi strateški prikazao informacije i ojačao razumijevanje prezentacija. Prilagođava govor različitim kontekstima i komunikacijskim zadacima.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ol style="list-style-type: none"> Prepoznaće i objašnjava ključne ideje teksta i njihove razrade; rezimira ključne ideje na temelju detalja koji je potkrepljuju. Utvrđuje kako tačka gledišta ili namjera utječe na oblikovanje sadržaja i način pisanja teksta. Razumije preneseno značenje riječi, veza između riječi i nijanse u značenjima riječi. Integrira i ocjenjuje sadržaje predstavljene u različitim medijima i formatima, vizuelno, kvantitativno i riječima. Piše informativne tekstove, uz pojašnjena kako bi se razmotrile i prenijele složene informacije i ideje jasno i precizno, djelotvornim odabirom, organizacijom i analizom sadržaja. Koristi se savremenom tehnologijom kako bi napisao i objavio radove te ostvario interakciju i saradnju s drugima. Integrira i ocjenjuje informacije prezentirane u različitim medijima i formatima, vizuelno, kvantitativno i usmeno.

Očekivane vrijednosti koje će učenici usvojiti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Učenici poštuju ili vrednuju osobu vezanu s određenim objektom, događajem ili ponašanjem, u rasponu od prihvaćanja do složenijeg stanja posvećivanja. 2. Učenik organizira vrijednosti po prioritetima, proučavanjem kontrasta među različitim vrijednostima i rješavajući konflikt među njima; kreira jedinstveni sistem vrijednosti; naglasak je na poređenju i proučavanju odnosa i sintezi vrijednosti. 3. Učenik posjeduje sistem vrijednosti koji kontrolira njegovo ponašanje (karakter) i predstavlja njegovu osobnost. 4. Učenik oponaša i razvija vještine (vježba).
Profil i stručna spremna nastavnika	<ul style="list-style-type: none"> • Profesor bosanskog, hrvatskog, srpskog jezika i književnosti naroda BiH, • Profesor književnosti naroda BiH i bosanskog, hrvatskog, srpskog jezika, • Profesor hrvatsko-srpskog/srpsko-hrvatskog jezika i književnosti, • Profesor književnosti i hrvatsko-srpskog/srpsko-hrvatskog jezika, • Profesor srpskohrvatskog/hrvatskosrpskog jezika i historije književnosti južnoslavenskih naroda, • Profesor jugoslovenske književnosti i srpsko-hrvatskog jezika, • Profesor srpsko-hrvatskog jezika i jugoslovenske književnosti, • Profesor književnosti naroda BiH i bosanskog jezika, • Profesor bosanskog jezika i književnosti naroda BiH, • Magistar bosanskog, hrvatskog, srpskog jezika i književnosti naroda BiH, • Magistar književnosti naroda BiH i bosanskog, hrvatskog, srpskog jezika i književnosti, <p>Prednost imaju kandidati sa završenom medresom.</p>

Bosanski jezik i književnost I razred

BOSANSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST			Šifra predmeta:
Razred: Prvi (I)	Broj sati sedmično: 3	Broj sati u školskoj godini: 105	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	Tabela: OPĆE UVODNE NAPOMENE ZA NASTAVNI PREDMET		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Tabela: OPĆE UVODNE NAPOMENE ZA NASTAVNI PREDMET		
Ciljevi predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznavanje i razumijevanje odlika važnih tekstova u korpusu svjetske, regionalne i bosanskohercegovačke književnosti; • Razvijanje sposobnosti analiziranja i interpretiranja epskog, lirskog i dramskog teksta, s obzirom na odlike svakog od spomenutih književnih rodova; • Razvijanje kritičkog odnosa prema temama, idejama i značaju pojedinih književnih tekstova; • Razvijanje logičkog zaključivanja i zaključivanja na osnovu argumenata; • Razumijevanje i usvajanje znanja o stilskim figurama i njihovom značaju za književnoumjetnički tekst; • Razumijevanje odlika epskog roda (fabuliranje, pripovijedanje događaja, nizanje epizoda; usvajanje znanja o epskim vrstama u stihu i u prozi, upoznavanje osobina epskog junaka, epske etike; razumijevanje pojmljiva: fabula, pripovjedač, motiv, lik, prostor, vrijeme, ideja, radnja); • Razumijevanje bitnih obilježja lirskog književnog roda (usmjerenost na izraz, ritam, konciznost, subjektivnost) i razumijevanje pojmljiva: lirski subjekt, lirska slika, strofa, stih, rima, stilske figure; vrste lirske pjesme; • Razumijevanje odlika dramskog roda; razumijevanje odlika tragedije i komedije, lakrdije, <i>comedie dell' arte</i> te razumijevanje pojmljiva: dramski sukob, protagonist, antagonist, dramski lik, tragični junak, tragična krivica, katarza, didaskalije, dijalog, monolog; • Razumijevanje tekstova iz svetih knjiga, alegorično-parabolično značenje tekstova iz svetih knjiga; • Upoznavanje sa sadržajem, motivima i idejama najpoznatijih starogrčkih mitova i reprezentativnih tekstova antičke književnosti (helenske i rimske); • Upoznavanje sa staroistočnačkim književnostima; upoznavanje s klasičnom arapskom i perzijskom književnošću, te asirsko-babilonskom književnom tradicijom; • Upoznavanje sa svjetonazorom srednjeg vijeka, s odlikama srednjovjekovne književnosti, njenim temama i idejama; 		

	<ul style="list-style-type: none"> • Razumijevanje značaja misije Ćirila i Metodija u opismenjavanju Južnih Slavena; razumijevanje motiva i natpisa na stećima; upoznavanje sa sadržajem tekstova koji se smatraju prvim pisanim spomenicima slavenske pismenosti; • Upoznavanje s usmenom književnošću Bošnjaka, Srba i Hrvata. 	
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Tabela: OPĆE UVODNE NAPOMENE ZA NASTAVNI PREDMET	
	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati 105
	I tematska cjelina/oblast: Književnost	63
	1. Historija književnosti, 2. Usmena književnost, 3. Počeci slavenske pismenosti, 4. Srednjovjekovna književnost, 5. Epika, lirika, drama, 6. Diskurzivni književni oblici.	
	II tematska cjelina/oblast: Jezik	25
Tematske jedinice	1. Jezik i komunikacija, 2. Standardni jezik; standardnojezičko i dijalektalno u fonologiji, 3. Samoglasnici i suglasnici; jednačenje po zvučnosti, mjestu i načinu tvorbe, 4. Pravopis, 5. Prozodijski sistem standardnog jezika, 6. Historija bosanskog jezika; prvi pisani spomenici; jezik natpisa na stećima.	
	III tematska cjelina/oblast: Jezičko izražavanje i medijska kultura	17
	1. Čitanje: usmjereni i izražajno; 2. Pisano i govorno izražavanje – pisanje kao priopćavanje i kao umjetničko stvaranje; pisanje i pravopis; 3. Govorenje kao jezička djelatnost; 4. Uloga i važnost govora: intonacija, intenzitet, stanka, rečenički tempo, mimika i geste; 6. Prepričavanje i tekst; način oblikovanja teksta; vrste teksta: opis, analiza i interpretacija; 7. Opis kao vrsta teksta; umjetnički i naučni opis; usmeni i pisani opis; opis vanjskog i unutrašnjeg svijeta.	
	Ukupno:	105
Odgjono- obrazovni ishodi učenja	<p>I tematska cjelina/oblast: Književnost</p> <p>Učenici bi nakon završenog prvog razreda trebalo da usvoje sljedeća znanja, sposobnosti i vještine iz Bosanskog jezika i književnosti:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Znanje i sposobnost razumijevanja odlika važnih tekstova u korpusu svjetske, regionalne i bosanskohercegovačke književnosti; 2. Sposobnost za analizu i interpretaciju epskog, lirskog i dramskog teksta, s obzirom na odlike svakog od spomenutih književnih rodova; 3. Razviti kritički odnos prema temama, idejama i značaju pojedinih književnih tekstova; 4. Ospozobljen za logička zaključivanja i zaključivanja na osnovu argumenata; 	

	<p>5. Prepoznaće i definira stilske figure i ima svijest o njihovom značaju za književnoumjetnički tekst;</p> <p>6. Razumije značaj Ćirilove i Metodijeve misije opismenjavanja Južnih Slavena; razumijevanje motiva i natpisa na stećima; upoznavanje sa sadržajem tekstova koji se smatraju prvim pisanim spomenicima slavenske pismenosti.</p>
II tematska cjelina/oblast: Jezik	
	<p>1. Razumije jezik kao sistem znakova koji prije svega služi za sporazumijevanje</p> <p>2. Razumije znak u jeziku i polivalentnosti kao odlike jezika;</p> <p>3. Ospozobljen za tumačenje jezičkih pojava u naslijeđenim i novonastalim djelima;</p> <p>4. Služi se jezikom, usmeno i u pisanoj formi, u svakodnevnom ophođenju u savremenoj civilizaciji i društvu;</p> <p>5. Ospozobljen pravopisnim i ortoepskim pravilima i konvencijama u skladu sa savremenom normom;</p> <p>6. Ovladao službenim pismima u BiH, latinicom i čirilicom.</p>
III Tematska cjelina/oblast: Jezičko izražavanje i medijska kultura	
	<p>1. Ospozobljen za živo, jasno, ubjedljivo govorenje i pisanje;</p> <p>2. Pojačao mogućnosti samostalnog izražavanja rečenicama koje su jasne i gramatički pravilno strukturirane;</p> <p>3. Ospozobljen za izradu teksta bez formuliranja naslova cjelinama sadržaja, poštujući hronologiju u izražavanju i normu standardnog jezika;</p> <p>4. Pojačao mogućnosti samostalnog izražavanja rečenicama opisujući pojmove iz vanjskog i unutrašnjeg svijeta, pri tome naučio kako nešto opisuje umjetnik i naučnik;</p> <p>5. Ospozobljen za vođenje dijaloga i monologa u iznošenju vlastitih stavova.</p>
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> Pažljivo čita ili sluša tekst u cilju razumijevanja i donošenja logičkih zaključaka; citira konkretnе tekstove pri pisanju ili govoru u svrhu potkrepljenja zaključaka donesenih na temelju teksta. Prepoznaće i objašnjava ključne ideje teksta i njihove razrade; rezimira ključne ideje na temelju detalja koji je potkrepljuju. Analizira likove, događaje i ideje, te njihove međuodnose u tekstu. Tumači jezičke pojave u naslijeđenim i novonastalim djelima. Odgaja se u duhu jezičke tolerancije.
Metode izvođenja nastave	<ul style="list-style-type: none"> predavačka metoda, heuristička metoda (metoda nastave u kojoj nastavnik ne saopćava učenicima gotove činjenice i tvrdnje, nego ih navodi na samostalno otkrivanje odgovarajućih istina), problemska metoda, programirana metoda, metoda rada s tekstrom,

Oblici rada	<ul style="list-style-type: none"> • Frontalna nastava, • Grupna nastava, • Individualni oblik nastave. 						
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<ul style="list-style-type: none"> • učenje otkrivanjem i istraživanjem (npr. problemska nastava, stvaralački zadaci, projektna nastava, simulacije), • kreativne tehnike učenja (npr. oluja ideja, izricanje putem kreativnih medija), • aktivno pisanje i pismeni radovi (npr. priprema referata, dnevni i sedmični plan učenja, dnevničci učenja, portofoliji učeničkih radova i učenja), • studije slučaja (analiza konkretnih primjera iz prakse), • individualni rad (samostalan rad), • rad u paru, • rad u grupama, • integrativna nastava i učenje (povezivanje različitih predmeta i tema u cjelinu), • prakseološke metode (npr. metoda praktičnih radova, izvođenje eksperimenata), • vizualne metode (npr. metoda demonstracije, crtanje, metoda izrade i interpretiranja umnih mapa), • metoda egzemplarnog učenja (rad prema dobrom primjeru), • strategija timskog rada, saradničko/kooperativno učenje, • metoda moralnog odgoja: moralno učenje (prihvatljivo i neprihvatljivo ponašanje), • učenje pomoću računara. 						
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	<ul style="list-style-type: none"> • pohađanje obavezognog dijela odgojno-obrazovnog programa i drugih oblika rada koje je sam izabrao; • poštivanje i pridržavanje pravila kućnog reda; • ispunjavanje uputa nastavnika, direktora i stručnih saradnika medrese, u skladu s pravnim propisima i kućnim redom; • čuvanje i briga o udžbenicima i drugim nastavnim i obrazovnim sredstvima. 						
Metode provjere znanja sa strukturonim ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja (različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja)</p> <p style="text-align: center;">Opće tehnike ocjenjivanja</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Usmeno provjeravanje znanja</th> <th>Pisano provjeravanje znanja</th> <th>Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Usmena provjera znanja u kojoj do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja učenika vrši se najmanje četiri puta u toku školske godine.</td> <td> <ul style="list-style-type: none"> - Tri pismene provjere tokom školske godine - Testiranje dva puta u toku školske godine </td> <td> <ul style="list-style-type: none"> - Ocjenjivanje grupnog rada učenika - Ocjenjivanje projektnog zadatka - Ocjenjivanje učeničke sveske </td> </tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Usmena provjera znanja u kojoj do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja učenika vrši se najmanje četiri puta u toku školske godine.	<ul style="list-style-type: none"> - Tri pismene provjere tokom školske godine - Testiranje dva puta u toku školske godine 	<ul style="list-style-type: none"> - Ocjenjivanje grupnog rada učenika - Ocjenjivanje projektnog zadatka - Ocjenjivanje učeničke sveske
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja					
Usmena provjera znanja u kojoj do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja učenika vrši se najmanje četiri puta u toku školske godine.	<ul style="list-style-type: none"> - Tri pismene provjere tokom školske godine - Testiranje dva puta u toku školske godine 	<ul style="list-style-type: none"> - Ocjenjivanje grupnog rada učenika - Ocjenjivanje projektnog zadatka - Ocjenjivanje učeničke sveske 					

			- Ocjenjivanje domaćih zadaća
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici i priručnici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Lešić, Zdenko, <i>Čitanka za 1. razred gimnazije</i>, Sarajevo publishing, Sarajevo, 2003. 2. Hadžiefendić-Parić, Remzija, <i>Naš jezik 1</i>, udžbenik za 1. razred gimnazije, Sarajevo publishing, Sarajevo, 2003. 3. Halilović, Senahid, <i>Pravopis bosanskog jezika</i>, BZK Preporod, Sarajevo, 1996. <p>Lektira:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Sofoklo: <i>Antigona</i>, 2. Plaut: <i>Aulularia</i>, 3. Asirsko-babilonski ep: <i>Gilgameš</i>, 4. Firdusi: <i>Šahname – Rustem i Suhrab</i>, 5. Alija Isaković: <i>Hasanaginica</i>. <p>Literatura:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Isaković, Alija, <i>Rječnik bosanskog jezika</i>, Bosanska knjiga, Sarajevo, 1995. 2. Halilović, Jahić, Palić, <i>Gramatika bosanskog jezika</i>, Dom štampe, Zenica, 2000. 3. <i>Bošnjačka književnost u književnoj kritici 1-6</i>, Alef, Sarajevo, 1998. 4. Dizdar, Mak, <i>Stari bosanski tekstovi</i>, Svjetlost, Sarajevo, 1969. 		

Bosanski jezik i književnost II razred

BOSANSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST			Šifra predmeta:
Razred: drugi (II)	Broj sati sedmično: 3	Broj sati u školskoj godini: 105	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	Tabela: OPĆE UVODNE NAPOMENE ZA NASTAVNI PREDMET		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Tabela: OPĆE UVODNE NAPOMENE ZA NASTAVNI PREDMET		
Ciljevi predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Razumjeti pojmove: morfologija, morfem, morf, alomorf, suplecija; • Razumjeti pojam gramatičke kategorije; • Razlikovati leksičko i gramatičko značenje riječi; • Razumjeti načine tvorbe riječi i različita značenja koja one dobivaju prefiksacijom, sufiksacijom i sl.; • Razumjeti zašto se riječi dijele u vrste i opće osobine vrsta riječi (imenice, zamjenice itd.); • Shvatiti razliku između punoznačnih i nepunoznačnih riječi i njihovu funkciju u konstrukciji rečenice; • Razumjeti padeže i padežne oblike riječi, pravilno dekliniranje, kompariranje i konjugiranje riječi koje podliježu ovim sistemima promjene; • Razumjeti funkciju različitih glagolskih vremena i oblika; • Razumjeti upotrebu nepromjenjivih riječi; • Razumjeti pojam leksikostilistike; shvatiti stilsku vrijednost arhaizama, žargonizama, frazeologizama, dijalektizama; • Razumjeti historijsku uslovljenošć razvoja jezika (dijahronija) i utjecaj različitih faktora na njegov razvoj (historijske okolnosti, ideje, težnje, pisci, djela); • Razumjeti historijske uslove pod kojim se razvijao humanizam kao svjetonazor i kao važna kulturna epoha u Evropi i vrijednosti odabranih književnih tekstova; • Razumjeti glavne odlike epohe renesanse i historijske uslove u kojima se razvijala; upoznati se s reprezentativnim književnim tekstovima renesanse; • Upoznati se s glavnim odlikama hrvatske renesansne književnosti (petrarkizam); • Upoznati se s glavnim književnim tokovima u bh. književnosti od 16. do 19. st. (alhamijado književnost, književnost Bošnjaka na orijentalnim jezicima); • Upoznati se s hrvatskom i srpskom književnom tradicijom u BiH od 16. do 19. st.; • Razumjeti pojavu reformacije i njen utjecaj na evropsku književnost; značaj protureformacije i franjevačke književnosti u BiH; 		

	<ul style="list-style-type: none"> • razumjeti pojavu baroka i njegove glavne odlike u književnosti, arhitekturi, slikarstvu; • Razumjeti klasicističku poetiku u književnosti i drugim umjetnostima; • Razumjeti značaj racionalizma i prosvjetiteljstva u Evropi i u južnoslavenskim književnostima; • Razumjeti pojavu romantičarskih ideja u odnosu na klasicistička pravila; shvatiti razliku između ideje o individualnoj i kolektivnoj slobodi; upoznati se s glavnim idejama južnoslavenskog romantizma; • Razumjeti značaj usmene književnosti u procesu kulturnog pamćenja; • Razlikovati usmene vrste: epska pjesma, balada, romansa, sevdalinka; naučiti njihove glavne odlike; • Uspješno savladati pravopisna i pravogovorna pravila (pravilno pisanje riječi s odričnom riječicom ne, pravilno pisanje refleksa jata, pravilno pisanje velikog/malog slova); • Ovladati pravopisnim pravilima o upotrebi glasa H (norma bosanskoga jezika); • Pravilno pisati afrikate; • Razumjeti razloge upotrebe zareza, navodnika, polunavodnika; • Ovladati pravogovornim vještinama: tačno izgovarati glasove, riječi, pravilno akcentovati; pravilno intonirati rečenice; • Pismeno i usmeno se izražavati u skladu s normom standardnog jezika; • Razumije govorne uloge; • Samostalno oblikovati cjelovite tekstove uz primjenu citata kojim potkrepljuje svoje stavove; • Upotrebljavati s razumijevanjem riječi koje su u skladu s temom i govornom ulogom; • Uspješno oblikovati različite vrste teksta (pri povjednog, opisnog, rasprave). 							
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Tabela: OPĆE UVODNE NAPOMENE ZA NASTAVNI PREDMET							
Tematske jedinice	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: center; width: 80%;">Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice</th> <th style="text-align: center; width: 20%;">Sati</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="padding: 5px;">I tematska cjelina/oblast: Književnost</td> <td style="text-align: center; padding: 5px;">63</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">1. Evropska srednjovjekovna i kasnosrednjovjekovna književnost, 2. Humanizam kao kulturni pokret, 3. Renesansa – vremenske i prostorne koordinate, 4. Književnost Bošnjaka na orijentalnim jezicima, 5. Barok i manirizam – manirizam kao prijelazni stepen između renesanse i baroka, 6. Franjevačka književnost, 7. Bosanska alhamijado književnost – pismo i jezik (arebica), 8. Klasicizam, racionalizam i prosvjetiteljstvo, 9. Romantizam u evropskim književnostima,</td> <td style="text-align: center; padding: 5px;"></td> </tr> </tbody> </table>	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati	I tematska cjelina/oblast: Književnost	63	1. Evropska srednjovjekovna i kasnosrednjovjekovna književnost, 2. Humanizam kao kulturni pokret, 3. Renesansa – vremenske i prostorne koordinate, 4. Književnost Bošnjaka na orijentalnim jezicima, 5. Barok i manirizam – manirizam kao prijelazni stepen između renesanse i baroka, 6. Franjevačka književnost, 7. Bosanska alhamijado književnost – pismo i jezik (arebica), 8. Klasicizam, racionalizam i prosvjetiteljstvo, 9. Romantizam u evropskim književnostima,		
Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati							
I tematska cjelina/oblast: Književnost	63							
1. Evropska srednjovjekovna i kasnosrednjovjekovna književnost, 2. Humanizam kao kulturni pokret, 3. Renesansa – vremenske i prostorne koordinate, 4. Književnost Bošnjaka na orijentalnim jezicima, 5. Barok i manirizam – manirizam kao prijelazni stepen između renesanse i baroka, 6. Franjevačka književnost, 7. Bosanska alhamijado književnost – pismo i jezik (arebica), 8. Klasicizam, racionalizam i prosvjetiteljstvo, 9. Romantizam u evropskim književnostima,								

	10. Romantizam u južnoslavenskim književnostima.	
	II tematska cjelina/oblast: Jezik	25
	1. Morfologija – temeljni pojmovi; osnovne jedinice morfološke analize, 2. Tvorba riječi – tvorbena analiza: korijen i osnova, nastavci, 3. Gramatičke kategorije i kategorija vrste riječi, 4. Vrste riječi i njihove semantičke, gramatičke i tvorbene karakteristike, 5. Leksikostilistika – inherentno ekspresivna leksika, 6. Bosanski jezik od početka 16. do 19. stoljeća.	
	III tematska cjelina/oblast: Jezičko izražavanje i medijska kultura	17
	1. Upotreba velikog i malog slova; sastavljeni i rastavljeni pisanje riječi; upotreba suglasnika H, 2. Pravopisni diktat, 3. Pisane zadaće, 4. Biografija kao vrsta teksta.	
	Ukupno:	105
Odgojno- obrazovni ishodi učenja	I tematska cjelina/oblast: Književnost	
	1. Uočavanje osnovnih pojmoveva u književnosti, 2. Formiranje i usvajanje pojmoveva iz teorije književnosti, 3. Zapažanje i formulacija teme književnog djela (o čemu tekst govori), 4. Razlikovanje govora pisca i govora lica, 5. Samostalnost u čitanju i u interpretaciji, 6. Razvijanje sposobnosti izražajnog recitovanja, 7. Epovi i njihove osnove karakteristike, 8. Uočavanje osobina alhamijado i književnosti Bošnjaka na orijentalnim jezicima, 9. Razvijanje crta kreativnosti koje podrazumijeva lektira, 10. Uočavanje osnovnih karakteristika srpske književne tradicije u BiH.	
	II tematska cjelina/oblast: Jezik	
	1. Upoznati morfologiju, značenje morfema, klasifikaciju morfema prema sadržaju, 2. Prepoznati i razlikovati gramatičke kategorije i kategorije vrsta riječi, 3. Utvrditi znanje o gramatičkim, semantičkim i tvorbenim karakteristikama riječi, 4. Prepoznavanje i razlikovanje zamjenica i pridjeva i njihova pravilna upotreba, 5. Razumjeti komparaciju pridjeva i način pisanja pridjeva, 6. Prepoznati i razumjeti ulogu polupromjenjivih vrsta riječi; glavne i redne brojeve; priloge, 7. Utvrditi znanje o glagolima, glagolskim oblicima u rečenici, 8. Prikladno se koristiti ličnim glagolskim oblicima u rečenici, 9. Razumijevati osnovne uloge padeža u jeziku, 10. Upoznati se s razvojem bosanskog jezika od 16. do 19. stoljeća, 11. Razumjeti uloge rječnika – Uskufijevog rječnika <i>Potur-Šahidija</i> i gramatike Bartola Kašića.	

	III tematska cjelina/oblast: <i>Jezičko izražavanje i medijska kultura</i> <ul style="list-style-type: none"> 1. Pisanje lične biografije (autobiografija) i biografije poznatih osoba (umjetnika, pjevača, književnika ili sportiste), 2. Prikaz kao vrsta teksta; usmeni i pisani prikaz, 3. Tematska raznolikost prikaza: prikaz knjige, pozorišne predstave, koncerta i dr., 4. Osposobljavanje za živo, jasno, ubjedljivo govorenje i pisanje biografije, 5. Pojačavanje mogućnosti samostalnog izražavanja rečenicama koje su jasne i gramatički pravilno strukturirane, 6. Osposobljavanje za reprodukciju teksta bez formuliranja naslova cjelinama sadržaja, poštujući hronologiju u izražavanju i normu standardnog jezika, 7. Pojačavanje mogućnosti samostalnog izražavanja rečenicama, opisujući pojmove iz vanjskog i unutrašnjeg svijeta, pri tome učeći nešto opisati kao umjetnik i kao naučnik, 8. Razumijevanje potrebe za pisanjem različitih vrsta prikaza, 9. Osposobljavanje za dijalog i monolog u iznošenju vlastitih stavova, 10. Osposobljavanje za pisanje pisanih zadaća.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> • Pažljivo čita ili sluša tekst u cilju razumijevanja i donošenja logičkih zaključaka; citira konkretnе tekstove pri pisanju ili govoru u svrhu argumentiranja zaključaka donesenih na temelju teksta; prepoznaće i objašnjava ključne ideje teksta i njihovih razrada; rezimira ključne ideje na osnovu detalja koji ih dokazuju, analizira likove, događaje i ideje, te njihove međuodnose u tekstu. • Tumači različita značenja riječi i izraza, tehničkih, osnovnih i prenesenih značenja iz teksta i utvrđuje kako izbor riječi utječe na značenje teksta; analizira strukturu tekstova, uključujući i to kako se određene rečenice, pasusi i veći dijelovi teksta (npr. odlomak, poglavlje, scena ili strofa) odnose jedni prema drugima i prema cjelini; utvrđuje kako tačka gledišta ili namjera utječe na oblikovanje sadržaja i načina pisanja teksta.
Metode izvođenja nastave	<ul style="list-style-type: none"> • predavačka metoda, • heuristička metoda (metoda nastave u kojoj nastavnik ne saopćava učenicima gotove činjenice i tvrdnje, nego ih navodi na samostalno otkrivanje odgovarajućih istina), • problemska metoda, • programirana metoda, • metoda rada s tekstrom.
Oblici rada	<ul style="list-style-type: none"> • Frontalna nastava, • Grupna nastava, • Individualni oblik nastave.
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<ul style="list-style-type: none"> • učenje otkrivanjem i istraživanjem (npr. problemska nastava, stvaralački zadaci, projektna nastava, simulacije), • kreativne tehnike učenja (npr. oluja ideja, izricanje putem kreativnih medija),

	<ul style="list-style-type: none"> • aktivno pisanje i pismeni radovi (npr. priprema referata, dnevni i sedmični plan učenja, dnevnički učenja, portofoliji učeničkih radova i učenja), • studije slučaja (analiza konkretnih primjera iz prakse), • individualni rad (samostalan rad), • rad u paru, • rad u grupama, • integrativna nastava i učenje (povezivanje različitih predmeta i tema u cjelinu), • prakseološke metode (npr. metoda praktičnih radova, izvođenje eksperimenata), • vizualne metode (npr. metoda demonstracije, crtanje, metoda izrade i interpretiranja umnih mapa), • metoda egzemplarnog učenja (rad prema dobrom primjeru), • strategija timskog rada, saradničko/kooperativno učenje, • metoda moralnog odgoja: moralno učenje (prihvatljivo i neprihvatljivo ponašanje), • učenje pomoću računara. 									
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	<ul style="list-style-type: none"> • pohađanje obavezognog dijela odgojno-obrazovnog programa i drugih oblika rada koje je učenik sam izabrao, • poštivanje i pridržavanje pravila kućnog reda, • ispunjavanje uputa nastavnika, direktora i stručnih saradnika medrese, koja su u skladu s pravnim propisima i kućnim redom, • čuvanje i briga o udžbenicima i drugim nastavnim i obrazovnim sredstvima. 									
Metode provjere znanja sa strukturonim ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja (različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja)</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th colspan="3" style="text-align: center;">Opće tehnike ocjenjivanja</th> </tr> <tr> <th style="width: 40%;">Usmeno provjeravanje znanja</th> <th style="width: 30%;">Pisano provjeravanje znanja</th> <th style="width: 30%;">Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="vertical-align: top;">Usmena provjera znanja u kojoj do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja učenika vrši se najmanje četiri puta u toku školske godine.</td> <td style="vertical-align: top;"> <ul style="list-style-type: none"> - Tri pismene provjere tokom školske godine - Testiranje dva puta u toku školske godine </td> <td style="vertical-align: top;"> <ul style="list-style-type: none"> - Ocjenjivanje grupnog rada učenika - Ocjenjivanje projektnog zadatka - Ocjenjivanje učeničke sveske - Ocjenjivanje domaćih zadaća </td> </tr> </tbody> </table>	Opće tehnike ocjenjivanja			Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Usmena provjera znanja u kojoj do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja učenika vrši se najmanje četiri puta u toku školske godine.	<ul style="list-style-type: none"> - Tri pismene provjere tokom školske godine - Testiranje dva puta u toku školske godine 	<ul style="list-style-type: none"> - Ocjenjivanje grupnog rada učenika - Ocjenjivanje projektnog zadatka - Ocjenjivanje učeničke sveske - Ocjenjivanje domaćih zadaća
Opće tehnike ocjenjivanja										
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja								
Usmena provjera znanja u kojoj do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja učenika vrši se najmanje četiri puta u toku školske godine.	<ul style="list-style-type: none"> - Tri pismene provjere tokom školske godine - Testiranje dva puta u toku školske godine 	<ul style="list-style-type: none"> - Ocjenjivanje grupnog rada učenika - Ocjenjivanje projektnog zadatka - Ocjenjivanje učeničke sveske - Ocjenjivanje domaćih zadaća 								
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici i priručnici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Lešić, Zdenko, <i>Čitanka za 2. razred gimnazija</i>, Sarajevo publishing, Sarajevo, 2003. 2. Pjanić, Ratmira, <i>Naš jezik 2</i>, udžbenik za 1. razred gimnazije, Sarajevo publishing, Sarajevo, 2003. 3. Halilović, Senahid, <i>Pravopis bosanskog jezika</i>, BZK Preporod, 1996. 									

Lektira:

1. Migel Servantes: *Don Kihot*,
2. Viljem Šekspir: *Hamlet*,
3. Molijer: *Tvrdica*,
4. Mula Mustafa Bašeskija: *Ljetopis*,
5. Abdul-Vehab Ilhamija: *Kasida* (Rešad Kadić *Ilhamijin put u smrt*),
6. Johan Wolfgang Gete: *Patnje mladog Werthera*,
7. Aleksandar Sergejevič Puškin: *Evgenije Onjegin*.

Literatura:

1. Nametak, F., *Pregled književnog stvaranja Bošnjaka na turskom jeziku*, El-Kalem, Sarajevo, 1989.
2. Halilović, Jahić, Palić, *Gramatika bosanskog jezika*, Dom štampe, Zenica, 2000.
3. *Bošnjačka književnost u književnoj kritici 1-6*, Alef, Sarajevo, 1998.

Bosanski jezik i književnost III razred

BOSANSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST			Šifra predmeta:
Razred: Treći (III)	Broj sati sedmično: 3	Broj sati u školskoj godini: 105	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	Tabela: OPĆE UVODNE NAPOMENE ZA NASTAVNI PREDMET		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Tabela: OPĆE UVODNE NAPOMENE ZA NASTAVNI PREDMET		
Ciljevi predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Razumjeti pojam i predmet sintakse kao gramatičke discipline i njene jedinice, • Razumjeti pojam sintagme i prepoznavati vrste sintagmi, • Razumjeti pojam rečenice (predikativnost, modalnost, klasifikaciju rečenica), • Razumjeti funkciju rečeničnih članova (subjekta, predikata, atributa, apozicije, adverbijalne odredbe, objekta), • Prepoznavati i analizirati funkcije rečeničnih članova, • Razumjeti pojam predikativnosti; steći znanje o vrstama predikata, • Razumjeti pojmove subjekta, atributa, apozicije, adverbijalne odredbe u rečenici, • Razumjeti i prepoznavati razliku između prostih i složenih rečenica, • Razumjeti linearnu i paralelnu vezu između rečenica u različitim tekstovima, • Razumjeti način nastajanja složenih rečenica, • Steći uvid u glavne odlike nezavisnosloženih i zavisnosloženih rečenica, • Razumjeti procese standardizacije jezika (standardizacija bosanskog jezika u odnosu na standardizaciju hrvatskog, srpskog i crnogorskog jezika), • Upoznati se s glavnim značajkama Bečkog književnog sporazuma, • Razumjeti historijske i kulturne uslove koji su omogućili razvoj realizma u književnosti, • Steći uvid u glavne odlike realističke poetike u Evropi i u južnoslavenskim književnostima, • Razumjeti realističku doktrinu u odnosu na romantizam (u evropskom i u južnoslavenskom kontekstu), • Razumjeti glavne odlike naturalizma, • Upoznati se s glavnim kretanjima književnosti u BiH za vrijeme Austro-Ugarske, s procesima tzv. evropeizacije bh. kulture, politikom Benjamina Kalaja i polemikama u vezi s nominacijom jezika, 		

	<ul style="list-style-type: none"> • Upoznati se s kulturnim i političkim kretanjima u Evropi s kraja XIX i s početka XX st. i razumjeti modernistička stremljenja u književnosti (parnasizam, larpurlartizam, simbolizam itd.), • Upoznati se s modernističkim poetikama u južnoslavenskim književnostima, • Steći uvid u osnove filmske i pozorišne umjetnosti, • Razumjeti procese nastajanja filma i pozorišne predstave i njihov značaj za kulturu, • Samostalno oblikovati različite tipove vezanog teksta, • Posve razumjeti funkciju teksta, • Izražavati se u skladu s pravopisnom i pravogovornom normom jezika, • U pisanju, kad je to potrebno, ispravno upotrebljavati općevažeće skraćenice, • Vrijednosne tvrdnje potkrepljivati provjerenim podacima (provjeravati ih u različitim izvorima), • Ispravno pisati riječi stranog porijekla, • Pisati primjerenim funkcionalnim stilom u skladu sa svrhom teksta i željenim efektom na recipijenta, • Znati pravopisna pravila koja se odnose na složene rečenice, vokativ, apoziciju, umetnute rečenice, • Biti sposoban analizirati vlastiti tekst i samokritički propitivati svoje tekstove, • Jasno izražavati svoje mišljenje i sud, potkrepljujući ih argumentima, • Govoriti u skladu s pravogovornim pravilima i govornim vrednotama, • Govoriti tečno, bez poštupalica. 								
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<p>Tabela: OPĆE UVODNE NAPOMENE ZA NASTAVNI PREDMET</p>								
Tematske jedinice	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: center; width: 80%;">Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice</th> <th style="text-align: center; width: 20%;">Sati</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="text-align: center;">I tematska cjelina/oblast: Književnost</td> <td style="text-align: center;">63</td> </tr> <tr> <td style="vertical-align: top;"> 1. Realizam, 2. Specifičnosti evropskog realizma i realizma u južnoslavenskim književnostima, 3. Bošnjačka preporodna književnost, 4. Moderna i razaranje realističke poetike, 5. Geneza moderne i njenо uobličavanje u južnoslavenskim književnostima, 6. Specifičnosti avangarde i stilskih formacija i književnih pokreta u periodu između dva svjetska rata. </td> <td></td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">II tematska cjelina/oblast: Jezik</td> <td style="text-align: center;">25</td> </tr> </tbody> </table>	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati	I tematska cjelina/oblast: Književnost	63	1. Realizam, 2. Specifičnosti evropskog realizma i realizma u južnoslavenskim književnostima, 3. Bošnjačka preporodna književnost, 4. Moderna i razaranje realističke poetike, 5. Geneza moderne i njenо uobličavanje u južnoslavenskim književnostima, 6. Specifičnosti avangarde i stilskih formacija i književnih pokreta u periodu između dva svjetska rata.		II tematska cjelina/oblast: Jezik	25
Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati								
I tematska cjelina/oblast: Književnost	63								
1. Realizam, 2. Specifičnosti evropskog realizma i realizma u južnoslavenskim književnostima, 3. Bošnjačka preporodna književnost, 4. Moderna i razaranje realističke poetike, 5. Geneza moderne i njenо uobličavanje u južnoslavenskim književnostima, 6. Specifičnosti avangarde i stilskih formacija i književnih pokreta u periodu između dva svjetska rata.									
II tematska cjelina/oblast: Jezik	25								

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pojam sintakse; sintaksičke jedinice, 2. Sintagma i rečenica; vrste sintagmi, 3. Pojam rečenice; ciljna usmjerenost, modalnost, predikativnost; klasifikacija rečenica po ustrojstvu, 4. Odlike rečeničnih članova, 5. Intonacija rečenice; rečenički naglasak, rečenička melodija, stanka, pauza, intenzitet, 6. Procesi standardizacije u bosanskom jeziku; Bečki književni dogovor; Bosanski jezik u vrijeme Austro-Ugarske Monarhije; Gramatika bosanskog jezika iz 1890. godine. 	
	III Tematska cjelina/oblast: Jezičko izražavanje i medijska kultura	17
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Usmeno predavanje, 2. Javni govor, 3. Tumačenje i raspravljanje, 4. Čitanje stručnog teksta s komentarom. 	
	Ukupno:	105
Odgjono-obrazovni ishodi učenja	<p style="text-align: center;">I tematska cjelina/oblast: Književnost</p> <ul style="list-style-type: none"> • Učenik prepoznae strukturna obilježja teksta. • Interpretira tekst, izdvaja i tumači ideje, tumači autorovo gledište, razlikuje stavove od činjenica. • Izražava svoj emocionalni, spoznajni, estetski dojam o književnom tekstu kao cjelini. • Interpretira i razgovara o različitim interpretacijama književnih tekstova. • Objašnjava tematska, žanrovska, kompozicijska i stilska obilježja književnog teksta. • Samostalno primjenjuje osnovne književnoteorijske pojmove relevantne za interpretaciju književnog teksta. • Prosuđuje književni tekst služeći se relevantnim književnoteorijskim pojmovima. • Istražuje i interpretira univerzalne teme i vrijednosti u književnim tekstovima različitih razdoblja, poetika, kultura. • Upoređuje i interpretira međuodnos različitih konteksta i književnog teksta (političkih, društvenih, historijskih, umjetničkih i sl.). • Objašnjava utjecaj konteksta na oblikovanje značenja književnog teksta. • Istražuje i objašnjava umjetnička djela kojima je nadahnuće određeni književni tekst. • Istražuje i interpretira intertekstualnost i intermedijalnost u književnom tekstu. • Obrazlaže svoje stavove, mišljenja, tvrdnje, potkrepljujući ih odgovarajućim citatima. • Obrazlaže svoj popis omiljenih književnih tekstova. 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Tumači i obrazlaže univerzalne poruke i vrijednosti teksta odabranog za čitanje. • Kritički procjenjuje društvene i modne utjecaje na oblikovanje svog književnog ukusa. • Samostalno priprema i oblikuje radove o književnim tekstovima. • Razlikuje primarne od sekundarnih izvora informacija. • Prepoznaje reference i aluzije na druge tekstove. • Razlikuje utjecaj javnih, komercijalnih i neprofitnih medija na oblikovanje vlastitih stavova i vrijednosti. • Žanrovski preoblikuje književni tekst: dramatizira prozni tekst, preoblikuje dramski tekst u pripovjedni. • Stvara nove tekstove na zavičajnom govoru, dijalektu, žargonu ili standardnom jeziku. • Adaptira tekstove, piše scenario, sinopsis. • Osmišljava tekstove za predstave, kratke filmmove. • Primjenjuje vještine čitanja radi traženja informacija i čita iz užitka. • Samostalno vrednuje i prati svoj napredak.
	<p style="text-align: center;">II tematska cjelina/oblast: Jezik</p> <ul style="list-style-type: none"> • Učenik razgovara o zadanoj ili slobodnoj temi u skladu sa svrhom; prepoznaje namjenu razgovora. • Raspravlja u skladu s temom i obrazlaže svoje mišljenje. • Govori u skladu s pravogovornim pravilima i govornim vrednotama. • Tačno primjenjuje leksiku u skladu s temom razgovora. • Oblikuje povezan, smislen i stilski uređen tekst u skladu s gramatičkim i pravopisnim pravilima. • Tačno se služi leksemima iz pasivnog leksika radi postizanja željenog učinka na sagovornike. • Pravilno se koristi rečeničnim konektorima radi koherentnosti i kohezivnosti teksta. • Prepoznaje i uvažava osjećaje i potrebe sagovornika. • Oblikuje vrijednosne tvrdnje, obrazlaže ih i potkrepljuje provjerениm podacima do kojih je došao istraživanjem različitih izvora. • Oblikuje rasprave kao tip vezanog teksta prema zadatoj ili slobodnoj temi. • Zna se koristiti rječnikom, pravopisom i drugim priručnicima. • Tačno izgovara riječi, akcente, pravilno intonira riječi i rečenice. • Govori standardnim jezikom u skladu sa situacijom. • Izražajno čita različite vrste tekstova, primjenjujući pravogovorna pravila. • Opisuje gramatičke veze između riječi u rečenici. • Opisuje i objašnjava razliku između rečenice kao gramatičke i rečenice kao komunikacijske jedinice i navodi primjere.

	<ul style="list-style-type: none"> • Objavljava razlike između prostih i složenih, odnosno između zavisnih i nezavisnih klauza. • Oblikuje i opisuje sve vrste nezavisnosloženih i zavisnosloženih rečenica i višestrukosloženih rečenica, nastalih nizanjem i uvrštavanjem. • Opisuje tipove veza među rečenicama kojima se postiže smislenost tekstova. • Objavljava i upoređuje linearnu i paralelnu vezu između rečenica u tekstu. • Uočava i opisuje vezu između rečeničnih struktura i funkcionalnih stilova. • Prepoznaje i opisuje jezičke i vanjezičke razloge stvaranja ili zastarijevanja riječi. • Razlikuje pasivni od aktivnog leksika. • Objavljava promjene bosanskog jezika i pisma na tekstovima iz različitih vremenskih razdoblja, od srednjovjekovlja do savremenog doba. • Objavljava međujezičke dodire i navodi razloge jezičkog posuđivanja. • Prepoznaje sociolingvističke i sociokulturne razloge jezičnih pojava i promjena. • Objavljava jezičke promjene u globalizacijskim promjenama i razmatra utjecaj engleskog jezika na bosanski jezik i na druge jezike. • Uvažava govornike drugih jezika i drugačijih govornih navika.
III tematska cjelina/oblast: Jezičko izražavanje i medijska kultura	
	<ul style="list-style-type: none"> • Učenik samostalno oblikuje različite tipove vezanog teksta. • Posve razumije funkciju teksta. • Izražava se u skladu s pravopisnom i pravogovornom normom jezika. • Pravilno piše općevažeće skraćenice. • Vrijednosne tvrdnje potkrepljuje provjerenim podacima (provjerava ih u različitim izvorima). • Sažima prikupljene informacije i oblikuje novi tekst, izbjegavajući plagiranje. • Ispravno piše riječi stranog porijekla. • Piše primjerenum funkcionalnim stilom u skladu sa svrhom teksta i željenim efektom na recipijenta. • Piše kritičke osvrte na književni tekst, pozorišnu predstavu, film. • Zna pravopisna pravila koja se odnose na složene rečenice, vokativ, apoziciju, umetnute rečenice, glagolske priloge. • Sposoban je da analizira vlastiti tekst i samokritički propituje svoje tekstove. • Jasno izražava svoje mišljenje i sud, potkrepljujući ih argumentima. • Govori u skladu s pravogovornim pravilima i govornim vrednotama. • Govori tečno, bez poštupalica.

Očekivane kompetencije koje će učenici

Očekuje se da će učenik:

- razumjeti historijske i kulturne uslove koji su omogućili razvoj realizma u književnosti,

razviti	<ul style="list-style-type: none"> • steći uvid u glavne odlike realističke poetike u Evropi i u južnoslavenskim književnostima, • razumjeti realističku doktrinu u odnosu na romantizam (u evropskom i u južnoslavenskom kontekstu), • razumjeti glavne odlike naturalizma, • upoznati se s glavnim kretanjima književnosti u BiH za vrijeme Austro-Ugarske, s procesima tzv. evropeizacije bh. kulture, politikom Benjamin Kalaja i polemikama u vezi s nominacijom jezika, • upoznati se s kulturnim i političkim kretanjima u Evropi s kraja XIX i s početka XX st. i razumjeti modernistička stremljenja u književnosti (parnasizam, larpurlartizam, simbolizam), • upoznati se s modernističkim poetikama u južnoslavenskim književnostima, • steći uvid u osnove filmske i pozorišne umjetnosti, • razumjeti procese nastajanja filma i pozorišne predstave i njihov značaj za kulturu, • razumjeti pojam i predmet sintakse kao gramatičke discipline i njene jedinice, • razumjeti pojam sintagme i prepoznavati vrste sintagmi, • razumjeti pojam rečenice (predikativnost, modalnost, klasifikaciju rečenica), • razumjeti funkciju rečeničnih članova (subjekta, predikata, atributa, apozicije, adverbijalne odredbe, objekta), • prepoznavati i analizirati funkcije rečeničnih članova, • razumjeti pojam predikativnosti; steći znanje o vrstama predikata, • razumjeti pojmove subjekta, atributa, apozicije, adverbijalne odredbe u rečenici, • razumjeti i prepoznavati razliku između prostih i složenih rečenica, • razumjeti linearnu i paralelnu vezu između rečenica u različitim tekstovima, • razumjeti način nastajanja složenih rečenica, • steći uvid u glavne odlike nezavisnosloženih i zavisnosloženih rečenica, • razumjeti razlike između leksema prema kriteriju teritorijalne i funkcionalne raslojenosti na lokalizme, dijalektizme, žargonizme, poetizme i sl., • razumjeti procese standardizacije jezika (standardizacija bosanskog jezika u odnosu na standardizaciju hrvatskog, srpskog i crnogorskog), • upoznati se s glavnim značajkama Bečkog književnog sporazuma.
Metode izvođenja nastave	<ul style="list-style-type: none"> • predavačka metoda, • heuristička metoda (metoda nastave u kojoj nastavnik ne saopćava učenicima gotove činjenice i tvrdnje, nego ih navodi na samostalno otkrivanje odgovarajućih istina), • problemska metoda, • programirana metoda, • metoda rada s tekstrom.
Oblici rada	<ul style="list-style-type: none"> • Frontalna nastava, • Grupna nastava, • Individualni oblik nastave,

Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<ul style="list-style-type: none"> • učenje otkrivanjem i istraživanjem (npr. problemska nastava, stvaralački zadaci, projektna nastava, simulacije), • kreativne tehnike učenja (npr. oluja ideja, izricanje putem kreativnih medija), • aktivno pisanje i pismeni radovi (npr. priprema referata, dnevni i sedmični plan učenja, dnevničci učenja, portofoliji učeničkih radova i učenja), • studije slučaja (analiza konkretnih primjera iz prakse), • individualni rad (samostalan rad), • rad u paru, • rad u grupama, • integrativna nastava i učenje (povezivanje različitih predmeta i tema u cjelinu), • prakseološke metode (npr. metoda praktičnih radova, izvođenje eksperimenata), • vizualne metode (npr. metoda demonstracije, crtanje, metoda izrade i interpretiranja umnih mapa), • metoda egzemplarnog učenja (rad prema dobrom primjeru) • strategija timskog rada, saradničko/kooperativno učenje, • metoda moralnog odgoja: moralno učenje (prihvatljivo i neprihvatljivo ponašanje), • učenje pomoću računara. 					
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	<ul style="list-style-type: none"> • poхађanje obavezognog dijela odgojno-obrazovnog programa i drugih oblika rada koje je učenik sam izabrao; • poštivanje i pridržavanje pravila kućnog reda; • ispunjavanje uputa nastavnika, direktora i stručnih saradnika škole, koja su u skladu s pravnim propisima i kućnim redom; • čuvanje i briga o udžbenicima i drugim nastavnim i obrazovnim sredstvima. 					
Metode provjere znanja sa strukturu ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja (različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja)</p>					
	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: center; width: 33%;">Usmeno provjeravanje znanja</th> <th style="text-align: center; width: 33%;">Pisano provjeravanje znanja</th> <th style="text-align: center; width: 33%;">Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="padding: 5px;">Usmena provjera znanja u kojoj do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja učenika vrši se najmanje četiri puta u toku školske godine.</td> <td style="padding: 5px;"> <ul style="list-style-type: none"> - Tri pismene provjere tokom školske godine - Testiranje dva puta u toku školske godine </td> <td style="padding: 5px;"> <ul style="list-style-type: none"> - Ocjenjivanje grupnog rada učenika - Ocjenjivanje projektnog zadatka - Ocjenjivanje učeničke sveske - Ocjenjivanje domaćih zadaća </td> </tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Usmena provjera znanja u kojoj do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja učenika vrši se najmanje četiri puta u toku školske godine.	<ul style="list-style-type: none"> - Tri pismene provjere tokom školske godine - Testiranje dva puta u toku školske godine
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja				
Usmena provjera znanja u kojoj do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja učenika vrši se najmanje četiri puta u toku školske godine.	<ul style="list-style-type: none"> - Tri pismene provjere tokom školske godine - Testiranje dva puta u toku školske godine 	<ul style="list-style-type: none"> - Ocjenjivanje grupnog rada učenika - Ocjenjivanje projektnog zadatka - Ocjenjivanje učeničke sveske - Ocjenjivanje domaćih zadaća 				

Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici i priručnici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Spahić, Vedad, Kunić, Mirsad, <i>Čitanka za 3. razred gimnazije</i>, Sarajevo publishing, Sarajevo, 2003. 2. Midžić, Senija, <i>Naš jezik 3</i>, udžbenik za 3. razred gimnazije, Sarajevo publishing, Sarajevo, 2003. 3. Halilović, Senahid, <i>Pravopis bosanskog jezika</i>, BZK Preporod, 1996. <p>Lektira:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Onore De Balzak: <i>Evgenija Grande</i>, 2. Gistav Flober: <i>Madam Bovari</i>, 3. Lav N. Tolstoj: <i>Ana Karenjina</i>, 4. Fjodor Mihajlovič Dostojevski: <i>Zločin i kazna</i>, 5. Edhem Mulabdić: <i>Zeleno busenje (uz književnost A-U perioda Rešad Kadić Hadži Lojo)</i>, 6. Borisav Stanković: <i>Nečista krv</i>, 7. Franc Kafka: <i>Proces</i>, 8. Taha Husein: <i>Dan, i</i> 9. Hamza Humo: <i>Grozdanin kikot</i>. <p>Literatura za profesore:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Bošnjačka književnost u književnoj kritici 1-6</i>, Alef, Sarajevo, 1998. 2. Rizvić, Muhsin, <i>Književni život BiH između dva rata</i>, Svjetlost, Sarajevo, 1980. 3. Rizvić, Muhsin, <i>Književno stvaranje muslimanskih pisaca u BiH u doba austrougarske vladavine</i>, ANUBiH, 1973.
-------------------------------	---

Bosanski jezik i književnost IV razred

BOSANSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST			Šifra predmeta:
Razred: četvrti (IV)	Broj sati sedmično: 3	Broj sati u školskoj godini: 90	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	Tabela: OPĆE UVODNE NAPOMENE ZA NASTAVNI PREDMET		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Tabela: OPĆE UVODNE NAPOMENE ZA NASTAVNI PREDMET		
Ciljevi predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Razumjeti semantički nivo analize i njegove jedinice; • Razumjeti različita značenja riječi (denotativno, konotativno, kontekstualno); • Razumjeti značenjske odnose među riječima (homonimiju, sinonimiju, antonimiju, hiponimiju); • Steći uvid u stilističko diferenciranje leksike po sferama upotrebe (književna leksika, naučna terminologija, žargonizmi i sl.); • Razumjeti raslojavanje jezika (teritorijalno, socijalno i sl.); • Razumjeti razvoj standardnog novoštokavskog dijalekta; • Razumjeti procese standardizacije bosanskog jezika; • Razlikovati i razumjeti funkcionalne stilove i njihove odlike; • Steći osnovni uvid u retoriku i retoričke vrste; • Steći uvid u društveno-političke prilike koje su nakon Prvog svjetskog rata utjecale na pojavu avangardnih umjetničkih pokreta (futurizma, ekspresionizma, nadrealizma itd.); • Razumjeti osnovne odlike ekspresionizma, futurizma, nadrealizma, dadaizma; • Razumjeti utjecaj avangardnih pokreta u bh. i u drugim južnoslavenskim književnostima • steći uvid u glavne tokove tzv. savremene književnosti (nakon Drugog svjetskog rata sve do danas); • Razumjeti glavne odlike egzistencijalizma i njegov utjecaj na književnost; • Steći osnovni uvid u razvoj književnoteorejske misli u XX st.; • Razumjeti književne teorije 20. stoljeća: psihanaliza, fenomenologija, američki formalizam – new criticism, hermeneutika, poststrukturalizam, gender i queer, pragmatizam, historicizam, postkolonijalizam; • Razumjeti osnovne odlike feminizma i feminističke književnosti i umjetnosti; • Usvojiti osnovne književnoteorejske pojmove i aparaturu potrebnu za tumačenje književnog teksta; • Steći uvid u odlike postmodernističke književnosti i umjetnosti u Evropi i u južnoslavenskim književnostima. • Samostalno oblikovati različite tipove vezanog teksta, • Posve razumjeti funkciju teksta, • Izražavati se u skladu s pravopisnom i pravogovornom normom jezika, • U pisanju, kad je to potrebno, ispravno upotrebljavati općevažeće skraćenice, 		

	<ul style="list-style-type: none"> • Vrijednosne tvrdnje potkrepljivati provjerenim podacima (provjeravati ih u različitim izvorima), • Ispravno pisati riječi stranog porijekla, • Pisati primjerenim funkcionalnim stilom u skladu sa svrhom teksta i željenim efektom na recipijenta, • Znati pravopisna pravila koja se odnose na složene rečenice, vokativ, apoziciju, umetnute rečenice, • Biti sposoban analizirati vlastiti tekst i samokritički propitivati svoje tekstove, • Jasno izražavati svoje mišljenje i sud, potkrepljujući ih argumentima, • Govoriti u skladu s pravogovornim pravilima i govornim vrednotama, • Govoriti tečno, bez poštupalica. 	
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Tabela: OPĆE UVODNE NAPOMENE ZA NASTAVNI PREDMET	
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati
	I tematska cjelina/oblast: Književnost	55
	1. Druga moderna (1952-1968.) – karakteristike poetike, 2. Savremena svjetska književnost, 3. Savremena južnoslavenska književnost, 4. Začeci moderne književne kritike i eseistike u BiH, 5. Filozofija apsurda, egzistencijalizam, magijski realizam.	
	II tematska cjelina/oblast: Jezik	20
	1. Semantički nivo analize – značenje riječi, 2. Sociolinguistica – raslojavanje jezika, 3. Pojam funkcionalnog stila, 4. Leksikografija, 5. Retorika.	
	III tematska cjelina/oblast: Jezičko izražavanje i medijska kultura	15
	1. Semantički nivo analize – značenje riječi, 2. Sociolinguistica – raslojavanje jezika, 3. Pojam funkcionalnog stila, 4. Leksikografija, 5. Retorika, 6. Esej, 7. Komunikacijski tekstovi, naučni tekstovi, administrativni tekstovi... 8. Medijska kultura.	
	Ukupno:	90
Odgojno-obrazovni ishodi učenja	<p>I tematska cjelina/oblast: Književnost</p> <ul style="list-style-type: none"> • Učenik interpretira tekst, izdvaja i tumači ideje, tumači autorovo gledište, razlikuje stavove od činjenica. • Izražava svoj emocionalni, spoznajni, estetski dojam o književnom tekstu kao cjelini. 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Interpretira i razgovara o različitim interpretacijama književnih tekstova. • Objasnjava tematska, žanrovska, kompozicijska i stilska obilježja književnog teksta. • Samostalno primjenjuje osnovne književnoteorijske pojmove relevantne za interpretaciju književnog teksta. • Prosuđuje književni tekst služeći se relevantnim književnoteorijskim pojmovima. • Istražuje i interpretira univerzalne teme i vrijednosti u književnim tekstovima različitih razdoblja, poetika, kultura. • Upoređuje i interpretira međuodnos različitih konteksta i književnog teksta (političkih, društvenih, historijskih, umjetničkih i sl.). • Objasnjava utjecaj konteksta na oblikovanje značenja književnog teksta. • Istražuje i objasnjava umjetnička djela kojima je nadahnuće određeni književni tekst. • Istražuje i interpretira intertekstualnost i intermedijalnost u književnom tekstu. • Obrazlaže svoje stavove, mišljenja, tvrdnje, potkrepljujući ih odgovarajućim citatima. • Obrazlaže svoj popis omiljenih književnih tekstova. • Tumači i obrazlaže univerzalne poruke i vrijednosti odabranog teksta odabranog za čitanje. • Kritički procjenjuje društvene i modne utjecaje na oblikovanje svog književnog ukusa. • Samostalno priprema i oblikuje radove o književnim tekstovima. • Razlikuje primarne od sekundarnih izvora informacija. • Prepoznaje reference i aluzije na druge tekstove. • Razlikuje utjecaj javnih, komercijalnih i neprofitnih medija na oblikovanje vlastitih stavova i vrijednosti. • Žanrovska preoblikuje književni tekst: dramatizira prozni tekst, preoblikuje dramski tekst u priповjedni. • Stvara nove tekstove na zavičajnom govoru, dijalektu, žargonu ili standardnom jeziku. • Adaptira tekstove, piše scenario, sinopsis. • Osmišljava tekstove za predstave, kratke filmove. • Primjenjuje vještine čitanja radi traženja informacija i čita iz užitka. • Samostalno vrednuje i prati svoj napredak.
	II tematska cjelina/oblast: Jezik

	<ul style="list-style-type: none"> • Učenik razgovara o zadanoj ili slobodnoj temi u skladu sa svrhom; prepoznaže namjenu razgovora. • Raspravlja u skladu s temom i obrazlaže svoje mišljenje, koristeći se odgovarajućim argumentima i citatima. • Govori u skladu s pravogovornim pravilima i govornim vrednotama. • Tačno primjenjuje leksiku u skladu s temom razgovora. • Oblikuje povezan, smislen i stilski uređen tekst u skladu s gramatičkim i pravopisnim pravilima. • Tačno se služi leksemima iz pasivnog leksika radi postizanja željenog učinka na sagovornike. • Pravilno se koristi rečeničnim konektorima radi koherentnosti i kohezivnosti teksta. • Prepoznaže i uvažava osjećaje i potrebe sagovornika. • Oblikuje vrijednosne tvrdnje, obrazlaže ih i potkrepljuje provjerenim podacima do kojih je došao istraživanjem različitih izvora. • Oblikuje rasprave kao tip vezanog teksta prema zadatoj ili slobodnoj temi. • Zna se koristiti rječnikom, pravopisom i drugim priručnicima. • Tačno izgovara riječi, akcente, pravilno intonira riječi i rečenice. • Govori standardnim jezikom u skladu sa situacijom. • Izražajno čita različite vrste tekstova primjenjujući pravogovorna pravila. • Uočava i opisuje vezu između rečeničnih struktura i funkcionalnih stilova. • Objasnjava različite odnose među riječima (homonimiju, sinonimiju itd.). • Objasnjava razloge raslojavanja jezika. • Prepoznaže i objasnjava retoričke vrste. • Prepoznaže i opisuje jezičke i vanjezičke razloge stvaranja ili zastarijevanja riječi. • Razlikuje pasivni od aktvinog leksika. • Objasnjava međujezičke dodire i navodi razloge jezičkog posuđivanja. • Prepoznaže sociolinguističke i sociokulturne razloge jezičnih pojava i promjena. • Objasnjava jezičke promjene u globalizacijskim promjenama i razmatra utjecaj engleskog jezika na bosanski jezik i na druge jezike. • Uvažava govornike drugih jezika i drugačijih govornih navika.
	<p style="text-align: center;">III tematska cjelina/oblast: Jezičko izražavanje i medijska kultura</p> <ul style="list-style-type: none"> • Izražava se u skladu s pravopisnom i pravogovornom normom jezika. • Tačno piše općevažeće skraćenice. • Vrijednosne tvrdnje potkrepljuje provjerenim podacima (provjerava ih u različitim izvorima). • Sažima prikupljene informacije i oblikuje novi tekst, izbjegavajući plagiranje.

	<ul style="list-style-type: none"> • Ispravno piše riječi stranog porijekla (iz jezika koji se služe latinicom, cirilicom i drugim pismima). • Ispravno piše složenice i polusloženice. • Piše primjerenim funkcionalnim stilom u skladu sa svrhom teksta i željenim učinkom na recipijenta. • Zna pravopisna pravila koja se odnose na složene rečenice, vokativ, apoziciju, umetnute rečenice, glagolske priloge. • Sposoban je analizirati vlastiti tekst i samokritički propituje svoje tekstove. • Jasno i samouvjereno izražava svoje mišljenje i sud, potkrepljujući ih argumentima. • Govori u skladu s pravogovornim pravilima i govornim vrednotama. • Govori tečno, bez poštапalica.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> • Uočavanje osnovnih pojmoveva u moderni i savremenoj književnosti; • Formiranje i usvajanje pojmoveva iz teorije književnosti; • Zapažanje i formulacija teme književnog djela (o čemu tekst govori); • Razlikovanje govora pisca i govora lica (aktuelni i fiktivni pripovjedač); • Samostalnost u čitanju i u interpretaciji; • Stjecanje osnovnog uvida u razvoju književnoteorijske misli u XX st.; • Razumijevanje književnoteorijskih pojmoveva u vezi sa savremenim shvatanjem strukture književnog teksta i značaja pojedinih književnih rodova i vrsta; • Upoznavanje s književnim strujanjima u toku Drugog svjetskog rata i nakon njega (u domaćoj i svjetskoj književnosti); • Upoznavanje s reprezentativnim djelima savremene bosanskohercegovačke, regionalne i svjetske književnosti; • Upoznavanje s osnovnim odlikama feminizma i feminističkih strujanja u umjetnosti; • Stjecanje uvida u odlike postmodernističke književnosti i umjetnosti u Evropi, u bosanskohercegovačkoj književnosti u ostalim južnoslavenskim književnostima; • Razumijevanje semantičkog nivoa analize jezika i njegovih jedinica; • Razumijevanje različitih značenja riječi (denotativno, konotativno, kontekstualno); • Razumijevanje sintaksičkog značenja ili valentnosti riječi (polisemija, homonimija, sinonimija, antonimija, hiponimija); • Razumijevanje raslojavanja jezika (teritorijalno, socijalno, funkcionalno, individualno), • Stjecanje znanja o stilističkom diferenciranju leksike po sferama upotrebe (književna leksika, termini i terminologija, razgovorna leksika, žargonizmi); • Razumijevanje značenjskih odnosa među rijećima (fraza, kontradikcija, tautologija, dvosmislenost);

	<ul style="list-style-type: none"> • Razumijevanje aktivne i pasivne leksike (arhaizmi i neologizmi); • Stjecanje znanja o riječima po porijeklu (autohtone riječi, tuđice); • Razumijevanje funkcionalnih stilova i njihovih odlika; • Stjecanje znanja o retorici i retoričkim vrstama; • Razumijevanje razvoja standardnog novoštokavskog dijalekta; • Razumijevanje procesa standardizacije bosanskog jezika; • Razumijevanje funkcioniranja bliskih jezika u višenacionalnoj zajednici; • Osposobljavanje za živo, jasno, ubjedljivo govorenje i pisanje; • Rasprava: teza, antiteza i rasprava; • Osposobljavanje za reprodukciju teksta bez formuliranja naslova cjelinama sadržaja, poštujući hronologiju u izražavanju i normu standradnog jezika; • Uočiti obilježja eseja; • Pisati esej o odabranoj temi, spajajući pjesnički i naučni način izražavanja; • Osposobljavanje za pisanje naučnog teksta (seminarski rad i manji naučni tekst); • Osposobljavanje za pisanje molbi, žalbi, izjava, zahtjeva i pismenih zadaća; • Razumijevanje djela sedme umjetnosti; • Razumijevanje složenosti filmskog djela i izražajnih mogućnosti filma; • Razvijanje senzibiliteta za prepoznavanje i doživljavanje snage riječi i slike, govora, zvuka i tištine.
Metode izvođenja nastave	<ul style="list-style-type: none"> • predavačka metoda, • heuristička metoda (metoda nastave u kojoj nastavnik ne saopćava učenicima gotove činjenice i tvrdnje, nego ih navodi na samostalno otkrivanje odgovarajućih istina), • problemska metoda, • programirana metoda, • metoda rada s tekstrom.
Oblici rada	<ul style="list-style-type: none"> • Frontalna nastava, • Grupna nastava, • Individualni oblik nastave.
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<ul style="list-style-type: none"> • učenje otkrivanjem i istraživanjem (npr. problemska nastava, stvaralački zadaci, projektna nastava, simulacije), • kreativne tehnike učenja (npr. oluja ideja, izricanje putem kreativnih medija), • aktivno pisanje i pismeni radovi (npr. priprema referata, dnevni i sedmični plan učenja, dnevnički učenja, portofoliji učeničkih radova i učenja), • studije slučaja (analiza konkretnih primjera iz prakse), • individualni rad (samostalan rad), • rad u paru, • rad u grupama,

	<ul style="list-style-type: none"> integrativna nastava i učenje (povezivanje različitih predmeta i tema u cjelinu), prakseološke metode (npr. metoda praktičnih radova, izvođenje eksperimenata), vizualne metode (npr. metoda demonstracije, crtanje, metoda izrade i interpretiranja umnih mapa), metoda egzemplarnog učenja (rad prema dobrom primjeru), strategija timskog rada, saradničko/kooperativno učenje, metoda moralnog odgoja: moralno učenje (prihvatljivo i neprihvatljivo ponašanje), učenje pomoću računara. 						
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	<ul style="list-style-type: none"> pohađanje obavezognog dijela odgojno-obrazovnog programa i drugih oblika rada koje je učenik sam izabrao; poštivanje i pridržavanje pravila kućnog reda; ispunjavanje uputa nastavnika, direktora i stručnih saradnika medrese, koja su u skladu s pravnim propisima i kućnim redom; čuvanje i briga o udžbenicima i drugim nastavnim i obrazovnim sredstvima. 						
Metode provjere znanja sa strukturonim ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja (različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja)</p> <p style="text-align: center;">Opće tehnike ocjenjivanja</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Usmeno provjeravanje znanja</th> <th>Pisano provjeravanje znanja</th> <th>Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Usmena provjera znanja u kojoj do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja učenika vrši se najmanje četiri puta u toku školske godine.</td> <td> <ul style="list-style-type: none"> - Tri pismene provjere tokom školske godine - Testiranje dva puta u toku školske godine </td> <td> <ul style="list-style-type: none"> - Ocjenjivanje grupnog rada učenika -Ocenjivanje projektnog zadatka - Ocjenjivanje učeničke sveske - Ocjenjivanje domaćih zadaća </td> </tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Usmena provjera znanja u kojoj do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja učenika vrši se najmanje četiri puta u toku školske godine.	<ul style="list-style-type: none"> - Tri pismene provjere tokom školske godine - Testiranje dva puta u toku školske godine 	<ul style="list-style-type: none"> - Ocjenjivanje grupnog rada učenika -Ocenjivanje projektnog zadatka - Ocjenjivanje učeničke sveske - Ocjenjivanje domaćih zadaća
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja					
Usmena provjera znanja u kojoj do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja učenika vrši se najmanje četiri puta u toku školske godine.	<ul style="list-style-type: none"> - Tri pismene provjere tokom školske godine - Testiranje dva puta u toku školske godine 	<ul style="list-style-type: none"> - Ocjenjivanje grupnog rada učenika -Ocenjivanje projektnog zadatka - Ocjenjivanje učeničke sveske - Ocjenjivanje domaćih zadaća 					
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici i priručnici:</p> <ol style="list-style-type: none"> Spahić, Vedad, <i>Čitanka za 4. razred gimnazije</i>, Sarajevo publishing, Sarajevo, 2003. Hadžiefendić-Parić, Remzija, <i>Naš jezik 4</i>, udžbenik za 4. razred gimnazije, Sarajevo publishing, Sarajevo, 2003. Halilović, Senahid, <i>Pravopis bosanskog jezika</i>, BZK Preporod, 1996. <p>Lektira:</p> <ol style="list-style-type: none"> Herman Hese: <i>Stepski vuk</i>, Mihail Bulgakov: <i>Majstor i Margarita</i>, Ernest Hemingvej: <i>Starac i more</i>, Semjuel Beket: <i>Čekajući Godoa</i>, 						

5. Gassan Kanafani: *Ljudi na suncu*,
6. Alber Kami: *Stranac*,
7. Gabriel Garsia Markes: *Pukovniku nema ko da piše*,
8. Tajib Salih: *Sezona seobe na sjever*,
9. Umberto Eko: *Ime ruže*,
10. Meša Selimović: *Derviš i smrt*,
11. Skender Kulenović: *Ponornica*,
12. Nedžad Ibrišimović: *Ugursuz*,
13. Jasmina Musabegović: *Skretnice*,
14. Dževad Karahasan: *Šahrijarov prsten*,
15. Dževad Karahasan: *Noćno vijeće*.

Literatura za profeore:

1. Halilović, Jahić, Palić, *Gramatika bosanskog jezika*, Dom štampe, Zenica, 2000.
2. *Bošnjačka književnost u književnoj kritici 1-6*, Alef, Sarajevo, 1998.
3. *Riječ u filmu, film i književnost, film i kazalište*, ŠKZ, 1990.
4. Solar, Milivoj, *Suvremena svjetska književnost*, ŠKZ, 1990.
5. *Antologije bošnjačke književnosti 1-10*, Alef, Sarajevo
6. Kazaz, Enver, *Bošnjački roman 20. vijeka*, Zoro, Sarajevo, 2004.
7. Burzinska i Markovski, *Književna teorija XX vijeka*, Službeni glasnik, Beograd, 2009.

Bosanski jezik i književnost – izborna nastava

Opće uvodne napomene

BOSANSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST					Šifra predmeta:	
Nivo: Srednja škola		Broj sati sedmično	Broj sati godišnje	Ukupan broj sati u svim razredima	Status predmeta:	
Razred	I			130		
	II					
	III	2	70		Izborni	
	IV	2	60		Izborni	
Opis nastavnog predmeta	<p>Svrha izborne nastave iz Bosanskoga jezika i književnosti je omogućavanje kvalitetnog obrazovanja u okviru modernih i konkurentnih društvenih izazova koji donose potrebu za savremenom edukacijom.</p> <p>Izborna nastava se organizira s ciljem razvijanja učeničke kreativnosti iz oblasti jezika, književnosti, te iz područja kritičkog raspravljanja o književnom djelu i jezičkim specifičnostima, iz područja retorike ili govorništva, te iz oblasti metodologije naučnog rada. Ponuđenom izbornom nastavom obezbjeđuje se selekcija obrazovnih programa redovne nastave u drugom, trećem i četvrtom razredu.</p>					
	<p>Na satima izborne nastave učenici se osposobljavaju da pišu osvrte, rasprave, eseje, da se uvode u tehniku pisanja naučnog rada, te da se uključe u projektnu nastavu u okviru koje bi se postepeno uvodili u pisanje naučnih projekata i istraživanje književnoteorijskih i jezičkih tema. Na satima izborne nastave učenici će usvajati potrebu za konsultiranjem književne kritike, eseistike, književnih rasprava, studija, biografija i monografija, teorije i historije književnosti, leksikona književnih pojmoveva i raznih rječnika. Iz ponuđenih izbornih programa učenici, prema sklonostima, biraju jednogodišnji ili dvogodišnji program. U principu, svaki učenik ima pravo da bira program koji želi, ali će medresa omogućiti slušanje onih programa koji se budu, u datim okolnostima, mogli najkvalitetnije realizirati.</p> <p>Značaj izborne nastave ovog predmeta se ogleda kroz:</p> <ul style="list-style-type: none"> • osposobljavanje za samostalno problemsko bavljenje odabranim nastavnim sadržajima; • razvijanje sposobnosti za timski rad u skladu sa sklonostima prema određenim nastavnim sadržajima i načinu njihovog proučavanja; • razvijanje sposobnosti za proučavanje bitnog i vrijednog u književnom tekstu; • ovladavanje jezičkim, književnim, povijesnim i teorijskim problemima; • usvajanje vještina pisanog oblikovanja raznih vrsta; • povezivanje stečenog književnohistorijskog znanja sa književnim tekstom. 					

Ciljevi predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Razvijanje svijesti o važnosti pravilne upotrebe jezika u svim oblicima komuniciranja; • Ovladavanje jezičkom, pravopisnom i logičkom normom; • Razumijevanje cilja pri izvođenju zadataka.
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Sati izborne nastave iz Bosanskog jezika i književnosti otvaraju mogućnost dobre saradnje među predavačima na raznim predmetima. Profesori Arapskog, Turskog i Engleskog jezika mogu biti vrlo korisni gostujući profesori-predavači na satima izborne nastave.
Ishodi učenja na nivou predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Osposobljeni su za samostalan rad (u formi referata, rasprava i komentara); • Znaju osnovna načela metodoloških problema znanosti o književnosti; • Razumiju savremena shvatanja i tradiciju u proučavanju književnosti; • Znaju pojam stila i stilistike; • Razumiju opisnu stilistiku kao opisno proučavanje izbora jezičkih sredstava izraza i njihove upotrebe; • Razumiju stilističku kritiku kao podvrgavanje kritici stilistički metoda.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> • Stjecanje jezičke kompetencije u pismu, govoru i slušanju; • Upućivanje u vještine korištenja i upravljanja <i>vremenom učenja</i>; • Razvijanje vještina komunikacije na novim medijima (društvene mreže); • Usvajanje elemenata demokratske komunikacijske kulture.
Očekivane vrijednosti koje će učenici usvojiti	<ul style="list-style-type: none"> • Formiranje učeničkih jezičkih navika utemeljenih na jezičkoj normi i standardu; • Razvijanje sposobnosti i znanja za pravilan govor; • Razvijanje sposobnosti upotrebe jezičkih jedinica svih nivoa strukture jezika; • Umjetničko doživljavanje i interpretacija; • Znanje o književnoj historiji, teoriji i kritici; • Razvijanje sposobnosti posmatranja, upoređivanja i asocijativnog zaključivanja.
Profil i stručna sprema nastavnika	Istovjetno kao za profesora Bosanskog jezika i književnosti u redovnoj nastavi

Bosanski jezik i književnost III razred – izborna nastava

IZBORNA NASTAVA BOSANSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST				Šifra predmeta:
Razred: treći (III)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: izborni	
Kratak opis nastavnog predmeta	<p>Svrha izborne nastave iz Bosanskoga jezika i književnosti je omogućavanje kvalitetnog obrazovanja u okviru modernih i konkurentnih društvenih izazova koji donose potrebu za savremenom edukacijom.</p> <p>Izborna nastava se organizira s ciljem razvijanja učeničke kreativnosti iz oblasti jezika, književnosti te iz područja kritičkog raspravljanja o književnom djelu i jezičkim specifičnostima, iz područja retorike ili govorništva te iz oblasti metodologije naučnog rada. Ponuđenom izbornom nastavom obezbjeđuje se selekcija obrazovnih programa redovne nastave u drugom, trećem i četvrtom razredu.</p>			
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Na satima izborne nastave učenici se osposobljavaju da pišu osvrte, rasprave, eseje, da se uvode u tehniku pisanja naučnog rada, te da se uključe u projektну nastavu u okviru koje bi se postepeno uvodili u pisanje naučnih projekata i istraživanje književnoteorijskih i jezičkih tema. Na satima izborne nastave učenici će usvajati potrebu za konsultiranjem književne kritike, eseistike, književnih rasprava, studija, biografija i monografija, teorije i historije književnosti, leksikona književnih pojmoveva i raznih rječnika. Iz ponuđenih izbornih programa učenici, prema sklonostima, biraju jednogodišnji ili dvogodišnji program. U principu svaki učenik ima pravo da bira program koji želi, ali će medresa omogućiti slušanje onih programa koji se budu, u datim okolnostima, mogli najkvalitetnije realizirati.</p> <p>Značaj izborne nastave ovog predmeta se ogleda kroz:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Osposobljavanje za samostalno problemsko bavljenje odabranim nastavnim sadržajima; • Razvijanje sposobnosti za timski rad u skladu sa sklonostima prema određenim nastavnim sadržajima i načinu njihovog proučavanja; • Razvijanje sposobnosti za proučavanje bitnog i vrijednog u književnom tekstu; • Ovladavanje jezičkim književnim, povjesnim i teorijskim problemima; • Usvajanje vještina pisanog oblikovanja raznih vrsta; • Povezivanje stečenog književnohistorijskog znanja sa književnim tekstom; • Uočavanje glavnih oblika književnih rodova i vrsta; • Upoznavanje neverbalnih sredstava komuniciranja. 			
Ciljevi predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Razvijanje svijesti o važnosti pravilne upotrebe jezika u svim oblicima komuniciranja; • Ovladavanje jezičkom, pravopisnom i logičkom normom; • Razumijevanje cilja pri izvođenju zadataka. 			
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<p>Sati izborne nastave iz Bosanskog jezika i književnosti otvaraju mogućnost dobre saradnje među predavačima na raznim predmetima. Profesori Arapskog, Turskog i Engleskog jezika mogu biti vrlo korisni gostujući profesori-predavači na satima izborne nastave.</p>			

	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati
Tematske jedinice	I tematska cjelina/oblast: <i>Teorija književnosti</i>	10
	1. Književnost kao umjetnost, 2. Cilj i zadaci proučavanja književnosti, 3. Znanost o književnosti, 4. Zadaci klasifikacije književnosti, 5. Načela klasifikacije književnosti, 6. Analiza književnog djela, 7. Struktura književnog djela.	
	II tematska cjelina/oblast: <i>Teme za proučavanje književnosti na odabranim djelima</i>	10
	1. Izraz i sadržaj, 2. Tema, motiv i motivacija, 3. Kompozicija, fabula, siže, 4. Pripovjedač, priča, lik, 5. Ideja djela.	
	III tematska cjelina/oblast: <i>Teme za samostalni rad</i>	20
	1. Oblici pripovijedanja u odabranim djelima, 2. Teme: Monološka ispovijedna forma u odabranom romanu, 3. Funkcija monologa u odabranom romanu, 4. Unutrašnji monolog u odabranom romanu, 5. Dijalozi u odabranom romanu, 6. Stil i tehnika moderne proze (prozna djela po izboru), 7. Moderna stilizacija estetskog izraza u odabranom romanu, 8. Metodološki problemi znanosti o književnosti, 9. Tradicija proučavanja književnosti, 10. Pozitivizam i kritika pozitivizma, 11. Ruski formalisti, 12. Nova kritika u engleskoj književnosti, 13. Psihoanalitička i arhetipska književna kritika, 14. Utjecaji fenomenologije i egzistencijalizma, 15. Sociologija književnosti, 16. Teorija recepcije, 17. Strukturalizam, 18. Naratologija.	
	IV tematska cjelina/oblast: <i>Jezik i stil</i>	30

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Stil i stilistika, 2. Opisna stilistika, 3. Stilistička kritika, 4. Gramatika i stilistika, 5. Normativna i lingvistička stilistika, logika uma i logika srca, jasnoća stila, sažetost stila, sklad stila, 6. Pojmovna i stilistička vrijednost izraza, 7. Fonostilistička vrijednost akcenta i kvantiteta, 8. Morfostilistika, semantika i semantostilistika, 9. Semantem i semantostilem, 10. Značenje i izražajnost riječi, 11. Određivanje značenja i pojačanje izražajnosti riječi, 12. Sintaksa i sintaksostilistika, 13. Izražajnost nekih vrsta riječi u rečenici. 	
	Ukupno:	70
Odgojno- obrazovni ishodi učenja	<p>I tematska cjelina/oblast: <i>Teorija književnosti</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Znaju da se znanost o književnosti dijeli na: historiju književnosti; teoriju književnosti i književnu kritiku. • Razlikuju analizu književnog djela od kritičke ocjene i interpretacije književnog djela. • Razumiju pojam slojevitosti književnog djela. <p>II tematska cjelina/oblast: <i>Teme za proučavanje književnosti na odabranim djelima</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Razlikuju pojmove analize književnog djela koje se odnose na izraz i one koje se odnose na sadržaj. • Razumiju pojmove realistička motivacija, kompozicijska motivacija i umjetnička motivacija. • Znaju razlikovati fabulu od sižeа, te govor pripovjedača i lika. • Uočavaju ideju književnog djela. • Osposobljeni su za samostalan rad (u formi referata, rasprava i komentara). <p>III tematska cjelina/oblast: <i>Teme za samostalni rad</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Znaju osnovna načela metodoloških problema znanosti o književnosti. • Razumiju savremena shvatanja i tradiciju u proučavanju književnosti. • Razumiju pozitivizam kao orientaciju da se svaka spoznaja izvede iz činjenica. • Razumiju težnju ruskih formalista da znanost o književnosti izdvoje kao samostalnu disciplinu. • Znaju težnje nove engleske kritike u okviru koje centralno mjesto zauzima biografija autora i analiza misaonog sadržaja književnog djela. • Razumiju pojam učenje o interpretaciji kao povezivanje književnog djela u skladnu cjelinu. • Razumiju psihanalitičku i arhetipsku književnu kritiku. 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Jasan im je utjecaj fenomenologije na književnu kritiku. • Shvataju sociološki pristup književnosti. • Razumiju teoriju recepcije, strukturalizam i poststrukturalizam. <p>IV tematska cjelina/oblast: <i>Jezik i stil</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Znaju pojam stila i stilistike. • Razumiju opisnu stilistiku kao opisno proučavanje izbora jezičkih sredstava izraza i njihove upotrebe. • Razumiju stilističku kritiku kao podvrgavanje kritici stilističkih metoda. • Znaju stilistiku i stilističku logiku, posjeduju jasan i skladan stil. • Jasna im je pojmovna i stilistička vrijednost izraza. • Znaju fonostilističku vrijednost akcenta i kvantiteta. • Jasni su im pojmovi morfostilistike, semantike, semantostilistike, te semantema, semantostilema. • Jasna im je izražajnost riječi. • Razumiju izražajnost sintaksostilistike.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> • Stjecanje jezičke kompetencije u pismu, govoru i slušanju; • Upućivanje u vještine korištenja i upravljanja <i>vremenom učenja</i>; • Razvijanje vještina komunikacije na novim medijima (društvene mreže); • Usvajanje elemenata demokratske komunikacijske kulture; • Ovladavanje vještinom učenja.
Metode izvođenja nastave	<ol style="list-style-type: none"> verbalne: predavanje/izlaganje, objašnjavanje, nastavni razgovor, demonstracija i ilustracija, grafički radovi, rad na tekstu, pismeni radovi, praktični radovi, problemske situacije, samostalni radovi učenika.
Oblici rada	<ol style="list-style-type: none"> frontalni, grupni, rad u parovima, individualni.
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	U interpretaciji književnih tekstova smjenjivat će se različiti tipovi analize (idejno-tematska, psihološka, sociološka, stilistička, etička, filozofska). Gradivo ovog razdoblja trebalo bi interpretirati u sistemu interpretativno-analitičke, informativno-reprodukтивne i stvaralačko-problemske nastave.
Obaveze i učešće učenika u odgojno-	

obazovnom procesu	Učenici imaju obavezu prisustvovati satima, biti aktivni sudionici, izvršavati radne zadatke prema uputama predmetnog profesora, učestvovati u terenskim istraživanjima i posjetama, kreirati i osmišljavati prijedloge za teme sati koji su dati kao mogućnost dogovora profesora i učenika/ca.		
Metode provjere znanja sa strukturonim ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	Tehnike ocjenjivanja (različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja)		
	Opće tehnike ocjenjivanja		
	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja
	Usmeno provjeravanje svakog učenika/ce jednom u klasifikaciji.	Pisano provjeravanje svakog učenika/ce jednom u klasifikaciji.	Praktični zadaci
Literatura	<p>Literatura za profesore:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Bošnjačka književnost u književnoj kritici 1-6</i>, Alef, Sarajevo, 1999. 2. Hamzić, Mirzet, <i>Književni leksikon</i>, Dobra knjiga, Sarajevo, 2009. 3. <i>Povijest svjetske književnosti</i>, Mladost, Zagreb, 1975. 4. <i>Antologije bošnjačke književnosti 1-10</i>, Alef, Sarajevo 5. Nametak, Abdurahman, <i>Hrestomatija bošnjačke alhamijado književnosti</i>, Svjetlost, Sarajevo, 1981. 6. Idrizbegović, Amira, <i>Bosanski jezik i Bošnjaci</i>, Sejtarija, 2003. 7. Halilović, Senahid, <i>Pravopis bosanskoga jezika</i>, 8. <i>Gramatika bosanskoga jezika</i>, 9. <i>Rječnici bosanskoga jezika</i>, 10. Jahić, Dževad, <i>Trilogija o bosanskom jeziku</i>, Vrijeme, Zenica, 2000. 11. <i>Enciklopedijski rječnik moderne lingvistike</i>, Nolit, Beograd, 12. <i>Rječnik književnih termina</i>, Nolit, Beograd, 1985. 13. Čedić, Ibrahim, <i>Školski rječnik lingvističkih termina u bosanskom jeziku</i>, Institut za jezik, Sarajevo, 1999. 14. Biti, Vladimir, <i>Pojmovnik suvremene književne teorije</i>, Matica Hrvatska, Zagreb, 1997. 15. Solar, Milivoj, <i>Teorija književnosti</i>, ŠKZ, 16. Lešić, Zdenko, <i>Jezik i književno djelo</i>, Svjetlost, Sarajevo, 1979. 17. Solar, Milivoj, <i>Suvremena svjetska književnost</i>, ŠKZ, 18. Pirić, Alija, <i>Stil i tekst</i>, Bosanska riječ, 2000. 19. Pranjić, <i>Jezikom i stilom kroz književnost</i>, ŠKZ, 20. Lotman, Jurij, <i>Struktura umjetničkog teksta</i>, Nolit, Beograd, 1978. 21. Prop, Vladimir, <i>Morfologija bajke</i>, Prosveta, Beograd, 1982. 22. Bahtin, Mihail, <i>O romanu</i>, Nolit, Beograd, 23. M. Riđanović, <i>Jezik i njegova struktura</i>, Sarajevo, 1984. 24. Rosandić i Silić, <i>Jezik, izražavanje i stvaranje</i>, ŠKZ, 1990. 25. B.A. Uspenski, <i>Poetika kompozicije, semiotike, ikone</i>, Nolit, 26. Vejn, But, <i>Retorika proze</i>, Nolit, Beograd, 1976. 		

	<p>27. Stajger, Emil, <i>Temeljni pojmovi poetike</i>, CERES, Zagreb, 1996.</p> <p>28. Pavletić, Vlatko, <i>Ključ za modernu poeziju</i>, Globus, Zagreb, 1980.</p> <p>29. Fridrih, Hugo, <i>Struktura moderne lirike</i>, Stvarnost, Zagreb, 1999.</p> <p>30. Kloitz, Warner, <i>Otvorena i zatvorena forma</i>,</p> <p>31. Šicel, <i>Hrvatska književnost, pregled povijesti</i>, ŠKZ,</p> <p>32. Pavletić, <i>Kako razumjeti poeziju</i>, ŠKZ,</p> <p>33. Slatina, Mujo, <i>Nastavne metode</i>, Filozofski fakultet, Sarajevo, 1998.</p> <p>34. D. Rosandić, <i>Metodika književnog odgoja i obrazovanja</i>, ŠKZ, 1986.</p> <p>35. N. Mujezinović i M. Pekmez, <i>Iz sehare bošnjačke</i>, Svjetlost, Sarajevo, 1998.</p> <p>36. Mujezinović, Nidžara, <i>Čas lektire (korelacija užih nastavnih oblasti)</i>, Svjetlost, 1998.</p> <p>37. R. Božović, <i>Uvođenje učenika srednje škole u svijet romana</i>, Svjetlost, Sarajevo, 1977.</p> <p>38. <i>Govorne vježbe</i>, ŠKZ, 1990.</p> <p>39. Rosandić, <i>Problemsko stvaralaštvo i izborna nastava književnosti</i>, Svjetlost, Sarajevo, 1975.</p> <p>40. Tanović, Ilijas, <i>Frazeologija bosanskog jezika</i>, Dom štampe, Zenica, 2000.</p> <p>Časopisi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Didaktički putokazi, 2. Odjek, 3. Lica, 4. Naša škola, 5. Prosvjetni list.
Napomena	Broj nastavnih sati za pojedina modularna područja dat je samo kao orientaciona naznaka vremena potrebnog za realizaciju predviđenih programskih sadržaja izborne nastave. Nastavnici imaju slobodu u planiranju i uspostavljanju ravnoteže između prethodnih postignuća u pojedinim područjima i vremena potrebnog za daljnji rad. Također, nastavnici imaju slobodu i pri izboru nastavnih metoda, oblika rada i nastavnih sredstava u skladu sa savremenim tendencijama u metodici nastavnog rada, a što je određeno postavljenim ciljevima i jasno naznačenim ishodima učenja.

Bosanski jezik i književnost IV – izborna nastava

BOSANSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST			Šifra predmeta:
Razred: četvrti (IV)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 60	Status: izborni
Kratak opis nastavnog predmeta	<p>Svrha izborne nastave iz Bosanskoga jezika i književnosti je omogućavanje kvalitetnog obrazovanje u okviru modernih i konkurenčnih društvenih izazova koji donose potrebu za savremenom edukacijom.</p> <p>Izborna nastava se organizira s ciljem razvijanja učeničke kreativnosti iz oblasti jezika, književnosti i područja kritičkog raspravljanja o književnom djelu i jezičkim specifičnostima, iz područja retorike ili govorništva i iz oblasti metodologije naučnog rada. Ponuđenom izbornom nastavom obezbjeđuje se selekcija obrazovnih programa redovne nastave u drugom, trećem i četvrtom razredu.</p>		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Na satima izborne nastave učenici se osposobljavaju da pišu osvrte, rasprave, eseje, da se uvode u tehniku pisanja naučnog rada i da se uključe u projektnu nastavu u okviru koje bi se postepeno uvodili u pisanje naučnih projekata, te u istraživanje književnoteorijskih i jezičkih tema. Na satima izborne nastave učenici će usvajati potrebu za konsultiranjem književne kritike, eseistike, književnih rasprava, studija, biografija i monografija, teorije i historije književnosti, leksikona književnih pojmoveva i raznih rječnika. Iz ponuđenih izbornih programa učenici, prema sklonostima, biraju jednogodišnji ili dvogodišnji program. U principu svaki učenik ima pravo da bira program koji želi, ali će medresa omogućiti slušanje onih programa koji se budu, u datim okolnostima, mogli najkvalitetnije realizirati.</p> <p>Značaj izborne nastave ovog predmeta se ogleda kroz:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Osposobljavanje za samostalno problemsko bavljenje odabranim nastavnim sadržajima; • Razvijanje sposobnosti za timski rad u skladu sa sklonostima prema određenim nastavnim sadržajima i načinu njihovog proučavanja; • Razvijanje sposobnosti za proučavanje bitnog i vrijednog u književnom tekstu; • Ovladavanje jezičkim književnim, povjesnim i teorijskim problemima; • Usvajanje vještina pisanog oblikovanja raznih vrsta; • Povezivanje stečenog književnohistorijskog znanja sa književnim tekstom; • Uočavanje glavnih oblika književnih rodova i vrsta; • Upoznavanje neverbalnih sredstava komuniciranja. 		
Ciljevi predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Komuniciranje usmeno i pisano; • Jasno govorenje, slušanje, razumijevanje govornih poruka; • Verbalna interakcija; • Razvijanje smisla za tačno formuliranje problema; • Pripremanje za uspješno društveno komuniciranje; • Njegovanje sposobnosti ubjedljivog argumentiranja različitih stavova; • Upoznavanje određenih govorničkih pravila; 		

	<ul style="list-style-type: none"> • Razvijanje sposobnosti logičkog zaključivanja; • Proširivanje opće kulture. 	
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<p>Sati izborne nastave iz Bosanskog jezika i književnosti otvaraju mogućnost dobre saradnje među predavačima na raznim predmetima. Profesori Arapskog, Turskog i Engleskog jezika mogu biti vrlo korisni gostujući profesori-predavači na satima izborne nastave.</p> <p>Korelacija nastavnih jedinica izborne nastave iz Bosanskoga jezika i književnosti je moguća sa svim jezicima, Historijom, Povijesti islama, Tefsirom, Ahlakom, Sociologijom.</p>	
	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati
	I tematska cjelina/oblast: Govorništvo	20
Tematske jedinice	<ol style="list-style-type: none"> 1. Odnos retorike i govorništva; 2. Značaj i društvena uloga govorništva; 3. Suprotstavljeni stavovi o značaju govorništva; 4. Vrste govorništva: sudska, političko, svečano i dr.; 5. Značaj govorništva u antičkoj Grčkoj; 6. Govorništvo u sudske (forenzičke) praksi; 7. Začeci govorništva na Siciliji (Koraks i Tisija); 8. Aleksandrijski kanon deseterice govornika; 9. Razvoj sudskegovora u Atini; 10. Govorništvo kao profesija (profesionalni pisci govora) Demosten; 11. Prvi udžbenici govorništva (Platon i Aristotel); 12. Grčko naslijeđe u rimskom govorništvu; 13. Društvene okolnosti u kojima je nastajalo rimskegovništvo i u kojem su se školovali govornici (Katon, Ciceron i drugi); 14. Zastupljenost govorništva u školama i na fakultetima u svijetu i kod nas; 15. Osnovne odlike govorništva, cilj i predmet govorništva i osnovni elementi govorništva; 16. Stilske osobine govorništva (jasno izražavanje, pravilnost i konciznost); 17. Osobine govornika (dikcija i modulacija glasa, gestikulacija); 18. Inteligencija govornika, moralna svojstva govornika, elokvencija i ubjedljivost govornika; 19. Vrste auditorija, osobine i ponašanja malog auditorija, održavanje pažnje auditorija (dosjetke, retorska pitanja, šok-tehnika...), reakcija auditorija; 20. Primjeri najboljih govora. 	
	II tematska cjelina/oblast: Vježbanje govorničkih vještina	10
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pripremanje govora i realiziranje određenim povodom, 2. Ocjene i analiza realiziranog govora, 3. Vježbe (moguća realizacija u formi projektne nastave). 	

	III tematska cjelina/oblast: <i>Naučnoistraživački rad</i>	20
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Osnovna svojstva naučnoistraživačkog rada, 2. Metode naučnoistraživačkog rada, 3. Osobine dobrog naučnog djela, 4. Izbor teme, 5. Traganje za dokumentacijom, 6. Sastavljanje radne bibliografije, 7. Prikupljanje građe, 8. Čitanje i kritika tekstova, 9. Pisanje zabilježaka, 10. Organizacija i raspored prikupljene građe, 11. Redigovanje rukopisa, 12. Dokumentarna podloga rukopisa (citati), 13. Podnožne napomene, 14. Konačna bibliografija, 15. Stilske odlike i gramatička korektnost (izbor riječi), 16. Struktura i odnos rečenica, 17. Struktura i osobine paragrafa, 18. Gramatička i pravopisna korektnost, 19. Način stjecanja dobrog stila i jezika, 20. Tehnička obrada i štampanje rukopisa, 21. Vrsta pisma i njihova upotreba, 22. Korektura i štampanje rukopisa. 	
	IV tematska cjelina/oblast: <i>Ocjena naučnog rada</i>	10
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ocjena naučnog rada, 2. Izlaganje naučnog rada, 3. Karakter teme, 4. Obim i kvalitet građe, 5. Naučne metode, 6. Organizacija i raspored građe, 7. Rezultati istraživanja, 8. Dokumentarna podloga, 9. Stilska efikasnost i gramatička korektnost, 10. Struktura većih i manjih dijelova, 11. Izbor riječi, 12. Tehnička strana rada, 13. Zaključak. 	
	Ukupno:	60
Odgojno- obrazovni	I tematska cjelina/oblast: <i>Govorništvo</i>	
	<ul style="list-style-type: none"> • Razumiju značaj i društvenu ulogu govorništva. • Razlikuju vrste govorništva. • Shvataju razvoj govorništva u drevnim civilizacijama. 	

ishodi učenja	<ul style="list-style-type: none"> • Upoznati su sa začecima govorništva na Siciliji. • Razumiju aleksandrijski kanon deseterice govornika. • Upoznati su sa sudskim govorom u Atini i s govorništvom kao profesijom. • Upoznati su s prvim udžbenicima govorništva (Platon i Aristotel). • Upoznati su s elementima grčkog naslijeda u rimskom govorništvu. • Upoznati su s društvenim okolnostima u kojima je nastajalo rimsko govorništvo u školama i na fakultetima. • Znaju cilj, predmet i osnovne odlike govorništva. • Usvojili su stilske osobine govorništva: jasnost, pravilnost i konciznost. • Znaju osobine govornika: dikciju, modulaciju glasa i gestikulaciju. • Shvataju značaj intelelegencije govornika, njegovu elokvenciju i ubjedljivost. • Savladali su način održavanja pažnje auditorija, posjeduju razne dosjetke. • Razumiju retorska pitanja. • Znaju šok-tehniku. • Razumiju reakciju auditorija. • Mogu analizirati primjere najboljih govora.
II tematska cjelina/oblast: <i>Vježbanje govorničkih vještina</i>	
<ul style="list-style-type: none"> • Osposobljeni su da pripreme govor i da ga realiziraju određenim povodom. • Osposobljeni su za uspješno analiziranje i realizaciju govora. • Osposobljeni su za projektnu nastavu. 	
III tematska cjelina/oblast: <i>Naučnoistraživački rad</i>	
<ul style="list-style-type: none"> • Upoznati su sa osnovnim svojstvima naučnoistraživačkog rada. • Poznaju metode naučnoistraživačkog rada. • Znaju odabrati temu, tragati za dokumentacijom, sastavljati radnu bibliografiju. • Osposobljeni su za čitanje kritika i tekstova, znaju pisati zabilješke. • Upoznati su s organizacijom i rasporedom prikupljene građe. • Znaju redigovati rukopis, odabrati adekvatne citate, pravilno postaviti podnožne napomene. • Osposobljeni su za sastavljanje bibliografije. • Prepoznaju stilske odlike, gramatičku i pravopisnu korektnost naučnog rada. • Upoznati su s načinom stjecanja dobrog stila i jezika. • Znaju pojmove koji se odnose na tehničku obradu i štampanje rukopisa. 	
IV tematska cjelina/oblast: <i>Ocjena naučnog rada</i>	
<ul style="list-style-type: none"> • Osposobljeni su za ocjenu naučnog rada i njegovo izlaganje. 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Upoznati su s metodologijom ocjene naučnog rada. • Upućeni su u značaj rasporeda građe naučnog rada, rezultate istraživanja, dokumentarnu podlogu, stilsku efikasnost i gramatičku korektnost rada. • Mogu uočiti strukturu većih i manjih dijelova, izbor riječi. • Znaju osobine tehničke strane rada i odlike zaključka.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> • Vještina komuniciranja na bosanskom jeziku (započeti voditi i okončati razgovor); • Vještina pisanja različitih tekstova; • Prikupljanje i obrada pisanih informacija; • Formiranje vlastitih argumenata; • Uvažavanje tuđih stajališta.
Metode izvođenja nastave	<ol style="list-style-type: none"> verbalne: predavanje/izlaganje, objašnjavanje, nastavni razgovor, demonstracija i ilustracija, grafički radovi, rad na tekstu, pismeni radovi, praktični radovi, problemske situacije, samostalni radovi učenika.
Oblici rada	<ol style="list-style-type: none"> frontalni, grupni, rad u parovima, individualni.
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	U interpretaciji književnih tekstova smjenjivat će se različiti tipovi analize (idejno-tematska, psihološka, sociološka, stilistička, etička, filozofska). Gradivo ovog razdoblja trebalo bi interpretirati u sistemu interpretativno-analitičke, informativno-reprodukтивne i stvaralačko-problemske nastave.
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenici imaju obavezu prisustovati satima, biti aktivni sudionici, izvršavati radne zadatke prema uputama predmetnog profesora, učestvovati u terenskim istraživanjima i posjetama, kreirati i osmišljavati prijedloge za teme sati koji su dati kao mogućnost dogovora profesora i učenika.
Metode provjere znanja sa strukturonim ocjene	Tehnike ocjenjivanja (različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja)
	Opće tehnike ocjenjivanja
	Usmeno provjeravanje znanja Pisano provjeravanje znanja Ostale tehnike ocjenjivanja

(smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	Usmeno provjeravanje svakog učenika/ce jednom u klasifikaciji.	Pisano provjeravanje svakog učenika/ce jednom u klasifikaciji.	Praktični zadaci
Literatura	<p>Literatura za profesore:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Bošnjačka književnost u književnoj kritici 1-6</i>, Alef, Sarajevo, 1999. 2. Hamzić, Mirzet, <i>Književni termini – rječnik</i>, Dobra knjiga, Sarajevo, 3. <i>Povijest svjetske književnosti</i>, Mladost, Zagreb, 1975. 4. Idrizbegović, Amira, <i>Bosanski jezik i Bošnjaci</i>, Sejtarija, 2003. 5. Jahić, Dževad, <i>Trilogija o bosanskom jeziku</i>, Vrijeme, Zenica, 2000. 6. <i>Enciklopedijski rječnik moderne lingvistike</i>, Nolit, Beograd, 7. <i>Rječnik književnih termina</i>, Nolit, Beograd, 1985. 8. Čedić, Ibrahim, <i>Školski rječnik lingvističkih termina u bosanskom jeziku</i>, Institut za jezik, Sarajevo 1999. 9. Halilović, Senahid, <i>Pravopis bosanskoga jezika</i>, 10. <i>Gramatika bosanskoga jezika</i>, 11. <i>Rječnici bosanskoga jezika</i>, 12. Katnić-Bakaršić, Marina, <i>Stilistika</i>, NUK, Sarajevo, 2001. 13. Biti, Vladimir, <i>Pojmovnik suvremene književne teorije</i>, Matica Hrvatska, Zagreb, 1997. 14. Solar, Milivoj, <i>Teorija književnosti</i>, ŠKZ, 15. Lukač, Đerđ, <i>Teorija romana</i>, 16. Solar, Milivoj, <i>Teorija proze</i>, SNL, Zagreb, 1989. 17. Lešić, Zdenko, <i>Jezik i književno djelo</i>, Svetlost, Sarajevo 1979. 18. Solar, Milivoj, <i>Suvremena svjetska književnost</i>, ŠKZ, Zagreb, 1990. 19. Pirić, Alija, <i>Stil i tekst</i>, Bosanska riječ, 2000. 20. Beker, Miroslav, <i>Od Odiseje do Uliksa</i>, ŠKZ, Zagreb, 1997. 21. Pranjić, <i>Jezikom i stilom kroz književnost</i>, ŠKZ, 22. Lotman, Jurij, <i>Struktura umjetničkog teksta</i>, Nolit, Beograd, 1978. 23. Prop, Vladimir, <i>Morfologija bajke</i>, Prosveta, Beograd, 1982. 24. Ingarden, Roman, <i>O saznavanju književnog djela</i>, Nolit, Beograd, 25. Bahtin, Mihail, <i>O romanu</i>, Nolit, Beograd, 26. M. Riđanović, <i>Jezik i njegova struktura</i>, Sarajevo, 1984. 27. <i>Model u dramaturgiji na primjeru Krležina glemajevskog ciklusa</i>, CEKADE, Zagreb, 1988. 28. M. Ivić, <i>Pravci u lingvistici</i>, 29. Rosandić i Silić, <i>Jezik, izražavanje i stvaranje</i>, ŠKZ, 1990. 30. B.A. Uspenski, <i>Poetika kompozicije, semiotike, ikone</i>, Nolit, 31. Mario de Michel, <i>Umjetničke avangarde 20. stoljeća</i>, NZMH, Zagreb, 1990. 32. Wilioms, <i>Drama od Ibzena do Brehta</i>, 33. Šicel, <i>Hrvatska književnost, pregled povijesti</i>, ŠKZ, 34. Pavletić, <i>Kako razumjeti poeziju</i>, ŠKZ, 35. Botica, <i>Hrvatska usmenoknjizevna čitanka</i>, ŠKZ, 		

	<p>36. D. Rosandić, <i>Metodika književnog odgoja i obrazovanja</i>, ŠKZ, 1986.</p> <p>37. N. Mujezinović i M. Pekmez, <i>Iz sehare bošnjačke</i>, Svjetlost, Sarajevo, 1998.</p> <p>38. Mujezinović, Nidžara, <i>Čas lektire (korelacija užih nastavnih oblasti)</i>, Svjetlost, 1998.</p> <p>39. R. Božović, <i>Uvođenje učenika srednje škole u svijet romana</i>, Svjetlost, Sarajevo, 1977.</p> <p>40. Barnes, Julijan, <i>Floberov papagaj</i>,</p> <p>41. <i>Govorne vježbe</i>, ŠKZ, 1990.</p> <p>42. Rosandić, <i>Problemsko stvaralaštvo i izborna nastava književnosti</i>, Svjetlost, Sarajevo, 1975.</p> <p>43. Tanović, Ilijas, <i>Frazeologija bosanskog jezika</i>, Dom štampe, Zenica, 2000.</p> <p>Časopisi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Didaktički putokazi, 2. Odjek, 3. Lica, 4. Naša škola, 5. Prosvjetni list.
Napomena	Broj nastavnih sati za pojedina modularna područja dat je kao orientaciona naznaka vremena potrebnog za realizaciju predviđenih programskih sadržaja izborne nastave. Nastavnici imaju slobodu u planiranju i uspostavljanju ravnoteže između prethodnih postignuća u pojedinim područjima i vremena potrebnog za daljnji rad. Također, nastavnici imaju slobodu i pri izboru nastavnih metoda, oblika rada i nastavnih sredstava u skladu sa savremenim tendencijama u metodici nastavnog rada, a što je određeno postavljenim ciljevima i jasno naznačenim ishodima učenja.

9.

ARAPSKI JEZIK

NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA ARAPSKI JEZIK

Opće uvodne napomene

ARAPSKI JEZIK				Šifra predmeta:	
Nivo: srednja škola		Broj sati sedmično	Broj sati godišnje	Ukupan broj sati u svim razredima	Status predmeta: Redovni i izborni
Razred	I	3	105	405	redovna nastava
	II	3	105		redovna nastava
	III	3	105		redovna nastava
	IV	3	90		redovna nastava
Razred	III	2	70	130	izborni – izborna nastava
	IV	2	60		izborni – izborna nastava
Opis nastavnog predmeta	<p>اللغة العربية الفصحى - Predmet izučavanja jeste moderni standardni arapski jezik (MSA) koji kao službeni jezik u velikom broju država jugozapadne Azije, Bliskog i Srednjeg Istoka, sjeverne i centralne Afrike ima široku upotrebu u literaturi, medijima, obrazovanju, administraciji i zakonodavstvu. Uz veoma izraženu diglosiju, te veliki broj regionalnih i lokalnih dijalekata, ovaj jezik ima status nacionalnog simbola Arapa i jezičkog sistema nadređenog svim dijalektima, budući da služi kao zajedničko sredstvo sporazumijevanja govornika koji pripadaju različitim dijalekatskim podnebljima arapskog govornog područja, pa i šire.</p> <p>Nastavni predmet Arapski jezik ima status obaveznog predmeta sa po tri sata sedmično u sva četiri razreda u redovnoj nastavi i dodatno status izbornog predmeta sa dva sata sedmično u trećem i četvrtom razredu za učenike koji se opredijele za ovaj predmet kao izborni.</p> <p>Osnov za Nastavni program definiran na ishodima učenja jeste Zajednički referentni evropski okvir za jezike (eng. Common European Framework of Reference for Lanuguages - CEFR). U svim oblicima nastave iz nastavnog predmeta Arapski jezik primjenjuju se savremeni nastavni postupci i metode uz komunikativni pristup na arapskom jeziku i teme bliske učeniku.</p> <p>Nastavni program uvažava činjenicu kako se najveći broj učenika upisom u medresu prvi put susreće s arapskim jezikom, što uz starosnu dob učenika, broj nastavnih sati, kadrovske, materijalno-tehničke i druge prepostavke presudno utječe na sam pristup i razvoj komunikativnih, jezičkih, sociolingvističkih i drugih kompetencija, kao i na strategiju učenja.</p> <p>Implementirajući „Zajedničku jezgru nastavnih planova i programa za strane jezike definirane na ishodima učenja“ Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje Bosne i Hercegovine iz 2014. godine, Nastavni program iz predmeta Arapski jezik u redovnoj nastavi predviđa postizanje sljedećih nivoa s pripadajućim podnivoima jezičkih kompetencija:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. prvi razred – nivo A1 (pripremni korisnik), 2. drugi razred – nivo A2.1 (početni nivo temeljnog korisnika), 				

3. treći razred – nivo A2.2 (temeljni korisnik),
4. četvrti razred – nivo B1.1 (početni nivo razvojnog korisnika).

U izbornoj nastavi predviđa se postizanje sljedećih nivoa:

1. treći razred – nivo B1 (razvojni korisnik),
2. četvrti razred – nivo B2.1 (početni nivo samostalnog korisnika).

Učenik je aktivni sudionik nastavnog procesa u kojem skupa s predmetnim nastavnikom ili učenicima iz razreda ili škole, u okvirima određenog jezičkog nivoa, upotrebljava arapski jezik u različitim komunikativnim situacijama. Od učenika se očekuje donošenje ispravnih odluka i njihova primjena u suočavanju s problemima, inovativan pristup, primjena metoda učenja, spremnost na saradnju s drugima i tolerantan pristup u nastavi i izvan nje.

Predmetni nastavnik ima ulogu voditelja nastavnim procesom, koji prepoznae interese i potrebe učenika; organizira i usmjerava njihov rad, priprema odgovarajuće nastavne sadržaje i sredstva i precizira njihovu ulogu, određuje vremenski okvir aktivnosti, nadzire je i valorizira.

Za učenike sa smetnjama i poteškoćama u učenju i razvoju te za posebno talentirane i nadarene učenike nastavni program se prilagođava u skladu s njihovim potrebama, individualnim zahtjevima i mogućnostima.

Posebna pažnja posvećuje se gradaciji i postepenosti postizanja jezičkih kompetencija i vještina primjenom „spiralne metode“ koja omogućava međusobno prožimanje i preplitanje različitih tematskih sadržaja, kontinuiranu nadogradnju i utvrđivanje gradiva u različitim konteksim i ne dozvoljava zaboravljanje tematskih sadržaja.

U nastavi se koristi savremeni udžbenik kao osnovno sredstvo, uz upotrebu i drugih sredstava i pomagala, kao što su rječnici, gramatike, audio-vizuelni sadržaji, savremene informatičke tehnologije i internet, novine, časopisi i drugi izvori i literatura. Nastavnik izvodi nastavu i svu komunikaciju s učenicima na arapskom jeziku, uz odstupanja dozvoljena prilikom pojašnjenja određenih strukturnih pravila. U realizaciji dijela nastavnih sadražaja koji pospješuju komunikativne kompetencije učenika preporučuje se angažiranje lektora s arapskog govornog područja, kao i opremanje savremenih fonolabaratorijskih za praktičnu realizaciju ovih aktivnosti.

Za razvoj komunikacijskih kompetencija (korištenje jezičkih resursa arapskog jezika u govoru, čitanju, razumijevanju i pisanju različitih sadržaja) u skladu s definiranim nivoima dodjeljuje se 60% nastavnih sati iz ukupnog fonda za svaku nastavnu godinu, za razvoj lingvističkih kompetencija u skladu s definiranim nivoima (fonološke, leksičke, gramatičke, orteopske i ortografske) dodjeljuje se 30%

	<p>nastavnih sati i za razvoj ostalih kompetencija predviđenih nastavnim programom 10% nastavnih sati.</p> <p>Nastavni sadržaji se planiraju i u odgovarajućoj mjeri integriraju u jedinstvene cjeline, te se funkcionalno usmjeravaju na razvoj jezičkih vještina slušanja i razumijevanja, govora, čitanja i pisanja, te na postizanje potrebnog nivoa gramatičke korektnosti u usmenom i pismenom izražavanju.</p> <p>U nastavi se provodi multidisciplinarni pristup u korelaciji s drugim nastavnim predmetima, posebno predmetima jezičke grupe, informatikom i predmetima islamskog područja.</p> <p>Kursna nastava i drugi oblici nastave (dodatna i dopunska) realizira se po posebnim programima (konverzacija, pripremna nastava za medresu i visokoškolske obrazovne nivoe i sl.) u skladu s interesima učenika i materijalno-tehničkim pretpostavkama, kao i organiziranje takmičenja, ljetnjih škola, kampova i učeničkih ekskurzija.</p> <p>Napomena: Termini upotrijebljeni u gramatičkom muškom ili ženskom rodu u ovom dokumentu odnose se bez diskriminacije na oba roda.</p>
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Komunikacija na stranim jezicima jedna je od osam ključnih kompetencija koje su definirane u Evropskom referentnom okviru. Jezičko-komunikacijske kompetencije podrazumijevaju sposobnost razumijevanja govornih poruka, započinjanja, vođenja i završavanja razgovora te čitanja, razumijevanja i izrade tekstova prikladnih za pojedinačne potrebe. Pozitivan stav prema stranom jeziku uključuje poštivanje kulturno-raznolikosti, te zanimanje i radoznalost za jezike i međukulturnu komunikaciju.</p> <p>Komuniciranje na stranom jeziku nalazi se na samom vrhu ključnih kompetencija koje zagovaraju zemlje članice Evropske unije, i to odmah poslije komuniciranja na maternjem jeziku. Prema brojnim savremenim evropskim i svjetskim istraživanjima, arapski jezik se nalazi među prvorangiranim jezicima u svijetu s realnim procjenama da će potrebe za poznavanjem arapskog jezika u perspektivi biti još izraženije.</p> <p>Arapski jezik je jedan od šest službenih jezika Ujedinjenih nacija, maternji je jezik više od 460 miliona govornika, prvi je službeni jezik u 24 zemlje, a kao drugi službeni u još tri zemlje. S većinom ovih zemalja Bosna i Hercegovina održava bliske ekonomski, političke, kulturne i druge veze.</p> <p>Jezičko-komunikacijska pismenost na arapskom jeziku duboko je ukorijenjena na prostoru Bosne i Hercegovine i dio je našeg jezičkog naslijeđa, ali i ukupnog kulturnog, vjerskog i historijskog identiteta.</p>

	Poseban interes za arapski jezik imaju institucije Islamske zajednice u BiH, jer su na njemu zapisani primarni izvori islamskog učenja, te korpus tradicionalnih i savremenih islamskih disciplina, s velikim brojem djela iz različitih kulturnih i naučnih oblasti.
Ciljevi predmeta	Opći ciljevi nastave iz predmeta Arapski jezik su: <ul style="list-style-type: none"> • razvijati komunikativne kompetencije za govornu i pisanu komunikaciju na arapskom jeziku za planirane nivoe učenja i podučavanja; • razvijati četiri osnovne jezičke vještine: slušanje i razumijevanje slušanog, govor, čitanje i razumijevanje, pisanje i pismeno izražavanje na arapskom jeziku u okviru usvajane jezičke strukture, planiranog vokabulara i slobodnih tematskih cjelina; • koristiti se arapskim jezikom kao sredstvom komunikacije u okvirima planiranih jezičkih nivoa; • pripremati učenike za neposredno razumijevanje i korištenje islamskih izvora i druge literature napisane na arapskom jeziku; • upoznati učenike s najznačajnijim predstavnicima arapske književnosti, kulturom i tradicijom, naučnim i civilizacijskim dostignućima i savremenim društvenim tokovima u arapskom svijetu, načinom života i običajima; • upotrebljavati informacione tehnologije, e-mail, internet i društvene mreže u komunikaciji na arapskom jeziku; • razvijati humanističke stavove, uvažavanje različitosti, svijest o toleranciji, etičke principe, razvijati svijest o značaju jezika i važnosti višejezičnosti; • kod učenika razvijati samopuzdanje, samostalnost i kreativnost, osjećaj za saradnju, poštovanje i međusobno uvažavanje u komunikaciji i radu s drugima.
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Nastava Arapskog jezika nužno upućuje na multidisciplinarni pristup i međupredmetnu korelaciju, posebno s nastavnim predmetima: <ul style="list-style-type: none"> • jezičkog područja (Bosanski jezik, Engleski jezik); • islamskog područja (Kiraet, Akaid, Ahlak, Fikh, Tefsir, Hadis i Povijest islama); • društvenog područja i Informatike.
Ishodi učenja na nivou predmeta	Po okončanju nastavnog procesa u redovnoj nastavi iz Arapskog jezika, očekuje se da će učenici za planirani nivo učenja imati razvijene kompetencije koje im omogućavaju: <p><i>Slušanje i razumijevanje</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • razumjeti ključne stavke iskaza o poznatim stvarima (škola, slobodno vrijeme, posao); • razlikovati riječi, izraze, strukture i zakonitosti opće i stručne tematike; • razlikovati osnovna obilježja akcenta, intonacije i neverbalne komunikacije; <p><i>Govor i usmena komunikacija</i></p>

- upotrebljavati riječi, izraze i strukture opće i stručne tematike na učitiv i kulturan način;
- snalaziti se u većini svakodnevnih situacija (porodica, putovanje, kupovina, restoran) na jednostavan način, ukoliko sagovornik upotrebljava standardni arapski jezik;
- govoriti o poznatim stvarima i stvarima iz sfere vlastitog interesovanja na jednostavan način;
- prepričati ukratko neki događaj, priču, dešavanje ili san;
- izraziti očekivanje, ambiciju ili cilj;
- ukratko objasniti razloge koji se odnose na neko pitanje ili ideju;

Čitanje s razumijevanjem

- čitati tekstualne cjeline opće i manje složene stručne tematike;
- povezivati informacije i glavne ideje iz različitih izvora u općim i stručnim tekstovima;
- analizirati rečenice i gramatičke oblike;
- čitati nevokalizirane tekstove uz poštivanje osnovnih elemenata intonacije;

Pisanje i pismeno izražavanje

- pisati jednostavne povezane tekstualne cjeline o svakodnevnim temama uz pomoć rječnika i drugih pomagala;
- pisati jednostavne kraće tekstove iz sfere vlastitog interesiranja;
- razmjenjivati kraće informacije koristeći e-mail, društvene mreže i informacionu tehnologiju.

Po okončanju nastavnog procesa u izbornej nastavi iz Arapskog jezika očekuje se kako će učenici za planirani nivo imati razvijene kompetencije koje im omogućavaju:

Slušanje i razumijevanje

- razumjeti suštinu konkretnih i apstraktnih sadržaja;
- razlikovati značenja smislenih cjelina opće i stručne tematike usvajane kroz planirane tematske cjeline;
- analizirati informacije i poruke iz nastavnih sadržaja;

Govor i usmena komunikacija

- iskazati stav ili mišljenje o aktualnim događajima uz kratko obrazloženje;
- koristiti se općim i usvajanim stručnim vokabularom u komunikaciji s izvornim govornikom, ukoliko upotrebljava standardni arapski jezik;
- upotrebljavati sintakšičke strukture i elemente intonacije u skladu s govornom situacijom;

Čitanje s razumijevanjem

	<ul style="list-style-type: none"> • razumijevati složenje tekstove iz različitih oblasti uz pomoć rječnika i drugih pomagala; • čitati izražajno opće i stručne tekstove uz znakove interpunkcije i intonaciju; • procjenjivati informacije, sadržaje i ideje u općim i za planirani nivo stručnim tekstovima; • upoređivati jezičke strukture i izraze s maternjim jezikom; • služiti se literaturom, rječnicima i informacionim tehnologijama u traganju za informacijama. <p><i>Pisanje i pismeno izražavanje</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • koristiti standardne jezičke strukture, izraze i zakonitosti arapskog jezika; • kreirati jasan, povezan i smislen tekst uz pomoć rječnika i drugih pomagala; • primjenjivati pravopisna pravila i znakove interpunkcije u arapskim tekstovima; • pisati kraće eseje, sažetke i pisma uz pomoć rječnika i drugih pomagala.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	Kompetencije koje će učenici razvijati u nastavi iz predmeta Arapski jezik su: <ul style="list-style-type: none"> • jezičke kompetencije u skladu s definiranim nivoima (fonološke, leksičke, gramatičke, orteopske i ortografske); • komunikacijske kompetencije (korištenje jezičkih resursa arapskog jezika u govoru, čitanju, razumijevanju i pisanju različitih sadržaja); • učiti kako se uči (razvijanje odgovornosti za vlastito učenje, definiranje vlastitih ciljeva učenja, razvijanje svijesti popravljanja, poboljšanja, identificiranje vlastitih potreba i interesa); • društvene i građanske, odnosno interkulturnalne kompetencije (razumijevanje vlastitog identiteta i interakcije sa drugim narodima i kulturama, svijest o kulturnim i jezičkim razlikama); • informatička pismenost (razmjena informacija putem informaciono-komunikacijske tehnologije i prisustvo na društvenim mrežama).
Očekivane vrijednosti koje će učenici usvojiti	Očekivane vrijednosti koje će učenici usvajati u nastavi iz predmeta Arapski jezik su: <ul style="list-style-type: none"> • pozitivni stavovi o arapskom jeziku i arapsko-islamskoj kulturi i civilizaciji; • poštivanje kulturne i civilizacijske različitosti; • kritičko promišljanje o različitim temama i pitanjima, uz uvažavanje kulturnoškog, vremenskog i društvenog konteksta; • saradnja s drugima i uvažavanje drugačijih stavova i mišljenja; • korištenje savremenih sredstava i praćenje savremenih trendova u svakodnevnoj komunikaciji poput informacione tehnologije, društvenih mreža, elektronskih i printanih medija.
Profil i stručna sprema	Nastavu iz predmeta Arapski jezik u medresi izvodi lice sa:

Nastavnika	<ol style="list-style-type: none"> 1. završenim VII stepenom stručne spreme studija visokog obrazovanja u trajanju od najmanje četiri studijske godine i akademskom titulom i stručnim zvanjem profesor arapskog jezika i književnosti; 2. završenim drugim ciklusom studija, s najmanje 300 ECTS bodova i akademskom titulom i stručnim zvanjem magistar/master arapskog jezika i književnosti; 3. lektor s arapskog govornog područja s odgovarajućom akademskom spremom i zvanjem. <p>Napomena: Kandidati koji uđu u uži izbor pod tačkom 1. i 2. moraju imati razvijene komunikativne kompetencije na arapskom jeziku, koje se provjeravaju pred stručnom konkursnom komisijom.</p>
-------------------	---

Arapski jezik I razred

ARAPSKI JEZIK			Šifra predmeta:
Razred: prvi (I)	Broj sati sedmično: 3	Broj sati u školskoj godini: 105	Status: redovni
Kratak opis nastavnog predmeta			<p>Uvažavajući činjenicu da se najveći broj učenika upisom u medresu prvi put susreće s nastavnim predmetom Arapski jezik, od presudne je važnosti u prvoj nastavnoj godini motivirati učenike i probudit i ljubav i interes za arapski jezik, postupno strukturajući aktivnosti i nastavne sadržaje od prostih ka složenim, od lakših ka težim, od konkretnih ka apstraktnim i od bližih ka daljim. U početnoj fazi nastave preporučuje se učenje kroz igru, kratke pjesmice, jezičke slagalice, monološko predstavljanje, kraće dijaloge, igre po ulogama, rad u parovima i grupama i sl.</p> <p>Učenici se upoznaju s arapskim jezikom, glasovnim sistemom i pismom, osnovnim frazama pozdravljanja i upoznavanja, frazama učtivog ophođenja i oslovljavanja, uče se iskazivati vrijeme i životnu dob, dane u sedmici, mjesecu u godini te koristiti proste upute za svakodnevne aktivnosti, kratka pitanja i odgovore koje razmjenjuju s drugima u direktnoj komunikaciji, u telefonskom razgovoru ili putem poruke. Komunikacija je na nivou proste rečenice, uz upotrebu izraza i fraza koje upućuju na mjesto ili vrijeme, porodični ambijent, učionicu, hranu i odjeću, higijenu, kupovinu, prevozna sredstva i dnevne aktivnosti.</p>
Uloga i značaj nastavnog predmeta			<p>U nastavi Arapskog jezika u prvom razredu teži se postizanju A1 nivoa – pripremnog korisnika arapskog jezika. Pored jezičko-komunikacijskih kompetencija na arapskom jeziku, učenici se uče razumijevati i poštivati sebe i druge, sarađivati s drugima, poštivati društvene odnose i pravila lijepog ponašanja i ophođenja, koristiti se udžbenicima i drugom literaturom, kao i informacionim tehnologijama.</p>
Ciljevi predmeta			<p style="text-align: center;">Odgovjni ciljevi i zadaci:</p> <ul style="list-style-type: none"> • motivirati učenika i izgraditi pozitivan stav prema arapskom jeziku; • upućivati učenika na individualni pristup u radu s različitim sadržajima, u skladu s individualnim sklonostima i potrebama; • uspostavljati sistematičan i odgovoran pristup u odnosu na jasno postavljene zadatke u nastavi; • izgrađivati pozitivan stav i kontinuitet u procesu učenja i korištenja arapskim jezikom; • ohrabrvati učenike za korištenje jednostavnih jezičkih struktura, fraza i prostih rečenica; • graditi samopuzdanje i sigurnost kod učenika u radu s različitim sadržajima. <p style="text-align: center;">Komunikacijski ciljevi i zadaci:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ovladati pravilnom artikulacijom glasovnog sistema; • razviti sposobnosti pravilne intonacije na nivou riječi, sintagme i proste rečenice;

	<ul style="list-style-type: none"> • upotrebljavati proste gramatičke strukture u konkretnim jezičkim situacijama; • razviti sposobnost pozdravljanja, iskazivanja dobrodošlice i upoznavanja s drugim osobama; • opisivati mjesto stanovanja, učionice, škole i sl.; • opisivati porodične, rodbinske veze i druge relacije; • govoriti i pisati o dnevним obavezama; • iskazivati vrijeme uz kratak opis aktivnosti; • govoriti i pisati o vremenskim prilikama, obavezama, hrani i higijeni; • u kratkim crtama opisivati putovanje, kupovinu hrane, voća, povrća, odjeće i sl. <p style="text-align: center;">Jezički ciljevi i zadaci:</p> <ul style="list-style-type: none"> • koristiti se glasovnim sistemom arapskog jezika i razlikovati ga od glasovnih sistema drugih, učenicima poznatih jezika; • koristiti se arapskim pismom (konsonantima, vokalima i ostalim znakovima) poštujući osnovna pravila arapskog ortografskog sistema; • usvojiti osnove pojmove o vrstama riječi i njihovim gramatičkim svojstvima; • upotrebljavati atributivne i prijedložne sintagme; • primjenjivati osnovne sintaksičke zakonitosti arapskog jezika na nivou proste imenske i glagolske rečenice u afirmativnom, odričnom i upitnom obliku. 								
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Predmeti jezičkog područja (Bosanski jezik, Engleski jezik), • Predmeti islamskog područja (Kiraet, Povijest islama, Tefsir, Hadis, Akaid, Ahlak, Fikh), • Predmeti društvenog područja i Informatika. 								
Tematske jedinice	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: center; width: 80%;">Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice</th> <th style="text-align: center; width: 20%;">Sati</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="text-align: center;">I tematska cjelina/oblast: Glasovni sistem i pismo</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="vertical-align: top;"> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ortografski sistem: arapski konsonantizam i alfabet <small>الأصوات والحروف - العربية</small> 2. Sistem kratkih i dugih vokala - <small>الحركات و أصوات المد</small> 3. Leksički izuzeci u pisanju i čitanju dugih vokala ... <small>أنا، مائة، هذا هذه، لكن، ...</small> 4. Ortografske oznake za sukun, tašdid, meddu, tanvin i waslu <small>السكون - التشديد والمدة و التنوين والصلة</small> 5. Rastavno hemze - <small>همزة القطع</small> 6. Određeni član i podjela grafema na sunčeva i mjesecjava slova - <small>لام - التعريف و الحروف الشمسية و الحروف القراءية</small> 7. Pravila čitanja ispred određenog člana i wasle <small>ل لـكـ بـ، فـ</small> 8. Pravopis partikula <small>ـلـ لـكـ بـ، فـ</small> </td> <td></td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">II tematska cjelina/oblast: Morfologija</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati	I tematska cjelina/oblast: Glasovni sistem i pismo		<ol style="list-style-type: none"> 1. Ortografski sistem: arapski konsonantizam i alfabet <small>الأصوات والحروف - العربية</small> 2. Sistem kratkih i dugih vokala - <small>الحركات و أصوات المد</small> 3. Leksički izuzeci u pisanju i čitanju dugih vokala ... <small>أنا، مائة، هذا هذه، لكن، ...</small> 4. Ortografske oznake za sukun, tašdid, meddu, tanvin i waslu <small>السكون - التشديد والمدة و التنوين والصلة</small> 5. Rastavno hemze - <small>همزة القطع</small> 6. Određeni član i podjela grafema na sunčeva i mjesecjava slova - <small>لام - التعريف و الحروف الشمسية و الحروف القراءية</small> 7. Pravila čitanja ispred određenog člana i wasle <small>ل لـكـ بـ، فـ</small> 8. Pravopis partikula <small>ـلـ لـكـ بـ، فـ</small> 		II tematska cjelina/oblast: Morfologija	
Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati								
I tematska cjelina/oblast: Glasovni sistem i pismo									
<ol style="list-style-type: none"> 1. Ortografski sistem: arapski konsonantizam i alfabet <small>الأصوات والحروف - العربية</small> 2. Sistem kratkih i dugih vokala - <small>الحركات و أصوات المد</small> 3. Leksički izuzeci u pisanju i čitanju dugih vokala ... <small>أنا، مائة، هذا هذه، لكن، ...</small> 4. Ortografske oznake za sukun, tašdid, meddu, tanvin i waslu <small>السكون - التشديد والمدة و التنوين والصلة</small> 5. Rastavno hemze - <small>همزة القطع</small> 6. Određeni član i podjela grafema na sunčeva i mjesecjava slova - <small>لام - التعريف و الحروف الشمسية و الحروف القراءية</small> 7. Pravila čitanja ispred određenog člana i wasle <small>ل لـكـ بـ، فـ</small> 8. Pravopis partikula <small>ـلـ لـكـ بـ، فـ</small> 									
II tematska cjelina/oblast: Morfologija									

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vrste riječi: imena, glagoli i partikule - الأسماء الأفعال والحروف - 2. Imena: gramatičke kategorije: padež, rod, broj, određenost i neodređenost - المذكر والمؤنث - المفرد والمثنى والجمع - المعرفة - والتکررة 3. Zamjenice: lične (rastavljene i spojene), pokazne i odnosne - و أسماء - الصياغ الإشارية و الموصولات 4. Osnovni pridjevi - الصفات - 5. Glavni brojevi (1-20) - الأعداد الأصلية - 6. Glagoli: perfekt i prezent osnovne vrste glagola (jednina i množina) - الماضي والمضارع المرفوع (المفرد و الجمع) 7. Kontekstualna upotreba frekventnih partikula: حروف العطف و أدوات الاستفهام - 8. Veznici i upitne čestice - حروف الجر و ظروف المكان والزمان - 9. Prijedlozi i prilozi - 	
	III tematska cjelina/oblast: Sintaksa	
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Atributivna sintagma - التركيب الوصفي - poredak riječi i osnovni principi kongruencije 2. Prijedložna sintagma - الجار والمجرور - 3. Prosta imenska rečenica (mjenjач и изјава) - الجملة الاسمية البسيطة (المبتدأ والخبر) - 4. Prosta glagolska rečenica (действие и сказуемое) - الجملة الفعلية (الفعل و القائل) - 	
	IV tematska cjelina/oblast: Teme za konverzaciju i čitanje	
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Upoznavanje i pozdravljanje - التعارف والتحيات - 2. Zemlje i jezici - البلدان واللغات - 3. Putovanje - السفر - 4. Prevozna sredstva - المواصلات - 5. Posao - العمل - 6. Porodica - العائلة - 7. Dnevne aktivnosti - النشاطات اليومية - 8. Odjeća - الملابس - 9. Hrana i obroci - الطعام والوجبات - 10. Osobine i oblici - صفات وأشكال - 11. Dom - المنزل - 12. Kupoprodaja - التسوق - 	
	V tematska cjelina/oblast: Vokabular	
	<p>Upoznavanje i pozdravljanje: formalni i neformalni pozdravi pri međusobnim susretima ili rastajanju, oslovljavanje, upoznavanje, kratki dijalazi sa sekvencama zanimanja, državljanstva, mjesta ili zemlje življenja;</p> <p>Zemlje i jezici: susreti osoba različitog porijekla, kultura i jezika, znamenitosti nekolicine arapskih, evropskih i drugih zemalja;</p> <p>Putovanje: savremena prevozna sredstva, avion, voz, autobus, automobil, pasoš, prtljag, aerodrom, autobuska i željeznička stanica;</p> <p>Prevozna sredstva: komunikacije u gradu, prevozna sredstva, autobus, tramvaj, taksi, kako stići do bolnice, škole, trgovačkog centra, biblioteke;</p>	

	<p>Posao: zanimanja, trgovac, profesor, prodavač, inžinjer, doktor, majstor, poljoprivrednik, policajac;</p> <p>Porodica: porodična slika, porodično stablo, broj članova porodice, starosna dob, zanimanje i interesi;</p> <p>Dnevne aktivnosti: ustajanje, spremanje za dnevne aktivnosti, posao ili škola, lična higijena, slobodne aktivnosti, sport, šetnja, čitanje knjiga, TV;</p> <p>Odjeća: izbor odjeće, muška i ženska, sezonska odjeća, modeli, dizajn i boje</p> <p>Hrana i obroci: dnevni obroci, vrste hrane, voće, povrće, spremanje jela, kuhinja, restoran;</p> <p>Osobine i oblici: opis različitih uzrasta čovjeka, izgleda, tjelesne težine, visine, opis predmeta iz svakodnevne upotrebe, školskog pribora, inventara, oblika i boja, opis nekolicine domaćih i divljih životinja;</p> <p>Dom: opis mjesta stanovanja, kuće ili stana, raspored prostorija, namještaja, iznajmljivanje smještaja ili rezervacija hotelske sobe;</p> <p>Kupoprodaja: šoping, market ili pijaca, pitanje za cijenu, porijeklo i kvalitet robe, način plaćanja, cjenkanje.</p>	
	Ukupno:	105
Odgojno-obrazovni ishodi učenja	<p>Očekivani ishodi u odgoju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • formirati pozitivan stav, emocije i spoznajne doživljaje prema arapskom jeziku; • pristupati radu u skladu s individualnim sklonostima i potrebama; • iskazati odgovornost, sistematicnost i kontinuitet prema obavezama i zadacima u nastavi. <p>Očekivani obrazovni ishodi:</p> <p><i>Slušanje i razumijevanje slušanog</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • prepoznavati značenja smislenih cjelina o poznatim temama iz nastavnih sadržaja; • povezivati informacije sa slikom, pokretom, tekstom i svojim iskustvom; • usvajati nove riječi i jezičke strukture; • prepoznavati osnovna obilježja akcenta, intonacije i neverbalne komunikacije; <p><i>Govor i usmena komunikacija</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • razlikovati i ispravno aritkulirati glasove (konsonante, kratke i duge vokale) arapskog jezika; • upotrebljavati jednostavan vokabular u govornim situacijama; • upotrebljavati jednostavne rečenične strukture u skladu s govornom situacijom; 	

- razgovarati o jednostavnim temama i izražavati svoje mišljenje i stavove;

Čitanje s razumijevanjem

- čitati vokalizirane tekstualne cjeline o svakodnevnim situacijama;
- prepoznavati informacije iz jednostavnih sadržaja i različitih izvora;
- prepoznavati glavne ideje i bitne detalje u jednostavnim tekstovima;
- čitati pravilno jednostavne tekstove i prepoznavati znakove interpunkcije i intonaciju;
- čitati jednostavne tekstove i prepoznavati običaje zemalja arapskog jezika;

Pisanje i pismeno izražavanje

- primjenjivati osnovne zakonitosti arapskog ortografskog sistema;
- ispravno pisati arapske grafeme, jednostavne lekseme iz svakodnevne upotrebe, fraze, rečenice i manje tekstualne cjeline;
- upotrebljavati ortografska pravila i pravila interpunkcije na početnom nivou;
- koristiti se jednostavnim vokabularom kojim se izražavaju zanimanja i profesije;
- pisati jednostavne tekstove konkretnog sadržaja na zadatu temu iz svakodnevnog života;
- upotrebljavati u komunikaciji kratke pisane forme: raspored, razglednica i čestitka, pozivnica, ili poruka;
- prepoznavati osnovne poruke tekstova jednostavnog sadržaja;
- povezivati značenje riječi sa sinonimima, antonimima, izrađivati vlastiti rječnik, poznavati njegov sadržaj i organizaciju;
- postepeno korištenje rječnika i savremenih informacionih tehnologija;

Gramatika i vokabular

- klasificirati osnovne vrste riječi (imena, glagole i partikule);
- razlikovati gramatičke kategorije riječi i povezivati ih sa sintaksičkim funkcijama;
- razlikovati sintaksičke elemente imenske i glagolske rečenice;
- samostalno kreirati kratke rečenice,
- primijeniti linearu strukturu glagolske rečenice s elementima kongruencije;
- primijeniti linearu strukturu imenske rečenice s elementima kongruencije;
- upotrebljavati rečenice u afirmativnom, odričnom i upitnom obliku;
- usvojiti leksički fond potreban za svakodnevnu komunikaciju na nivou prostih rečenica, kratkih dijaloga i izlaganja;
- pozdraviti, osloviti i predstaviti sebe i druge osobe;
- pitati o identitetu, profesiji i državljanstvu;
- imenovati osobe i porodične relacije;
- opisati dnevne aktivnosti, školski ambijent, prodavnicu, restoran, mjesto življena;

	<ul style="list-style-type: none"> • razmjenjivati informacije o svakodnevnim aktivnostima i voditi kratke dijaloge; • snalaziti se u prodavnici, restoranu i putovanju.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<p>U okvirima usvajane jezičke strukture i planiranih tematskih jedinica, očekuje se da će učenici u okviru planiranog jezičkog nivoa moći razumjeti i upotrebljavati svakodnevne izraze i proste rečenice, te da će znati predstaviti sebe i druge, postavljati pitanja o nekoj osobi, mjestu stanovanja, poznanstvima, imovini i odgovoriti na istu vrstu pitanja. Očekuje se da će učenici biti u stanju voditi jednostavan razgovor, ukoliko sagovornik polahko i razgovjetno govori.</p> <p>Jezičko-komunikacijske kompetencije na arapskom jeziku na nivou početnog korisnika (nivo A1) podrazumijevaju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gramatičke kompetencije (znati primijeniti osnovne morfološke i sintaksičke zakonitosti arapskog jezika); • tekstualne kompetencije (znati koristiti sistem arapskog pisma, izražavati se u kratkim porukama i kratkim tematskim tekstovima); • funkcionalne govorne kompetencije (izražavati se u kratkim dijalozima, postavljati pitanja i davati odgovore na teme iz svakodnevnog života); • sociolingvističke kompetencije (iniciranti razgovor, iskazati učitost i poštivati kulturnoške i sociološke osobine sagovornika); • tačnost u izražavanju (težiti korektnosti u izgovoru na nivou glasa, riječi i prostih sintaksičkih struktura); • kompetencije neverbalne komunikacije (znati se koristiti različitim oblicima neverbalne komunikacije, osmijehom, gestama i sl.).
Metode izvođenja nastave	<p>Slušanje i razumijevanje: Prirodan slijed učenja i usvajanja jezičkih sadržaja počinje slušanjem govornih sadržaja, a potom i njihovim razumijevanjem. U početnoj fazi učenja arapskog jezika sadržaj i dinamiku prilagoditi učenicima s obzirom na to da se prvi put susreću s arapskim jezikom i glasovnim sistemom koji se u velikoj mjeri razlikuje od glasovnog sistema bosanskog jezika. Na nivou pojedinih riječi, fraza i složenijih govornih struktura potrebno je, dijalozima, kratkim recitacijama, diktatima, slušanjem tekstova koji se čitaju, različitim audio-vizuelnim sadržajima itd. ukazati na njihove specifičnosti, prepoznavanje i razumijevanje sa svim elementima prepoznavanja pravilne artikulacije, intonacije, ritma i dinamike. Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> • slušati glas (savremenih multimedija, CD, nastavnika ili drugog učenika) i usvajati pojmove; • slušati i povezivati pojmove i slike; • slušati i birati tačan odgovor; • uočavati razlike u izgovoru na nivou glasova, riječi i sintaksičkih struktura; • razvijati strategiju aktivnog slušanja. <p>Čitanje i razumijevanje: Početnu fazu čitanja i razumijevanja potrebno je bazirati na kratkim jezičkim sekvencama, kratkim porukama i uputstvima, uz postepenu primjenu različitih tekstova i zadataka u kojima se istovremeno razvija vještina čitanja</p>

i razumijevanja. U početnoj fazi čitanja davati vokalizirane sadržaje, uz njihovo postepeno izostavljanje, osim u slučajevima u kojima je to iz gramatičkih ili semantičkih razloga neophodno za razumijevanje poruke. Učenici će:

- čitati i razumijevati riječi, fraze i kratke rečenice;
- čitati kratke tekstove i usvajati sadržaj i pojmove;
- čitati i rješavati različite zadatke, tačno/netačno, višestruki izbor, dopuni tabelu, dopuni prazninu i sl.;
- dopunjavati dijelove rečenice;
- čitati i prevoditi;
- koristiti se strategijom tumačenja nepoznatih riječi;
- analizirati jezičke strukture u kontekstu.

Usmeno izražavanje: Najvažnija praktična vještina jeste govor. U početnoj fazi govor je na nivou samostalnih kratkih poruka, pozdrava, identificiranja predmeta i osoba u kratkim rečenicama, pitanjima i odgovorima. Vještinu govora potrebno je pažljivo i postepeno izgrađivati kratkim dijalozima, kratkim pitanjima i odgovorima, zahtjevima i sl., korištenjem dril-vježbi, igrokaza, dijaloških uloga u različitim komunikativnim situacijama i temama bliskim učeniku. Razvijanjem vještina govora potrebno je hrabriti učenike na samostalan govor, na nivou kraćih opisa osoba, pojava, predmeta i događaja. Učenici će:

- ponavljati kratke govorne sekvence (savremeni multimediji, CD, nastavnik ili drugi govornik);
- opisivati predmete, ličnosti i aktivnosti;
- predstavljati sebe i druge poznate osobe;
- voditi kratki dijalog;
- prepričavati kratke sadržaje;
- učestvovati u jednostavnim diskusijama;
- simulirati različite govorne situacije;
- na planiranom jezičkom nivou, zapažati i primjenjivati osobenosti arapskog jezika na fonetsko-fonološkom, morfološkom i sintaksičkom nivou.

Pismeno izražavanje: Pisanje i pismeno izražavanje, kao jezička vještina razvija se u početnoj fazi učenja arapskog jezika i unapređuje u kontinuitetu. Pismu i osnovnim pravopisnim zakonitostima arapskog jezika potrebno je pristupiti krajnje odgovorno i sistematično, uz puno uvažavanje prirode arapskog pisma i svih specifičnosti bilježenja konsonanata i dugih vokala, kao i sistema za bilježenje kratkih vokala i ostalih znakova koje poznaje arapsko pismo. U početnoj fazi učenja potrebno je primijeniti različite tipove vježbi karakterističnih za savladavanje arapskog pisma, zatim, prepisivanjem tekstualnih sadržaja, vježbama diktata, bilježenjem gramatičkih primjera i drugih sadržaja, do nivoa samostalnog pismenog izražavanja kratkim porukama, rečenicama i samostalnim kraćim opisima porodice, prostora za stanovanje, učionice itd. Učenici će:

- pisati slova, riječi, fraze, proste rečenice i jezičke jedinice višeg reda;

	<ul style="list-style-type: none"> • povezivati slova u riječi; • povezivati riječi ili rečenice sa slikama; • dopunjavati rečenice; • prepisivati primjere; • pismeno odgovarati na pitanja i rješavati različite zadatke i vježbe; • opisivati predmete, osobe i aktivnosti; • pisati vježbe diktata; • ispravljati greške; • pisati jezičke sekvence prema datim obrascima; • pisati ono što čuju ili vide na slikama. 		
Oblici rada	Individualizirani oblici rada, rad u parovima, grupama, frontalni oblik rada, praktični i samostalni rad		
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<p>U nastavi se primjenjuju sljedeće strategije:</p> <ul style="list-style-type: none"> • memorijske strategije (povezivanje novih s poznatim pojmovima, povezivanje riječi i izraza sa zvučnim i vizuelnim sadržajima, ponavljanje izgovorene riječi, fraze ili struktura višeg reda, ponavljanje riječi u kontekstu i konstruiranje rečenica, pamćenje riječi rimovanjem); • kognitivne strategije (glasno vježbanje izgovora glasova i riječi, oponašanje izvornog govornika ili nastavnika, glasno rezimiranje informacije na arapskom jeziku, iniciranje razgovora na arapskom jeziku); • afektivne strategije (relaksiranje prilikom komunikacije na arapskom jeziku, samopodsticanje na komunikaciju na arapskom jeziku i kada se učenik plaši da će pogriješiti, nagrađivanje i samonagrađivanje); • metakognitivne strategije (popravljanje govornih vještina, primjećivanje grešaka u govoru i pismu i popravljanje, obraćanje pažnje kada neko govori na arapskom jeziku, potraga za sagovornicima u nastavi i izvan nje); • kompenzacijeske strategije (primjena gestikulacije kao ilustracije riječi, primjena sinonima ili parafraziranje); • vježbe usmenog i pismenog izražavanja na satima i samopouzdanje u sposobnost uspješnog izvođenja vježbi. 		
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenici su obavezni prisustvovati nastavi i aktivno učestovavati u nastavnom procesu. Posebno se usmjeravaju na samostalan rad na domaćim zadacima, vježbama i pripremama za nastavu, korištenju udžbenika, rječnika i druge literature, saradničko i mentorsko učenje. Učenici pišu domaće zadaće, zadatke (ZOT), pismene zadaće i testove objektivnog tipa.		
Metode provjere znanja sa strukturom ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje)	Tehnike ocjenjivanja (formativno i sumativno ocjenjivanje)		
	Opće tehnike ocjenjivanja		
	Usmeno provjeravanje znanja	Pismeno provjeravanje znanja – obavezna provjera znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja
	Formativna provjera znanja: kvizovi, dijaloške grupe,	Dvije pismene zadaće tokom školske godine i	Konačna ocjena izvodi se kao prosječna

vrednovanje postignuća)	<p>prezentacije, igra asocijacija, priče, upitnici, izlaganje, aktivnost, usmeno ispitivanje, sparing-partneri i sl.</p> <p>Formativno vrednovanje evidentira se najmanje dva puta tokom jednog polugodišta, odnosno četiri puta tokom nastavne godine.</p>	<p>dva testa objektivnog tipa (TOZ) tokom školske godine; iz ukupnog fonda izdvaja se osam nastavnih sati za realizaciju izrade i ispravka pismenih provjera znanja.</p>	<p>ocjena formativnog i sumativnog vrednovanja tokom nastavne godine.</p>
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenik:</p> <p>Udžbenik arapskog jezika za 1. razred s radnom sveskom i odgovarajućim audio zapisom – CD u skladu s Nastavnim programom i odobrenjem Osnivača.</p> <p>Preporučeni priručnici i literatura (neobavezna):</p> <ul style="list-style-type: none"> • سلسلة اللسان في تعليم اللغة العربية لغير الناطقين بها - إعداد وتأليف: محمد صبحي عبس, محمد سعيد الأبرش, عامر وليد السباعي, محمود وفابي - مركز اللسان الأم - الإمارات العربية المتحدة - أبو ظبي - سنة 2014: https://mothertongue.ae/ • سلسلة التكلم: سلسلة متكاملة في تعليم اللغة العربية للناطقين بغيرها من "مجمع اللغة العربية" مصر /https://attakallum.com/en/homepage-2 لعام 2017: مجموعة التواصل - سلسلة لتعليم اللغة العربية لغير الناطقين بها - تأليف: خالد بن عبد العزيز الدامغ، جمعان بن سعيد القحطاني وصالح بن عبد العزيز النصار: http://tawasul.world/1/index.html • العربية بين يديك - سلسلة في تعليم اللغة العربية لغير الناطقين بها - تأليف: عبد الرحمن بن إبراهيم الفوزاني, مختار الطاهر حسين ومحمد عبد الخالق محمد فضل - مؤسسة الوقف الإسلامي - الرياض - سنة 2003 https://arabicforall.net/ar/products <p>Rječnici:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Karaman, Nurko, <i>Arapsko-bosanski rječnik za đake i studente</i>, Bemust, Sarajevo, 1997. • H. Kaleši, K. Buhi, <i>Srpskohrvatsko-arapski rječnik</i>, Starješinstvo Islamske zajednice BiH, Hrvatske i Slovenije u Sarajevu, Sarajevo, 1988. <p>U nastavi se mogu upotrebljavati online rječnici i dvojezični rječnici u skladu s individualnim interesima i mogućnostima učenika, kao što su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Modern Dictionary English-Arabic, Elias Anton and Elias Edward, Dāru-l-Ğayl, Bayrūt, 1987. • المورد - قاموس عربي-إنكليزي, الدكتور روحى البعلبكي, دار العلم للملايين, بيروت, لبنان. 		

Arapski jezik II razred

ARAPSKI JEZIK			Šifra predmeta:
Razred: drugi (II)	Broj sati sedmično: 3	Broj sati u školskoj godini: 105	Status: redovni
Kratak opis nastavnog predmeta			Sadržaji i tematske jedinice nastavnog predmeta Arapski jezik za drugi razred usmjereni su na postupno unapređenje komunikativnih sposobnosti i jezičkih vještina temeljnog korisnika. Nakon početnog jezičkog iskustva upotrebljavaju se nešto složeniji oblici imenske i glagolske rečenice, prosta glagolska vremena, glagolski načini, te se proširuje leksički fond u skladu s tematskim sadržajima. Posebna pažnja posvećuje se unapređenju vokabulara i fraza, uz postupno uvođenje složenijih konstrukcija i oblika na nivou sintagmi i rečenica svojstvenih svakodnevnoj komunikaciji o sebi, ljudskom tijelu i osjećajima, vremenskim prilikama, životinjama, hrani i piću, odijevanju, bližoj okolini, obilasku grada, putovanju, posjeti bolesniku i sl. Tekstualni sadržaji su najvećim dijelom vokalizirani, s blagom tendencijom prelaska na nevokalizirane tekstualne sekvene usvojenih riječi i fraza.
Uloga i značaj nastavnog predmeta			U nastavi Arapskog jezika u drugom razredu teži se postizanju A2.1 nivoa – početni nivo temeljnog korisnika arapskog jezika. Kod učenika se razvija svijest o različitom funkcioniranju jezičkih sistema arapskog i bosanskog jezika, organizaciji i strukturi jezika, prilagođavanju poruka govornim situacijama i sagovornicima, uz poštivanje načela privatnosti i etičke principe korištenja društvenih mreža, razvijaju se sposobnosti popravljanja i poboljšavanja komunikativnih sposobnosti. Učenici se upoznaju s kulurološkim obrascima arapskog svijeta, razvijaju kreativnost i potrebu za izražavanjem na arapskom jeziku.
Ciljevi predmeta			<p style="text-align: center;">Odgovjni ciljevi i zadaci:</p> <ul style="list-style-type: none"> • formiranje pozitivnog stava prema arapskom jeziku, kulurološkoj različitosti i interakciji; • uspostavljanje sistematičnog i odgovornog pristupa u odnosu na jasno postavljene zadatke u nastavi; • izgradnja pozitivnog stava i kontinuiteta u procesu učenja i korištenja arapskim jezikom, upotrebom različitih nastavnih sredstava; • upućivanje učenika na individualni pristup, rad u parovima, grupama i timu u radu s nastavnim sadržajima; • ohrabrvanje učenike na usvajanje i praktičnu primjenu u govoru i pisanju složenijih jezičkih struktura, paradigm i obrazaca tipičnih za arapski jezik; • unapređenje povjerenja i sigurnosti kod učenika u radu s različitim sadržajima, primjenom savremenih metoda, spoznajnih i logičkih postupaka, pozitivnih emocionalnih spoznaja na konkretnim i realnim zadacima; • razvijanje ličnog stava o ličnostima i pojavama iz bliskog okruženja; • usmjeravanje učenika na kulturne sadržaje, posjete kinu, muzeju, bibliotekama, sportskim događajima i sl. <p style="text-align: center;">Komunikacijski ciljevi i zadaci:</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • unapređivati intonativnu korektnost i izgovor u nešto dinamičnijem procesu govora; • predstaviti sebe, porodične, rodbinske i druge veze u različitim prilikama i svečanostima; • iskazati želje, emocije i lične stavove o osobama, predmetima, životinjama i pojavama, hobiju i slobodnim aktivnostima; • pronalaziti konkretnе informacije o naslovу knjige, porijeklu prozvoda, određene hrane ili pićа u jelovniku, vremenu polaska ili odlaska autobusa, voza i sl. • razmijenjivati kratke poruke s prijateljima; • usmjeravati učenike na digitalizaciju arapskog teksta pisanjem poruka, e-maila i komunikacijom na društvenim mrežama, • ohrabrvati učenika na usvajanje narativnog pristupa, prepričavanja i učtivog vođenja dijaloga s nastavnikom, drugim učenicima ili osobama iz neposrednog okruženja; • opisivati mjesta stanovanja, znamenitosti, ustanove, oblike, životinje, sredstva komunikacije; • opisivati aktivnosti u različitim godišnjim dobima i vremenskim prilikama. <p>Jezički ciljevi i zadaci:</p> <ul style="list-style-type: none"> • koristiti se arapskim jezikom u govoru i pismu na nivou manje složenih gramatičkih i funkcionalnih struktura; • primjenjivati sintaksičke zakonitosti imenske i glagolske rečenice sa sporednim elementima (atributi, objekti, priloške odredbe) u afirmativnom, odričnom i upitnom obliku; • koristiti se odgovarajućim glagolskim oblicima i prostim glagolskim predikatima; • upotrebljavati unipersonalne strukture u odgovarajućim situacijama; • koristiti se odgovarajućim atributivnim sintagmama te komparativom i superlativom; • upotrebljavati redne i glavne brojeve u iskazivanju vremena, starosne dobi i u drugim situacijama; • govoriti i prepoznavati prostu semantičku genitivnu vezu; • usvojiti frekventne leksičke obrasce glagola tipa المهموز و المضاعف и koristiti se njima u govoru i u pismu. 				
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • predmeti jezičkog područja (Bosanski jezik, Engleski jezik) • predmeti islamskog područja (Kiraet, Povijest islama, Tefsir, Hadis, Akaid, Ahlak, Fikh) • predmeti društvenog područja i Informatika 				
Tematske jedinice	<table border="1"> <tr> <td>Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice</td> <td>Sati</td> </tr> <tr> <td>I tematska cjelina/oblast: Glasovni sistem i pismo</td> <td></td> </tr> </table>	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati	I tematska cjelina/oblast: Glasovni sistem i pismo	
Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati				
I tematska cjelina/oblast: Glasovni sistem i pismo					

	<p>1. Funkcionalana upotreba zasebnih arapskih grafema</p> <p>الناء المفتوحة والناء المربوطة - (ta') okruglo i otvoreno (dugo) الألف المقصورة والألف الممدودة - (kratki i dugi elif)</p> <p>همسة الوصل - (Konektivni elif (wasla)) (leksički obrasci i pravila čitanja i pisanja)</p> <p>2. Osnovni elementi naglaska i intonacije</p>	
	II tematska cjelina/oblast: Morfologija	
	<p>1. Glagoli: perfekt i prezent osnovne vrste glagola (oblici dvojine) الماضي - والمضارع المرفوع (الثنوية)</p> <p>اسم الفاعل والاسم المفعول - 2. Particip aktivni i pasivni</p> <ul style="list-style-type: none"> Glagolski načini: <i>indikativ, konjuktiv i jusiv</i> المضارع المرفوع والمنصوب - وال مجروم Imperativ i prohibitiv - الأمر والنهي Futur فعل المستقبل - I Brojevi (glavni 20-100) i (redni 1-20) الأصلية والأعداد الترتيبية للأعداد - Pridjevi: <i>ime relacije, boje i fizičke osobine i stanja razumnih bića</i> اسم التفضيل - الصفات Komparacija osnovnih pridjeva: <i>komparativ i superlativ</i> المضارع المضاعف - التفضيل Glagoli tipa <i>frekventni leksički obrasci</i> المهموز - المهموز Glagoli tipa <i>frekventni leksički obrasci</i> 	
	III tematska cjelina/oblast: Sintaksa	
	<ul style="list-style-type: none"> Iskazivanje posjedovanja – upotreba prijedloga ل عند مع لدی Semantičke i temporalne preoblike imenske rečenice: upotreba pomoćnih glagola ليس i كان الإضافة المعنوية البسيطة - Upotreba uvodnih rečeničnih partikula إن وأخواتها - Prosta semantička genitivna veza بالإضافة المعنوية البسيطة - Pravila kongruiranja subjekta glagolske rečenice المفعول به: صريح وغير صريح - Tranzitivnost glagolske radnje i vrste objekta ظروف الزمان وظروف المكان - Frekventni prilozi mjesta i vremena ظروف المكان - 	
	IV tematska cjelina/oblast: Teme za konverzaciju i čitanje	
	<ul style="list-style-type: none"> Godišnja doba فصول السنة - Težina i visina الوزن والطول - Grad i selo الريف والمدينة - Ljudsko tijelo جسم الإنسان - Osjećaji i osjetila المشاعر والحواس - Vremenske prilike أحوال الجو - Životinje الحيوانات - U hotelu في الفندق - Turistički obilazak grada جولة سياحية - Harmonija i kontrast الموافقة والمخالففة - Hrana i piće الطعام والشراب - Posjeta bolesniku زيارة المريض - Razvoj komunikacija تطور الاتصالات - Planeta Zemlja كوكب الأرض - Bagdad بغداد - 	

	V tematska cjelina/oblast: <i>Vokabular</i>	
	<p>Godišnja doba: godišnja doba, temperatura, metereološke pojave koje ih prate, aktivnosti kojima se ljudi bave u njima, planiranje aktivnosti u skladu s godišnjim dobima;</p> <p>Težina i visina: izražavanje tjelesne visine i težine, sportske aktivnosti, utjecaj različitih aktivnosti na tjelesne proporcije;</p> <p>Grad i selo: opis sela i grada, razlike u načinu života na selu i u gradu, aktivnosti ljudi, priroda i okoliš, kuća i stan, odijevanje u selu i gradu;</p> <p>Ljudsko tijelo: dijelovi ljudskog tijela, odgovarajući odjevni predmeti, karakteristike pojedinih dijelova tijela, kretanje, disanje, okus, osjećaj боли; Osjećaji i osjetila: radost, tuga, umor, sreća, zadovoljstvo, ljutnja, sreća, preferiranje, prakticiranje, osjetila mirisa, okusa, sluha, vida i dodira; Vremenske prilike: kiša, snijeg, sunčano vrijeme, magla, vjetrovito, oluja, grmljavina, talasi, temperatura, povezivanje s geografskim položajem, planina, more, pučina;</p> <p>Vrijeme: Iskazivanje vremena, iskazivanje dnevnih aktivnosti u vremenu i danima u sedmici;</p> <p>Životinje: opis domaćih i divljih životinja, stanište, način kretanja, hrana koju vole, da li su opasne ili ne;</p> <p>U hotelu: rezervacija sobe, na recepciji, opis hotelske sobe, cijene, hotelska posluga, hotelski sadržaj;</p> <p>Turistički obilazak grada: znamenitosti Sarajeva, posjeta Baščaršiji, muzeju, Vrelu Bosne, kulturni sadržaji i raznolikosti, žičara, Olimpijada i druge znamenitosti grada, posjeta kinu u večernjim satima;</p> <p>Harmonija i kontrast: osnovni biografski podaci i formulari, prihvatanje i odbijanje aktivnosti, sviđanje i preferiranje, dopadanje, dozvola i zabrana aktivnosti;</p> <p>Hrana i piće: pozivnica, zabava, glavna jela, prilozi, desert, piće, tradicionalna kuhinja, ambijent restorana;</p> <p>Posjeta bolesniku: odsustvo prijatelja iz škole, bolest, posjeta, opis bolesničke sobe, prognoze i savjeti doktora, lijekovi, bolničko osoblje;</p> <p>Razvoj komunikacija: sredstva komunikacije i transporta nekada i sada, savremene komunikacije putem interneta, telefona, satelita, saobraćajne veze, vazduhoplovne i morske linije, kopnene saobraćajnice, brzi vozovi, metro;</p> <p>Planeta Zemlja: jedna od devet planeta Sunčevog sistema, kopno i more, atmosfera, oblik, ranija vjerovanja o obliku zemlje, ekumena i anekumena;</p> <p>Bagdad: osnivanje Bagdada, znamenitosti, Bagdad nekada i sada, centar arapsko-islamske civilizacije, ratno razaranje u posljednjim decenijama.</p>	
	Ukupno:	105

<p>Odgjono- obrazovni ishodi učenja</p>	<p>Očekivani ishodi u odgoju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • formirati pozitivan stav, emocije i spoznajne doživljaje prema arapskom jeziku; • individualno pristupati radu, u skladu s individualnim sklonostima i potrebama; • iskazati odgovornost, sistematicnost i kontinuitet prema obavezama i zadacima u nastavi; • razviti empatiju, toleranciju i poštivanje prema arapskom jeziku, njegovim nativnim govornicima, kulturi i običajima arapskog svijeta. <p>Očekivani obrazovni ishodi:</p> <p><i>Slušanje i razumijevanje slušanog</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • povezivati značenja smislenih cjelina o poznatim temama i u okviru planiranih tematskih jedinica; • povezivati i upoređivati informacije sa slikom, pokretom, tekstrom i vlastitim iskustvom; • usvajati nove riječi i jezičke strukture u skladu s nastavnim sadržajima; • upotrebljavati jezičke strukture i zakonitosti u svakodnevним sadržajima; • razlikovati osnovne elemente akcenta, intonacije i neverbalne komunikacije u arapskom jeziku u odnosu na bosanski jezik; • prihvdati društvene i etičke vrijednosti komunikacije: prijateljstvo, saradnju i toleranciju; <p><i>Govor i usmena komunikacija</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • razlikovati i ispravno artikulirati glasove (konsonante, kratke i duge vokale); • razlikovati i ispravno upotrebljavati zasebne arapske grafeme i foneme u pisanju i govoru; • usvojiti odgovarajući vokabular u svakodnevnim jezičkim strukturama uz primjenu intonacije; • upotrebljavati jednostavne obrasce razgovora u svakodnevnim situacijama i poštivati sagovornika; • prepoznavati međukulturalne razlike i koristiti se uobičajenim normama razgovora s izvornim govornicima arapskog jezika; • za dati jezički nivo govoriti o svakodnevnim temama i poštivati mišljenja drugih; <p><i>Čitanje s razumijevanjem</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • čitati tekstualne cjeline o uobičajenim temama; • povezivati informacije iz različitih sadržaja i izvora i formirati vlastito mišljenje; • pronalaziti i analizirati bitne ideje i detalje u tekstu i sažimati tekstove;
--	---

- objašnjavati značenje nepoznatih i višezačnih riječi u tekstovima uz korištenje rječnika;
- koristiti proste i rečenice složenije strukture s dopunama;
- čitati tekstove o životu u arapskom svijetu i upoređivati s običajima iz vlastitog okruženja;

Pisanje i pismeno izražavanje

- upotrebljavati arapsko pismo sa svim elementima (slova, sistem kratkih vokala i dopunski znaci);
- spajati riječi u pisanju i artikulirati jezičke cjeline složenih fraza;
- primijeniti ortografska pravila vezivanja i rastavljanja riječi;
- razlikovati i ispravno upotrebljavati zasebne arapske grafeme;
- primjenjivati osnovne sintaksičke zakonitosti arapskog jezika, linearnu strukturu i kongruenciju;
- upotrebljavati ustaljene fraze; kratke vezane rečenice i jednostavne tekstove o poznatim temama iz neposrednog okruženja;
- poštivati pravopisna pravila i koristiti osnovni opseg interpunkcijskih znakova;
- pisati manje složene i kraće tekstove pravilne strukture i konkretnog sadržaja na zadatu temu;
- usvojiti u komunikaciji jednostavne forme, raspored, molbu, zahtjev i obrazac;
- iskazati različite iskustvene sadržaje i vlastiti stav u skladu s kontekstom;
- zapisivati nepoznate riječi uz korištenje rječnika;

Gramatika i vokabular

- upotrebljavati glagolske načine: المضارع المرفوع والمنصوب والمجزوم;
- upotrebljavati oblike imperativa (direktnog i indirektnog) i prohibitiva;
- usvojiti glagole لیس و كان na nivou imenske rečenice;
- upotrebljavati oblike participa naizmjenično s odgovarajućim glagolskim oblicima;
- primijeniti sintaksičke zakonitosti u rečenicama čiji glagolski predikat je u aktivu;
- usvojiti oblike futura prvog i razlikovati upotrebu čestica س و سوف u govoru i pismu;
- upotrebljavati glavne i redne brojeve u različitim kontekstima;
- naučiti pridjeve različitih morfoloških oblika i komparirati ih;
- znati prijedloge u prijedložnom sintagmama i uz odgovarajuće glagole;
- upotrebljavati uvodne rečenične partikule i prilagoditi im rečenične elemente (subjekt);
- kombinirati dvije ili više prostih sintagmi u složene strukture;
- upotrebljavati direktni i indirektni objekat u rečenicama s glagolskim predikatima;
- upotrebljavati priloge mjesta i vremena u imenskim i glagolskim rečenicama;

	<ul style="list-style-type: none"> • upotrebljavati složene veznike i priloge u rečenicama; • koristiti se frekventnim leksičkim obrascima glagola tipa - المهموز و المضاعف u govoru i pismu; • imati vokabular potreban za svakodnevnu komunikaciju o osobama, pojavama i događajima iz bližeg okruženja; • opisati dijelove tijela, mjesto stanovanja, grad, selo, restoran, kino, hotel, hranu i piće, bolnicu, sredstva komunikacije, životinje, planetu Zemlju; • izraziti osjećaje i stavove u odnosu na osobe, bića, pojmove i pojave iz šireg okruženja na nivou dužih rečenica, dijaloga i izlaganja; • iznositi lične stavove o gradu i selu, godišnjim dobima, prošlosti i sadašnjosti, ratu i miru, polu itd.; • pisati CV s osnovnim podacima, razmjenjivati poruke i e-mail.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<p>U okvirima usvajane jezičke strukture i planiranih tematskih jedinica učenici će ovladati komunikacijskim kompetencijama na arapskom jeziku početnog nivoa temeljnog korisnika (nivo A2.1), što znači da će biti u stanju razumjeti rečenice izvan konteksta i izraziti svakodnevne aktivnosti, osnovne podatke o sebi i porodici, kupovini, komšiluku, zanimanjima itd. Jezičko-komunikacijske kompetencije na planiranom nivou omogućavaju učenicima voditi razgovor koji se svodi na razmjenu jednostavnih informacija o svakodnevnim i poznatim stvarima, jednostavnim izrazima opisivati svoje zanimanje, neposredno okruženje i evocirati teme koje su u vezi s neposrednim potrebama.</p> <p>Jezičko-komunikacijske kompetencije na arapskom jeziku na početnom nivou temeljnog korisnika (nivo A2.1) podrazumijevaju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gramatičke kompetencije (znati primijeniti temeljne morfološke i sintaksičke zakonitosti arapskog jezika); • tekstualne kompetencije (znati primijeniti ortografska pravila vokaliziranog teksta, te se izražavati u kratkim porukama u i izvan konteksta); • funkcionalne govorne kompetencije (znati se izražavati u kraćim dijalozima, postavljati pitanja i davati odgovore o svakodnevnim aktivnostima); • sociolingvističke kompetencije (inicirati i prihvdati kraći razgovor, iskazivati učitost, poštivati kulturološke i sociološke osobine sagovornika); • tačnost u izražavanju (demonstrirati korektnost u izgovoru riječi i prostih sintaksičkih struktura); • kompetencije neverbalane komunikacije (koristiti različite oblike neverbalne komunikacije, osmijeh, gestove i sl.).
Metode izvođenja nastave	<p>Slušanje i razumijevanje: Sadržaje i dinamiku za postizanje vještine slušanja i razumijevanja prilagoditi učenicima koji već posjeduju početni nivo jezičkog iskustva. Postepenim izlaganjem, dinamičnjim sadržajima i složenijim strukturama razvijati vještinu percepcije i razumijevanja složenijih dijaloga, narativnih sekvenci, recitiranja i razumijevanja lakših pjesama ili njihovih dijelova iz savremene književnosti. Upotrebljavati vježbe diktata, slušati pjesme, tekstove i različite audio sadržaje i programirane sekvence. Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> • slušati glas (savremenih multimedija, CD, nastavnika ili drugog učenika), razlikovati i usvajati pojmove;

- slušati i povezivati pojmove i slike;
- slušati i birati tačne odgovore;
- povezivati elemente u smislene cjeline;
- uočavati razlike u izgovoru na nivou glasova, riječi, fraza i rečenice;
- slušati nove riječi i fraze o poznatim i nepoznatim temama;
- birati medije i tehnologiju u skladu s vlastitim potrebama i mogućnostima.

Usmeno izražavanje: Usmeno izražavanje izgrađivati stalnim dijalozima, recitacijama, kratkim izlaganjima o poznatim temama, prepričavanjem kratkih tekstova i sl. Konstantno podsticati učenike na samostalno usmeno izražavanje u učionici i izvan nje. Učenici će u okvirima usvajanih jezičkih struktura i planiranih tematskih jedinica:

- ponavljati gorovne sekvence (CD, nastavnik ili drugi govornik);
- voditi dijaloge o poznatim temama;
- prepričavati sadržaje;
- pjevati i recitirati prilagođene sadržaje;
- upotrebljavati uobičajene fraze i jednostavne obrasce u govoru;
- prilagoditi vokabular i fraze jezičkoj situaciji;

Čitanje i razumijevanje: Vještina čitanja i razumijevanja unaprijediti složenijim jezičkim tekstualnim sekvencama i uputstvima, uz postepeno izlaganje različitim tipovima tekstova i zadataka u kojima se istovremeno razvija vještina čitanja i razumijevanja. Kombinirati vokalizirane i nevokalizirane tekstualne sadržaje, uz tendenciju prelaska na čitanje i razumijevanje nevokaliziranih sadržaja. Učenici će u okvirima usvajanih jezičkih struktura i planiranih tematskih jedinica:

- čitati i razumijevati riječi, fraze i složenije rečenice;
- čitati i prevoditi tekstove prilagođenog sadržaja i usvajati nove pojmove;
- čitati i rješavati različite zadatke, tačno/netačno, višestruki izbor, dopuni tabelu, dopuni prazninu i sl.;
- dopunjavati dijelove rečenice ili kraćeg teksta, dijalogu i sl.;
- čitati tekstove i prepričavati ih;
- analizirati bitne ideje i prepoznavati važne detalje i pojedinosti.

Pismeno izražavanje: Pismeno izražavanje kao važnu jezičku vještini dovesti na nivo gramatičke korektnosti u ovladavanju složenijim rečenicama i kraćim tekstovima, primjenjujući različite postupke pisanja primjera i prepisivanja, vježbe diktata, postavljanja pitanja i davanja odgovora u pisanoj formi. Koristiti kratke tekstualne sadržaje na poznatu temu, kratke opise ličnosti i situacije. Pored navedenog, potrebno je izgrađivati digitalnu pismenost upotrebom informacione tehnologije, u formi programiranih sekvenci, formulara, dnevnog rasporeda aktivnosti i sl. Učenici će:

- povezivati riječi, rečenice ili kraće tekstove sa slikama;
- dopunjavati rečenice;

	<ul style="list-style-type: none"> zapisivati primjere; pismeno odgovarati na pitanja i rješavati različite zadatke i vježbe; opisivati predmete, osobe i aktivnosti; pisati vježbe diktata; pisati jezičke sekvence prema datim obrascima; poštivati pravopisna pravila i interpunkcijske znakove; pisati kraće tekstove pravilne strukture; pisati ono što dožive, pročitaju, čuju ili vide na slikama; popunjavati obrasce, formulare, zahtjeve, ukrštenice. 												
Oblici rada	Individualizirani oblici rada, rad u parovima, grupama, frontalni oblik rada, praktični i samostalni rad												
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<p>U nastavi će se primjenjivati sljedeće strategije:</p> <ol style="list-style-type: none"> memorijske strategije (povezivanje novih s poznatim pojmovima, povezivanje riječi i izraza sa zvučnim i vizuelnim sadržajima, ponavljanje izgovorene riječi, fraze ili struktura višeg reda, ponavljanje riječi u kontekstu i konstruiranje rečenica, pamćenje riječi rimovanjem); kognitivne strategije (glasno vježbanje izgovora glasova i riječi, oponašanje izvornog govornika ili nastavnika, glasno rezimiranje informacije na arapskom jeziku, iniciranje razgovora na arapskom jeziku); afektivne strategije (relaksiranje prilikom komunikacije na arapskom jeziku, samopodsticanje na komunikaciju na arapskom jeziku i kada se učenik plaši da će pogriješiti, samonagrađivanje) metakognitivne strategije (popravljanje govornih vještina, primjećivanje grešaka u govoru i pismu i popravljanje, obraćanje pažnje kada neko govori na arapskom jeziku, potraga za sagovornicima u nastavi i izvan nje); kompenzacijeske strategije (primjena gestikulacije kao ilustracije riječi, primjena sinonima ili parafraziranje); vježbe usmenog i pismenog izražavanja na satima i samopouzdanje u sposobnost uspješnog izvođenja vježbi. 												
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenici su obavezni prisustvovati nastavi i aktivno učestovavati u nastavnom procesu. Posebno se usmjeravaju na samostalan rad na domaćim zadacima, vježbama i pripremama za nastavu, korištenju udžbenika, rječnika i druge literature, saradničko i mentorsko učenje. Učenici pišu domaće zadaće, ZOT-ove, pismene zadaće i testove objektivnog tipa.												
Metode provjere znanja sa strukturonm ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="3">Tehnike ocjenjivanja (formativno i sumativno ocjenjivanje)</th> </tr> <tr> <th colspan="3">Opće tehnike ocjenjivanja</th> </tr> <tr> <th>Usmeno provjeravanje znanja</th> <th>Pismeno provjeravanje znanja – obavezna provjera znanja</th> <th>Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Formativna provjera znanja: kvizovi, dijaloške grupe,</td> <td>Dvije pismene zadaće tokom školske godine i</td> <td>Konačna ocjena izvodi se kao prosječna</td> </tr> </tbody> </table>	Tehnike ocjenjivanja (formativno i sumativno ocjenjivanje)			Opće tehnike ocjenjivanja			Usmeno provjeravanje znanja	Pismeno provjeravanje znanja – obavezna provjera znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Formativna provjera znanja: kvizovi, dijaloške grupe,	Dvije pismene zadaće tokom školske godine i	Konačna ocjena izvodi se kao prosječna
Tehnike ocjenjivanja (formativno i sumativno ocjenjivanje)													
Opće tehnike ocjenjivanja													
Usmeno provjeravanje znanja	Pismeno provjeravanje znanja – obavezna provjera znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja											
Formativna provjera znanja: kvizovi, dijaloške grupe,	Dvije pismene zadaće tokom školske godine i	Konačna ocjena izvodi se kao prosječna											

	<p>prezentacije, igra asocijacije, priče, upitnici, izlaganje, aktivnost, usmeno ispitivanje, sparing-partneri i sl.</p> <p>Formativno vrednovanje evidentira se najmanje dva puta tokom jednog polugodišta, odnosno četiri puta tokom nastavne godine.</p>	<p>dva testa objektivnog tipa (TOZ) tokom školske godine. Iz ukupnog fonda izdvaja se osam nastavnih sati za realizaciju izrade i ispravke pismenih provjera znanja.</p>	<p>ocjena formativnog i sumativnog vrednovanja tokom nastavne godine.</p>
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenik:</p> <p>Udžbenik arapskog jezika za 2. razred s radnom sveskom i odgovarajućim audio zapisom – CD, u skladu s Nastavnim programom i odobrenjem Osnivača.</p> <p>Preporučeni priručnici i literatura (neobavezna):</p> <ul style="list-style-type: none"> - سلسلة اللسان في تعليم اللغة العربية لغير الناطقين بها - إعداد وتأليف: محمد صبحي عبس, محمد سعيد الأبرش, عامر ولد السباعي, محمود وفابي - مركز اللسان الأم - الإمارات العربية المتحدة - أبو ظبي - سنة 2014: /https://mothertongue.ae/ - سلسلة التكلم: سلسلة متكاملة في تعليم اللغة العربية للناطقين بغيرها من "مجمع اللغة العربية" مصر لعام 2017 : /https://attakallum.com/en/homepage-2 - مجموعة التواصل - سلسلة لتعليم اللغة العربية لغير الناطقين بها - تأليف: خالد بن عبد العزيز الدامغ، جمعان بن سعيد القحطاني وصالح بن عبد العزيز النصار: http://tawasul.world/1/index.html - العربية بين يديك - سلسلة في تعليم اللغة العربية لغير الناطقين بها - تأليف: عبد الرحمن بن إبراهيم الفوزاني, مختار الطاهر حسين ومحمد عبد الخالق محمد فضل - مؤسسة الوقف الإسلامي - الرياض - سنة 2003 https://arabicforall.net/ar/products <p>Rječnici:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nurko Karaman, <i>Arapsko-bosanski rječnik za đake i studente</i>, Bemust, Sarajevo, 1997. • H. Kaleši, K. Buhi, <i>Srpskohrvatsko-arapski rječnik</i>, Starješinstvo islamske zajednice BiH, Hrvatske i Slovenije u Sarajevu, Sarajevo, 1988. <p>U nastavi se mogu upotrebljavati online rječnici i dvojezični rječnici u skladu sa individualnim interesima i mogućnostima učenika kao što su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Modern Dictionary English-Arabic, Elias Anton and Elias Edward, Dāru-l-Ğayl, Bayrūt, 1987. • المورد - قاموس عربي-إنكليزي, الدكتور روحى البعلبكي, دار العلم للملايين, بيروت, لبنان. 		

Arapski jezik III razred

ARAPSKI JEZIK			Šifra predmeta:	
Razred: treći (III)	Broj sati sedmično: 3	Broj sati u školskoj godini: 105	Status: redovni	
Kratak opis nastavnog predmeta			Sadržaji i tematske jedinice nastavnog predmet Arapski jezik u trećem razredu usmjereni su na unapređenje komunikativnih sposobnosti i jezičkih vještina s težnjom potpunog postizanja nivoa temeljnog govornika arapskog jezika koji razumije i upotrebljava konkretne informacije o osobama, događajima i predmetima, poput putokaza i uputstava na ulici ili ustanovama, određene hrane u jelovniku, te podatke o osobi u telefonskom imeniku, informacije o vremenu polaska ili dolaska s putovanja, razumije komunikaciju u pošti, banci, tržnom centru, kinu, turističkoj agenciji, društvenim aktivnostima (poput rođendana, proslava i izlazaka). Razvija se upotreba imenske i glagolske rečenice proširene različitim vrstama dopuna, kratki dijalozi se strukturaju u vremenskom i logičkom slijedu, povezuju se uzroci i posljedice, prepoznaju se i poštivaju društvene uloge, koriste se kratke poruke i upute, iskazuju se lične želje, mogućnosti i potrebe. Dijalozi pozdravljanja pri susretu i rastanku, zahvaljivanju, čestitanju, traženju dopuštenja i sl. proširuju se frazama kulturnog i učitivog izražavanja. Teme pet dnevnih namaza, ramazana i biografija posljednjeg Božijeg poslanika, Muhameda, a.s., uvodne su teme islamskog sadržaja kojim je prožeta cjelokupna arapsko-islamska kultura i tradicija. U prostoj govornoj i pisanoj komunikaciji, pri razmjeni kratkih poruka i informacija, razvija se navika upotrebe telefona, interneta i društvenih mreža. Tekstualni sadržaji su najvećim dijelom vokalizirani, s postupnom tendencijom navikavanja na djelimično nevokalizirane tekstualne sekvence usvojenih riječi i fraza. Proširivanje jezičkog fonda postiže se korištenjem alfabetских rječnika, prilagođenih jezičkom nivou temeljnog korisnika.	
Uloga i značaj nastavnog predmeta			U nastavi Arapskog jezika u trećem razredu teži se postizanju A2.2 nivoa – temeljni korisnik arapskog jezika. Učenici razvijaju svijest o funkciranju jezičkog sistema arapskog jezika, organiziraju, strukturiraju i prilagođavaju poruke govornim situacijama i sagovornicima, poštivaju načela učitivosti i kulturnog izražavanja. Unapređuju se navike korištenja informacionih tehnologija, interneta i društvenih mreža, razvijaju sposobnosti popravljanja i unapređenja komunikativnih sposobnosti, upoznaju se običaji, navike i kulturne karakteristikama arapskog svijeta, razvija vokabular, kreativnost i potreba za izražavanjem na arapskom jeziku.	
Ciljevi predmeta			<p style="text-align: center;">Odgovjni ciljevi i zadaci:</p> <ul style="list-style-type: none"> • izgradnja pozitivnog stava prema arapskom jeziku i kulturnoj interakciji; • usvajanje islamskih vrijednosti i humanističkih principa prijateljstva, saradnje, altruizma i tolerancije; • uspostavljanje sistematičnog i odgovornog pristupa u odnosu na jasno postavljene zadatke u nastavi; • razvijanje odgovornosti za učenje, identifikacija potrebe i primjena vlastite strategije učenja; 	

- ohrabrvanje učenika na usvajanje i praktičnu primjenu u govoru i pisanju složenijih jezičkih struktura, paradigm i obrazaca tipičnih za arapski jezik;
- iskazivanje ličnog stava o ličnostima i pojavama iz bliskog okruženja;
- usmjeravanje učenike na društvene aktivnosti, posjete, proslave, rođendane, izliske i sl.
- izgradnja zdravog stila življenja.

Komunikacijski ciljevi i zadaci:

- unapređivati korektnost u izgovoru;
- predstaviti sebe, upotrebljavajući elemente imena i prezimena, identiteta roditelja, mjesta rođenja i življenja, pola, državljanstva, datuma rođenja i sl.
- predstaviti osobe, rodbinske i druge veze u različitim prilikama i svečanostima;
- iskazati želje, emocije i lične stavove o osobama, predmetima, životinjama i pojavama, hobiju i slobodnim aktivnostima;
- iskazati ličnu mogućnost, sviđanje ili potrebu;
- upotrijebiti informacije o cijenama, kvalitetu i količini voća, povrća ili odjeće;
- ohrabrvati učenika na učtivo vođenje dijaloga s drugim osobama iz neposrednog okruženja;
- opisivati mjesta stanovanja, znamenitosti, ustanove, oblike, životinje, sredstva komunikacije;
- opisivati aktivnosti izvan razreda, u pošti, kinu, supermarketu i sl.;
- dogovoriti vrijeme i datum posjete, putovanja ili rezervaciju;
- razmjenjivati direktno ili putem komunikacione tehnologije kratke poruke s prijateljima;
- usmjeravati učenike na korištenje savremenih oblika komunikacije putem e-maila i društvenih mreža, aplikacija i platformi.

Jezički ciljevi i zadaci:

- koristiti se arapskim jezikom u govoru i pismu na nivou manje složenih gramatičkih i funkcionalnih struktura;
- primjenjivati sintaksičke zakonitosti imenske i glagolske rečenice sa sporednim elementima (atributi, objekti, priloške odredbe) u afirmativnom, odričnom i upitnom obliku;
- upotrebljavati redne, glavne i priloške brojeve pri iskazivanju vremena, datuma, starosne dobi i drugim situacijama;
- primijeniti paradigm proširenih glagolskih vrsta (II-IV) u govoru, čitanju i pisanju;
- usvojiti frekventne leksičke obrasce glagola tipa *الأجرف* و *المثال* i koristiti ih u govoru i pismu.
- koristiti diminutive porodičnih relacija i druge frekventne oblike diminutiva;
- navikavati učenike na djelimično nevokalizirane tekstualne sekvene prethodno usvojenih riječi i fraza;

	<ul style="list-style-type: none"> • podsticati učenike na usvajanje kratkih poetskih sadržaja s prilagođenom leksikom i temama bliskim učenicima. 	
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • predmeti jezičkog područja (Bosanski jezik, Engleski jezik) • predmeti islamskog područja (Kiraet, Hadis, Tefsir, Povijest islama, Akaid, Ahlak, Fikh) • predmeti društvenog područja i Informatika 	
Tematske jedinice	<p style="text-align: center;">Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice</p> <p style="text-align: center;">I tematska cjelina/oblast: Morfologija</p> <ul style="list-style-type: none"> • Proširene vrste pravilnih glagola (II-IV) - المزيدات الثلاثية - كل، جميع، بعض، أحد، شيء، أي • Opće pridjevske i neodređene zamjenice الأعداد الترتيبية - الأعداد والأصلية - الألفاظ: لمثال frekventni leksički obrasci • Redni brojevi od 20 - الأعداد الحالية - الأعداد الأصلية - الألفاظ: الألوف: لمثال frekventni leksički obrasci • Nepravilni glagoli tipa: Deminutiv - الاسم التصغير - إلهاء، غباء و سوء <p style="text-align: center;">II tematska cjelina/oblast: Sintaksa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Frekventne glagolske dopune: المفعول المطلق - الحال والجملة الحالية - المفعول لأجله - إلا، غير و سوى • Apsolutni akuzativ - Akuzativ stanja - Akuzativ uzroka (svrhe) - Modeli izuzimanja sa česticama <p style="text-align: center;">III tematska cjelina/oblast: Teme za konverzaciju i čitanje</p> <ul style="list-style-type: none"> • Turizam u Bosni i Hercegovini - السياحة في البوسنة والهرسك - الرحلة إلى لبنان - التسلية لعقلنا ول أجسامنا - حفلة عرس وعيد ميلاد - التدخين يضر صحتنا - شرب الشاي في مصر والقهوة في البوسنة - الاتصالات والعمل - الأخلاق: الراعي الكذاب - المدينة في الماضي والحاضر - الصلوات الخمس - شهر رمضان في بلدي - محمد رسول الله - البريد والبنك والمتحف والسينما - الموسيقى والآلاتها - زياره المستشفى : عليك بنقول الله إن كنت غافلا.... - Poezija Imama Šafije: نسافر كالناس فـ غيرك <p style="text-align: center;">IV tematska cjelina/oblast: Vokabular</p>	Sati

	<p>Turizam u Bosni i Hercegovini: Bosna – most Istoka i Zapada, susreti ljudi različitih rasa, znamenitosti u Bosni: Sarajevo, Mostar, Tuzla, Travnik, Bosanska krajina, Visoko, Jajce i dr.</p> <p>Putovanje u Liban: studijsko putovanje u Bejrut grad susreta zapadne i istočne kulture, geografski položaj zemlje i grada, obilazak znamenitosti Libana, muzej Sarsak, pećina Dže'ita, dvorac Sajda, zlatne plaže i dr.</p> <p>Relaksacija za naš duh i naše tijelo: opis popularnih sportova, ribolov, slikanje, čitanje literature i šetnje, gledanje TV-a, intervju s poznatim fudbalerom, odmor na moru i planini;</p> <p>Svadbena svečanost i rođendan: mladenci, pozivnice, svadbena ili rođendanska torta, dolazak gostiju, narodna nošnja i svadbeni običaji, čestitanje;</p> <p>Pušenje škodi našem zdravlju: ružna navika prisutna kod velikog broja ljudi, uzrok smrti i raznih bolesti, utjecaj pušenja na pojedine organe i pasivne pušače, zabrana pušenja na javnim mjestima i zatvorenim prostorima;</p> <p>Čaj u Egiptu i kahva u Bosni: kultura pijenja čaja i kahve, način pripremanja, kulture čaja i kahve u svijetu, koristi i štetnosti pijenja kahve i čaja;</p> <p>Komunikacije i posao: korištenje sredstava komunikacije u svakodnevnom poslu, telefon, internet, e-mail, kupovina, plaćanje računa i drugi poslovi putem informacionih tehnologija;</p> <p>Etika - Pastir lažov: priča o pastiru koji je varao susjede kako mu vuk napada stado... kada mu se to stvarno desilo, niko mu nije vjerovao...;</p> <p>Grad nekada i sada: izgled grada u prošlosti i sadašnjosti, sličnosti i razlike u načinu gradnje, uređenju ulica i trgova, dućana, privatnih kuća i velikih stambenih objekata, osvjetljenje, transport i sl.;</p> <p>Pet dnevnih molitvi: vrijeme i način obavljanja molitve, zajednička molitva, obaveza i značaj molitve za vjernika, molitva je radost moga oka; molitva u mesdžidu ili džamiji;</p> <p>Ramazan u mome kraju: mjesec posta; mjesec Kur'ana, ramazanske aktivnosti, sehur i iftar, teravih-namaz, sadekatul-fitri Ramazanski bajram, bajramske oproštije, bajramske čestitke i pokloni, posjete rodbini, komšijama i prijateljima;</p> <p>Muhammed – Božji poslanik: biografija poslanika Muhammeda, mir Božji i blagoslov neka su na njega, misija poslanstva, uzor i učitelj čovječanstva, živi Kur'an, primjeri plemenitosti i odnosa prema ženama, djeci i slabima, kratke izreke i citati;</p> <p>Pošta, banka, muzej i bioskop: slanje pošte, plaćanje računa, posjeta muzeju, eksponatima, posjeta bioskopu, rezervacija ulaznica, izbor filma;</p> <p>Muzika i instrumenti: vrste muzike i muzičkih instrumenata, moderna muzika;</p>
--	--

	<p>Posjeta bolnici: posjeta bolnici, prijem, opis ambijenta bolnice, pacijenti i medicinsko osoblje.</p>	
	Ukupno:	105
<p>Ishodi u odgoju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • djelovati u skladu s humanističkim principima i islamskim vrijednostima u javnom i privatnom životu; • pristupati odgovorno i kontinuirano obavezama u nastavi arapskog jezika; • učestvovati u društvenim aktivnostima; • prakticirati zdrav stil življenja; <p><i>Slušanje i razumijevanje slušanog</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • razumijevati ključne riječi i fraze iskaza; • povezivati i upoređivati informacije sa slikom, pokretom, tekstom i vlastitim iskustvom; • povezivati značenja smislenih cjelina o poznatim temama; • usvajati nove riječi i jezičke strukture. • razumijevati kratke i prilagođene poetske i prozne cjeline, tematski bliske učenicima; • razlikovati akcenat, intonaciju i obilježja neverbalne komunikacije u arapskom jeziku; <p><i>Govor i usmena komunikacija</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • razlikovati i ispravno aritkulirati glasove (konsonante, kratke i duge vokale); • primjenjivati jednostavne obrasce razgovora u svakodnevnim situacijama uz pravilnu intonaciju; • upotrebljavati jezičke strukture i bitne pojedinosti govora učtivog izražavanja; • upotrebljavati učtive norme razgovora s izvornim govornicima arapskog jezika; • govoriti polahko i jasno o konkretnim društvenim temama i poštivati mišljenja drugih; • recitirati prilagođene poetske i prozne cjeline uz određen stepen intonativne i izražajne korektnosti; <p><i>Čitanje s razumijevanjem</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • čitati polahko i jasno tekstualne cjeline o temama iz svakodnevnog života; • čitati pravilno poznate tekstove i izražajno pratiti interpunkciju i intonaciju; • čitati pravilno poznate nevokalizirane pisane sekvene; • čitati tekstove o životu u arapskom svijetu i upoređivati infomacije s vlastitim okruženjem; • povezivati informacije iz različitih sadržaja i izvora i formirati vlastiti stav; • prepoznavati bitne ideje i detalje u tekstu i sažimati tekstove; • usvajati značenja nepoznatih i višezačnih riječi u tekstovima uz korištenje alfabetских rječnika; 		

	<ul style="list-style-type: none"> čitati prilagođene poetske i prozne cjeline uz određen stepen intonativne i izražajne korektnosti; <p><i>Pisanje i pismeno izražavanje</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ispravno upotrebljavati arapsko pismo, uključujući sistem dugih i kratkih vokala, te svih zasebnih ortografskih znakova i grafema; pisati rastavljeno i spojeno riječi u skladu s ortografskim pravilima vezivanja i rastavljanja riječi; razlikovati ortografska pravila i upotrebljavati osnovni opseg interpunkcijskih znakova; pisati kratke vezane rečenice o temama iz neposrednog okruženja; primjenjivati osnovne sintaksičke zakonitosti arapskog jezika, linearnu strukturu i kongruenciju; pisati manje složene i kraće tekstove pravilne strukture i konkretnog sadržaja na zadatu temu; upotrebljavati u komunikaciji jednostavne forme, raspored, molbu, zahtjev i obrazac; digitalizirati tekstualne sadržaje sa svim elementima arapskog pisma; upoređivati informacije i sadržaje iz različitih izvora i iskazati vlastite ideje; iskazati vlastiti stav o iskustvenim sadržajima u skladu s kontekstom; zapisivati nepoznate riječi i fraze i njihova značenja pronalaziti u rječnicima; <p><i>Gramatika i vokabular</i></p> <ul style="list-style-type: none"> koristiti se glagolima arapskih trilitera (II-IV vrsta) المزيدات الثلاثية u govoru i pismu, uz primjenu zakonitosti derivacije, bazirane na korijenu i paradigm; upotrebljavati frekventne leksičke obrasce glagola tipa الأجوف و المثال u govoru i pismu; slijediti paradigmatske obrasce pri izvođenju i korištenju oblika deminutiva; koristiti se različitim vrstama dopuna predikatu, subjektu i objektu u prostim i složenim rečeničnim strukturama; upoređivati vrste dopuna predikatu, subjektu ili objektu i način upotrebe sa istim ili sličним morfo-sintaksičkim strukturama u bosanskom jeziku; koristiti se brojevima pri iskazivanju životne dobi, datuma, termina, količine, cijena i sl.; upotrebljavati vokabular potreban za svakodnevnu komunikaciju o osobama, pojavama i događajima iz šireg okruženja; izraziti osjećaje i stavove u odnosu na osobe, bića, pojmove i pojave iz šireg okruženja na nivou dužih rečenica, dijaloga i prepričavanja; iznositi lične stavove, potrebe, mogućnosti, želje i preferiranje; pisati CV s potrebnim podacima, razmjenjivati poruke i e-mail.
Očekivane kompetencije koje će učenici	U okvirima usvajane jezičke strukture i planiranih tematskih jedinica, učenici će ovladati komunikacijskim kompetencijama na arapskom jeziku temeljnog korisnika (nivo A2.2) i moći će razumjeti i izraziti svakodnevne aktivnosti, snalaziti se u pošti,

razviti	<p>banci, kinu, trgovačkom centru, razmjenjivati osnovne podatke o sebi i porodici, uključujući zanimanje, datume rođenja, pol, državljanstvo itd. Pored navedenog, očekuje se kako će moći dogovoriti posjetu, obaviti kupoprodaju, uputiti i prihvati poziv za rođendan ili izlazak, te iskazati vlastiti stav o svakodnevним pitanjima, vlastitu potrebu, mogućnost, dopadanje ili preferiranje. Očekuje se kako će se učenici moći izražavati u kratkim dijalozima, govoriti ili pisati tačno i razgovijetno o temama vlastitog iskustva i interesiranja, biti u stanju opisati osobu, mjesto, događaj ili lično iskustvo sa svim neophodnim informacijama.</p> <p>Jezičko-komunikacijske kompetencije na arapskom jeziku nivou temeljnog korisnika – nivo A2.2. podrazumijevaju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gramatičke kompetencije (znati primijeniti temeljne morfološke i sintaksičke zakonitosti arapskog jezika); • tekstualne kompetencije (znati primijeniti ortografska pravila vokaliziranog teksta, izražavati se u kratkim porukama u i izvan konteksta, pisati kratke tekstove o poznatim temama); • funkcionalne govorne kompetencije (izražavati se u kraćim dijalozima, postavljati pitanja i davati odgovore o svakodnevnim aktivnostima); • sociolingvističke kompetencije (inicirati i prihvati razgovor, iskazivati učitost, poštivati kulturološke i sociološke osobine sagovornika); • tačnost u izražavanju (demonstrirati korektnost u izgovoru riječi i prostih sintaksičkih struktura); • kompetencije neverbalane komunikacije (koristiti različite oblike neverbalne komunikacije, osmijeh, gestove i sl.).
Metode izvođenja nastave	<p>Slušanje i razumijevanje: Sadržaje i dinamiku za postizanje vještine slušanja i razumijevanja prilagoditi učenicima koji već posjeduju određeni nivo temeljnog jezičkog iskustva. Postepenim izlaganjem dinamičnijim sadržajima i složenijim strukturama razvijati vještinu percepcije i razumijevanja složenijih dijaloga, narativnih sekvenci, recitiranja i razumijevanja lakših pjesama ili njihovih dijelova iz savremene književnosti. Koristiti se vježbama diktata, slušanja pjesama, tekstova i različitih audio sadržaja i programiranih sekvenci. Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> • slušati glas (savremenih multimedija, CD, nastavnika ili drugog učenika), razlikovati i usvajati pojmove; • slušati i povezivati pojmove i slike; • slušati i birati tačne odgovore; • povezivati elemente u smislene cjeline; • uočavati razlike u izgovoru na nivou glasova, riječi, fraza i rečenice; • slušati nove riječi i fraze o poznatim i nepoznatim temama; • koristiti medije i tehnologiju u skladu s potrebama i mogućnostima. <p>Usmeno izražavanje: Usmeno izražavanje izgrađivati stalnim dijalozima, recitacijama, kratkim narativnim govorima o poznatim temama, prepričavanjem kratkih tekstova i</p>

sl. Konstantno podsticati učenike na samostalno usmeno izražavanje u učionici i izvan nje. Učenici će u okvirima usvajanih jezičkih struktura i planiranih tematskih jedinica:

- ponavljati govorne sekvence (CD, nastavnik ili drugi govornik);
- voditi duže dijaloge o poznatim temama;
- prepričavati duže sadržaje;
- pjevati i recitirati prilagođene sadržaje;
- voditi diskusije o poznatim temama;
- koristiti uobičajene fraze i jednostavne obrasce u govoru;
- prilagoditi vokabular i fraze jezičkoj situaciji.

Čitanje i razumijevanje: Vještinu čitanja i razumijevanja unaprijediti u radu s različitim tipovima tekstova i zadataka u kojima se istovremeno razvija vještina čitanja i razumijevanja. Kombinirati vokalizirane i nevokalizirane tekstualne sadržaje, uz postupni prelazak na čitanje i razumijevanje nevokaliziranih sadržaja. Učenici će u okvirima usvajanih jezičkih struktura i planiranih tematskih jedinica:

- čitati i razumijevati riječi, fraze i složenije rečenice;
- čitati poznate i nepoznate tekstove i usvajati sadržaje i pojmove;
- čitati i rješavati različite zadatke, tačno/netačno, višestruki izbor, dopuni tabelu, dopuni prazninu i sl.;
- dopunjavati dijelove rečenice ili kraćeg teksta, dijaloga i sl.;
- čitati i prevoditi različite sadržaje i izvore;
- čitati tekstove i prepričavati ih;
- analizirati bitne ideje i prepoznavati važne detalje i pojedinosti.

Pismeno izražavanje: Pismeno izražavanje, kao važnu jezičku vještinu, dovesti na nivo gramatičke korektnosti u ovladavanju složenijim rečenicama i kraćim tekstovima, primjenjujući različite postupke pisanja primjera i prepisivanja, vježbe diktata, postavljanja pitanja i davanja odgovora u pisanoj formi. Upotrebljavati kratke tekstualne sadržaje na poznatu temu, kratke opise ličnosti i situacije. Pored navedenog, potrebno je izgrađivati digitalnu pismenost upotrebom informacione tehnologije, u formi programiranih sekvenci, formulara, dnevnog rasporeda aktivnosti i sl. Učenici će:

- pisati riječi, fraze, rečenice proširene različitim vrstama dopuna predikatu, subjektu i objektu;
- povezivati riječi, rečenice ili kraće tekstove sa slikama;
- dopunjavati rečenice;
- zapisivati primjere;
- pismeno odgovarati na pitanja i rješavati različite zadatke i vježbe;
- opisivati predmete, osobe i aktivnosti;
- pisati vježbe diktata;
- pisati jezičke sekvence prema datim obrascima;
- poštivati ortografska pravila i interpunkcijske znakove;
- pisati kraće tekstove pravilne strukture;

	<ul style="list-style-type: none"> • pisati ono što dožive, pročitaju čuju ili vide na slikama; • prepričavati različite sadržaje; • popunjavati obrasce, formulare, zahtjeve, ukrštenice; • zapisivati nepoznate i više značne riječi i pronaći njihova značenja uz pomoć rječnika; • nastojati digitalizirati kraće tekstove u formi CV-a, prijave, molbe, kratkog pisma ili e-maila. 						
Oblici rada	Individualizirani oblici rada, rad u parovima, grupama, frontalni oblik rada, praktični i samostalni rad						
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<p>U nastavi će se primjenjivati sljedeće strategije:</p> <ul style="list-style-type: none"> • memorijske strategije (povezivanje novih s poznatim pojmovima, povezivanje riječi i izraza sa zvučnim i vizuelnim sadržajima, ponavljanje izgovorene riječi, fraze ili struktura višeg reda, ponavljanjem riječi u kontekstu i konstruiranjem rečenica, pamćenje riječi rimovanjem); • kognitivne strategije (glasno vježbanje izgovora glasova i riječi, oponašanje izvornog govornika ili nastavnika, glasno rezimiranje informacije na arapskom jeziku, iniciranje razgovora na arapskom jeziku); • afektivne strategije (relaksiranje prilikom komunikacije na arapskom jeziku, samopodsticanje na komunikaciju na arapskom jeziku i kada se učenik plaši da će pogriješiti, samonagrađivanje); • metakognitivne strategije (popravljanje govornih vještina, primjećivanje grešaka u govoru i pismu i popravljanje, obraćanje pažnje kada neko govori na arapskom jeziku, potraga za sagovornicima u nastavi i izvan nje); • kompenzacijeske strategije (primjena gestikulacije kao ilustracije riječi, primjena sinonima ili parafraziranje); • vježbe usmenog i pismenog izražavanja na satima i samopouzdanje u sposobnost uspješnog izvođenja vježbi. 						
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenici su obavezni prisustvovati nastavi i aktivno učestvovati u nastavnom procesu. Posebno se usmjeravaju na samostalan rad na domaćim zadacima, vježbama i pripremama za nastavu, korištenju udžbenika, rječnika i druge literature, saradničko i mentorsko učenje. Učenici pišu domaće zadaće, ZOT-ove, pismene zadaće i testove objektivnog tipa.						
Metode provjere znanja sa strukturom ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	Tehnike ocjenjivanja (formativno i sumativno ocjenjivanje)						
	Opće tehnike ocjenjivanja						
	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Usmeno provjeravanje znanja</th> <th>Pismeno provjeravanje znanja - obavezna provjera znanja</th> <th>Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Formativna provjera znanja: kvizovi, dijaloške grupe, prezentacije, igra asocijacije, priče, upitnici, izlaganje, aktivnost, usmeno ispitivanje, sparing-partneri i sl.</td> <td>Dvije pismene zadaće tokom školske godine i dva testa objektivnog tipa (TOZ) tokom školske godine. Iz ukupnog fonda izdvaja</td> <td>Konačna ocjena izvodi se kao prosječna ocjena formativnog i sumativnog vrednovanja tokom nastavne godine.</td> </tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pismeno provjeravanje znanja - obavezna provjera znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Formativna provjera znanja: kvizovi, dijaloške grupe, prezentacije, igra asocijacije, priče, upitnici, izlaganje, aktivnost, usmeno ispitivanje, sparing-partneri i sl.	Dvije pismene zadaće tokom školske godine i dva testa objektivnog tipa (TOZ) tokom školske godine. Iz ukupnog fonda izdvaja	Konačna ocjena izvodi se kao prosječna ocjena formativnog i sumativnog vrednovanja tokom nastavne godine.
Usmeno provjeravanje znanja	Pismeno provjeravanje znanja - obavezna provjera znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja					
Formativna provjera znanja: kvizovi, dijaloške grupe, prezentacije, igra asocijacije, priče, upitnici, izlaganje, aktivnost, usmeno ispitivanje, sparing-partneri i sl.	Dvije pismene zadaće tokom školske godine i dva testa objektivnog tipa (TOZ) tokom školske godine. Iz ukupnog fonda izdvaja	Konačna ocjena izvodi se kao prosječna ocjena formativnog i sumativnog vrednovanja tokom nastavne godine.					

	Formativno vrednovanje evidentira se najmanje dva puta tokom jednog polugodišta, odnosno četiri puta tokom nastavne godine.	se osam nastavnih sati za realizaciju izrade i ispravka pismenih provjera znanja.	
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici:</p> <p>Udžbenik arapskog jezika za 3. razred s radnom sveskom i odgovarajućim audio zapisom – CD u skladu s Nastavnim programom i odobrenjem Osnivača.</p> <p>Preporučeni priručnici i literatura (neobavezna):</p> <p>- سلسلة اللسان في تعليم اللغة العربية لغير الناطقين بها - إعداد وتأليف: محمد صبحي عبس, محمد سعيد الأبرش, عامر ولد السباعي, محمود فابي - مركز اللسان الأم - الإمارات العربية المتحدة - أبو ظبي - سنة 2014: https://mothertongue.ae/</p> <p>- سلسلة التكلم: سلسلة متكاملة في تعليم اللغة العربية للناطقين بغيرها من "مجمع اللغة العربية" مصر لعام 2017: https://attakallum.com/en/homepage-2</p> <p>- مجموعة التواصل - سلسلة لتعليم اللغة العربية لغير الناطقين بها - تأليف: خالد بن عبد العزيز الدامغ، جمعان بن سعيد القحطاني وصالح بن عبد العزيز النصار: http://tawasul.world/1/index.html</p> <p>- العربية بين يديك - سلسلة في تعليم اللغة العربية لغير الناطقين بها - تأليف: عبد الرحمن بن إبراهيم الفوزاني, مختار الطاهر حسين ومحمد عبد الخالق محمد فضل - مؤسسة الوقف الإسلامي - الرياض - سنة 2003 https://arabicforall.net/ar/products</p> <p>Rječnici:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nurko Karaman, <i>Arapsko-bosanski rječnik za đake i studente</i>, Bemust, Sarajevo, 1997. • H. Kaleši, K. Buhi, <i>Srpskohrvatsko-arapski rječnik</i>, Starješinstvo Islamske zajednice BiH, Hrvatske i Slovenije u Sarajevu, Sarajevo, 1988. <p>U nastavi se mogu koristiti online rječnici i dvojezični rječnici u skladu s individuanim interesima i mogućnostima učenika, kao što su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Modern Dictionary English-Arabic, Elias Anton and Elias Edward, Dāru-l-Ğayl, Bayrūt, 1987. <p style="text-align: right;">• المورد - قاموس عربي-إنكليزي, الدكتور روحى البعلبكي, دار العلم للملايين, بيروت, لبنان.</p>		

Arapski jezik IV razred

ARAPSKI JEZIK			Šifra predmeta:
Razred: četvrti (IV)	Broj sati sedmično: 3	Broj sati u školskoj godini: 90	Status: redovni
Kratak opis nastavnog predmeta			<p>Sadržaji i tematske jedinice nastavnog predmeta Arapski jezik u četvrtom razredu usmjereni su na unapređenje komunikativnih sposobnosti i jezičkih vještina, s težnjom postizanja prvog stepena razvojnog korisnika B1.1 arapskog jezika, koji razumije ključne stavke iskaza, ukoliko se radi o standardnom jeziku, poznatim predmetima i događajima koji su u vezi s profesijom, školom, slobodnim vremenom i sl. Korisnik je u stanju govoriti o poznatim pitanjima iz sfere ličnog interesiranja na jednostavan i koherentan način.</p> <p>Početnu fazu razvojnog korisnika karakterizira izvjestan stepen senzibilnosti za kulturne i sociološke razlike. Tematske jedinice i metodologija usmjereni su na oblikovanje konstruktivnog govora, čitanja i pisanja i pripremu za samostalno istraživanje, upotrebu informacionih tehnologija i profesionalno usmjeravanje na islamske izvore, Kur'an i hadis. U ovoj fazi posebno dolazi do izražaja korelacija s predmetima islamskog područja (Kiraet, Tefsir i Hadis), Bosanskim i Engleskim jezikom, kao i interdisciplinarnost (Informatika, društvene nauke i opća informiranost).</p> <p>Učenici se upoznaju s odgovarajućim književnim sadržajima, te upućuju na lingvistički pristup tekstu Kur'ana i hadisa. Komunikativne i jezičke sposobnosti usmjeravaju se na opće i stručne sadržaje, u kojima se povezuju i analiziraju glavne ideje i bitni detalji, tumače riječi i stručni izrazi, a u upotrebu se uvodi rječnik koncipiran prema korijenskom principu.</p>
Uloga i značaj nastavnog predmeta			<p>Izgradnja komunikativno-jezičkih sposobnosti na arapskom jeziku funkcionalno se usmjerava na segmentiranje, strukturiranje i organiziranje rečenica u tekstualne sekvene, razvoj teme, sadržajne tačnosti, jasnosti i preciznosti uz unapređenje općeg i stručnog vokabulara, s ciljem postizanja prvog stepena razvojnog korisnika – B1.1.</p> <p>Učenici će upotrebljavati savremene tehnologije, razvijati kreativnost, inovativnost i potrebu za društvenom interakcijom, razvijati kritičko mišljanje, svijest o arapskom i svjetskom kulturnom naslijeđu, razvijati lični stav i poštivati stavove drugih, razvijati osjećaj za etičke i estetske vrijednosti.</p>
Ciljevi predmeta			<p>Odgojni ciljevi i zadaci:</p> <ul style="list-style-type: none"> • podržavati humanističke principe bazirane na islamskim vrijednostima; • usmjeravati učenike na istraživački rad, samostalni i kolektivni pristup u radu s različitim sadržajima; • podržavati učenike u razumijevanju izvora islamskog učenja (Kur'an i hadis); • manifestirati islamske vrijednosti i humanističke principa prijateljstva, saradnje, altruirizma, tolerancije i svih oblika pozitivnog društvenog aktivizma; • djelovati u skladu s principima uvažavanja kulturnih različitosti u privatnom, javnom i profesionalnom diskursu; • pripremati učenike za samostalan pristup u radu s različitim sadržajima;

	<ul style="list-style-type: none"> • razvijati odgovornost za učenje, identificirati potrebe i primjeniti vlastite strategije učenja. <p>Komunikacijski ciljevi i zadaci:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razvijati proces konstruktivnog pisanja i usmenog izražavanja; • razvijati opći i stručni vokabular, • upoznavati izvore i književno stvaralaštvo na arapskom jeziku; • usmjeravati učenike na upoznavanje izvora islamskog učenja (Kur'an i hadis); • razvijati svijest i razumijevanje socioloških i kulturoloških normi arapskog govornog područja; • izražavati zahvalnost, naklonost i poštovanje u formalnoj i neformalnoj komunikaciji; • razvijati sposobnosti prepoznavanja ključnih dijelova iskaza; • razvijati sposobnosti komunikativnog snalaženja u govornim situacijama o poznatim stvarima iz sfere ličnih potreba i interesovanja; • primjeniti složena gramatička pravila i sintaksičke strukture u konkretnim jezičkim situacijama. <p>Jezički ciljevi i zadaci:</p> <ul style="list-style-type: none"> • koristiti se frekventnim glagolima arapskih trilitera (V-X vrsta) المزيدات الثلاثية u govoru i pismu uz primjenu zakonitosti derivacije bazirane na korijenu i paradigm; • primjeniti paradigm proširenih glagolskih vrsta (V-X) u govoru, čitanju i pisanju; • upotrebljavati frekventne leksičke obrasce glagola tipa اللفيف و الناقص; • upotrebljavati opisnu komparaciju s elementima elativa (اسم التفضيل) i njegove dopune; • unaprijediti znanja o sintaksičkim strukturama i funkcijama različitih vrsta dopuna, subjektu ili objektu; • upotrebljavati pomoćne glagole, glagole skorog dešavanja te glagole postojanja i nastajanja u složenim strukturama sa pratećim glagolskim oblicima i imenicama; • primjeniti pravila slaganja glagolskih vremena u pogodbenim rečenica; • povezivati različite sintaksičke strukture i zakonitosti sa zakonitostima i strukturama u bosanskom jeziku; • upotrebljavati različite tipove odnosne rečenice. 	
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • predmeti jezičkog područja (Bosanski jezik, Engleski jezik), • predmeti islamskog područja (Kiraet, Hadis, Tefsir, Povijest islama, Akaid, Fikh, Ahlak), • predmeti društvenog područja i Informatika. 	
Tematske jedinice	<p>Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice</p> <p>I tematska cjelina/oblast: <i>Morfologija</i></p>	Sati

	<ul style="list-style-type: none"> • Proširene vrste arapskih trilitera (VI-X) - المزيدات الثلاثية - • Opisna komparacija pridjeva - مقارنة الصفات - • Nepravilni glagoli tipa الناقص: <i>frekventni leksički obrasci</i> • Nepravilni glagoli tipa اللفيف: <i>frekventni leksički obrasci</i> • Upotreba čestica غير عدم شبهه 	
	<p style="text-align: center;">II tematska cjelina/oblast: Sintaksa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Složena genitivna veza بالإضافة المعنوية المركبة • Pomoćni glagoli postojanja i nastajanja - كان وأخواتها - • Glagoli skorog dešavanja - كاد و أخواتها - • Unipersonalni glagoli, izrazi i fraze - أ ينبغي أن - يجب أن - لا يليق أن - لا يجدر أن • Pogodbena rečenica (realna i irealna) - الجملة الشرطية - • Odnosna (određena i neodređena) rečenica - جملة الصلة و جملة الصفة • Direktno oslovljavanje (vokativ) i obrasci dozivanja - أسلوب النداء و الأوصاف 	
	<p style="text-align: center;">III tematska cjelina/oblast: Teme za konverzaciju i čitanje</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gazi Husrev-begova biblioteka - مكتبة غازي خسرو- بيك • Dan nezavisnosti Bosne i Hercegovine - عيد استقلال البوسنة والهرسك- • Umra i hadž - الحج والعمرة • Medrese u Bosni - المدارس الإسلامية في البوسنة • Šta se dešava u arapskom svijetu - ماذا يحدث في العالم العربي - • Blagodat zaborava - نعمة النسيان - • Svet kompjutera - عالم الكمبيوتر - • Rat i mir - الحرب والسلام - • Prava žene - حقوق المرأة - • Uspomene iz škole - ذكريات من المدرسة - • Upravljanje automobilom - سياقة السيارة - • Islamski geniji - عبقريات الإسلام - 	
	<p style="text-align: center;">IV tematska cjelina/oblast: Književni odlomci i islamski tekstovi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Taha Husein - لا أذكر هذا اليوم اسماء... - الأيام • Ahmed Emin - رسالة إلى ابنتي • Oproštajni govor Poslanika, a.s. - خطبة الرداع • Stilska analiza kur'anskog poglavlja „Jutro“ - سورة الضحى - • Stilska analiza hadisa (4-5 hadisa prema izboru nastavnika) - الحديث النبوي - 	
	<p style="text-align: center;">IV tematska cjelina/oblast: Vokabular</p> <p>Gazi Husrev-begova biblioteka: uloga i značaj, osnovni podaci o ustanovi, bibliotečki fond i način funkciranja, historijat razvoja ustanove, studijsko putovanje i posjeta istoj;</p> <p>Dan nezavisnosti Bosne i Hercegovine: historijski značaj Dana nezavisnosti Bosne i Hercegovine; događaji koji su prethodili neposredno prije i poslije Dana nezavisnosti, način obilježavanja, svečanosti, ukrašavanje grada i kulturni događaji;</p> <p>Umra i hadž: Posjeta Medini i Mekki radi obavljanja umre i hadža, vršenje islamske vjerske dužnosti, opis obreda i mjesta za koja su vezani obredi, Arefat, godišnji</p>	

	<p>svjetski skup muslimana iz cijelog svijeta, univerzalne poruke hadža, lični doživljaji i emocije;</p> <p>Medrese u Bosni: osnovne informacije o bosanskim medresama, vjerskoj i društvenoj ulozi, historijatu nastanka i rada, projekcijama budućeg razvoja institucija; misiji i ulozi, koncepciji nastave, nastavnih predmeta i drugih pitanja važnih za medrese;</p> <p>Šta se dešava u arapskom svijetu: geografski položaj i politička karta arapskog svijeta, kolonizacija i pokreti za samostalnost u dvadesetom vijeku, ratovi i revolucije u posljednjim desetljećima, Libija, Alžir, Sirija, Irak, Jemen... nafta, graditeljski poduhvati i privredna čuda u arapskom svijetu;</p> <p>Blagodat zaborava: neke stvari u životu je potrebno zaboraviti, bol zbog odlaska bliskih osoba, nepravdu koja nam je nanesena, teška životna iskušenja koja su nas zadesila, itd.</p> <p>Svijet kompjutera: umjetna inteligencija, roboti, društvene veze, aplikacije kojima se koriste mladi u komunikaciji, internet, facebook, tviter, instagram, youtube kanali, blogeri;</p> <p>Rat i mir: interesi i društveni konflikti koji dovode do ratova, ratovi tokom historije, savremeni ratovi, specijalni ratovi, nuklearno, biološko i hemijsko oružje, ratna razaranja i posljedice, pregovori, mirovna rješenja i uspostavljanje mira;</p> <p>Prava žene: historijat borbe za ljudska prava, prava žene u različitim društvima i religijama, konvencije o ljudskim pravima, pokreti za prava žene, aktivnosti i oblici borbe;</p> <p>Uspomene iz škole: uspomene učenika, čemu su nas učili u školi, sjećanje na školske prijatelje i nastavnike, prva životna iskustva, život u internatu, uspomene penzionisanog nastavnika;</p> <p>Upravljanje automobilom: automobili – strast i potreba, umijeće vožnje i etika, saobraćajni propisi, saobraćajne nezgode, žrtve nepoštivanja saobraćajnih propisa;</p> <p>Islamski geniji: znanstveni, tehnički i tehnološki doprinosi arapsko-islamskog svijeta u matematici, arhitekturi, medicini, muzici, društvenim naukama, književnosti, geniji arapsko-islamskog svijeta.</p>	
	Ukupno:	90
Odgajno-obrazovni ishodi učenja	<p>Ishodi u odgoju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zastupati humanističke principe i islamske vrijednosti u privatnom životu, javnom i profesionalnom okruženju; • zastupati humanističke principe prijateljstva, saradnje i tolerancije; • djelovati odgovorno prema obavezama i radnim zadacima, • upotrebljavati i valorizirati na odgovoran način izvore i sredstava informacija; • istraživati izvore islamskog učenja, Kur'an i hadis; • odgovorno se odnositi prema učenju, identificiranju prioriteta i primjeni vlastitih strategija učenja; <p><i>Slušanje i razumijevanje</i></p>	

- razumjeti ključne stavke iskaza o poznatim pojmovima (škola, slobodno vrijeme, posao);
- razlikovati riječi, izraze, strukture i zakonitosti opće i stručne tematike;
- razlikovati osnovna obilježja akcenta, intonacije i neverbalne komunikacije;

Govor i usmena komunikacija

- upotrebljavati riječi, izraze i strukture opće i stručne tematike;
- primjenjivati norme učtivog i kulturnog sporazumijevanja s govornicima arapskog jezika;
- snalaziti se u većini svakodnevnih situacija na jednostavan način ukoliko sagovornik koristi standardni arapski jezik;
- obrazlagati i zastupati svoje ideje i stavove i poštivati stavove drugih;
- govoriti na jednostavan način o poznatim temama i temama vlastitog interesiranja;
- prepričati ukratko neki događaj, priču, dešavanje ili san;
- izraziti očekivanje, ambiciju ili cilj;
- ukratko objasniti razloge koji se odnose na neko pitanje ili ideju;

Čitanje sa razumijevanjem

- čitati tekstualne cjeline opće i manje složene stručne tematike;
- povezivati informacije i glavne ideje iz različitih izvora u općim i stručnim tekstovima;
- čitati izražajno opće i stručne tekstove i primjenjivati interpunkciju i intonaciju;
- analizirati rečenice i gramatičke oblike;
- čitati bez većih poteškoća djelimično nevokalizirane tekstove, koristeći intonaciju i interpunkciju;

Pisanje i pismeno izražavanje

- upotrebljavati standardne jezičke strukture i zakonitosti arapskog jezika;
- pisati jednostavne povezane tekstualne cjeline o svakodnevnim temama uz pomoć rječnika i drugih pomagala;
- primjenjivati pravopisna pravila i znake interpunkcije u tekstovima;
- pisati jednostavne tekstove iz sfere vlastitog interesiranja, iskustva ili događaja;
- razmjenjivati kraće tekstualne sadržaje i informacije koristeći e-mail, društvene mreže i informacionu tehnologiju;
- nastojati digitalizirati tekstualne sadržaje sa svim elementima arapskog pisma;

Gramatika i vokabular

- znati upotrijebiti frekventne glagole arapskih trilitera (V-X vrsta) **المزيدات الثلاثية** u govoru i pismu, uz primjenu zakonitosti derivacije bazirane na korijenu i paradigm;
- usvojiti frekventne leksičke obrasce glagola tipa **اللفيف و الناقص**;

	<ul style="list-style-type: none"> • ispravno upotrebljavati složenu genitivnu vezu i primjenjivati modele njezinog razbijanja • upotrebljavati odnosne zamjenice (pridjevske i imeničke) u različitim tipovima odnosnih rečenica; • usvojiti realnu i irealnu uslovnu rečenicu; • koristiti se česticama za dozivanje u skladu s oblicima i gramatičkim svojstvima imena koje se doziva; • upotrebljavati pomoćne i unipersonalne glagole u govoru i pismu; • izražavati se polahko i razgovijetno o poznatim temama općeg i stručnog karaktera; • izražavati stavove i mišljenja i kratko ih obrazlagati.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<p>Očekuje se postizanje jezičko-komunikacijske kompetencije na arapskom jeziku na nivou prvog stepena razvojnog korisnika – nivo B1.1. Za očekivati je da će učenici razumjeti ključne stavke iskaza u općem i stručnom kontekstu, izražavati se polahko i precizno u razgovoru s izvornim govornikom, te iskazati svoje mišljenje o određenim pitanjima i dati kraća obrazloženja. Jezičko-komunikacijske kompetencije na nivou B1.1 su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gramatičke kompetencije (znati koristiti morfološke i sintaksičke zakonitosti arapskog jezika i komunicirati s prihvatljivom tačnošću); • tekstualne kompetencije (napisati jednostavan tekst na poznatu temu ili temu iz sfere vlastitog interesiranja); • funkcionalne govorne kompetencije (raspolagati ograničenim jezičkim fondom kojim mogu izraziti najvažnije ideje, koristiti se parafraziranjem i ponavljanjem); • sociolingvističke kompetencije (učestvovati u razgovorima uz poštivanje kulturoloških razlika); • tačnost u izražavanju (korektan izgovor riječi, složenih sintaksičkih struktura, s pravilnim strukturiranjem kraćih cjelina govora); • kompetencije neverbalne komunikacije (upotreba različitih oblika neverbalne komunikacije).
Metode izvođenja nastave	<p>Slušanje i razumijevanje: Nastavni sadržaji i dinamika prilagođavaju se učenicima s temeljnim jezičkim iskustvom. Dinamičnjim sadržajima i kraćim strukturama konstruktivnog govora razvijati percepciju i razumijevanje dužih dijaloga o poznatim temama, monološkim i dijaloškim vježbama, slušanju pjesama, recitiranju poezije i odgovarajućih programiranih sekvenci. Upotrebljavati vježbe diktata, vodeći računa o dinamici i drugim elementima, s ciljem razvoja percepcije slušanja, ali i vještine pisanja.</p> <p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> • slušati glas (savremenih multimedija, CD, nastavnika ili drugog učenika), razlikovati i usvajati opće i stručne pojmove; • slušati i povezivati opće i stručne pojmove i slike; • slušati i birati tačne odgovore i ispravljati greške; • usvajati strukture konstruktivnog izražavanja; • slušati nove riječi i fraze o poznatim i nepoznatim temama; • koristiti medije i tehnologiju u skladu s vlastitim potrebama i mogućnostima.

Usmeno izražavanje: Razvijati konstruktivno usmeno izražavanje koje uključuje traženje dozvole, oslovljavanje, uvod, logičko struktuiranje i organiziranje završnog dijela govora. Usmeno izražavanje razvijati stalnim dijalogom, recitacijama, narativnim govorima o poznatim temama, prepričavanjem tekstova i sl. Konstantno podsticati učenike na samostalno usmeno izražavanje u učionici i izvan nje. Učenici će u okvirima usvajanih jezičkih struktura i planiranih tematskih jedinica:

- voditi duže dijaloge o poznatim temama;
- prepričavati duže sadržaje;
- pjevati pjesme i recitirati poeziju;
- voditi diskusije o poznatim temama;
- upotrebljavati opće i stručne izraze i fraze u govoru;
- uskladiti strukture govora shodno temama i publici;
- upotrebljavati informacionu tehnologiju.

Čitanje i razumijevanje: Vještina čitanja i razumijevanja razvijati dužim tekstovima o poznatim i nepoznatim temama, književnim člancima i različitim tekstualnim sadržajima. U većoj mjeri koristiti nevokalizirane tekstualne sadržaje. Učenici će u okvirima usvajanih jezičkih struktura i planiranih tematskih jedinica:

- čitati poznate i nepoznate tekstove i usvajati opće i stručne pojmove;
- čitati i rješavati različite zadatke, tačno/netačno, višestruki izbor, dopuni tabelu, dopuni prazninu i sl.;
- dopunjavati dijelove rečenice ili teksta, dijalogu i sl.;
- istraživati pojedinačno i u timu i uz pomoć rječnika prevoditi različite sadržaje i izvore;
- čitati tekstove i koristiti njihov sadržaj u prepričavanju.

Pismeno izražavanje: Kombinirati postupke pravilnog struktuiranja sastava i eseja, diktata, postavljanja pitanja i davanja odgovora u pisanoj formi. Razvijati digitalnu pismenost pri kreiranju CV-a, brošure, poslovnog pisma, upisnice, ankete i sl. Učenici će:

- pisati opće i stručne termine;
- povezivati opće i stručne termine u složene jezičke cjeline;
- pravilno struktuirati kraće tekstove opće i profesionalne tematike;
- dopunjavati različite tipove složenih rečenica;
- pismeno odgovarati na pitanja i rješavati različite zadatke i vježbe;
- pisati vježbe diktata;
- ispravljati greške;
- poštivati ortografska pravila i interpunkcijske znakove;
- prepričavati različite sadržaje.

Oblici rada	Individualizirani oblici rada, rad u parovima, grupama, frontalni oblik rada, praktični i samostalni rad															
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<p>U nastavi će se primjenjivati sljedeće strategije:</p> <ul style="list-style-type: none"> • memorijske strategije (povezivanje novih s poznatim pojmovima, povezivanje riječi i izraza sa zvučnim i vizuelnim sadržajima, ponavljanje izgovorene riječi, fraze ili struktura višeg reda, ponavljanje riječi u kontekstu i konstruiranje rečenica, pamćenje riječi rimovanjem); • kognitivne strategije (glasno vježbanje izgovora glasova i riječi, oponašanje izvornog govornika ili nastavnika, glasno rezimiranje informacije na arapskom jeziku, iniciranje razgovora na arapskom jeziku); • afektivne strategije (relaksiranje prilikom komunikacije na arapskom jeziku, samopodsticanje na komunikaciju na arapskom jeziku i kada se učenik plaši da će pogriješiti, samonagrađivanje); • metakognitivne strategije (popravljanje govornih vještina, primjećivanje grešaka u govoru i pismu i popravljanje, obraćanje pažnje kada neko govori na arapskom jeziku, potraga za sagovornicima u nastavi i izvan nje); • kompenzacijске strategije (primjena gestikulacije kao ilustracije riječi, primjena sinonima ili parafraziranje); • vježbe usmenog i pismenog izražavanja na satima i samopouzdanje u sposobnost uspješnog izvođenja vježbi. 															
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obazovnom procesu	Učenici su obavezni prisustovati nastavi i aktivno učestvovati u nastavnom procesu. Posebno se usmjeravaju na samostalan rad na domaćim zadacima, vježbama i pripremama za nastavu, korištenje udžbenika, rječnika i druge literature, saradničko i mentorsko učenje. Učenici pišu domaće zadaće, ZOT-ove, pismene zadaće i testove objektivnog tipa.															
Metode provjere znanja sa strukturom ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th colspan="3" style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja (formativno i sumativno ocjenjivanje)</th> </tr> <tr> <th colspan="3" style="text-align: center;">Opće tehnike ocjenjivanja</th> </tr> <tr> <th style="width: 40%;">Usmeno provjeravanje znanja</th> <th style="width: 40%;">Pismeno provjeravanje znanja – obavezna provjera znanja</th> <th>Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Formativna provjera znanja: kvizovi, dijaloške grupe, prezentacije, igra asocijacije, priče, upitnici, izlaganje, aktivnost, usmeno ispitivanje, sparing-partneri i sl.</td> <td>Dvije pismene zadaće tokom školske godine i dva testa objektivnog tipa (TOZ) tokom školske godine. Iz ukupnog fonda izdvaja se osam nastavnih sati za realizaciju izrade i ispravka pismenih provjera znanja.</td> <td>Konačna ocjena izvodi se kao prosječna ocjena formativnog i sumativnog vrednovanja tokom nastavne godine.</td> </tr> <tr> <td>Formativno vrednovanje evidentira se najmanje dva puta tokom jednog polugodišta, odnosno četiri puta tokom nastavne godine.</td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Tehnike ocjenjivanja (formativno i sumativno ocjenjivanje)			Opće tehnike ocjenjivanja			Usmeno provjeravanje znanja	Pismeno provjeravanje znanja – obavezna provjera znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Formativna provjera znanja: kvizovi, dijaloške grupe, prezentacije, igra asocijacije, priče, upitnici, izlaganje, aktivnost, usmeno ispitivanje, sparing-partneri i sl.	Dvije pismene zadaće tokom školske godine i dva testa objektivnog tipa (TOZ) tokom školske godine. Iz ukupnog fonda izdvaja se osam nastavnih sati za realizaciju izrade i ispravka pismenih provjera znanja.	Konačna ocjena izvodi se kao prosječna ocjena formativnog i sumativnog vrednovanja tokom nastavne godine.	Formativno vrednovanje evidentira se najmanje dva puta tokom jednog polugodišta, odnosno četiri puta tokom nastavne godine.		
Tehnike ocjenjivanja (formativno i sumativno ocjenjivanje)																
Opće tehnike ocjenjivanja																
Usmeno provjeravanje znanja	Pismeno provjeravanje znanja – obavezna provjera znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja														
Formativna provjera znanja: kvizovi, dijaloške grupe, prezentacije, igra asocijacije, priče, upitnici, izlaganje, aktivnost, usmeno ispitivanje, sparing-partneri i sl.	Dvije pismene zadaće tokom školske godine i dva testa objektivnog tipa (TOZ) tokom školske godine. Iz ukupnog fonda izdvaja se osam nastavnih sati za realizaciju izrade i ispravka pismenih provjera znanja.	Konačna ocjena izvodi se kao prosječna ocjena formativnog i sumativnog vrednovanja tokom nastavne godine.														
Formativno vrednovanje evidentira se najmanje dva puta tokom jednog polugodišta, odnosno četiri puta tokom nastavne godine.																

Udžbenici i literatura	<p>Udžbenik:</p> <p>Udžbenik arapskog jezika za 4. razred s radnom sveskom i odgovarajućim audio zapisom – CD u skladu s Nastavnim programom i odobrenjem Osnivača.</p> <p>Preporučeni priručnici i literatura (neobavezna):</p> <ul style="list-style-type: none"> - سلسلة اللسان في تعليم اللغة العربية لغير الناطقين بها - إعداد وتأليف: محمد صبحي عبس, محمد سعيد الأبرش, عامر ولد السباعي, محمود وفابي - مركز اللسان الأم - الإمارات العربية المتحدة - أبو ظبي - سنة 2014 /https://mothertongue.ae/: - سلسلة التكلم: سلسلة متكاملة في تعليم اللغة العربية للناطقين بغيرها من "مجمع اللغة العربية" مصر لعام 2017 /https://attakallum.com/en/homepage-2: - مجموعة التواصل - سلسلة لتعليم اللغة العربية لغير الناطقين بها - تأليف: خالد بن عبد العزيز الدامغ, جمعان بن سعيد القحطاني وصالح بن عبد العزيز النصار: http://tawasul.world/1/index.html - العربية بين يديك - سلسلة في تعليم اللغة العربية لغير الناطقين بها - تأليف: عبد الرحمن بن إبراهيم الفوزاني, مختار الطاهر حسين ومحمد عبد الخالق محمد فضل - مؤسسة الوقف الإسلامي - الرياض - سنة 2003 https://arabicforall.net/ar/products <p>Rječnici:</p> <ul style="list-style-type: none"> • T. Muftić, <i>Arapsko-bosanski rječnik</i>, El-Kalem, Sarajevo, 1997. • Nurko Karaman, <i>Arapsko-bosanski rječnik za đake i studente</i>, Bemust, Sarajevo, 1997. • H. Kaleši, K. Buhi, <i>Srpskohrvatsko-arapski rječnik</i>, Starješinstvo Islamske zajednice BiH, Hrvatske i Slovenije u Sarajevu, Sarajevo, 1988. <p>U nastavi se mogu koristiti online rječnici i dvojezični rječnici u skladu s individualnim interesima i mogućnostima učenika kao što su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Modern Dictionary English-Arabic, Elias Anton and Elias Edward, Dāru-l-Ğayl, Bayrūt, 1987. <p style="text-align: right;">• المورد - قاموس عربي-إنكليزي، الدكتور روحى البعلبكي، دار العلم للملايين، بيروت، لبنان.</p>
-------------------------------	---

Arapski jezik III razred – izborna nastava

ARAPSKI JEZIK			Šifra predmeta:
Razred: treći (III)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: izborni
Kratak opis nastavnog predmeta			<p>Arapski jezik kao izborni predmet namijenjen je učenicima koji pokazuju poseban interes za arapski jezik i koji se u okviru izborne nastave opredijelete za njega, čime se obezbjeđuje dodatni prostor i vrijeme potrebno za ubrzano i dinamično napredovanje i izgradnju komunikativno-jezičkih kompetencija na arapskom jeziku.</p> <p>Nastava Arapskog jezika – izborni predmet realizira se u okviru izbornih grupa optimaliziranih po broju učenika, uporedo s obaveznim predmetom i karakterizira je otvorenost u odnosu na teme i sadržaje koje učenici uz pomoć nastavnika biraju, upotreba savremenih medija i interneta, prilagođenih tekstualnih sadržaja arapske književnosti, a u upotrebu se uvodi i rječnik koncipiran prema korijenskom principu. Gramatičke teme tretiraju se kao prožimajući element, čitanjem nevokaliziranih tekstova i govorom.</p>
Uloga i značaj nastavnog predmeta			Izgradnja komunikativno-jezičkih sposobnosti na arapskom jeziku i izgradnja konstruktivnog izražavanja u govoru i pismu koji većim dijelom odgovaraju nivou razvojnog korisnika – B1.
Ciljevi predmeta			<p style="text-align: center;">Odgojni ciljevi i zadaci:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razvijati odgovornost za kontinuirano učenje i primijeniti vlastite strategije učenja; • iskazati vlastite interese i potrebe i birati sredstva i sadržaje u skladu s njima; • prepoznavati vrijednosti saradnje i društvene interakcije; • poštivati kulturne različitosti. <p style="text-align: center;">Komunikacijski ciljevi i zadaci:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razvijati proces konstruktivnog pisanja i usmenog izražavanja; • razvijati opći i stručni vokabular, • upoznavati izvore i književno stvaralaštvo na arapskom jeziku; • koristiti se savremenim medijima i kritički se odnositi prema konzumiranju i dijeljenju informacija; • razvijati svijest i razumijevanje socioloških i kulturoloških normi arapskog govornog područja. <p style="text-align: center;">Jezički ciljevi i zadaci:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razumjeti ključne stavke iskaza ukoliko se radi o standardnom jeziku; • primijeniti osnovne principe konstruktivnog govora i pisanja u različitim jezičkim situacijama; • prepričavati poznate događaje, kratko obrazlagati ciljeve, stavove i očekivanja; • upotrebljavati rječnik koncipiran prema korijenskom principu.

Korelativnost i korespondentnost predmeta	<ul style="list-style-type: none"> predmeti jezičkog područja (Bosanski jezik, Engleski jezik) predmeti islamskog područja (Kiraet, Hadis, Tefsir, Povijest islama, Akaid, Ahlak i Fikh) predmeti društvenog područja i Informatika 	
Tematske jedinice	<p style="text-align: center;">Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice</p> <p style="text-align: center;">I tematska cjelina/oblast: Teme za konverzaciju i čitanje</p> <ul style="list-style-type: none"> الفصل المفضل لديك - Tvoje omiljeno godišenje doba دار الأيتام - Sirotište حضارة الأنجلوس - Civilizacija Endelusa العدل - Pravednost رسالة إلى الصديق - Pismo prijatelju فحص الطبيب - Ljekarski pregled حدود الحرية - Granice slobode الخوارزمي - Al-Havarezmi أين الحبيب - Gdje je voljeni أحاديث الرسول صلى الله عليه وسلم - Hadisi Božijeg Poslanika, a.s. خطبة أبي بكر - Hutba Ebu Bekra nakon preseljenja Božijeg Poslanika, a.s. خطبة عمر رضي الله عنه - Hutba halife Omera na dan preuzimanja hilafeta مقطع تفسير القرآن - Odlomak komentara Kur'ana (prema izboru predmetnog nastavnika) <p style="text-align: center;">II tematska cjelina/oblast: Upotreba informacionih tehnologija – posjete internet stranicama</p> <p>Za periodično praćenje vijesti i korištenje jezičkih sadržaja preporučuju se sljedeće internet stranice:</p> <ul style="list-style-type: none"> https://www.aljazeera.net/ https://www.al-akhbar.com/ http://gate.ahram.org.eg/ https://aawsat.com/ https://al-sharq.com/ <p style="text-align: center;">III tematska cjelina/oblast: Korištenje informacionih tehnologija – multimedijalni sadržaji</p> <p>قصص أبي يكر وعمر وعثمان - Dokumentarni filmovi o pravednim halifama</p> <p>وعلى رضي الله عنهم أجمعين - على رضي الله عنهم أجمعين</p> <p>لا شئ يعجبني - بطاقة الهوية - Poezija Mahmuda Derviša</p> <p>الحب المستحيل - مدرسة الحب - Poezija Nizara Kabanija</p> <p>فيلم وثائقي وتاريخي باختيار المدرسین - Dokumentarni i historijski film prema izboru predmetnog nastavnika</p> <p>ـ Crtani filmovi, reklame, oglasi</p> <p style="text-align: center;">IV tematska cjelina/oblast: Istraživački rad i lektira</p> <ul style="list-style-type: none"> Digitalizacija arapskih tekstova, Pisanje i prezentacija istraživačkog rada, Pisanje CV-a, e-maila, popunjavanje različitih formulara, 	Sati

	<ul style="list-style-type: none"> Čitanje i analiza fragmenata iz književnih djela savremene arapske književnosti (preporučuju se kratke priče i odlomci, priče za djecu i drugi prilagođeni sadržaji po izboru predmetnog nastavnika), Pismene zadaće. 	
Ukupno:		
Odgjono-obrazovni ishodi učenja	<p>Ishodi u odgoju:</p> <ul style="list-style-type: none"> djelovati u skladu s humanističkim principima i islamskim vrijednostima u privatnom životu, javnom i profesionalnom okruženju; odgovorno i kontinuirano pristupati obavezama, samostalno, u parovima i u timu istraživati, upoređivati i valorizirati izvore i sredstva informacija; pozitivno valorizirati učenje i korištenje arapskog jezika. <p>Slušanje i razumijevanje slušanog:</p> <ul style="list-style-type: none"> analizirati značenja smislenih cjelina i sadržaja opće i stručne tematike; objašnjavati informacije i suštinu tematike; istraživati izraze i jezičke strukture u općim i stručnim sadržajima; tumačiti obilježja akcenta i neverbalne komunikacije u općem i stručnom kontekstu; objašnjavati humanističke vrijednosti sporazumijevanja bitne za zajednicu i povezivati ih sa svojim okruženjem; istraživati i provjeravati savremene medije i komunikacijsku tehnologiju. <p>Govor i usmena komunikacija:</p> <ul style="list-style-type: none"> birati i razlikovati opći i stručni vokabular u rečeničnim strukturama i razlikovati intonaciju; upotrebljavati opće i stručne izraze u razgovoru, izražavati svoja uvjerenja i stavove na kulturnan način i uvažavati drugačija mišljenja; birati rečenične strukture o općim i stručnim temama i iznositi ideje shodno namjeni i publici; objašnjavati međukulturalne razlike i koristiti odgovarajuće načine sporazumijevanja s govornicima arapskog jezika; istraživati društvene teme i donositi zaključke. <p>Čitanje s razumijevanjem:</p> <ul style="list-style-type: none"> čitati tekstove o praktičnim i značajnim temama iz života, povezivati informacije iz različitih izvora i donositi zaključke; povezivati i analizirati glavne ideje i važne detalje u tekstovima; tumačiti riječi i stručne izraze u različitim tekstovima, razvijati vlastiti stručni rječnik uz korištenje općeg rječnika; čitati pravilno opće i tekstove islamske tematike, koristeći se znakovima interpunkcije i intonaciju; čitati tekstove o arapskom svijetu i upoređivati teme sa svojim okruženjem i zanimanjem. 	

	<p><u>Pisanje i pismeno izražavanje</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • na nivou planiranih tematskih jedinica pismeno se izražavati na zadatu temu; • upotrebljavati u komunikaciji formulare, brošure, poslovno pismo, CV i anketu; • izrađivati tekstove i referate pravilne strukture; • istraživati pojedinačno ili u timu informacije ili sadržaje iz različitih izvora i koristiti svoje i ideje tima u odabiru i zaključivanju; • usvojiti opće i stručne riječi, izraze i tekstove u komunikaciji i informacionoj tehnologiji. <p><u>Gramatika i vokabular:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • usvojiti upravni i neupravni govor, poštujući pravila interpunkcije; • razlikovati vrste osnovnih jezičkih stilova; • prilagođavati vokabular, strukturu i stil izraza jezičkoj situaciji.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	Očekuje se postizanje jezičko-komunikacijskih kompetencija na arapskom jeziku koje većim dijelom odgovara nivou razvojnog korisnika – B1: <ul style="list-style-type: none"> • gramatičke kompetencije (znati primjenjivati morfološke i sintaksičke zakonitosti arapskog jezika); • tekstualne kompetencije (prepoznavati ortografska pravila nevokaliziranog teksta, te izraizražavanje u dužim porukama); • funkcionalne govorne kompetencije (izražavati se u dužim dijalozima, rezimirati i prepričavati sadržaje s ključnim elementima iskaza); • sociolingvističke kompetencije (inicirati i prihvatići razgovor, iskazivati učitivost uz izražen senzibilitet za kulturološke i sociološke osobnosti sagovornika); • tačnost u izražavanju (demonstrirati korektnost u izgovoru riječi, složenih sintaksičkih struktura, s pravilnim strukturiranjem cjelina govora); • kompetencije neverbalne komunikacije (koristiti različite oblike neverbalne komunikacije).
Metode izvođenja nastave	<p><u>Slušanje i razumijevanje:</u> Dinamičnim sadržajima i složenim strukturama konstruktivnog govora razvijati percepciju i razumijevanje dužih dijaloga o poznatim temama, monološkim i dijaloškim vježbama, slušanju pjesama, recitiranju poezije i odgovarajućih programiranih sekvenci. Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> • slušati glas (savremenih multimedija, CD, nastavnika ili drugog učenika), razlikovati i usvajati opće i stručne pojmove; • slušati i povezivati opće i stručne pojmove i slike; • slušati i birati tačne odgovore i ispravljati greške; • usvajati strukture složenog i kostruktivnog izražavanja; • slušati nove riječi i fraze o poznatim i nepoznatim temama; • birati medije i tehnologiju u skladu s vlastitim potrebama i mogućnostima.

	<p>Usmeno izražavanje: Razvijati konstruktivno usmeno izražavanje sa svim segmentima traženja dozvole, oslovljavanja, uvoda, logičkog struktuiranja, realizacije govora i njegovog završetka. Usmeno izražavanje podsticati kontinuiranim dijalozima i dužim govornim sekvencama o poznatim temama, prepričavanjem tekstova, recitacijama i sl. Konstantno podsticati učenike na samostalno usmeno izražavanje u učionici i izvan nje. Učenici će u okvirima usvajanih jezičkih struktura i planiranih tematskih jedinica:</p> <ul style="list-style-type: none"> • voditi dijaloge o poznatim temama; • prepričavati duže sadržaje; • pjevati pjesme i recitirati poeziju; • voditi diskusije o poznatim temama; • koristiti opće i stručne izraze i fraze u govoru; • uskladiti strukture govora shodno temama i publici; • koristiti informacionu tehnologiju.
	<p>Čitanje i razumijevanje: Vještina čitanja i razumijevanja razvijati dužim tekstovima o poznatim i nepoznatim temama, književnim člancima i različitim tekstuallnim sadržajima, koji su tek djelimično ili gotovo nikako vokalizirani. Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> • čitati poznate i nepoznate tekstove i usvajati opće i stručne pojmove; • čitati i rješavati različite zadatke, tačno/netačno, višestruki izbor, dopuni tabelu, dopuni prazninu i sl; • dopunjavati dijelove rečenice ili teksta, dijalogu i sl.; • istraživati pojedinačno i u timu, i uz pomoć rječnika prevoditi različite sadržaje i izvore; • čitati tekstove i upotrebljavati njihov sadržaj u prepričavanju;
Oblici rada	Individualizirani oblici rada, rad u parovima, grupama, frontalni oblik rada, praktični i samostalni rad.

Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<p>U nastavi će se primjenjivati sljedeće strategije:</p> <ul style="list-style-type: none"> memorijske strategije (povezivanje novih s poznatim pojmovima, povezivanje riječi i izraza sa zvučnim i vizuelnim sadržajima, ponavljanje izgovorene riječi, fraze ili struktura višeg reda, ponavljanje riječi u kontekstu i konstruiranjem rečenica, pamćenje riječi rimovanjem); kognitivne strategije (glasno vježbanje izgovora glasova i riječi, oponašanje izvornog govornika ili nastavnika, glasno rezimiranje informacije na arapskom jeziku, iniciranje razgovora na arapskom jeziku); afektivne strategije (relaksiranje prilikom komunikacije na arapskom jeziku, samopodsticanje na komunikaciju na arapskom jeziku); metakognitivne strategije (popravljanje govornih vještina, primjećivanje grešaka u govoru i pismu i popravljanje, obraćanje pažnje kada neko govori na arapskom jeziku, potraga za sagovornicima u nastavi i izvan nje); kompenzacijeske strategije (primjena gestikulacije kao ilustracije riječi, primjena sinonima ili parafraziranje); vježbe usmenog i pismenog izražavanja na satima i samopouzdanje u sposobnost uspješnog izvođenja vježbi. 									
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenici su obavezni prisustvovati nastavi i aktivno učestvovati u nastavnom procesu. Posebno se usmjeravaju na samostalan rad na domaćim zadacima, vježbama i pripremama za nastavu, korištenju udžbenika, rječnika i druge literature, saradničko i mentorsko učenje, posebno u izradi istraživačkog rada. Učenici pišu domaće zadaće, ZOT-ove, pismene zadaće i testove objektivnog tipa.									
Metode provjere znanja sa strukturom ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja (formativno i sumativno ocjenjivanje)</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th colspan="3" style="text-align: center; padding: 5px;">Opće tehnike ocjenjivanja</th> </tr> <tr> <th style="padding: 5px;">Usmeno provjeravanje znanja</th> <th style="padding: 5px;">Pismeno provjeravanje znanja - obavezna provjera znanja</th> <th style="padding: 5px;">Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="padding: 10px;"> Formativna provjera znanja: kvizovi, dijaloške grupe, prezentacije, igra asocijacije, priče, upitnici, izlaganje, aktivnost, usmeno ispitivanje, sparing-partneri i sl. Formativno vrednovanje evidentira se najmanje dva puta tokom jednog polugodišta, odnosno četiri puta tokom nastavne godine. </td> <td style="padding: 10px;"> Dvije pismene zadaće tokom školske godine. Iz ukupnog fonda izdvajaju se četiri nastavna sata za realizaciju izrade i ispravka pismenih provjera znanja. Poseban oblik pismene provjere znanja jeste pisanje jednog samostalnog referata tokom školske godine. </td> <td style="padding: 10px;"> Konačna ocjena izvodi se kao prosječna ocjena formativnog i sumativnog vrednovanja tokom nastavne godine. </td> </tr> </tbody> </table>	Opće tehnike ocjenjivanja			Usmeno provjeravanje znanja	Pismeno provjeravanje znanja - obavezna provjera znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Formativna provjera znanja: kvizovi, dijaloške grupe, prezentacije, igra asocijacije, priče, upitnici, izlaganje, aktivnost, usmeno ispitivanje, sparing-partneri i sl. Formativno vrednovanje evidentira se najmanje dva puta tokom jednog polugodišta, odnosno četiri puta tokom nastavne godine.	Dvije pismene zadaće tokom školske godine. Iz ukupnog fonda izdvajaju se četiri nastavna sata za realizaciju izrade i ispravka pismenih provjera znanja. Poseban oblik pismene provjere znanja jeste pisanje jednog samostalnog referata tokom školske godine.	Konačna ocjena izvodi se kao prosječna ocjena formativnog i sumativnog vrednovanja tokom nastavne godine.
Opće tehnike ocjenjivanja										
Usmeno provjeravanje znanja	Pismeno provjeravanje znanja - obavezna provjera znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja								
Formativna provjera znanja: kvizovi, dijaloške grupe, prezentacije, igra asocijacije, priče, upitnici, izlaganje, aktivnost, usmeno ispitivanje, sparing-partneri i sl. Formativno vrednovanje evidentira se najmanje dva puta tokom jednog polugodišta, odnosno četiri puta tokom nastavne godine.	Dvije pismene zadaće tokom školske godine. Iz ukupnog fonda izdvajaju se četiri nastavna sata za realizaciju izrade i ispravka pismenih provjera znanja. Poseban oblik pismene provjere znanja jeste pisanje jednog samostalnog referata tokom školske godine.	Konačna ocjena izvodi se kao prosječna ocjena formativnog i sumativnog vrednovanja tokom nastavne godine.								

Udžbenik i literatura	<p>Udžbenik:</p> <p>Udžbenik arapskog jezika za 3. razred s radnom sveskom i odgovarajućim audio zapisom – CD u skladu s Nastavnim programom i odobrenjem Osnivača.</p> <p>Preporučeni priručnici i literatura (neobavezna):</p> <ul style="list-style-type: none"> - سلسلة اللسان في تعليم اللغة العربية لغير الناطقين بها - إعداد وتأليف: محمد صبحي عبس, محمد سعيد الأبرش, عامر وليد السباعي, محمود وفابي - مركز اللسان الأم - الإمارات العربية المتحدة - أبو ظبي - سنة 2014: /https://mothertongue.ae/ - سلسلة التكلم: سلسلة متكاملة في تعليم اللغة العربية للناطقين بغيرها من "مجمع اللغة العربية" مصر لعام 2017: /https://attakkallum.com/en/homepage-2 - مجموعة التواصل - سلسلة لتعليم اللغة العربية لغير الناطقين بها - تأليف: خالد بن عبد العزيز الدامغ، جمعان بن سعيد القحطاني وصالح بن عبد العزيز النصار: http://tawasul.world/1/index.html - العربية بين يديك - سلسلة في تعليم اللغة العربية لغير الناطقين بها - تأليف: عبد الرحمن بن إبراهيم الفوزانى, مختار الطاهر حسين ومحمد عبد الخالق محمد فضل - مؤسسة الوقف الإسلامي - الرياض - سنة 2003 https://arabicforall.net/ar/products <p>Rječnici:</p> <ul style="list-style-type: none"> • T. Muftić, <i>Arapsko-bosanski rječnik</i>, El-Kalem, Sarajevo, 1997. • Karaman, Nurko, <i>Arapsko-bosanski rječnik za đake i studente</i>, Bemust, Sarajevo, 1997. • H. Kaleši, K. Buhi, <i>Srpskohrvatsko-arapski rječnik</i>, Starješinstvo islamske zajednice BiH, Hrvatske i Slovenije u Sarajevu, Sarajevo, 1988. <p>U nastavi se mogu koristiti online rječnici i dvojezični rječnici u skladu s individualnim interesima i mogućnostima učenika kao što su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Modern Dictionary English-Arabic, Elias Anton and Elias Edward, Dāru-l-Ğayl, Bayrūt, 1987. • المورد - قاموس عربي-إنكليزي, الدكتور روحى البعلبكي, دار العلم للملايين, بيروت, لبنان.
------------------------------	--

Arapski jezik IV razred – izborna nastava

ARAPSKI JEZIK			Šifra predmeta:
Razred: četvrti (IV)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 60	Status: izborni
Kratak opis nastavnog predmeta			<p>Programski sadržaji nastavnog predmeta Arapski jezik 4 – izborni predmet prilagođeni su početnom nivou razvoja samostalnog korisnika za učenike koji su se u trećem razredu opredijelili za izborni premet Arapski jezik i predstavlja kontinuitet u izbornoj nastavi koja se realizira uporedo s obaveznim predmetom.</p> <p>Razvoj konstruktivnog govora, čitanja i pisanja i samostalno istraživanje, korištenje informacionim tehnologijama i usmjeravanje na islamske izvore, osnovne su odlike izborne nastave u četvrtom razredu. Gramatičke teme prisutne su kao prožimajući element u rad s nevokaliziranim sadržajima u govoru.</p> <p>U korelaciji s predmetima islamskog područja, Bosanskim i Engleskim jezikom, učenici se usmjeravaju na razumijevanje i prevodenje različitih tekstova opće i islamske literature.</p>
Uloga i značaj nastavnog predmeta			<p>Izgradnja komunikativno-jezičkih sposobnosti na početnom nivou samostalnog korisnika omogućava učenicima daljnje samostalno razvijanje jezičkih vještina i korištenje literature, rječnika, medija i interneta.</p> <p>Razvoj kulturne svijesti, otvorenosti, kreativnosti i sposobnosti izražavanja, toleriranje suprotnih ideja i stavova, unapređenje vlastitih sistema vrijednosti i spremnost na njihovu reviziju, kao prožimajući elementi učenja arapskog jezika u korelaciji s drugim predmetima, neophodni su u kreiranju općih i posebnih kompetencija učenika medrese.</p>
Ciljevi predmeta			<p style="text-align: center;">Odgojni ciljevi i zadaci:</p> <ul style="list-style-type: none"> • podržavati učenika u samostalnim i kolektivnim pristupima u radu s različitim sadržajima; • ohrabrvati učenike na putu razumijevanja i korištenja temeljnih izvora islama na arapskom jeziku; • djelovati u skladu s principima uvažavanja kulturnih različitosti u privatnom, javnom i profesionalnom diskursu; • revidirati metode, sadržaje i oblike u procesu učenja i korištenja arapskim jezikom, u skladu sa zahtjevima i realnim potrebama. <p style="text-align: center;">Komunikacijski ciljevi i zadaci:</p> <ul style="list-style-type: none"> • unaprijediti procese kreativnog pisanja i usmenog izražavanja; • u zavisnosti od govorne situacije, mijenjati opći i stručni vokabular, upoznavati nove izvore i književno stvaralaštvo na arapskom jeziku; • pratiti savremene medije i kritički se odnositi prema informacijama; • razvijati svijest o značaju razumijevanja socioloških i kulturoloških normi arapskog govornog područja.

	<p>Jezički ciljevi i zadaci:</p> <ul style="list-style-type: none"> koristiti se različitim tipovima nezavisnih i zavisnih rečenica i pripadajućim veznicima koordinacije i subordinacije; povezivati različite sintakške strukture i zakonitosti sa zakonitostima i strukturama u bosanskom jeziku. 																		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<ul style="list-style-type: none"> predmeti jezičkog područja (Bosanski jezik, Engleski jezik), predmeti islamskog područja (Kiraet, Hadis, Tefsir, Povijest islama, Akaid, Ahlak i Fikh), predmeti društvenog područja i Informatika. 																		
	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice</th> <th>Sati</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>I tematska cjelina/oblast: <i>Teme za konverzaciju i čitanje</i></td> <td></td></tr> <tr> <td> <ul style="list-style-type: none"> • Biljke i poljoprivreda - النبات والزراعة • Arapski svijet - عالم العرب • Nauka i tehnologija - العلم والتكنولوجيا • Historijat arapskog jezika i književnosti - تاريخ اللغة العربية وآدابها • Nade i ambicije - أمال وطموحات • Zagađenje životne sredine - تلوث البيئة • Prirodne nesreće - كوارث طبيعية • Pomračenje Sunca i Mjeseca - الكسوف والكسوف • Drevne civilizacije - الحضارات القديمة • Japan - اليابان • Hadisi Božijeg Poslanika, a.s. - أحاديث الرسول صلى الله عليه وسلم • Odlomak komentara Kur'ana (prema izboru predmetnog nastavnika) - مقطع تفسير القرآن </td> <td></td></tr> <tr> <td>II tematska cjelina/oblast: <i>Korištenje informacionih tehnologija – posjete internet stranicama</i></td> <td></td></tr> <tr> <td>Tematske jedinice</td><td> <p>Za periodično praćenje vijesti i korištenje jezičkih sadržaja preporučuju se sljedeće internet stranice:</p> <ul style="list-style-type: none"> • https://www.sci-magazine.com/ • http://www.alhayat-j.com/ • https://fikrmag.com/ • https://www.akhbarona.com/ • http://beljaw.net/ </td></tr> <tr> <td></td><td>III tematska cjelina/oblast: <i>Korištenje informacionih tehnologija - multimedijalni sadržaji</i></td></tr> <tr> <td></td><td> <ul style="list-style-type: none"> • Dokumentarni film „Život na zemlji“ - بيئة الأرض • Dokumentarni film „Najpoznatiji arapsko-islamski naučnici“ - أشهر العلماء بين العرب والمسلمين • Poruka (Film o Muhammedu, a.s.) - الرسالة • Dokumentarni i historijski film na arapskom jeziku (prema izboru predmetnog nastavnika) - فيلم ثانوي وتاريخي باختيار المدرسین • Crtani filmovi, reklame, oglasi </td></tr> <tr> <td></td><td>IV tematska cjelina/oblast: <i>Istraživački rad i lektira</i></td></tr> <tr> <td></td><td> <ul style="list-style-type: none"> • Digitalizacija arapskih tekstova; • Pisanje CV-a, e-maila, popunjavanje različitih formulara; </td></tr> </tbody> </table>	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati	I tematska cjelina/oblast: <i>Teme za konverzaciju i čitanje</i>		<ul style="list-style-type: none"> • Biljke i poljoprivreda - النبات والزراعة • Arapski svijet - عالم العرب • Nauka i tehnologija - العلم والتكنولوجيا • Historijat arapskog jezika i književnosti - تاريخ اللغة العربية وآدابها • Nade i ambicije - أمال وطموحات • Zagađenje životne sredine - تلوث البيئة • Prirodne nesreće - كوارث طبيعية • Pomračenje Sunca i Mjeseca - الكسوف والكسوف • Drevne civilizacije - الحضارات القديمة • Japan - اليابان • Hadisi Božijeg Poslanika, a.s. - أحاديث الرسول صلى الله عليه وسلم • Odlomak komentara Kur'ana (prema izboru predmetnog nastavnika) - مقطع تفسير القرآن 		II tematska cjelina/oblast: <i>Korištenje informacionih tehnologija – posjete internet stranicama</i>		Tematske jedinice	<p>Za periodično praćenje vijesti i korištenje jezičkih sadržaja preporučuju se sljedeće internet stranice:</p> <ul style="list-style-type: none"> • https://www.sci-magazine.com/ • http://www.alhayat-j.com/ • https://fikrmag.com/ • https://www.akhbarona.com/ • http://beljaw.net/ 		III tematska cjelina/oblast: <i>Korištenje informacionih tehnologija - multimedijalni sadržaji</i>		<ul style="list-style-type: none"> • Dokumentarni film „Život na zemlji“ - بيئة الأرض • Dokumentarni film „Najpoznatiji arapsko-islamski naučnici“ - أشهر العلماء بين العرب والمسلمين • Poruka (Film o Muhammedu, a.s.) - الرسالة • Dokumentarni i historijski film na arapskom jeziku (prema izboru predmetnog nastavnika) - فيلم ثانوي وتاريخي باختيار المدرسین • Crtani filmovi, reklame, oglasi 		IV tematska cjelina/oblast: <i>Istraživački rad i lektira</i>		<ul style="list-style-type: none"> • Digitalizacija arapskih tekstova; • Pisanje CV-a, e-maila, popunjavanje različitih formulara;
Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati																		
I tematska cjelina/oblast: <i>Teme za konverzaciju i čitanje</i>																			
<ul style="list-style-type: none"> • Biljke i poljoprivreda - النبات والزراعة • Arapski svijet - عالم العرب • Nauka i tehnologija - العلم والتكنولوجيا • Historijat arapskog jezika i književnosti - تاريخ اللغة العربية وآدابها • Nade i ambicije - أمال وطموحات • Zagađenje životne sredine - تلوث البيئة • Prirodne nesreće - كوارث طبيعية • Pomračenje Sunca i Mjeseca - الكسوف والكسوف • Drevne civilizacije - الحضارات القديمة • Japan - اليابان • Hadisi Božijeg Poslanika, a.s. - أحاديث الرسول صلى الله عليه وسلم • Odlomak komentara Kur'ana (prema izboru predmetnog nastavnika) - مقطع تفسير القرآن 																			
II tematska cjelina/oblast: <i>Korištenje informacionih tehnologija – posjete internet stranicama</i>																			
Tematske jedinice	<p>Za periodično praćenje vijesti i korištenje jezičkih sadržaja preporučuju se sljedeće internet stranice:</p> <ul style="list-style-type: none"> • https://www.sci-magazine.com/ • http://www.alhayat-j.com/ • https://fikrmag.com/ • https://www.akhbarona.com/ • http://beljaw.net/ 																		
	III tematska cjelina/oblast: <i>Korištenje informacionih tehnologija - multimedijalni sadržaji</i>																		
	<ul style="list-style-type: none"> • Dokumentarni film „Život na zemlji“ - بيئة الأرض • Dokumentarni film „Najpoznatiji arapsko-islamski naučnici“ - أشهر العلماء بين العرب والمسلمين • Poruka (Film o Muhammedu, a.s.) - الرسالة • Dokumentarni i historijski film na arapskom jeziku (prema izboru predmetnog nastavnika) - فيلم ثانوي وتاريخي باختيار المدرسین • Crtani filmovi, reklame, oglasi 																		
	IV tematska cjelina/oblast: <i>Istraživački rad i lektira</i>																		
	<ul style="list-style-type: none"> • Digitalizacija arapskih tekstova; • Pisanje CV-a, e-maila, popunjavanje različitih formulara; 																		
	<p>Jezički ciljevi i zadaci:</p> <ul style="list-style-type: none"> koristiti se različitim tipovima nezavisnih i zavisnih rečenica i pripadajućim veznicima koordinacije i subordinacije; povezivati različite sintakške strukture i zakonitosti sa zakonitostima i strukturama u bosanskom jeziku. 																		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<ul style="list-style-type: none"> predmeti jezičkog područja (Bosanski jezik, Engleski jezik), predmeti islamskog područja (Kiraet, Hadis, Tefsir, Povijest islama, Akaid, Ahlak i Fikh), predmeti društvenog područja i Informatika. 																		
	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice</th> <th>Sati</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>I tematska cjelina/oblast: <i>Teme za konverzaciju i čitanje</i></td> <td></td></tr> <tr> <td> <ul style="list-style-type: none"> • Biljke i poljoprivreda - النبات والزراعة • Arapski svijet - عالم العرب • Nauka i tehnologija - العلم والتكنولوجيا • Historijat arapskog jezika i književnosti - تاريخ اللغة العربية وآدابها • Nade i ambicije - أمال وطموحات • Zagađenje životne sredine - تلوث البيئة • Prirodne nesreće - كوارث طبيعية • Pomračenje Sunca i Mjeseca - الكسوف والكسوف • Drevne civilizacije - الحضارات القديمة • Japan - اليابان • Hadisi Božijeg Poslanika, a.s. - أحاديث الرسول صلى الله عليه وسلم • Odlomak komentara Kur'ana (prema izboru predmetnog nastavnika) - مقطع تفسير القرآن </td> <td></td></tr> <tr> <td>II tematska cjelina/oblast: <i>Korištenje informacionih tehnologija – posjete internet stranicama</i></td> <td></td></tr> <tr> <td>Tematske jedinice</td><td> <p>Za periodično praćenje vijesti i korištenje jezičkih sadržaja preporučuju se sljedeće internet stranice:</p> <ul style="list-style-type: none"> • https://www.sci-magazine.com/ • http://www.alhayat-j.com/ • https://fikrmag.com/ • https://www.akhbarona.com/ • http://beljaw.net/ </td></tr> <tr> <td></td><td>III tematska cjelina/oblast: <i>Korištenje informacionih tehnologija - multimedijalni sadržaji</i></td></tr> <tr> <td></td><td> <ul style="list-style-type: none"> • Dokumentarni film „Život na zemlji“ - بيئة الأرض • Dokumentarni film „Najpoznatiji arapsko-islamski naučnici“ - أشهر العلماء بين العرب والمسلمين • Poruka (Film o Muhammedu, a.s.) - الرسالة • Dokumentarni i historijski film na arapskom jeziku (prema izboru predmetnog nastavnika) - فيلم ثانوي وتاريخي باختيار المدرسین • Crtani filmovi, reklame, oglasi </td></tr> <tr> <td></td><td>IV tematska cjelina/oblast: <i>Istraživački rad i lektira</i></td></tr> <tr> <td></td><td> <ul style="list-style-type: none"> • Digitalizacija arapskih tekstova; • Pisanje CV-a, e-maila, popunjavanje različitih formulara; </td></tr> </tbody> </table>	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati	I tematska cjelina/oblast: <i>Teme za konverzaciju i čitanje</i>		<ul style="list-style-type: none"> • Biljke i poljoprivreda - النبات والزراعة • Arapski svijet - عالم العرب • Nauka i tehnologija - العلم والتكنولوجيا • Historijat arapskog jezika i književnosti - تاريخ اللغة العربية وآدابها • Nade i ambicije - أمال وطموحات • Zagađenje životne sredine - تلوث البيئة • Prirodne nesreće - كوارث طبيعية • Pomračenje Sunca i Mjeseca - الكسوف والكسوف • Drevne civilizacije - الحضارات القديمة • Japan - اليابان • Hadisi Božijeg Poslanika, a.s. - أحاديث الرسول صلى الله عليه وسلم • Odlomak komentara Kur'ana (prema izboru predmetnog nastavnika) - مقطع تفسير القرآن 		II tematska cjelina/oblast: <i>Korištenje informacionih tehnologija – posjete internet stranicama</i>		Tematske jedinice	<p>Za periodično praćenje vijesti i korištenje jezičkih sadržaja preporučuju se sljedeće internet stranice:</p> <ul style="list-style-type: none"> • https://www.sci-magazine.com/ • http://www.alhayat-j.com/ • https://fikrmag.com/ • https://www.akhbarona.com/ • http://beljaw.net/ 		III tematska cjelina/oblast: <i>Korištenje informacionih tehnologija - multimedijalni sadržaji</i>		<ul style="list-style-type: none"> • Dokumentarni film „Život na zemlji“ - بيئة الأرض • Dokumentarni film „Najpoznatiji arapsko-islamski naučnici“ - أشهر العلماء بين العرب والمسلمين • Poruka (Film o Muhammedu, a.s.) - الرسالة • Dokumentarni i historijski film na arapskom jeziku (prema izboru predmetnog nastavnika) - فيلم ثانوي وتاريخي باختيار المدرسین • Crtani filmovi, reklame, oglasi 		IV tematska cjelina/oblast: <i>Istraživački rad i lektira</i>		<ul style="list-style-type: none"> • Digitalizacija arapskih tekstova; • Pisanje CV-a, e-maila, popunjavanje različitih formulara;
Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati																		
I tematska cjelina/oblast: <i>Teme za konverzaciju i čitanje</i>																			
<ul style="list-style-type: none"> • Biljke i poljoprivreda - النبات والزراعة • Arapski svijet - عالم العرب • Nauka i tehnologija - العلم والتكنولوجيا • Historijat arapskog jezika i književnosti - تاريخ اللغة العربية وآدابها • Nade i ambicije - أمال وطموحات • Zagađenje životne sredine - تلوث البيئة • Prirodne nesreće - كوارث طبيعية • Pomračenje Sunca i Mjeseca - الكسوف والكسوف • Drevne civilizacije - الحضارات القديمة • Japan - اليابان • Hadisi Božijeg Poslanika, a.s. - أحاديث الرسول صلى الله عليه وسلم • Odlomak komentara Kur'ana (prema izboru predmetnog nastavnika) - مقطع تفسير القرآن 																			
II tematska cjelina/oblast: <i>Korištenje informacionih tehnologija – posjete internet stranicama</i>																			
Tematske jedinice	<p>Za periodično praćenje vijesti i korištenje jezičkih sadržaja preporučuju se sljedeće internet stranice:</p> <ul style="list-style-type: none"> • https://www.sci-magazine.com/ • http://www.alhayat-j.com/ • https://fikrmag.com/ • https://www.akhbarona.com/ • http://beljaw.net/ 																		
	III tematska cjelina/oblast: <i>Korištenje informacionih tehnologija - multimedijalni sadržaji</i>																		
	<ul style="list-style-type: none"> • Dokumentarni film „Život na zemlji“ - بيئة الأرض • Dokumentarni film „Najpoznatiji arapsko-islamski naučnici“ - أشهر العلماء بين العرب والمسلمين • Poruka (Film o Muhammedu, a.s.) - الرسالة • Dokumentarni i historijski film na arapskom jeziku (prema izboru predmetnog nastavnika) - فيلم ثانوي وتاريخي باختيار المدرسین • Crtani filmovi, reklame, oglasi 																		
	IV tematska cjelina/oblast: <i>Istraživački rad i lektira</i>																		
	<ul style="list-style-type: none"> • Digitalizacija arapskih tekstova; • Pisanje CV-a, e-maila, popunjavanje različitih formulara; 																		

	<ul style="list-style-type: none"> • Odlomci književnih djela savremene arapske književnosti (preporučuju se kratki književni odlomci, priče za djecu i drugi prilagođeni sadržaji po izboru predmetnog nastavnika); • Pismene zadaće. 	
	Ukupno:	60
Odgojno- obrazovni ishodi učenja	<p>Ishodi u odgoju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • argumentirati i zastupati humanističke principe i islamske vrijednosti u privatnom i javnom životu i profesionalnom okruženju; • djelovati u praksi odgovorno prema obavezama, istraživanju, upoređivanju i valoriziranju izvora i sredstava informacija; • prihvpati rizike i kritike i pozitivno upravljati njima. <p>Slušanje i razumijevanje slušanog:</p> <ul style="list-style-type: none"> • u okviru planiranih tematskih cjelina, razlikovati značenja smislenih cjelina i sadržaja opće i stručne tematike; • analizirati informacije, poruke i suštinu tematike; • u obimu planiranih tematskih cjelina birati opći i stručni vokabular u jezičkim sadržajima arapskog jezika i povezivati ih s bosanskim jezikom; • pratiti medije na arapskom jeziku; • koristiti se osnovnim obilježjima akcenta i neverbalne komunikacije. <p>Gовор и усмена комуникација:</p> <ul style="list-style-type: none"> • u obimu planiranih tematskih cjelina, analizirati i birati opći i stručni vokabular, rečenične strukture i intonaciju; • primjenjivati složene izraze i iznositi kritičke osvrte prema aktualnim temama; • procjenjivati rečenične strukture, obrazlagati i zastupati svoje ideje i stavove i razumijevati drugačije stavove; • primjenjivati norme općeg kulturnog sporazumijevanja s govornicima arapskog jezika; • raspravljati o društvenim temama i zauzimati stav. <p>Čitanje s razumijevanjem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • čitati tekstove iz općih i stručnih izvora, procjenjivati složene strukture i informacije i zauzimati stavove o njima; • procjenjivati glavne ideje i važne detalje u općim i stručnim tekstovima; • analizirati stručne pojmove u složenim tekstovima i koristiti se rječnikom; • upoređivati i klasificirati jezičke strukture i složene gramatičke oblike tipične za arapski jezik; • čitati izražajno opće i stručne tekstove i primjenjivati interpunkciju i intonaciju; • argumentirati svoje mišljenje oslobođeno od stereotipa; 	

	<ul style="list-style-type: none"> • razvijati vlastiti integritet i poštivati drugoga. <p><u>Pisanje i pismeno izražavanje</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • utvrđivati standardne jezičke strukture i zakonitosti i prepoznavati funkcionalnu upotrebu jezika; • koristiti se složenim rečeničkim i jezičkim izrazima i kreirati smislen, jasan i povezan tekst iz općih i stručnih oblasti obrađenih u okviru različitih tematskih cjelina; • primjenjivati ortografska pravila i znake interpunkcije u tekstovima; • birati vokabular iz općih i stručnih oblasti obrađenih u okviru različitih tematskih cjelina; • upotrebljavati stručne i profesionalne forme: esej, rezime, zapisnik, dnevni red i sl.; • koristiti se informacijama iz različitih izvora i argumentirano potkrepljivati svoje ideje; • razlikovati stvarne i apstrakne sadržaje i iskazivati mišljenja vjerovanja i ushićenja; • birati tekstove, prafrazirati izraze i fraze i koristiti rječnik i informacionu tehnologiju. <p><u>Gramatika i vokabular:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • unaprijediti vokabular do početnog nivoa samostalnog korisniku; • izražavati se s određenim stepenom lakoće o značajnom broju tema i izraziti svoje stavove i mišljenja; • izražavati se gramatički korektno u govoru i čitanju nevokaliziranih sadržaja.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<p>Očekuje se postizanje jezičko-komunikacijskih kompetencija na arapskom jeziku na početnom nivou samostalnog korisnika – B2.1, u skladu s kojim bi učenici trebali posjedovati:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gramatičke kompetencije (znati koristiti morfološke i sintaksičke zakonitosti arapskog jezika u govoru i pismu uz mogućnost pogreški); • tekstualne kompetencije (primjenjivati pravopisna pravila nevokaliziranog teksta uz manje greške, struktuiraju tekstualne sadržaje sa svim važnijim elementima); • funkcionalne govorne kompetencije (znati se izražavati u monološkim i dijaloškim formama, te izražavati svoje mišljenje i zauzimati stavove); • sociolingvističke kompetencije (učestvovati u razgovorima, diskutirati, kritički se odnositi prema temama uz prisutan senzibilitetom za kulturološke i sociološke zahtjeve sagovornika); • tačnost u izražavanju (demonstrirati korektnost u izgovoru riječi i složenih sintaksičkih struktura uz mogućnost manjih grešaka); • kompetencije neverbalne komunikacije (upotreba različitih oblika neverbalne komunikacije).

	<p>Slušanje i razumijevanje: Nastavni sadržaji i dinamika prilagođavaju se učenicima s razvijenim jezičkim iskustvom. Tematskim sadržajima i složenim strukturama konstruktivnog govora razvijati percepciju slušanja i razumijevanje dužih dijaloga o poznatim i nepoznatim temama, monološkim i dijaloškim vježbama i odgovarajućih programiranih sekvenci. Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> • slušati glas (savremenih multimedija, CD, nastavnika ili drugog učenika) i usvajati opće i stručne pojmove i unapređivati vokabular; • slušati i birati tačne odgovore općih i stručnih pojmoveva i ispravljati greške; • slušati nove riječi i fraze o poznatim i nepoznatim temama; • birati medije i tehnologiju u skladu s vlastitim potrebama i mogućnostima. <p>Usmeno izražavanje: Unapređivati konstruktivno usmeno izražavanje uz poštivanje stila, tematike i publike. Hrabriti učenike na samostalno usmeno izražavanje u učionici i izvan nje. Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> • voditi dijaloge o temama od općeg i društvenog značaja; • prepričavati književne i druge članke; • diskutirati o općim i društvenim temama; • uskladiti strukture govora shodno temama i publici; • birati i koristiti odgovarajuću infomacionu tehnologiju.
	<p>Čitanje i razumijevanje: Vještinu čitanja i razumijevanja razvijati u različitim nevokaliziranim tekstovima, književnim i novinskim člancima. Učenici će u okvirima usvajanih jezičkih struktura i planiranih tematskih jedinica moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> • čitati poznate i nepoznate tekstove i razvijati opći i stručni vokabular; • istraživati pojedinačno i u timu i, uz pomoć rječnika, prevoditi različite sadržaje i izvore; • čitati arapske tekstove i koristiti se njihovim sadržajem u prepričavanju, recitiranju, referatima i esejima. <p>Pismeno izražavanje: Kombinirati postupke pravilnog struktuiranja sastava i eseja, diktate, postavljanja pitanja i davanje odgovora u pisanoj formi. Razvijati digitalnu pismenost pri kreiranju tekstuanih sadržaja. Učenici će u okvirima usvajanih jezičkih struktura i planiranih tematskih jedinica moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pravilno struktuirati pisane sadržaje; • pismeno odgovarati na pitanja i rješavati različite zadatke i vježbe; • poštivati pravopisna pravila i interpunkcijske znakove; • prepričavati različite sadržaje i pisati sažetke.
Oblici rada	Individualizirani oblici rada, rad u parovima, grupama, frontalni oblik rada, praktični i samostalni rad
Strategije učenja i nastave –	U nastavi će se primjenjivati sljedeće strategije: <ul style="list-style-type: none"> • memorijske strategije (povezivanje novih s poznatim pojmovima, povezivanje riječi i izraza sa zvučnim i vizuelnim sadržajima, ponavljanje

didaktičko-metodičke upute	<p>izgovorene riječi, fraze ili struktura višeg reda, ponavljanjem riječi u kontekstu i konstruiranjem rečenica);</p> <ul style="list-style-type: none"> • kognitivne strategije (glasno rezimiranje informacije na arapskom jeziku, iniciranje razgovora na arapskom jeziku); • afektivne strategije (relaksiranje prilikom komunikacije na arapskom jeziku, samopodsticanje na komunikaciju na arapskom jeziku); • metakognitivne strategije (popravljanje govornih vještina, zapažanje grešaka u govoru i pismu i njihovo korigiranje, obraćanje pažnje kada neko govori na arapskom jeziku, potraga za sagovornicima u nastavi i izvan nje); • kompenzacijeske strategije (primjena gestikulacije kao ilustracije riječi, primjena sinonima ili parafraziranje); • vježbe usmenog i pismenog izražavanja na satovima i samopouzdanje u sposobnost uspješnog izvođenja vježbi. 						
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenici su obavezni prisustvovati nastavi i aktivno učestovavati u nastavnom procesu. Posebno se usmjeravaju na samostalan rad na domaćim zadacima, vježbama i pripremama za nastavu, korištenju udžbenika, rječnika i druge literature, saradničko i mentorsko učenje, posebno u izradi istraživačkog rada. Učenici pišu domaće zadaće, ZOT-ove, pismene zadaće i testove objektivnog tipa.						
Metode provjere znanja sa strukturom ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja (formativno i sumativno ocjenjivanje)</p> <p style="text-align: center;">Opće tehnike ocjenjivanja</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Usmeno provjeravanje znanja</th> <th>Pismeno provjeravanje znanja – obavezna provjera znanja</th> <th>Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Formativna provjera znanja: kvizovi, dijaloške grupe, prezentacije, igra asocijacije, priče, upitnici, izlaganje, aktivnost, usmeno ispitivanje, sparing-partneri i sl. Formativno vrednovanje evidentira se najmanje dva puta tokom jednog polugodišta, odnosno četiri puta tokom nastavne godine.</td> <td>Dvije pismene zadaće tokom školske godine. Iz ukupnog fonda izdvajaju se četiri nastavna sata za realizaciju izrade i ispravka pismenih provjera znanja. Poseban oblik pismene provjere znanja jeste pisanje jednog samostalnog referata ili eseja tokom školske godine.</td> <td>Konačna ocjena izvodi se kao prosječna ocjena formativnog i sumativnog vrednovanja tokom nastavne godine.</td> </tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pismeno provjeravanje znanja – obavezna provjera znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Formativna provjera znanja: kvizovi, dijaloške grupe, prezentacije, igra asocijacije, priče, upitnici, izlaganje, aktivnost, usmeno ispitivanje, sparing-partneri i sl. Formativno vrednovanje evidentira se najmanje dva puta tokom jednog polugodišta, odnosno četiri puta tokom nastavne godine.	Dvije pismene zadaće tokom školske godine. Iz ukupnog fonda izdvajaju se četiri nastavna sata za realizaciju izrade i ispravka pismenih provjera znanja. Poseban oblik pismene provjere znanja jeste pisanje jednog samostalnog referata ili eseja tokom školske godine.	Konačna ocjena izvodi se kao prosječna ocjena formativnog i sumativnog vrednovanja tokom nastavne godine.
Usmeno provjeravanje znanja	Pismeno provjeravanje znanja – obavezna provjera znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja					
Formativna provjera znanja: kvizovi, dijaloške grupe, prezentacije, igra asocijacije, priče, upitnici, izlaganje, aktivnost, usmeno ispitivanje, sparing-partneri i sl. Formativno vrednovanje evidentira se najmanje dva puta tokom jednog polugodišta, odnosno četiri puta tokom nastavne godine.	Dvije pismene zadaće tokom školske godine. Iz ukupnog fonda izdvajaju se četiri nastavna sata za realizaciju izrade i ispravka pismenih provjera znanja. Poseban oblik pismene provjere znanja jeste pisanje jednog samostalnog referata ili eseja tokom školske godine.	Konačna ocjena izvodi se kao prosječna ocjena formativnog i sumativnog vrednovanja tokom nastavne godine.					
Literatura	<p>Udžbenik: Udžbenik arapskog jezika za 4. razred s radnom sveskom i odgovarajućim audio zapisom – CD u skladu s Nastavnim programom i odobrenjem Osnivača.</p> <p>Preporučeni priručnici i literatura (neobavezna):</p>						

	<p>- سلسلة اللسان في تعليم اللغة العربية لغير الناطقين بها - إعداد وتأليف: محمد صبحي عبس, محمد سعيد الأبرش, عامر وليد السباعي, محمود وفابي - مركز اللسان الأم - الإمارات العربية المتحدة - أبو ظبي - سنة 2014 /https://mothertongue.ae/</p> <p>- سلسلة التكلم: سلسلة متكاملة في تعليم اللغة العربية للناطقين بغيرها من "مجمع اللغة العربية" مصر لعام 2017 /https://attakallum.com/en/homepage-2</p> <p>- مجموعة التواصل - سلسلة لتعليم اللغة العربية لغير الناطقين بها - تأليف: خالد بن عبد العزيز الدامغ، جمعان بن سعيد القحطاني وصالح بن عبد العزيز النصار: http://tawasul.world/1/index.html</p> <p>- العربية بين يديك - سلسلة في تعليم اللغة العربية لغير الناطقين بها - تأليف: عبد الرحمن بن إبراهيم الفوزانى, مختار الطاهر حسين ومحمد عبد الخالق محمد فضل - مؤسسة الوقف الإسلامي - الرياض - سنة 2003 https://arabicforall.net/ar/products</p>
Dodatne napomene: Konsultirani dokumenti i literatura	<p>Rječnici:</p> <ul style="list-style-type: none"> • T. Muftić, <i>Arapsko-bosanski rječnik</i>, El-Kalem, Sarajevo, 1997. • Karaman, Nurko, <i>Arapsko-bosanski rječnik za đake i studente</i>, Bemust, Sarajevo, 1997. • H. Kaleši, K. Buhi, <i>Srpskohrvatsko-arapski rječnik</i>, Starješinstvo Islamske zajednice BiH, Hrvatske i Slovenije u Sarajevu, Sarajevo, 1988. <p>U nastavi se mogu koristiti online rječnici i dvojezični rječnici u skladu s individualnim interesima i mogućnostima učenika kao što su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Modern Dictionary English-Arabic, Elias Anton and Elias Edward, Dāru-l-Ğayl, Bayrūt, 1987. • المورد - قاموس عربي-إنكليزي, الدكتور روحى البعلبكي, دار العلم للملايين, بيروت, لبنان. <ol style="list-style-type: none"> 1. Nastavni plan i program medresa, Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, Rijaset Islamske zajednice, Sarajevo, 2014. godine, 2. Zajednička jezgra nastavnih planova i programa za strane jezike definirana na ishodima učenja, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, Mostar, 2014. godine, 3. Common European Framework of Reference for Languages (CEFR): Learning, Teaching, Assessment, Council of Europe, Cambridge University Press, 4. Oriented Framework for Designig Arabic Language Proficiency Test and Curricuala, El-Hussein Aly, Helwan University, November, 2018., 5. Priručnik za izradu ishoda učenja, Sveučilište u Zadru, 2018. godine, 6. <i>Smjernice za izradu i evaluaciju kurikuluma i NP-a medresa</i>, Mujo Slatina, Dina Sijamhodžić-Nadarević, Amina Isanović Hadžiomerović, Sarajevo, decembar 2019. godine, 7. Zaključci stručnog savjetovanja „Unapređenje rezultata učenja arapskog jezika u obrazovnim ustanovma Islamske zajednice“, Zenica, decembar 2019. godine,

- | | |
|--|---|
| | <p>8. Zaključci sa sastanka Aktiva profesora arapskog jezika u medresama, Travnik, februar 2020. godine,</p> <p>9. Rezultati anketnog upitnika AAUIAJ:2019</p> <p>10. منهج اللغة العربية للناطقين بغيرها - د. محمد حقي جوشن - عالم الفكر - مجلة نورية محكمة تصدر عن المجلس الوطني للثقافة والفنون والآداب - الكويت - العدد الثاني - المجلد 44 - 2015 سنة</p> <p>11. الكفاءة اللغوية بين الأimal الطموحة وعدد الساعات المتوقعة عبر المستويات اللغوية بحسب معايير المجلس الأمريكي والإطار المرجعي الأوروبي المشترك وتصنيفات "المتمم" - الدكتور خالد حسين أبو عمشة</p> |
|--|---|

10.

ENGLESKI JEZIK

NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA ENGLESKI JEZIK

Opće uvodne napomene

ENGLESKI JEZIK				Šifra predmeta:		
Nivo: Srednja škola		Broj sati sedmično	Broj sati godišnje	Ukupan broj sati u svim razredima	Status predmeta: Redovni i izborni	
Razred	I	3	105	340	Obavezni	
	II	3	105		Obavezni	
	III	2	70		Obavezni	
	IV	2	60		Obavezni	
	III	2	70	130	Izborni	
	IV	2	60		Izborni	
Opće uvodne napomene		<p>Silabus za nastavu Engleskog jezika za medrese usaglašen je sa Zajedničkom jezgrom nastavnih planova i programa za strane jezike, definiranom na ishodima učenja.</p> <p>Osnovno polazište učenja stranog jezika jeste razvoj općih i posebnih jezičko-komunikativnih kompetencija. Od učenika medrese se očekuje da nakon završenog četverogodišnjeg školovanja budu u mogućnosti da se koriste i razumijevaju engleski jezik u nizu stvarnih i praktičnih životnih situacija.</p> <p>Na osnovu dokumenta koji je izdala Evropska komisija/EACEA/Eurydice vidljivo je da su glavni ciljevi nastave stranih jezika sticanje komunikacijskih vještina, koje se ostvaruju putem četiri glavne jezičke vještine: slušanje (shvatanje slušanjem), govor (usmeno izražavanje), čitanje (shvatanje čitanjem) i pisanje (izražavanje pisanim putem). Istraživanja i analize nastavnih planova i programa stranih jezika ukazuju da se posebna pažnja posvećuje razvijanju komunikacijske vještine, što će biti i primarni zadatak nastave engleskog jezika u medresama.</p> <p>Intencija ovog silabusa je da omogući učenicima ovladavanje engleskim jezikom na nivou B1 za učenike prvog i drugog razreda, te B2 za učenike trećeg i četvrtog razreda.</p>				
Opis nastavnog predmeta		<p>Engleski jezik se izučava četiri godine. Cilj edukacije iz ovog predmeta je da se postigne svjesna i samostalna primjena znanja jezika i kulture te razvije vještina izražavanja na engleskom jeziku u govornom i pisanom obliku. Gramatičko gradivo i adekvatan rad na izgovoru, u svim razredima, odnosno na svim nivoima su u skladu s praksom učenja engleskog jezika u srednjim školama.</p>				

Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Nastava Engleskog jezika ima svoje karakteristike. Pored tematskih cjelina, sadržanih u udžbenicima, učenici će na kraju svakog završenog razreda ovladati i značajnim vokabularom koji se odnosi na teme iz islamskog područja, a koje je sastavni dio kurikuluma medresa.</p> <p>Glavne odlike ovog programa su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • upoznavanje s općeprihvaćenim statusom engleskog jezika kao <i>lingua franca</i>, • upoznavanje s različitim varijantama engelskog jezika kao jezika međunarodnog komuniciranja, • pristup nastavi engleskog jezika s namjerom razvijanja posebnih jezičko-komunikativnih kompetencija, • pristup nastavi koja u centru pažnje ima učenike kao aktivne sudionike i njihov rad, a osigurava im najefikasnije učenje jezika, • sistematično i pažljivo utvrđivanje gradiva. <p>Učenje stranog jezika podrazumijeva i učenje kulture koja zauzima bitnu ulogu u učenju jezika i jedno bez drugog nije potpuno. Međutim, kod ovakvog pristupa izučavanju jezika javlja se i određeni problemi koji se odnose na kulturnu pristrasnost u formi superiornosti dominante kulture.</p> <p>Iz tog razloga, silabus engleskog jezika za medrese primjenjivat će interkulturni pristup koji, pored usvajanja jezičko-komunikacijske kompetencije, potencira i usvajanje interkulturne kompetencije, tj. adaptaciju, toleranciju, prihvatanje različitih mišljenja, empatiju, fleksibilnost kao i odstupanje od etnocentrizma i stereotipa. Iz ovoga proizilazi da interkulturna kompetencija podrazumijeva sposobnost interpretiranja kulturnih simbola, vrijednosti i normi u određenom kontekstu, te omogućuje efektivnu komunikaciju s osobama koje pripadaju različitim kulturnim kontekstima.</p>
Ciljevi predmeta	<p>Cilj učenja engleskog jezika je osposobljavanje učenika za usmenu i pismenu komunikaciju na engleskom jeziku o različitim temama iz svakodnevnog života i struke. Nastava iz ovog predmeta je usmjerena na razvijanje interesa i motiviranje učenika da ovlada jezikom u cilju ličnog razvoja, te razvijanje jezičke kompetencije neophodne za samostalno učenje. Učenjem engleskog jezika učenik će razvijati svijest o sljedećem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • važnosti, značenju i značaju višejezičnosti, • toleranciji, • humanizmu, • internacionalizmu.
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<p>Nastavni sadržaji koji se izučavaju u predmetu podesni su za korelaciju s gradivom iz Bosanskog jezika, Arapskog jezika, Povijesti islama, Ahlaka, Fikha, Akaida i Informatike, kao i drugih prirodnih i društvenih nauka.</p>

Ishodi učenja na nivou predmeta	Učenik će moći: <ul style="list-style-type: none"> • čitati, razumijevati i analizirati književne i informativne tekstove, • pisati razne vrste tekstova za različite namjene i publiku, • pričati i slušati radi prijenosa informacija i njihovog interpretiranja u različitim situacijama i za različite svrhe, • koristiti se jezičkim resursima za organiziranje, strukturiranje i prilagođavanje poruka, • koristiti se porukama za realizaciju komunikativnih funkcija.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> • Razumijevanje ključnih stavki iskaza, ukoliko se radi o jasnom i standardnom jeziku i poznatim stvarima i događajima s posla, iz škole, slobodnog vremena itd.; • Snalaženje u većini situacija na putovanjima, u područjima gdje se govori jezik koji uči; • Govoriti o poznatim temama i onima koje ga zanimaju na jednostavan i koherentan način; • Prepričavanje nekog događaja, dešavanja, sna, izraziti očekivanja, cilj ili ukratko obrazložiti i objasniti razloge koji se odnose na neki projekat ili ideju; • Razumijevanje suštine konkretnih ili apstraktnih sadržaja u nekom složenom tekstu, kao i stručnu raspravu iz svoje oblasti; • Izražavanje s određenim stepenom spontanosti i lahkoće, tako da razgovor s izvornim govornikom ne predstavlja napor ni jednom ni drugom; • Izražavanje, jasno i potpuno, o velikom broju tema, iskazivanje svog mišljenja o aktualnim dešavanjima, te prezentiranje prednosti i mahana u odnosu na budući razvoj situacije.
Očekivane vrijednosti koje će učenici usvojiti	<ul style="list-style-type: none"> • Usvajanje komunikacijske kompetencije na engleskom jeziku koja se ogleda u učenju lingvističkog sistema tog jezika i razvijanje sposobnosti upotrebe jezičkih znanja; • Razvijanje informatičke pismenosti putem kritičkog korištenja informacijsko-komunikacijske tehnologije za pridobivanje, vrednovanje, obradu i čuvanje informacija; • Razvijanje odgovornosti za vlastito učenje, samoprocjenu i definiranje vlastitih ciljeva učenja; • Razvijanje društvene i građanske kompetencije putem prepoznavanja vlastitih emocija, razumijevanja vlastitog narodnog identiteta i sebe kao pripadnika neke grupe u interakciji s kulturnim identitetom Evrope i ostatka svijeta.
Profil i stručna sprema nastavnika	<p>Nastavu iz predmeta Engleski jezik izvodi lice sa završenim najmanje <i>VII stepenom</i> stručne spreme studija visokog obrazovanja u trajanju od najmanje <i>četiri studijske godine</i>, odnosno završenim <i>drugim ciklusom</i> studija, s najmanje <i>300 ECTS bodova</i>, s akademskom titulom i stručnim zvanjem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • profesor engleskog jezika i književnosti, • magistar/master engleskog jezika i književnosti.

	Prednost imaju kandidati sa završenom medresom.
--	---

Engleski jezik I razred

ENGLESKI JEZIK			Šifra predmeta:
Razred: Prvi (I)	Broj sati sedmično: 3	Broj sati u školskoj godini: 105	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	U prvom razredu, učenik se osposobljava za govornu i pisanu komunikaciju, za samostalnu primjenu izvora znanja na engleskom jeziku u okviru mogućnosti svoje dobi kako bi mu to pomoglo u daljem stjecanju znanja u nastavku školovanja i njegovim općim životnim i profesionalnim uvjetima.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Engleski kao strani jezik u medresi je sastavni dio odgojno-obrazovnog procesa koji omogućuje učeniku širu komunikaciju u prostoru i vremenu. Učenici proširuju svoje saznajno područje tako što ulaze u životnu stvarnost drugih zemalja kroz široku ponudu različitih prezentacija.		
Ciljevi predmeta	<p>Ciljevi predmeta su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sposobnost razumijevanja, govora, čitanja i pisanja savremenog engleskog jezika, • usavršavanje izgovora i intonacije u govornom izražavanju, • sposobnost usmenog komuniciranja u sklopu poznatih sadržaja, leksike, komunikacijskih uzoraka (prepričavanje, izražavanje vlastitog mišljenja, osjećaja, interesa), • sposobnost pravilne upotrebe gramatičkih struktura nužnih za pismenu i usmenu komunikaciju, • uočavanje zakonitosti tvorbe i upotrebe gramatičkih struktura, • razvijanje lingvističkog mišljenja, • međusobno upoznavanje i pozdravi, • tražiti i davati lične podatke vezane za dob, adresu, pol, bračni status, državljanstvo, zanimanje, porodicu, vjeru itd., • razumjeti i popuniti formulare u kojima se daju lični podaci, • razumjeti i pisati kratka jednostavna pisma u kojima se daju lični podaci, • opisati lične i profesionalne sposobnosti i mogućnosti, • govoriti o poslovima drugih ljudi, • opisati mjesta stanovanja ljudi: namještaj, sobe, kuće itd., • opisati školu, učionicu i sl., • razumjeti i pisati jednostavna pisma u kojima se traži informacija o porodičnom životu, • opisivati geografske odlike zemalja, regija, gradova te razvijati svijest o okolini itd., • razumjeti i pisati kratka pisma ili popunjavati dokumente u kojima se traže informacije o zemljama, regijama, gradovima itd., • traženje i davanje uputa za kretanje u nepoznatom gradu, • razgovor o danima u sedmici, vremenu po satu i vremenskim prilikama, • razgovarati o svakodnevnim rutinskim aktivnostima i navikama, 		

	<ul style="list-style-type: none"> • pričati o odijevanju i ličnom izgledu, • govoriti o onome što nam se sviđa ili ne sviđa – izražavanje emocija i mišljenja, • razgovarati o slobodnim aktivnostima: bavljenje nekim radom, sportom, hobijem i sl., • tražiti i davati informacije u vezi s bavljenjem navedenim slobodnim aktivnostima, • uobičajeni načini upućivanja, prihvatanja i odbijanja poziva u svakodnevnom društvenom životu, • razumijevanje i pisanje pisama i drugih dokumenata koji se tiču slobodnih aktivnosti, • razgovarati o putovanjima i o transportnim sredstvima, • traženje i davanje informacija o putnim aranžmanima u domenu usvojenog vokabulara i jezičkih vještina, • upotreba telefona, • obavljanje jednostavnih komercijalnih transakcija: u prodavnici, ugostiteljskom objektu i sl., • postavljanje pitanja i davanje odgovora u različitim situacijama, • opisivanje predmeta: veličina, materijal, boja i sl., • razumijevanje pisanih i usmenih instrukcija i propisa, • traženje i davanje jednostavnih instrukcija, • traženje i davanje dozvole, • govorenje ljudima šta da rade, • predstavljanje islama, govor o osnovama vjere, izvorima, šerijatu i sl., • uobičajeni jednostavni načini izražavanja žaljenja i izvinjavanja zbog ponašanja ili počinjene nesmotrenosti. 						
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Gradivo u prvom razredu podesno je za korelaciju s gradivom iz Bosanskog jezika, Arapskog jezika, Povijesti islama, Ahlaka i Informatike.						
Tematske jedinice	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: center;">Naziv programskih sadržaja za nastavne oblasti</th> <th style="text-align: center;">Sati</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="text-align: center;">I tematska oblast: Gramatičko gradivo</td> <td></td> </tr> <tr> <td> I - Verbs, tenses, uses, forms <ul style="list-style-type: none"> • Present tenses: <ul style="list-style-type: none"> - Present simple (activities that happen regularly, permanent situations, states), - Present continuous (activities going on at this moment, temporary activities), - Present perfect (activities starting in the past and continuing now, indefinite past, past events with results in the present); • Past tenses: <ul style="list-style-type: none"> - Past simple (an event in the past), </td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Naziv programskih sadržaja za nastavne oblasti	Sati	I tematska oblast: Gramatičko gradivo		I - Verbs, tenses, uses, forms <ul style="list-style-type: none"> • Present tenses: <ul style="list-style-type: none"> - Present simple (activities that happen regularly, permanent situations, states), - Present continuous (activities going on at this moment, temporary activities), - Present perfect (activities starting in the past and continuing now, indefinite past, past events with results in the present); • Past tenses: <ul style="list-style-type: none"> - Past simple (an event in the past), 	
Naziv programskih sadržaja za nastavne oblasti	Sati						
I tematska oblast: Gramatičko gradivo							
I - Verbs, tenses, uses, forms <ul style="list-style-type: none"> • Present tenses: <ul style="list-style-type: none"> - Present simple (activities that happen regularly, permanent situations, states), - Present continuous (activities going on at this moment, temporary activities), - Present perfect (activities starting in the past and continuing now, indefinite past, past events with results in the present); • Past tenses: <ul style="list-style-type: none"> - Past simple (an event in the past), 							

	<ul style="list-style-type: none"> - Past continuous (an event in progress at the specific moment in the past), - Past perfect (an event that happened earlier), - Used to; • Future tenses: <ul style="list-style-type: none"> - Predictions: will and going to (will + infinitive without to = predictions based on intuition, knowledge, experience; may/might + infinitive without to = not sure something will happen or not), - Future arrangements and Intentions (Be going to = to express an intention to do something, • Present continuous = to talk about future events that we have already fixed or arranged, • Present simple = to talk about official events or timetables which we cannot change), <ul style="list-style-type: none"> - Sudden decisions: time clauses = referring to future - (Will + infinitive without to, <p>Present simple after when, as soon as, after, before);</p> <ul style="list-style-type: none"> • Modal verbs (obligation, prohibition and advice) <ul style="list-style-type: none"> - have to/ not have to, - can/can't, - should/shouldn't, - must/mustn't, - needn't and have to, - can't/don't have to • The Passive - basics (when we are more interested in the action than the people who do the action, when we do not know who exactly does the action, and when it is obvious or understood who did the action), • Have something done; 	
	<h2>II NOUNS</h2> <ul style="list-style-type: none"> • Nouns (countable and uncountable) and pronouns (personal, demonstrative, interrogative, indefinite, possessive, reciprocal, relative, reflexive and intensive). 	
	<h2>III DETERMINERS</h2> <ul style="list-style-type: none"> - Some/any/no, • A lot (of)/a few/a little/many/much, • All/none, • Both/neither, • Another, other, the other, the second. 	
	<h2>IV ADJECTIVES</h2>	

	<ul style="list-style-type: none"> • Positive, comparative and superlative, • Short adjectives, long adjectives, irregular adjectives, • Opposites (prefixes: -ir, -un, -dis, etc), • Adjectives (-ed vs. -ing), • Less...than, (not) as ... as • Too + adjective, • Enough, (not)...enough, • Order of adjectives. 	
	<p>V ARTICLES</p> <ul style="list-style-type: none"> • A/an (indefinite articles), • The (definite article), • No article (plural and uncountable nouns). 	
	<p>VI PREPOSITIONS</p> <ul style="list-style-type: none"> • Time: after lunch, at 10 o'clock, at midnight, during the break, before summer, in 2019, in April, on Sunday, and etc. • Place: above the lake, below the clouds, at home, at the bank, behind the tree, between, in the box, on the table, under the bridge, over the table, and etc. • Movement: across the park, along the river, into the building, to/from (a town). 	
	<p>VII GERUNDS AND INFINITIVES</p> <p>VIII REPORTED SPEECH - statements and questions</p> <p>IX CONDITIONALS</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zero conditional (If + Present simple, Present simple), • First conditional (If + Present simple, will + infinitive), • Second conditional (If + Past simple, would + infinitive). 	
	<p>X RELATIVE CLAUSES (defining and non-defining relative clauses)</p>	
	<p>II tematska oblast: Slušanje</p> <p>U startnoj fazi učenja jezika najprikladniji način čine dijalazi u kojima sudjeluju likovi koji se često pojavljuju u novim situacijama i pričama koje u daljem radu dobivaju svoje nastavke. Učenici treba da slušaju i razumijevaju razne vrste govornika u neformalnoj konverzaciji, intervjima, recitacijama i pjesmama te učestvovati aktivno u jednostavnoj konverzaciji u različitim situacijama.</p>	

	<p>Ovom prilikom se primjenjuju adekvatni metodološki postupci vježbanja i utvrđivanja gradiva rješavanjem različitih vrsta zadataka, kao što su provjera predvidljivosti - <i>checking predictions</i>, popunjavanje izostavljenog sadržaja – <i>gap fills</i>, prepoznavanje opisa ljudi – <i>matching description and people</i>, diktat – <i>dictation</i>, pronalaženje razlika između tekstova koji se čitaju i slušaju – <i>finding discrepancies between reading and listening texts</i> i ukazivanje na specifične detalje.</p> <p>Slušanje obuhvata sljedeće teme:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dom i porodica, • opis događaja, • jezici, • opis fotografija, • televizija, poznate ličnosti, • održiva energija i zaštita okoliša, • umjetnost, književnost, muzika, • internet i moderne tehnologije.
	<p style="text-align: center;">III tematska oblast: Čitanje</p> <p>Bez obzira na ograničeni nivo engleskog jezika, učenici treba da čitaju različite tipove tekstova, kao što su: pisma, prospekti, brošure, različite vrste opisivanja, bilješke, formulari, e-mail poruke, putokazi, posteri, kratki jednostavni narativni tekstovi i sl.</p> <p>U manjim grupama, u kojima učenici mogu brzo napredovati, nastavnici uvode dodatno čitanje – <i>reading</i> iz prikladnih izvora kao što su udžbenici, nastavnikov vlastiti izbor u formi materijala koji se dijeli učenicima na satu – <i>handouts</i> i sl.</p> <p>Tekstovi za obradu treba da budu raznoliki, a razumijevanje utvrđivano i provjeravano najprikladnijim postupcima, primjenom najsavremenijih metoda gdje se u prvi plan stavlja učenik sa svojom kreativnošću. Preporučuju se raznoliki tipovi zadataka kao što su pretkazivanje – <i>prediction</i>, popunjavanje tabela – <i>table completion</i>, dopuna u bilješkama – <i>notes</i>, pitanja s ishodom tačno/netačno – <i>true/false questions</i>, spajanje teksta sa slikama – <i>matching texts with pictures</i>, spajanje pasusa s temama – <i>matching paragraphs with topics</i>, slaganje tema – <i>sequencing topics</i>, usaglašavanje slika ili tekstova – <i>sequences pictures or texts</i>, te čitanje zbog specifičnih informacija – <i>reading for specific information</i>, odnosno čitanje u svrhu davanja tačne informacije – <i>reading for accuracy</i> ili ispravljanja netačne informacije – <i>false information</i>.</p> <p>Čitanje obuhvata sljedeće teme:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tematski tekstovi, tinejdžeri vs. roditelji, prava i obaveze, • neformalana pisma, • tekstovi o univerzalnim vrijednostima,

	<ul style="list-style-type: none"> • svjetski jezici, govor tijela, • zdravlje, • televizija i internet, • planeta Zemlja, • posao, • prijateljstvo, • umjetnost i književnost. 	
IV tematska oblast: Govor		
<p>Vođenje razgovora i izlaganje svojih misli na engleskom jeziku jedan je od najvažnijih praktičnih ciljeva ove nastave. Mora se imati u vidu da je to u početnoj fazi veoma teško, ali kad se ostvari željeni rezultat nakon napornog rada, iako na skromnom nivou, <i>govor</i> djeluje kao nagrada svim učesnicima u nastavnom procesu, a posebno zadovoljstvo imaju učenici u grupi i njihovi nastavnici; zadovoljstvo ove vrste može se uporediti s raspoloženjem roditelja i njihove djece kad progovore.</p> <p>Usmeno izražavanje se svakako mora pažljivo izgrađivati brojnim, raznovrsnim i zanimljivim komunikativnim aktivnostima kojima nastavnici raspolažu u savremenoj udžbeničkoj literaturi i specijalnim priručnicima priređenim za nastavnike.</p> <p>Posebno treba insistirati na vježbanjima koja dozvoljavaju učenicima da govore o sebi, svojoj školi, svom rodnom mjestu, svojoj državi Bosni i Hercegovini, svojoj vjeri islamu, velikanim u povijesti islama, vojnim pohodima kao i o događajima u kojima oni učestvuju, kad god za to ima mogućnosti u okviru tematike i vokabulara koji se obrađuju u konkretnoj situaciji.</p> <p>Tipični zadaci u usmenom izražavanju u početnoj fazi učenja engleskog kao stranog jezika su gramatičke dril-vježbe – <i>guided drills of grammar points</i>, koje vode ka slobodnije kombiniranim vježbanjima, igrokazi u kojima su učenici nosioci uloga – <i>roleplays</i>, aktivnosti popune praznina informacijama – <i>information gap activities</i>, igre i kvizovi – <i>games and quizzes</i>, intervju i ankete – <i>interviews and questionnaires</i>, kazivanje bajki odnosno priča – <i>storytelling</i> i usmjeravane diskusije – <i>guided discussions</i>, demonstriranje vještina prijenosa informacija – <i>information transfer</i>.</p>		

	<p>Funkcije usmenog izražavanja su uglavnom koncentrirane na značenje i upotrebu engleskog jezika u komunikativnim situacijama prilikom upoznavanja ljudi, zahvaljivanja, pozdravljanja pri dolasku i rastanku, u razgovorima o porodicama i mjestima boravka, školi i dr.</p> <p>Govor obuhvata sljedeće teme:</p> <ul style="list-style-type: none"> • identitet i porodica, • strategije i načini izvinjenja, • traženje informacija, • društvene mreže, • zdravlje, • životna iskustva, • televizija, • značajne osobe iz povijesti islama i Bosne i Hercegovine, • planovi za budućnost, • davanje savjeta, • prijateljstvo i interesi, • književnosti i umjetnost, • internet. 	
	<p>V tematska oblast: <i>Pisanje</i></p> <p>U početnoj fazi učenja jezika uz govornu komunikaciju se istovremeno uvodi i pismeno izgrađivanje vještina, navika i umijeća neophodnih za uspjeh učenika u realizaciji postavljenih ciljeva i zadataka. Uvođenje <i>pisanja</i> se obavlja veoma postupno i pažljivo.</p> <p>Savremeni životni tokovi nas upućuju na raznovrsne zadatke u pismenom izražavanju, među kojima prioritetnu ulogu imaju kompjuterska korespondencija – <i>e-mails</i>, opisivanje porodice – <i>a description of a family</i>, opisivanje prostorije – <i>a description of a room</i>, školski raspored sati – <i>a school timetable</i>, opisivanje mjesta življenja – <i>a description of a place</i>, obrazac – <i>a form</i>, opisivanje jednog školskog dana – <i>a description of a school day</i>, pismo prijatelju s kojim se dopisujemo – <i>a letter to a penfriend</i>, prospekt s informacijama za turiste – <i>a tourist information leaflet</i>, jednostavan kratki sastav – <i>a short composition</i> i dr.</p> <p>Realizacija ovih aktivnosti treba da bude metodički pravilno urađena, na zanimljiv način, tako da su učenik i njegove aktivnosti u centru pažnje. Učenicima se prilazi tako da u pismenom izražavanju prepoznaju pomoći u ostvarenju kreativne komunikativne aktivnosti, a nikako da <i>pisanje</i> prihvataju kao puko <i>pisanje sastava</i> zbog nastavnika.</p> <p>Čak i u najranijoj fazi učenja jezika neophodno je prezentirati osnovne strategije pisanja, kao što su razmišljanje o ideji – <i>thinking of ideas</i>, priprema – <i>preparation</i>, organizacija ideja – <i>organising ideas</i> i bilješke za pisani sastav – <i>writing notes</i>.</p>	

	<p>Neosporno je da se od samog početka uvedu neizostavni znaci interpunkcije – <i>punctuation</i> kao što su upotreba velikog slova – <i>capital letters</i>, zarezi pri nabranjanju – <i>commas in lists</i>, znaci uzvika – <i>exclamation marks</i>, tačke – <i>full stops</i> i znak pitanja – <i>question mark</i>.</p> <p>Pisanje obuhvata sljedeće oblasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • neformalno pismo, • internet-blog, • priprema prezentacije, • bilješke i poruke, • osvrt na knjigu, film, itd., • formalno pismo, • motivacijsko pismo i CV, • letak. 	
	Ukupno:	105
Odgajno-obrazovni ishodi učenja	<p>I tematska oblast: <i>Gramatičko područje</i></p> <p>Učenik će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razlikovati sadašnja, prošla i buduća glagolska vremena, • objasniti razliku između glagolskih vremena i upoređivati različite glagolske oblike, • prepoznati glagolsko vrijeme unutar rečenične strukture i jasno razlikovati glagol od drugih vrsta riječi, • imenovati modalne glagole, • upotrijebiti pasiv i oblikovati pasivnu i aktivnu rečenicu, • razlikovati aktivnu od pasivne rečenice, • prepoznati, imenovati i upotrebljavati imenice, • objasniti upotrebu determinatora i imenovati ih, • demonstrirati upotrebu pridjeva putem komparacije, • primijeniti različite oblike komparacije, • klasificirati članove i primijeniti ih, • opotrebljavati prijedloge za vrijeme, mjesto i kretanje, • uporediti i razlikovati oblike infinitiva od gerunda, • upoređivati i primijeniti nulti, prvi i drugi tip uslovnih rečenica, • odabrat odgovarajući oblik odnosne rečenice. 	
	<p>II tematska oblast: <i>Slušanje</i></p> <p>Učenik će moći da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tumači slušani sadržaj, • upotrebljava strategije slušanja razvijajući pozitivan stav prema aktivnom slušanju, • upotrebljava vokabular, jezičke strukture i zakonitosti, • procjenjuje specifičnosti izgovora slušanog sadržaja, 	

	<ul style="list-style-type: none"> • primjenjuje tehnike traženja informacija, • koristi strategije davanja savjeta, • organizira informacije i objašnjava procese.
	III tematska oblast: Čitanje
	<p>Učenik će moći da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • čita s razumijevanjem različite vrste tekstova, • primjenjuje strategije čitanja, • koristi se strategijama u tumačenju nepoznatih riječi, • analizira jezičke strukture u kontekstu, • čita pravilno koristeći se znakovima interpunkcije i intonacijom, • istražuje lingvistiku i kulturu stranog sadržaja.
	IV tematska oblast: Govor
	<p>Učenik će moći da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • govori u skladu s osnovnim odlikama govornog jezika, • upotrebljava standardne jezičke izraze i kulturni govor, • izgrađuje vještina govora koristeći komunikacijske strategije, • primjenjuje pravila i norme sporazumijevanja poštujući druge kulture, • komparira i diskutuje o slikama, • primjenjuje govor u društvenom kontekstu.
	IV tematska oblast: Pisanje
	<p>Učenik će moći da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • koristi jezičke zakonitosti, • moći će napisati jednostavan vezani tekst na određenu temu, • primjenjuje i razvija vokabular, • piše funkcionalne tekstove u svrhu efikasne komunikacije, • razvija književni jezik i jezičku pismenost, • obogaćuje vokabular, koristi se rječnikom i informacijsko-komunikacijskim tehnikama.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	Očekuje se da će učenik ovladati osnovnim gramatičkim strukturama, te se koristiti strategijama slušanja razvijajući pozitivan stav prema aktivnom slušanju. Učenik će moći da razumije različite vrste tekstova, primjenjuje pravila i norme sporazumijevanja, te piše funkcionalne tekstove u svrhu efikasne komunikacije.
Metode izvođenja nastave	Predavanje, rad u paru, demonstriranje, debata, dijaloške grupe, projekat, kvizovi/testovi, igre uloga, dramatizacija, priče, izvještavanje, mentorsko vođenje, igra i sl.
Oblici rada	Individualni i individualizirani oblici rada, grupni oblici rada, rad u parovima, frontalni oblik rada i praktični rad
Strategije učenja i nastave –	<p>Strategije učenja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • učenici treba da budu odgovorni i aktivni kada uče jezik,

didaktičko-metodičke upute	<ul style="list-style-type: none"> • uputiti učenike da se koriste različitim radnim metodama i strategijama učenja tipičnim za učenje jezika, • skretati pažnju učenicima da nadoknađuju praznine u znanju korištenjem različitih metoda, • uputiti učenike da samostalno koriste udžbenike, rječnike, gramatike i drugu literaturu iz oblasti usvajanja stranih jezika. <p>Didaktičko-metodičke upute:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dinamičnost i kreativnost • favoriziranje interaktivnog i grupnog rada • podsticanje inicijative učenika • obogaćivanje nastave elementima igre, ritma i dramatizacije • unošenje civilizacijskih i interkulturoloških elemenata • upotreba savremenih tehničkih sredstava • stalno ohrabrvanje i podsticanje učenika na samostalno učenje • analiziranje teškoća u procesu učenja • podsticanje učenika na vrednovanje vlastitih dostignuća kao i dostignuća drugih 						
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenici su obavezni da prisustvuju nastavi i budu aktivni sudionici nastavnog procesa. Učenici se upućuju na samostalno proučavanje literature, saradničko i mentorsko učenje. Učenici čitaju lektiru i pišu eseje, ZOT-ove, pismene zadaće i seminarske radove.						
Metode provjere znanja sa strukturonim ocjenom (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja</p> <p>Provjeravanje i ocjenjivanje učenika vrši se kontinuiranim praćenjem aktivnosti na satima, prilikom individualnog i rada u parovima i grupama. Provjeravanje znanja je sastavni dio nastave i treba po mogućnosti da se obavlja na svakom satu. Cilj provjeravanja znanja je da učenik dobije povratnu informaciju o svom radu, ali i da nastavnik sagleda uspješnost metoda svog rada. Radi uspješnijeg i objektivnijeg ocjenjivanja preporučuju se češće i kraće provjere znanja putem testova, kontrolnih zadataka, pismenih vježbi, prezentacija i usmenog ispitivanja nakon svake obrađene nastavne jedinice uz prethodno jasno obrazložen cilj provjere. Na osnovu rezultata provjere nastavnik se vraća unazad, ako je potrebno usporava tempo i prilagođava metodu rada.</p>						
	<p style="text-align: center;">Opće tehnike ocjenjivanja</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: center; padding: 5px;">Usmeno provjeravanje znanja</th> <th style="text-align: center; padding: 5px;">Pisano provjeravanje znanja</th> <th style="text-align: center; padding: 5px;">Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="text-align: center; padding: 5px;">Usmeni ispit Izlaganja i prezentacije</td> <td style="text-align: center; padding: 5px;">Školski pismeni zadatak NZOT Kvizovi</td> <td style="text-align: center; padding: 5px;">Seminarski radovi Debate Aktivnost na satu Blic provjere Eseji</td> </tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Usmeni ispit Izlaganja i prezentacije	Školski pismeni zadatak NZOT Kvizovi	Seminarski radovi Debate Aktivnost na satu Blic provjere Eseji
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja					
Usmeni ispit Izlaganja i prezentacije	Školski pismeni zadatak NZOT Kvizovi	Seminarski radovi Debate Aktivnost na satu Blic provjere Eseji					
Udžbenici i literatura							

	<p>2. Rječnik engleskog jezika 3. Gramatika engleskog jezika</p> <p>LEKTIRA: Učenici čitaju tekstove i skraćene verzije djela iz svjetske književnosti s naglaskom na književna djela koja potiču s engleskog govornog područja. Učenici čitaju jednu lektiru u polugodištu (knjiga ili duža priča po izboru predmetnog nastavnika).</p>
--	--

Engleski jezik II razred

ENGLESKI JEZIK			Šifra predmeta:
Razred: drugi (II)	Broj sati sedmično: 3	Broj sati u školskoj godini: 105	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	U drugom razredu, učenici će raditi na konsolidaciji već usvojenih strategija i jezičkih vještina koje su navedene i realizirane u prvom razredu i njihovom proširivanju na nove strukture u svrhu ostvarenja krajnje uspješnog učenja.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Razvijati pozitivan stav prema učenju jezika, • Pomoći učeniku da izvršava niz jednostavnih i manje složenih komunikativnih zadatka na svim nastavnim satima, • Unaprijediti učeničko povjerenje i samopouzdanje u komunikativnim situacijama, • Približiti učeniku širi spektar regionalnih i nacionalnih varijacija savremenog engleskog jezika s akcentom na autentičnim govornim iskazima, • Podsticati i istraživati upotrebu engleskog jezika kao sredstva međunarodnog komuniciranja u raznim oblicima u skladu sa savremenim zahtjevima vremena i ambijenta u kojem živimo, • Proširiti leksičku osnovu i uvoditi nove jezičke strukture i funkcije, • Stimulirati učenike da što više prakticiraju tečno i tačno izražavanje u svim komunikativnim situacijama, • Omogućiti učenicima da što više razumiju i koriste svoje jezičke kompetencije u skladu s potrebama u svakodnevnim i složenijim situacijama u kojim se budu našli, • Osigurati raznovrsne aktivnosti za rad na usvajanju jezičkih struktura i prakticirati slobodna i spontana vježbanja, • Koristiti realistične komunikativne zadatke kao sredstvo ocjenjivanja napredovanja učenika, • Upotrebljavati raznolike i stimulativne sadržaje koji će integrirati učenička osjećanja i iskustvo u procesu učenja. 		
Ciljevi predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Osposobiti učenike da govore o sebi i svojoj okolini, upotrebljavaju nove gramatičke konstrukcije i vokabular, popunjavaju obrasce, pišu jednostavna pisma i pisma manje složenosti u kojima se daju lični podaci, • Dati opis svog zanimanja, zanimanja kojim se namjerava baviti, odnosno lične i profesionalne sposobnosti, • Razgovarati o jednostavnim i manje složenim poslovnim transakcijama, • U jednostavnoj i manje složenoj formi dati usmena i pismena prezentiranja načina smještaja ljudi, uz korištenje novih informacija, • Opisivanje geografskih odlika zemalja, regija, gradova, putovanja, razmjena informacija na manje složenom nivou, 		

	<ul style="list-style-type: none"> • Razgovor o vremenskim prilikama, svakodnevnim rutinskim aktivnostima i navikama - proširivanje vještina stečenih u prethodnoj nastavi prvog razreda, • Razgovori o vještinama učenja, obrazovanju, predmetima, uz poticanje učenika na kritičko mišljenje, • Razgovarati o iskustvima iz prošlosti i obavljenim poslovima, • Prezentiranje prošlih događaja – narativni pristup, • Prepričavanje događaja iz rane povijesti islama, • Opisivati izgled osoba u usmenoj i pismenoj formi, • Razgovarati o fizičkim reakcijama i emocionalnom stanju, • Iznositi svoja mišljenja, pohvale i kritiku u formi rješavanja postavljenih zadataka, • Razgovarati o ličnim vezama, rutinskim poslovima i sl., • Razgovarati o slobodnim aktivnostima – traženje i davanje informacija: bavljenje intelektualnim i umjetničkim radom, sportom, hobijem i sl., • Razumijevanje i pisanje pisama i drugih dokumenata manje složenosti koji se tiču slobodnih aktivnosti, • Razgovarati o putnim aranžmanima – traženje i davanje informacija: transportna sredstva, trajanje vožnje, vremena polaska i dolaska, cijene putnih karata i sl., • Razumijevanje i razmjena pisanih dokumenata koji se odnose na putne aranžmane, • Razgovarati o planovima u budućnosti, • Sastavljanje bilješki manje složenosti u okviru rješavanja zadatih problema, • Upotreba telefona u različitim manje složenim situacijama, • Razgovor o ishrani i nabavci kućnih potrepština, • Naručivanje jela u restoranu, • Obavljanje jednostavnih komercijalnih transakcija, • Opisivanje odjevnih i drugih predmeta: veličina, težina, materijal, oblik, boja i sl., • Opisivanje jednostavnih postupaka i procesa, • Razumijevanje i davanje pisanih i usmenih instrukcija, • Traženje i davanje dozvole u jednostavnim i manje složenim situacijama, • Nagovaranje, uvjeravanje, traženje i govorenje ljudima šta da rade, • Izražavanje žaljenja i izvinjavajući u vezi s ponašanjem, učinjenim djelom i sl. u svakodnevnim različitim manje složenim situacijama, • Spoznaja komunikativne vrijednosti engleskog jezika ostvarena primjenom različitih vježbi.
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Gradivo u drugom razredu podesno je za korelaciju s gradivom iz Bosanskog jezika, Arapskog jezika, Povijesti islama, Ahlaka, Fikha, Akaida, Hadisa i Osnova informatike.

	<p>Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice</p> <p>I tematska oblast: Gramatičko gradivo</p>	Sati
Tematske jedinice	<p>I - Verbs, tenses, uses, forms</p> <ul style="list-style-type: none"> • Present tenses: <ul style="list-style-type: none"> – Present simple (activities that happen regularly, permanent situations, states), – Present continuous (activities going on at this moment, temporary activities), – Present perfect (activities starting in the past and continuing now, indefinite past, past events with results in the present; ever, never, for, since, just, already, yet) – Present perfect continuous (for past activities with consequences in the present/ repeated or prolonged activity in the recent past), – Present perfect simple vs. Present perfect continuous (finished vs. continued actions) • Past tenses: <ul style="list-style-type: none"> – Past simple (an event in the past), – Past continuous (an event in progress at the specific moment in the past), – Past perfect (an event that happened earlier), – Past perfect vs. Past simple, – Used to and would; • Future tenses: <ul style="list-style-type: none"> – Predictions: will and going to (will + infinitive without to = predictions based on intuition, knowledge, experience; may/might + infinitive without to = not sure something will happen or not), – Future arrangements and Intentions (Be going to = to express an intention to do something, Present continuous = to talk about future events that we have already fixed or arranged, Present simple = to talk about official events or timetables which we cannot change), <ul style="list-style-type: none"> – Sudden decisions: time clauses = referring to future (Will + infinitive without to, Present simple after when, as soon as, after, before), – Future continuous, – Future Perfect; • State and action verbs <ul style="list-style-type: none"> – Verbs that can be both stative and dynamic • Modal verbs: must, may, may not, might, can't could - revision, • Modal verb (past) <ul style="list-style-type: none"> – Had to/didn't have to, 	

- Could/couldn't
- Was able to/wasn't able to
- Modals for speculation (present and past)
 - May/might know,
 - Might be/might have been;
- The Passive - (when we are more interested in the action than the people who do the action, when we do not know who exactly does the action, and when it is obvious or understood who did the action),
 - The passive of present simple, past simple, present continuous, past continuous, present perfect, past perfect, will, can, be going to);
- Have/get something done;
- Multi-part verbs (turn over, get on with somebody, take off, pull up, etc.).

II QUESTION TAGS

III NOUNS

- Countable nouns,
- Uncountable nouns,
- Common expressions used with uncountable nouns (a piece of, a spoonful of, a glass of, a bar of, a slice of, a news item, and etc.).

IV PRONOUNS

- Personal pronouns (nominative case and accusative case),
- Compound personal pronouns (myself, yourself, himself, herself, ourselves, yourselves, themselves) - emphatic and reflexive use,
- Possessive pronouns (mine, yours, his, hers, ours, yours, theirs),
- Reciprocal pronouns (each other, one another),
- Indeterminate pronouns (some-, any-, no-, every-) - revision.

V ADJECTIVES

- Compound adjectives,
- Possessive adjectives (my, your, his, her, its, our, your, their),
- Adjective prefixes: un-, dis-, in-, ir-, il-, and etc.).

VI ADVERBS

- Adverbs of manner,
- Adverbs of time and frequency,
- Adverbs of place and direction,

- Modifiers.

VII ARTICLES

- Uses of the definite article
 - Geographical names (names of rivers, seas and oceans, mountain ranges, groups of islands),
 - The + singular noun, species: e.g. the elephant
 - The + adjective (the poor, the rich, and etc.),
- A/an
 - In front of singular nouns as examples of a group/category,
 - When something is mentioned for the first time,
 - To describe somebody's profession,
- No article
 - In front of plural and uncountable nouns when we refer to people or things in general,
 - In front of names and continents, town and cities, lakes, countries,
 - In front of names of airports, stations, streets.

VIII DETERMINERS

- All (of), none (of),
- Another, other, the other, the others,
- Both (of), either (of), neither (of), each (of),
- A few (of), a little (of),
- A lot (of), lots (of),
- Many (of), much (of),
- More (of), most (of),
- Some (of), any (of), no.

IX CONDITIONALS

- Zero conditional (If + Present simple, Present simple),
- First conditional (If + Present simple, will + infinitive),
- Unless (used in first and zero conditionals),
- Second conditional (If + Past simple, would/could/might + infinitive),
- Third conditional (If + Past perfect, would/could/might have + past participle),

X WISH AND SHOULD HAVE

- Wish:

	<ul style="list-style-type: none"> - Wish + past tense - expresses regrets about the present (e.g. I wish I knew), - Wish + past perfect - expresses regrets about the past (e.g. I wish I had known). • Should: <ul style="list-style-type: none"> - Should/shouldn't + infinitive without to - to suggest changes in the present (e.g. The classes should be smaller), - Should/shouldn't + perfect infinitive - to express regrets about the past (e.g. I should have gone to that school). 	
	<p>XI RELATIVE CLAUSES</p> <ul style="list-style-type: none"> • Defining and non-defining relative clauses. 	
	<p>XII REPORTED SPEECH</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reported statements, questions, requests and orders. 	
	<p>XIII GERUNDS AND INFINITIVES</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verbs + -ing form: adore, avoid, consider, enjoy, finish, like, love, hate, and etc., • Verbs + infinitive: afford, agree, choose, decide, help, expect, manage, and etc., • Verbs that take both forms and change a meaning (e.g. stop) 	
	<p>II tematska oblast: Slušanje</p> <p>U ovoj fazi nastavka početnog učenja jezika dijalozi su najprikladniji. Treba nastojati da se radnja odvija sudjelovanjem poznatih likova u novim ulogama i nedovršenim pričama koje se mogu nastavljati u daljem radu. Učenici treba da slušaju i razumijevaju razne vrste govornika u neformalnoj konverzaciji, intervjui, recitacijama i pjesmama, te da učestvuju aktivno u jednostavnim i manje složenim aktivnostima u različitim situacijama.</p> <p>Slično kao i u prvom razredu primjenjuju se adekvatni metodološki postupci vježbanja i utvrđivanja gradiva rješavanjem različitih tipova zadataka, kao što su: provjera predvidljivosti – <i>checking predictions</i>, popunjavanje izostavljenog sadržaja – <i>gap fills</i>, prepoznavanje opisa ljudi – <i>matching description and people</i>, diktat – <i>dictation</i>, pronalaženje razlika između tekstova koji se čitaju i slušaju – <i>finding discrepancies between reading and listening texts</i> i ukazivanje na specifične detalje.</p> <p>Slušanje obuhvata sljedeće teme:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ličnost, individualizam, • samopouzdanje, lično napredovanje, • putovanja i turizam, 	

	<ul style="list-style-type: none"> • ishrana, • hobiji/zanimanja/ vannastavne aktivnosti, • nauka, • sport, • književnost i umjetnost, • edukacija, • ekonomija i menadžment. 	
III tematska oblast: Čitanje		
<p>Učenici čitaju različite tipove tekstova, kao što su razne vrste opisivanja, brošure, pisma, razglednice, e-mail poruke, izvodi iz dnevnika, učenički sastavi, bilješke, formulari, TV-vodiči, putokazi i prospekti o sigurnosti saobraćaja, posteri, kratki jednostavnii narativni tekstovi i sl.</p> <p>Nastavnici uvode dodatno čitanje – reading kad rade s manjim grupama, koristeći se prikladnim izvorima, kao što su odabrana čitanja iz oblasti vjere, nauke, kulture i sporta predviđena u udžbenicima, posebna lektira – <i>graded readers</i> i nastavnikov vlastiti izbor kao novi materijal koji priprema i dijeli učenicima na satu – <i>handouts</i>.</p> <p>Tekstovi za obradu su raznoliki, a razumijevanje utvrđivano i provjeravano najprikladnijim postupcima, primjenom najsavremenijih metoda. U prvi plan se stavljuju učenici sa svojom kreativnošću gdje su izloženi rješavanju raznolikih tipova zadataka kao što su predskazivanje – <i>prediction</i>, popunjavanje tabela – <i>table completion</i>, dopuna u bilješkama – <i>notes</i>, pitanja sa ishodom tačno/netačno – <i>true/false questions</i>, spajanje teksta sa slikama – <i>matching texts with pictures</i>, spajanje pasusa sa temama – <i>matching paragraphs with topics</i>, slaganje tema – <i>sequencing topics</i>, usaglašavanje slika ili tekstova – <i>sequences pictures or texts</i>, čitanje zbog specifičnih informacija – <i>reading for specific information</i>, odnosno čitanje u svrhu davanja tačne informacije – <i>reading for accuracy</i> ili ispravljanja netačne informacije – <i>false information</i> i dr.</p> <p>Čitanje obuhvata sljedeće teme:</p> <ul style="list-style-type: none"> • individualnost i ličnost, • putovanja, • ishrana, • životne vještine, • edukacija, • tehnologija i inovacije, • sport/sportska oprema, • umjetnost, • politika, • ekonomija, • vjerske teme (odabrani tekstovi iz vjerskih predmeta), 		

	<ul style="list-style-type: none"> • BiH:znamenite ličnosti i gradovi. 	
	<p style="text-align: center;">IV tematska oblast: Govor</p> <p>Među najvažnije praktične ciljeve nastave spada vođenje razgovora i izlaganje svojih misli na engleskom jeziku. Ovo se svakako mora pažljivo izgrađivati brojnim, raznovrsnim i zanimljivim komunikativnim aktivnostima. Stoga se preporučuje korištenje bogate raspoložive savremene udžbeničke literature i specijalnih priručnika priređenih za nastavnike. Govorne aktivnosti moraju biti zastupljene na svakom nastavnom satu u mjeri koju dozvoljavaju obrađeni vokabular i zadata tema.</p> <p>Nastavnici treba da dobro osmisle i primijene vježbanja i razvijaju govorne strategije koje omogućavaju učenicima da govore o sebi, svojoj školi, svom rodnom mjestu, svojoj državi (Bosni i Hercegovini) i događajima u kojima oni učestvuju, kad god za to ima mogućnosti u okviru teme i vokabulara koji se obrađuju u konkretnoj situaciji.</p> <p>Tipični zadaci u usmenom izražavanju u nastavku početne faze učenja engleskog kao stranog jezika su gramatičke dril-vježbe – <i>guided drills of grammar points</i> koje vode ka slobodnije kombiniranim vježbanjima; igrokazi u kojima su učenici nosioci uloga – <i>roleplays</i>; aktivnosti popune praznina informacijama – <i>information gap activities</i>; igre i kvizovi – <i>games and quizzes</i>; intervju i ankete – <i>interviews and questionnaires</i>; kazivanje bajki odnosno priča – <i>storytelling</i> i usmjeravane diskusije – <i>guided discussions</i>; demonstriranje vještina prijenosa informacija – <i>information transfer</i> i uvođenje jednostavne analize te generaliziranog opisivanja – <i>surveys</i>.</p> <p>Funkcije usmenog izražavanja su preuzete iz prvog razreda i malo proširene u komunikativnim situacijama tipičnim za upoznavanje ljudi, zahvaljivanja, pozdravljanja pri dolasku i rastanku, u razgovorima o porodicama i mjestima boravka, školi, govor karakterističan za komunikaciju u učionici, svakodnevne rutinske poslove, razgovor o sportu, slobodnom vremenu, hobiju, vremenskim prilikama, životinjama, vremenu po satu, traženje stvari u prodavnici ili ugostiteljskom objektu, razgovori o sjećanjima na događaje u prošlosti, o televiziji, prenošenje priča, davanje sugestija i sl.</p> <p>Govor obuhvata sljedeće teme:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razgovor o talentima i nadarenim osobama, • crte ličnosti, • opisi ljudi/predmeta/pejzaža, • opisivanje prošlih događaja, • davanje pojašnjenja, • pregovaranje, • predviđanje, • edukacija, 	

	<ul style="list-style-type: none"> • nauka, • davanje mišljenja, • praznovjerja i rituali, • umjetnost, • politika i ekonomija. • predavanje o vjeri na zadatu temu 	
	<p style="text-align: center;">V tematska oblast: Pisanje</p> <p>Pisanje se istovremeno uvodi uz govornu komunikaciju, bez obzira na mali fond riječi kojima učenici vladaju u ovoj fazi učenja. Ovo je neophodno za stjecanje navika i umijeća neophodnih za uspjeh učenika u općoj realizaciji postavljenih ciljeva i zadataka. Uvođenje <i>pisanja</i> se provodi postupno i veoma pažljivo.</p> <p>Glavni pismeni zadaci obuhvataju različite tipove tekstova kao što su: kompjuterska korespondencija – <i>e-mails</i>, opisivanje porodice – <i>a description of a family</i>, opisivanje prostorije – <i>a description of a room</i>, školski raspored sati – <i>a school timetable</i>, opisivanje mjesta življenja – <i>a description of a place</i>, obrazac – <i>a form</i>, opisivanje jednog školskog dana – <i>a description of a school day</i>, pismo prijatelju s kojim se dopisujemo – <i>a letter to a penfriend</i>, prospekt s informacijama za turiste – <i>a tourist information leaflet</i>, opisivanje životinje – <i>a description of an animal</i>, lična sjećanja – <i>a personal memory</i>, jednostavan kratki sastav – <i>a short composition</i>, priča – <i>a story</i>, kviz – <i>a quiz</i>, poster – <i>a poster</i>, razglednica – <i>a postcard</i> i dr.</p> <p>Realizaciju ovih aktivnosti treba izvoditi na način da učenici budu u centru pažnje i imaju priliku da čitaju, koriste se i međusobno reagiraju na vlastite pismene sastave u svojoj grupi. Korištenje učeničkih pisanih materijala je veoma važno i pomaže im da <i>pisanje</i> gledaju kao stvarnu komunikativnu aktivnost. Učenicima se prilazi tako da u pismenom izražavanju prepoznaju pomoći u ostvarenju kreativne komunikativne aktivnosti, a nikako da <i>pisanje</i> prihvataju <i>kao aktivnost</i> zbog nastavnika.</p> <p>Učenici u ovom dijelu početne faze nastavljaju ovladavanjem osnovne strategije pisanja kao što su: razmišljanje o ideji – <i>thinking of ideas</i>, priprema – <i>preparation</i>, organizacija ideja – <i>organising ideas</i> i bilješke za pisani sastav – <i>writing notes</i>.</p> <p>Pažnja se sve više poklanja znacima interpukcije – <i>punctuation</i>, kao što su upotreba velikog slova – <i>capital letters</i>, zarezi pri nabranjanju – <i>commas in lists</i>, znaci uzvika – <i>exclamation marks</i>, tačke – <i>full stops</i> i znak pitanja – <i>question mark</i>.</p> <p>Pisanje obuhvata sljedeće teme:</p> <ul style="list-style-type: none"> • e-mail: formalni/neformalni, • blog, 	

	<ul style="list-style-type: none"> • pravljenje turističkih brošura, • davanje statističkih podataka, • pisanje recepata, • motivacijsko pismo i CV, • eseji, • kreiranje kampanje o zdravlju i ishrani, • umjetnost, • pismo žalbe, • letak/poster. 	
	Ukupno:	105
I tematska oblast: Gramatičko područje		
Odgojno-obrazovni ishodi su:		
<ul style="list-style-type: none"> • razlikovati sadašnja, prošla i buduća glagolska vremena, • objasniti razliku između glagolskih vremena i upoređivati različite glagolske oblike, • upotrebljavati modalne glagole u usmenom i pismenom obliku, • primijeniti pravila koja se odnose na pasiv, • nabrojati vrste imenica, • ispravno upotrebljavati članove ispred imenica, • prepoznati determinatore i pravilno ih koristiti, • pretvarati rečenice iz upravnog u neupravni govor i obrnuto, • upotrebljavati infinitne oblike, oblike gerunda i sl. 		
II tematska oblast: Slušanje		
Učenik će moći da:		
<ul style="list-style-type: none"> • tumači slušani sadržaj, • upotrebljava strategije slušanja razvijajući pozitivan stav prema aktivnom slušanju, • koristi se vokabularom, jezičkim strukturama i zakonitostima, • procjenjuje specifičnosti izgovora slušanog sadržaja, • primjenjuje tehnike traženja informacija, • koristi se strategijama davanja savjeta, • organizira informacije i objašnjava procese, • razumije činjenice o temama iz svakodnevnog života. 		
III tematska oblast: Čitanje		

	<p>Učenik može da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • čita s razumijevanjem različite vrste tekstova, • razumijeva opise događaja, osjećanja i želja u ličnim pismima, • primjenjuje strategije čitanja, • koristi se strategijama u tumačenju nepoznatih riječi, • analizira jezičke strukture u kontekstu, • čita pravilno koristeći znakove interpunkcije i intonaciju, • istražuje lingvistiku i kulturu stranog sadržaja.
	IV tematska oblast: Govor
	<p>Učenik će moći da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • govori u skladu s osnovnim odlikama govornog jezika, • upotrebljava standardne jezičke izraze i kulturni govor, • izgrađuje vještina govora uz komunikacijske strategije, • primjenjuje pravila i norme sporazumijevanja, poštujući druge kulture, • učestvuje u diskusiji o različitim temama, • sudjeluje u raspravama, • komparira i diskutuje o slikama, • primjenjuje govor u društvenom kontekstu.
	V tematska oblast: Pisanje
	<p>Učenik može da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • koristi jezičke zakonitosti, • primjenjuje i razvija vokabular, • napiše detaljan tekst o velikom broju tema iz područja svog interesa, • napiše esej u kojem će obrazlagati stajališta za i protiv, te navoditi argumente i primjere, • piše funkcionalne tekstove u svrhu efikasne komunikacije, • razvija književni jezik i jezičku pismenost, • obogaćuje vokabular, upotrebljava rječnik i informacijsko-komunikacijske tehnologije.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	Očekuje se da će učenik ovladati gramatičkim strukturama, te da će moći razlikovati sadašnja, prošla i buduća glagolska vremena. Također, učenik će moći koristiti tehniku traženja informacija, razumijevati opise događaja, osjećanja i želja u ličnim pismima, govoriti u skladu s osnovnim odlikama govornog jezika.
Metode izvođenja nastave	Predavanje, rad u paru, demonstriranje, debata, dijaloške grupe, projekat, kvizovi/testovi, igre uloga, dramatizacija, priče, izvještavanje, mentorsko vođenje, igra i sl.
Oblici rada	Individualni i individualizirani oblici rada, grupni oblici rada, rad u parovima, frontalni oblik rada i praktični rad
Strategije učenja i nastave –	<p>Strategije učenja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • učenici treba da budu odgovorni i aktivni kada uče jezik,

didaktičko-metodičke upute	<ul style="list-style-type: none"> • uputiti učenike da koriste različite radne metode i strategije učenja tipične za učenje jezika, • skretati pažnju učenicima da nadoknađuju praznine u znanju korištenjem različitih metoda, • uputiti učenike da samostalno koriste udžbenike, rječnike, gramatike i drugu literaturu iz oblasti usvajanja stranih jezika. <p>Didaktičko-metodičke upute:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dinamičnost i kreativnost, • favoriziranje interaktivnog i grupnog rada, • podsticanje inicijative učenika, • obogaćivanje nastave elementima igre, ritma i dramatizacije, • unošenje civilizacijskih i interkulturoloških elemenata, • upotreba savremenih tehničkih sredstava, • stalno ohrabrvanje i podsticanje učenika na samostalno učenje, • analiziranje teškoća u procesu učenja, • podsticanje učenika na vrednovanje vlastitih dostignuća kao i dostignuća drugih. 						
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenici su obavezni da prisustvuju nastavi i budu aktivni sudionici nastavnog procesa. Učenici se upućuju na samostalno proučavanje literature, saradničko i mentorsko učenje. Učenici čitaju lektiru i pišu eseje, ZOT-ove, pismene zadaće i seminarske radove.						
Metode provjere znanja sa strukturonim ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja</p> <p>Provjeravanje i ocjenjivanje učenika vrši se kontinuiranim praćenjem aktivnosti na satima, prilikom individualnog i rada u parovima i grupama. Provjeravanje znanja je sastavni dio nastave i treba po mogućnosti da se obavlja na svakom satu. Cilj provjeravanja znanja je da učenik dobije povratnu informaciju o svom radu, ali i da nastavnik sagleda uspješnost metoda svog rada. Radi uspješnijeg i objektivnijeg ocjenjivanja preporučuju se češće i kraće provjere znanja putem testova, kontrolnih zadataka, pismenih vježbi, prezentacija i usmenog ispitivanja nakon svake obrađene nastavne jedinice uz prethodno jasno obrazložen cilj provjere. Na osnovu rezultata provjere nastavnik se vraća unazad, ako je potrebno usporava tempo i prilagođava metode rada.</p>						
	<p style="text-align: center;">Opće tehnike ocjenjivanja</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: center; padding: 5px;">Usmeno provjeravanje znanja</th><th style="text-align: center; padding: 5px;">Pisano provjeravanje znanja</th><th style="text-align: center; padding: 5px;">Ostale tehnike ocjenjivanja</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="text-align: center; padding: 5px;">Usmeni ispit Izlaganja i prezentacije</td><td style="text-align: center; padding: 5px;">Školski pismeni zadatak ZOT Kvizovi</td><td style="text-align: center; padding: 5px;">Seminarski radovi Debate Aktivnost na satu Blic provjere Eseji</td></tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Usmeni ispit Izlaganja i prezentacije	Školski pismeni zadatak ZOT Kvizovi	Seminarski radovi Debate Aktivnost na satu Blic provjere Eseji
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja					
Usmeni ispit Izlaganja i prezentacije	Školski pismeni zadatak ZOT Kvizovi	Seminarski radovi Debate Aktivnost na satu Blic provjere Eseji					
Udžbenici i literatura	Udžbenici i priručnici: <ol style="list-style-type: none"> 1. Udžbenik koji je propisao Osnivač ili nadležno ministarstvo , 						

	<p>2. Rječnik engleskog jezika, 3. Gramatika engleskog jezika.</p> <p>LEKTIRA: Učenici čitaju tekstove i skraćene verzije djela iz svjetske književnosti s naglaskom na književna djela koja potiču s engleskog govornog područja. Čitaju jednu lektiru u polugodištu (knjiga ili duža priča po izboru predmetnog nastavnika).</p>
--	--

Engleski jezik III razred

ENGLESKI JEZIK			Šifra predmeta:
Razred: treći (III)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	U trećem razredu učenici će nastaviti na konsolidaciji već usvojenih strategija i jezičkih vještina i njihovom proširivanju na nove strukture čime se unapređuje proces učenja i usvajanja stranog jezika.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Nastavak razvijanja pozitivnih stavova prema učenju jezika, • Pomoć učenicima u izvršavanju komunikativnih zadataka različitih složenosti te daljnja izgradnja učeničkog povjerenja i samopouzdanja u komunikativnim situacijama, • Upotreba zadataka tipa <i>rješavanja problema</i> radi održavanja pažnje učenika, kao što su, naprimjer, razumijevanje i učenje novih gramatičkih sadržaja i vokabulara, • Ukazivanje na brojne regionalne i nacionalne varijacije savremenog jezika s akcentom na autentičnim govornim iskazima, • Uvođenje novih leksičkih osnova i brojnih jezičkih struktura i funkcija, • Njegovanje tečnog i preciznog izražavanja u svim komunikativnim situacijama, • Osposobljavanje učenika da koriste svoje jezičke kompetencije u skladu s potrebama u sve složenijim situacijama u kojim se mogu naći, • Realistični komunikativni zadaci u podučavanju i ocjenjivanju napredovanja učenika, • Ohrabruvanje učenika da sami procjenjuju svoj progres na bazi ponuđenih testova koje mogu naći u korištenoj udžbeničkoj literaturi, • Personalizacija jezika specifičnim zadatcima koji omogućavaju učenicima da govore o sebi i izlažu vlastita mišljenja, • Integriranje učeničkih ličnih osjećanja i odgovornosti prema materiji koju treba usvojiti te iskustava u procesu učenja. 		
Ciljevi predmeta	<p>U ciljeve predmeta spadaju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • konverzacija, odnosno stjecanje novih elementarnih znanja i razmjena informacija o zemljama s različitim kontinenata, o narodima i jezicima, • opisivanje geografskih odlika zemalja koje su učenici već upoznali putem nastave engleskog jezika, • vođenje razgovora o porodičnom životu i omiljenim aktivnostima kao što su: hobi, sport, muzika i sl., • objašnjavanje osnovnih učenja islama, • spontano korištenje engleskog jezika prilikom upoznavanja ljudi i uobičajeno pismeno komuniciranje preko <i>e-mail</i> poruka i razmjerne pisama s prijateljima; pisanje kratke biografije, 		

	<ul style="list-style-type: none"> • proširivanje postojećih i stjecanje novih vještina u razgovoru o mjestima i vremenskim prilikama, • praćenje intervjeta i vođenje telefonskih razgovora, • putovanja; stjecanje iskustava na putovanjima i traženje informacija od turističkih agencija, • vođenje jednostavnih razgovora o svjetski poznatim historijskim ličnostima i ljudima značajnim u historiji Bosne i Hercegovine, • razmjena mišljenja o knjigama i filmovima i vlastito pripovijedanje, slušanje i čitanje različitih priča te pisanje priče na osnovu slika, • mogućnost razgovora o načinu ishrane, fizičkoj rekreativnosti i zdravom životu, • spremnost da se razumiju intervjuji, dijalazi i prate i opisuju različiti sportovi. 				
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Gradivo u trećem razredu podesno je za korelaciju sa gradivom iz Bosanskog jezika, Arapskog jezika, Povijesti islama, Ahlaka, Fikha, Akaida i Osnova informatike.				
Tematske jedinice	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: center;">Naziv programskih sadržaja za nastavne oblasti</th> <th style="text-align: center;">Sati</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="text-align: center;">I tematska cjelina/oblast: <i>Gramatičko gradivo</i></td> <td></td> </tr> </tbody> </table> <p>I TENSES AND VERB FORMS: revision of tenses, review of different forms, passive and active voice:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Present tenses: • Present simple, • Present continuous, • Present perfect, • Present perfect continuous. • Past tenses: • Past simple, • Past continuous, • Past perfect, • Past perfect continuous. • Future tenses, • Present simple, • Present continuous, • Be going to, • Future simple, • Future continuous, • Future perfect, • Time clauses, • Use of continuous (progressive) and perfective tenses and their verb forms. <p>II MODAL VERBS AND EXPRESSIONS – revision,</p>	Naziv programskih sadržaja za nastavne oblasti	Sati	I tematska cjelina/oblast: <i>Gramatičko gradivo</i>	
Naziv programskih sadržaja za nastavne oblasti	Sati				
I tematska cjelina/oblast: <i>Gramatičko gradivo</i>					

- Modals: must, may, may not, might, can't, could,
- Modal verbs of speculation about the present and the past (might know, might be, might have been),
- Modal verbs in the past: had to, used to, would, should/shouldn't, could/couldn't, was/were able to,
- Modal verbs of prohibition, permission, obligation and exemption: must, can, mustn't, needn't,
- Modal verbs of obligation and necessity: must, have to,
- Modal verbs of lack of obligation/necessity: needn't, do not have to, do not need to, needn't have done,
- Other uses of modal verbs for weak obligation and advice, ability, possibility, predictions for the future, intentions and spontaneous decisions, typical behaviour or habit in the present and in the past.

III ADJECTIVES

- Personality adjectives,
- Opinion adjectives,
- Comparatives and superlatives,
- Irregular comparative and superlative forms,
- Compound adjectives.

IV ADVERBS

- Adverbs of manner,
- Adverbs of time and frequency,
- Adverbs of place and direction,
- Modifiers.

V PREPOSITIONS

- Prepositions after adjectives,
- Prepositions after verbs and nouns,
- Prepositions in fixed expressions,
- Prepositions in informal sentences,
- Prepositions with passive forms,
- Prepositions in phrases,
- Prepositions in compound words,
- Prepositions ending a clause or sentence.

VI PRONOUNS

- Personal pronouns (nominative case and accusative case),
- Compound personal pronouns (myself, yourself, himself, herself, ourselves, yourselves, themselves) – emphatic and reflexive use,
- Possessive pronouns (mine, yours, his, hers, ours, yours, theirs),
- Reciprocal pronouns (each other, one another),
- Indeterminate pronouns (some-, any-, no-, every-),
- Relative pronouns – revision,
- The pronouns one and you (=anyone).

VII NOUNS AND WORD FORMATION

- Countable nouns – revision,
- Uncountable nouns – revision,
- Common expressions used with uncountable nouns,
- Confusing nouns (profits/benefits, career/course, clothes/dresses, fathers/parents, and etc.),
- Wordbuilding,
- Compound words,
- Regular and irregular plural of nouns and special cases.

VIII DETERMINERS: revision

- A lot of, lots (of),
- Many, much,
- More, most,
- Some, any (of),
- A/an/the (articles + no article),
- The other, the second, the another,
- All,
- Possessives: my, your, his, her, its, our, their,
- Demonstratives: this/that, these/those.

IX RELATIVE CLAUSES

- Types of relative clauses – revision,
- Defining relative clauses,
- Non-defining relative clauses,
- Co-ordinate relative clauses,
- Reduced relative clauses.

	<p>X VERB PATTERNS</p> <ul style="list-style-type: none"> • Infinitives vs. -ing and -ed forms, • Verbs + -ing form: adore, avoid, consider, enjoy, finish, hate, like love, and etc. – revision, • Verbs + infinitive: afford, agree, choose, decide, help, expect, manage, would like/prefer/love, and etc. – revision, • Verbs which take both forms and change a meaning (e.g. stop) – revision, • Uses of present and past participles in tenses – revision. 	
	<p>XI CONDITIONALS</p> <ul style="list-style-type: none"> • Third conditional (If + Past perfect, would/could/might have + past participle), • Mixed conditionals. 	
	<p>XII MULTI-PART VERBS</p> <ul style="list-style-type: none"> • Two-word verbs and three-word verbs, • Verbs with prepositions, • Verbs with and without object, • Multi-part verbs with get, take, and etc. 	
	<p>XIII IDIOMATIC LANGUAGE, PROVERBS AND FIXED PHRASES</p> <ul style="list-style-type: none"> • Idiomatic expressions, • Fixed phrases, • Abbreviations, • Proverbs. 	
	<p>XIV LINKING WORDS</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sequence linkers, • Reason and purpose, • So and such, • Either ...or, neither ... nor, • Linking with participles. 	
	<p>XV PUNCTUATION</p> <ul style="list-style-type: none"> • Punctuation in formal and informal writing. 	
	II tematska oblast: Slušanje	

	<p>U dijalozima, kojih ima dosta u ovoj fazi nastave, učenici stječu samopouzdanje i vještine komuniciranja na engleskom jeziku koje mogu primijeniti u praktičnim situacijama van učionice.</p> <p>Kao i u prethodnim razredima učenici slušaju različite vrste govornika u raznim situacijama, intervjuima i sve više aktivno učestvuju u govornim vježbama na satu.</p> <p>Za konsolidaciju gradiva i provjeru novostečenih znanja koristi se rješavanje niza različitih tipova zadataka kao što su: prepoznavanje opisa ljudi – <i>matching description and people</i>, uočavanje razlika između slušanih i čitanih tekstova – <i>finding discrepancies between reading and listening texts</i>, diktat – <i>dictation</i>, provjera predvidljivosti – <i>checking predictions</i>, ubacivanje izostavljenog sadržaja – <i>gap fills</i> i dr.</p> <p>Slušanje obuhvata sljedeće teme:</p> <ul style="list-style-type: none"> • edukacija, • život u školi i na univerzitetu, • organizacija vremena, • posao/zanimanja, • vještine pregovaranja, • moderne tehnologije, • nauka i umjetnost, • politika i ekonomija. 	
III tematska oblast: Čitanje		

	<p>Kratki tekstovi koji se nude učenicima najčešće predstavljaju razne vrste pisama (uključujući i elektronsku poštu), opise mjesta i ponude turističkih agencija, biografije velikih naučnika, slikara i književnika, historijska mjesta i ličnosti, legende i priče, stihove koje mladi slušaju u muzičkim djelima, kazivanja o štetnim navikama i zdravom životu, ishrani, bavljenju rekreacijom i sportom.</p> <p>U obradi ovih tekstova učenici rješavaju raznolike tipove zadataka. Najčešće se koriste poređenja slika i pasusa teksta – <i>matching paragraphs with pictures</i>, spajanje pasusa sa temama – <i>matching paragraphs with topics</i>, pretkazivanje – <i>prediction</i>, popunjavanje tabele – <i>table completion</i>, pitanja s ponuđenim odgovorima tačno/netačno – <i>true/false questions</i>, čitanje zbog specifičnih informacija – <i>reading for specific information</i>, dopuna u bilješkama – <i>notes</i>, čitanje radi provjere tačnosti ili netačnosti informacije – <i>reading for accuracy or false information</i>.</p> <p>Čitanje obuhvata sljedeće teme:</p> <ul style="list-style-type: none"> • edukacija/obrazovanje/vrednovanje/akademski zvanja, • radni uslovi, prava i obaveze, • transport/putovanja, • umjetnost i književnost, • politika i ekonomija, • teme iz vjere i islamske tradicije Bošnjaka i Bosne i Hercegovine.
	<p>IV tematska oblast: Govor</p> <p>Vođenje razgovora i izlaganje svojih ideja na engleskom jeziku je jedan od najvažnijih praktičnih ciljeva. U sredinama gdje se koriste inozemni udžbenici u kojima nema sadržaja o Bosni i Hercegovini zadatak je nastavnika da u sklopu obrađivane tematike pomaže učenicima da govore o sebi i zbivanjima u svojoj zemlji.</p> <p>Za vježbe usmenog izražavanja i razvijanje govorne strategije treba koristiti raznovrsne zadatke u usmenoj komunikaciji kao što su različite uloge u davanju i pribavljanju informacija – <i>roleplay</i>, analize i uopćeno opisivanje – <i>survey</i>, popunjavanje praznina sa informacijama koje nedostaju – <i>information gap activity</i>, kazivanje priča i bajki – <i>storytelling</i>, samostalnog izlaganja pred razredom – <i>presentation to class</i>, vođenje telefonskih razgovora – <i>phone calls</i>, i dr.</p> <p>Govor obuhvata sljedeće teme:</p> <ul style="list-style-type: none"> • davanje informacija, • razgovor o obrazovnim sistemima/ocjenjivanju/napredovanju, • intervju, • posao/zanimanja, • umjetnost i književnost,

	<ul style="list-style-type: none"> • politika i ekonomija, • vjerske teme, • BiH/značajni pojedinci/geografija i sl. <p style="text-align: center;">V tematska oblast: <i>Pisanje</i></p> <p>Ranije uvedeno pisanje dobiva na značenju u pisanim komuniciranjima preko interneta – <i>e-mail</i>, razmjeni uobičajenih pisama i razglednica – <i>letters and postcards</i>, davanju opisa mjesta, ljudi – <i>description of people and places</i>, sastavljanja anketa, brošura – <i>questionnaire, brochures</i>, biografija – <i>biographies</i>, izvještaja – <i>reports</i> i usmjerenih priča – <i>guided stories</i>. Samostalno pisano izražavanje je na nešto višoj ravni u svim oblicima u odnosu na prethodnu školski godinu.</p> <p>Pisanje se manifestira kao kreativna aktivnost u funkciji ostvarivanja što uspješnije komunikacije među učenicima i njihovim priateljima van škole. Time se nameću strategije razvijanja ideje – <i>thinking of ideas</i>, pripreme – <i>preparation</i> i sastavljanje bilješki za pisani sastav – <i>writing notes</i>, razrade ideja – <i>organising ideas</i>, te preciznije korištenje znakova interpukcije – <i>punctuation</i>.</p> <p>Pisanje obuhvata sljedeće teme:</p> <ul style="list-style-type: none"> • formalni i neformalni oblici: pismo/e-mail, • eseji, • pisanje i prepričavanje događaja, • pisanje izvještaja, novinskih članaka, • pismo žalbe i dr. 	
Ukupno:	70	
Odgajno- obrazovni ishodi učenja	<p style="text-align: center;">I tematska oblast: <i>Gramatičko područje</i></p> <p>Učenik će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razlikovati i upotrebljavati različita glagolska vremena, • razlikovati različite upotrebe modalnih glagola, • pravilno upotrebljavati pridjeve i priloge unutar rečenične strukture, • imenovati vrste imenica i zamjenica, • upotrebljavati odnosne klauze, • pravilno koristiti različite glagolske oblike, • objasniti tipove uslovnih rečenica i dr. <p style="text-align: center;">II tematska oblast: <i>Slušanje</i></p> <p>Učenik može da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tumači slušani sadržaj, • razumije standardni govor, uživo ili snimljen o poznatim i nepoznatim temama, • koristi strategije slušanja razvijajući pozitivan stav prema aktivnom slušanju, • razumije TV-vijesti i programe o aktuelnim zbivanjima, • koristi se vokabularom, jezičkim strukturama i zakonitostima, 	

	<ul style="list-style-type: none"> • procjenjuje specifičnosti izgovora slušanog sadržaja, • primjenjuje tehnike traženja informacija, • koristi strategije davanja savjeta, • organizira informacije i objašnjava procese.
	<p style="text-align: center;">III tematska oblast: Čitanje</p> <p>Učenik će moći da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • čita s razumijevanjem različite vrste tekstova, • primjenjuje strategije čitanja, • primjenjuje strategije u tumačenju nepoznatih riječi, • razumije izvještaje i članke koji se odnose na savremene teme, • analizira jezičke strukture u kontekstu, • čita pravilno koristeći se znakovima interpunkcije i intonacijom, • istražuje lingvistiku i kulturu stranog sadržaja.
	<p style="text-align: center;">IV tematska oblast: Govor</p> <p>Učenik može da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • govori u skladu s osnovnim odlikama govornog jezika, • primjenjuje standardne jezičke izraze i kulturni govor, • izgrađuje vještina govora koristeći komunikacijske strategije, • primjenjuje pravila i norme sporazumijevanja poštujući druge kulture, • komparira i diskutuje o slikama, • primjenjuje govor u društvenom kontekstu.
	<p style="text-align: center;">V tematska oblast: Pisanje</p> <p>Učenik može da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • primjenjuje jezičke zakonitosti, • piše jasne i detaljne tekstove i opise stvarnih i izmišljenih događaja, • piše esej s razrađenom strukturom, • primjenjuje i razvija vokabular, • piše funkcionalne tekstove u svrhu efikasne komunikacije, • razvija književni jezik i jezičku pismenost, • obogaćuje vokabular, koristi se rječnikom i informacijsko-komunikacijskim tehnikama.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	Očekuje se da će učenik ovladati gramatičkim strukturama i jezičkim zakonitostima. Učenik će moći čitati s razumijevanjem različite vrste tekstova, govoriti u skladu s osnovnim odlikama govornog jezika, te pisati jasne i detaljne tekstove i opise stvarnih i izmišljenih događaja.
Metode izvođenja nastave	Predavanje, rad u paru, demonstriranje, debata, dijaloške grupe, projekat, kvizovi/testovi, igre uloga, dramatizacija, priče, izvještavanje, mentorsko vođenje, igra i sl.
Oblici rada	Individualni i individualizirani oblici rada, grupni oblici rada, rad u parovima, frontalni oblik rada i praktični rad

Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<p>Strategije učenja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • učenici treba da budu odgovorni i aktivni kada uče jezik, • uputiti učenike da primjenjuju različite radne metode i strategije učenja tipične za učenje jezika, • skretati pažnju učenicima da nadoknađuju praznine u znanju korištenjem različitih metoda, • uputiti učenike da samostalno koriste udžbenike, rječnike, gramatike i drugu literaturu iz oblasti usvajanja stranih jezika. <p>Didaktičko-metodičke upute:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dinamičnost i kreativnost, • favoriziranje interaktivnog i grupnog rada, • podsticanje inicijative učenika, • obogaćivanje nastave elementima igre, ritma i dramatizacije, • unošenje civilizacijskih i interkulturoloških elemenata, • upotreba savremenih tehničkih sredstava, • stalno ohrabruvanje i podsticanje učenika na samostalno učenje, • analiziranje teškoća u procesu učenja, • podsticanje učenika na vrednovanje vlastitih dostignuća kao i dostignuća drugih. 						
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenici su obavezni da prisustvuju nastavi i budu aktivni sudionici nastavnog procesa. Učenici se upućuju na samostalno proučavanje literature, saradničko i mentorsko učenje. Učenici čitaju lektiru i pišu eseje, ZOT-ove, pismene zadaće i seminarske radove.						
Metode provjere znanja sa strukturonim ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p>Tehnike ocjenjivanja</p> <p>Provjeravanje i ocjenjivanje učenika vrši se kontinuiranim praćenjem aktivnosti na satima, prilikom individualnog i rada u parovima i grupama. Provjeravanje znanja je sastavni dio nastave i treba po mogućnosti da se obavlja na svakom satu. Cilj provjeravanja znanja je da učenik dobije povratnu informaciju o svom radu, ali i da nastavnik sagleda uspješnost metoda svog rada. Radi uspješnijeg i objektivnijeg ocjenjivanja preporučuju se češće i kraće provjere znanja putem testova, kontrolnih zadataka, pismenih vježbi, prezentacija i usmenog ispitivanja nakon svake obrađene nastavne jedinice uz prethodno jasno obrazložen cilj provjere. Na osnovu rezultata provjere nastavnik se vraća unazad, ako je potrebno usporava tempo i prilagođava metode rada.</p> <p>Opće tehnike ocjenjivanja</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th data-bbox="462 1799 822 1888">Usmeno provjeravanje znanja</th> <th data-bbox="822 1799 1113 1888">Pisano provjeravanje znanja</th> <th data-bbox="1113 1799 1394 1888">Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="430 1888 822 2019">Usmeni ispit Izlaganja i prezentacije</td> <td data-bbox="822 1888 1113 2019">Školski pismeni zadatak ZOT</td> <td data-bbox="1113 1888 1394 2019">Seminarski radovi Debate</td> </tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Usmeni ispit Izlaganja i prezentacije	Školski pismeni zadatak ZOT	Seminarski radovi Debate
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja					
Usmeni ispit Izlaganja i prezentacije	Školski pismeni zadatak ZOT	Seminarski radovi Debate					

		Kvizovi	Aktivnost na satu Blic provjere Eseji
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici i priručnici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Udžbenik koji je propisao Osnivač ili nadležno ministarstvo, 2.Rječnik engleskog jezika, 3.Gramatika engleskog jezika. <p>LEKTIRA: Učenici čitaju tekstove i skraćene verzije djela iz svjetske književnosti s naglaskom na književna djela koja potiču s engleskog govornog područja. Učenici čitaju jednu lektiru u polugodištu (knjiga ili duža priča po izboru predmetnog nastavnika).</p>		

Engleski jezik IV razred

ENGLESKI JEZIK			Šifra predmeta:
Razred: četvrti (IV)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 60 ili 64 nastavna sata	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	U četvrtom razredu, učenici će raditi na konsolidaciji već usvojenih strategija i jezičkih vještina i njihovom proširivanju na nove strukture, čime se posjepšuje proces učenja.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<ul style="list-style-type: none"> Neprekidno izgrađivanje pozitivnih stavova prema učenju jezika, Pomoć učenicima u izvršavanju komunikativnih zadataka veće složenosti te stjecanje učeničkog povjerenja i samopouzdanja u raznolikim komunikativnim situacijama, Korištenje zadacima tipa <i>rješavanja problema</i> radi održavanja pažnje učenika, Uvođenje novih leksičkih osnova i brojnih jezičkih struktura i funkcija, Personalizacija jezika specifičnim zadacima i optimalno korištenje jezičkih kompetencija učenika koje im omogućavaju da govore o sebi i izlažu vlastita mišljenja. 		
Ciljevi predmeta	<ul style="list-style-type: none"> Razvijanje sposobnosti konverzacije kod učenika o različitim temama i razmjena informacija o narodima i jezicima u raznim zemljama s različitim kontinenata, gdje značajno mjesto zauzima Bosna i Hercegovina, zemlje islamskog svijeta, te zemlje engleskog govornog područja, Opisivanje geografskih karakteristika regija koje su učenici već upoznali u nastavi engleskog jezika, Razgovori o porodičnom životu i aktivnostima kao što su: hobi, sport, muzika i sl., Pouzdano vladanje engleskim jezikom u rješavanju praktičnih zadataka u svakodnevnom životu i savremeno pismeno komuniciranje <i>e-mailom</i> i razmjenom klasičnih pisama s prijateljima i poznanicima, izrada različitih pisanih izvještaja, brošura, instrukcija, davanja mišljenja i opisivanja ljudi, njihovih svakodnevnih aktivnosti, hobija i sl., Vođenje telefonskih razgovora, praćenje intervjeta i vođenje dijaloga, Putovanja – stjecanje iskustava na putovanjima i traženje informacija od turističkih agencija, Sposobnost da se razumiju intervjeti, dijalozi i prate i opisuju različiti sportovi. 		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Gradivo u četvrtom razredu podesno je za korelaciju sa gradivom iz Bosanskog jezika, Arapskog jezika, Povijesti islama, Ahlaka, Fikha, Akaida i Osnova informatike.		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice		Sati
	I tematska oblast: <i>Gramatičko gradivo</i>		

	<p>I - TENSES AND VERB FORMS: revision of tenses, review of different forms, passive and active voice:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Present tenses, • Past tenses, • Future tenses. <p>II MODAL VERBS AND EXPRESSIONS – revision,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Modals: must, may, may not, might, can't, could, • Modal verbs of speculation about the present and the past (might know, might be, might have been), • Modal verbs in the past: had to, used to, would, should/shouldn't, could/couldn't, was/were able to, • Modal verbs of prohibition, permission, obligation and exemption: must, can, mustn't, needn't, • Modal verbs of obligation and necessity: must, have to, • Modal verbs of lack of obligation/necessity: needn't, do not have to, do not need to, needn't have done, • Other uses of modal verbs for weak obligation and advice, ability, possibility, predictions for the future, intentions and spontaneous decisions, typical behaviour or habit in the present and in the past. <p>IV ADVERBS – revision</p> <p>V PREPOSITIONS – revision</p> <ul style="list-style-type: none"> • Position, order and direction of prepositions, • Prepositions after verbs and nouns, • Prepositions in phrases, • Prepositions in compound words, • Prepositions ending a clause or sentence. <p>VI CONDITIONALS</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zero conditional (If + Present simple, present simple), • First conditional (If + Present simple, will/won't + infinitive), • Unless - used in first and zero conditionals, • Second conditional (If + Past simple, would/could/might + infinitive), • Third conditional (If + Past perfect, would/could/might have + past participle), • Mixed conditionals.
--	--

VII EMPHATIC STRUCTURES

- Wish,
- Should
- Ought to,
- If only.

VIII REPORTING – revision

- Reported questions and orders,
- Reported statements and questions,
- Impersonal report structures.

IX VERB PATTERNS

- Infinitives vs. -ing and -ed forms,
- Verbs + -ing form: adore, avoid, consider, enjoy, finish, hate, like love, and etc. – revision,
- Verbs + infinitive: afford, agree, choose, decide, help, expect, manage, would like/prefer/love, and etc. – revision,
- Verbs which take both forms and change a meaning (e.g. stop) – revision,
- Passive infinitives and gerunds,
- The passive: verbs with two objects; with say, know, and etc.,
- Verbs patterns: used to, be used to, get used to, and see/hear/watch/notice somebody do something,
- Participle clauses.

X MULTI-PART VERBS: conversation and written language

- Verbs with prepositions,
- Verbs with and without an object,
- Multi-part verbs with different meanings,
- Multi-part verbs with fixed expressions.

XI IDIOMATIC LANGUAGE, PROVERBS AND FIXED PHRASES

- Idiomatic expressions,
- Fixed phrases,
- Abbreviations in contemporary English,
- Proverbs.

	<p>XII LINKING WORDS AND EXPRESSIONS</p> <ul style="list-style-type: none"> • Formal linkers – revision, • Reason and purpose – review, • Reason and result, • Concession and contrast, • Condition. <p>XIII QUESTION TAGS – revision</p> <p>XIV TYPES OF SENTENCES</p> <p>XV PRONUNCIATION</p> <ul style="list-style-type: none"> • Word stress – revision, • Consonant and vowel sounds/spelling, • Strong and tentative suggestions, • Politeness, • Mood, • Assimilation and elision, • Emphatic stress, • Stress in multi-part words, • Shifting word stress. <p>XVI PUNCTUATION</p> <ul style="list-style-type: none"> • Revision of the punctuation marks. <p>XVII EXTENTION</p> <ul style="list-style-type: none"> • British and American English. 	
	<p>II tematska oblast: Slušanje</p> <p>Učenici slušaju različite vrste govornika u raznim situacijama: dijalozima, monolozima, telefonskim razgovorima, informativnim tekstovima, opisivanjima, praćenju kviza na radiju i televiziji, intervjuima, i stječu sve više samopouzdanja i praktičnih znanja za aktivno učešće u govornim aktivnostima na satu i van škole.</p> <p>Vještina slušanja i razumijevanja govora (<i>listening</i>) razvija se rješavanjem niza različitih tipova zadataka. Najčešće se koristi kao izvor specifičnih informacija – <i>listening for specific information</i>, prepoznavanje opisa ljudi – <i>matching description and people</i>, uočavanje razlika između slušanih i čitanih tekstova – <i>finding discrepancies between reading and listening texts</i>, diktat – <i>dictation</i>, provjera predvidljivosti – <i>checking predictions</i> i ubacivanje izostavljenog sadržaja – <i>gap fills</i>.</p>	

	<p>Slušanje obuhvata sljedeće teme:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sport, • ishrana, • ekonomija, • prirodne nepogode, • dobrotvorna društva, • statistika, • savremena tehnologija, • nauka i naučna dostignuća, • književnost i umjetnost. • debate u medijima. 	
	III tematska oblast: Čitanje	
	<p>Učenici obrađuju raznovrsne zanimljive tekstove iz odabrane literature, časopisa i novina, elektronske pošte – <i>e-mail</i> i lektire – <i>graded readers</i>, gdje rješavaju različite tipove zadataka.</p> <p>Kao i u prethodna tri razreda, u prezentaciji nove građe i njenoj konsolidaciji, uspješni oblici rada su poređenja slika i pasusa teksta – <i>matching paragraphs with pictures</i>, spajanja pasusa s temama – <i>matching paragraphs with topics</i>, pretkazivanje – <i>prediction</i>, popunjavanje tabela – <i>table completion</i>, pitanja sa ponuđenim odgovorima tačno/netačno – <i>true/false questions</i>, čitanje zbog specifičnih informacija – <i>reading for specific information</i>, dopuna u bilješkama – <i>notes</i>, čitanje radi provjere tačnosti ili netačnosti informacije – <i>reading for accuracy or false information</i>.</p> <p>Čitanje obuhvata sljedeće teme:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zdravlje i ishrana, • ekonomija i <i>fundraising</i> (priklapljanje sredstava u dobrotvorne svrhe), • zdravlje i oboljenja, • savremena tehnologija, • novinski članci o aktualnim temama, • teme koje se tiču sadržaja islamskog područja (iz predmeta Akaid, Fikh, Hadis, Povijest islama, Ahlak), • Bosna i Hercegovina. 	
	IV tematska oblast: Govor	
	<p>Jedan od najvažnijih praktičnih ciljeva učenja stranog jezika je vođenje razgovora i izlaganje vlastitih ideja. Nastavnici su obavezni pomagati učenicima da u sklopu obrađivane tematike budu u stanju govoriti o sebi i zbivanjima u svojoj zemlji.</p> <p>Raznovrsni zadaci se koriste za vježbe usmenog izražavanja i razvijanja gorovne strategije u usmenoj komunikaciji kao što su različite uloge u davanju i pribavljanju informacija - <i>roleplays</i>, kazivanje opisa ljudi – <i>describing people</i>,</p>	

	<p>usmena anketa – <i>questionary</i>, davanje instrukcija i objašnjenja – <i>giving instructions and explaining</i>, popunjavanje praznina s informacijama koje nedostaju – <i>information gap</i>, kazivanje raznih priča i bajki – <i>storytelling</i>, vođenje telefonskih razgovora – <i>phone calls</i> i samostalno izlaganje pred razredom – <i>presentation to class</i>.</p> <p>Govor obuhvata sljedeće teme:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vještine pregovaranja i saradnje, • razgovori o sportu, • muzika, • poznate ličnosti, • prirodne katastrofe, • zdravlje, bolesti, ishrana, • savremena tehnologija, • mediji, • islamske teme. 	
	V tematska oblast: Pisanje	
	<p>Pisanje je važna aktivnost u ostvarivanju uspješne komunikacije među učenicima i njihovim poznanicima širom svijeta. Ovim se razvijaju strategije razmišljanja o idejama – <i>thinking of ideas</i>, pripreme – <i>preparation</i> i sastavljanje bilješki za pisani sastav – <i>writing notes</i>, razrade ideja – <i>organising ideas</i>, preciznije korištenje znakova interpunkcije – <i>punctuation</i>.</p> <p>Rano uvođenje pisanja značajno je u pisanim komuniciranjima preko interneta – <i>e-mail</i>, razmjeni pisama i razglednica – <i>letters and postcards</i>, davanju opisa mjesta, ljudi – <i>description of people and places</i>, profila najpoznatijih javnih ličnosti, glumaca, muzičara, sportista i sl. – <i>star profile</i>, sastavljanja anketa, brošura – <i>questionnaire</i>, <i>brochures</i>, izvještaja – <i>reports</i> i davanja mišljenja o pojavama oko nas – <i>opinions</i>. Učenici demonstriraju pisanje – <i>writing</i> na nešto složenijem i višem nivou u svakom pogledu u odnosu na treći razred.</p>	
	<p>Pisanje obuhvata sljedeće teme:</p> <ul style="list-style-type: none"> • esej (<i>a for-and-against</i>) o ishrani/tehnologiji/zdravlju, itd., • kreiranje kampanje o zdravoj ishrani (i druge teme), • dobrotvorne organizacije i humanitarni rad, • savremene tehnologije, • izvještaji o provedenoj kampanji, • analiza knjige, • znamenite ličnosti iz povijesti islama i historije BiH. 	
	Ukupno:	60
Odgajno- obrazovni ishodi	<p style="text-align: center;">I tematska oblast: Gramatičko gradivo</p> <p>Učenik će:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razlikovati sadašnja, prošla i buduća glagolska vremena, 	

učenja	<ul style="list-style-type: none"> • objasniti razliku između glagolskih vremena i upoređivati različite glagolske oblike, • upotrebljavati modalne glagole, • upotrebljavati prijedloge i priloge u pisanom i govornom obliku, • konstruirati rečenicu u svim tipovima uslovnih rečenica, • klasificirati glagole, • upotrebljavati idiome, fraze i dr.
	II tematska oblast: Slušanje
	<p>Učenik će moći da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tumači slušani sadržaj, • koristi se strategijama slušanja razvijajući pozitivan stav prema aktivnom slušanju, • primjenjuje vokabular, jezičke strukture i zakonitosti, • procjenjuje specifičnosti izgovora slušanog sadržaja, • primjenjuje tehnikе traženja informacija, • koristi se strategijama davanja savjeta, • organizira informacije i objašnjava procese.
	III tematska oblast: Čitanje
	<p>Učenik može da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • čita s razumijevanjem različite vrste tekstova, • primjenjuje strategije čitanja, • koristi se strategijama u tumačenju nepoznatih riječi, • analizira jezičke strukture u kontekstu, • čita pravilno koristeći znakove interpunkcije i intonaciju, • istražuje lingvistiku i kulturu stranog sadržaja.
	IV tematska oblast: Govor
	<p>Učenik može da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • govori u skladu s osnovnim odlikama govornog jezika, • primjenjuje standardne jezičke izraze i kulturni govor, • izgrađuje vještina govora primjenjujući komunikacijske strategije, • primjenjuje pravila i norme sporazumijevanja poštujući druge kulture, • komparira i diskutuje o slikama, • primjenjuje govor u društvenom kontekstu.
	V tematska oblast: Pisanje

	<p>Učenik će moći da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • primjenjuje jezičke zakonitosti, • primjenjuje i razvija vokabular, • piše funkcionalne tekstove u svrhu efikasne komunikacije, • razvija književni jezik i jezičku pismenost, • obogaćuje vokabular, upotrebljava rječnik i informacijsko-komunikacijske tehnologije.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	Očekuje se da će učenik ovladati gramatičkim strukturama, strategijama slušanja i interpretiranja teksta. Cilj je razvoj sposobnosti za analizu jezičke strukture u kontekstu, osposobljavanje za koristištenje standardnim jezičkim izrazima i kulturnim govorom, te pisanje funkcionalnih tekstova u cilju efikasne komunikacije.
Metode izvođenja nastave	Predavanje, rad u paru, demonstriranje, debata, dijaloške grupe, projekat, kvizovi/testovi, igre uloga, dramatizacija, priče, izvještavanje, mentorsko vođenje, igra i sl.
Oblici rada	Individualni i individualizirani oblici rada, grupni oblici rada, rad u parovima, frontalni oblik rada i praktični rad
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<p>Strategije učenja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • učenici treba da budu odgovorni i aktivni kada uče jezik, • uputiti učenike da koriste različite radne metode i strategije učenja tipične za učenje jezika, • skretati pažnju učenicima da nadoknađuju praznine u znanju korištenjem različitih metoda, • uputiti učenike da samostalno koriste udžbenike, rječnike, gramatike i drugu literaturu iz oblasti usvajanja stranih jezika. <p>Didaktičko-metodičke upute:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dinamičnost i kreativnost, • favoriziranje interaktivnog i grupnog rada, • podsticanje inicijative učenika, • obogaćivanje nastave elementima igre, ritma i dramatizacije, • unošenje civilizacijskih i interkulturoloških elemenata, • upotreba savremenih tehničkih sredstava, • stalno ohrabruvanje i podsticanje učenika na samostalno učenje, • analiziranje teškoća u procesu učenja, • podsticanje učenika na vrednovanje vlastitih dostignuća kao i dostignuća drugih.
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	<p>Učenici su obavezni prisustovati nastavi i biti aktivni sudionici nastavnog procesa. Učenici se upućuju na samostalno proučavanje literature, saradničko i mentorsko učenje. Učenici čitaju lektiru i pišu eseje, ZOT-ove, pismene zadaće i seminarske radove.</p> <p style="text-align: right;">Tehnike ocjenjivanja</p>

Metode provjere znanja sa strukturuom ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p>Provjeravanje i ocjenjivanje učenika vrši se kontinuiranim praćenjem aktivnosti na satovima, prilikom individualnog i rada u parovima i grupama. Provjeravanje znanja je sastavni dio nastave i treba po mogućnosti da se obavlja na svakom satu. Cilj provjeravanja znanja je da učenik dobije povratnu informaciju o svom radu, ali i da nastavnik sagleda uspješnost metoda svog rada. Radi uspješnijeg i objektivnijeg ocjenjivanja preporučuju se češće i kraće provjere znanja putem testova, kontrolnih zadataka, pismenih vježbi, prezentacija i usmenog ispitivanja nakon svake obrađene nastavne jedinice uz prethodno jasno obrazložen cilj provjere. Na osnovu rezultata provjere nastavnik se vraća unazad, ako je potrebno usporava tempo i prilagođava metode rada.</p>		
Opće tehnike ocjenjivanja			
	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja
	Usmeni ispit Izlaganja i prezentacije	Školski pismeni zadatak ZOT Kvizovi	Seminarski radovi Debate Aktivnost na satu Blic provjere Eseji
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici i priručnici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Udžbenik koji je propisao Osnivač ili nadležno ministarstvo, 2. Rječnik engleskog jezika, 3. Gramatika engleskog jezika. <p>LEKTIRA: Učenici čitaju tekstove i skraćene verzije djela iz svjetske književnosti s naglaskom na književna djela koja potiču s engleskog govornog područja. Učenici čitaju jednu lektiru u polugodištu (knjiga ili duža priča po izboru predmetnog nastavnika).</p>		

Engleski jezik – izborna nastava

Opće uvodne napomene

ENGLESKI JEZIK				Šifra predmeta:		
Nivo: Srednja škola		Broj sati sedmično	Broj sati godišnje	Ukupan broj sati u svim razredima	Status predmeta: izborni	
Razred	I			130 / 134		
	II					
	III	2	70		Izborni	
	IV	2	60 / 64		Izborni	
Opis nastavnog predmeta	<p>Engleski jezik je četverogodišnji predmet u medresama kao obavezni predmet, a kao izborni predmet učenici ga izučavaju u trećem i četvrtom razredu. Gramatičko gradivo i adekvatan rad na izgovoru, u svim razredima, odnosno na svim nivoima, u skladu su sa svjetskom praksom učenja engleskog jezika u srednjim školama tipa gimnazije – <i>Grammar school</i> na kontinentalnom dijelu Evrope, odnosno <i>High school (Comprehensive secondary school)</i> u drugim sredinama.</p>					
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Engleski jezik jedan je od najrasprostranjenih jezika na svijetu. Engleskim jezikom se, kao maternjim, služi više od 330 miliona ljudi, dok su procjene da se ovim jezikom služi preko 1.500.000.000 ljudi na svim kontinentima. Stečena znanja iz engleskog jezika pružaju mogućnost interakcije i komunikacije s ljudima širom svijeta, te učešća na međunarodnim konferencijama, debatama i sl., pružaju priliku da svršenici medrese studiraju na internacionalnim univerzitetima u našoj zemlji, ali i u inostranstvu, omogućavaju pristup literaturi na engleskom jeziku bez obzira na to koja naučna oblast je upitanju, te pružaju velike mogućnosti pri zaposlenju – kako u našoj zemlji, tako i u inozemstvu.</p>					
Ciljevi predmeta	<p>Ciljevi predmeta su:</p> <ol style="list-style-type: none"> da se učenik osposobi za govornu i pismenu komunikaciju o različitim temama iz svakodnevnog i vjerskog života, da se osposobi za korištenje engleskim jezikom u svrhu sticanja znanja i vještina iz drugih predmeta/naučnih područja, da se učenik upozna s kulurološkim karakteristikama zemalja engleskog govornog područja, čime će kod sebe razviti toleranciju, a istovremeno uvažavati i njegovati vlastitu kulturu i tradiciju, da se kod učenika razvije sposobnost kritičkog mišljenja i zaključivanja, da se učenik osposobi za samostalno učenje i korištenje različitih izvora, da učenik ovlada različitim metodama i strategijama učenja stranog jezika, da se kod učenika razvije sposobnost povezivanja sa stečenim znanjima iz drugih predmeta. 					
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<p>Bosanski jezik, Arapski jezik, Osnovi informatike, Ahlak, Akaid, Fikh, Povijest islama, Hadis, Tefsir</p>					

Ishodi učenja na nivou predmeta	<p>Učenici će moći da:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. analiziraju, upoređuju te upotrebljavaju gramatička pravila u slušanju, čitanju, govoru i pisanju, 2. čitaju te analiziraju duže tekstove pri čitanju, 3. slušaju duži tekst i analiziraju njegov sadržaj, 4. govore duži planirani/neplanirani tekst koristeći se složenim jezičkim strukturama, 5. pišu duže tekstove na zadanu temu koristeći se složenim jezičkim strukturama.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jezička kompetencija – podrazumijeva poznавање izgovora i intonације, leksike, gramatike i pravopisa; 2. Komunikacijska kompetencija na stranom jeziku – podrazumijeva korištenje vlastitim jezičkim repertoarom u skladu s kontekstom i svrhom komunikacijske situacije; 3. Interkulturnalna jezička kompetencija – podrazumijeva razumijevanje i komuniciranje među govornicima engleskog jezika različitog kulturnoškog porijekla; 4. Samostalnost u ovladavanju jezikom – podrazumijeva da učenik planira, organizira, prati i vrednuje svoje učenje, da se koristi informacijama iz različitih izvora i medija te stalno unapređuje svoje komunikacijske i prezentacijske vještine; 5. Sociolingvistička kompetencija – podrazumijeva razvijanje svijesti i razumijevanja sociokulturalnih i međukulturalnih pravila i normi upotrebe stranog jezika te razvijanje odgovarajućih strategija za komunikaciju, interpretaciju i korištenje poruka u skladu s ovim pravilima i normama; 6. Informatička pismenost (informacijska, medijska, tehnološka) – podrazumijeva primjenu moderne tehnologije u svrhu razvijanja kreativnosti i inovativnosti; 7. Samoinicijativa i poduzetnička kompetencija – podrazumijeva upravljanje projektima i timski rad; 8. Kulturna svijest – podrazumijeva poznавање najznačajnijih kulturnih dostignuća, uključujući i pop-kulturu, cijenjenje umjetničkog rada i kulturnih događaja; uvažavanje i uživanje u umjetničkim djelima i izvedbama i razvijanje osjećaja za lijepo; 9. Kreativna i produktivna kompetencija – podrazumijeva razvijanje kreativnosti i potrebe za izražavanjem te osjećaj za estetske vrijednosti.
Očekivane vrijednosti koje će učenici usvojiti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Razvijanje ljubavi prema stranim jezicima, ali i prema bosanskom jeziku; 2. Poznavanje, razumijevanje i uvažavanje drugih kultura, kao i razvijanje ljubavi prema vlastitoj tradiciji i kulturi; 3. Razvijanje svijesti o vlastitim mogućnostima i o vlastitim jakim i slabim stranama, stilovima učenja, inteligencijama kao i sposobnosti identifikovanja vlastitih potreba radi primjene vlastitih strategija i procedura u procesu učenja; 4. Razvijanje poduzetničkog, timskog i takmičarskog duha; 5. Razvijanje samostalnosti u učenju i radu, kao i samokritičnosti u učenju i ocjenjivanju; 6. Razvijanje ljubavi i osjećanja prema umjetnosti i estetici.

Profil i stručna sprema nastavnika	Nastavu iz predmeta Engleski jezik izvodi lice sa završenim najmanje <i>VII stepenom</i> stručne spreme studija visokog obrazovanja u trajanju od najmanje <i>četiri studijske godine</i> , odnosno završenim <i>drugim ciklusom</i> studija, s najmanje <i>300 ECTS bodova</i> , s akademskom titulom i stručnim zvanjem: <ul style="list-style-type: none"> • profesor engleskog jezika i književnosti, • magistar/master engleskog jezika i književnosti. Prednost imaju kandidati sa završenom medresom.
---	---

Engleski jezik III razred – izborna nastava

ENGLESKI JEZIK			Šifra predmeta:
Razred: treći (III)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: izborni
Kratak opis nastavnog predmeta	<p>Engleski jezik se kao izborni predmet izučava u trećem i četvrtom razredu, dok je u redovnoj nastavi zastupljen u svim razredima.</p> <p>Gramatičko gradivo i adekvatan rad na izgovoru, u svim razredima, odnosno na svim nivoima su u skladu sa svjetskom praksom učenja engleskog jezika u srednjim školama tipa gimnazije – <i>Grammar school</i> u kontinentalnom dijelu Evrope, odnosno <i>High school (Comprehensive secondary school)</i> u drugim sredinama. Sadržaji koji se obrađuju na izbornoj nastavi prilagođeni su B2+ jezičkom nivou, uvode se „Use of English“ zadaci, a u vježbama slušanja/čitanja/govora i pisanja zastupljeni su i vjerski sadržaji.</p>		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Engleski jezik jedan je od najrasprostranjenih jezika na svijetu. Njime se, kao maternjim, služi više od 330 miliona ljudi, dok su procjene da se njime služi preko 1.500.000.000 ljudi na svim kontinentima. Stečena znanja iz engleskog jezika pružaju mogućnost interakcije i komunikacije s ljudima širom svijeta, te učešća na međunarodnim konferencijama, debatama i sl., pružaju priliku da učenici medrese studiraju na internacionalnim univerzitetima u našoj zemlji, ali i u inozemstvu, omogućavaju pristup literaturi na engleskom jeziku, bez obzira na to koja naučna oblast je u pitanju, te pružaju velike mogućnosti pri zaposlenju – kako u našoj zemlji, tako i van nje.</p>		
Ciljevi predmeta	<p>Ciljevi predmeta su:</p> <ol style="list-style-type: none"> da se učenik osposobi za govornu i pismenu komunikaciju o različitim temama iz svakodnevnog i vjerskog života, da se osposobi za korištenje engleskim jezikom u svrhu sticanja znanja i vještina iz drugih predmeta/naučnih područja, da se upozna s kulturološkim karakteristikama zemalja engleskog govornog područja, čime će kod sebe razviti toleranciju, a istovremeno uvažavati i njegovati vlastitu kulturu i tradiciju, da se kod učenika razvije sposobnost kritičkog mišljenja i zaključivanja, da se osposobi za samostalno učenje i korištenje različitih izvora, da ovlada različitim metodama i strategijama učenja stranog jezika, da se kod učenika razvije sposobnost povezivanja sa stečenim znanjima iz drugih predmeta. 		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<p>Bosanski jezik, Arapski jezik, Osnovi informatike, Ahlak, Akaid, Fikh, Povijest islama, Hadis</p>		
Tematske jedinice	<p>Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice</p> <p>I tematska cjelina/oblast: GRAMMAR – GRAMATIČKO GRADIVO</p>		Sati

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Verb patterns: <ul style="list-style-type: none"> - Transitive and intransitive verbs, - Verbs that can be both transitive and intransitive, 2. Noun Phrase : <ul style="list-style-type: none"> - Noun + noun, - Noun + 's + noun, - Noun + preposition + noun, 3. Modals (advanced features): <ul style="list-style-type: none"> - Permission, - Theoretical possibility, - Weak obligation, - Strong obligation, - Lack of obligation, - Prohibition, - Deduction, - Ability, 4. The Present, Past and Future Continuous Tenses v. Perfect Continuous <ul style="list-style-type: none"> - Difference in meanings through the pairs of sentences, - Verbs that are rarely used in the continuous tenses, 5. Articles: <ul style="list-style-type: none"> - The zero article, - A/an/the, 6. Relative clauses/Pronouns, 7. Cleft sentences, 8. Gerund v. Infinitive, 9. Conditionals (revision and advanced forms), 10. Inversion (leaving out if) <ul style="list-style-type: none"> - If + happen to/should, - Supposing/Imagine, - If + was/were to, - If + will/would, 11. Future forms (revision and advanced features) : <ul style="list-style-type: none"> - Future Continuous, - Future Perfect, - Future to express assumption (about to, on the point of), - Future to refer to the next moment (are to), - Future to indicate an informal arrangement (is due to). 	
	II tematska cjelina/oblast: VOCABULARY	
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Deducing from context, 2. Choosing a dictionary, 3. Word formation: suffixes and prefixes, 4. Suffixes that make nouns from adjectives and verbs, and verbs from adjectives, 5. Adverbs of manner, 	

	<p>6. Words with similar meaning (a custom, a habit, a tradition), 7. Expressions with carry, 8. Compound adjectives Similes (like/as ... as) Noun collocations (with of), 9. Collocations Language of gender.</p>	
	III tematska cjelina/oblast: ENGLISH IN USE	
	<p>1. Error correction - 'Grammar word', - Extra word, - Typical spelling mistakes, - Typical punctuation mistakes, 2. Sentence transformation, 3. Gapped text - Reading the stem, - Listening out for the key words, - Choosing the correct option, 4. Word formation, 5. Register transfer.</p>	
	IV tematska cjelina/oblast: LISTENING	
	<p>1. Interviews - Summarise in a few words, - Sentence completion, - Listening for specific information, 2. Conversations, 3. Multiple choice; Sentence completion, 4. Messages (leaving messages on answerphones and receiving answerphone messages), 5. Radio programme, 6. Songs, 7. Note taking. Učenici slušaju i razumiju autentičan tekst i iz njega razdvajaju glavne ideje od sporednih, razumiju samu bit ili slušajući tragaju za specifičnom informacijom. Autentični tekstovi su raznovrsni: proglaši, radioemisije, pjesme, telefonske poruke, razgovori, predavanja, intervjui, sastanci i sl. Učenici prave zabilješke tokom slušanja.</p>	
	V tematska cjelina/oblast: WRITING	
	<p>1. Drafting: Writing reference, 2. Information sheet, 3. Informal/formal letter, 4. Thank you note, 5. Letter of complaint,</p>	

	<p>6. Review Report,</p> <p>7. Article Notes/Messages,</p> <p>8. Review,</p> <p>9. Opinion essay,</p> <p>10. For-and-against essay.</p> <p>Učenici se izražavaju pisanom riječju na više načina. Pišu formalno i neformalno pismo – kao što je aplikacija za posao ili e-mail pisan prijatelju, te pišu novinske članke ili duže eseje.</p>	
	VI tematska cjelina/oblast: SPEAKING	
	<p>1. Storytelling-Tell a story according to the given pictures,</p> <p>2. Speaking for a minute without interruption as a reaction to different set of pictures,</p> <p>3. Giving opinion,</p> <p>4. A problem solving task,</p> <p>5. Language of speculation.</p> <p>Učenici imaju mnogo govorne prakse, kako u redovnim textbook aktivnostima, tako i na satima diskusije, prezentacije, debate i sl. Njihov govorni engleski jezik je tečan i prilično precizan. Njihov izgovor je jasan, uz mogućnost upotrebe što raznovrsnijih gramatičkih struktura.</p>	
	VII tematska cjelina/oblast: READING	
	<p>1. Multiple choice/matching,</p> <p>2. Reading the questionnaire,</p> <p>3. Skimming the text Clichés,</p> <p>4. Gapped text (extracted paragraphs),</p> <p>5. Compulsory reading (Two to four books a year - graded readers).</p> <p>Učenici znatno brže čitaju i razumiju pročitani tekst. Prilikom učenja nastavnici bi trebalo da se koriste raznim pisanim materijalima, kao što su: novinski članci, enciklopedije, brošure, književna djela, pjesme i sl. Nastavnici bi također trebalo da uvedu raznolike tipove zadataka, kao što su matching prompts, finish sentences ili finding grammar mistakes.</p>	
Odgojno- obrazovni ishodi učenja	I tematska cjelina/oblast: GRAMMAR	
	<ul style="list-style-type: none"> • upotrebljavati sadašnja, prošla i buduća glagolska vremena, • objasniti razliku između glagolskih vremena i upoređivati različite glagolske oblike, • upotrebljavati modalne glagole i imenske sintagme, • razlikovati prijelazne od neprelaznih glagola, • upotrebljavati odnosne i uslovne rečenice, • primjenjivati različite tipove imenskih sintagmi, • konstruirati rečenice u svim tipovima uslovnih rečenica, 	

	<ul style="list-style-type: none"> • upotrebljavati oblike inverzije, • pravilno koristiti određeni / neodređeni član u rečenici, • razlikovati gerundske od infinitivnih kluaza.
	<p style="text-align: center;">II tematska cjelina/oblast: <i>Vocabulary</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • upotrebljavati sufikse i prefikse u tvorbi imenica od pridjeva i glagola, i glagola od pridjeva, • pravilno upotrebljavati priloge za način u rečenici, • koristiti se riječima sličnog značenja u različitim kontekstima, • upotrebljavati pridjevske složenice i kolokacijske izraze u pisanom i govornom obliku,
	<p style="text-align: center;">III tematska cjelina/oblast: <i>English in use</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • koristiti stečena znanja iz gramatike i vokabulara u rješavanju različitih zadataka, kao što su: ispravi grešku, transformiši rečenicu, dopuni tekst, tvorba riječi, i sl.
	<p style="text-align: center;">IV tematska cjelina/oblast: <i>Listening</i></p>
	<p>Učenik će moći da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tumači slušani sadržaj, • primjenjuje strategije slušanja razvijajući pozitivan stav prema aktivnom slušanju, • upotrebljava vokabular, jezičke strukture i zakonitosti, • procjenjuje specifičnosti izgovora slušanog sadržaja, • primjenjuje tehnike traženja informacija.
	<p style="text-align: center;">V tematska cjelina/oblast: <i>Writing</i></p>
	<p>Učenik će moći da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • primjenjuje jezičke zakonitosti, • primjenjuje i razvija vokabular, • piše funkcionalne tekstove u svrhu efikasne komunikacije, • razvija književni jezik i jezičku pismenost, • obogaćuje vokabular, upotrebljava rječnik i informacijsko-komunikacijske tehnologije.
	<p style="text-align: center;">VI tematska cjelina/oblast: <i>Speaking</i></p>
	<p>Učenik može da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • govori u skladu s osnovnim odlikama govornog jezika, • primjenjuje standardne jezičke izraze i kulturni govor, • izgrađuje vještina govora uz primjenu komunikacijske strategije, • primjenjuje pravila i norme sporazumijevanja poštujući druge kulture, • primjenjuje govor u društvenom kontekstu.
	<p style="text-align: center;">VII tematska cjelina/oblast: <i>Reading</i></p>

	<p>Učenik može da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • čita s razumijevanjem različite vrste tekstova, • primjenjuje strategije čitanja, • primjenjuje strategije u tumačenju nepoznatih riječi, • analizira jezičke strukture u kontekstu, • čita pravilno koristeći znakove interpunkcije i intonaciju.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jezička kompetencija, 2. Komunikacijska kompetencija na stranom jeziku, 3. Interkulturnala jezička kompetencija, 4. Samostalnost u ovladavanju jezikom, 5. Sociolingvistička kompetencija, 6. Informatička pismenost (informacijska, medijska, tehnološka), 7. Samoinicijativa i poduzetnička kompetencija, 8. Kulturna svijest , 9. Kreativna i produktivna kompetencija.
Metode izvođenja nastave	Predavanje, rad u paru, demonstriranje, debata, dijaloške grupe, projekat, kvizovi/testovi, igre uloga, dramatizacija, priče, izvještavanje, mentorsko vođenje, igra i sl.
Oblici rada	Individualni i individualizirani oblici rada, grupni oblici rada, rad u parovima, frontalni oblik rada, praktični rad
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<p>Strategije učenja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • učenici treba da budu odgovorni i aktivni kada uče jezik, • uputiti učenike da se koriste različitim radnim metodama i strategijama učenja tipičnim za učenje jezika, • skretati pažnju učenicima da nadoknađuju praznine u znanju korištenjem različitih metoda, • uputiti učenike da samostalno upotrebljavaju udžbenike, rječnike, gramatike i drugu literaturu iz oblasti usvajanja stranih jezika. <p>Didaktičko-metodičke upute:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dinamičnost i kreativnost, • favoriziranje interaktivnog i grupnog rada, • podsticanje inicijative učenika, • obogaćivanje nastave elementima igre, ritma i dramatizacije, • unošenje civilizacijskih i interkulturnoških elemenata, • upotreba savremenih tehničkih sredstava, • stalno ohrabrivanje i podsticanje učenika na samostalno učenje, • analiziranje teškoća u procesu učenja, • podsticanje učenika na vrednovanje vlastitih dostignuća kao i dostignuća drugih.
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenici su obavezni da prisustvuju nastavi i budu aktivni sudionici nastavnog procesa. Upućuje ih se na samostalno proučavanje literature, saradničko i mentorsko učenje. Učenici čitaju lektiru i pišu eseje, ZOT-ove i seminarske radove.

Metode provjere znanja sa strukturom ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje- vrednovanje postignuća)	Tehnike ocjenjivanja (različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja)		
	Opće tehnike ocjenjivanja		
	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja
	Usmeni ispit Izlaganja i prezentacije	Školski pismeni zadatak ZOT Kvizovi	Seminarski radovi Debate Aktivnost na satu Blic provjere Eseji
Udžbenici i literatura	Udžbenici, priručnici i web-stranice: <ol style="list-style-type: none"> 1. Udžbenik preporučen od Osnivača i/ili nadležnog ministarstva, 2. English-English dictionary; English-Bosnian dictionary, 3. Gramatika engleskog jezika, 4. Internet: www.teachingenglish.org.uk, www.englishclub.com/teach, www.onestopenglish.com www.examenglish.com, www.macmillaneducationeverywhere.com 		
NAPOMENA:	Nastavne teme treba da imaju i sadržaje iz vjerskih predmeta (Akaid, Fikh, Ahlak, Povijest islama, Hadis itd.), zastupljene u sve četiri jezičke vještine (slušanje, govor, čitanje i pisanje), u vidu slušanja/gledanja raznih predavanja na engleskom jeziku, debata i prezentacija, čitanja štiva iz tih oblasti i pisanja sastava.		

Engleski jezik IV razred – izborna nastava

ENGLESKI JEZIK			Šifra predmeta:
Razred: četvrti (IV)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 60/64	Status: izborni
Kratak opis nastavnog predmeta	Engleski jezik se kao izborni predmet izučava u trećem i četvrtom razredu, dok je u redovnoj nastavi zastavljen u svim razredima. Gramatičko gradivo i adekvatan rad na izgovoru u svim razredima, odnosno na svim nivoima, u skladu su sa svjetskom praksom učenja engleskog jezika u srednjim školama tipa gimnazije – <i>Grammar school</i> u kontinentalnom dijelu Evrope, odnosno <i>High school (Comprehensive secondary school)</i> u drugim sredinama. Sadržaji koji se obrađuju na izbornoj nastavi prilagođeni su B2+ jezičkom nivou, uvode se „Use of English“ zadaci, a u vježbama slušanja/čitanja/govora i pisanja zastupljeni su i vjerski sadržaji.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Engleski jezik jedan je od najrasprostranjenih jezika na svijetu. Njime se, kao maternjim jezikom, služi više od 330 miliona ljudi, dok su procjene da se ovim jezikom služi preko 1.500.000.000 ljudi na svim kontinentima. Stečena znanja iz engleskog jezika pružaju mogućnost interakcije i komunikacije s ljudima širom svijeta, te učešća na međunarodnim konferencijama, debatama i sl., pružaju priliku da učenici medrese studiraju na internacionalnim univerzitetima u našoj zemlji, ali i u inozemstvu, omogućavaju pristup literaturi na engleskom jeziku bez obzira na to koja naučna oblast je upitanju, te pružaju velike mogućnosti pri zaposlenju – kako u našoj zemlji, tako i u inozemstvu.		
Ciljevi predmeta	<p>Ciljevi predmeta su:</p> <ol style="list-style-type: none"> da se učenik osposobi za govornu i pismenu komunikaciju o različitim temama iz svakodnevnog i vjerskog života, da se osposobi za korištenje engleskim jezikom u svrhu sticanja znanja i vještina iz drugih predmeta/naučnih područja, da se učenik upozna s kulturnoškim karakteristikama zemalja engleskog govornog područja, čime će kod sebe razviti toleranciju a istovremeno uvažavati i njegovati vlastitu kulturu i tradiciju, da se kod učenika razvije sposobnost kritičkog mišljenja i zaključivanja, da se osposobi za samostalno učenje i korištenje različitih izvora, da učenik ovlada različitim metodama i strategijama učenja stranog jezika, da se kod učenika razvije sposobnost povezivanja sa stečenim znanjima iz drugih predmeta. 		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Bosanski jezik, Arapski jezik, Osnovi informatike, Ahlak, Akaid, Fikh, Povijest islama, Hadis, Tefsir		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice		Sati

	I tematska cjelina/oblast: GRAMMAR – GRAMATIČKO GRADIVO	
	<p>I Substitution/Ellipsis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Avoid repeating a word or expression with it, one, do, there, • that, so, neither, not, • Leaving out words in order to avoid repetition – ellipsis, <p>II Hypothetical meaning</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wish + Past Simple, • Wish + would, • Wish + could, • Wish + Past Perfect, • If only, • It's time, • I'd rather, • Suppose as What if?, <p>III Verb patterns</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verbs followed by the -ing, • Verbs followed by the infinitive form, <p>IV Reported Speech (revision and advanced features)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Impersonal reporting structures suggested, recommended, • explained, believed, <p>V Emphasis,</p> <p>VI Revision of tenses,</p> <p>VII It as preparatory subject/object</p> <ul style="list-style-type: none"> • Making comparisons, <p>VIII Relative clauses (advanced features)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Defining relative clause, • Non-defining relative clause, <p>IX Linking words (firstly, therefore, however),</p> <p>X Emphasis with inversion,</p> <p>XI Making questions – revision,</p> <p>XII Passive Voice (revision and advanced features),</p> <p>XIII Participle clauses,</p> <p>XIV Quantifiers,</p> <p>XV Have/get something done.</p>	
	II tematska cjelina/oblast: VOCABULARY	
	<ul style="list-style-type: none"> • Word + preposition, • Commonly confused words (childish/childlike, lie/lay, imply/infer), • Synonyms Word formation: prefixes and suffixes, • Expressions with make/get/keep/gain/resolve, • Words from other languages, • Expressive description, • Adverbials expressing attitude, • Expressions with take, • Phrasal verbs, 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Text-referring words, • Idiomatic language of talking/communication. 	
	III tematska cjelina/oblast: ENGLISH IN USE	
	<ul style="list-style-type: none"> • Register transfer, • Multiple-choice cloze, • Error correction – extra word, • Gapped text. 	
	IV tematska cjelina/oblast: LISTENING	
	<ul style="list-style-type: none"> • Note taking, • Song – word prediction, • Tales – Matching the extracts with the correct topics, • Multiple matching, • Brief summary, • Slušanje i razumijevanje govora – listening, <p>Učenici slušaju i razumiju autentičan tekst iz raznih dijelova engleskog govornog područja, te uočavaju većinu detalja. Prepoznaju stavove i načine iznošenja nečijeg mišljenja. Prate duža izlaganja te vode precizne zabilješke.</p>	
	V tematska cjelina/oblast: WRITING	
	<ul style="list-style-type: none"> • Leaflet, • Competition entry, • Brochure, • Report, • What makes a good, • Curriculum Vitae, • Different types of correspondence, • Giving advice in a short article, • E-mail message, • Statement of objectives, • Memo, • An information sheet, • Pismeno izražavanje – writing. <p>Učenici se izražavaju pisanom riječju u više registara. Primjenjuju oblike formalnog i neformalnog izražavanja, s lakoćom određuju kojem registru pripada zadati pisani tekst, te ga oponašaju stilom i upotrebom jezika.</p>	
	VI tematska cjelina/oblast: SPEAKING	
	<ul style="list-style-type: none"> • Discussion about various quotations, • Language of speculation, 	

	<ul style="list-style-type: none"> Comparing and contrasting (appearance/contrast/qualifier), Language of approximation, Agreeing to disagreeing, Improving a short term memory, Expressing uncertainty, Sounding interested, Collaboration and negotiation, Presentations. <p>Učenici se koriste širokom lepezom izraza i jezičkih struktura, te biraju tačan vokabular, kako bi izrazili svoje ideje, stavove i mišljenja. S lakoćom vode dijalog s drugim učenicima ili nastavnicima, te primjenjuju svoje stečeno umijeće u pravim životnim situacijama.</p>	
	VII tematska cjelina/oblast: READING	
	<ul style="list-style-type: none"> Skimming the text, Clichés, Gapped text (extracted paragraphs), Quick reading - quick decision (gapped text), Compulsory reading (Two to four books a year - graded readers), Čitanje i razumijevanje teksta – reading. <p>Učenici bez teškoća čitaju i razumiju različite pisane materijale. Prilikom učenja nastavnici će se koristiti raznim pisanim materijalima, kao što su: novinski članci, enciklopedije, brošure, književna djela, pjesme i sl. Učenici identificiraju gramatičke strukture unutar pisanog teksta, prilagođavaju pisani tekst određenim zahtjevima, te transformiraju tekst u skladu s potrebama.</p>	
Odgojno- obrazovni ishodi učenja	I tematska cjelina/oblast: GRAMMAR	
	<ul style="list-style-type: none"> upotrebljavati sadašnja, prošla i buduća glagolska vremena, objasniti razliku između glagolskih vremena i upoređivati različite glagolske oblike, upotrebljavati izraze sa I wish / if only, i sl., upotrebljavati odnosne rečenice, upotrebljavati pasivne rečenice, pravilno upotrebljavati veznike i kvantifikatore, upotrebljavati participske rečenice, upotrebljavati oblike inverzije i naglašavanja, pretvarati direktnе u indirektnе rečenice u svim oblicima, razlikovati gerundske od infinitivnih glagolskih oblika. 	
	II tematska cjelina/oblast: Vocabulary	

	<ul style="list-style-type: none"> • upotrebljavati sufikse i prefikse u tvorbi sinonima, • pravilno upotrebljavati priloge za izražavanje stava u rečenici, • koristiti se izrazima s make/ get/keep/gain/resolve i take, • upotrebljavati frazne glagole i idiomatske izraze u komunikaciji, • razlikovati izraze poput childlike/childish, lie/lay, imply/infer i sl.
	III tematska cjelina/oblast: English in use
	<ul style="list-style-type: none"> • koristiti se stečenim znanjima iz gramatike i vokabulara u rješavanju različitih zadataka, kao što su: ispravi grešku, transformiraj rečenicu, dopuni tekst, tvorba riječi, i sl.
	IV tematska cjelina/oblast: Listening
	<p>Učenik će moći da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tumači služani sadržaj, • primjenjuje strategije slušanja razvijajući pozitivan stav prema aktivnom slušanju, • primjenjuje vokabular, jezičke strukture i zakonitosti, • procjenjuje specifičnosti izgovora slušanog sadržaja, • primjenjuje tehnike traženja informacija.
	V tematska cjelina/oblast: Writing
	<p>Učenik će moći da:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. primjenjuje jezičke zakonitosti, 2. primjenjuje i razvija vokabular, 3. piše funkcionalne tekstove u svrhu efikasne komunikacije, 4. razvija književni jezik i jezičku pismenost, 5. obogaćuje vokabular, koristi rječnik i informacijsko-komunikacijske tehnologije.
	VI tematska cjelina/oblast: Speaking
	<p>Učenik može da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • govori u skladu s osnovnim odlikama govornog jezika, • upotrebljav standardne jezičke izraze i kulturni govor, • izgrađuje vještinu govora koristeći se komunikacijskim strategijama, • primjenjuje pravila i norme sporazumijevanja poštujući druge kulture, • primjenjuje govor u društvenom kontekstu.
	VII tematska cjelina/oblast: Reading
	<p>Učenik može da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • čita s razumijevanjem različite vrste tekstova, • primjenjuje strategije čitanja, • primjenjuje strategije u tumačenju nepoznatih riječi, • analizira jezičke strukture u kontekstu, • čita pravilno upotrebljavajući znakove interpunkcije i intonaciju.
Očekivane kompetencije koje će učenici	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jezička kompetencija, 2. Komunikacijska kompetencija na stranom jeziku, 3. Interkulturnalna jezička kompetencija,

razviti	<ol style="list-style-type: none"> 4. Samostalnost u ovladavanju jezikom, 5. Sociolingvistička kompetencija, 6. Informatička pismenost (informacijska, medijska, tehnološka), 7. Samoinicijativa i poduzetnička kompetencija, 8. Kulturna svijest, 9. Kreativna i produktivna kompetencija. 			
Metode izvođenja nastave	Predavanje, rad u paru, demonstriranje, debata, dijaloške grupe, projekat, kvizovi/testovi, igre uloga, dramatizacija, priče, izvještavanje, mentorsko vođenje, igra i sl.			
Oblici rada	Individualni i individualizirani oblici rada, grupni oblici rada, rad u parovima, frontalni oblik rada, praktični rad			
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<p>Strategije učenja:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. učenici treba da budu odgovorni i aktivni kada uče jezik, 2. uputiti učenike da primjenjuju različite radne metode i strategije učenja tipične za učenje jezika, 3. skretati pažnju učenicima da nadoknađuju praznine u znanju primjenom različitih metoda, 4. uputiti učenike da samostalno koriste udžbenike, rječnike, gramatike i drugu literaturu iz oblasti usvajanja stranih jezika. <p>Didaktičko-metodičke upute:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. dinamičnost i kreativnost, 2. favoriziranje interaktivnog i grupnog rada, 3. podsticanje inicijative učenika, 4. obogaćivanje nastave elementima igre, ritma i dramatizacije, 5. unošenje civilizacijskih i interkulturoloških elemenata, 6. upotreba savremenih tehničkih sredstava, 7. stalno ohrabruvanje i podsticanje učenika na samostalno učenje, 8. analiziranje teškoća u procesu učenja, 9. podsticanje učenika na vrednovanje vlastitih dostignuća kao i dostignuća drugih. 			
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenici su obavezni da prisustvuju nastavi i budu aktivni sudionici nastavnog procesa. Učenici se upućuju na samostalno proučavanje literature, saradničko i mentorsko učenje. Učenici čitaju lektiru i pišu eseje, ZOT-ove i seminarske radove.			
Metode provjere znanja sa strukturu ocjene (smjernice za praćenje,	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja (različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja)</p> <p style="text-align: center;">Opće tehnike ocjenjivanja</p> <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 40%;">Usmeno provjeravanje znanja</td> <td style="width: 30%;">Pisano provjeravanje znanja</td> <td style="width: 30%;">Ostale tehnike ocjenjivanja</td> </tr> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja		

ocjenjivanje-vrednovanje postignuća	Usmeni ispit Izlaganja i prezentacije	Školski pismeni zadatak ZOT Kvizovi	Seminarski radovi Debate Aktivnost na satu Blic provjere Eseji
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici, priručnici i web-stranice:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Udžbenik preporučen od Osnivača i/ili nadležnog ministarstva 2. English-English dictionary; English-Bosnian dictionary 3. Gramatika engleskog jezika 4.Internet: www.teachingenglish.org.uk, www.englishclub.com/teach, www.onestopenglish.com www.examenglish.com, www.macmillaneducationeverywhere.com 		
Dodatne napomene: pristup realizaciji nastave	<p>Pristup realizaciji nastave je složen i iziskuje rad vrijednog, stručno sposobljenog i savjesnog nastavnika. Ovo je prvi i osnovni uvjet koji se mora ispuniti da bi se, uz kreiranje normalnog ambijenta za učenje stranog jezika i nabavku tehničkih pomagala, mogli ostvariti vrhunski rezultati u nastavi u skladu s postavljenim ciljevima i zadacima. U učenju jezika važni su svi segmenti koji vode uspješnoj komunikaciji među ljudima. Zapaženu ulogu u odvijanju kvalitetne nastave imaju spoznajno-komunikacijski, multimedijalni i interdisciplinarni pristup, praćeni primjenom savremenih metodoloških postupaka i potrebne tehničke opreme. Gramatičko gradivo i adekvatan rad na izgovoru, u svim razredima, odnosno na svim nivoima, treba da budu u skladu sa svjetskom praksom učenja engleskog jezika u srednjim školama tipa gimnazije – Gymnasium u kontinentalnom dijelu Evrope, odnosno High school (Comprehensive secondary school) u drugim sredinama. Za realizaciju nastave u vezi s pitanjem plana i programa predviđen je fond od po 3 školska sata sedmično u I i II razredu godišnje, što iznosi 105 sati, te po 2 sata u III i IV razredu, što iznosi 70 sati u III i 60, odnosno 64 sata u četvrtom razredu. Engleski (izučavan kao drugi strani jezik) u grupi izbornih predmeta po ličnom izboru učenika u III i IV razredu po 2 sata sedmično – godišnje 70 sati u III i 60, odnosno 64 sata u četvrtom razredu.</p> <p>Potrebno je oko osam nastavnih sati godišnje za izradu i korekcije dvije školske pismene zadaće – written assignments i najmanje dva testa objektivnog tipa – progress tests kao elemente sistematske provjere znanja, odnosno utvrđivanja stepena napredovanja učenika. Potrebno je planirati i vrijeme za dobrovoljne prezentacije koje rado pripremaju napredni učenici na bazi pročitanih djela iz odabrane lektire s limitiranim brojem upotrijebljenih riječi u skladu s nivoom nastave koju pohađaju – graded readers, u svakom polugodištu bar po jednu priču, što iziskuje 2-4 školska sata. Satove engleskog jezika treba obogatiti i učiniti zanimljivijim i uz upotrebu nekoliko nastavnih jedinica priređenih u formi videoprezentacija odabralih u skladu s tematikom iz postojećeg nastavnog plana i programa za odgovarajuće nivoe učenja jezika (beginners, elementary, pre-intermediate, intermediate, & upper-intermediate); izbor kompatibilnih materijala iz sadržaja videokursa treba tražiti među adekvatnim izdanjima renomiranih izdavačkih kuća Cambridge, Oxford, i</p>		

Longman i koristiti ih uz prateće radne sveske (activity books) i nastavničke priručnike (teacher's manuals). Preostali nastavni sati su posvećeni radu s korištenjem odabranog osnovnog udžbenika i radnog priručnika za učenike koji je također opremljen audiovizuelnim sredstvima. Po potrebi, nastavnik se služi dodatnim materijalima koje sam priprema, donosi i dijeli na satu (handouts) i konkretnim predmetima koji se donose u prostoriju gdje se izvodi nastava ili su sastavni dio ambijenta dobro uređene i opremljene učionice – using real objects (realia) in the classroom. Prezentacija, uvježbavanje-utvrđivanje i usvajanje svih planiranih jezičkih sadržaja izvodi se primjenom najnovijih metodoloških iskustava. Obaveza je nastavnika da u okviru obrađivane tematike pripremi primjerene sadržaje o svojoj zemlji Bosni i Hercegovini i kao dodatni materijal na satu (handouts) stavi na raspolaganje učenicima u toku prezentacije novog gradiva; ovakva praksa će ublažiti nedostatak autentičnih i na faktičnom stanju priređenih i objavljenih publikacija ove vrste na književnom engleskom jeziku – in good English. Specifičnost ovog programa je i uvođenje sadržaja s islamskom tematikom. Maturanti medrese će biti u mogućnosti da na engleskom jeziku daju najosnovnije podatke o islamskom učenju. Kao stimulaciju za efikasnije praćenje nastave i učenje engleskog jezika preporučuje se da nastavnici, osim ocjenjivanja rada učenika, pomažu učenicima da korištenjem različite literature i metodoloških postupaka mogu povremeno sami "izmjeriti" svoje napredovanje u učenju.

C

DRUŠTVENO PODRUČJE

ISHODI UČENJA ZA DRUŠVENO PODRUČJE

Nakon realizacije odgojno-obrazovnog procesa iz društvenog područja učenici će moći:

1. Prepoznati i razumjeti temeljne pojmove, opće zakonitosti individualnog i društvenog razvoja i adekvatno ih upotrebljavati u govoru i pisanju;
2. Razlikovati i identificirati uzroke i posljedice društvenih pojava, te međuzavisnost pojava i procesa, kontinuiteta i promjena u razvoju društva;
3. Upoređivati pojedine oblike organiziranja i uređenja društva u različitim epohama i razumijevati na koji način dolazi do promjena u različitim društvenim i historijskim razdobljima;
4. Objasniti utjecaj pojedinaca, ideja i događaja na razvoj društva u prošlosti i sadašnjosti i pripremati se za aktivni doprinos u vremenu u kome će živjeti i djelovati;
5. Promatrati i pokazati sposobnosti uočavanja, formuliranja, analiziranja i rješavanja manje složenih problema;
6. Demonstrirati znanja o prirodnim resursima, njihovoj ograničenosti i održivosti korištenja u lokalnoj i široj zajednici;
7. Interpretirati ličnost u njenoj složenosti, interakcijskim odnosima, kulturološkim posebnostima i mjestom u savremenom svijetu;
8. Izgrađivati, razvijati i usvajati pozitivne karakterne osobine ličnosti, razvijati psihofizičke potencijale i sposobnosti samostalnosti, samopouzdanja, odgovornosti, kreativnosti i kritičkog mišljenja učenika, te afirmirati socijalne i kulturno-tradicijske vrijednosti;
9. Uočiti, analizirati i ukazati na važnost planiranja, pripremanja, organizacije i realizacije odgojno-obrazovnih sadržaja i dobara;
10. Primjenjivati različite metode istraživanja, analize i interpretacije rezultata istraživanja pojava na početnom nivou složenosti;
11. Razlikovati različite ideologije i njihov značaj u razvoju društvene strukture i razvijaju kompetencije vođenja dijaloga s drugim religijskim i ideološkim svjetonazorima;
12. Analizirati i kontekstualizirati osnovne pojmove i kategorije neophodne za razumijevanje društva kao globalne pojave u neprestanom kretanju, procesu i razvoju;
13. Primijetiti, kategorizirati i artikulirati različite životne situacije i probleme društvene sredine i različite oblike odnosa među ljudima;
14. Pamtiti, klasificirati i prezentirati znanja iz opće fizičke, regionalne i opće geografije, a posebno vrednovati karakteristike Bosne i Hercegovine i podsticati domoljublje;
15. Istražiti obilježja islamskog kulturno-civilizacijskog naslijeđa s aspekta konteksta, vremena i lokaliteta;
16. Utvrđivati, formulirati i planirati aktivnosti i projekte u vezi s njegovanjem kulture sjećanja na važne ličnosti, događaje i datume iz povijesti Bosne i Hercegovine, posebno sjećanja na period Agresije, odbrambenog rata i na žrtve Genocida;
17. Planirati i podsticati uspostavljanje ličnih i interkulturnih veza među ljudima, nezavisno od njihovog pola, rase, religijske pripadnosti ili uvjerenja;
18. Razviti svijesti o pripadnosti određenom vjerskom i nacionalnom identitetu i prostoru, uz odgovornost za svoje najbliže, za dom i porodicu, za svoj narod, njegovu duhovnost, tradiciju, jezik i rodnu grudu;
19. Čuvati i njegovati historijsko pamćenje, uključujući i kulturu sjećanja na žrtve Genocida, i svijest o specifičnom povjesnom iskustvu stečenom u multireligijskom i multietičkom okruženju u bosanskohercegovačkom i evropskom kontekstu, uz osposobljenost za življene u multikulturalnom svijetu, puno uvažavanje i toleranciju drugih naroda i njihovih kulturnih i duhovnih identiteta i otvorenost prema drugim kulturama.

11.

HISTORIJA

NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA HISTORIJA

Opće uvodne napomene

HISTORIJA					Šifra predmeta:
Nivo: Srednja škola		Broj sati sedmično	Broj sati godišnje	Ukupan broj sati u svim razredima	Status predmeta: Redovni i izborni
Razred	I II III IV	2 2 2 2	70 70 70 60	270/210	Redovni Redovni Izborni Izborni
Opis nastavnog predmeta	<p>Historija je društvena i humanistička nauka koja istražuje i proučava prošlost ljudskog društva. Ovaj nastavni predmet pomaže učenicima da ovladaju sposobnostima razumijevanja prošlosti čovjeka od njegovih najstarijih tragova do savremenosti. Nastavni predmet Historija proučavanje prošlosti temelji na dokazima prikupljenim iz historijskih izvora, na prosuđivanjima o važnosti događaja na osnovu utemeljenih i relevantnih izvora. Nastavni predmet Historija u većoj ili manjoj mjeri, ovisno o oblasti izučavanja, nastoji pokazati koncept povezanosti događaja iz prošlosti sa sadašnjosti. Ona prikazuje i proučava ekonomske, društvene, političke i kulturne odnose u prošlosti, kao i faze u kojima su se oni javljali, od postanka do našeg vremena.</p>				
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Uloga nastavnog predmeta Historija je da pruži šira naučna znanja o historijskim procesima razvoja. Značaj predmeta proizlazi iz pretpostavke da će učenici moći kritički promišljati i imati naučni pogled na ljudsku prošlost i savremeno doba. Korijeni svih društvenih stabilnosti i nestabilnosti dolaze iz poznavanja ili nepoznavanja prošlosti. S tim u vezi, osnovna uloga i značaj predmeta Historija proizlazi iz čuvene izreke da „nepoznavanje prošlosti vodi ka njenom neprestanom ponavljanju“.</p>				
Ciljevi predmeta	<p>Cilj predmeta Historija je upoznati prošlost, što je ključno za razumijevanje sadašnjosti i promišljanje o budućnosti. Učeći o vlastitoj zajednici i drugim kulturama i društvima, učenici razvijaju razumijevanje sila i procesa koji oblikuju lični i kolektivni identitet. Učeći historiju, učenici grade razumijevanje, kompetencije i vještine na osnovu koncepata koji su međusobno povezani, a to su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vrijeme i prostor, • uzroci i posljedice, • izvori istraživanja prošlosti, • kontinuitet i promjene, • interpretacija i perspektiva. <p>Koncept vremena i prostora je od ključne važnosti za razumijevanje prošlosti, jer bez hronološkog okvira ne mogu se razumjeti prošlost i sadašnjost, niti istražiti odnosi među događajima. Učenik treba da usvoji opći hronološki okvir, osnove računanja vremena, izgradi osjećaj za tok, slijed događaja, smjesti događaje, osobe i pojave u određeni historijski kontekst. On treba da razumije povijesne procese i njihov utjecaj na sadašnjost i budućnost. Konceptom uzroka i posljedica objašnjavaju se faktori koji su pridonijeli pojedinim historijskim događajima, pojavama i procesima i rezultatu tih zbivanja. Učenici treba da shvate zašto su se</p>				

	<p>događaji zbili baš tako kako jesu i zašto jedan događaj može imati višestruke uzroke i posljedice. Prikazom uzročno-posljedičnih veza, učenik razvija kritičko mišljenje. On razlikuje uzroke, povod i posljedice, uočava ih i shvata da se pisanje o prošlosti temelji na prepostavci važnosti uzroka i posljedica u izučavanju historije.</p> <p>Koncept izvora istraživanja prošlosti čini osnovu za razvoj kritičkog i kreativnog mišljenja kod učenika. Bitni su primarni i sekundarni izvori, koji uključuju formuliranje pitanja, pronaalaženje izvora i informacija, te odabir, analizu i interpretaciju prikupljenih informacija. Učenik treba da donosi zaključke na osnovu temeljnih argumenata i dokaza. On upoznaje, analizira i vrednuje različite vrste primarnih i sekundarnih izvora, objašnjava njihovo značenje u istraživanju prošlosti. Koncept kontinuiteta i promjena podrazumijeva shvatanje historije kao složene mješavine promjena i kontinuiteta. Obuhvata razumijevanje obilježja razdoblja koja se proučavaju, te promjena unutar tih razdoblja. Učenik na osnovu toga može objasniti karakteristična obilježja pojedinih historijskih razdoblja i razumije sam odnos između promjena i kontinuiteta.</p> <p>Koncept interpretacija i perspektiva učeniku treba da pomogne da tumači prošlost na osnovu historijskih izvora, ali da svoje znanje iznese u valjanoj interpretaciji, jer na taj način učenik objašnjava prošle događaje, procese i promjene. Učenik shvata da se prikazi prošlosti ne sastoje samo od činjenica nego i od načina interpretacije.</p> <p>Cilj svih ovih koncepata je stjecanje znanja o prošlosti, razvijanje vještina te razumijevanje stavova i međuljudskih odnosa koji proizlaze iz učenja historije.</p>
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<p>Nastavni predmet Historija izučava društveno-humanističko područje i zajedno s drugim područjima, međupredmetnim temama i predmetima podstiče razvoj specifičnih kompetencija učenika.</p> <p>Veza predmeta Historija se posebno ističe u korelaciji s predmetom Povijest islama, gdje daje vremenske i prostorne okvire djelovanja Božjih poslanika; s predmetom Geografija, gdje su mnoge teme i nastavne jedinice međusobno povezane, kao i demografski podaci; s Matematikom, u pogledu računanja vremena, tablica i dijagrama; s jezicima, u pitanju historije književnosti i jezika, kritičkog čitanja kad su u pitanju historijski izvori. Predmet Historija povezan je i s tehničkim i informatičkim područjem, u razvoju afirmativnog i odgovornog korištenja digitalnom pismenošću, jer učenik povezuje razvoj tehnologije s promjenama u prošlosti i postaje svjestan mogućih opasnosti u okviru tehnološkog razvoja. Naročito je Historija povezana s predmetom Demokratija i ljudska prava, jer u nastavi Historije učenici uče funkcioniranje demokratije i demokratskog društva i ljudskih prava općenito, što je sуштина učenja građanskog obrazovanja.</p> <p>Historija kao nastavni predmet podstiče aktivno učenje, vještine, analize i vrednuje različite vrste izvora, perspektiva i interpretacija. Međusobnom saradnjom, učenici iskazuju svoje inicijative i razvijaju vlastitu kreativnost.</p>
Ishodi učenja na nivou predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Učenik opisuje politička i kulturna zbivanja u određenom historijskom razdoblju. • Interpretira uzroke, tok i razvoj historijskih događanja. • Pravilno prosuđuje doprinos svih civilizacija razvoju čovječanstva s akcentom na islamski kulturno-civilizacijski doprinos. • Određuje načine kako se promjene u prošlosti manifestiraju u sadašnjosti.

	<ul style="list-style-type: none"> Analizira historijske događaje i ličnosti, upoređujući ih u istom ili različitim historijskim razdobljima. Ukazuje na ključna obilježja određenih historijskih razdoblja. Analizira obilježja društva u različitim historijskim razdobljima i međusobno ih upoređuje. Daje kritički osvrt o posljedicama historijskih događaja na razvoj društva i privrede i podatke iz određenih historijskih izvora. Označava historijske događaje na lenti vremena, znajući ključne odrednice. Povezuje historijske ličnosti s određenim događajima. Istražuje uzroke i posljedice određenog događaja. Upoređuje sadašnjost s prošlošću, procjenjujući posljedice. Donosi zaključke o prošlosti na osnovu podataka iz analiziranih historijskih izvora. Daje kritički osvrt o posljedicama historijskih događaja na razvoj društva i privrede. Procjenjuje različite historijske izvore i daje kritički osvrt. Tumači prošlost na osnovu historijskih izvora. Koristi se različitim načinima prikazivanja historijskog vremena i hronologije. Upoređuje pojedine oblike društva u različitim epohama. Razumijeva na koji način dolazi do promjena u različitim historijskim razdobljima.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> Shvata sadašnjost kao posljedicu prošlosti. Stiče sposobnost sagledavanja prošlosti u širem kontekstu vremena i koristi se konceptima vremena i prostora, uzroka i posljedica, kontinuiteta i promjena, izvora i istraživanja prošlosti, kao i perspektivom. Oblikuje vlastiti stav, otvoreno razgovara i raspravlja, ali uvažava različite perspektive i percepције o prošlosti koje nisu u kontradiktornosti s općim moralnim prihvaćenim stavovima o pitanjima holokausta ili genocida u Bosni i Hercegovini. Koristi se vještinama: postavlja pitanja o prošlosti, analizira izvore, dolazi do argumenata i iznosi rezultate svoje spoznaje. Koristi se znanjima i vještinama koje je stekao učeći o historiji. Na taj način će odgovorno djelovati u javnom životu u okviru Bosne i Hercegovine, Evrope i svijeta.
Očekivane vrijednosti koje će učenici usvojiti	<p>Historijski procesi treba da se posmatraju kroz univerzalne vrijednosti, a to su: istina, mir, saradnja, sloboda, odgovornost, jednakost, solidarnost, pravda, suživot. Sve navedene vrijednosti treba da budu prožete racionalnim umom razvijanjem historijske svijesti, potaknute razmišljanjem, spoznavanjem i istraživanjem prošlosti.</p> <p>Sve to učeniku treba da pomogne da razvije najvažniju vrijednost, a to je mijenjanje vlastite stvarnosti i djelovanje u njoj.</p>
Profil i stručna spreme nastavnika	<p>Nastavu iz predmeta Historija izvodi lice sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme studija visokog obrazovanja u trajanju od najmanje četiri studijske godine, odnosno završenim prvim ciklusom studija u trajanju od najmanje četiri godine, s najmanje 240 ECTS bodova, s akademskom titulom i stručnim zvanjem:</p> <ul style="list-style-type: none"> profesor/bachelor historije, magistar/master historije. <p>Prednost imaju kandidati sa završenom medresom.</p>

Historija I razred

HISTORIJA			Šifra predmeta:
Razred: prvi (I)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	Predmet Historija je društvena i humanistička nauka koja istražuje i proučava prošlost ljudskog društva. Ovaj nastavni predmet pomaže učenicima da ovladaju sposobnostima razumijevanja prošlosti čovjeka, od njegovih najstarijih tragova do savremenosti. Nastavni predmet Historija proučavanje prošlosti temelji na dokazima prikupljenim iz historijskih izvora, na prosudjivanjima o važnosti događaja na osnovu utemeljenih i relevantnih izvora. Nastavni predmet Historija u većoj ili manjoj mjeri, ovisno o oblasti izučavanja, nastoji pokazati koncept povezanosti događaja iz prošlosti sa sadašnjоšću. Ona prikazuje i proučava ekonomske, društvene, političke i kulturne odnose u prošlosti, kao i faze u kojima su se oni javljali, od postanka do našeg vremena.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Uloga nastavnog predmeta Historija jeste pružiti šira naučna znanja o historijskim procesima razoja. Značaj predmeta proizlazi iz pretpostavke da će učenici moći kritički promišljati i imati naučni pogled na ljudsku prošlost i savremeno doba. Nestabilnost u društvu često dolazi iz nepoznavanja prošlosti. Stoga u vezi, osnovna uloga i značaj predmeta Historija proizlazi iz čuvene izreke da „nepoznavanje prošlosti vodi ka njenom neprestanom ponavljanju“.		
Ciljevi predmeta	Cilj predmeta Historija je upoznavanje razvoja ljudskog društva u svjetskim, evropskim i bosanskohercegovačkim okvirima i spoznaja tokova i razvojnih puteva kojima je prolazilo čovječanstvo u različitim historijskim epohama. Učenik istražuje i objašnjava prošlost, koristeći se historijskim izvorima i rezultatima proučavanja historijske nauke, što podrazumijeva i razumijevanje koncepcata historijskog vremena i hronologije, kontinuiteta i promjena, uzročno-posljedičnih odnosa, kao i razlike unutar određenih vremenskih epoha i različitih društvenih zajednica.		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Nastavni predmet Historija izučava društveno-humanističko područje i zajedno s drugim područjima, međupredmetnim temama i predmetima podstiče razvoj specifičnih kompetencija učenika. Veza predmeta Historija se posebno ističe u korelaciji s predmetom Povijest islama, gdje daje vremenske i prostorne okvire djelovanja Božjih poslanika; s predmetom Geografija, gdje su mnoge teme i nastavne jedinice međusobno povezane, kao i demografski podaci; s Matematikom, u pogledu računanja vremena, tablica i dijagrama; s jezicima, u pitanju historije književnosti i jezika, kritičkog čitanja kad su u pitanju historijski izvori. Predmet Historija povezan je i s tehničkim i informatičkim područjem, u razvoju afirmativnog i odgovornog korištenja digitalnom pismenošću, jer učenik povezuje razvoj tehnologije s promjenama u prošlosti i postaje svjestan mogućih opasnosti u okviru tehnološkog razvoja. Naročito je Historija povezana s predmetom Demokratija i ljudska prava, jer učenici uče funkcioniranje demokratije i demokratskog društva, ljudskih prava općenito, što je suština učenja građanskog obrazovanja. Historija kao predmet podstiče aktivno učenje, vještine, analize i vrednuje različite vrste izvora, perspektiva i interpretacija. Međusobnom saradnjom učenici iskazuju svoje inicijative i razvijaju vlastitu kreativnost.		
Tematske oblasti	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice		Sati

Tematske cjeline/oblasti: Naziv oblasti	
1. Uvod u historiju kao nauku (Pojam, periodizacija, izvori), 2. Prahistorija u svijetu i na tlu BiH (Paleolit, mezolit, neolit, metalno doba), 3. Prve civilizacije (Egipat, Mesopotamija, pisma), 4. Stara Grčka i Makedonija (Kretsko-mikenska kultura, Sparta, Atena, Aleksandar, helenizam), 5. Život i kultura starih Rimljana (Postanak Rima, Rim u doba kraljevstva, republike i carstva, pojava kršćanstva, propast Rima), 6. Područje današnje BiH u doba antike, 7. Srednji vijek (Zapadno-latinska i istočno-bizantska Evropa), 8. Južni Slaveni u srednjem vijeku (Doseljavanje, državne organizacije), 9. Evropa u doba razvijenog feudalizma (Univerziteti, hereza, križarski ratovi), 10. Bosna od XII do XV stoljeća (Bosna u doba banova, Kraljevina Bosna, Crkva bosanska), 11. Evropa na pragu novog doba (Geografska otkrića, humanizam i renesansa, reformacija), 12. Nastanak i razvoj Osmanskog Carstva, 13. BiH u Osmanskom Carstvu od XV do XVIII stoljeća, 14. Novi vijek (Industrijska revolucija, Francuska revolucija, Napoleon, ujedinjenje Italije i Njemačke).	2+1 3+1 3+2 4+2 4+2 2+1 3+1 4+2 3+1 6+3 3+2 2+1 4+2 4+2 70
Napomena: za obradu novih nastavnih jedinica predviđeno je 47 sati, a za tematsko ponavljanje, utvrđivanje i pismene provjere znanja 23 sata.	
Odgojno-obrazovni ishodi učenja	<p>Tematska oblast 1: Učenici će znati definirati pojam historije kao nauke. Razumjet će razloge podjele ljudske prošlosti i periode u njoj. Upoznat će historijske izvore i shvatiti razliku među njima. Znat će prepoznati i analizirati historijski izvor.</p> <p>Tematska oblast 2: Steći će znanja iz predhistorije, osnovna obilježja predhistorije, te će analizirati i argumentirati teorije o nastanku čovjeka i njegovog historijskog društvenog razvoja od hordi, rodovskog društva do robovlasištva, kako u svijetu tako i u BiH.</p> <p>Tematska oblast 3: Učenik se upoznaje s nastankom prvih država i najstarijih kultura na Istoku. Upoznaje razvoj pisma, od klinastog, hijeroglifa do glasovnog pisma. Razumije kulturna dostignuća Egipta i naroda Mesopotamije.</p> <p>Tematska oblast 4,5,6: Učenik shvata položaj Grčke i nastanak njene civilizacije. Razumije zašto je stara Grčka kolijevka evropske civilizacije. Shvata kako je i zašto Rim postao svjetska sila na tri kontinenta. Tumači značaj religija, od animizma i totemizma do grčke i rimske politeističke religije, pojavu kršćanstva i ulogu religija u svakodnevnom životu ljudi. Upoznaje područje BiH u antičkom dobu. Objasnjava unutrašnje i vanjske uzroke krize rimske države, pojavu barbara i pad Zapadnog Rimskog Carstva.</p> <p>Tematska oblast 7:</p>

Učenik razlikuje pojmove Stari vijek i Srednji vijek, te ih ispravno definira.
Upoznaje karakteristike novih država u Evropi, razvoj Franačke i Bizantije, shvata ulogu kršćanstva i politički i kulturni razvoj Evrope i Sredozemlja.

Tematska oblast 8:

Učenik razumijeva uzroke i posljedice seobe Slavena.
Upoređuje razvoj južnoslavenskih zemalja u srednjem vijeku.
Shvata odnose među balkanskim državama i utjecaj velikih susjednih država na njihov razvoj.
Objašnjava privredni i kulturni razvoj slavenskih država, pojavu slavenskog pisma i kulturne centre.

Tematska oblast 9:

Učenik poznaće osnove feudalnog društva i privrede, odnose feudalac i kmet.
Analizira feudalnu piramidu društva, razumije svakodnevni život ljudi u srednjem vijeku.
Uočava i razumije promjene u Evropi u razvijenom i kasnom srednjem vijeku.
Objašnjava svakodnevni život ljudi u gradu i na selu.
Razumije suprotnosti feudalnog društva, uzroke i posljedice križarskih ratova.

Tematska oblast 10:

Učenik upoznaje prve podatke o Bosni, o nastanku i razvoju bosanske države.
Objašnjava vjerske prilike u Bosni, pojavu Crkve bosanske i pokušaje da se ona uništi.
Objašnjava kako je Bosna postala najmoćnija država na Balkanu, kao i uzroke krize u XV stoljeću.
Razumije privredni i kulturni razvoj Bosne u srednjem vijeku.

Tematska oblast 11:

Shvata promjene koje su se desile u novom vijeku, pojavu novih pogleda na svijet – humanizma i renesanse.
Identificira motive i prirodu ekspedicija evropskih zemalja na druge kontinente, otkrivanje novog svijeta.

Tematska oblast 12:

Objašnjava nastanak Osmanskog Carstva i njegov razvoj do najmoćnije sile toga doba.
Razumije u čemu je snaga Osmanskog Carstva, poznaće njegovo društveno i državno uređenje.

Tematska oblast 13

Pokazuje kako je Bosna pala pod osmansku vlast.
Objašnjava kako je osmansko društveno i državno uređenje uvedeno u Bosni.
Objašnjava karakteristike privrednog razvoja, nastanak gradova i razvoj gradske privrede.
Razlikuje povode pokretanja ratova kojima je Bosna u okviru osmanske države bila obuhvaćena.
Objašnjava vjerske prilike i pojavu islama.
Objašnjava početak krize osmanske države, uzroke i posljedice.

Tematska oblast 14

Objašnjava pojavu građanskog društva i stvaranje nacionalne države u Francuskoj. Ukazuje na značaj Deklaracije prava čovjeka i građanina. Shvata značaj Napoleonovih ratova za širenje ideja građanske revolucije po Evropi.
Uočava promjene u Evropi u drugoj polovini XIX stoljeća i novu politiku ekspanzije. Opisuje razloge uspona industrijske revolucije u Engleskoj.

Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> • Sposobnost prepoznavanja tokova u nastanku i nestanku velikih civilizacija, mogućnost inkorporiranja matrice u vrijeme u kojem živimo; • Prepoznavanje vlastitih vrijednosti, zanimanje za druge kulture i poštovanje drugih kultura; • Razumijevanje vlastitog identiteta i sebe kao pripadnika skupine u interakciji s kulturnom identitetom Evrope i ostatka svijeta; • Svijest o evropskom i svjetskom kulturnom nasljedstvu, ali i njegov utjecaj na razumijevanje kulturne raznolikosti svijeta; • Shvatanje različitih pogleda na pojams <i>pravda</i> iz ugla velikih sila i iz ugla poraženih, sticanje razumijevanja o nastavku polariziranja svijeta u sadašnjosti i dijametralno suprotnih stavova o pojedinim epohama historije; • Uvažavanje razlika u sadašnjosti razumijevanjem različitog toka razvijanja vrijednosnih sistema u historiji Evrope i svijeta.
Metode izvođenja nastave	<p>Verbalna metoda: monološka i dijaloška</p> <ul style="list-style-type: none"> • Monološka metoda se ostvaruje predavanjima, tumačenjima i objašnjenjima. • Dijaloškim verbalnim metodama koristimo se na način razgovora, diskusije i polemike. • Vizualna metoda se ostvaruje demonstriranjem, a sve su metode povezane govorom. • Prakseološka metoda: metodom praktičnih radova sviadava se zamršena historiografska problematika (proučavanje izvora i literature, rješavanje problema, pisanje eseja, genaealoških stabala, historijat zavičaja dr.).
Oblici rada	<p>Individualni, grupni, rad u parovima, frontalni oblik rada, in situ – očigledna nastava – učenje posjetama muzejima, gradovima</p>
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<p>Potrebno je da nastavnik u svom radu uloži odgovarajući napor u kreiranju ambijenta u kojem se učenici osjećaju prijatno i sigurno. Proces učenja, kao i rezultati učenja, uslovjeni su načinom učenja učenika i načinom podučavanja nastavnika. Nastavnik u procesu nastave treba da se koristi različitim oblicima rada, nastavnim metodama i nastavnim sredstvima, u zavisnosti od samih nastavnih sadržaja, psihofizičkih sposobnosti učenika kao i materijalnih mogućnosti škole. Individualno podsticanje je obilježje dobre nastave; slobodom, strpljivošću i dovoljnim vremenom, analizom individualnih postignuća u učenju i usklađenih planova podsticanja te posebnim podsticanjem učenika dolazi se do rezultata u radu.</p> <p>Intelijentno vježbanje se postiže osvješćivanjem strategija učenja, primjerenum zadacima i ciljanom pomoći učenicima.</p> <p>Jasnoća očekivanih postignuća je obilježje dobre nastave i potrebna je zbog nastavne ponude utemeljene na smjernicama i obrazovnim standardima, prilagođene učeničkim sposobnostima, kao i zbog neprestanih poticajnih povratnih informacija o napretku u učenju.</p> <p>Za kvalitetnu nastavu potrebna je pripremljena okolina, kako bi se održao red, oprema za učenje bila funkcionalna, a pomagala za učenje upotrebljiva.</p> <p>Usmjerenostr nastave je najvažnija strategija aktivnog učenja i može se prepoznati prema sljedećim indikatorima aktivnoga učenja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Odgovornost za odabir vlastitih ciljeva učenja i rad vlastitim tempom; vlasništvo nad vlastitim procesom učenja ili zadatkom, • Pronalaženje informacija i rad s manjom podrškom nastavnika, • Aktivno uključivanje u razvoj vlastitog razumijevanja,

	<ul style="list-style-type: none"> Uvođenje elemenata rješavanja problema i donošenja odluka iz života; upotreba istraživački i problemski utemeljenih metoda rada, Upotreba konkretnih materijala i izravnog iskustva u procesu učenja, što je naročito važno učenicima. 									
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obazovnom procesu	<p>Učenici u okviru očekivanih ishoda i kompetencija treba da pokažu sposobnost usmenog i pisanih izjašnjavanja i izlaganja, praktični rad, učešće i doprinos u interakciji s drugima u grupnom radu ili radu u paru, a sve u skladu sa sadržajem nastavnog predmeta i sl.</p> <p>Učenik proučava određenu temu, postavlja ključna pitanja, procjenjuje različite izvore i daje kritički osrvt.</p> <p>Učenik prikuplja podatke iz određenih historijskih izvora, analizira ih i na osnovu toga donosi zaključke o prošlosti. Daje kritički osrvt o historijskom događaju, uz upotrebu informacijske tehnologije (esej, grafički prikaz itd.). Analizira značenja pripisana povijesnim osobama, događajima, pojavama i procesima. Procjenjuje razloge zbog kojih je došlo do promjena tokom vremena i povezuje ih. Učenik analizom procjenjuje različite interpretacije i perspektive o prošlim događajima, pojavama i procesima, te ih integrira u šire razumjevanje prošlosti.</p> <p>Učenik se koristi zaključcima o važnosti pojedinih interpretacija i perspektiva za oblikovanje vlastitih prikaza prošlosti.</p>									
Metode provjere znanja sa strukturonm ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p>Ocenjivanje je brojčano i realizira se u skladu s normativnim aktima Osnivača i nadležnog ministarstva.</p> <p>Ocjene treba dati javno, uz obrazloženje svake ocjene, jer samo tako učenik može imati motiv za postizanje boljih rezultata. Aktivnosti u procesu vrednovanja učenikovih postignuća i nivoa usvojenosti pravila ponašanja nastavnici, razrednici i stručni saradnici provode objektivno, transparentno, kontinuirano i javno, poštujući učenikovu ličnost i dajući svakom učeniku jednaku priliku. Kriteriji ocjenjivanja treba da budu usklađeni sa zakonskim pedagoškim normama područja na kojem egzistira medresa.</p>									
	<table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="3">Opće tehnike ocjenjivanja</th> </tr> <tr> <th>Usmeno provjeravanje znanja</th> <th>Pisano provjeravanje znanja</th> <th>Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Usmena provjera znanja u kojoj do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja učenika. 50%</td> <td>Pisana provjera znanja vrši se po potrebi i procjeni nastavnika. Kod ove vrste provjere usvojenog znanja učenika, broj osvojenih bodova pretvara se u brojčane ocjene po sljedećoj skali: - 0-40% nedovoljan (1), - 41-55% dovoljan (2), - 56-70% dobar (3), - 71-85% vrlo dobar (4), - 86-100% odličan (5).</td> <td>Ocenjivanje projektnog zadatka koji rješava učenik ili grupa učenika, a uvodi ih u istraživanje i pronalaženje, te pisano ili verbalno izvještavanje o urađenom. 20%</td> </tr> </tbody> </table>	Opće tehnike ocjenjivanja			Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Usmena provjera znanja u kojoj do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja učenika. 50%	Pisana provjera znanja vrši se po potrebi i procjeni nastavnika. Kod ove vrste provjere usvojenog znanja učenika, broj osvojenih bodova pretvara se u brojčane ocjene po sljedećoj skali: - 0-40% nedovoljan (1), - 41-55% dovoljan (2), - 56-70% dobar (3), - 71-85% vrlo dobar (4), - 86-100% odličan (5).	Ocenjivanje projektnog zadatka koji rješava učenik ili grupa učenika, a uvodi ih u istraživanje i pronalaženje, te pisano ili verbalno izvještavanje o urađenom. 20%
Opće tehnike ocjenjivanja										
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja								
Usmena provjera znanja u kojoj do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja učenika. 50%	Pisana provjera znanja vrši se po potrebi i procjeni nastavnika. Kod ove vrste provjere usvojenog znanja učenika, broj osvojenih bodova pretvara se u brojčane ocjene po sljedećoj skali: - 0-40% nedovoljan (1), - 41-55% dovoljan (2), - 56-70% dobar (3), - 71-85% vrlo dobar (4), - 86-100% odličan (5).	Ocenjivanje projektnog zadatka koji rješava učenik ili grupa učenika, a uvodi ih u istraživanje i pronalaženje, te pisano ili verbalno izvještavanje o urađenom. 20%								

		30%	
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici: (Udjbenik po odobrenju Osnivača i/ili nadležnog ministarstva; po prijedlogu Aktiva profesora nastavnog predmeta u medresama)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Zijad Šehić, Melisa Forić, Elma Hašimbegović, Vehid Smriko, <i>Historija</i>, udžbenik za 1. i 2. razred srednjih strukovnih škola, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2003. 2. Melisa Forić, Arna Daguda, Haris Zaimović, <i>Historija, Istorija, Povijest</i>, udžbenik za 1. razred gimnazije, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2003. 3. Hadžija Hadžiabdić, Edis Dervišagić, Alen Mulić, Vahidin Mehić, <i>Historija</i>, udžbenik za srednje tehničke i stručne škole, Bosanska knjiga, Sarajevo, 4. Elma Hašimbegović, Adnan Busuladžić, Edin Veladžić, Mirsad Sijarić, <i>Udjbenik za 2. razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2003. 5. Hadžija Hadžiabdić i Edis Dervišagić, <i>Historija /Povijest</i> udžbenik za prvi razred gimnazije, Bosanska knjiga, Sarajevo, 6. Esad Kurtović i Samir Hajrulahović, <i>Udjbenik sa historijskom čitankom za drugi razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 7. Hadžija Hadžiabdić, Edis Dervišagić, Alen Mulić i V. Mehić, <i>Historija II</i>, Bosanska knjiga, Tuzla, 8. Vehid Smriko i Aladin Husić, <i>Historija III</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 9. Hadžija Hadžiabdić i Edis Dervišagić, <i>Historija III</i>, Bosanska knjiga, Tuzla. <p>Literatura za profesore:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Elma Hašimbegović, Adnan Busuladžić, Edin Veladžić, Mirsad Sijarić, <i>Čitanka za 2. razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2. Vehid Smriko, <i>Čitanka za 3. razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 3. Zijad Šehić, Alma Leka, <i>Čitanka za 4. razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 4. Hugo Glaser, <i>Otkrivači svijeta</i>, Naprijed, Zagreb, 1958. 		

Historija II razred

HISTORIJA			Šifra predmeta:
Razred: drugi (II)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	Predmet Historija je društvena i humanistička nauka koja istražuje i proučava prošlost ljudskog društva. Ovaj nastavni predmet pomaže učenicima da ovladaju sposobnostima razumijevanja prošlosti čovjeka, od njegovih najstarijih tragova do savremenosti. Nastavni predmet Historija proučavanje prošlosti temelji na dokazima prikupljenim iz historijskih izvora, na prosuđivanjima o važnosti događaja na osnovu utemeljenih i relevantnih izvora. Nastavni predmet Historija u većoj ili manjoj mjeri, ovisno o oblasti izučavanja, nastoji pokazati koncept povezanosti događaja iz prošlosti sa sadašnjosti. Ona prikazuje i proučava ekonomске, društvene, političke i kulturne odnose u prošlosti, kao i faze u kojima su se oni javljali, od postanka do našeg vremena.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Uloga nastavnog predmeta Historija jeste pružiti šira naučna znanja o historijskim procesima razvijanja. Značaj predmeta proizlazi iz pretpostavke da će učenici moći kritički promišljati i imati naučni pogled na ljudsku prošlost i savremeno doba. Nestabilnost u društvu često dolazi iz nepoznavanja prošlosti. S tim u vezi, osnovna uloga i značaj predmeta Historija proizlazi iz čuvene izreke da „nepoznavanje prošlosti vodi ka njenom neprestanom ponavljanju“.		
Ciljevi predmeta	Kritički se odnosi prema prošlosti, analizirajući različite historijske izvore i literaturu, te sistematizira stečene informacije povezujući događaje, pojave i procese iz lokalne, nacionalne, evropske i svjetske historije (kulturne, društvene, vojne, političke, ekonomске).		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<p>Nastavni predmet Historija izučava društveno-humanističko područje i zajedno s drugim područjima, međupredmetnim temama i predmetima podstiče razvoj specifičnih kompetencija učenika.</p> <p>Veza predmeta Historija se posebno ističe u korelaciji s predmetom Povijest islama, gdje daje vremenske i prostorne okvire djelovanja Božijih poslanika; s predmetom Geografija, gdje su mnoge teme i nastavne jedinice međusobno povezane, kao i demografski podaci; s Matematikom, u pogledu računanja vremena, tablica i dijagrama; s jezicima, u pitanju historije književnosti i jezika, kritičkog čitanja kad su u pitanju historijski izvori. Predmet Historija povezan je i s tehničkim i informatičkim područjem, u razvoju afirmativnog i odgovornog korištenja digitalnom pismenošću, jer učenik povezuje razvoj tehnologije s promjenama u prošlosti i postaje svjestan mogućih opasnosti u okviru tehnološkog razvoja. Naročito je Historija povezana s predmetom Demokratija i ljudska prava, jer učenici uče funkcioniranje demokratije i demokratskog društva, ljudskih prava općenito, što je suština učenja građanskog obrazovanja.</p> <p>Historija kao predmet podstiče aktivno učenje, vještine, analize i vrednuje različite vrste izvora, perspektiva i interpretacija. Međusobnom saradnjom učenici iskazuju lične inicijative i razvijaju vlastitu kreativnost.</p>		

	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati
	Tematske cjeline/oblasti: Naziv oblasti	
Tematske oblasti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Južnoslavenske zemlje u XIX stoljeću (Hrvatska, Srbija, Crna Gora, Makedonija), 2. BiH od početka XVIII stoljeća do 1878. godine (Nizami džedid, borba za autonomiju Husein-kapetana, Omer-paša Latas, Vilajetski zakon, bošnjaštvo, kultura, Istočna kriza, Berlinski kongres), 3. Evropa i svijet 1878-1914. (Nauka, tehnika, kultura, politika), 4. Južnoslavenske zemlje 1878-1914. god., 5. BiH u doba austrougarske uprave, 6. Prvi svjetski rat, 7. BiH u Prvom svjetskom ratu, 8. Svijet između dva svjetska rata, 9. BiH između dva svjetska rata, 10. Drugi svjetski rat, 11. BiH u Drugom svjetskom ratu, 12. Svijet poslije Drugog svjetskog rata, 13. BiH u socijalizmu 1945-1992. god., 14. Agresija na BiH i odbrana 1992-1995.god., 15. Genocid nad Bošnjacima (pojam, geneza i kontinitet). 	2+1 5+2 2+1 2+1 4+2 3+1 2+1 3+2 4+2 4+2 2+1 5+2 4+2 3+1 3+1 70
	Napomena: za obradu novih nastavnih jedinica predviđeno je 47 nastavnih sati, a za tematsko ponavljanje, utvrđivanje i pismene provjere znanja 23 sata.	
Odgojno-obrazovni ishodi učenja	<p>Tematska oblast 1:</p> <p>Učenici će znati razlikovati kulturne identitete današnjih južnoslavenskih država na osnovu kompleksnosti razumijevanja položaja u XIX stoljeću. Moći će opisati razloge početka borbe za nacionalna samoopredjeljenja, te nacionalne i kulturne pokrete.</p> <p>Tematska oblast 2</p> <p>Učenici će znati opisati uzroke i tok pokreta za autonomiju Bosne, kao i njegove posljedice. Uporediti će pokrete u susjedstvu, te razlikovati povode pobuna u Bosni s drugim pobunama. Razumjet će kompleksnost bh. društva u XVIII i XIX stoljeću, kao i nastojanja velikih sila da ostvare utjecaj na bosanskoj teritoriji. Shvatiti će kontekst Bosne u velikoj istočnoj krizi, kao i razloge sukoba interesa velikih sila, te ih uporediti s današnjim vremenom.</p> <p>Tematska oblast 3</p> <p>Učenici će upoznati položaj i razmještaj velikih sila, kao i njihove odnose na prijelazu dvaju stoljeća. Znat će definirati njihove interese i razloge formiranja interesnih blokova. Razumjet će četrdesetogodišnji mir u svijetu i povezati to s velikim naučnim i kulturnim dostignućima.</p>	

Tematska oblast 4

Razumjet će razloge sticanja nezavisnosti Srbije i Crne Gore poslije Berlinskog kongresa, kao i razloge ostanka zapadnih južnoslavenskih susjeda u okviru Austro-Ugarske Monarhije. Razumjet će interese velikih sila, kao i unutrašnje snage koje su definirale južnoslavenske nacije u XIX i XX stoljeću.

Tematska oblast 5

Učenici će razumjeti državno-pravni položaj BiH u sklopu Austro-Ugarske Monarhije.

Upoznat će intenzitet razvoja privrede i kulture BiH u sastavu Austro-Ugarske, znati prepoznati arhitekturu, spomenike i gradove iz tog perioda.

Shvatit će razloge posebnog položaja Bosne u okviru Austro-Ugarske Monarhije kao i težnje austrougarske politike.

Tematska oblast 6

Učenici će naučiti i razumjeti uzroke, tok i posljedice Prvog svjetskog rata.

Tematska oblast 7

Razumjet će i analizirati položaj BiH u Prvom svjetskom ratu; uočiti frontove na kojima su učestvovali bosanskohercegovački zemaljski pripadnici. Shvatit će specifičnost muslimana-Bošnjaka u okviru bh. regimenti. Upoznat će nove državotvorne ideje kojima bi bila obuhvaćena i BiH tokom Prvog svjetskog rata.

Tematska oblast 8

Učenici treba da analiziraju Versajski mir i uspostavljeni poredak, te njegove posljedice; uočiti razloge ulaska svjetskih ekonomija u period recesije i ekonomske depresije; znati osnovna obilježja i razloge nastanka totalitarnih režima.

Tematska oblast 9

Učenici će razumjeti položaj BiH u sastavu KSHS, te položaj muslimana u novoj državi. Shvatit će ciljeve dinastije Karađorđevića i položaj vjerskih zajednica. Razumjet će politički život Kraljevine Jugoslavije nakon 1934. godine i atentata u Marseju.

Tematska oblast 10

Steći će osnovna znanja o uzrocima, toku i posljedicama Drugog svjetskog rata, upoznati i naučiti definirati pojmove koncentracijski logori, holokaust, genocid.

Tematska oblast 11

Učenici će analizirati položaj BiH u Drugom svjetskom ratu, ratna i politička previranja. Znat će ocijeniti značaj zasjedanja ZAVNOBiH-a za obnavljanje

	<p>bosanskohercegovačke državnosti. Shvatit će suštinu partizanskog pokreta kao i kompleksnost položaja multietničke Jugoslavije u okvirima fašističke Italije i nacističke Njemačke. Saznat će više o prostorima stratišta, velikih zločina i genocida na tlu Jugoslavije, s akcentom na BiH.</p> <p>Tematska oblast 12</p> <p>Razumjet će politička kretanja i međunarodne odnose nakon Drugog svjetskog rata i znati ih uporediti s trenutnim međunarodnim odnosima.</p> <p>Tematska oblast 13</p> <p>Analizirat će politički položaj BiH u sastavu SFRJ; razumjeti težnje komunističkih vlasti i analizirati položaj muslimana i njihovo nacionalno pitanje. Shvatit će unutarnje odnose i ideologiju do 1980. godine i promjene nakon smrti Josipa Broza Tita. Uočit će razloge ekonomskog razvoja Jugoslavije i ulogu države u tome.</p> <p>Tematska oblast 14</p> <p>Razumjeti osnovne pojmove vezane za agresiju na BiH tokom 1992-1995. godine kao što su: etničko čišćenje, logori, genocid, kulturocid, segregacija, ratni zločini; Formirati jasne i logične stavove prema povodima agresije na BiH 1992-1995., utemeljene na činjenicama i presudama međunarodnih sudova. Razumjeti njene uzroke, nacionalističke težnje susjeda BiH, rezultate i posljedice.</p> <p>Shvatiti događaje koji su doveli do opsade Sarajeva kao i način življenja i borbe u opkoljenom gradu.</p> <p>Opisati najvažnije odbrambene uspjehe TO BiH i Armije RBiH i prirodu borbe Armije RBiH, kao i drugih vojnih formacija na prostoru BiH tokom agresije.</p> <p>Učenici će moći tumačiti događaje iz prošlosti u okviru konteksta i vremena u kojima se događaj odvijao.</p> <p>Tematska oblast 15</p> <p>Razumjeti pojam genocid i razloge njegovog kontinuiteta nad Bošnjacima u BiH, te shvatiti povode genocida, ratnih zločina, zločina s elementima genocida i zločina protiv čovječnosti na prostorima: Prijedora, Ključa, Sanskog Mosta, Foče, Višegrada, Bratunca, Vlasenice, Zvornika, Mostara, Prozora, Viteza, Vareša...</p> <p>Analizirati genocid u Srebrenici nad Bošnjacima i ulogu međunarodne zajednice tokom izvršavanja genocida, te analizirati i razumjeti pojedine presude Haškog tribunala. Shvatiti razloge potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma i njegovu kompleksnost.</p>
Očekivane kompetencije	<ul style="list-style-type: none"> Sposobnost prepoznavanja tokova u nastanku i nestanku velikih civilizacija, mogućnost inkorporiranja matrice u vrijeme u kojem živimo;

koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> Prepoznavanje vlastitih vrijednosti, zanimanje za druge kulture i poštovanje drugih kultura; Razumijevanje vlastitog identiteta i sebe kao pripadnika skupine u interakciji s kulturnom identitetom Europe i ostatka svijeta; Svest o evropskom i svjetskom kulturnom nasljedstvu, ali i njegovom utjecaju na razumijevanje kulturne raznolikosti svijeta; Shvatanje različitih pogleda na pojam pravda iz ugla velih sila i poraženih, sticanje razumijevanja o nastavku polariziranja svijeta u sadašnjosti i dijаметрално suprotnih stavova o pojedinim epohama historije; Uvažavanje razlika u sadašnjosti razumijevanjem različitog toka razvijanja vrijednosnih sistema tokom historije Europe i svijeta.
Metode izvođenja nastave	<p>Verbalne metode: monološki i dijaloški</p> <ul style="list-style-type: none"> Monološka metoda se ostvaruje predavanjima, tumačenjima i objašnjenjima. Dijaloškim verbalnim metodama koristimo se na način razgovora, diskusije i polemike. Vizualna metoda se ostvaruje demonstriranjem, a sve su povezane govorom. Prakseološka metoda: metodom praktičnih radova savladava se zamršena historiografska problematika (proučavanje izvora i literature, rješavanje problema, pisanje eseja, genaealoških stabala, historijat zavičaja dr.).
Oblici rada	Individualni, grupni, rad u parovima, frontalni oblik rada, in situ – očigledna nastava – učenje posjetama muzejima, gradovima
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<p>Potrebno je da nastavnik u svom radu uloži odgovarajući napor u kreiranju ambijenta u kojem se učenici osjećaju prijatno i sigurno. Proces učenja, kao i njegovi rezultati, uslovjeni su načinom učenja učenika i načinom podučavanja nastavnika. Nastavnik u procesu nastave treba da koristi različite oblike rada, nastavne metode kao i nastavna sredstva, u zavisnosti od samih nastavnih sadržaja, psihofizičkih sposobnosti učenika kao i materijalnih mogućnosti medrese.</p> <p>Individualno podsticanje je obilježje dobre nastave; slobodom, strpljivošću i dovoljnim vremenom, analizom individualnih postignuća u učenju i usklađenih planova podsticanja te posebnim podsticanjem učenika dolazi se do rezultata u radu.</p> <p>Intelijgentno vježbanje se postiže osvješćivanjem strategija učenja, primjerenim zadacima i ciljanom pomoći učenicima.</p> <p>Jasnoća očekivanih postignuća je obilježje dobre nastave i potrebna je zbog nastavne ponude utemeljene na smjernicama i obrazovnim standardima, prilagođene učeničkim sposobnostima, kao i zbog neprestanih podsticajnih povratnih informacija o napretku u učenju.</p> <p>Za kvalitetnu nastavu potrebna je pripremljena okolina, kako bi se održao red, oprema za učenje bila funkcionalna, a pomagala za učenje upotrebljiva.</p> <p>Usmjerenost nastave je najvažnija strategija aktivnog učenja i može se prepoznati prema sljedećim indikatorima aktivnoga učenja:</p> <ul style="list-style-type: none"> Odgovornost za odabir vlastitih ciljeva učenja i rad vlastitim tempom; vlasništvo nad vlastitim procesom učenja ili zadatkom, Pronalaženje informacija i rad s manjom podrškom nastavnika, Aktivno uključivanje u razvoj vlastitog razumijevanja,

	<ul style="list-style-type: none"> Uvođenje elemenata rješavanja problema i donošenja odluka iz života; upotreba istraživački i problemski utemeljenih metoda rada, Upotreba konkretnih materijala i izravnog iskustva u procesu učenja, što je naročito važno učenicima. 									
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	<p>Učenici u okviru očekivanih ishoda i kompetencija treba da pokažu sposobnost usmenog i pisanih izjašnjavanja i izlaganja, praktični rad, učešće i doprinos u interakciji s drugima u grupnom radu ili radu u paru, a sve u skladu sa sadržajem nastavnog predmeta i sl.</p> <p>Učenik proučava određenu temu, postavlja ključna pitanja, procjenjuje različite izvore i daje kritički osvrt.</p> <p>Učenik prikuplja podatke iz određenih historijskih izvora, analizira ih i na osnovu toga donosi zaključke o prošlosti. Daje kritički osvrt o historijskom događaju, uz upotrebu informacijske tehnologije (esej, grafički prikaz itd.). Analizira značenja pripisana povijesnim osobama, događajima, pojavama i procesima. Procjenjuje razloge zbog kojih je došlo do promjena tokom vremena i povezuje ih. Učenik analizom procjenjuje različite interpretacije i perspektive o prošlim događajima, pojavama i procesima, te ih integrira u šire razumijevanje prošlosti.</p> <p>Učenik se koristi zaključcima o važnosti pojedinih interpretacija i perspektiva za oblikovanje vlastitih prikaza prošlosti.</p>									
Metode provjere znanja sa strukturonim ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p>Ocenjivanje je brojčano i realizira se u skladu s normativnim aktima Osnivača i nadležnog ministarstva.</p> <p>Ocjene treba dati javno, uz obrazloženje svake ocjene, jer samo tako učenik može imati motiv za postizanje boljih rezultata. Aktivnosti u procesu vrednovanja učenikovih postignuća i nivoa usvojenosti pravila ponašanja nastavnici, razrednici i stručni saradnici provode objektivno, transparentno, kontinuirano i javno, poštujući učenikovu ličnost i dajući svakom učeniku jednaku priliku. Kriteriji ocenjivanja trebaju biti uskladeni sa zakonskim pedagoškim normama kantona na čijem području egzistira medresa.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="3">Opće tehnike ocenjivanja</th> </tr> <tr> <th>Usmeno provjeravanje znanja</th> <th>Pisano provjeravanje znanja</th> <th>Ostale tehnike ocenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Usmena provjera znanja u kojoj do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja učenika.</td> <td> Pisana provjera znanja vrši se po potrebi i procjeni nastavnika. Kod ove vrste provjere usvojenog znanja učenika, broj osvojenih bodova pretvara se u brojčane ocjene po sljedećoj skali: - 0-40% nedovoljan (1), - 41-55% dovoljan (2), - 56-70% dobar (3), - 71-85% vrlo dobar (4), </td> <td> Ocjenjivanje projektnog zadatka koji rješava učenik ili grupa učenika, a uvodi ih u istraživanje i pronalaženje, te pisano ili verbalno izvještavanje o urađenom. 20% </td> </tr> </tbody> </table>	Opće tehnike ocenjivanja			Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocenjivanja	Usmena provjera znanja u kojoj do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja učenika.	Pisana provjera znanja vrši se po potrebi i procjeni nastavnika. Kod ove vrste provjere usvojenog znanja učenika, broj osvojenih bodova pretvara se u brojčane ocjene po sljedećoj skali: - 0-40% nedovoljan (1), - 41-55% dovoljan (2), - 56-70% dobar (3), - 71-85% vrlo dobar (4),	Ocjenjivanje projektnog zadatka koji rješava učenik ili grupa učenika, a uvodi ih u istraživanje i pronalaženje, te pisano ili verbalno izvještavanje o urađenom. 20%
Opće tehnike ocenjivanja										
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocenjivanja								
Usmena provjera znanja u kojoj do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja učenika.	Pisana provjera znanja vrši se po potrebi i procjeni nastavnika. Kod ove vrste provjere usvojenog znanja učenika, broj osvojenih bodova pretvara se u brojčane ocjene po sljedećoj skali: - 0-40% nedovoljan (1), - 41-55% dovoljan (2), - 56-70% dobar (3), - 71-85% vrlo dobar (4),	Ocjenjivanje projektnog zadatka koji rješava učenik ili grupa učenika, a uvodi ih u istraživanje i pronalaženje, te pisano ili verbalno izvještavanje o urađenom. 20%								

	50%	- 86-100% odličan (5).	
	30%		
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici i priručnici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Zijad Šehić, Melisa Forić, Elma Hašimbegović, Vehid Smriko, <i>Historija</i>, udžbenik za 1. i 2. razred srednjih strukovnih škola, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2003. 2. Hadžija Hadžiabdić, Edis Dervišagić, Alen Mulić i Vahidin Mehić, <i>Historija</i>, udžbenik za srednje tehničke i stručne škole, Bosanska knjiga, Sarajevo, 3. Vehid Smriko i Aladin Husić, <i>Historija III</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo , 4. Hadžija Hadžiabdić i Edis Dervišagić, <i>Historija III</i>, Bosanska knjiga, Tuzla, 5. Zijad Šehić, Aida Kovačević i Alma Leka, <i>Historija IV</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 6. Hadžija Hadžiabdić, Edis Dervišagić, Alen Mulić i Vahidin Mehić, <i>Historija IV</i>, Bosanska knjiga, Tuzla, 7. Nastavni materijali za izučavanje opsade Sarajeva i zločina genocida počinjenog u Bosni i Hercegovini u periodu od 1992. do 1995. godine u osnovnim i srednjim školama u Kantonu Sarajevo, Ministarstvo za obrazovanje nauku i mlade Kantona Sarajevo, Sarajevo 2018. <p>Literatura za profesore:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Vehid Smriko, <i>Čitanka za 3. razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo 2003. 2. Zijad Šehić, Alma Leka, <i>Čitanka za 4. razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo 2003. 3. Emir Suljagić, <i>Srebrenica MCMXCV</i>, Buybook 2017. 		

Historija III razred – izborna nastava

HISTORIJA			Šifra predmeta:
Razred: treći (III)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Izborni
Kratak opis nastavnog predmeta	Predmet Historija je društvena i humanistička nauka koja istražuje i proučava prošlost ljudskog društva. Ovaj nastavni predmet pomaže učenicima da ovladaju sposobnostima razumijevanja prošlosti čovjeka, od njegovih najstarijih tragova do savremenosti. Nastavni predmet Historija proučavanje prošlosti temelji na dokazima prikupljenim iz historijskih izvora, na prosuđivanjima o važnosti događaja na osnovu utemeljenih i relevantnih izvora. Nastavni predmet Historija u većoj ili manjoj mjeri, ovisno o oblasti izučavanja, nastoji pokazati koncept povezanosti događaja iz prošlosti sa sadašnjosti. On prikazuje i proučava ekonomski, društvene, političke i kulturne odnose u prošlosti, kao i faze u kojima su se oni javljali, od postanka do našeg vremena.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Uloga nastavnog predmeta Historija jeste pružiti šira naučna znanja o historijskim procesima razvoja. Značaj predmeta proizlazi iz pretpostavke da će učenici moći kritički promišljati i imati naučni pogled na ljudsku prošlost i savremeno doba. Nestabilnost u društvu često dolazi iz nepoznavanja prošlosti. S tim u vezi, osnovna uloga i značaj predmeta Historija proizlazi iz čuvene izreke da „nepoznavanje prošlosti vodi ka njenom neprestanom ponavljanju“.		
Ciljevi predmeta	Ciljevi u trećem razredu su složeniji u odnosu na prvi i drugi razred. Učenici se koriste funkcionalnim vještinama i kompetencijama koje su neophodne za život u savremenom društvu, kao što su posjedovanje istraživačkih vještina, razvijeno kritičko i kreativno mišljenje, sposobnost jasnog izražavanja i argumentiranog obrazlaganja stavova, te razumijevanja i uvažavanja drugog i drugačijeg. Razumiju važnost prepoznavanja i očuvanja lokalne, nacionalne, evropske i svjetske kulturne baštine, njenu ulogu u formirajući kulturnog identiteta zajednice, potkrepljujući stečena znanja primjerima iz nacionalne i zavičajne historije.		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Nastavni predmet Historija izučava društveno-humanističko područje i zajedno s drugim područjima, međupredmetnim temama i predmetima podstiče razvoj specifičnih kompetencija učenika. Veza predmeta Historija se posebno ističe u korelaciji s predmetom Povijest islama, gdje daje vremenske i prostorne okvire djelovanja Božjih poslanika; s predmetom Geografija, gdje su mnoge teme i nastavne jedinice međusobno povezane, kao i demografski podaci; s Matematikom, u pogledu računanja vremena, tablica i dijagrama; s jezicima, u pitanju historije književnosti i jezika, kritičkog čitanja kad su u pitanju historijski izvori. Predmet Historija povezan je i s tehničkim i informatičkim područjem, u razvoju afirmativnog i odgovornog korištenja digitalnom pismenošću, jer učenik povezuje razvoj tehnologije s promjenama u prošlosti i postaje svjestan mogućih opasnosti u okviru tehnološkog razvoja. Naročito je Historija povezana s predmetom Demokratija i ljudska prava, jer učenici uče		

	<p>funkcioniranje demokratije i demokratskog društva, ljudskih prava općenito, što je suština učenja građanskog obrazovanja.</p> <p>Historija kao predmet podstiče aktivno učenje, vještine, analize i vrednuje različite vrste izvora, perspektiva i interpretacija. Međusobnom saradnjom učenici iskazuju svoje inicijative i razvijaju vlastitu kreativnost.</p>	
	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati
	Tematske cjeline/oblasti: <i>Naziv oblasti</i>	
Tematske oblasti		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Povijest historiografije i njene teorije 2. Američke civilizacije prije Kolumba 3. Historija i savremenost (naselja, njihove vrste, marginalne grupe u historiji) 4. Grčka i Rim (život i kultura) – velikani – bizantska i latinska mudrost 5. Naša zemlja u antičko doba 6. Balkanski narodi u ranom feudalizmu 7. Feudalne monarhije (Francuska, Engleska, Njemačka) 8. Balkanski narodi u vrijeme razvijenog feudalizma 9. Srednjovjekovna Bosna (bosanski rukopisi, epigrafika, administrativno-pravni spisi,povelje) 10. Nastanak modernog svijeta (antropocentrična slika svijeta, vjerske borbe i raskoli) 	6+2 2+1 6+3 8+4 3+2 5+2 4+2 4+2 4+2 5+3 70	
Napomena: za obradu novih nastavnih jedinica predviđeno je 47 nastavnih sati, a za tematsko ponavljanje, utvrđivanje i pismene provjere znanja 23 sata.		
Tematska oblast 1 <p>Steći znanja iz osnova historiografije;</p> <p>Razumjeti probleme u pristupu izučavanja prošlosti kroz historiju od Grčke do modernih vremena;</p> <p>Razlikovati historijske naučne termine i primjeniti ih u sadašnjosti.</p>		
Tematska oblast 2 <p>Moći geografski smjestiti pretkolumbovske civilizacije;</p> <p>Razumjeti nivo progresa kao i razloge propasti tih civilizacija;</p> <p>Uočiti oblike vjerovanja i moći ih uporebiti s drugim drevnim civilzacijama.</p>		
Tematska oblast 3		
Odgajno-obrazovni ishodi učenja		

	<p>Razumjeti razvoj čovjeka kao društvenog bića prikazom oblika naselja;</p> <p>Shvatiti potrebu kretanja čovjeka i razloge migracija u prošlosti;</p> <p>Moći procijeniti ulogu pojedinca u pojedinim historijskim epohama;</p> <p>Uporediti moć pojedinca s marginalnim grupama kao što su seljaštvo, žene i djeca, te ih moći realno smjestiti u historijski kontekst zbivanja.</p>
	<p>Tematska oblast 4</p> <p>Razumjeti i naučiti doprinos Grčke i Rima modernoj kulturi primjerima pravne, jezičke i egzaktne nauke;</p> <p>Naučiti osnove čitanja latinskog jezika i saznati najpoznatije latinske izreke.</p>
	<p>Tematska oblast 5</p> <p>Upoznati intenzitet prisustva rimske kulture na prostorima Bosne i Balkana;</p> <p>Uočiti toponime iz rimskog perioda i shvatiti razloge i povode rimske osvajanja ovih prostora.</p>
	<p>Tematska oblast 6</p> <p>Naučiti i razumjeti uzroke nastanka, tok i razvoj južnoslavenskih zemalja na Balkanu u doba ranog feudalizma.</p>
	<p>Tematska oblast 7</p> <p>Razumjeti sličnosti i razlike u nastanku, razvoju te stukturi vlasti triju najznačajnijih feudalnih monarhija; shvatiti njihove specifičnosti i faktore koji su doveli do njihova uspona, kako u ekonomskom tako i u religijskom, pravnom i vojnom pogledu.</p>
	<p>Tematska oblast 8</p> <p>Naučiti i razumjeti uzroke, tok i razvoj južnoslavenskih zemalja na Balkanu u doba razvijenog feudalizma.</p>
	<p>Tematska oblast 9</p> <p>Steći osnovna znanja o načinu korespondencije srednjevjekovne bosanske države;</p> <p>Naučiti razlikovati pojmove srednjevjekovne diplomatiјe;</p> <p>Shvatiti nivo pismenosti i najvažnije epigrafske spomenike iz bosanskog srednjovjekovlja.</p>
	<p>Tematska oblast 10</p>

	<p>Steći osnovna znanja o početku razumijevanja svijeta iz ugla čovjeka, a ne Boga odnosno religije;</p> <p>Razumjeti uzroke evropske renesanse i povode pobune čovjeka protiv religije; Analizirati razlike među evropskim državama u religijskom pogledu i moći uočiti motive povezanosti države i religije.</p>
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> • Sposobnost prepoznavanja tokova u nastanku i nestanku velikih civilizacija, mogućnost inkorporiranja matrice u vrijeme u kojem živimo; • Prepoznavanje vlastitih vrijednosti, zanimanje za druge kulture i poštovanje drugih kultura; • Razumijevanje vlastitog identiteta i sebe kao pripadnika skupine u interakciji s kulturnom identitetom Evrope i ostatka svijeta; • Svijest o evropskom i svjetskom kulturnom nasljedstvu, ali i njegovom utjecaju na razumijevanje kulturne raznolikosti svijeta; • Shvatanje različitih pogleda na pojам <i>pravda</i> iz ugla velih sila i poraženih strana u sukobu, sticanje razumijevanja o nastavku polariziranja svijeta u sadašnjosti i dijametalno suprotnih stavova o pojedinim epohama historije; • Uvažavanje razlika u sadašnjosti razumijevanjem različitog toka razvijanja vrijednosnih sistema u historiji Evrope i svijeta.
Metode izvođenja nastave	<p>Verbalna metoda: monološka i dijaloška</p> <ul style="list-style-type: none"> • Monološka metoda se primjenjuje predavanjima, tumačenjima i objašnjenjima. • Dijaloškim verbalnim metodama koristimo se na način razgovora, diskusije i polemike. • Vizualna metoda se ostvaruje demonstriranjem, a sve su metode povezane govorom. • Prakseološka metoda: metodom praktičnih radova savladava se zamršena historiografska problematika (proučavanje izvora i literature, rješavanje problema, pisanje eseja, genaealoških stabala, historijat zavičaja dr.).
Oblici rada	Individualni, grupni, rad u parovima, frontalni oblik rada, in situ – očigledna nastava – učenje posjetama muzejima, gradovima
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<p>Potrebno je da nastavnik u svom radu uloži odgovarajući napor u kreiranju ambijenta u kojem se učenici osjećaju prijatno i sigurno. Proces učenja, kao i rezultati učenja, uslovljeni su načinom učenja učenika i načinom podučavanja nastavnika. Nastavnik u procesu nastave treba da koristi različite oblike rada, nastavne metode kao i nastavna sredstva, u zavisnosti od samih nastavnih sadržaja, psihofizičkih sposobnosti učenika kao i materijalnih mogućnosti škole.</p> <p>Individualno podsticanje je obilježje dobre nastave; slobodom, strpljivošću i dovoljnim vremenom, analizom individualnih postignuća u učenju i uskladenih planova podsticanja te posebnim podsticanjem učenika dolazi se do rezultata u radu.</p> <p>Inteligentno vježbanje se postiže osvjećivanjem strategija učenja, primjereno zadacima i ciljanom pomoći učenicima.</p> <p>Jasnoća očekivanih postignuća je obilježje dobre nastave i potrebna je zbog nastavne ponude utemeljene na smjernicama i obrazovnim standardima, prilagođene učeničkim</p>

	<p>sposobnostima, kao i zbog neprestanih podsticajnih povratnih informacija o napretku u učenju.</p> <p>Za kvalitetnu nastavu potrebna je pripremljena okolina, kako bi se održao red, oprema za učenje bila funkcionalna, a pomagala za učenje upotrebljiva.</p> <p>Usmjerenošć nastave je najvažnija strategija aktivnog učenja i može se prepoznati prema sljedećim indikatorima aktivnoga učenja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Odgovornost za odabir vlastitih ciljeva učenja i rad vlastitim tempom; vlasništvo nad vlastitim procesom učenja ili zadatkom, • Pronalaženje informacija i rad s manjom podrškom nastavnika, • Aktivno uključivanje u razvoj vlastitog razumijevanja, • Uvođenje elemenata rješavanja problema i donošenja odluka iz života; upotreba istraživački i problemski utemeljenih metoda rada, • Upotreba konkretnih materijala i izravnog iskustva u procesu učenja, što je naročito važno učenicima. 						
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	<p>Učenici u okviru očekivanih ishoda i kompetencija treba da pokažu sposobnost usmenog i pisanih izjašnjavanja i izlaganja, praktični rad, učešće i doprinos u interakciji s drugima u grupnom radu ili u radu u paru, a sve u skladu sa sadržajem nastavnog predmeta.</p> <p>Učenik proučava određenu temu, postavlja ključna pitanja, procjenjuje različite izvore i daje kritički osvrt.</p> <p>Učenik prikuplja podatke iz određenih historijskih izvora, analizira ih i na osnovu toga donosi zaključke o prošlosti. Daje kritički osvrt o historijskom događaju, uz upotrebu informacijske tehnologije (esej, grafički prikaz itd.). Analizira značenja pripisana povijesnim osobama, događajima, pojavama i procesima. Procjenjuje razloge zbog kojih je došlo do promjena tokom vremena i povezuje ih. Učenik analizom procjenjuje različite interpretacije i perspektive o prošlim događajima, pojavama i procesima, te ih integrira u šire razumijevanje prošlosti.</p> <p>Učenik se koristi zaključcima o važnosti pojedinih interpretacija i perspektiva za oblikovanje vlastitih prikaza prošlosti.</p>						
Metode provjere znanja sa strukturu ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p>Ocenjivanje je brojčano i realizira se u skladu s normativnim aktima Osnivača i nadležnog ministarstva.</p> <p>Ocjene treba dati javno, uz obrazloženje svake, jer samo tako učenik može imati motiv za postizanje boljih rezultata. Aktivnosti u procesu vrednovanja učenikovih postignuća i nivoa usvojenosti pravila ponašanja nastavnici, razrednici i stručni saradnici provode objektivno, transparentno, kontinuirano i javno, poštujući učenikovu ličnost i dajući svakom učeniku jednaku priliku. Kriteriji ocjenjivanja treba da budu usklađeni sa zakonskim pedagoškim normama područja na kojem egzistira medresa.</p> <p style="text-align: center;">Opće tehnike ocjenjivanja</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 33%;">Usmeno provjeravanje znanja</th> <th style="width: 33%;">Pisano provjeravanje znanja</th> <th style="width: 33%;">Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td> <td>Pisana provjera znanja vrši se po potrebi i procjeni</td> <td>Ocenjivanje projektnog zadatka koji rješava učenik</td> </tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja		Pisana provjera znanja vrši se po potrebi i procjeni	Ocenjivanje projektnog zadatka koji rješava učenik
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja					
	Pisana provjera znanja vrši se po potrebi i procjeni	Ocenjivanje projektnog zadatka koji rješava učenik					

	<p>Usmena provjera znanja u kojoj do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja učenika.</p>	<p>nastavnika. Kod ove vrste provjere usvojenog znanja učenika, broj osvojenih bodova pretvara se u brojčane ocjene po sljedećoj skali:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0-40% nedovoljan (1), - 41-55% dovoljan (2), - 56-70% dobar (3), - 71-85% vrlo dobar (4), - 86-100% odličan (5). 	<p>ili grupa učenika, a uvodi ih u istraživanje i pronalaženje, te pisano ili verbalno izvještavanje o urađenom.</p> <p>20%</p>
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Melisa Forić, Arna Daguda, Haris Zaimović, <i>Historija, Istorija, Povijest</i>, udžbenik za 1. razred gimnazije, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2003. 2. Elma Hašimbegović, Adnan Busuladžić, Edin Veladžić, Mirsad Sijarić, <i>Udžbenik za 2. razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2003. 3. Snježana Vasilij i Ekrem Baraković, <i>Udžbenik sa historijskom čitankom za prvi razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 4. Hadžija Hadžiabdić i Edis Dervišagić, <i>Historija/Povijest udžbenik za prvi razred gimnazije</i>, Bosanska knjiga, 5. Esad Kurtović i Samir Hajrulahović, <i>Udžbenik sa historijskom čitankom za drugi razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo , 6. Fahrudin Isaković, <i>Historija II</i>, Svjetlost, Sarajevo, 7. Hadžija Hadžiabdić, Edis Dervišagić, Alen Mulić i V. Mehicić, <i>Historija II</i>, Bosanska knjiga, Tuzla, 8. Vehid Smriko i Aladin Husić, <i>Historija III</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo. <p>Preporučena (neobavezna):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Melisa Forić, Arna Daguda, Haris Zaimović, <i>Čitanka za 1. razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2. Elma Hašimbegović, Adnan Busuladžić, Edin Veladžić, Mirsad Sijarić, <i>Čitanka za 2. razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 3. Vehid Smriko, <i>Čitanka za 3. razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 4. Zijad Šehić, Alma Leka, <i>Čitanka za 4. razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 5. Hugo Glaser, <i>Otkrivači svijeta</i>, Naprijed, Zagreb, 1958. 	50%	30%

NASTAVNI PROGRAM IZ PREDMETA SAVREMENA HISTORIJA BOŠNJAKA

Opće uvodne napomene

SAVREMENA HISTORIJA BOŠNJAKA					Šifra predmeta:
Nivo: Srednja škola		Broj sati sedmično	Broj sati godišnje	Ukupan broj sati u svim razredima	Status predmeta: izborni /izborno obavezni
Razred				60	
IV		2	60		Izborni
Opis nastavnog predmeta		Predmet Savremena historija Bošnjaka društvena je i humanistička nauka koja istražuje i proučava prošlost ljudskog društva, s akcentom na izučavanje prošlosti Bošnjaka i Bosne i Hercegovine. Ovaj nastavni predmet pomaže učenicima da ovladaju sposobnostima razumijevanja prošlosti naroda koji žive u BiH. Nastavni predmet Savremena historija Bošnjaka proučavanje prošlosti temelji na dokazima prikupljenim iz historijskih izvora, na prosudjivanjima o važnosti događaja na osnovu utemeljenih i relevantnih izvora. Nastavni predmet SHB u većoj ili manjoj mjeri, ovisno o oblasti izučavanja, nastoji pokazati koncept povezanosti događaja iz prošlosti sa sadašnjоšću. On prikazuje i proučava ekonomske, društvene, političke i kulturne odnose u prošlosti Bošnjaka, kao i faze u kojima su se oni javljali, od austrougarske okupacije 1878. godine do našeg vremena.			
Uloga i značaj nastavnog predmeta		Uloga nastavnog predmeta Savremena historija Bošnjaka jeste pružiti šira naučna znanja o historijskim procesima razvoja Bošnjaka u nacionalnom, kulturnom, vjerskom i drugom pogledu. Značaj predmeta proizlazi iz činjenice da će učenici moći kritički promišljati i imati naučni pogled na prošlost Bosne i Bošnjaka, od perioda austrougarske vladavine do savremenog doba. Nestabilnost u društvu često dolazi iz nepoznavanja prošlosti. S tim u vezi, osnovna uloga i značaj predmeta SBH proizlazi iz čuvene izreke da „nepoznavanje prošlosti vodi ka njenom neprestanom ponavljanju“. Možemo reći da je značaj izučavanja ovog predmeta za Bošnjake od egzistencijalnog značaja u idejnom, ali i fizičkom smislu.			
Ciljevi predmeta		Cilj predmeta Savremena historija Bošnjaka je upoznati prošlost Bošnjaka, što je ključno za razumijevanje sadašnjosti i promišljanje o budućnosti Bošnjaka i Bosne. Učeći o vlastitoj zajednici, učenici razvijaju razumijevanje sila i procesa koji oblikuju lični i kolektivni identitet. Učeći Savremenu historiju Bošnjaka učenici grade razumijevanje, kompetencije i vještine na osnovu koncepata koji su međusobno povezani, a to su: <ul style="list-style-type: none"> • vrijeme i prostor, • uzroci i posljedice, • izvori istraživanja prošlosti, • kontinuitet i promjene, • interpretacija i perspektiva. 			

	<p>Koncept vremena i prostora je od ključne važnosti za razumijevanje prošlosti, jer bez hronološkog okvira ne mogu se razumjeti prošlost i sadašnjost, niti istražiti odnosi među događajima. Učenik treba usvojiti opći hronološki okvir, izgraditi osjećaj za tok, slijed događaja, smjestiti događaje, osobe i pojave u određeni historijski kontekst. On treba razumjeti historijske procese i njihov utjecaj na sadašnjost i budućnost.</p> <p>Konceptom uzroka i posljedica objašnjavaju se faktori koji su pridonijeli pojedinim historijskim događajima, pojavama i procesima i rezultatu tih zbivanja. Učenici treba da shvate zašto su se događaji zbili baš tako kako jesu i zašto jedan događaj može imati višestruke uzroke i posljedice. Prikazom uzročno-posljedičnih veza, učenik razvija kritičko mišljenje i razlikuje uzroke, povod i posljedice, uočava ih i shvata da se pisanje o prošlosti temelji na pretpostavci važnosti uzroka i posljedica u izučavanju savremene historije Bošnjaka.</p> <p>Koncept izvora istraživanja prošlosti čini osnovu za razvoj kritičkog i kreativnog mišljenja kod učenika. Bitni su primarni i sekundarni izvori koji uključuju formuliranje pitanja, pronalaženje izvora i informacija, odabir, analizu i interpretaciju prikupljenih informacija. Učenik treba da donosi zaključke na osnovu temeljnih argumenata i dokaza. On upoznaje, analizira i vrednuje različite vrste primarnih i sekundarnih izvora, objašnjava njihovo značenje u istraživanju prošlosti. Koncept kontinuiteta i promjena podrazumijeva shvatanje historije kao složene mješavine promjena i kontinuiteta. Obuhvata razumijevanje obilježja razdoblja koja se proučavaju te promjena unutar tih razdoblja. Učenik na osnovu toga može objasniti karakteristična obilježja pojedinih historijskih razdoblja i razumije sam odnos između promjena i kontinuiteta.</p> <p>Koncept interpretacija i perspektiva učeniku treba da pomogne da tumači prošlost na osnovu historijskih izvora, ali da svoje znanje iznese u valjanoj interpretaciji, jer na taj način objašnjava prošle događaje, procese i promjene. Učenik shvata da se prikazi prošlosti ne sastoje samo od činjenica nego i od načina interpretacije.</p> <p>Cilj svih ovih koncepata je sticanje znanja o prošlosti Bosne i Bošnjaka, razvijanje vještina te razumijevanje stavova i međuljudskih odnosa koji proizlaze iz učenja historije.</p>
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<p>Nastavni predmet Savremena historija Bošnjaka izučava društveno-humanističko područje i zajedno s drugim područjima, međupredmetnim temama i predmetima podstiče razvoj specifičnih kompetencija učenika.</p> <p>Veza predmeta Savremena historija Bošnjaka se posebno ističe u korelaciji s predmetima:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Historija, koja daje temeljna znanja na koja se naslanja SBH, - Demokratija i ljudska prava, u kontekstu razumijevanja integracijskih procesa i Dejtonskog sporazuma poslije 1995. godine, - Sociologija, u kontekstu razumijevanja nacije, - Povijest islama, u kontekstu izučavanja historijata Islamske zajednice u BiH u XX stoljeću, - Geografija, u kojoj su mnoge teme i nastavne jedinice međusobno povezane, kao i demografski podaci; - Matematika, u pogledu računanja vremena, tablica i dijagrama; - Jezici, u pitanju historije književnosti i jezika, kritičkog čitanja kad su u pitanju historijski izvori.

	Predmet Savremena historija Bošnjaka povezan je i s tehničkim i informatičkim područjem, u razvoju afirmativnog i odgovornog korištenja digitalnom pismenošću, jer učenik povezuje razvoj tehnologije s promjenama u prošlosti i postaje svjestan mogućih opasnosti u okviru tehnološkog razvoja. Savremena historija Bošnjaka kao predmet potiče aktivno učenje, vještine, analize i vrednuje različite vrste izvora, perspektiva i interpretacija. Međusobnom saradnjom učenici iskazuju lične inicijative i razvijaju vlastitu kreativnost.
Ishodi učenja na nivou predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Učenik opisuje politička i kulturna zbivanja u određenom historijskom razdoblju. • Interpretira uzroke, tok i razvoj historijskih događanja. • Određuje načine kako se promjene u prošlosti manifestiraju u sadašnjosti. • Analizira historijske događaje i ličnosti, upoređujući ih u istom ili različitim historijskim razdobljima. • Ukazuje na ključna obilježja određenih historijskih razdoblja. • Analizira obilježja društva u različitim historijskim razdobljima i međusobno ih upoređuje. • Daje kritički osrvt o posljedicama historijskih događaja na razvoj društva i privrede i podatke iz određenih historijskih izvora. • Označava historijske događaje na lenti vremena, znajući ključne odrednice. • Povezuje historijske ličnosti s određenim događajima. • Istražuje uzroke i posljedice određenog događaja. • Upoređuje sadašnjost s prošlošću, procjenjujući posljedice. • Donosi zaključke o prošlosti na osnovu podataka iz analiziranih historijskih izvora. • Daje kritički osrvt o posljedicama historijskih događaja na razvoj društva i privrede. • Procjenjuje različite historijske izvore i daje kritički osrvt. • Tumači prošlost na osnovu historijskih izvora. • Koristi se različitim načinima prikazivanja historijskog vremena i hronologije. • Upoređuje pojedine oblike društva u različitim periodima. • Razumijeva na koji način dolazi do promjena u različitim historijskim razdobljima.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> • Stiče sposobnost sagledavanja prošlosti u širem kontekstu vremena i koristi se konceptima vremena i prostora, uzroka i posljedica, kontinuiteta i promjena, izvora i istraživanja prošlosti. • Oblikuje vlastiti stav, otvoreno razgovara i raspravlja, ali uvažava različite perspektive i percepције o prošlosti koje nisu u kontradiktornosti s općim moralnim prihvaćenim stavovima, pogotovo o pitanjima zločina i genocida u Bosni i Hercegovini. • Koristi se vještinama: postavlja pitanja o prošlosti, analizira izvore, dolazi do argumenata i iznosi rezultate svoje spoznaje. • Koristi se znanjima i vještinama koje je stekao učeći u historiji. Na taj način će odgovorno djelovati u javnom životu u okviru Bosne i Hercegovine, Evrope i svijeta.
Očekivane vrijednosti koje će učenici usvojiti	<p>Historijski procesi se posmatraju kroz univerzalne vrijednosti, a to su istina, mir, saradnja, sloboda, odgovornost, jednakost, solidarnost, pravda, suživot. Sve navedene vrijednosti treba da budu prožete racionalnim umom razvijanjem historijske svijesti, potaknute razmišljanjem, spoznavanjem i istraživanjem prošlosti.</p> <p>Sve to učeniku treba da pomogne da razvije najvažniju vrijednost, a to je mijenjanje vlastite stvarnosti i djelovanje u njoj.</p>

Profil i stručna spreme nastavnika	<p>Nastavu iz predmeta Savremena historija Bošnjaka u medresi izvodi lice sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme studija visokog obrazovanja u trajanju od najmanje četiri studijske godine, odnosno završenim prvim ciklusom studija u trajanju od najmanje četiri godine, s najmanje 240 ECTS bodova, s akademskom titulom i stručnim zvanjem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • profesor/bachelor historije, • magistar/master historije. <p>Prednost imaju kandidati sa završenom medresom.</p>
---	---

SAVREMENA HISTORIJA BOŠNJAKA

IV razred – izborna nastava

HISTORIJA			Šifra predmeta:
Razred: četvrti (IV)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 60	Status: Izborni, izborno obavezni
Kratak opis nastavnog predmeta	<p>Predmet Savremena historija Bošnjaka društvena je i humanistička nauka koja istražuje i proučava prošlost ljudskog društva, s akcentom na izučavanje prošlosti Bošnjaka i Bosne i Hercegovine. Ovaj nastavni predmet pomaže učenicima da ovladaju sposobnostima razumijevanja prošlosti naroda koji žive u BiH. Nastavni predmet Savremena historija Bošnjaka proučavanje prošlosti temelji na dokazima prikupljenim iz historijskih izvora, na prosuđivanjima o važnosti događaja na osnovu utemeljenih i relevantnih izvora. Nastavni predmet SHB u većoj ili manjoj mjeri, ovisno o oblasti izučavanja, nastoji pokazati koncept povezanosti događaja iz prošlosti sa sadašnjоšću. On prikazuje i proučava ekonomski, društvene, političke i kulturne odnose u prošlosti Bošnjaka, kao i faze u kojima su se oni javljali, od austrougarske okupacije 1878. godine do našeg vremena.</p>		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Uloga nastavnog predmeta Savremena historija Bošnjaka jeste pružiti šira naučna znanja o historijskim procesima razvoja Bošnjaka u nacionalnom, kulturnom, vjerskom i drugom pogledu. Značaj predmeta proizlazi iz činjenice da će učenici moći kritički promišljati i imati naučni pogled na prošlost Bosne i Bošnjaka, kao i drugih naroda u BiH, od perioda austrougarske vladavine do savremenog doba. Nestabilnost u društvu često dolazi iz nepoznavanja prošlosti. S tim u vezi, osnovna uloga i značaj predmeta SHB proizlazi iz čuvene izreke da „nepoznavanje prošlosti vodi ka njenom neprestanom ponavljanju“. Možemo reći da je značaj izučavanja ovog predmeta za Bošnjake od egzistencijalnog značaja u idejnom, ali i fizičkom smislu.</p>		
Ciljevi predmeta	<p>U četvrtom razredu nivo postavljenih ciljeva je najveći, u skladu s uzrastom učenika. Učenik istražuje, objašnjava i analazira prošlost, koristeći se historijskim izvorima i rezultatima proučavanja historijske nauke, što podrazumijeva i razumijevanje koncepata historijskog vremena i hronologije, kontinuiteta i promjena, uzročno-posljedičnih odnosa, kao i razlika unutar određenih vremenskih epoha i različitih društvenih zajednica.</p>		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<p>Nastavni predmet Savremena historija Bošnjaka izučava društveno-humanističko područje i zajedno s drugim područjima, međupredmetnim temama i predmetima podstiče razvoj specifičnih kompetencija učenika.</p> <p>Veza predmeta Savremena historija Bošnjaka se posebno ističe u korelaciji s predmetima:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Historija, koja daje temeljna znanja na koja se naslanja SHB, - Demokratija i ljudska prava, u kontekstu razumijevanja integracijskih procesa i Dejtonskog sporazuma poslije 1995. godine, 		

	<ul style="list-style-type: none"> - Sociologija, u kontekstu razumijevanja nacije, - Povijest islama, u kontekstu izučavanja historijata Islamske zajednice u BiH u XX stoljeću, - Geografija, gdje su mnoge teme i nastavne jedinice međusobno povezane, kao i demografski podaci; - Matematika, u pogledu računanja vremena, tablica i dijagrama; - Jezici, u pitanju historije književnosti i jezika, kritičkog čitanja kad su u pitanju historijski izvori. <p>Predmet Savremena historija Bošnjaka povezan je i s tehničkim i informatičkim područjem, u razvoju afirmativnog i odgovornog korištenja digitalnom pismenošću, jer učenik povezuje razvoj tehnologije s promjenama u prošlosti i postaje svjestan mogućih opasnosti u okviru tehnološkog razvoja. Savremena historija Bošnjaka kao predmet podstiče aktivno učenje, vještine, analize i vrednuje različite vrste izvora, perspektiva i interpretacija. Međusobnom saradnjom učenici iskazuju svoje inicijative i razvijaju vlastitu kreativnost.</p>							
Tematske oblasti	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: left; padding: 2px;">Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice</th><th style="text-align: right; padding: 2px;">Sati</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="padding: 2px;">Tematske cjeline/oblasti: Naziv oblasti</td><td style="text-align: right; padding: 2px;"></td></tr> <tr> <td style="padding: 2px;"> <ul style="list-style-type: none"> ● <i>Nacija, savremenost, historijska istina-pojmovi</i> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pojam savremenost i historijska istina u historiografiji, 2. Historijsko razumijevanje koncepta nacije (historijski razvoj nastanka ideje nacije, nacija-narod, nacionalne države, savremeno poimanje nacije), 3. Geneza razvoja bošnjačke nacije – kratak historijski pregled. <ul style="list-style-type: none"> ● <i>Austrougarski period</i> <ol style="list-style-type: none"> 4. Demografsko stanje Bošnjaka na prijelazu iz osmanskog u austrougarski period (četiri popisa stanovništva), 5. Balkanski ratovi i Bošnjaci u Srbiji, Crnoj Gori, Kosovu, Makedoniji, Albaniji i Turskoj, 6. Istaknuti Bošnjaci u austrougarskom periodu (Ali-beg Firdus, Safvet-beg Bašagić...), 7. Pravni sistem austrougarske okupacione uprave, 8. Austrougarska politika bošnjaštva (Benjamin Kalaj), 9. Stranačke organizacije Bošnjaka za vrijeme austrougarske okupacije, 10. Borba muslimana za vakufsko-mearifsku autonomiju, 11. Bošnjaci na ratištima u Prvom svjetskom ratu: - Log pod Mangartom, - Monte Meleta, - Galipolje. <ul style="list-style-type: none"> ● <i>BiH i Bošnjaci između dva svjetska rata</i> <ol style="list-style-type: none"> 12. Nastanak Kraljevine SHS i položaj Bosne i Bošnjaka, 13. Agrarna reforma u Kraljevini SHS i njene posljedice po Bošnjake u BiH, </td><td style="text-align: right; padding: 2px;">3+1</td></tr> </tbody> </table>	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati	Tematske cjeline/oblasti: Naziv oblasti		<ul style="list-style-type: none"> ● <i>Nacija, savremenost, historijska istina-pojmovi</i> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pojam savremenost i historijska istina u historiografiji, 2. Historijsko razumijevanje koncepta nacije (historijski razvoj nastanka ideje nacije, nacija-narod, nacionalne države, savremeno poimanje nacije), 3. Geneza razvoja bošnjačke nacije – kratak historijski pregled. <ul style="list-style-type: none"> ● <i>Austrougarski period</i> <ol style="list-style-type: none"> 4. Demografsko stanje Bošnjaka na prijelazu iz osmanskog u austrougarski period (četiri popisa stanovništva), 5. Balkanski ratovi i Bošnjaci u Srbiji, Crnoj Gori, Kosovu, Makedoniji, Albaniji i Turskoj, 6. Istaknuti Bošnjaci u austrougarskom periodu (Ali-beg Firdus, Safvet-beg Bašagić...), 7. Pravni sistem austrougarske okupacione uprave, 8. Austrougarska politika bošnjaštva (Benjamin Kalaj), 9. Stranačke organizacije Bošnjaka za vrijeme austrougarske okupacije, 10. Borba muslimana za vakufsko-mearifsku autonomiju, 11. Bošnjaci na ratištima u Prvom svjetskom ratu: - Log pod Mangartom, - Monte Meleta, - Galipolje. <ul style="list-style-type: none"> ● <i>BiH i Bošnjaci između dva svjetska rata</i> <ol style="list-style-type: none"> 12. Nastanak Kraljevine SHS i položaj Bosne i Bošnjaka, 13. Agrarna reforma u Kraljevini SHS i njene posljedice po Bošnjake u BiH, 	3+1	7+3
Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati							
Tematske cjeline/oblasti: Naziv oblasti								
<ul style="list-style-type: none"> ● <i>Nacija, savremenost, historijska istina-pojmovi</i> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pojam savremenost i historijska istina u historiografiji, 2. Historijsko razumijevanje koncepta nacije (historijski razvoj nastanka ideje nacije, nacija-narod, nacionalne države, savremeno poimanje nacije), 3. Geneza razvoja bošnjačke nacije – kratak historijski pregled. <ul style="list-style-type: none"> ● <i>Austrougarski period</i> <ol style="list-style-type: none"> 4. Demografsko stanje Bošnjaka na prijelazu iz osmanskog u austrougarski period (četiri popisa stanovništva), 5. Balkanski ratovi i Bošnjaci u Srbiji, Crnoj Gori, Kosovu, Makedoniji, Albaniji i Turskoj, 6. Istaknuti Bošnjaci u austrougarskom periodu (Ali-beg Firdus, Safvet-beg Bašagić...), 7. Pravni sistem austrougarske okupacione uprave, 8. Austrougarska politika bošnjaštva (Benjamin Kalaj), 9. Stranačke organizacije Bošnjaka za vrijeme austrougarske okupacije, 10. Borba muslimana za vakufsko-mearifsku autonomiju, 11. Bošnjaci na ratištima u Prvom svjetskom ratu: - Log pod Mangartom, - Monte Meleta, - Galipolje. <ul style="list-style-type: none"> ● <i>BiH i Bošnjaci između dva svjetska rata</i> <ol style="list-style-type: none"> 12. Nastanak Kraljevine SHS i položaj Bosne i Bošnjaka, 13. Agrarna reforma u Kraljevini SHS i njene posljedice po Bošnjake u BiH, 	3+1							

	<p>14. Bošnjačka politika između dva svjetska rata: Mehmed Spaho i JMO.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>BiH i Bošnjaci u Drugom svjetskom ratu</i> <p>15. Politika NDH i položaj Bošnjaka, 16. Antifašistička aktivnost Bošnjaka naspram nacističkih i drugih zločina, 17. Bošnjaci u partizanskom pokretu, 18. Zločini i genocid nad Bošnjacima tokom Drugog svjetskog rata, 19. Ideja bosanske autonomije u Drugom svjetskom ratu, 20. Politička sudbina Bosne u Drugom svjetskom ratu, AVNOJ i ZAVNOBiH.</p>	4+2
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Bošnjaci u socijalističkoj Jugoslaviji</i> <p>21. Poslijeratni položaj Bošnjaka i agrarna reforma u "novoj Jugoslaviji", 22. Ustavno-pravni razvoj BiH u FNRJ i SFRJ, 23. Nacionalno pitanje Muslimana do 1974. godine, 24. Suđenje muslimanskim intelektualcima 1983. godine, 25. Kulturni preporod Bošnjaka u komunističkoj Jugoslaviji, 26. Pojava višestračja u BiH.</p>	6+2
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>BiH i Bošnjaci od 1990. do 2020. godine</i> <p>27. Krize 80-ih i 90-ih godina i međunarodni kontekst, 28. Stvaranje nezavisne i međunarodno priznate države RBiH, 29. Agresija na RBiH i odbrana, 30. Opsada Sarajeva, 31. Najvažnije bitke i heroji odbrane BiH 1992-1995. godine, 32. Zločini nad Bošnjacima u BiH 1992-1995. godine do Srebrenice, 33. Genocid u Srebrenici, 34. Međunarodna zajednica i njena uloga u BiH tokom Agresije 35. Dejtonski sporazum, 36. Ljudski gubici – tabelarni prikaz stradanja Bošnjaka (imovina, objekti, problemi povratnika), 37. Sud pravde u Hagu i najznačajnije presude, 38. Borba za memoriju i sjećanje na žrtve, 39. Sjećanje u pokretu – posjeta memorijalnim centrima, 40. BiH poslije Dejtona – uloga visokog predstavnika međunarodne zajednice u BiH, 41. BiH i integracijski procesi, 42. Bošnjaci u dijaspori, 43. Bosna i Bošnjaci – perspektive.</p>	6+3
	<p>Predviđena su 43 sata za obradu novih nastavnih jedinica i 17 sati za tematsko ponavljanje, utvrđivanje i pismene provjere znanja.</p>	

	<p>Tematska oblast 1</p> <p>Učenik tumači prošlost na temelju didaktički oblikovanih historijskih izvora i razumije šta sve može utjecati na pisanje historije.</p> <p>Otkriva različita historijska stajališta o historijskim događajima i određuje kontekst u kojem su ta gledišta nastala (kritičko mišljenje).</p> <p>Interpretira historijsko znanje iznošenjem dokaza u raspravi, pisanjem kraćih historijskih tekstova, dramskim prikazom i uz korištenje informacionih tehnologija, tamo gdje je to moguće i primjereni, dokazujući time znanje o pojmovima nacija, historijska istina, savremenost, historijska distanca.</p> <p>Daje kritički osvrt o historijskom događaju uz korištenje informacione tehnologije (esej, grafički prikaz itd.)</p> <p>Tematska oblast 2</p> <p>Analizira historijske događaje u austrougarskom periodu iz vremena u kojem su događaji nastali, a ne s gledišta današnjice.</p> <p>Naznačava ključne prekretnice u historiji Bošnjaka austrougarskog perioda, potkrepljujući ih dokazima o tome do kojih je promjena došlo i koje su posljedice tih promjena.</p> <p>Tumači kretanja/migracije stanovništva za vrijeme austorugarske uprave, s akcentom na Balkanske ratove (npr. glavne nacionalne i međunarodne migracije, mijenjanje različitih oblika životnih sredina i naselja i sukobe među grupama stanovništva), upotrebljavajući različite mape i dokumente.</p> <p>Ispituje ulogu i doprinos Bošnjaka pojedinaca kao i bošnjačko-muslimanskih udruženja i grupa u društvenim, kulturnim i religijskim dešavanjima i aktivnostima tokom austrougarskog perioda.</p> <p>Utvrđuje ključne prekretnice u historiji austrougarskog perioda i određuje uzroke koji su doveli do promjena i dugoročnih posljedica tih promjena na Bosnu i Bošnjake.</p> <p>Tematska oblast 3</p> <p>Objašnjava kako se mijenja stajalište u zavisnosti od vremena, prostora i ideološkog okruženja.</p> <p>Poredi ideje u austrougarskom periodu i ideje u periodu između dva svjetska rata, koje su utjecale na promjene u bosanskom društvu, prije svega na nacionalno pitanje Bošnjaka i kontekst bosanske državnosti.</p> <p>Razumije kontekst i stav Kraljevine SHS/Jugoslavije prema Bosni i Bošnjacima kroz prizmu velikosrpstva.</p> <p>Utvrđuje na koji način dolazi do promjena u različitim historijskim razdobljima; objašnjava kako se neki oblici mogu promijeniti, dok drugi ostaju isti; razumije</p>
--	--

	<p>složenost promjena i njihov utjecaj ne samo na politiku već i na vrijednosti i vjerovanja.</p> <p>Tematska oblast 4</p> <p>Tumači složenost historijskih uzroka i posljedica, kao i ograničenja da se utvrde stvarni uzrok i posljedica.</p> <p>Navodi razloge nastanka ključnih događaja u Bosni tokom Drugog svjetskog rata i prepoznaće posljedice i promjene tih događaja.</p> <p>Razumijeva složenost položaja muslimana/Bošnjaka u odnosu prema trima ideologijama: velikosrpstva, velikohrvatstva i komunističke ideologije.</p> <p>Razlikuje uzroke i posljedice nastanka NDH, imajući na umu višestruke uzroke određenog događaja – važnost utjecaja određenih osoba u historiji, utjecaj ideja, ljudskih interesiranja i ideologija.</p> <p>Procjenjuje utjecaj određenih ličnosti iz ratnog perioda na ideje, ljudska interesiranja i vjerovanja i njihove konotacije na bosansku stvarnost u Drugom svjetskom ratu.</p>
	<p>Tematska oblast 5</p> <p>Analizira prekretnice u historiji Bošnjaka za vrijeme socijalističke Jugoslavije, te promjene i utjecaj na razvoj bosanskog društva.</p> <p>Potkrepljuje argumentima te historijske promjene i utjecaj na razvoj nacionalne ideje.</p> <p>Shvata uzroke koji su vodili raspadu Jugoslavije i kontekst Bosne i Bošnjaka u novonastalim okolnostima kraja XX vijeka.</p> <p>Objašnjava trajanje nekih ideja u vremenu i kako preplitanjem određenih ideja i historijskih događaja može doći do novih historijskih obrazaca.</p> <p>Tematska oblast 6</p> <p>Utvrđuje povezanost historijskih događaja u periodu 1990-2020. godine s procesima i pojavama prošlih historijskih razdoblja i uočava sličnosti.</p> <p>Analizira sličnost historijskih događaja i ličnosti iz prošlih razdoblja Bosne, upoređujući ih s periodom 1990-2020. godine.</p> <p>Stavlja u vezu zločine i genocid nad Bošnjacima i razumijeva ponavljanje historije, kao i posljedice njenog nepoznavanja.</p> <p>Objašnjava događaje iz perioda Agresije na Bosnu i razloge različitog tumačenja tih događaja kod susjednih zemalja, kao i različitost tumačenja međunarodnih faktora.</p> <p>Upoređuje verzije Agresije na BiH kao historijskog događaja, koristeći se vizualnim i pisanim izvorima.</p>

	<p>Pronalazi i nabraja razloge zbog kojih se prošlost Bosne i period Agresije predstavlja i tumači na različite načine.</p> <p>Objašnjava kako različiti vrijednosni sistemi i tradicije mogu utjecati na način kako će se tumačiti određeni događaji iz prošlosti.</p> <p>Shvata povode i faktore koji su doveli do Dejtonskog sporazuma i ulogu Armije RBiH kao kolektiva i predsjednika Alije Izetbegovića kao pojedinca.</p> <p>Razumije potrebu sjećanja i povode spore integracije BiH u međunarodne tokove.</p>
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> • Sposobnost prepoznavanja tokova u nastanku i nestanku ideja i ideologija u BiH u periodu 1878-2020. godine; • Prepoznavanje vlastitih vrijednosti, zanimanje za druge kulture i poštovanje drugih kultura; • Razumijevanje vlastitog identiteta i sebe kao pripadnika skupine u interakciji s kulturnom identitetom drugih naroda na području Balkana, ali i šire; • Svijest o evropskom i svjetskom kulturnom nasljedstvu, te njen utjecaj na razumijevanje kulturne raznolikosti svijeta; • Shvatanje različitih pogleda na pojам pravda iz ugla velikih sila i poraženih strana u sukobu, sticanje razumijevanja o nastavku polariziranja svijeta u sadašnjosti i dijametalno suprotnih stavova o pojedinim epohama historije; • Uvažavanje razlika u sadašnjosti razumijevanjem različitog toka razvijanja vrijednosnih sistema tokom historije Balkana.
Metode izvođenja nastave	<p>Verbalna metoda: monološki i dijaloški</p> <ul style="list-style-type: none"> • Monološka metoda se realizira predavanjima, tumačenjima i objašnjenjima. • Dijaloškim verbalnim metodama koristimo se na način razgovora, diskusije i polemike. • Vizualna metoda se ostvaruje demonstriranjem, a sve su metode povezane govorom. • Prakseološka metoda: metodom praktičnih radova sviđava se zamršena historiografska problematika (proučavanje izvora i literature, rješavanje problema, pisanje eseja, dr.).
Oblici rada	Individualni, grupni, rad u parovima, frontalni oblik rada, očigledna nastava – učenje posjetama muzejima, gradovima.
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<p>Potrebno je da nastavnik u svom radu uloži odgovarajući napor u kreiranju ambijenta u kojem se učenici osjećaju prijatno i sigurno. Proces učenja, kao i rezultati učenja, uslovjeni su načinom učenja učenika i načinom podučavanja nastavnika. Nastavnik u procesu nastave treba da se koristi različitim oblicima rada, nastavnim metodama kao i nastavnim sredstvima, u zavisnosti od samih nastavnih sadržaja, psihofizičkih sposobnosti učenika te materijalnih mogućnosti škole.</p> <p>Individualno podsticanje je obilježje dobre nastave; slobodom, strpljivošću i dovoljnim vremenom, analizom individualnih postignuća u učenju i usklađenih planova podsticanja te posebnim podsticanjem učenika dolazi se do rezultata u radu.</p>

	<p>Inteligentno vježbanje se postiže osvjećivanjem strategija učenja, primjerenum zadacima i ciljanom pomoći učenicima.</p> <p>Jasnoća očekivanih postignuća je obilježje dobre nastave, i potrebna je zbog nastavne ponude utemeljene na smjernicama i obrazovnim standardima, prilagođene učeničkim sposobnostima, kao i zbog neprestanih podsticajnih povratnih informacija o napretku u učenju.</p> <p>Za kvalitetnu nastavu potrebna je pripremljena okolina kako bi se održao red, oprema za učenje bila funkcionalna, a pomagala za učenje upotrebljiva.</p> <p>Usmjereno nastave je najvažnija strategija aktivnog učenja, i može se prepoznati prema sljedećim indikatorima aktivnoga učenja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • odgovornost za odabir vlastitih ciljeva učenja i rad vlastitim tempom; vlasništvo nad vlastitim procesom učenja ili zadatkom, • pronalaženje informacija i rad s manjom podrškom nastavnika, • aktivno uključivanje u razvoj vlastitog razumijevanja, • uvođenje elemenata rješavanja problema i donošenja odluka iz života; upotreba istraživački i problemski utemeljenih metoda rada, • upotreba konkretnih materijala i izravnog iskustva u procesu učenja, što je naročito važno učenicima.
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	<p>Učenici u okviru očekivanih ishoda i kompetencija treba da pokažu sposobnost usmenog i pisanog izjašnjavanja i izlaganja, praktični rad, učešće i doprinos u interakciji s drugima u grupnom radu ili radu u paru, a sve u skladu sa sadržajem nastavnog predmeta i sl.</p> <p>Učenik proučava određenu temu, postavlja ključna pitanja, procjenjuje različite izvore i daje kritički osvrt.</p> <p>Učenik prikuplja podatke iz određenih historijskih izvora, analizira ih i na osnovu toga donosi zaključke o prošlosti. Daje kritički osvrt o historijskom događaju, uz upotrebu informacijske tehnologije (esej, grafički prikaz itd.). Analizira značenja pripisana povijesnim osobama, događajima, pojavama i procesima. Procjenjuje razloge zbog kojih je došlo do promjena tokom vremena i povezuje ih. Učenik analizom procjenjuje različite interpretacije i perspektive o prošlim događajima, pojavama i procesima, te ih integrira u šire razumjevanje prošlosti.</p> <p>Učenik se koristi zaključcima o važnosti pojedinih interpretacija i perspektiva za oblikovanje vlastitih prikaza prošlosti.</p>
Metode provjere znanja sa strukturonu ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p>Ocenjivanje je brojčano i realizira se u skladu s normativnim aktima Osnivača i nadležnog ministarstva.</p> <p>Ocjene treba dati javno, uz obrazloženje svake ocjene, jer tako učenik može imati motiv za postizanje boljih rezultata. Aktivnosti u procesu vrednovanja učenikovih postignuća i nivoa usvojenosti pravila ponašanja nastavnici, razrednici i stručni saradnici provode objektivno, transparentno, kontinuirano i javno, poštujući učenikovu ličnost i dajući svakom učeniku jednaku priliku. Kriteriji ocjenjivanja treba da budu usklađeni sa zakonskim pedagoškim normama područja na kojem egzistira medresa.</p>

Opće tehnike ocjenjivanja			
	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja
	<p>Usmena provjera znanja u kojoj do izražaja dolazi sposobnost verbalnog izražavanja učenika.</p> <p style="text-align: center;">50%</p>	<p>Pisana provjera znanja vrši se po potrebi i procjeni nastavnika. Kod ove vrste provjere usvojenog znanja učenika broj osvojenih bodova pretvara se u brojčane ocjene po sljedećoj skali:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0-40% nedovoljan (1), - 41-55% dovoljan (2), - 56-70% dobar (3), - 71-85% vrlo dobar (4), - 86-100% odličan (5). <p style="text-align: center;">30%</p>	<p>Ocenjivanje projektnog zadatka koji rješava učenik ili grupa učenika, a uvodi ih u istraživanje i pronalaženje, te pisano ili verbalno izvještavanje o urađenom.</p> <p style="text-align: right;">20%</p>
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici i priručnici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Melisa Forić, Arna Daguda, Haris Zaimović, <i>Historija, Istorija, Povijest</i>, udžbenik za 1. razred gimnazije, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2003. 2. Vehid Smriko, <i>Udžbenik za treći razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2003. 3. Vehid Smriko i Aladin Husić, <i>Historija III</i>, udžbenik, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 4. Hadžija Hadžiabdić i Edis Dervišagić, <i>Historija III</i>, udžbenik, Bosanska knjiga, Tuzla, 5. Zijad Šehić, Aida Kovačević i Alma Leka, <i>Historija IV</i>, udžbenik, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 6. Hadžija Hadžiabdić, Edis Dervišagić, Alen Mulić i Vahidin Mehić, <i>Historija IV</i>, udžbenik, Bosanska knjiga, Tuzla, 7. <i>Nastavni materijali za izučavanje opsade Sarajeva i zločina genocida počinjenog u Bosni i Hercegovini u periodu od 1992. do 1995. godine u osnovnim i srednjim školama u Kantonu Sarajevo</i>, Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo, Sarajevo, 2018. <p>Literatura za profesore:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mustafa Imamović, <i>Historija Bošnjaka</i>, Sarajevo, 1990. 2. Mehmedalija Bojić, <i>Historija Bosne i Bošnjaka</i>, TKD Šahinpašić, Sarajevo, 2001. 3. Werner Schachineger, <i>Bošnjaci dolaze 1879-1918</i>, Lovan-Cambi, 1996. 4. Melisa Forić, Arna Daguda, Haris Zaimović, <i>Čitanka za 1. razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2003. 5. Elma Hašimbegović, Adnan Busuladžić, Edin Veladžić, Mirsad Sijarić, <i>Čitanka za 2. razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 		

- | | |
|--|---|
| | <p>6. Vehid Smriko, <i>Čitanka za 3. razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo,</p> <p>7. Zijad Šehić, Alma Leka, <i>Čitanka za 4. razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo,</p> <p>8. Hans Fric, <i>Bošnjak 1931</i>, Dobra knjiga, Sarajevo, 2011.</p> <p>9. <i>Sjećanje u pokretu, pedagoški alat o kulturi sjećanja</i>, priručnik, Savezno ministarstvo za privrednu saradnju i razvoj Njemačke, 2014.</p> <p>10. Fahira Jelić-Butić, <i>Ustaše i NDH 1941-1945</i>, Zagreb, 1977.</p> <p>11. S.M. Džaja, <i>Politička realnost jugoslovenstva (1918-1991) s posebnim osvrtom na BiH</i>, Sarajevo-Zagreb, 2004.</p> <p>12. Grupa autora, <i>BiH od najstarijih vremena do kraja Drugog svjetskog rata</i>, Štab Vrhovne komande Oružanih snaga Republike Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1994.</p> <p>13. Noel Malcolm, <i>Povijest Bosne – kratki pregled</i>, Zagreb-Sarajevo, 1995.</p> <p>14. J.Tomasevich, <i>Četnici u Drugom svjetskom ratu 1941-1945</i>, Zagreb, 1979.</p> <p>15. Emir Suljagić, <i>Srebrenica MCMXCV</i>, Buybook, 2017.</p> <p>16. <i>Smrt Jugoslavije</i> (BBC-ev dokumentarni film).</p> |
|--|---|

12.

GEOGRAFIJA

NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA GEOGRAFIJA

Opće uvodne napomene

GEOGRAFIJA				Šifra predmeta:
Nivo: Srednja škola	Broj sati sedmično	Broj sati godišnje	Ukupan broj sati u svim razredima	Status predmeta: Redovni i izborni
Razred	I			
	II			
	III	2	70	70 +
	III	2	70	130
	IV	2	60	Izborni Izborni
Opis nastavnog predmeta	<p>Geografija je nauka koja se bavi izučavanjem prirodnogeografskih i društvenogeografskih karakteristika geografskog prostora i traži uzajamni odnos između njih, čime se omogućava formiranje, razumijevanje i stvaranje jasne i cjelovite slike svijeta. Na taj način geografska znanja omogućavaju planiranje funkcionalne i optimalne prostorne organizacije, te upravljanje prostorom u skladu s održivim razvojem. Geografija je nauka koja se bavi proučavanjem odnosa prirodnih i društvenih elemenata u geografskom prostoru radi planiranja funkcionalne i, prema mogućnosti, optimalne prostorne organizacije (na skali od lokalne do globalne), te upravljanja prostorom u skladu s održivim, pametnim i uključivim razvojem. Geografija u svojoj biti ima integrativni karakter te stoga i poseban položaj u sistemu nauka kao most među naukama, odnosno kao poveznica između prirodnog i društvenog područja. Također, u svojim istraživanjima primjenjuje i spoznaje humanističkoga i tehničkoga područja nauke. Geografija stoga jedina u sistemu odgoja i obrazovanja holistički proučava prostorni kompleks i njegovu identitetsku osnovu. Svrha učenja i proučavanja je usvajanje geografskih znanja i vještina, te pozitivnih etičkih stavova (koje kao skup kompetencija možemo nazvati geografskom pismenošću) na nivou na kojem su učenici, budući građani, sposobljeni da kao punopravni članovi zajednice, svjesni svoje odgovornosti prema drugim ljudima i prirodi, poštujući načela održivoga razvoja, aktivno sudjeluju u oblikovanju i preoblikovanju funkcionalne prostorne organizacije na različitim nivoima, od lokalne preko nacionalne do globalne. To omogućava usvajanje znanja potrebnih za uspješan nastavak školovanja i početak profesionalne karijere. Stečeno znanje omogućava odgovorno ponašanje i djelovanje u zajednici prema drugima i prema prirodi. Stečeni integritet omogućava argumentirano zastupanje vlastitih mišljenja i stavova. Poučavanje geografije neposredno promovira prostor kao identitetsku osnovu, razvija identitet od ličnoga, lokalnog, regionalnog do nacionalnog i građanskog, ali i do nadnacionalnog i globalnog identiteta građanina svijeta. Razvijanjem socijalne osjetljivosti i ekološke svijesti učenici razvijaju solidarnost. Stečene vrijednosti podstiču prihvatanje kulturnih i drugih razlika i uvažavanje potreba drugih, uz međusobno razumijevanje i poštivanje. Usvojena znanja i razvijene kompetencije</p>			

	pogoduju preduzetnom djelovanju, uz razumnu procjenu mogućnosti, ograničenja i rizika u svakodnevnom i profesionalnom životu.
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Uloga i značaj predmeta Geografija ogleda se u tome da učenici steknu znanja iz fizičke, socijalne, regionalne geografije svijeta i geografije Bosne i Hercegovine, turističke i ekonomске geografije. U nastavnom predmetu Geografija učenici razvijaju prostorno mišljenje, uče o prostoru, ali i u prostoru. Uče se orijentirati, kretati se, posmatrati i prikupljati podatke u prostoru, koristiti geografske karte, globus, nove tehnologije, uključujući i geografske informacijske sisteme. Ospozobljavaju se za prepoznavanje prostorno relevantnih problema, od lokalnog prema višim prostornim nivoima. Podstiče ih se na predlaganje rješenja tih problema i na aktivno djelovanje u oblikovanju bolje budućnosti. Učenjem i poučavanjem geografije kod učenika se razvija osjećaj odgovornosti, kako bi svaki naraštaj iza sebe ostavio skladniji i uređeniji prostor nego što ga je dobio u nasljeđe.</p> <p>Osim toga, uloga i značaj Geografije je:</p> <ul style="list-style-type: none"> • učeničko shvatanje međusobne povezanosti prirodnogeografskih i društvenogeografskih pojava i procesa, • razvijanje racionalnog odnosa učenika prema sredini, s ciljem njenog održivog razvoja, • ospozobljavanje učenika za korištenje različitih izvora znanja, • sticanje sposobnosti uočavanja, formuliranja, analiziranja i rješavanja problema, • razvijanje logičkog i apstraktnog mišljenja i kritičkog stava u mišljenju, • ovladavanje informacijsko-komunikacijskim tehnologijama, • sticanje znanja o prirodnim resursima, njihovoj ograničenosti i održivosti korištenja, • razvijanje svijesti o značaju kulture, potrebe da se podstiče njen razvoj, kao i potrebe da se sačuva kulturna baština, • sticanje osnovnih znanja o procesima i proizvodima različitih tehnologija (čovjekovog rada), • razvijanje humanosti, iskrenosti, patriotizma i drugih etičkih vrijednosti pojedinca, • uspostavljanje ličnih i kulturnih veza među ljudima, nezavisno od njihovog pola, rase, religijske pripadnosti ili ličnih uvjerenja, razvijanje radoznalosti i samostalnosti, • razvijanje svijesti o vlastitom znanju i sposobnostima i daljoj profesionalnoj orijentaciji, razvijanje svijesti o važnosti brige o zdravlju, • njegovanje nacionalnog i kulturnog identiteta, • razvijanje sposobnosti učenja, istraživanja i kritičkog mišljenja, • upoznavanje vrijednosti vlastitog kulturnog naslijeđa i povezivanje s drugim kulturama i tradicijama.
Ciljevi predmeta	<ol style="list-style-type: none"> 1. Cilj nastavnog predmeta Geografija je da učenici steknu kompleksno znaje o Zemlji, faktorima koji je oblikuju i na nju stalno utiču: prirodna osnova i društveni faktori. 2. Koristeći se metodologijom rada geografije, učenici će utvrđivati međuzavisnost prirodne sredine i društvenog rada materijaliziranog na Zemljinoj površini.

	<p>3. Nastavnim sadržajima, učenici treba da upoznaju geografska obilježja savremenog svijeta, te uoče potrebu saradnje i međusobne solidarnosti.</p> <p>4. Posebno je važno da učenici upoznaju i zavole domovinu Bosnu i Hercegovinu, da promoviraju vrijednosti kao što su integracija, mir i tolerancija, i da, poznavajući geografiju, bolje shvate izazove s kojima se suočavamo.</p> <p>5. U osnovi geografije je nastojanje da se shvati svijet, pri čemu karte ostaju posebno značajno sredstvo da se opiše svjetska realnost.</p>
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<p>Geografija izučava raširenost i međusobne odnose pojedinih prirodnih i društvenih pojava, koji kao rezultat imaju preoblikovanje manjih ili većih dijelova Zemljine površine. Geografija je nauka koja je razvila specifičnu naučnu metodologiju i zajedno s drugim naukama, međupredmetnim temama i predmetima, podstiče razvoj specifičnih kompetencija učenika. Imajući u vidu prirodu predmeta, s pravom se može reći da je geografija u samom vrhu nauka koje mogu i treba da ostvare vezu s drugim naukama. Na prvom mjestu je historija, a i druge nauke, kao što su: astronomija, fizika, hemija, matematika, biologija, povijest islama, hadis, ekologija i njima srodne nučne discipline. Moderna vremena nameću važnost i povezanost geografije s informatičkim područjem, te je za geografa sve važnija informatička pismenost. S tehničkim i informatičkim područjem ova nauka je povezana u razvoju afirmativnog i odgovornog korištenja digitalnom pismenošću, jer učenik povezuje razvoj tehnologije s promjenama u prostoru i vremenu i postaje svjestan mogućih opasnosti i izazova u okviru tehnološkog razvoja.</p> <p>Geografija kao predmet podstiče aktivno učenje, vještine, analize i vrednuje različite vrste izvora, perspektiva i interpretacija. Međusobnom saradnjom učenici iskazuju svoje inicijative i razvijaju vlastitu kreativnost.</p>
Ishodi učenja na nivou predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Navodi saznanja iz opće fizičke geografije, regionalne geografije svijeta, geografije Bosne i Hercegovine, turističke i ekonomске geografije, • Demonstrira upotrebu geografske karte, globusa itd., • Pokazuje na karti i globusu osnovne geografske pojmove: toponime, hidronime, oronime i sl., • Koristi geografske karte, globus i savremena sredstva orientacije, • Prepoznaje savremene procese i promjene kod nas i u svijetu, • Povezuje međusobno prirodnogeografske i društvenogeografske pojave i procese, kao i vrijednosti koje iz toga proističu, • Utvrđuje racionalan odnos prema sredini s ciljem njenog održivog razvoja, • Koristi različite izvore znanja kao što su karta, globus, • Uočava, formulira, analizira i rješava probleme, • Primjenjuje vještine logičkog i apstraktnog mišljenja i kritičkog stava u mišljenju, • Koristi informacijsko-komunikacijske tehnologije, • Prepoznaje važnost prirodnih resursa, objašnjava njihovu ograničenost i održivost korištenja, • Valorizira značaj kulture i podstiče njen razvoj,

	<ul style="list-style-type: none"> Prepoznaće značaj osnovnih znanja o procesima i proizvodima različitih tehnologija (čovjekovog rada), Objašnjava vrijednosti humanosti, iskrenosti, patriotizma i drugih etičkih vrijednosti pojedinca, Istražuje lične i kulturne veza među ljudima, nezavisno od njihovog pola, rase, religijske pripadnosti ili uvjerenja, Razvija svijest o vlastitom znanju i sposobnostima i daljoj profesionalnoj orientaciji, uz razvijanje svijesti o važnosti brige o zdravlju, objašnjava klimatske faktore i klimatske elemente; Istražuje prirodne i društvene pojave i upoređuje ih; Analizira prirodnu sredinu i društvene faktore koji je mijenjaju; Objašnjava globalne procese i njihov utjecaj na prirodnu i društvenu sredinu.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ol style="list-style-type: none"> Upoznat će se učenici s kompleksnosti i uzajamnoj povezanosti prirode i društva. Usvojiti će znanja o tome kako živjeti s prirodom, kako je njegovati i čuvati za generacije koje dolaze. Bit će sposobljeni da se orijentiraju prostorno i vremenski. Posjedovat će znanja o prirodnim i društvenim potencijalima država i naroda svijeta. Usvojiti će vještine eliminisanja evidentnih negativnih posljedica antropogenih utjecaja na prirodu. Imat će mogućnost spoznaje čime sve raspolažemo i kao država i kao planeta, u cilju razvijanja privrede koja je u skladu s održivim razvojem. Upoznat će se s prirodnim i društvenim kontekstom, razumjeti kretanja u prirodi i društvu i planirat će i učestvovati u aktivnostima ekološkog karaktera.
Očekivane vrijednosti koje će učenici usvojiti	<ol style="list-style-type: none"> Geografija nas čini građanima svijeta, što samom predmetu osigurava važan položaj u odgojno-obrazovnom procesu. Učenici uočavaju do koje su mjere pojedine države i ljudi međusobno povezani. Geografija je, uz historiju, presudna za razumijevanje današnjeg svijeta i vlastite budućnosti. Učenici otkrivaju skrivene ljepote ove šampionske nauke koja je u isto vrijeme prirodna, društvena i tehnička nauka. Uočavaju razvojni put koji je geografija prešla od čisto deskriptivne i opisne u naučnu oblast, što je značilo proširenje spoznaja o Zemlji i svijetu. Učenici shvataju kako prirodne i društvene karakteristike država utječu na njihovu snagu i slabosti. Znanje iz geografije pomaže u njegovanju nacionalnog i kulturnog identiteta.
Profil i stručna sprema nastavnika	<p>Nastavu iz predmeta Geografija u medresi izvodi lice sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme studija visokog obrazovanja, u trajanju od najmanje četiri studijske godine, odnosno završenim prvim ciklusom studija u trajanju od najmanje četiri godine, s najmanje 240 ECTS bodova, s akademskom titulom i stručnim zvanjem:</p> <ul style="list-style-type: none"> profesor/bachelor geografije, magistar/master geografije. <p>Prednost imaju kandidati sa završenom medresom.</p>

Geografija III razred

GEOGRAFIJA			Šifra predmeta:
Razred: treći (III)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	<p>Geografija kao nauka ima svoje korijene u dalekoj prošlosti ljudske civilizacije. Geografija je nauka o geografskom prostoru – Zemljinoj površini. Ona proučava raširenost i međusobne odnose pojedinih prirodnih i društvenih pojava, koji kao rezultat imaju preoblikovanje manjih ili većih dijelova Zemljine površine. Geografija je nauka koja se bavi izučavanjem prirodnogeografskih i društvenogeografskih karakteristika geografskog prostora i traži uzajamni odnos između njih, čime obezbjeđuje formiranje, razumijevanje i stvaranje jasne i cjelovite slike svijeta. Na taj način geografska znanja obezbjeđuju planiranje funkcionalne i optimalne prostorne organizacije, te upravljanje prostorom u skladu s održivim razvojem. Geografija je vrlo kompleksna nauka (prirodna, društvena i tehnička), koja je razvila specifičnu naučnu metodologiju. Ona deskripcijom, percepcijom, analizom i sintezom utvrđuje međuzavisnost prirodne i društvene sredine.</p>		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Temeljna vrijednost, uloga i značaj učenja i poučavanja geografije je razvijanje intelektualne radoznalosti i znatitelje za upozavanjem svijeta, te podsticanje nadahnuća za građenje bolje i uređenije sadašnjosti i budućnosti Bosne i Hercegovine, Evrope i svijeta. Geografija pruža znanja i vještine koje omogućavaju učenicima potpunije razumijevanje vrlo složenoga i promjenjivoga svijeta i njihova položaja u njemu. Učenje i poučavanje geografije posebno doprinosi razumijevanju svijeta u kome živimo i povećanje svijesti o održivosti i krhkosti života na našoj lijepoj planeti. Značaj geografije proističe iz društvene potrebe. Naime, svako ljudsko društvo se nalazi na određenom geografskom prostoru i ljudi jedni na druge utječu, te su međusobno uslovljeni. Zbog toga geografska znanja nalaze primjenu u različitim oblastima života. Savremeniji svijet je suočen s brojnim izazovima, kao što su osiguranje pitke vode, hrane i energije, što je posljedica intenzivnoga razvoja koji nije usklađen s prirodnim mogućnostima. Pitanje održivoga razvoja i učestvovanje u odgovornom vrednovanju prirodnih resursa koji neće nepovratno uništiti okolinu ne mogu se razumjeti bez geografije.</p>		
Ciljevi predmeta	<ol style="list-style-type: none"> 1. Cilj nastavnog predmeta Geografije je da učenici steknu kompleksno znanje o Zemlji i faktorima koji je oblikuju i na nju stalno utječu, a to su prirodna osnova i društveni faktori. 2. U nastavnim sadržajima učenici treba da upoznaju geografska obilježja savremenog svijeta, te uočje potrebu saradnje i međusobne solidarnosti. 3. Treba da svi shvatimo da neracionalan odnos čovjeka prema prirodi može dovesti ili je doveo do ozbiljnih posljedica i ugroziti naš opstanak na Zemlji. 4. Učenik treba shvatiti da je čovjek sastavni dio prirode i da je, ma koliko on promjena u nju unese, zavisi od nje. 5. Posebno je važno da učenici upoznaju i zavole domovinu Bosnu i Hercegovinu. 		

Korelativnost i korespondentnost predmeta	<p>Imajući u vidu prirodu predmeta, s pravom se može reći da je geografija u samom vrhu nauka koje mogu i treba da ostvaruju vezu s drugim наукама. Na prvom mjestu to je historija, a zatim: astronomija, fizika, hemija, matematika, biologija, ekologija i njima sroдne nučne discipline. Moderna vremena nameću važnost i povezanost geografije s informatičkom oblašću, te je za geografa sve važnija informatička pismenost. Sa tehničkim i informatičkim područjem geografija je povezana u razvoju afirmativnog i odgovornog korištenja digitalnom pismenošću, jer učenik povezuje razvoj tehnologije s promjenama u prostoru i vremenu i postaje svjestan mogućih opasnosti i izazova u okviru tehnološkog razvoja.</p>	
	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati
	I tematska cjelina/oblast: Fizička geografija	
	<ul style="list-style-type: none"> • Uvod – pojam, objekat, predmet i definicija geografije, • Zemlja u kosmosu, • Sunčev sistem, • Zemljina kretanja, • Zemlja – oblik, veličina i orientacija na Zemlji, • Kartografsko predstavljanje Zemljine površine, vrste karata i kartografske projekcije, • Geografski omotač – sastav, struktura, dinamika i zakonomernosti u geografskom omotaču, • Litosfera – geološka prošlost Zemljine kore – reljef kopna, • Atmosfera – sastav i podjela, • Hidrosfera – vode na Zemlji, • Pedosfera – tlo I faktori nastanka tla, • Biosfera – živi svijet na Zemlji, • Geosistemi na Zemlji – prirodnogeografske oblasti na Zemji, • Geoekološki problemi u svijetu, 	23 (15+8)
Tematske jedinice	II tematska cjelina/oblast: Socijalna geografija – stanovništvo, naselja i privreda	
	<ul style="list-style-type: none"> • Stanovništvo na Zemlji – razmještaj, broj i kretanje stanovništva, • Anropološke, etničke i religijsko kulturne skupine na Zemlji, • Stanovništvo – obradive površine i problem ishrane svjetskog stanovništva, • Naselja – pojam i podjela naselja, • Tipovi gradova u svijetu – urbanizacija, • Oblici ljudskih djelatnosti – privreda i privredne djelatnosti, • Primarni sektor, • Sekundarni sektor, 	15 (11+4)

	<ul style="list-style-type: none"> • Tercijarni sektor. 	
	III tematska cjelina/oblast: <i>Regionalna geografija, regionalno-geografski prikaz Evrope, svijeta i Bosne i Hercegovine</i>	
	<ul style="list-style-type: none"> • Regionalno-geografski prikaz Evrope i svijeta – definicija, podjela, zadaci, • Globalizacija – povezivanje svjetske privrede i posljedice povezivanja, • Evropska unija, • Ruska Federacija, • Jugoistočna Evropa, • Jugozapadna Azija: Saudijska Arabija, Turska, Iran i Izrael, • Jugoistočna Azija: Malezija, Indonezija, • Centralna Azija, • Kina, • Indija, • Afrika – sjeverna Afrika, • Istočna i južna Afrika, • Angloamerika, SAD i Kanada, • Srednja Amerika – Meksiko, • Latinska Amerika – Brazil i Argentina, • Australija i Okeanija, • Geografski položaj, granice i površina BiH, • Prirodno-geografske odlike – geološki sastav i građa BiH, • Klimatske odlike BiH, • Vode BiH, • Demografske karakteristike BiH (migracije i promjene strukture stanovništva), • Privredna obilježja BiH (poljoprivreda, rudarstvo, industrija), • Geoekološki problemi u Bosni i Hercegovini. 	32 (22+10)
	Ukupno: 70 (48+22)	
	I tematska cjelina/oblast: <i>Fizička geografija</i>	

Odgjedno- obrazovni ishodi učenja	<p>Učenici objašnjavaju pojam nastavnog predmeta Geografija, znaju podjelu geografije, geografske discipline i njihove objekte i predmete izučavanja; determiniraju osnovne zadatke geografije i elemente kartografije, te raspoznavaju i objašnjavaju pojmove prirodna i geografska sredina i njihovi elementi.</p> <p>Učenici definiraju osnovne pojmove o svemiru i navode primjere, razlikuju svemirska tijela; opisuju Sunčev sistem i objašnjavaju položaj Zemlje u Sunčevom sistemu; povezuju i objašnjavaju uzroke i posljedice kretanja Zemlje; prepoznaju dimenzije i oblik Zemlje; razlikuju i imenuju različite kalendare.</p> <p>Učenici demonstriraju metode orientacije na horizontu i geografskoj mreži. Znaju da objasne i primijene osnovne pojmove i orientacije na geografskoj karti i u prostoru, znaju upotrebljavati kartu i atlas u svakodnevnom životu.</p> <p>Učenici se s geografskog aspekta upoznaju s pojmom geosfera, geografskog omotača, podjele geografskog omotača i njegovim granicama, važnosti geografskog omotača i geosfera za život na Zemlji, osnovnim elementima i povezanošću geokomponenti, geokompleksa i geosfera i njihovim zakonomjernostima.</p> <p>Imenuju i na crtežu obilježavaju unutrašnju građu Zemlje; analiziraju građu Zemlje i sastav litosfere.</p> <p>Učenici objašnjavaju klimatske faktore i klimatske elemente.</p> <p>Znaju definirati pojmove vezane za svjetsko more; svojstva i kretanja morske vode; uz pomoć geografske karte pokazuje i imenuje okeane, najvažnija mora, morske struje i morske prolaze.</p> <p>Učenici analiziraju geografsku rasprostranjenost tla i utjecaj čovjeka na tlo na primjerima. Znaju smjenu vegetacije na Zemlji; utjecaj prirodnih faktora na rast i razvoj vegetacije na Zemlji. Analiziraju utjecaj čovjeka na bioraznolikost na primjerima iz svijeta.</p>
	<p>II tematska cjelina/oblast: <i>Socijalna geografija – stanovništvo, naselja i privreda</i></p> <p>Učenici objašnjavaju pojam <i>stanovništvo</i>, poznaju broj i promjene broja stanovnika na Zemlji u određenim historijskim periodima; poznaju osnovne uslove ili faktore naseljenosti i pojmove ekumene, anekumene i subekumene; raspoznavaju toplotne pojase i razmještaj stanovništva prema njima; geografski objašnjavaju, determiniraju i kartografski raspoznaju osnovne kriterije razmještaja stanovništva prema kontinentima, klimatskim ili toplotnim pojasmima, nadmorskoj visini, Starom i Novom svijetu, Zemljinim poluloptama.</p> <p>Geografski determiniraju i objašnjavaju pojmove vezane za rasnu, religijsku, jezičku, obrazovnu, ekonomsku i etničku strukturu stanovništva na Zemlji, trajno usvajaju znanja o prirodnom i mehaničkom kretanju broja stanovnika na Zemlji. Učenici znaju definirati naselje, te nabrojati najvažnije podjele naselja. Osim toga, znaju uočiti vezu i uslovljenošć prirodnih i društvenih faktora s nastankom i razvojem naselja.</p> <p>Učenici znaju definirati privredu i nabrojati najvažnije faze koje je prošla, te izvršiti podjelu privrede na djelatnosti. Osim toga, učenici znaju važnost svakog od privrednih sektora.</p>
	<p>III tematska cjelina/oblast: <i>Regionalna geografija, regionalno-geografski prikaz Europe, svijeta i Bosne i Hercegovine</i></p>

	<p>Učenici znaju pojam i definiciju regije, principe regionalizacije i podjelu regija; uočavaju praktično značaj geografske regionalizacije.</p> <p>Učenici objašnjavaju razvoj i organizaciju Evropske unije i na geografskoj karti pokazuju koje su države pristupile Evropskoj uniji u pojedinim krugovima širenja. Učenici pomoću geografske karte analiziraju geografske posebnosti i regionalni razvoj odabralih zemalja regija.</p> <p>Učenici geografski objašnjavaju, razumiju i kartografski determiniraju sve elemente geografskog položaja teritorije Bosne i Hercegovine, njen opći geografski i astronomsko-matematički položaj, saobraćajno-geografski položaj, uočavaju i objašnjavaju geografski položaj Bosne i Hercegovine na Balkanskom poluostrvu i susretu geografskih regija, ekonomsko-geografske odlike tih regija i značaj izuzetno povoljnog geografskog položaja na ekonomski razvoj i mogućnosti ekonomskog razvoja prostora Bosne i Hercegovine.</p> <p>Učenici znaju objasniti i kartografski determinirati veličinu, granice i vrste granica Bosne i Hercegovine, te promjenu granica u određenim historijskim periodima. Učenici raspoznaju, objašnjavaju, geografski uočavaju i determiniraju osnovne vrste, tipove i oblike reljefa u Bosni i Hercegovini, s posebnim osvrtom na kraške forme i oblike reljefa. Učenici znaju vrste, karakteristike i rasprostranjenost klimatskih tipova. Učenici znaju u čemu je važnost voda u Bosni i Hercegovini, znaju nabrojati i pokazati na karti najvažnije vodotoke, jezera i more.</p> <p>Učenici poznaju, razumiju i objašnjavaju osnovne odlike stanovništva Bosne i Hercegovine.</p> <p>Učenici uočavaju, raspoznaju i objašnjavaju pojam privrede Bosne i Hercegovine, privrednog tranzicijskog položaja i razvoja naše zemlje; uočavaju prirodna bogatstva za razvoj privrede ili ekonomije Bosne i Hercegovine (rude, plodno tlo, vode, reljef i povoljnost klimatskih elemenata).</p> <p>Učenici prepoznaju najveće zagađivače, te ukazuju na probleme i nude neka od rješenja za očuvanje prirode koja je, uz stanovništvo, naše najveće bogatstvo.</p>
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sticanje znanja koja će učenicima koristiti u daljem školovanju, a posebno u dijelu koji izučava kompleksnost i uzajamnu povezanost prirode i društva, 2. Usvajanje znanja o tome kako živjeti s prirodom, kako je njegovati i čuvati za generacije koje dolaze, 3. Znanje orientacije u prostoru i vremenu, upoznavajući države i narode svijeta, 4. Usvajanje vještina eliminiranja evidentnih negativnih posljedica negativnih antropogenih uticaja, 5. Mogućnost spoznaje čime sve raspolažemo i kao država i kao planeta u cilju razvijanja privrede koja je u skladu s održivim razvojem, 6. Geografija obezbjeđuje kontekst kako bismo razumjeli što se događa u svijetu, kako bi se šira slika učinila pristupačnom i koherentnom.
Metode izvođenja nastave	<p>Metoda usmenog izlaganja – najčešće se primjenjuje pri obradi gradiva. Osnovni oblici ove metode jesu:</p> <p>Pripovijedanje (izlaganje) – koristi se kada učenici nemaju dovoljno prijedodžbi o obrađivanom gradivu, a podstiče veći interes nego čitanje iz knjige. Nastavnik može</p>

	<p>pripovijedanje prilagoditi učenicima, tako da bude pristupačnije i zanimljivije. Sadržaji pripovijedanja moraju biti tačni i istiniti, te odgovarati nastavnom planu i programu.</p> <p>Objašnjavanje – može se provoditi pokazivanjem na karti, globusu, predmetima i modelima, upoznavanjem s pojmovima iste vrste, isticanjem konkretnih primjera iz života, raščlanjivanjem pojmova i dr. Za objašnjavanje treba pripremiti učenike i prilagoditi im težinu sadržaja. Objašnjavanje ne smije trajati dugo i uvjek treba provjeriti jesu li učenici shvatili što se objasnilo.</p> <p>Metoda razgovora (diskusija) – razgovorom se učenici podstiču na aktivnost u sticanju novoga znanja ili primjeni stečenoga. Metoda razgovora može se primjenjivati gotovo u svim tipovima nastavnih sati i u svim etapama jednog nastavnog sata, a najčešće se primjenjuje pri ponavljanju, vježbanju i usmenom provjeravanju učeničkog znanja.</p> <p>Vizuelne metode</p> <p>Dokumentacijske – učenik dolazi do znanja na temelju karte, pisane i grafičke dokumentacije.</p> <p>Demonstracijske – učenik promatranjem upoznaje predmete, pojave, svojstva, koje im pokazuje profesor. Ima široku primjenu u nastavi jer su percepcija i zor vrlo važan izvor spoznaje.</p> <p>Eksperimentalne - učenik je u stanju očitati vrijednosti s karte ili globusa, orientirati se, izračunati vrijednosti prirodnog priraštaja i sl. Važnost ove metode je u tome što učenici svim osjetilima učestvuju u proučavanju konkretnih objekata i pojava i procesa, pa na osnovu toga stiču nove spoznaje, nove pojmove i nova znanja.</p>
Oblici rada	Frontalni, grupni, individualni, individualizirani, rad u parovima, in situ (očigledna) - učenje posjetama hidrometerološkim zavodima, institutima, muzejima i organiziranjem terenske nastave
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	U skladu s promjenama u svijetu trebalo bi posmatrati i metodičko-didaktički aspekt savremene nastave Geografije u cilju prevladavanja tradicionalizma u nastavi. To znači da bi se trebalo prilagođavati savremenim trendovima u Evropi i svijetu, uvođenjem inovacija u nastavni proces i njegovo osavremenjivanje, transformaciju pasivnog učenja u aktivno, odgoja i obrazovanja za školu mišljenja i nastavu koja je usmjerenja na učenika. Na ovaj način bi se stvorile pretpostavke da budući naraštaji imaju aktivan stav i odnos prema okruženju u cilju njegovog održanja i očuvanja.
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Kvaliteta savremenog obrazovanja veže se uz aktivniji položaj učenika u odgojno-obrazovnom procesu. Brojne pokušaje određenja takve učeničke uloge nalazimo u paradigmi odgoja i obrazovanja usmjerenog na učenika koja se, uključujući i nastavu oblikovanu u njenim okvirima, temelji na aktivnim oblicima učenja, dijametalno suprotnima konvencionalnim metodama učenja i poučavanja, specifičima za tradicionalnu nastavu. Aktivni oblici učenja podrazumijevaju učenika koji nije samo pasivni posmatrač i primalac informacija, već angažirani učesnik nastavnog procesa koji, aktivno djelujući, pridonosi cjelovitom razvoju svoga bića. Savremeno organizirana nastava stoga bi trebal da bude utemeljena na strategijama u kojima

	<p>prevladava stalna aktivnost subjekata učenja i njihovo kontinuirano sudjelovanje u raznovrsnim metodičkim scenarijima. Rješavanje problemskih situacija, formuliranje pitanja, uzajamne rasprave, tumačenja, saradničko učenje, rad na projektima i induktivni oblici učenja, poput istraživačkog učenja, studije slučaja, problemske i projektne nastave jesu učenja tokom kojih učenici, podstaknuti izazovima, razvijaju svoje kompetencije. Aktivnim učenjem želi se postići viši stepen njihove samostalnosti, primjena različitih misaonih strategija i razvoj specifičnih kognitivnih vještina koje omogućavaju uočavanje bitnog, raščlanjenje i poređenje informacija, povezivanje s postojećim spoznajama i kritičku prosudbu njihova značenja. Takav, dubinski pristup, pridonosi oblikovanju aktivnoga znanja, razumijevanju temeljnih ideja i principa, a ujedno i razvijanju osjećaja oduševljenja i zadovoljstva nastavom i učenjem. Ovakav pristup ističe važnost sticanja aktivnog znanja primjenjivog u različitim životnim situacijama, određujući strategije aktivnog učenja ključnima za njegovo formiranje. Znanja koja se stiču u apstraktnim okolnostima, bez naglašene važnosti za učenikove potrebe, nisu aktivna znanja, već ostaju inertna ili pasivna. Poseban nedostatak pasivnoga znanja je to što takvo znanje nije odmah spremno za primjenu u novim situacijama, što znači da ga učenik ne može upotrijebiti na uspješan način.</p>					
Metode provjere znanja sa strukturonm ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p>Tehnike ocjenjivanja (različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja)</p> <p>Napredovanje učenika treba provjeravati i ocjenjivati u kontinuitetu, vodeći računa o individualnim mogućnostima i sposobnostima učenika. Za učenje Geografije (kao i za druge nastavne predmete) bitna su sva tri područja učenja. Njihova zakonomjernost i usklađenost zavisi od niza faktora, koji su često i objektivne i subjektivne prirode, o čemu se mora voditi računa. Teoretska znanja su bitna, kao što su bitna znanja iz oblasti kartografije, a element aktivnog učenja je također vrlo važan prilikom ocjenjivanja i provjeravanja znanja.</p> <p>Usmeno i pismeno provjeravanje znanja treba da budu ravnomjerno raspoređeni i da imaju cilj provjere postignuća učenika, kao i provjere uspješnosti primijenjenih nastavnih metoda i sredstava koja su korištena prilikom obrade nastavnih sadržaja geografije. U skladu s naprijed navedenim, prilikom provjeravanja i ocjenjivanja treba se koristiti različitim metodama, sredstvima, procedurama i instrumentima, a sve u skladu s uslovima rada medrese i mogućnostima učenika. Pored tradicionalnog ocjenjivanja, treba primjenjivati i druge metode i sredstva, kako bi ocjenjivanje bilo što objektivnije i na zadovoljstvo i učenika i nastavnika – učesnika u nastavnom procesu. Primjenjivati, kad god je to moguće, zajedničko ocjenjivanje i samoocjenjivanje, da bi se kod učenika razvila sposobnost kritičkog odnosa prema vlastitom i tuđem radu, kao i objektivnog odnosa prema sebi i okolini u kojoj živi.</p> <p>Opće tehnike ocjenjivanja</p>					
	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Usmeno provjeravanje znanja</th> <th>Pisano provjeravanje znanja</th> <th>Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Kada je u pitanju usmeno provjeravanje znanja/sposobnost</td> <td>Pisano provjeravanje znanja provodi se uz</td> <td>Ocenjivanje posebnih zadataka, referata,</td> </tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Kada je u pitanju usmeno provjeravanje znanja/sposobnost	Pisano provjeravanje znanja provodi se uz
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja				
Kada je u pitanju usmeno provjeravanje znanja/sposobnost	Pisano provjeravanje znanja provodi se uz	Ocenjivanje posebnih zadataka, referata,				

	<p>verbalnog izražavanja učenika, realizuje se u skladu s pravilnikom o ocjenjivanju, pedagoškim normama.</p> <p>50 %</p>	<p>poštovanje pedagoških normi i u skladu sa sedmičnim/mjesečnim opterećenjem učenika, putem testova i eseja.</p> <p>25%</p>	<p>seminarskih radova, grupnih projekata.</p> <p>25%</p>
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici: (Udžbenik po odobrenju Osnivača i nadležnog ministarstva; po prijedlogu Aktiva profesora nastavnog predmeta u medresama)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Greta Župančić, <i>Geografija za I razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2003. 2. Safet Nurković, <i>Geografija za II razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2003. 3. Greta Župančić, Nikola Štambak, <i>Geografija za III razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2003. <p>Literatura:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Muriz Spahić, <i>Geografija za I razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2007. 2. Greta Župančić, <i>Geografija za II razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2007. 3. Greta Župančić, <i>Geografija za III razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2007. 4. Snježana Musa, <i>Geografija za IV razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2007. 		

Geografija III i IV – izborna nastava

GEOGRAFIJA				Šifra predmeta:	
Nivo: Srednja škola		Broj sati sedmično	Broj sati godišnje	Ukupan broj sati u svim razredima	Status predmeta: izborni
Razred	I			70	
	II				
	III	2	70		
	IV	2	60/64		Izborna nastava
Opis nastavnog predmeta	<p>Geografija je nauka koja se bavi izučavanjem prirodnogeografskih i društvenogeografskih karakteristika geografskog prostora i traži uzajamni odnos između njih, čime se omogućava formiranje, razumijevanje i stvaranje jasne i cjelovite slike svijeta. Na taj način geografska znanja omogućavaju planiranje funkcionalne i optimalne prostorne organizacije, te upravljanje prostorom u skladu s održivim razvojem. Geografija je nauka koja se bavi proučavanjem odnosa prirodnih i društvenih elemenata u geografskom prostoru radi planiranja funkcionalne i, prema mogućnosti, optimalne prostorne organizacije (na skali od lokalne do globalne), te upravljanja prostorom u skladu s održivim, pametnim i uključivim razvojem. Geografija u svojoj biti ima integrativni karakter, te stoga i poseban položaj u sistemu nauka, kao most među naukama, odnosno kao poveznica između prirodnoga i društvenog područja. Također, u svojim istraživanjima primjenjuje i spoznaje humanističkoga i tehničkoga područja nauke. Geografija stoga jedina u sistemu odgoja i obrazovanja holistički proučava o prostornom kompleksu i njegovoj identitetskoj osnovi. Svrha učenja i proučavanja je usvajanje geografskih znanja i vještina, te pozitivnih etičkih stavova (koje kao skup kompetencija možemo nazvati geografskom pismenošću) na nivou na kojem su učenici, budući građani, sposobljeni da kao punopravni članovi zajednice, svjesni svoje odgovornosti prema drugim ljudima i prirodi, poštujući načela održivoga razvoja, aktivno sudjeluju u oblikovanju i preoblikovanju funkcionalne prostorne organizacije na različitim nivoima, od lokalne preko nacionalne do globalne. To omogućava usvajanje znanja potrebnih za uspješan nastavak školovanja i početak profesionalne karijere. Stečeno znanje omogućava odgovorno ponašanje i djelovanje u zajednici prema drugima i prema prirodi. Stečeni integritet omogućava argumentirano zastupanje vlastitih mišljenja i stavova. Proučavanje geografije neposredno promovira prostor kao identitetsku osnovu, razvija identitet od ličnoga, lokalnog, regionalnog do nacionalnog i građanskog, ali i do nadnacionalnog i globalnog identiteta građanina svijeta. Razvijanjem socijalne osjetljivosti i ekološke svijesti učenici razvijaju solidarnost. Stečene vrijednosti podstiču prihvatanje kulturnih i drugih razlika i uvažavanje potreba drugih, uz međusobno razumijevanje i poštivanje. Usvojena znanja i razvijene kompetencije pogoduju preduzetnom djelovanju, uz razumnu procjenu mogućnosti, ograničenja i rizika u svakodnevnom i profesionalnom životu.</p>				

<p>Uloga i značaj nastavnog predmeta</p>	<p>Uloga i značaj predmeta Geografija ogleda se u tome da učenici steknu znanja iz fizičke, socijalne, regionalne geografije svijeta i geografije Bosne i Hercegovine, turističke i ekonomiske geografije. U nastavnom predmetu Geografija učenici razvijaju prostorno mišljenje, uče o prostoru, ali i u prostoru. Uče se orijentirati, kretati se, posmatrati i prikupljati podatke u prostoru, koristiti geografske karte, globus, nove tehnologije, uključujući i geografske informacijske sisteme. Osposobljavaju se za prepoznavanje prostorno relevantnih problema, od lokalnog prema višim prostornim nivoima. Podstiče ih se na predlaganje rješenja tih problema i na aktivno djelovanje u oblikovanju bolje budućnosti. Učenjem i poučavanjem geografije kod učenika se razvija osjećaj odgovornosti, kako bi svaki naraštajiza sebe ostavio skladniji i uređeniji prostor nego što ga je dobio u nasljeđe.</p> <p>Osim toga, uloga i značaj Geografije je:</p> <ul style="list-style-type: none"> • učeničko shvatanje međusobne povezanosti prirodnogeografskih i društvenogeografskih pojava i procesa, • razvijanje racionalnog odnosa učenika prema sredini, s ciljem njenog održivog razvoja, • osposobljavanje učenika za korištenje različitih izvora znanja, • sticanje sposobnosti uočavanja, formuliranja, analiziranja i rješavanja problema, • razvijanje logičkog i apstraktnog mišljenja i kritičkog stava u mišljenju, • ovladavanje informacijsko-komunikacijskim tehnologijama, • sticanje znanja o prirodnim resursima, njihovo ograničenosti i održivosti korištenja, • razvijanje svijesti o značaju kulture, potrebe da se podstiče njen razvoj, kao i potrebe da se sačuva kulturna baština, • sticanje osnovnih znanja o procesima i proizvodima različitih tehnologija (čovjekovog rada), • razvijanje humanosti, iskrenosti, patriotizma i drugih etičkih vrijednosti pojedinca, • uspostavljanje veza među ljudima, nezavisno od njihovog pola, rase, religijske pripadnosti ili uvjerenja, • razvijanje svijesti o vlastitom znanju i sposobnostima i daljoj profesionalnoj orijentaciji, • njegovanje nacionalnog i kulturnog identiteta, • razvijanje sposobnosti učenja, istraživanja i kritičkog mišljenja, • upoznavanje vrijednosti vlastitog kulturnog naslijeđa i povezivanje s drugim kulturama i tradicijama.
<p>Ciljevi predmeta</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Cilj nastavnog predmeta Geografija je da učenici steknu kompleksno znanje o Zemlji, faktorima koji je oblikuju i na nju stalno utječu: prirodna osnova i društveni faktori. 2. Koristeći se metodologijom rada geografije, učenici će utvrđivati međuzavisnost prirodne sredine i društvenog rada materijaliziranog na Zemljinoj površini. 3. Nastavnim sadržajima učenici treba da upoznaju geografska obilježja savremenog svijeta, te uoče potrebu saradnje i međusobne solidarnosti. 4. Posebno je važno da učenici upoznaju i zavole domovinu Bosnu i Hercegovinu, da promoviraju vrijednosti kao što su integracija, mir i

	<p>tolerancija, i da, poznavajući geografiju, bolje shvate izazove s kojima se sučavamo.</p> <p>5. U osnovi geografije je nastojanje da se shvati svijet, pri čemu karte ostaju posebno značajno sredstvo da se opiše svjetska realnost.</p>
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<p>Geografija izučava raširenost i međusobne odnose pojedinih prirodnih i društvenih pojava, koji kao rezultat imaju preoblikovanje manjih ili većih dijelova Zemljine površine. Geografija je veoma kompleksna nauka, koja je razvila specifičnu naučnu metodologiju i zato ona zajedno s drugim naukama, međupredmetnim temama i predmetima podstiče razvoj specifičnih kompetencija učenika. Imajući u vidu prirodu predmeta, s pravom se može reći da je geografija u samom vrhu nauka koje mogu i treba da ostvare vezu s drugim predmetima. Na prvom mjestu je historija, a zatim: astronomija, fizika, hemija, matematika, biologija, povijest islama, hadis i njima srodne nučne discipline. Moderna vremena nameću važnost i povezanost geografije s informatičkim područjem, te je za geografa sve važnija informatička pismenost. S tehničkim i informatičkim područjem ova nauka je povezana u razvoju afirmativnog i odgovornog korištenja digitalnom pismenošću, jer učenik povezuje razvoj tehnologije s promjenama u prostoru i vremenu i postaje svjestan mogućih opasnosti i izazova u okviru tehnološkog razvoja.</p> <p>Geografija kao predmet podstiče aktivno učenje, vještine, analize i vrednuje različite vrste izvora, perspektiva i interpretacija. Međusobnom saradnjom učenici iskazuju svoje inicijative i razvijaju vlastitu kreativnost.</p>
Ishodi učenja na nivou predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Navodi saznanja iz opće fizičke geografije, regionalne geografije svijeta, geografije Bosne i Hercegovine, turističke i ekonomске geografije, • Demonstrira upotrebu geografske karte, globusa itd., • Pokazuje na karti i globusu osnovne geografske pojmove: toponime, hidronime, oronime i sl., • Koristi geografske karte, globusa i svih savremenih sredstava orientacije, • Objasniti međusobnu povezanost prirodnogeografske i društvenogeografske pojave i procese, kao i vrijednosti koje iz toga proističu, • Demonstrirati racionalan odnos prema sredini s ciljem njenog održivog razvoja, • Koristi različite izvore znanja, kao što su karta, globus, • Uočava, formulira, analizira i rješava probleme, • Primjenjuje vještine logičkog i apstraktnog mišljenja i kritičkog stava u mišljenju, • Koristi informacijsko-komunikacijske tehnologije, • Prepoznaje važnost prirodnih resursa, objašnjava njihovu ograničenost i održivost korištenja, • Valorizira značaj kulture i podstiče njen razvoj, • Prepoznaje značaj osnovnih znanja o procesima i proizvodima različitih tehnologija (čovjekovog rada), • Objašnjava vrijednosti humanosti, iskrenosti, patriotizma i drugih etičkih vrijednosti pojedinca, • Istražuje lične i kulturne veza među ljudima, nezavisno od njihovog pola, rase, religijske pripadnosti ili uvjerenja,

	<ul style="list-style-type: none"> • Razvijati svijest o vlastitom znanju i sposobnostima i daljoj profesionalnoj orientaciji, uz razvijanje svijesti o važnosti brige o zdravlju, • Objasnjavaju klimatske faktore i klimatske elemente; • Istražuje prirodne i društvene pojave i upoređuje ih; • Analizira prirodnu sredinu i društvene faktore koji je mijenjaju; • Objasnjava globalne procese i njihov utjecaj na prirodnu i društvenu sredinu.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Učenici stiču znanja koja će im koristiti u daljem školovanju, a posebno u dijelu koji izučava kompleksnost i uzajamnu povezanost prirode i društva. 2. Učenici će usvojiti znanja o tome kako živjeti s prirodom, kako je njegovati i čuvati za generacije koje dolaze. 3. Naučit će kako se orijentirati prostorno i vremenski, upoznavajući države i narode svijeta. 4. Usvojiti će vještine eliminiranja evidentnih negativnih posljedica antropogenih utjecaja na prirodu. 5. Imat će mogućnost spoznaje čime sve raspolažemo, i kao država i kao planeta, u cilju razvijanja privrede koja je u skladu s održivim razvojem. 6. Geografija nam daje kontekst kako bismo razumjeli što se događa u svijetu, te da se šira slika učini pristupačnom i koherentnom.
Očekivane vrijednosti koje će učenici usvojiti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Geografija nas čini građanima svijeta, što samom predmetu osigurava važan položaj u odgojno-obrazovnom procesu. 2. Učenici uočavaju do koje su mjere pojedine države i ljudi međusobno povezani. 3. Geografija je, uz historiju, presudna za razumijevanje današnjeg svijeta i vlastite budućnosti. 4. Učenici otkrivaju skrivene ljepote ove šampionske nauke koja je u isto vrijeme prirodna, društvena i tehnička nauka. 5. Uočavaju razvojni put koji je geografija prešla od čisto deskriptivne i opisne u naučnu oblast, što je značilo proširenje spoznaja o Zemlji i svijetu. 6. Učenici shvataju kako prirodne i društvene karakteristike država utječu na njihovu snagu i slabosti. 7. Znanje iz geografije pomaže u njegovanju nacionalnog i kulturnog identiteta.
Profil i stručna sprema nastavnika	Istovjetan kao za redovnu nastavu

Geografija III razred – izborna nastava

GEOGRAFIJA			Šifra predmeta:
Razred: treći (III)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: izborni
Kratak opis nastavnog predmeta	<p>Geografija kao nauka ima svoje korijene u dalekoj prošlosti ljudske civilizacije. Geografija je nauka o geografskom prostoru – Zemljinoj površini. Ona proučava raširenost i međusobne odnose pojedinih prirodnih i društvenih pojava, koji kao rezultat imaju preoblikovanje manjih ili većih dijelova Zemljine površine. Geografija je nauka koja se bavi izučavanjem prirodnogeografskih i društvenogeografskih karakteristika geografskog prostora i traži uzajamni odnos između njih, čime obezbjeđuje formiranje, razumijevanje i stvaranje jasne i cjelovite slike svijeta. Na taj način geografska znanja obezbjeđuju planiranje funkcionalne i optimalne prostorne organizacije, te upravljanje prostorom u skladu s održivim razvojem. Geografija je vrlo kompleksna nauka (prirodna, društvena i tehnička), koja je razvila specifičnu naučnu metodologiju. Ona deskripcijom, percepcijom, analizom i sintezom utvrđuje međuzavisnost prirodne i društvene sredine.</p>		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Temeljna vrijednost, uloga i značaj učenja i proučavanja geografije je razvijanje intelektualne radoznalosti i znatitelje za upozavanjem svijeta, te podsticanje nadahnuća za građenje bolje i uređenije sadašnjosti i budućnosti Bosne i Hercegovine, Evrope i svijeta. Geografija pruža znanja i vještine koje omogućavaju učenicima potpunije razumijevanje vrlo složenoga i promjenjivog svijeta i njihova položaja u njemu. Učenje i proučavanje geografije posebno doprinosi razumijevanju svijeta u kome živimo i povećanje svijesti o održivosti i krhkosti života na našoj lijepon planeti. Značaj geografije proističe iz društvene potrebe. Naime, svako ljudsko društvo se nalazi na određenom geografskom prostoru i jedni na druge utječu, te su međusobno uslovljeni. Zbog toga geografska znanja nalaze primjenu u različitim oblastima života. Savremeniji svijet je suočen s brojnim izazovima, kao što su osiguranje pitke vode, hrane i energije, što je posljedica intenzivnoga razvoja koji nije usklađen s prirodnim mogućnostima. Pitanje održivoga razvoja i učestvovanje u odgovornom vrednovanju prirodnih resursa koji neće nepovratno uništiti okolinu ne mogu se razumjeti bez geografije.</p>		
Ciljevi predmeta	<ol style="list-style-type: none"> 1. Cilj nastavnog predmeta Geografija je da učenici steknu znanje o Zemlji i faktorima koji je oblikuju i na nju stalno utječu, a to su prirodna osnova i društveni faktori. 2. Nastavnim sadržajima učenici treba da upoznaju geografska obilježja savremenog svijeta, te uoče potrebu saradnje i međusobne solidarnosti među ljudima. 3. Treba da svi shvatimo da neracionalan odnos čovjeka prema prirodi može dovesti ili je doveo do ozbiljnih posljedica i ugroziti naš opstanak na Zemlji. 4. Učenik treba shvatiti da je čovjek sastavni dio prirode i da, ma koliko promjena u nju unese, zavisi od nje. 5. Posebno je važno da učenici upoznaju i zavole domovinu Bosnu i Hercegovinu. 		

Korelativnost i korespondentnost predmeta	<p>Imajući u vidu prirodu predmeta, s pravom se može reći da je geografija u samom vrhu nauka koje mogu i treba da ostvare vezu s drugim predmetima. Na prvom mjestu to je historija, a zatim: fizika, hemija, matematika, biologija, povijest islama, hadis i njima srodne nučne discipline. Moderna vremena nameću važnost i povezanost geografije s informatičkom oblašću, te je za geografa sve važnija informatička pismenost. S tehničkim i informatičkim područjem geografija je povezana u razvoju afirmativnog i odgovornog korištenja digitalnom pismenošću, jer učenik povezuje razvoj tehnologije s promjenama u prostoru i vremenu i postaje svjestan mogućih opasnosti i izazova u okviru tehnološkog razvoja.</p>	
	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati
	I tematska cjelina/oblast: Fizička geografija	
	FIZIČKA GEOGRAFIJA <ul style="list-style-type: none"> • Historijski razvoj geografije – doprinos muslimana razvoju geografije, • Savremeni pogledi na kosmos – šta Kur'an govori o kosmosu, • Zemlja – oblik i veličina, • Kartografsko predstavljanje Zemljine površine, • Endogeni procesi i pokreti, • Egzogeni procesi i pokreti, • Atmosfera – dinamički procesi u atmosferi, • Klima i klasifikacija klimata na Zemlji, • Hidrosfera – vodeni omotač Zemlje, svjetski okean i kopnene vode, • Geosistemi na Zemlji. 	24 (17+7)
Tematske jedinice	II tematska cjelina/oblast: Socijalna geografija – stanovništvo, naselja i privreda	
	STANOVNIŠTVO, NASELJA I PRIVREDA NA ZEMLJI <ul style="list-style-type: none"> • Broj i kretanje stanovništva, • Prostorno kretanje stanovništva na Zemlji, • Opće kretanje – biološka i ekomska struktura, • Naselja i oblici naseljenosti na Zemlji, • Tipovi gradova u svijetu, • Urbanizacija i svjetske aglomeracije, • Prostorna struktura gradova, • Privredne djelatnosti – poljoprivreda, • Energetika, rudarstvo, industrija, • Turizam, saobraćaj i trgovina. 	16 (11+5)
	III tematska cjelina/oblast: Regionalna geografija, regionalno-geografski prikaz Evrope i svijeta	

	<p>GLOBALIZACIJA SVJETSKE PRIVREDE – REGIONALNOGEOGRAFSKI PRIKAZ ZEMALJA EVROPE I SVIJETA</p> <ul style="list-style-type: none"> • Globalizacija i multinacionalne kompanije, • Uloga ekonomskih integracija u svjetskom razvoju, • Posljedice nejednakog privrednog razvoja, • Srednja Evropa, • Južna Evropa, • Zapadna Evropa, • Sjeverna Evropa, • Istočna Evropa, • Južna Azija – Indija, • Istočna Azija – Kina, • Japan i azijski tigrovi, • Istočna Afrika, • Zapadna Afrika, • Sjeverna Amerika – SAD, • Kanada, • Srednja Amerika – Meksiko, • Južna Amerika – Brazil, • Argentina, • Australija I Okeanija, • Polarne oblasti. 	30(19+11)
	Ukupno: 70 (47+23)	
<p>I tematska cjelina/oblast: <i>Fizička geografija</i></p> <p>Učenici objašnjavaju historijski razvoj geografije s naglaskom na epohe, pri čemu je naglasak na arapskom doprinosu geografiji, kao i zlatnom dobu razvoja geografije, znaju podjelu ove nauke, njene discipline i njihove objekte i predmete izučavanja, determiniraju osnovne zadatke geografije i elemente kartografije, te raspoznavaju i objašnjavaju pojmove prirodna i geografska sredina i njihovi elementi. Učenici prepoznaju dimenzije i oblik Zemlje i razlikuju i imenuju kalendare. Učenici znaju metode orientacije na horizontu i na geografskoj mreži.</p> <p>Znaju da objasne i primijene osnovne pojmove orientacije na geografskoj karti i u prostoru, znaju upotrebljavati kartu i atlas u svakodnevnom životu. Učenici se s geografskog aspekta upoznaju s pojmom geosfera, geografskog omotača, podjele geografskog omotača i njegovim granicama, važnosti geografskog omotača i geosfera za život na Zemlji, osnovnim elementima povezanosti geokomponenti, geokompleksa i geosfera i njihovim zakonomjernostima.</p> <p>Imenuju i na crtežu obilježavaju unutrašnju građu Zemlje; analiziraju građu Zemlje i sastav litosfere; uz pomoć crteža i fotografija imenuju i analiziraju osnovne endogene i egzogene procese i oblike; povezuju geološka razdoblja i orogeneze i navode primjere reljefnih cjelina za pojedina geološka razdoblja i orogeneze; definiraju endogene pokrete, te objašnjavaju njihove uzroke, posljedice i navode primjere;</p>		

	<p>povezuju djelovanje egzogenih sila i nastanak različitih tipova reljefa i reljefnih oblika; povezuju utjecaj reljefa na stanovništvo i njegove aktivnosti.</p> <p>Učenici znaju objasniti klimatske faktore i klimatske elemente; prepoznaju na karti primjere pojedinih tipova i oblika reljefa i tipova klima; na temelju datih podataka izračunavaju klimatske elemente, analiziraju dijagrame, npr. klimatske dijagrame. Učenici znaju definirati pojmove vezane za svjetsko more; svojstva i kretanja morske vode; uz pomoć geografske karte pokazuju i imenuju okeane, najvažnija mora, morske struje, morske prolaze; osnovna fizička i hemijska svojstva i dinamičke procese u Svjetskom oceanu; razlikuju vode na kopnu i njihova obilježja; navode najveće onečišćivače mora i predlažu mjere za zaštitu mora; objašnjavaju značaj voda na kopnu i njihova obilježja i navode primjere iz svijeta.</p> <p>Učenici znaju smjenu vegetacije na Zemlji; utjecaj prirodnih faktora na rast i razvoj vegetacije na Zemlji; pojasno-zonalni raspored flore i akvatične životne zajednice; analiziraju utjecaj čovjeka na bioraznolikost na primjerima iz svijeta, koristeći se geografskom kartom.</p>
II tematska cjelina/oblast: <i>Socijalna geografija – stanovništvo, naselja i privreda</i>	
	<p>Učenici objašnjavaju pojam stanovništvo, teritorija, regija, oblast, poznaju broj i promjene broja stanovnika na Zemlji u određenim historijskim periodima, poznaju osnovne uslove ili faktore naseljenosti i pojmove ekumene, anekumene i subekumene, raspoznaju toplotne pojase i razmještaj stanovništva prema njima. Geografski objašnjavaju, determiniraju i kartografski raspoznaju osnovne kriterije razmještaja stanovništva prema kontinentima, klimatskim ili toplotnim pojasevima, nadmorskoj visini, Starom i Novom svijetu, Zemljinim poluloptama, osnovnim strukturama stanovništva na Zemlji, polnoj strukturi, starosnoj, osnovnim odlikama polno-dobne piramide i njenog razumijevanja.</p> <p>Geografski determiniraju i objašnjavaju pojmove vezane za rasnu, religijsku, jezičku, obrazovnu, ekonomsku i etničku strukturu stanovništva na Zemlji, trajno usvajaju znanja o prirodnom i mehaničkom kretanju broja stanovnika na Zemlji, osnovnim obrascima demografskih izračunavanja stopa nataliteta, mortaliteta i prirodnog priraštaja, te odlikama emigracije i imigracije.</p> <p>Učenici uočavaju, raspoznaju i razumiju osnovne pojmove i činjenice vezane za stanovništvo i znaju kriterije za utvrđivanje kvalitete življenja.</p>
III tematska cjelina/oblast: <i>Regionalna geografija, regionalno-geografski prikaz Evrope i svijeta</i>	
	<p>Učenici znaju pojam i definiciju regije, principe regionalizacije i podjelu regija, uočavaju praktično značaj geografske regionalizacije. Učenici objašnjavaju razvoj i organizaciju Evropske unije i na geografskoj karti pokazuju koje su joj države pristupile u pojedinim krugovima proširenja; analiziraju geografske posebnosti i regionalni razvoj odabralih evropskih regija i najprepoznatljivijih država svake od navednih evropskih regija.</p> <p>Učenici pomoću geografske karte analiziraju geografske posebnosti i regionalni razvoj odabralih zemalja i regija.</p>
Očekivane kompetencije	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sticanje znanja koja će učenicima koristiti u daljem školovanju, a posebno u dijelu koji izučava kompleksnost i uzajamnu povezanost prirode i društva,

koje će učenici razviti	<p>2. Usvajanje znanja o tome kako živjeti s prirodom, kako je njegovati i čuvati za generacije koje dolaze,</p> <p>3. Znanje orientacije u prostoru i vremenu, upoznavajući države i narode svijeta,</p> <p>4. Usvajanje vještina eliminiranja evidentnih negativnih posljedica negativnih antropogenih uticaja,</p> <p>5. Mogućnost spoznaje čime sve raspolažemo i kao država i kao planeta u cilju razvijanja privrede koja je u skladu s održivim razvojem,</p> <p>6. Geografija nam obezbjeđuje kontekst, kako bismo razumjeli šta se događa u svijetu, te da se šira slika učini pristupačnom i koherentnom.</p>
Metode izvođenja nastave	<p>Metoda usmenog izlaganja – najčešće se primjenjuje pri obradi gradiva. Osnovni oblici ove metode jesu:</p> <p>Pripovijedanje (izlaganje) – koristi se kada učenici nemaju dovoljno prijedodžbi o obrađivanom gradivu, a podstiče veći interes nego čitanje iz knjige. Nastavnik može pripovijedanje prilagoditi učenicima, tako da bude pristupačnije i zanimljivije. Sadržaji pripovijedanja moraju biti tačni i istiniti, te odgovarati nastavnom planu i programu.</p> <p>Objašnjavanje – može se provoditi pokazivanjem na karti, globusu, predmetima i modelima, upoznavanjem s pojmovima iste vrste, isticanjem konkretnih primjera iz života, raščlanjivanjem pojmove i dr. Za objašnjavanje treba pripremiti učenike i prilagoditi im težinu sadržaja. Objašnjavanje ne smije trajati dugo i uvijek treba provjeriti jesu li učenici shvatili što se objasnilo.</p> <p>Metoda razgovora (diskusija) – razgovorom se učenici podstiču na aktivnost u sticanju novoga znanja ili primjeni stečenoga. Metoda razgovora može se primjenjivati gotovo u svim tipovima nastavnih sati i u svim etapama nastavnog sata, a najčešće se primjenjuje pri ponavljanju, vježbanju i usmenom provjeravanju učeničkog znanja.</p> <p>Vizuelne metode</p> <p>Dokumentacijske – učenik dolazi do znanja na temelju karte, pisane i grafičke dokumentacije.</p> <p>Demonstracijske – učenik promatranjem upoznaje predmete, pojave, svojstva, koje im pokazuje nastavnik. Ima široku primjenu u nastavi, jer su percepcija i zor vrlo važan izvor spoznaje.</p> <p>Eksperimentalne – učenik je u stanju očitati vrijednosti s karte ili globusa, orijentirati se, izračunati vrijednosti prirodnog priraštaja i sl. Važnost ove metode je u tome što učenici svim osjetilima učestvuju u proučavanju konkretnih objekata, pojave i procesa, pa na osnovu toga stiču nove spoznaje, nove pojmove i nova znanja.</p>
Oblici rada	Frontalni, grupni, individualni, individualizirani, rad u parovima, in situ (očigledna) – učenje posjetama hidrometeorološkim zavodima, institutima, muzejima i organiziranjem terenske nastave.

Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	U skladu s promjenama u svijetu, trebalo bi posmatrati i metodičko-didaktički aspekt savremene nastave Geografije u cilju prevladavanja tradicionalizma. To znači da bi se trebalo prilagođavati savremenim trendovima u Evropi i svijetu, uvođenjem inovacija u nastavni proces njegovim osavremenjivanjem, transformiranjem pasivnog učenja u aktivno, odgoja i obrazovanja za školu mišljenja i nastavu koja je usmjerena na učenika. Na ovaj način bi se stvorile pretpostavke da budući naraštaji imaju aktivan stav i odnos prema okruženju u cilju njegovog održanja i očuvanja.
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obazovnom procesu	Kvaliteta savremenog obrazovanja veže se uz aktivniji položaj učenika u odgojno-obrazovnom procesu. Brojne pokušaje određenja takve učeničke uloge nalazimo u paradigmi odgoja i obrazovanja usmjerenog na učenika koja se, uključujući i nastavu oblikovanu u njenim okvirima, temelji na aktivnim oblicima učenja, dijometralno suprotnima konvencionalnim metodama učenja i poučavanja specifičima za tradicionalnu nastavu. Aktivni oblici učenja podrazumijevaju učenika koji nije samo pasivni posmatrač i primalac informacija, već angažovani učesnik nastavnog procesa koji, aktivno djelujući, pridonosi cijelovitom razvoju svoga bića. Savremeno organizirana nastava stoga bi trebalo da bude utemeljena na strategijama u kojima prevladava stalna aktivnost subjekata učenja i njihovo kontinuirano sudjelovanje u raznovrsnim metodičkim scenarijima. Rješavanje problemskih situacija, formuliranje pitanja, uzajamne rasprave, tumačenja, saradničko učenje, rad na projektima i induktivni oblici učenja, poput istraživačkog učenja, studije slučaja, problemske i projektne nastave te učenja otkrivanjem aktivnosti jesu oni u kojima učenici razvijaju svoje kompetencije. Aktivnim učenjem želi se postići viši stepen njihove samostalnosti, primjena različitih misaonih strategija i razvoj specifičnih kognitivnih vještina koje omogućavaju uočavanje bitnog, raščlanjenje i usporedbu informacija, povezivanje s postojećim spoznajama i kritičku prosudbu njihova značenja. Takav dubinski pristup pridonosi oblikovanju aktivnoga znanja, razumijevanju temeljnih ideja i principa, a ujedno i razvijanju osjećaja oduševljenja i zadovoljstva nastavom i učenjem. Ovakav pristup ističe važnost sticanja aktivnog znanja primjenjivog u različitim životnim situacijama, određujući strategije aktivnog učenja ključnim za njegovo formiranje. Znanja koja se stiču u apstraktnim okolnostima, bez naglašene važnosti za učenikove potrebe, nisu aktivna znanja, već ostaju inertna ili pasivna. Poseban nedostatak pasivnoga znanja je to što takvo znanje nije odmah spremno za primjenu u novim situacijama, što znači da ga učenik ne može upotrijebiti na uspješan način.
Metode provjere znanja sa strukturu ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja (različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja)</p> <p>Napredovanje učenika treba provjeravati i ocjenjivati u kontinuitetu, vodeći računa o individualnim mogućnostima i sposobnostima učenika. Za učenje Geografije (kao i za druge nastavne predmete) bitna su sva tri područja učenja. Njihova zakonomjernost i usklađenost zavisi od niza faktora, koji su često i objektivne i subjektivne prirode, o čemu se mora voditi računa. Teoretska znanja su bitna, kao što su bitna znanja iz oblasti kartografije, a element aktivnog učenja je također vrlo važan prilikom ocjenjivanja i provjeravanja.</p> <p>Usmeno i pismeno provjeravanje znanja treba da budu ravnomjerno raspoređeni i da imaju cilj provjere postignuća učenika, kao i provjere uspješnosti primijenjenih</p>

	<p>nastavnih metoda i sredstava koja su korištena prilikom obrade nastavnih sadržaja Geografije. U skladu s naprijed navedenim, prilikom provjeravanja i ocjenjivanja treba se koristiti različitim metodama, sredstvima, procedurama i instrumentima, a sve u skladu s uslovima rada medrese i mogućnostima učenika. Pored tradicionalnog ocjenjivanja, treba primjenjivati i druge metode i sredstva, kako bi ocjenjivanje bilo što objektivnije i na zadovoljstvo i učenika i nastavnika – učesnika u nastavnom procesu. Primjenjivati, kad god je to moguće, zajedničko ocjenjivanje i samoocjenjivanje, da bi se kod učenika razvila sposobnost kritičkog odnosa prema vlastitom i tuđem radu, kao i objektivnog odnosa prema sebi i okolini u kojoj živi.</p>		
Opće tehnike ocjenjivanja			
	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici: (Udžbenik po odobrenju Osnivača i/ili nadležnog ministarstva; po prijedlogu Aktiva profesora nastavnog predmeta u medresama)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Greta Župančić, <i>Geografija za I razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2003. 2. Muriz Spahić, <i>Geografija za I razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2007. 3. Safet Nurković, <i>Geografija za II razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2003. 4. Greta Župančić, <i>Geografija za II razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2007. 5. Greta Župančić, Nikola Štambak, <i>Geografija za III razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2003. 6. Greta Župančić, <i>Geografija za III razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2007. 7. Snježana Musa, <i>Geografija za IV razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2007. 		

Geografija IV razred – izborna nastava

GEOGRAFIJA			Šifra predmeta:
Razred: četvrti (IV)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 60/64	Status: izborni
Kratak opis nastavnog predmeta	Geografija kao nauka ima svoje korijene u dalekoj prošlosti ljudske civilizacije. Geografija je nauka o geografskom prostoru – Zemljinoj površini. Ona proučava raširenost i međusobne odnose pojedinih prirodnih i društvenih pojava, koji kao rezultat imaju preoblikovanje manjih ili većih dijelova Zemljine površine. Geografija je nauka koja se bavi izučavanjem prirodnogeografskih i društvenogeografskih karakteristika geografskog prostora i traži uzajamni odnos između njih, čime obezbjeđuje formiranje, razumijevanje i stvaranje jasne i cjelovite slike svijeta. Na taj način geografska znanja obezbjeđuju planiranje funkcionalne i optimalne prostorne organizacije, te upravljanje prostorom u skladu s održivim razvojem. Geografija je vrlo kompleksna nauka (prirodna, društvena i tehnička), koja je razvila specifičnu naučnu metodologiju. Ona deskripcijom, percepcijom, analizom i sintezom utvrđuje međuzavisnost prirodne i društvene sredine.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Temeljna vrijednost, uloga i značaj učenja i proučavanja geografije je razvijanje intelektualne radoznalosti i značajne za upoznavanje svijeta te podsticanje nadahnuća za građenje bolje i uređenije sadašnjosti i budućnosti Bosne i Hercegovine, Evrope i svijeta. Geografija pruža znanja i vještine koje omogućavaju učenicima potpunije razumijevanje vrlo složenoga i promjenjivoga svijeta i njihova položaja u njemu. Učenje i proučavanje geografije posebno doprinosi razumijevanju svijeta u kome živimo i povećanje svijesti o održivosti i krhkosti života na našoj ljepoj planeti. Značaj geografije proističe iz društvene potrebe. Naime, svako ljudsko društvo se nalazi na određenom geografskom prostoru i jedni na druge utječu te su međusobno uslovljeni. Zbog toga geografska znanja nalaze primjenu u različitim oblastima života. Savremeniji svijet je suočen s brojnim izazovima, kao što su osiguranje pitke vode, hrane i energije, što je posljedica intenzivnoga razvoja koji nije usklađen s prirodnim mogućnostima. Pitanje održivoga razvoja i učestvovanje u odgovornom vrednovanju prirodnih resursa koji neće nepovratno uništiti okolinu ne mogu se razumjeti bez geografije.		
Ciljevi predmeta	<ol style="list-style-type: none"> 1. Cilj nastavnog predmeta Geografije je da učenici steknu kompleksno znanje o Zemlji i faktorima koji je oblikuju i na nju stalno utiču, a to su prirodna osnova i društveni faktori. 2. Nastavnim sadržajima učenici treba da upoznaju geografska obilježja savremenog svijeta, te uoče potrebu saradnje i međusobne solidarnosti. 3. Treba da svi shvatimo da neracionalan odnos čovjeka prema prirodi može dovesti ili je doveo do ozbiljnih posljedica i ugroziti naš opstanak na Zemlji. 4. Učenik treba shvatiti da je čovjek sastavni dio prirode i da je, ma koliko on promjena u nju unese, zavisi od nje. 5. Posebno je važno da učenici upoznaju i zavole domovinu Bosnu i Hercegovinu. 		

Korelativnost i korespondentnost predmeta	<p>Imajući u vidu prirodu predmeta, s pravom se može reći da je geografija u samom vrhu nauka koje mogu i trebaju ostvariti vezu s drugim predmetima. Na prvom mjestu to je historija, a zatim: fizika, hemija, matematika, biologija i njima srodrne discipline. Moderna vremena nameću važnost i povezanost geografije s informatičkom oblašću, te je za geografa sve važnija informatička pismenost. S tehničkim i informatičkim područjem geografija je povezana u razvoju afirmativnog i odgovornog korištenja digitalnom pismošću, jer učenik povezuje razvoj tehnologije s promjenama u prostoru i vremenu i postaje svjestan mogućih opasnosti i izazova u okviru tehnološkog razvoja.</p>	
Tematske jedinice	<p>Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice Geografija Bosne i Hercegovine</p> <p>I tematska cjelina/oblast: <i>Naziv, historija, ime, geografski položaj, granice i veličina Bosne i Hercegovine i jugoistočne Evrope</i></p> <p>Jugoistočna Evropa, položaj, granice i veličina</p> <ul style="list-style-type: none"> • Savremeni političko-geografski procesi na prostoru jugoistočne Evrope, • Historijsko-geografski i teritorijalni razvoj BiH. <p>II tematska cjelina/oblast: <i>Prirodno-geografske karakteristike Bosne i Hercegovine</i></p> <p>Prirodno-geografske karakteristike BiH</p> <ul style="list-style-type: none"> • Geološki sastav i građa BiH, • Klimatske odlike BiH, • Vode BiH, • Tla BiH: biogeografske karakteristike BiH; flora i fauna. <p>III tematska cjelina/oblast: <i>Društvenogeografske karakteristike Bosne i Hercegovine, Privreda BiH, Nodalno-funkcionalna regionalizacija BiH, Geoekološki problemi BiH</i></p> <p>Društvenogeografske karakteristike BiH – stanovništvo kao osnovni faktor razvoja</p> <ul style="list-style-type: none"> • Promjene strukture stanovništva BiH, • Naselja BiH, • Seoska naselja, • Gradska naselja, • Privredna obilježja BiH, historijski razvoj, • Prirodnogeografski uslovi privrednog razvoja BiH, • Tranzicija privrede BiH, • Savremene privredna obilježja BiH, • Poljoprivreda BiH, • Uslužne djelatnosti BiH, • Osnove geografske i upravno-političke regionalizacije BiH, • Nodalno-funkcionalna regionalizacija BiH, 	<p>Sati</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Geoekološki problemi BiH, • Savremene geografske karakteristike susjednih zemalja - Republika Hrvatska, • Republika Srbija, • Republika Crna Gora. 	
	Ukupno: 60 (39+21)	
	I tematska cjelina/oblast: <i>Naziv, historija, ime, geografski položaj, granice i veličina Bosne i Hercegovine i jugoistočne Evrope</i>	
	<p>Učenici geografski objašnjavaju, razumiju i kartografski determiniraju sve elemente geografskog položaja teritorije Bosne i Hercegovine, njen opći geografski i astronomsko-matematički položaj, saobraćajno-geografski položaj, uočavaju i objašnjavaju geografski položaj Bosne i Hercegovine na Balkanskom poluotoku i susretu geografskih regija, ekonomsko-geografske odlike tih regija i značaj izuzetno povoljnog geografskog položaja na ekonomski razvoj i mogućnosti ekonomskog razvoja prostora Bosne i Hercegovine.</p> <p>Učenici znaju objasniti i kartografski determinirati veličinu, granice i vrste granica Bosne i Hercegovine, te promjenu granica u određenim historijskim razdobljima.</p>	
	II tematska cjelina/oblast: <i>Prirodno-geografske karakteristike Bosne i Hercegovine</i>	
Odgojno- obrazovni ishodi učenja	<p>Učenici raspoznavaju, objašnjavaju, geografski uočavaju i determiniraju osnovne vrste, tipove i oblike reljefa u Bosni i Hercegovini, s posebnim osvrtom na kraške forme i oblike reljefa, kartografski predstavljaju reljefne cjeline.</p> <p>Učenici uočavaju klimatske faktore i tipove klime u Bosni i Hercegovini s njihovim karakteristikama i rasprostranjenosću. Učenici znaju nabrojati slivove, nabrojati i pokazati najznačajnije vodotoke, jezera, more, bare i močvare. U stanju su objasniti sistem riječne mreže i sve to dovesti u vezu s klimom i tlom.</p> <p>Učenici su u mogućnosti da objašnjavaju geološki razvoj BiH i bogatstvo rudama koje je osnova za razvoj pojedinih vrsta privrednih djelatnosti, odnosno cjelokupnog privrednog razvoja Bosne i Hercegovine; raspoznavaju reljefne morfostrukture, hipsometrijska obilježja teritorije naše zemlje, te ih znaju kartografski uočavati.</p> <p>Učenici znaju nabrojati najkvalitetnije vrste tla u BiH kao i njihovu rasprostranjenost i važnost. Znaju nabrojati najvažnije predstavnike flore i faune kao i endemske vrste kod nas.</p>	
	III tematska cjelina/oblast: <i>Društveno-geografske karakteristike Bosne i Hercegovine, Privreda BiH, Nodalno-funkcionalna regionalizacija BiH, Geoekološki problemi BiH</i>	
	<p>Učenici poznaju, razumiju i objašnjavaju osnovne odlike stanovništva Bosne i Hercegovine, upoznaju se s popisnim periodima, promjenama broja stanovnika u određenim historijskim periodima, objašnjavaju i trajno operiraju činjenicama vezanim za broj i promjenu broja stanovnika u Bosni i Hercegovini.</p> <p>Poznaju sve odlike prirodnog (natalitet, mortalitet i prirodni priraštaj), te mehaničkog kretanja broja stanovnika (pojam i vrste migracija, njihov karakter i odlike); upoznati</p>	

	<p>su sa savremenim problemom odljeva mladih – brain drain, uzrocima i posljedicama depopulacije, deagrarizacije i obrazovne strukture stanovništva Bosne i Hercegovine na privredni razvoj zemlje; poznaju pojam, vrste i tipove naselja, osnovne odlike i karakteristike naselja, njihov razmještaj, te kartografski uočavaju i predstavljaju urbanu i ruralnu armaturu i naseljenost teritorije Bosne i Hercegovine; uočavaju i kartografski raspoznavaju i predstavljaju pojedine elemente naseljenosti i vrste naselja u Bosni i Hercegovini.</p> <p>Uočavaju, raspoznavaju i objašnjavaju pojam privrede Bosne i Hercegovine, privrednog tranzicijskog položaja i razvoja naše zemlje; uočavaju prirodna bogatstva značajna za razvoj privrede ili ekonomije Bosne i Hercegovine (rude, plodno tlo, vode, reljef i povoljnost klimatskih elemenata), objašnjavaju utjecaj historijskog razvoja, tehničko-tehnoloških uslova i kapitala na razvoj privrede Bosne i Hercegovine; determiniraju probleme u privrednom razvoju i disfunkcionalnosti; objašnjavaju pojam tranzicije i tranzicijskih tokova, te objašnjavaju, razumiju i kartografski uočavaju i determiniraju osnovne elemente razvoja poljoprivrede, industrije i rudarstva, energetike i energetske potencijala, saobraćaja, turizma i trgovine i svih elemenata vezanih za ove djelatnosti.</p> <p>Jasno i trajno operiraju činjenicama vezanim za privredni razvoj Bosne i Hercegovine i regionalno-geografski objašnjavaju razvoj i značaj pojedinih sektora privrede u granicama Bosne i Hercegovine, ali i globalno. Učenici znaju prirodne i društvene geografske regije BiH; nodalno-funkcionalne centre svake od regija.</p> <p>Uče o trenutnom stepenu razvijenosti privrede, kao i mogućnosti razvoja svake od regija. Učenici znaju osnovne karakteristike zemalja s kojima se graniči Bosna i Hercegovina, kao što su: položaj, granice, veličina, broj stanovnika itd.</p>
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sticanje znanja koja će učenicima koristiti u daljem školovanju, a posebno u dijelu koji izučava kompleksnost i uzajamnu povezanost prirode i društva, 2. Usvajanje znanja o tome kako živjeti s prirodom, kako je njegovati i čuvati za generacije koje dolaze, 3. Znanje orientacije u prostorno i vremenu, upoznavajući države i narode svijeta, 4. Usvajanje vještina eliminisanja evidentnih negativnih posljedica negativnih antropogenih uticaja, 5. Mogućnost spoznaje čime sve raspolaćemo i kao država i kao planeta u cilju razvijanja privrede koja je u skladu s održivim razvojem, 6. Geografija nam obezbeđuje kontekst kako bismo razumjeli što se događa u svijetu te da se šira slika učini pristupačnom i koherentnom.
Metode izvođenja nastave	<p>Metoda usmenog izlaganja – najčešće se primjenjuje pri obradi gradiva. Osnovni oblici ove metode jesu:</p> <p>Pripovijedanje (izlaganje) – koristi se kada učenici nemaju dovoljno predodžbi o obrađivanom gradivu, a podstiče veći interes nego čitanje iz knjige. Profesor može pripovijedanje prilagoditi učenicima, tako da bude pristupačnije i zanimljivije. Sadržaji pripovijedanja moraju biti tačni i istiniti, te odgovarati nastavnom planu i programu.</p>

	<p>Objašnjavanje – može se provoditi pokazivanjem na karti, globusu, predmetima i modelima, upoznavanjem s pojmovima iste vrste, isticanjem konkretnih primjera iz života, raščlanjivanjem pojmoveva i dr. Za objašnjavanje treba pripremiti učenike i prilagoditi im težinu sadržaja. Objašnjavanje ne smije trajati dugo i uvijek treba provjeriti jesu li učenici shvatili što se objasnilo.</p> <p>Metoda razgovora (diskusija) – razgovorom se učenici podstiču na aktivnost u sticanju novoga znanja ili primjeni stečenoga. Metoda razgovora može se primjenjivati gotovo u svim tipovima nastavnih sati i u svim etapama nastavnog sata, a najčešće se primjenjuje pri ponavljanju, vježbanju i usmenom provjeravanju učeničkog znanja.</p> <p>Vizuelne metode</p> <p>Dokumentacijske – učenik dolazi do znanja na temelju karte, pisane i grafičke dokumentacije.</p> <p>Demonstracijske – učenik promatranjem upoznaje predmete, pojave, svojstva, koje im pokazuje profesor. Ima široku primjenu u nastavi, jer su percepcija i zor vrlo važan izvor spoznaje.</p> <p>Eksperimentalne – učenik je u stanju očitati vrijednosti s karte ili globusa, orijentirati se, izračunati vrijednosti prirodnog priraštaja i sl. Važnost ove metode je u tome što učenici svim osjetilima učestvuju u proučavanju konkretnih objekata i pojava i procesa, pa na osnovu toga stiču nove spoznaje, nove pojmove i nova znanja.</p>
Oblici rada	Frontalni, grupni, individualni, individualizirani, rad u parovima, in situ (očigledna) – učenje posjetama hidrometeorološkim zavodima, institutima, muzejima i organizovanjem terenske nastave
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	U skladu s promjenama u svijetu trebalo bi posmatrati i metodičko-didaktički aspekt savremene nastave geografije u cilju prevladavanja tradicionalizma u nastavi. To znači da bi se trebalo prilagođavati savremenim trendovima u Evropi i svijetu, uvođenjem inovacija u nastavni proces njegovim osavremenjivanjem, transformacijom pasivnog učenja u aktivno, odgoja i obrazovanja za školu mišljenja i nastavu koja je usmjerena na učenika. Na ovaj način bi se stvorile pretpostavke da budući naraštaji imaju aktivan stav i odnos prema okruženju.
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Kvaliteta savremenog obrazovanja veže se uz aktivniji položaj učenika u odgojno-obrazovnom procesu. Brojne pokušaje određenja takve učeničke uloge nalazimo u paradigmi odgoja i obrazovanja usmjerenog na učenika koja se, uključujući i nastavu oblikovanu u njenim okvirima, temelji na aktivnim oblicima učenja, dijametralno suprotnim konvencionalnim metodama učenja i poučavanja specifičnim za tradicionalnu nastavu. Aktivni oblici učenja podrazumijevaju učenika koji nije samo pasivni posmatrač i primalac informacija, već angažirani učesnik nastavnog procesa koji, aktivno djelujući, pridonosi cijelovitom razvoju svoga bića. Savremeno organizirana nastava stoga bi trebalo da bude utemeljena na strategijama u kojima prevladava stalna aktivnost subjekata učenja i njihovo kontinuirano sudjelovanje u raznovrsnim metodičkim scenarijima. Rješavanje problemskih situacija, formuliranje pitanja, uzajamne rasprave, tumačenja, saradničko učenje, rad na projektima i

	<p>induktivni oblici učenja, poput istraživačkog učenja, studije slučaja, problemske i projektne nastave te učenja otkrivanjem aktivnosti jesu učenja tokom kojih učenici, podstaknuti izazovima, razvijaju svoje kompetencije. Aktivnim učenjem želi se postići viši stepen njihove samostalnosti, primjena različitih misaonih strategija i razvoj specifičnih kognitivnih vještina, koje omogućavaju uočavanje bitnog, raščlanjenje i poređenje informacija, povezivanje s postojećim spoznajama i kritičku prosudbu njihova značenja. Takav, dubinski, pristup pridonosi oblikovanju aktivnoga znanja, razumijevanju temeljnih ideja i principa, a ujedno i razvijanju osjećaja oduševljenja i zadovoljstva nastavom i učenjem. Ovakav pristup ističe važnost sticanja aktivnog znanja primjenjivog u različitim životnim situacijama, određujući strategije aktivnog učenja ključnima za njegovo formiranje. Znanja koja se stiču u apstraktnim okolnostima, bez naglašene važnosti za učenikove potrebe, nisu aktivna znanja, već ostaju inertna ili pasivna. Poseban nedostatak pasivnoga znanja je to što takvo znanje nije odmah spremno za primjenu u novim situacijama, što znači da ga učenik ne može upotrijebiti na uspješan način</p>						
	<p>Tehnike ocjenjivanja (različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja)</p> <p>Napredovanje učenika treba provjeravati i ocjenjivati u kontinuitetu, vodeći računa o individualnim mogućnostima i sposobnostima učenika. Za učenje geografije (kao i za druge nastavne predmete) bitna su sva tri područja učenja. Njihova zakonomjernost i usklađenost zavisi od niza faktora, koji su često i objektivne i subjektivne prirode, o čemu se mora voditi računa. Teoretska znanja su bitna, kao što su bitna znanja iz oblasti kartografije, a element aktivnog učenja je također vrlo važan prilikom ocjenjivanja i provjeravanja.</p> <p>Usmeno i pismeno provjeravanje znanja treba da budu ravnomjerno raspoređeni i da imaju cilj provjere postignuća učenika, kao i provjere uspješnosti primjenjenih nastavnih metoda i sredstava koja su korištena prilikom obrade nastavnih sadržaja Geografije. U skladu s naprijed navedenim, prilikom provjeravanja i ocjenjivanja treba se koristiti različitim metodama, sredstvima, procedurama i instrumentima, a sve u skladu s uslovima rada medrese i mogućnostima učenika. Pored tradicionalnog ocjenjivanja, treba primjenjivati i druge metode i sredstva, kako bi ocjenjivanje bilo što objektivnije i na zadovoljstvo i učenika i nastavnika – učesnika u nastavnom procesu. Primjenjivati treba, kad god je to moguće, zajedničko ocjenjivanje i samoocjenjivanje, da bi se kod učenika razvila sposobnost kritičkog odnosa prema vlastitom i tuđem radu, kao i objektivnog odnosa prema sebi i okolini u kojoj živi.</p> <p>Opće tehnike ocjenjivanja</p>						
Metode provjere znanja sa strukturom ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Usmeno provjeravanje znanja</th> <th>Pisano provjeravanje znanja</th> <th>Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Kada je u pitanju usmeno provjeravanje znanja / sposobnost verbalnog izražavanja učenika, realizira se u skladu s pravilnikom</td><td>Pisano provjeravanje znanja provodi se uz poštovanje pedagoških normi i u skladu sa</td><td>Ocenjivanje posebih zadataka, referata, seminarских radova, grupnih projekata.</td></tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Kada je u pitanju usmeno provjeravanje znanja / sposobnost verbalnog izražavanja učenika, realizira se u skladu s pravilnikom	Pisano provjeravanje znanja provodi se uz poštovanje pedagoških normi i u skladu sa	Ocenjivanje posebih zadataka, referata, seminarских radova, grupnih projekata.
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja					
Kada je u pitanju usmeno provjeravanje znanja / sposobnost verbalnog izražavanja učenika, realizira se u skladu s pravilnikom	Pisano provjeravanje znanja provodi se uz poštovanje pedagoških normi i u skladu sa	Ocenjivanje posebih zadataka, referata, seminarских radova, grupnih projekata.					

	<p>o ocjenjivanju i pedagoškim normama. 50 %</p>	<p>sedmičnim/mjesečnim opterećenjem učenika, putem testova i eseja.</p>	25%
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenik Snježana Musa, <i>Geografija za IV razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2007.</p>		

13.

FILOZOFIJA

NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA FILOZOFIJA

Opće uvodne napomene

FILOZOFIJA					Šifra predmeta:	
Nivo: Srednja škola		Broj sati sedmično	Broj sati godišnje	Ukupan broj sati u svim razredima	Status predmeta: Redovni	
Razred	I	0	0	60	/	
	II	0	0		/	
	III	0	0		/	
	IV	2	60		Redovni	
Opis nastavnog predmeta	<p>Filozofija je poseban oblik racionalnosti, pored nauke (znanosti), umjetnosti, ideologije i teologije. Izvire iz čovjekove potrebe za otkrivanjem smisla, a pobuđuju je sumnja i čuđenje. Ona se pita o smislu čovjekovog života uopće. Također, pita za smisao postojanja svijeta. Filozofija nije nauka, ona se pita o smislu nauke uopće. Predstavlja suprotnost mitološkoj koncepciji fenomena. Čovjekov je racionalni pristup prirodi, društvu i vlastitom životu. Filozofija počinje s pitanjem.</p> <p>Filozofija je usmjerenja na razvijanje sposobnosti učenika da kroz učenje mislilaca samostalno razvija kritičko mišljenje, postavljanjem pitanja i traženjem odgovora na svakodnevne životne situacije. Upravo to je doprinos Filozofije kao nastavnog predmeta, kao i izgradnja vlastitog integriteta i poštovanje integriteta drugih. Dijalogom, koji je cilj Filozofije, učenik uči, shvata i razvija sposobnost slušanja i samosvijesti, te na taj način formira svoj aktivizam, što je osnova demokratskog društva.</p>					
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Filozofija je u biti otvorenost naspram postavljanja pitanja. Od svojih početaka, filozofi su se bavili otkrivanjem smisla svijeta i života, te onog prvog od čega je sve drugo postalo. Ona nema svoj jasno definiran predmet proučavanja, već se bavi svim segmentima svijeta i života uopće. Predstavlja temelj svake nauke. S tim u vezi je i činjenica da su se, tokom historije mišljenja, iz filozofije izdvojile razne nauke. S druge strane, filozofija je vremenom od sebe same izgradila predmetnost, koja je nezaobilazna ne samo kao dio opće obrazovanosti već i kao dio same stvarnosti, ponajprije racionalne. Filozofija nastoji da se približi sveobuhvatnom znanju o čovjeku i prirodi.</p>					
Ciljevi predmeta	<p>Ciljevi Filozofije kao predmeta su:</p> <ol style="list-style-type: none"> da se učenici uvedu u tokove filozofskog promišljanja i osposobe za kritičko i pragmatičko promišljanje o različitim teorijskim pristupima rješavanja praktičnih problema, da kreiraju vlastito kritičko mišljenje koje će im pomoći u donošenju adekvatnih odluka u pogledu izgradnje progresivne i moralne ličnosti, da podstiče misaonu i duhovnu samostalnost i otvorenost za druga stanovišta bez predrasuda, uz usmjerenošć prema tolerantnom i racionalno argumentiranom dijalogu, da se kod učenika razvije moć suđenja o nerazdvojnosti teorije i prakse, 					

	<p>5. da se poticanjem za samokritičkim razmišljanjem i rasuđivanjem ustanovi funkcionalna veza između filozofskih teorija i naučavanja i povijesne prakse življenja,</p> <p>6. da se učenici upoznaju s odnosom između islama i filozofskih promišljanja na način koji će doprinijeti kreiranju njihovih stavova i odnosa prema nauci, kulturi i religiji,</p> <p>7. da se učenici upoznaju s različitim teorijskim pristupima rješavanju pojedinačnih životnih i društvenih problema,</p> <p>8. da se kod učenika razvije svijest o tome da je on važan subjekt u kreiranju „svoje sudbine“, a isto tako da njegovo mišljenje igra važnu ulogu u društvenoj zajednici.</p>
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Filozofija, kao posebna forma racionalnosti, jeste čovjekov racionalni pogled na svijet. Pored nauke, umjetnosti, teologije i ideologije, filozofija kompatibilno s navedenim opisuje, objašnjava i čini mogućim društveni život u cijelosti. Pomoću filozofskih disciplina, posebno logiku, filozofija je na određeni način prisutna kao forma racionalnosti u svim naukama. Logičke metode jesu osnov metodologije svake nauke. • Filozofija je posebno povezana s društvenim naukama, jer se dotiče većine tema unutar ovoga područja. Vezana je s psihologijom pitanjima racionalnosti, identiteta, spoznaje...; sociologijom u smislu promišljanja o čovjeku kao društvenom biću; politikom i ekonomijom u smislu pitanja oblikovanja društvenih uređenja i odgovarajućih ekonomskih odnosa. Povezana je s historijom u tumačenju razvoja ideja tokom historije, razvoja društva i odgovarajućih društvenih odnosa; s teološkim predmetima veže je pitanje o postanku svijeta i čovjeka, kao i promišljanje o čovjeku kao moralno odgovornom biću. • Povezanost filozofije s prirodnim naukama najviše je izražena u pitanjima metodologije, izvjesnosti spoznaje i znanja. S fizikom je vezuje propitivanje prirode i svijeta u kojem živimo. Odgovor na prirodu postanka svijeta traže i jedna i druga, pogotovo uvezši u obzir samo ishodište fizike. S matematikom je povezuje strogo i apstraktno mišljenje, pitanje statusa matematičkih objekata i utemeljenosti matematike. Poveznica s biologijom su u prvom redu ontologija i filozofska antropologija (pitanje nastanka i razvoja života i vrsta, naprimjer). • S umjetničkim naukama povezuje je propitivanje cilja i svrhe umjetnosti, čovjekovog stvaralaštva, umjetničke interpretacije, percepcije, kreativnosti. Informatička pismenost važna je za snalaženje i komuniciranje s filozofskim sadržajima. • S jezično-komunikacijskim područjem filozofija je povezana jasnim i preciznim iznošenjem misli koje omogućava kvalitetnu komunikaciju i saradnju. Sadržajno su povezane u analizi i interpretaciji tekstova.
Ishodi učenja na nivou predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Učenik će moći objasniti šta je filozofija i razlikovati njene izvore. • Znat će nabrojati filozofske discipline. • Moći će objasniti različite forme racionalnosti i njihovu komplementarnost. • Učenik se treba na ispravan način koristiti pojmovima <i>bit, bitak, biće, ideja,</i>

	<p><i>sloboda, sumnja.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Učenik će moći analizirati tekstove filozofa i izložiti filozofske sisteme obrađene u tekstovima, pri tome povezujući pretpostavke tekstova s konkretnim društvenim kontekstom. • Učenik, koristeći se osnovnim filozofskim pojmovima, istražuje, opisuje analizira i vrednuje moguća rješenja filozofskih pristupa određenim fenomenima. • Učenik opisuje i prepoznaje probleme u filozofiji i opisuje njihovu strukturu.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kognitivne kompetencije: upotreba znanja iz filozofije, prije svega na pojmovnoj ravni, razvijenog praksom i čitanjem filozofskih tekstova. Pojmovi: biće, bit, bitak, bivanje, sloboda, čovjek, logos... 2. Funkcionalna kompetencija: sposobnost razumijevanja filozofskih učenja; primjena stavova filozofa u životu shvatanjem i opisivanjem života, svijeta i čovjeka. 3. Osobna kompetencija: učenik će moći da modelira ponašanje shvatanjem smisla života, razumijevanjem etike, odnosa filozofije, nauke i teologije kao različitih formi racionalnosti. 4. Etička kompetencija: sposobnost moralnog postupanja u različitim životnim situacijama temeljem razvijenih osobnih i stručnih vještina. Upoznavajući različita etička učenja, učenik će moći racionalno shvatiti norme, moral i običaje te ih kao takve adekvatnije primjenjivati i poštovati.
Očekivane vrijednosti koje će učenici usvojiti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vrijednost racionalnog pogleda na svijet i život, 2. Poštovanje stava drugog, 3. Istinoljubivost, 4. Vrijednost pluralističkog shvatanja procesa, 5. Vrijednost spoznaje kao prve zadaće čovjeka.
Profil i stručna sprema nastavnika	<p>Nastavu iz predmeta Filozofija u medresi izvodi lice sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme studija visokog obrazovanja u trajanju od najmanje četiri studijske godine, odnosno završenim prvim ciklusom studija u trajanju od najmanje četiri godine, s najmanje 240 ECTS bodova, akademskom titulom i stručnim zvanjem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • profesor/bachelor filozofije, • magistar/master filozofije, • profesor filozofije i sociologije. <p>Prednost imaju kandidati sa završenom medresom.</p>

Filozofija IV razred

FILOZOFIJA			Šifra predmeta:
Razred: četvrti (IV)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 60	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	Filozofija je posebna forma racionalnosti koja se bavi pitanjima čovjeka, svijeta i života. Ona je čovjekova racionalna djelatnost, a njen predmet proučavanja izražen je pitanjima istine, morala, dobra, sreće, slobode, biti, bića, bitka, bivanja, oko kojih su se formirale zasebne filozofske discipline.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Od samih početaka, evropska filozofija problematizira pitanja o temeljima svijeta, ljudskog saznanja i djelovanja. S jedne strane, filozofija nema neki čvrsto utvrđen predmet koji bi pripadao samo njoj, čime se razlikuje od drugih nauka; stoga, ona polazi od prethodno datog znanja svakodnevnog svijeta, religije i svih nauka i umjetnosti. O tome govori i činjenica da su se tokom historije mišljenja iz filozofije izdvojile mnoge nauke, ali tako da i dalje unutar njih opstaju filozofski problemi. S druge strane, filozofija je vremenom od sebe same izgradila predmetnost, koja je nezaobilazna ne samo kao dio opće obrazovanosti već i kao dio same stvarnosti, ponajprije duhovne.		
Ciljevi predmeta	<p>Ciljevi predmeta su da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • učenike uvodi u tokove filozofskog mišljenja, • promišlja i povezuje različita iskustva (nauke, umjetnosti, religije), • omogućuje duhovnu orientaciju u savremenome svijetu, • podstiče i razvija kritičko mišljenje i prosuđivanje o temeljnim pitanjima svijeta, prirode i čovjekova saznanja i djelovanja, • podstiče duhovnu samostalnost i otvorenost za druga stanovišta, • osposobljava za izgradnju vlastitog mišljenja • razvija sposobnost za otklanjanje predrasuda i usmjerava prema tolerantnom i racionalno argumentiranom dijalogu, • razvija komunikativne sposobnosti i konstituira odgovornost za Drugog (za ličnost i zajednicu), omogućava primjenu osnovnih filozofskih pojmoveva na čovjeka, društvo, prirodu i ukupnu duhovnost, te doprinosi cjelovitom razvoju ličnosti, • razvija sposobnosti za samoispitivanje i integraciju u zajednicu. 		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Filozofija, kao posebna forma racionalnosti, jeste čovjekov racionalni pogled na svijet. Pored nauke, umjetnosti, teologije i ideologije, filozofija kompatibilno s navedenim opisuje, objašnjava i čini mogućim društveni život u cijelosti. Pomoću filozofskih discipline, posebno logike, filozofija je na određeni način prisutna kao forma racionalnosti u svim naukama. Logičke metode jesu osnov metodologije svake nauke. • Filozofija je posebno povezana s društvenim naukama, jer se dotiče većine tema unutar ovoga područja. Vezana je s psihologijom u pitanjima racionalnosti, identiteta, spoznaje...; sociologijom u smislu promišljanja o čovjeku kao društvenom biću; politikom i ekonomijom u smislu pitanja 		

	<p>oblikovanja društvenih uređenja i odgovarajućih ekonomskih odnosa. Povezana je s historijom u tumačenju razvoja ideja tokom historije, razvoja društva i odgovarajućih društvenih odnosa, s teološkim predmetima veže je pitanje o postanku svijeta i čovjeka, kao i promišljanje o čovjeku kao moralno odgovornom biću.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Povezanost filozofije s prirodnim naukama najviše je izražena u pitanjima metodologije, izvjesnosti spoznaje i znanja. S fizikom je vezuje propitivanje prirode i svijeta u kojem živimo. Odgovor na prirodu postanka svijeta traže i jedna i druga, pogotovo uvezvi u obzir samo ishodište fizike. S matematikom je povezuje strogo i apstraktno mišljenje, pitanje statusa matematičkih objekata i utemeljenosti matematike. Poveznica s biologijom su u prvom redu ontologija i filozofska antropologija (pitanje nastanka i razvoja života i vrsta, naprimjer). • S umjetničkim naukama povezuje je propitivanje cilja i svrhe umjetnosti, čovjekovog stvaralaštva, umjetničke interpretacije, percepcije, kreativnosti. Informatička pismenost važna je za snalaženje i komuniciranje s filozofskim sadržajima. • S jezično-komunikacijskim područjem filozofija je povezana jasnim i preciznim iznošenjem misli koje omogućava kvalitetnu komunikaciju i saradnju. Sadržajno su povezane u analizi i interpretaciji tekstova. • Filozofija i Akaid dijele raznolika idejna i misaona područja susretanja: priroda i misija čovjeka na zemlji, svrha života, ljudska sloboda i odgovornost, učenje o prirodi i nastanku svjetova, znakovi i diskurs o Božnjem bivstvovanju, i brojna druga pitanja. 											
Tematske jedinice	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice</th> <th>Sati</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>I tematska cjelina/oblast: <i>Uvod u filozofiju</i></td> <td>3+2</td> </tr> <tr> <td>1. Određenja i izvori filozofije, 2. Filozofske discipline, 3. Forme racionalnosti.</td> <td></td> </tr> <tr> <td>II tematska cjelina/oblast: <i>Antička filozofija</i></td> <td>12+6+2</td> </tr> <tr> <td>Kosmološko razdoblje 4. Mileska škola (Tales, Anaksimen i Anaksimandar), 5. Pitagorejska škola, 6. Heraklit, 7. Elejska škola, 8. Posrednici (Empedokla i Anaksagora), 9. Atomisti (Leukip i Demokrit), 10. Antropološko razdoblje, 11. Sofisti, 12. Sokrat i postsokratovske škole, 13. Platon i Aristotel, 14. Helenističko-rimska filozofija, 15. Etičko razdoblje (stoicizam, epikurejska škola i skepticizam),</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati	I tematska cjelina/oblast: <i>Uvod u filozofiju</i>	3+2	1. Određenja i izvori filozofije, 2. Filozofske discipline, 3. Forme racionalnosti.		II tematska cjelina/oblast: <i>Antička filozofija</i>	12+6+2	Kosmološko razdoblje 4. Mileska škola (Tales, Anaksimen i Anaksimandar), 5. Pitagorejska škola, 6. Heraklit, 7. Elejska škola, 8. Posrednici (Empedokla i Anaksagora), 9. Atomisti (Leukip i Demokrit), 10. Antropološko razdoblje, 11. Sofisti, 12. Sokrat i postsokratovske škole, 13. Platon i Aristotel, 14. Helenističko-rimska filozofija, 15. Etičko razdoblje (stoicizam, epikurejska škola i skepticizam),		
Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati											
I tematska cjelina/oblast: <i>Uvod u filozofiju</i>	3+2											
1. Određenja i izvori filozofije, 2. Filozofske discipline, 3. Forme racionalnosti.												
II tematska cjelina/oblast: <i>Antička filozofija</i>	12+6+2											
Kosmološko razdoblje 4. Mileska škola (Tales, Anaksimen i Anaksimandar), 5. Pitagorejska škola, 6. Heraklit, 7. Elejska škola, 8. Posrednici (Empedokla i Anaksagora), 9. Atomisti (Leukip i Demokrit), 10. Antropološko razdoblje, 11. Sofisti, 12. Sokrat i postsokratovske škole, 13. Platon i Aristotel, 14. Helenističko-rimska filozofija, 15. Etičko razdoblje (stoicizam, epikurejska škola i skepticizam),												

	16. Religiozno razdoblje (novoplatonizam, hebrejska filozofija).	
	III tematska cjelina/oblast: <i>Srednjovjekovna filozofija</i>	6+2+2
	Kršćanska filozofija 17. Filozofske osnove ranog kršćanstva, 18. Skolastika, 19. Islamska filozofija, 20. Izvori islamske filozofije – aspekti Objave, 21. Ibn Rušd, Muhammed el-Gazali, Ibn Sina, 22. Racionalisti u islamu, 23. Filozofska misao u Bosni i Hercegovini, 24. Mustafa Ejubović, Kasim Prohić.	
	IV tematska cjelina/oblast: <i>Novovjekovna filozofija</i>	7+2+2
	25. Renesansa, 26. Racionalizam, 27. Empirizam, 28. Prosvjetiteljstvo, 29. Klasična njemačka filozofija; Imanuel Kant – kriticizam, 30. Imanuel Kant – etika, 31. G.W.F. Hegel.	
	V tematska cjelina/oblast: <i>Savremena filozofija</i>	10+2+2
	32. Logički pozitivizam, 33. Filozofija egzistencije, 34. Egzistencijalizam, 35. Pesimizam i iracionalizam, 36. Moderna i postmoderna, 37. Pragmatizam, 38. Bioetika, 39. Postmoderna filozofija, 40. Komunikativna teorija, 41. Savremena filozofska misao u islamu.	
	Ukupno: pet tematskih cjelina/oblasti	60
Odgojno- obrazovni ishodi učenja	I tematska cjelina/oblast: <i>Uvod u filozofiju</i>	
	1. Nabrojati filozofske discipline; 2. Moći objasniti različite forme racionalnosti i njihovu komplementarnost; 3. Učenik se treba na ispravan način koristiti pojmovima <i>bit, bitak, biće, ideja, sloboda, sumnja</i> ; 4. Svojim riječima objašnjava razlike između navedenih pojmoveva, te ih upotrebljava u pravilnim kontekstima; 5. Učenik će moći objasniti šta je filozofija i razlikovati njene izvore.	
	II tematska cjelina/oblast: <i>Antička filozofija</i>	

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Učenik može analizirati tekstove filozofa i izložiti filozofske sisteme obrađene u njima, pri tome povezujući (kontekstualizirajući) pretpostavke tekstova s konkretnim društvenim kontekstom. 2. U stanju je da navodi više mogućih rješenja određenih filozofskih problematika. 3. Razlikuje koncept čovjeka kao objekta i subjekta spoznaje. 4. Učenik objašnjava i u mogućnosti je da analizira različite filozofske teorije o pojmovima pravednosti, sreće, dobra i slobode. 5. Razlikuje dvije vrste spoznaje: racionalnu i osjetilnu. 6. Učenik može kritizirati različite filozofske argumentacije po pitanjima osnovne filozofske problematike. 7. Može formulirati i definirati fenomene koji svakodnevno utječu na njegov život. 8. Učenik opisuje i prepoznae probleme u filozofiji i opisuje njihovu strukturu. 9. Može opisati pojmove biće, bit i bitak. 10. Učenik može uporediti suprotne stavove.
	<p style="text-align: center;">III tematska cjelina/oblast: <i>Srednjovjekovna filozofija</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Učenik može formulirati i definirati fenomene koji svakodnevno utječu na njegov život. 2. U formi i pisanju dijaloga zna demonstrirati raspravu između idealista i materijalista. 3. U stanju je objasniti i analizirati filozofske discipline i predmete njihovog proučavanja. 4. Može razlikovati i izgraditi vlastiti stav o učenju nominalista i idealista.
	<p style="text-align: center;">IV tematska cjelina/oblast: <i>Novovjekovna filozofija</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Učenik zna opisati pojmove biće, bit i bitak. 2. Može uporediti suprotne stavove. 3. Može razlikovati učenja o nastanku svijeta i života. 4. Učenik se u raspravi o svijetu na ispravan način koristi sljedećim pojmovima: egzistencija, komunikacija i dekonstrukcija. 5. Koristeći se temeljnim filozofskim pojmovima i pristupima, učenik istražuje, opisuje i analizira probleme filozofske tematike.
	<p style="text-align: center;">V tematska cjelina/oblast: <i>Savremena filozofija</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Učenik navodi, upoređuje i vrednuje rješenja (filozofska učenja) iz različitih filozofskih pristupa. 2. Učenik opisuje i objašnjava filozofske pozicije u raspravi o odnosu znanja i moći i o problemu definicije znanja. 3. Razlikuje umjetnost od neumjetnosti. 4. Zna razlikovati učenja o nastanku svijeta i života. 5. Učenik se u raspravi o svijetu na ispravan način koristi sljedećim pojmovima: egzistencija, komunikacija i dekonstrukcija.
Očekivane kompetencije	<ul style="list-style-type: none"> • Kognitivne kompetencije: upotreba znanja iz filozofije, prije svega na pojmovnoj ravni, razvijenog u praksi i čitanju filozofskih tekstova; upotreba

koje će učenici razviti	<p>pojmova: biće, bit, bitak, bivanje, sloboda, čovjek, logos...</p> <ul style="list-style-type: none"> Funkcionalna kompetencija: sposobnost razumijevanja filozofskih učenja, primjena stavova filozofa u životu u shvatanju i opisivanju života, svijeta i čovjeka. Osobna kompetencija: učenik će moći modelirati ponašanje shvatanjem smisla života, razumijevanjem etike, odnosa filozofije, nauke i teologije kao različitih formi racionalnosti. Etička kompetencija: sposobnost moralnog postupanja u različitim životnim situacijama, utemeljena na razvijenim osobnim i stručnim vještinama. Upoznavajući različita etička učenja, učenik će moći racionalno shvatiti norme, moral i običaje te ih kao takve adekvatnije primjenjivati i poštovati.
Metode izvođenja nastave	<ul style="list-style-type: none"> Predavanje, Rad u paru, Debata, Individualne vježbe, Diskusione grupe, Dijaloške grupe, Analiza (tekstova).
Oblici rada	<ul style="list-style-type: none"> Grupni oblici rada, Rad u parovima, Frontalni oblik rada, Individualni rad sa učenicima.
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	Nastavnik treba da se, pri izboru nastavnih metoda i oblika nastavnog rada, opredijeli za one koje će što efikasnije podsticati aktivno učešće učenika i ujedno omogućiti ostvarivanje ciljeva i sadržaja predmetnog programa. To se može ostvariti adekvatnim izborom i pravilnom primjenom različitih nastavnih metoda i metodskih postupaka, koji se kombiniraju u zavisnosti od planiranog tipa i cilja sata, oblika rada i prirode programskih sadržaja. Izbor i primjena nastavnih metoda spajaju se u područje nastavnikovog izbora. Učenike treba motivirati na misaonu aktivnost u toku samog sata i na učenje s razumijevanjem. To svakako podrazumijeva individualizirani pristup učenicima, upoznavanje njihovog prethodnog znanja, ineresiranja i sposobnosti. Pored nastavnih metoda, ukazujemo i na značaj diskusije kao oblika filozofskog dijaloga, primjenu izvornog teksta i metodu pisanih radova. Kod izbora oblika nastavnog rada treba imati u vidu da se u okviru realizacije jedne nastavne jedinice različiti oblici mogu sinhronizirano kombinirati.
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	<ul style="list-style-type: none"> Rad na tekstovima filozofa, Referat na zadanu temu, Priprema debate.
Metode provjere znanja sa strukturuom ocjene	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja</p> <p>Da bi bio u funkciji ostvarivanja ciljeva predmeta, proces vrednovanja treba da obuhvati ne samo provjeru stepena usvojenosti znanja i razumijevanja programskih sadržaja već i provjeru sposobnosti učenika za analitičko i sintetičko rasuđivanje i</p>

(smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p>primjenu naučenog. To se uspješno može ostvariti kontinuiranom primjenom raznovrsnih oblika provjere znanja (usmenim, pismenim i provjeravanjem primjenom testova), što doprinosi objektivnjem vrednovanju ukupnih aktivnosti učenika i potpunijem sagledavanju njihovog napredovanja. Ocjena treba da stimulira učenikova zanimanja za nastavni predmet. Provjera znanja treba da bude u funkciji dolaženja do novih saznanja, da učenike podstiče na samovrednovanje, što se postiže obrazlaganjem ocjene i upoznavanjem učenika s kriterijumima ocjenjivanja. U procesu verifikacije i ocjenjivanja stepena ovladanosti problemima treba uzeti u obzir kako nivo znanja i poznавања literature tako i učešće u diskusiji i postavljanju problema. Polazna literatura vrednovanja može biti analiza i interpretacija izvornih tekstova, pisanje eseja, ogleda, prikaza ili referata o određenoj temi ili problemu. Naročito treba cijeniti sklonost za zauzimanje kritičkog stava i izgradnju vlastitog interpretativnog stanovništva.</p>						
Opće tehnike ocjenjivanja							
	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: center; padding: 5px;">Usmeno provjeravanje znanja</th><th style="text-align: center; padding: 5px;">Pisano provjeravanje znanja</th><th style="text-align: center; padding: 5px;">Ostale tehnike ocjenjivanja</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="text-align: center; padding: 5px;"> Postavljanje pitanja i usmeni vid odgovaranja. Debate i diskusije. 40% </td><td style="text-align: center; padding: 5px;"> ZOT - 20% Kontrolni rad 20% Izrada referata: 10%, 10% </td><td style="text-align: center; padding: 5px;"> Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika </td></tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Postavljanje pitanja i usmeni vid odgovaranja. Debate i diskusije. 40%	ZOT - 20% Kontrolni rad 20% Izrada referata: 10%, 10%	Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja					
Postavljanje pitanja i usmeni vid odgovaranja. Debate i diskusije. 40%	ZOT - 20% Kontrolni rad 20% Izrada referata: 10%, 10%	Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika					
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kalin, Boris, <i>Povijest filozofije – s odabranim tekstovima filozofa</i>, Školska knjiga, XX izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, 1996. 2. Filipović, Muhamed, <i>Filozofija – udžbenik za gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2009. <p>Literatura za profesore:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Horkheimer, Max, <i>Pomračenje uma</i>, Veselin Masleša, Sarajevo, 1963. 2. Lyotard, Jean-Francois, <i>Postmoderno stanje – izvještaj o znanju</i>, IBIS grafika, Zagreb, 2005. 3. Touraine, Alan, <i>Kritika modernosti</i>, Politička kultura, Zagreb, 2007. 4. Velš, Wolfgang, <i>Naša postmoderna moderna</i>, Izdavačka djelatnost Zorana Stojanovića, Novi Sad, 2000. 5. Filipović, Vladimir, <i>Filozofiski rječnik</i> (treće dopunjeno izdanje), Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb, 1989. 6. Konstantinović, Radomir, <i>Filozofija palanke</i>, Otkrovenje, Beograd, 2004. 						

14.

PSIHOLOGIJA

NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA PSIHOLOGIJA

Opće uvodne napomene

PSIHOLOGIJA				Šifra predmeta:		
Nivo: Srednja škola		Broj sati sedmično	Broj sati godišnje	Ukupan broj sati u svim razredima	Status predmeta: Redovni i izborni	
Razred	I			35		
	II					
	III	1	35		Redovni	
	III	2	70		Izborni	
	IV	2	60		Izborni	
Opis nastavnog predmeta	Psihologija je nauka koja se bavi proučavanjem psiholoških procesa i njihovih manifestacija u ponašanju, te međudjelovanju s okolinom u kojoj pojedinac živi. Povezana je s mnogim drugim naukama, a razlikuje se teorijska, kao osnovna psihologija bazirana na istraživanju i traženju uzročno-posljedičnih veza, i primijenjena psihologija, usmjerena na primjenu znanja i spoznaja u praksi.					
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Svoju ulogu i značaj psihologija sve više izražava u savremenom vremenu i izazovima koje ono nosi. Posebno se to odnosi na otkrivanje, proučavanje i razvoj adaptibilnih kapaciteta pojedinca u brzo promjenjivom društvu.					
Ciljevi predmeta	Cilj nastavnog predmeta Psihologija je da, na osnovu saznanja teorijske i primijenjene psihologije, učenike osposobi za razumijevanje psihičkog života i ponašanja. Također, cilj nastave Psihologije je da doprinese razvoju samosvjesne, odgovorne i mentalno stabilne osobe. Izvođenjem nastavnih sadržaja Psihologije treba postići aktivan i kritički odnos učenika prema stičenim znanjima važnim za duhovni, intelektualni, emocionalni i socijalni razvoj.					
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Programske cjeline iz Psihologije nude mogućnosti korelativnosti gotovo sa svim drugim nastavnim predmetima. Naglasak ovog programa je na korelativnosti s Pedagogijom, Sociologijom, Tefsirom i Akaidom.					
Ishodi učenja na nivou predmeta	<p>U ishode učenja spada:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. opisati i predvidjeti čovjekovo ponašanje, 2. interpretirati ličnost u njenoj složenosti, interakcijskim odnosima, kulturološkim posebnostima i mjestu u savremenom svijetu, 3. uočiti veze teorijske i primijenjene psihologije, 4. povezati ideje iz teorijske psihologije i svakodnevног života, 5. procjenjivati moguće ili najčešće psihičke poremećaje i stanja, 6. sastaviti prijedlog prevenciskog i terapijskog djelovanja. 					
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<p>Učenici će kroz nastavne sadržaje predmeta Psihologija razviti:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. kognitivne kompetencije (informatičko i informacijsko znanje, kreativno i kritičko mišljenje, te rješavanje problema i evaluacija), 2. funkcionalne kompetencije (primjena specifičnih znanja u određenim područjima), 3. emocionalne kompetencije (samosvjesnost, samopouzdanje, samokontrola, adaptibilnost, empatija, otvorenost za iskustvo), 					

	<p>4. radne i socijalne kompetencije (modifikacija ponašanja u odnosu na kontekst, motiviranost, savjesnost, usmjerenost ka cilju, inicijativa i pozitivan stav, grupna povezanost, demokratija i tolerancija),</p> <p>5. etičke kompetencije (moralno postupanje).</p>
Očekivane vrijednosti koje će učenici usvojiti	<p>Učenici će usvojiti vrijednosti:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. istine, 2. nezavisnosti, 3. sigurnosti, 4. tradicije, slobode i odgovornosti, 5. saradničkog ponašanja i djelovanja, 6. pravednosti .
Profil i stručna spremna nastavnika	<p>Nastavu iz predmeta Psihologija izvodi lice sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme studija visokog obrazovanja u trajanju od najmanje četiri studijske godine, odnosno završenim prvim ciklusom studija u trajanju od najmanje četiri godine, s najmanje 240 ECTS bodova, akademskom titулом i stručnim zvanjem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • profesor/bachelor psihologije, • magistar/master psihologije, • profesor/bachelor pedagogije i psihologije, • magistar/master pedagogije i psihologije, • diplomirani psiholog uz položenu pedagoško-psihološku i metodičko-didaktičku grupu predmeta.

Psihologija II ili III razred

PSIHOLOGIJA			Šifra predmeta:
Razred: II ili III	Broj sati sedmično: 1	Broj sati u školskoj godini: 35	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	Psihologija je nauka koja se bavi proučavanjem psiholoških procesa i njihovih manifestacija u ponašanju te međudjelovanju s okolinom u kojoj pojedinac živi. Povezana je s mnogim drugim naukama, a razlikuje se teorijska, kao osnovna psihologija bazirana na istraživanju i traženju uzročno-posljedičnih veza, i primijenjena psihologija, usmjerena na primjenu znanja i spoznaja u praksi.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Svoju ulogu i značaj psihologija sve više izražava u savremenom vremenu i izazovima koje ono nosi. Posebno se to odnosi na otkrivanje, proučavanje i razvoj adaptibilnih kapaciteta pojedinca u brzo promjenjivom društvu.		
Ciljevi predmeta	Cilj nastavnog predmeta Psihologija je da, na osnovu saznanja teorijske i primijenjene psihologije, učenike ospособи за razumijevanje psihičkog života i ponašanja. Također, cilj nastave Psihologije je da doprine razvoju samosvjesne, odgovorne i mentalno stabilne osobe. Izvođenjem nastavnih sadržaja Psihologije treba postići aktivan i kritički odnos učenika prema stečenim znanjima važnim za duhovni, intelektualni, emocionalni i socijalni razvoj.		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Programske cjeline iz Psihologije nude mogućnosti korelativnosti gotovo sa svim drugim nastavnim predmetima. Naglasak ovog programa je na korelativnosti s Pedagogijom, Sociologijom, Tefsirom i Akaidom.		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice		Sati
	I tematska cjelina/oblast: Uvod u psihologiju		3
	1. Predmet i definicija psihologije, 2. Pravci u psihologiji, 3. Područja rada i povezanost s drugim naukama.		
	II tematska cjelina/oblast: Istraživanje u psihologiji		3
	4. Psihologiski istraživanje općenito (osnovni pojmovi i razlike), 5. Metode psihologiskog istraživanja, 6. Tehnike psihologiskog istraživanja.		
	III tematska cjelina/oblast: Fiziologija psihičkih procesa		3
	7. Struktura nervnog sistema I (neuron, sinapsa, neurotransmiteri), 8. Struktura nervnog sistema II (centralni i periferni nervni sistem), 9. Žljezde s unutrašnjim lučenjem (uticaj na psihološki život).		
	IV tematska cjelina/oblast: Osnovni i složeni psihički procesi		7+1
	10. Osjeti i percepcija, 11. Predstave, 12. Pažnja, 13. Učenje, 14. Pamćenje i zaboravljanje, 15. Mišljenje, 16. Inteligencija.		
	V tematska cjelina/oblast: Psihičke osobine		4+1

	<p>17. Sposobnosti i interesi,</p> <p>18. Temperament i karakter,</p> <p>19. Osobine ličnosti,</p> <p>20. Odbrambeni mehanizmi.</p>	
	VI tematska cjelina/oblast: Emocije i motivacija	2
	<p>21. Primarne i složene emocije,</p> <p>22. Teorije motivacije i vrste motiva.</p>	
	VII tematska cjelina/oblast: Socijalizacija	4
	<p>23. Osnovni pojmovi socijalizacije,</p> <p>24. Faktori socijalizacije,</p> <p>25. Stavovi i predrasude,</p> <p>26. Agresivnost i prosocijalno ponašanje.</p>	
	VIII tematska cjelina/oblast: Periodizacija psihičkog života	3
	<p>27. Teorije i faktori razvoja,</p> <p>28. Periodizacija psihičkog života I (tjelesni, emocionalni, kognitivni i socijalni razvoj),</p> <p>29. Periodizacija psihičkog života II (tjelesni, emocionalni, kognitivni i socijalni razvoj).</p>	
	IX tematska cjelina/oblast: Psihologija abnormalnog ponašanja	3
	<p>30. Osnovni pojmovi psihopatologije,</p> <p>31. Psihički poremećaji I (anksiozni poremećaji, poremećaji raspoloženja),</p> <p>32. Psihički poremećaji II (poremećaji ličnosti i psihotični poremećaji).</p>	
	Ukupno:	32
Odgojno-obrazovni ishodi učenja	I tematska cjelina/oblast: Uvod u psihologiju	
	<p>Učenik će moći da:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. definira predmet proučavanja psihologije, 2. opisuje historijski razvoj i glavne pravce psihologije, 3. razlikuje pravce u psihologiji i navodi prednosti i nedostatke. 	
	II tematska cjelina/oblast: Istraživanje u psihologiji	
	<p>Učenik će moći da:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. razlikuje metode u psihološkom istraživanju, 2. objašnjava tehnike prikupljanja podataka, 3. konstruira upitnik i anketu. 	
	III tematska cjelina/oblast: Fiziologija psihičkih procesa	
	<p>Učenik može da:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. opisuje vrste stanica u nervnom sistemu i razlikuje njihove funkcije, 2. razlikuje funkcije pojedinih dijelova nervnog sistema, 3. uočava povezanost dijelova nervnog sistema, 4. objašnjava funkcioniranje endokrinog sistema i identificira utjecaj na ponašanje. 	
	IV tematska cjelina/oblast: Osnovni i složeni psihički procesi	

	<p>Učenik će moći da:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. razlikuje osnovne (osjet, percepcija, predstave, pažnja) i složene psihičke procese (pamćenje, učenje, zaboravljanje, mišljenje), 2. objašnjava pojam, faze i procese pamćenja i poredi različite vrste pamćenja, 3. opisuje proces zaboravljanja i poredi uzroke zaboravljanja, 4. objašnjava proces učenja i poredi različite metode učenja, 5. kreira i planira vlastite metode uspješnog učenja i pamćenja, 6. objašnjava pojam inteligencije, promjene tokom života, 7. poredi vrste inteligencije i utjecaj individualnih i kulturnih razlika u inteligenciji.
	<p>V tematska cjelina/oblast: <i>Psihičke osobine</i></p>
	<p>Učenik može da:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. razlikuje inteligenciju, sposobnosti i interese, 2. procjenjuje vlastitu dominantnu vrstu inteligencije, 3. objašnjava osobine ličnosti i faktore koji određuju ličnost pojedinca, 4. uočava sličnosti i razlike odbrambenih mehanizama ličnosti.
	<p>VI tematska cjelina/oblast: <i>Emocije i motivacija</i></p>
	<p>Učenik može da:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. prepozna vrste emocija, 2. objašnjava ulogu emocija u komunikaciji i ponašanju, 3. argumentira svoje stavove i mišljenje, 4. objašnjava proces motivacije, 5. razlikuje vrste motiva i motivacije.
	<p>VII tematska cjelina/oblast: <i>Socijalizacija</i></p>
	<p>Učenik će moći da:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. definira temeljne karakteristike grupe, 2. poredi različite vrste socijalnih utjecaja, 3. razlikuje stavove, stereotipe i predrasude i objašnjava njihov utjecaj na psihičke procese i ponašanja, 4. definira, objašnjava i daje primjer agresivnog i prosocijalnog ponašanja.
	<p>VIII tematska cjelina/oblast: <i>Periodizacija psihičkog života</i></p>
	<p>Učenik će moći da:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. identificira faktore razvoja, 2. otkriva teorije razvoja, 3. upoređuje metode istraživanja razvoja, 4. obrazlaže tjelesni, kognitivni, emocionalni i socijalni razvoj različitih dobnih skupina.
	<p>IX tematska cjelina/oblast: <i>Psihologija abnormalnog ponašanja</i></p>
	<p>Učenik će moći da:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. definira osnovne pojmove vezane za oblast mentalnog zdravlja, 2. klasificira pojmove iz oblasti mentalnog zdravlja, 3. identificira faktore koji narušavaju mentalno zdravlje, 4. kreira vlastiti pozitivni mentalni stil,

	<p>5. opisuje i razlikuje psihičke poremećaje (anksiozni poremećaji, psihotični poremećaji, poremećaji raspoloženja, poremećaji ličnosti),</p> <p>6. sastavlja prijedlog koraka u prevenciji/terapiji psihičkih poremećaja.</p>						
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<p>Učenici će u nastavnim sadržajima predmeta Psihologija razviti:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. kognitivne kompetencije (informatičko i informacijsko znanje, kreativno i kritičko mišljenje, te rješavanje problema i evaluacija), 2. funkcionalne kompetencije (primjena specifičnih znanja u određenim područjima), 3. emocionalne kompetencije (samosvesnost, samopouzdanje, samokontrola, adaptabilnost, empatija, otvorenost za iskustvo), 4. radne i socijalne kompetencije (modifikacija ponašanja u odnosu na kontekst, motiviranost, savjesnost, usmjerenošć ka cilju, inicijativa i pozitivan stav, grupna povezanost, demokratija i tolerancija), 5. etičke kompetencije (moralno postupanje). 						
Metode izvođenja nastave	Sadržaji nastavnog predmeta Psihologija pogodni su za kombiniranje metoda usmenog izlaganja, razgovora, čitanja i rada na tekstu, kao i metodu pisanja, te demonstraciju i igranje uloga.						
Oblici rada	U izvođenju nastave Psihologije predviđeni su frontalni, grupni, individualni oblik rada, te rad u parovima.						
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	U provođenju NPP-a iz Psihologije posebno važnu ulogu ima nastavnik koji će putem posmatranja, vježbanja, srdačnog i saradničkog odnosa, kao i problemske nastave, podsticati učenikov aktivni odnos prema problemima i afirmirati kreativnost u nastavi. Nastavni sadržaji bit će obrađeni uz aktivno sudjelovanje učenika u obradi putem vježbi, radionica, samostalnog izlaganja, prezentacija, rasprava i primjene stečenog znanja. Posebna pažnja posvećena je povezivanju proučavanih procesa i pojava sa svakodnevnim životom mlade osobe. Na taj način stvaraju se prepostavke za veoma važan proces samospoznanje, motiviranosti za samostalno učenje, te kontinuirano praćenje i vrednovanje napredovanja u učenju, ali i ponašanju.						
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	<p>Od učenika se očekuje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. redovno i aktivno praćenje nastave, 2. poštivanje ličnosti nastavnika, 3. postavljanje pitanja i propitivanje životne stvarnosti u odnosu na teorijska znanja, 4. povezivanje psihologičkih znanja sa znanjem iz oblasti islamskih nauka, 5. kreiranje istraživanja, debata, uključivanje u rad NVO-a i humanitarni rad, te redovna posjeta kulturno-historijskim znamenitostima, 6. promocija vrijednosti islama i medrese kao stjecišta dobra i usavršavanja. 						
Metode provjere znanja sa strukturu ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja</p> <p style="text-align: center;">Opće tehnike ocjenjivanja</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Usmeno provjeravanje znanja</th> <th>Pisano provjeravanje znanja</th> <th>Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Formativno provjeravanje znanja učenika u fazama evokacije i refleksije, kako bi se povećala učenička</td> <td>Predviđene su dvije pisane provjere znanja.</td> <td>Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika</td> </tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Formativno provjeravanje znanja učenika u fazama evokacije i refleksije, kako bi se povećala učenička	Predviđene su dvije pisane provjere znanja.	Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja					
Formativno provjeravanje znanja učenika u fazama evokacije i refleksije, kako bi se povećala učenička	Predviđene su dvije pisane provjere znanja.	Samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika					

	uključenost i aktivnost, te omogućilo redovno praćenje učenja i napredovanja, kao i pružanje povratnih informacija.		
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ćatić, R., <i>Psihologija za 3.razred opće gimnazije</i>, Svjetlost, Sarajevo, 2001. 2. Zećo, J., <i>Psihologija - udžbenik za treći tazred gimnazije</i>, Denfas, Sarajevo, 2005. <p>Literatura za profesore:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. B.Petz, (2000): <i>Uvod u psihologiju</i>, Naklada Slap, Jastrebarsko, str.: 17-32. 2. B.Petz i sur., (2005): <i>Psihologiski rječnik</i>, Naklada Slap, Jastrebarsko. (koristi se u zavisnosti od pojma/definicije koji se obrađuje i može se koristiti u svakoj nastavnoj oblasti) 3. Dweck, C.S. (2018): <i>Mentalni sklop – nova psihologija uspjeha</i>, Harfa d.o.o. Split. Str. 261-304. 4. Davison, G.C. i Neale, M.J. (1999): <i>Psihologija abnormalnog doživljavanja i ponašanja</i>, Naklada Slap, Jastrebarsko, str.: 149-185. 5. Knežević, G. i sur., (2004): <i>Petofaktorski model ličnosti</i>, Beograd, str.: 13-38. 6. Vidanović, I. (2003): Mentalna higijena, Narodna biblioteka Srbije, Beograd, sr: 7-34. 7. Rathus, S.A.(2000): <i>Temelji psihologije</i>, Naklada Slap, Jastrebarsko, str.: 32-59; 423-460. 8. Šverko, B. i sur. (2000): <i>Psihologija – udžbenik za gimnazije</i>, Školska knjiga, Zagreb, str.: 173-192. 9. Vasta i sur., (1997): <i>Dječja psihologija</i>, Naklada Slap, Jastrebarsko, str.: 39-52. 		

15.

LOGIKA

NASTAVNI PROGRAM PREDMETA LOGIKA

Opće uvodne napomene

Nastavnim planom i programom je predviđeno izučavanje Logike u 3. ili u 4. razredu.

LOGIKA					Šifra predmeta:	
Nivo: Srednja škola		Broj sati sedmično	Broj sati godišnje	Ukupan broj sati u svim razredima	Status predmeta: Redovni i izborni	
Razred	I	0	0	35 ili 30(32)	/	
	II	0	0		/	
	III	1	35		Redovni	
	IV	1	30(32)		Redovni	
Opis nastavnog predmeta	Kao filozofska disciplina koja proučava oblike valjane misli, logika ima značaj za sve one vrste čovjekove djelatnosti u koje je uključena njegova misao i u kojima je važno da njegova misao bude valjana. Kako je mišljenje komponenta svake doista ljudske djelatnosti, to je i logika kao znanost o valjanoj misli važna za svaku ljudsku djelatnost. Od posebnog je značenja valjana misao u organiziranim oblicima spoznajne djelatnosti, kao što su nauka i filozofija.					
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Svrha i zadatak nastave Logike nije da učenika tek nauči misliti, nego da ga nauči misliti bolje nego što je prije mislio. To se postiže time da se učenik upozna s oblicima valjane misli i metodama spoznaje (koje je i do sada spontano svakodnevno primjenjivao), ali ne kao sa čisto apstraktnim kategorijama nego zato da bolje shvati sve što je učio i šta će učiti u drugim školskim predmetima. Želimo li pomoći logike naučiti bolje misliti, treba ne samo naučiti njezine zakone nego vježbati se u otkrivanju logičke forme misli izrečenih svakodnevnim jezikom, u stvaranju valjanih zaključaka i u razlikovanju valjanih zaključaka od nevaljanih. Naglašavamo da je proučavanje logike važno i po tome što nam znanje logičkih pravila pomaže da otkrijemo i razotkrijemo nedosljednost nečije argumentacije, da utvrdimo protivrječnosti određenih tvrdnji, neodrživost zaključaka i uopće nekonistentnost misli. Znanje logike, naime, sredstvo je za raskrinkavanje obmana, manipulacija, ideologiziranja i blefiranja svih vrsta i namjera.					
Ciljevi predmeta	<p>Ciljevi predmeta Logika su:</p> <ol style="list-style-type: none"> da učenici upoznaju oblike i principe istinitog i pravilnog mišljenja; da upoznaju osnovne procese saznanja u njihovoј cjelovitosti i njihovu primjenu u nauci; da učenicima omogući lakše shvatanje nastavnih sadržaja i drugih predmeta; da učenicima ukaže na univerzalnu korelativnost nastave logike; da učenici shvate logičke metode i njihovu primjenu u svakoj nauci; da učenici nauče iskazivati misli ne učeći po pravilima, nego po oblicima pravilnog iskazivanja misli; osvjećivanje razumskih struktura koje već postoje u učeniku; 					

	<p>8. propitivanje usklađenosti ponuđenih i vlastitih skupova uvjerenja s kriterijima dobrog mišljenja;</p> <p>9. njegovanje jasnog, analitičkog i dosljednog mišljenja koje omogućava razvoj socijalnih, komunikacijskih i znanstvenih kompetencija;</p> <p>10. razvoj osjetljivosti na neobrazložene zahtjeve i izložene protuargumente, otvaranje mogućnosti promjene stava pri susretu s drukčijim na temelju opravdanog razloga;</p> <p>11. razvijanje kritičkog mišljenja i odlučivanja zasnovanog na racionalnom prosuđivanju i samokritičnosti;</p> <p>12. podsticanje kreativnosti i inventivnosti otkrivanjem novih problema i otvaranjem različitih putova mišljenja koji mogu voditi prema njihovu rješenju.</p>
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<p>Logičke metode analize, sinteze, apstrakcije, generalizacije i specijalizacije osnove su ne samo logike kao nauke već su prisutne u svim naukama i predstavljaju osnov metodologije svih nauka. Pored navedenih, indukcija i dedukcija kao metode zaključivanja se koriste u svim društvenim i prirodnim naukama.</p> <p>Kao filozofska disciplina koja proučava oblike valjane misli, logika ima značaj za sve one vrste čovjekove djelatnosti u koje je uključena njegova misao i u kojima je važno da njegova misao bude valjana. Kako je mišljenje komponenta svake doista ljudske djelatnosti, to je i logika kao znanost o valjanoj misli važna za svaku ljudsku djelatnost. Od posebnog je značenja valjana misao u organiziranim oblicima spoznajne djelatnosti kao što su nauka i filozofija.</p> <p>Logika, naime, sistemski uvodi u osnovne postupke znanstvenog istraživanja, spoznavanja, sistematiziranja i izlaganja znanstvenih spoznaja. Pored ostalog, ona upućuje u postupke objašnjavanja utvrđenih činjenica i zakona, predviđanja budućih događaja, otkrivanja novih činjenica i zakona, dokazivanja postavljenih teza, provjeravanja hipoteza i izlaganja znanosti, u postupke prikupljanja, obrade i izbora podataka.</p> <p>U korelaciji logike s vjerskim predmetima posebno se ističe povezanost s Fikhom. Metodologija izvođenja fikhskih propisa, posebno kijasa, zahtjeva, zapravo, poznavanje i korištenje logičkih metoda izvođenja zaključaka, kao i logičke metode indukcije, dedukcije, analize, sinteze i dr. U Akaidu, prilikom dokazivanja Božijeg postojanja, također se koriste logičke metode izvođenja zaključaka. Logika kao disciplina u islamu se javlja još kod ranih muslimanskih filozofa, poput El-Farabija i Ibn Sine, koji prevode i tumače spise osnivača logike Aristotela. Islamska misao tog perioda bila je, prije svega, zasnovana na racionalističkoj argumentaciji. U toj argumentaciji, logika i logičke metode su temeljne. Smatralo se da logika pomaže u osvjetljavanju istina koje Bog objavljuje. Također, Ibn Rušd je prozvan Komentatorom upravo zbog svojih komentara Aristotelove logike. Isticao je da su filozofija/logika i islam komplementarni.</p>
Ishodi učenja na	<p>Učenik može da:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. prevodi rečenice običnoga jezika na jezik logičkih sudova i obratno,

nivou predmeta	<ol style="list-style-type: none"> 2. upoznaje logiku kao filozofsku disciplinu, 3. razumije i obrazlaže sadržaj pojma "logika", 4. izlaže historijat logike, 5. razlikuje istinito od ispravnog mišljenja, 6. shvata značaj logike za svakodnevni život i nauku uopće, 7. razumije posebnost položaja logike u odnosu na druge filozofske discipline, 8. razumije i tumači različite vrste odnosa među pojmovima, 9. razlikuje stav i sud i njihove jezičke izraze, 10. razumije i obrazlaže strukturu suda, 11. shvata pojam zaključka i razumije njegovu strukturu.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kognitivne kompetencije: upotreba znanja iz logike, prije svega na pojmovnoj ravni, ali i u praksi razumijevanjem i pravilnom upotrebom osnovnih oblika pravilne misli: pojma suda i zaključka; pojmovno usvajanje osnovnih logičkih metoda (indukcija, dedukcija, analiza, sinteza, apstrakcija, generalizacija i specijalizacija). 2. Funkcionalna kompetencija: primjena pravilnog izvođenja suda i zaključaka, prepoznavanje logički neispravnih sudova i logički pogrešno formiranih zaključaka. Učenik će moći upotrebljavati logičke metode ne samo u logici već u svakoj nauci kojom se bude bavio. 3. Osobna kompetencija: učenik će moći da modelira ponašanje razumijevanjem pravilnih načina formiranja sudova, zaključaka, izvođenja dokaza, logičkih pogrešaka u dokazu, kako bi svoje aktivnosti usmjerio u cilju pravilnog korištenja navedenog. 4. Etička kompetencija: kroz pravilne oblike misli i logičke metode spoznaje učenik usvaja smisao za red i metod. Također, etičke vrline istinoljubivosti, pedantnosti, sistematičnosti i postupnosti se razvijaju usvajanjem znanja logike.
Očekivane vrijednosti koje će učenici usvojiti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vrijednost istinoljubivosti, 2. Smisao za red i metodu, 3. Pedantnost i sistematičnost, 4. Naučno umjesto laičkog shvatanja oblika mišljenja, 5. Vrijednost spoznaje kao prve zadaće čovjeka.
Profil i stručna sprema nastavnika	<p>Nastavu iz predmeta Logika izvodi lice sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme studija visokog obrazovanja u trajanju od najmanje četiri studijske godine, odnosno završenim prvim ciklusom studija u trajanju od najmanje četiri godine, s najmanje 240 ECTS bodova, akademskom titulom i stručnim zvanjem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • profesor/bachelor filozofije, • magistar/master filozofije. • profesor filozofije i sociologije. <p>Prednost imaju kandidati sa završenom medresom.</p>

Logika III ili IV razred

LOGIKA			Šifra predmeta:
Razred: III ili IV	Broj sati sedmično: 1	Broj sati u školskoj godini: 35	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	Kao filozofska disciplina koja proučava oblike valjane misli, logika ima značaj za sve one vrste čovjekove djelatnosti u koje je uključena njegova misao i u kojima je važno da njegova misao bude valjana. Kako je mišljenje komponenta svake doista ljudske djelatnosti, to je i logika kao znanost o valjanoj misli važna za svaku ljudsku djelatnost. Od posebnog je značenja valjana misao u organiziranim oblicima spoznajne djelatnosti kao što su nauka i filozofija.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Svrha i zadatak nastave Logike nije da učenika tek nauči misliti, nego da ga nauči misliti bolje nego što je prije mislio. To se postiže time da se učenik upozna s oblicima valjane misli i metodama spoznaje (koje je i do tada spontano svakodnevno primjenjivao), ali ne kao sa čisto apstraktnim kategorijama nego zato da bolje shvati sve što je učio i što će učiti u drugim školskim predmetima. Naglašavamo da je proučavanje logike važno i po tome što nam znanje logičkih pravila pomaže da otkrijemo i razotkrijemo nedosljednost nečije argumentacije, da utvrđimo protivrječnosti određenih tvrdnji, neodrživost zaključaka i uopće nekonzistentnost misli. Znanje logike, naime, sredstvo je za raskrinkavanje obmana i manipulacija.		
Ciljevi predmeta	<p>Ciljevi predmeta Logika su:</p> <ol style="list-style-type: none"> da učenici upoznaju oblike i principe istinitog i pravilnog mišljenja; da učenici upoznaju osnovne procese saznanja u njihovoј cjelovitosti i njihovu primjenu u nauci; da učenicima omogući lakše shvatanje nastavnih sadržaja i drugih predmeta; da učenicima ukaže na univerzalnu korelativnost nastave logike; da učenici shvate logičke metode i njihovu primjenu u svakoj nauci; da učenici nauče iskazivati misli ne učeći po pravilima, nego po oblicima pravilnog iskazivanja misli; osvjećivanje razumskih struktura koje već postoje u učeniku; propitivanje usklađenosti ponuđenih i vlastitih skupova uvjerenja s kriterijima dobrog mišljenja; njegovanje jasnog, analitičkog i dosljednog mišljenja koje omogućava razvoj socijalnih, komunikacijskih i znanstvenih kompetencija; razvoj osjetljivosti na neobrazložene zahtjeve i izložene protuargumente, otvaranje mogućnosti promjene stava pri susretu s drukčijim na temelju opravdanog razloga; razvijanje kritičkog mišljenja i odlučivanja zasnovanog na racionalnom prosuđivanju i samokritičnosti; podsticanje kreativnosti i inventivnosti otkrivanjem novih problema i otvaranjem različitih putova mišljenja koji mogu voditi prema njihovu rješenju. 		

Korelativnost i korespondentnost predmeta	<p>Logičke metode analize, sinteze, apstrakcije, generalizacije i specijalizacije osnove su ne samo logike kao nauke već su prisutne u svim naukama i predstavljaju osnov metodologije svih nauka. Pored navedenih, indukcija i dedukcija kao metode zaključivanja se koriste u svim društvenim i prirodnim naukama.</p> <p>Kao filozofska disciplina koja proučava oblike valjane misli, logika ima značaj za sve one vrste čovjekove djelatnosti u koje je uključena njegova misao i u kojima je važno da njegova misao bude valjana. Kako je mišljenje komponenta svake doista ljudske djelatnosti, to je i logika kao znanost o valjanoj misli važna za svaku ljudsku djelatnost. Od posebnog je značenja valjana misao u organiziranim oblicima spoznajne djelatnosti kao što su nauka i filozofija.</p> <p>Logika, naime, sistemski uvodi u osnovne postupke znanstvenog istraživanja, spoznavanja, sistematiziranja i izlaganja znanstvenih spoznaja. Pored ostalog, ona upućuje u postupke objašnjavanja utvrđenih činjenica i zakona, predviđanja budućih događaja, otkrivanja novih činjenica i zakona, dokazivanja postavljenih teza, provjeravanja hipoteza i izlaganja znanosti, u postupke prikupljanja, obrade i izbora podataka.</p>																					
Tematske jedinice	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: center;">Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice</th> <th style="text-align: center;">Sati</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="padding-left: 20px;">I tematska cjelina/oblast: Uvod</td> <td style="text-align: center;">2+1</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 20px;">1. Predmet i definicija logike, 2. Odnos logike i drugih nauka, posebno islamskih naučnih disciplina.</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 20px;">II tematska cjelina/oblast: Pojam</td> <td style="text-align: center;">4+1+1</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 20px;">3. Teorije pojma, 4. Sadržaj, obim i doseg pojma, 5. Vrste pojmova, 6. Odnosi među pojmovima.</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 20px;">III tematska cjelina/oblast: Sud</td> <td style="text-align: center;">5+2+1</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 20px;">7. Sud – tvrdnja istinosne vrijednosti, 8. Teorija suda, 9. Vrste sudova, 10. Odnosi među sudovima, 11. Složeni sudovi.</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 20px;">IV tematska cjelina/oblast: Zaključak</td> <td style="text-align: center;">2+1+1</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 20px;">12. Pojam, struktura i vrste zaključka, 13. Logičke pogreške u zaključivanju.</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 20px;">V tematska cjelina/oblast: Principi mišljenja i metode spoznaje</td> <td style="text-align: center;">7+2+1</td> </tr> </tbody> </table>	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati	I tematska cjelina/oblast: Uvod	2+1	1. Predmet i definicija logike, 2. Odnos logike i drugih nauka, posebno islamskih naučnih disciplina.		II tematska cjelina/oblast: Pojam	4+1+1	3. Teorije pojma, 4. Sadržaj, obim i doseg pojma, 5. Vrste pojmova, 6. Odnosi među pojmovima.		III tematska cjelina/oblast: Sud	5+2+1	7. Sud – tvrdnja istinosne vrijednosti, 8. Teorija suda, 9. Vrste sudova, 10. Odnosi među sudovima, 11. Složeni sudovi.		IV tematska cjelina/oblast: Zaključak	2+1+1	12. Pojam, struktura i vrste zaključka, 13. Logičke pogreške u zaključivanju.		V tematska cjelina/oblast: Principi mišljenja i metode spoznaje	7+2+1	
Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati																					
I tematska cjelina/oblast: Uvod	2+1																					
1. Predmet i definicija logike, 2. Odnos logike i drugih nauka, posebno islamskih naučnih disciplina.																						
II tematska cjelina/oblast: Pojam	4+1+1																					
3. Teorije pojma, 4. Sadržaj, obim i doseg pojma, 5. Vrste pojmova, 6. Odnosi među pojmovima.																						
III tematska cjelina/oblast: Sud	5+2+1																					
7. Sud – tvrdnja istinosne vrijednosti, 8. Teorija suda, 9. Vrste sudova, 10. Odnosi među sudovima, 11. Složeni sudovi.																						
IV tematska cjelina/oblast: Zaključak	2+1+1																					
12. Pojam, struktura i vrste zaključka, 13. Logičke pogreške u zaključivanju.																						
V tematska cjelina/oblast: Principi mišljenja i metode spoznaje	7+2+1																					

	<p>14. Analiza, sinteza, apstrakcija, generalizacija, 15. Definicija, 16. Divizija, 17. Dokaz i logičke pogreške u dokazivanju, 18. Induktivne metode, 19. Deduktivne metode, 20. Principi mišljenja.</p>	
	VI tematska cjelina/oblast: <i>Naučni zakon i teorija</i>	2+1+1
	<p>21. Opis, objašnjenje, predviđanje, 22. Naučno istraživanje i izlaganje nauke.</p>	
	Ukupno: šest tematskih cjelina/oblasti	35
I tematska cjelina/oblast: <i>Uvod</i>		
Odgjedno- obrazovni ishodi učenja	<p>Učenik može da:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. prevodi rečenice običnoga jezika na jezik logike sudova i obratno, 2. prepoznaje valjanost zaključka bez neke od logičkih metoda ili s pomoću nje, 3. upoznaje predmet logiku kao filozofsku disciplinu, 4. razumije i obrazlaže sadržaj pojma "logika", 5. poznaje i obrazlaže podjelu logike, 6. izlaže historijat logike. 	
	II tematska cjelina/oblast: <i>Pojam</i>	
	<p>Učenik može da:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. razumije i tumači pojmove kao najznačajniju vrstu simbola, 2. povezuje pojmove sa suštinom stvari, 3. razlikuje pojam i termin, obim i sadržaj pojma, denotaciju i konotaciju termina, 4. povezuje izvore saznanja s načinom formiranja pojmove i poznaje osnovne radnje koje u tom formiranju učestvuju, 5. poznaje različite klasifikacije pojmove, 6. razumije značaj kategorija, 7. razumije i tumači različite vrste odnosa među pojmovima, 8. poznaje razliku između mišljenja i misli. 	

	III tematska cjelina/oblast: Sud
	<p>Učenik može da:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. povezuje mišljenje, poimanje i saznavanje sa suđenjem i uočava značaj te misaone radnje za utvrđivanje istine, 2. razlikuje suđenje i sud, 3. razlikuje stav i sud i njihove jezičke izraze, 4. razumije i obrazlaže strukturu suda, 5. poznaje osnovna svojstva sudova i podjele koje se izvode na osnovu njih, 6. razumije odnose među sudovima, 7. poznaje osnovne forme mišljenja i misli, 8. razlikuje istinito od ispravnog mišljenja, 9. učenik prevodi rečenice običnoga jezika na jezik logike sudova i obratno.
	IV tematska cjelina/oblast: Zaključak
	<p>Učenik može da:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. shvata pojam zaključka i razumije njegovu strukturu, 2. razlikuje neposredne i posredne zaključke, 3. razumije strukturu deduktivnog zaključka, 4. razumije i tumači prirodu induktivnog zaključka, 5. razvija sposobnost logičkog zaključivanja, 6. razvija sposobnost autonomije u učenju, 7. razumije i obrazlaže vezu između saznanja i istinitog mišljenja.
	V tematska cjelina/oblast: Principi mišljenja i metode spoznaje
	<p>Učenik može da:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. poznaje neke od savremenih problema određenja logike, 2. shvata značaj logike za svakodnevni život i nauku uopće, 3. razumije posebnost položaja logike u odnosu na druge filozofske discipline, 4. poznaje osnovne kriterije saznanja i umije da ih primjeni na konkretnim primjerima, 5. povezuje kriterije saznanja s pojmom objektivnog znanja, 6. razlikuje osnovne izvore saznanja i vrste saznanja koje iz njih proizilaze, 7. razumije četiri osnovna principa po kojima funkcioniра mišljenje, 8. primjenjuje metode analize, sinteze, indukcije i dedukcije u svim naučnim procesima, 9. primjenjuje metode apstrakcije ne samo u logici već općenito u procesu učenja razlikovanjem „bitnog od nebitnog“.
	VI tematska cjelina/oblast: Naučni zakon i teorija
	<p>Učenik može da:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. prepozna valjanost zaključka bez neke od logičkih metoda ili pomoću nje, 2. prepozna naučni zakon i način njegovog formiranja od hipoteza, 3. poznaje i obrazlaže podjelu logike, 4. izlaže historijat logike, 5. formira hipoteze.
Očekivane	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kognitivne kompetencije: upotreba znanja iz logike, prije svega na pojmovnoj

kompetencije koje će učenici razviti	ravni, ali i u praksi kroz razumijevanje i pravilnu upotrebu osnovnih oblika pravilne misli: pojma suda i zaključka; pojmovno usvajanje osnovnih logičkih metoda (indukcija, dedukcija, analiza, sinteza, apstrakcija, generalizacija i specijalizacija).
	<p>2. Funkcionalna kompetencija: primjena pravilnog izvođenja suda i zaključaka, prepoznavanje logički neispravnih sudova i logički pogrešno formiranih zaključaka. Učenik će moći upotrebljavati logičke metode ne samo u logici već u svakoj nauci kojom se bude bavio.</p> <p>3. Osobna kompetencija: učenik će moći da modelira ponašanje razumijevanjem pravilnih načina formiranja sudova, zaključaka, izvođenja dokaza, logičkih pogrešaka u dokazu, kako bi svoje aktivnosti usmjerio u cilju pravilnog korištenja navedenog.</p> <p>4. Etička kompetencija: u pravilnim oblicima misli i logičke metode spoznaje učenik usvaja smisao za red i metodu. Također, etičke vrline istinoljubivosti, pedantnosti, sistematičnosti i postupnosti se razvijaju usvajanjem znanja logike.</p>
Metode izvođenja nastave	<ul style="list-style-type: none"> • Predavanje, • Rad u paru, • Debata, • Individualne vježbe, • Diskusione grupe, • Dijaloške grupe.
Oblici rada	<ul style="list-style-type: none"> • Grupni oblici rada, • Rad u parovima, • Frontalni oblik rada.
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<p>Logika je specifičan nastavni predmet koji samom svojom prirodom sačinjava nevidljivu strukturu svakog nastavnog predmeta, kao i svake druge ljudske djelatnosti. Jedan od osnovnih ciljeva obrazovanja, razvoj kritičkog mišljenja, nije ništa drugo do razvoj određenih aspekata logičkog mišljenja. U tom smislu je nastava Logike multidimenzionalna i ne može se svesti na jednostavno frontalno prezentiranje definicija i klasifikacija. Ni zadaci koji se učenicima postavljaju tokom sata ne mogu se svesti na jednostavnu rutinsku primjenu zapamćenog gradiva, već zahtijevaju kreativnost i imaginaciju, aktivnu uključenost učenika u nastavni proces.</p> <p>Metode koje se primjenjuju u nastavi Logike, pored tradicionalnih filozofskih metoda izlaganja i razgovora, treba da budu predavanje, rad u paru, debata, individualne vježbe, diskusione grupe, dijaloške grupe, dok od nastavnih oblika rada preporučujemo frontalni oblik rada, rad u grupama i rad u parovima.</p>
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	<ul style="list-style-type: none"> • Rad na tekstovima, • Referat na zadatu temu, • Priprema debate.

Metode provjere znanja sa strukturonim ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	Tehnike ocjenjivanja Ciljevi Logike kao predmeta ostvaruju se ne samo stručnim i kreativnim predavanjima profesora nego i objektivnim provjeravanjem znanja i stimulativnim ocjenjivanjem znanja učenika. Znanje se provjerava na različite načine, usmenim putem, pismenim putem i testovima. Tu su dovoljna kratka pitanja koja zahtijevaju precizne i kratke odgovore i pitanja, jer treba razvijati potencije poimanja, suđenja i zaključivanja. Kriteriji ocjenjivanja treba da budu jasni, precizni i učenicima poznati. Ocjena ne treba samo da numerira znanje nego i da stimulira učenika.		
	Opće tehnike ocjenjivanja		
	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja
	Postavljanje pitanja 40%	ZOT - 20% Kontrolni rad 20%	Individualni rad: referat na zadalu temu 20%
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Petrović, Gajo, <i>Logika</i>, Zavod za udžbenike, Beograd, 1998. <p>Literatura:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Knjazeva-Adamović, S., <i>Logika u praksi</i>, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1975. 2. Kron, A., <i>Logika</i>, Beoletra, Beograd, 1998. 3. Marković, M., <i>Logika</i>, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1999. 4. Petronijević, B., <i>Osnovi logike</i>, Beoletra, Beograd, 1990. 5. Zaječaranović, G., <i>Logika</i>, Prosveta, Niš, 1996. 		

16.

SOCIOLOGIJA

NASTAVNI PROGRAMI IZ PREDMETA SOCIOLOGIJA

Opće uvodne napomene

SOCILOGIJA					Šifra predmeta:	
Nivo: Srednja škola		Broj sati sedmično	Broj sati godišnje	Ukupan broj sati u svim razredima	Status predmeta: redovni	
Razred	I			60		
	II					
	III					
	IV	2	60		redovni	
Opis nastavnog predmeta	<p>Sociologija kao nauka ima svoj predmet izučavanja i metode istraživanja. Predmet izučavanja sociologije je društvo u svom totalitetu. Sociologija izučava odnose i zakonitosti razvoja društva, društvenih grupa i pojedinca, kao najmanjeg zajedničkog sadržavatelja svakog društva. Sociologija je razvila i neke svoje specifične naučne metode istraživanja društvenih pojava, kao što su sociometrija, naučno promatranje, ali i metode prikupljanja podataka, kao što su anketa i analiza sadržaja, koje su danas općeprihvaćene i u drugim društvenim naučnim disciplinama.</p>					
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Značaj izučavanja predmeta Sociologija ogleda se ponajprije u činjenici da je sociologija opća društvena nauka i kao takva izučava sve aspekte društva, tj. izučava društvo u totalitetu. To znači da je čovjek od samih svojih početaka naučnog promatranja svijeta želio da pronađe zakonitosti prirode i društva. Od Aristotela preko Ibn Halduna do današnjih dana, čovjek promatrajući društvo, želi izvesti neke zaključke, kako bi projicirao i kreirao novu budućnost i mogućnosti organizacije.</p> <p>S obzirom na to da su oblici društvene organizacije u konstantnoj promjeni u skladu s vremenom i prostorom, sociologija učenicima daje mogućnosti i razvija vještine analize i sinteze svakodnevnih pojava koje se manifestiraju u sistemu međuljudskih veza. S tim u vezi, kako je bitno da učenici ovladaju osnovnim društvenim pojmovima, kako bi mogli pratiti društveni mehanizam, ideologiju koja ga vodi i institucije unutar kojih se javljaju uzročno-poljedične veze koje ga čine, kako bi nakon toga, ako dođu u priliku da obavljaju neke od javnih funkcija, mogli adekvatno reagirati.</p> <p>Današnje društvo je u tranziciji u globalno društvo i sociolozi su upravo ti koji mogu predvidjeti dobre i loše strane globalizacije i samog procesa nastanka globalnog društva. Ovaj nastavni plan i program ima za cilj da osvježi nastavnu materiju u smislu uključivanja novih spoznaja o društву i načina komunikacije (društvene mreže i drugi internetom potpomognuti načini komuniciranja) u istraživački proces i da ih dovede u fokus učenika pred kojima stoji rješavanje novih društvenih izazova. Teorije koje nisu više u fokusu i ne čine više faktor društvenih promjene bit će reducirane. Uloga sociologije, pored navedenog, jeste i da razvije analitičke vještine kod učenika, kako bi oni, na bazi naučnog diskursa a ne predrasuda, bili sudionici društvene realnosti koja je u konstantnoj promjeni.</p>					
Ciljevi predmeta	<ol style="list-style-type: none"> 1. Usvajanje znanja, sticanje kompetencija, te razvijanje vještina za praćenje i razumijevanje složenih društvenih pojava, kao i osnovnih društvenih pojmoveva; 2. Analiza dinamike društvenih promjena; 3. Učeničko upoznavanje, razumijevanje, shvatanje i smisleno povezivanje pet osnovnih tema ili oblasti sociologije: društvo, društvene grupe, društvene 					

	<p>pojave, društvena struktura i oblici društvene svijesti, kao i sociološke metode kojom se to postiže;</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Upoznavanje s novim globalizacijskim procesima i njihovim utjecajem na parcijalne društvene grupe; 5. Kompetencije na polju opće metode naučnog istraživanja društvenih pojava.
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Predmet Sociologija je interdisciplinaran, jer omogućava primjenu u svim oblastima obrazovanja i života uopće. Korespondira s praćenjem historije i to u smislu traženja zakonitosti, a ne pukog znanja o datumima i događajima. U korelaciji je s Filozofijom, Historijom, Psihologijom kao i predmetima Demokratija i ljudska prava i Povijest islama.
Ishodi učenja na nivou predmeta	<ol style="list-style-type: none"> 1. Učenici će biti u mogućnosti da razdvoje individualnu svijest od društvene i svijesti grupe. 2. Poznavat će pojmove, opće zakonitosti društvenog razvoja i njegove strukture. 3. Usvojiti će vještine i znanja u pripremi i izradi projekta istraživanja. 4. Analizirati razvoj sposobnosti popravljanja i poboljšavanja (samoregulacija). 5. Preispitati odnose, izvršiti kontrolu i korigirati različite oblike komunikativnih aktivnosti (recepција, interakcija, produkcija, medijacija). 6. Procijeniti razlike ideologije i njihov značaj u razvoju društvene strukture.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Naučna artikulacija društvene stvarnosti, 2. Sociološka imaginacija, 3. Analiza promjena u društvu, 4. Sinteza uzročno-poljedičnih veza u jednu društvenu pojavu, 5. Razumijevanje vlastite uloge u društvu i njegovoj stratifikaciji, bez obzira na odabranu polje interesiranja i zanimanja.
Očekivane vrijednosti koje će učenici usvojiti	<p>Učenik će usvojiti sljedeće vrijednosti:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. razvijanje kompleksnog mišljenja odnosno upotreba viših kognitivnih sposobnosti, 2. lični i samostalni stav o društvenim događajima, 3. kreativnost i potreba za izražavanjem visokih kulturnih i estetskih standarda, 4. tolerancija i razumijevanje suprotnih ideja i različitosti, 5. empatija i osjećaj za probleme društvene sredine u kojoj živi.
Profil i stručna spremna nastavnika	<p>Nastavu iz predmeta Sociologija izvodi lice sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme studija visokog obrazovanja, u trajanju od najmanje četiri studijske godine, odnosno završenim prvim ciklusom studija u trajanju od najmanje četiri godine, s najmanje 240 ECTS bodova, akademskom titulom i stručnim zvanjem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • profesor/bachelor sociologije, • magistar/master sociologije. • ili profesor sociologije i filozofije. <p>Prednost imaju kandidati sa završenom medresom.</p>

Sociologija IV razred

SOCILOGIJA			Šifra predmeta:
Razred: četvrti (IV)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 60/64	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	Društvena nauka o općim zakonitostima razvoja ljudskog društva, njegove strukture i slojevitosti.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Ovaj predmet je važan za razumijevanje društvene realnosti, svijesti i društvenih mehanizama. Značajno doprinosi kompetencijama vezanim za organizaciju i rad društvenih institucija, posebno kada su u pitanju oni koji imaju ambiciju da rukovode društvenim procesima.		
Ciljevi predmeta	<p>Ciljevi predmeta su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • da se učenici sposobne za prepoznavanje, uočavanje i artikulaciju različitih životnih situacija, problema društvene sredine u kojoj žive, za shvatanja osnova, izvora, uzroka i značenja različitih oblika odnosa među ljudima; • da se kod učenika inicira i razvija humanistička vizija i vrijednosna orientacija, kritički, a ne kritizerski stav, aktivan i konstruktivan odnos prema društvenoj zbilji; • da se kod učenika formiraju jasne predstave i saznanja o zakonitostima društvenog razvoja u formama i okvirima slobode na duhovnim i moralno-etičkim osnovama i vrijednostima; • da se učenici sposobne za praćenje modernih društvenih kretanja i pozicija u globalizaciji društva. 		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Predmet Sociologija je interdisciplinaran, jer omogućava primjenu u svim oblastima obrazovanja i života uopće. Korespondira s praćenjem historije i to u smislu traženja zakonitosti, a ne pukog znanja o datumima i događajima. U korelaciji je s Filozofijom, Historijom, Psihologijom, kao i predmetom Demokratija i ljudska prava. U korelaciji je i sa Akademijskim sadržajima koji su u vezi sa različitim idejama, religijama i ideologijama, Fikhom u domenu odnosa prava i morala, te Tefsirom i Povijesti islama u izučavanju općeg društvenog konteksta.		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati	
	I tematska cjelina/oblast: UVOD U SOCIOLOGIJU	3+1	
	1. Pojam i definicija sociologije, 2. Zašto učimo sociologiju (Primijenjena sociologija), 3. Razvoj sociološke misli u ljudskoj povijesti,		
	II tematska cjelina/oblast: OSNOVNI POJMOVI	6+4	
	4. Pojam, razvoj, obilježja društva i njegovi tipovi, 5. Pojam grupe i društvene pojave, 6. Društvena struktura, stratifikacija i društvena pokretljivost, 7. Društvene uloge i statusi,		

	8. Socijalizacija, 9. Društvene devijacije.	
	III tematska cjelina/oblast: DRUŠTVENA SVIEST	3+2
	10. Moral i pravo kao oblici društvene svijesti, 11. Nauka i ideologija, 12. Umjetnost i filozofija.	
	IV tematska cjelina/oblast: DRUŠTVENE INSTITUCIJE	4+3
	13. Univerzalne društvene institucije, 14. Porodica, 15. Narod i nacija kao teritorijalne i političke društvene grupe, 16. Lokalne i globalne društvene grupe (selo, grad).	
	V tematska cjelina/oblast: KULTURA I CIVILIZACIJA	4+4
	17. Razlike između kulture i civilizacije (duhovna i materijalna), 18. Elitna kultura, 19. Masovna kultura (vježbe), 20. Kič, šund i snobizam.	
	VI tematska cjelina/oblast: RAD I PODJELA RADA	2+2
	21. Pojam i podjela rada – utjecaj na društvo, 22. Odnos: rad, roba, novac i tržište.	
	VII tematska cjelina/oblast: METODE ISTRAŽIVANJA	5+4
	23. Faze naučnog istraživanja, 24. Projekat istraživanja, 25. Naučno promatranje i eksperiment, 26. Naučna priprema ankete, 27. Vježba analize sadržaja.	
	VIII tematska cjelina/oblast: SOCIOLOŠKE TEORIJE	4+2
	28. Klasične i moderne sociološke teorije, 29. Ibn Haldun i ciklična teorija društva (pojmovi umran i asabija), 30. Utemeljivači moderne sociologije, 31. Strukturalizam i funkcionalizam.	
	IX tematska cjelina/oblast: GLOBALIZACIJA	7+4
	32. Pojam komunikacije (razlika između komunikacije i govora, verbalna, neverbalna, paraverbalna komunikacija), 33. Informatička revolucija, 34. Komunikacija i društvene mreže, 35. Procesi globalizacije, 36. Globalizacija i akulturacija, 37. Različite percepcije globalizacije, 38. Predviđanja u razvoju globalnog društva.	
	Ukupno:	60
Odgojno-obrazovni	I tematska cjelina/oblast: UVOD U SOCIOLOGIJU	

ishodi učenja	<ul style="list-style-type: none"> • Učenicima je približena sociologija ne samo kao teorijska nego i kao praktična nauka. • Stvara se pozitivan odnos prema potrebi praćenja društvenih pojava, kao i konkretnoj primjeni sociologije u demografiji, statistici i agencijskim istraživanjima tržišta i navika potrošača. • Prati se razvoj sociološke discipline od Aristotela preko Ibn Halduna do Ogista Konta.
II tematska cjelina/oblast: OSNOVNI POJMOVI	
	<p>Učenik će moći da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • definira društvo, • objasni pojam i elemente društvenih pojava, • razlikuje osnovne vrste društvenih grupa, • opisuje i ispituje različite društvene procese, pojave i društvene odnose, koristeći se osnovnim socioškim pojmovima, • prihvati razlike u društvu, • bude svjestan mehanizama socijalizacije i nesvjesnog učenja, • zna zašto su devijacije negativne, kako za pojedinca tako i za društvo.
III tematska cjelina/oblast: DRUŠTVENA SVIJEST	
	<p>Učenik može da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • definira moral i navede elemente morala, • pravi razliku između morala i prava, • prepoznaže značaj umjetnosti, filozofije, nauke i ideologije za oblikovanje svog svjetonazora.
IV tematska cjelina/oblast: DRUŠTVENE INSTITUCIJE	
	<p>Učenik može da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • definira i razumije zašto su institucije bitne za društvo, • shvati zašto je zdrava porodica osnovna čelija ljudskog društva, • nabroji funkcije i tipove porodice, • pravi razliku između braka i porodice, • razumije da institucije čine društveni mehanizam organizacije društva.
V tematska cjelina/oblast: KULTURA I CIVILIZACIJA	
	<ul style="list-style-type: none"> • Učenik razlikuje osnovna svojstva kulture i pravi razliku između pojma kulture i civilizacije. • Razvija visoke estetske standarde i pravi otklon od kiča, šunda i potrebe za snobizmom.
VI tematska cjelina/oblast: RAD I PODJELA RADA	
	<p>Učenik će da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razumije ulogu rada u razvoju ličnosti i razvije pozitivan odnos prema radu, • shvati zašto je podjela rada bitna za razvoj društva, • razumije prirodu novca, shvati da je roba koja nastaje radom nosilac vrijednosti, a ne novac. • sociološki objasni zašto je kamata zabranjena i zbog čega je zekat obaveza svakog onog ko je imućan.
VII tematska cjelina/oblast: METODE ISTRAŽIVANJA	

	<p>Učenik će da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • upozna načine kako sociologija i ostale nauke dolaze do svojih eksperimentalno provjerljivih činjenica, • nauči kako se pravi naučno-istraživački projekat, • razlikuje naučnu anketu od sveprisutnih „naručenih“ anketa, • uvježba analizirati sadržaj sredstava komunikacije (mediji, sudske presude i slično).
	VIII tematska cjelina/oblast: SOCIOLOŠKE TEORIJE
	<p>Učenik će moći da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • navede osnovne ideje osnivača sociologije, • razlikuje socioške teme koje su dominirale u različitim periodima, • upozna osnovne karakteristike glavnih socioških teorija, • shvati da je Ibn Haldunov koncept asabije i danas moguće pratiti na mikro i makro organizijama, • shvati zašto funkcionalizam preovladava u modernoj sociologiji i kako se uz pomoć funkcionalizma mogu predviđati potezi modernih civilizacija.
	IX tematska cjelina/oblast: GLOBALIZACIJA
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<p>Učenik može da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razlikuje govor i komunikaciju, • prepozna važnosti uspješne komunikacije u svim sferama života, • uočava kulturološke različitosti koje se odražavaju na karakter komunikacije, • spozna ulogu i značaj informatičke revolucije na komuniciranje i zamah globalizacije, • razumije da je globalizacija proces nastanka novog tipa društva, • upozna procese globalizacije i različita tumačenja faktora i efekata, • koristi se svojom socioškom imaginacijom pri predviđanju budućeg razvoja globalnog društva.
	<p>Kompetencije koje učenik razvija su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • socioška imaginacija, • razlikuje osnovne vrste društvenih grupa, • koristi se osnovnim socioškim pojmovima i opisuje i ispituje različite društvene procese, pojave i društvene odnose, • prepozna značaj društvene slojevitosti za životne šanse pojedinca, • objašnjava pojam otvorenog i zatvorenog društva, • pravi razliku između pojmova kultura i civilizacija, • uočava specifičnosti bosanske kulture, • naučno artikulira društvenu stvarnost, • prepozna univerzalnost istine, • razumijeva različite naučne discipline kao ogranke jednog stabla koje zovemo nauka, • analizira promjene u društvu, • daje sintezu uzročno-posljedičnih veza u jednu društvenu pojavu, • razumijeva vlastitu ulogu u društvu i njegovoj stratifikaciji, bez obzira na polje interesiranja i zanimanja koje odabere, • ima sposobnost praćenja aktualnih globalizacijskih procesa.

Metode izvođenja nastave	<p>Realizacija nastave mora korelirati teoriju i praksu. Nastavnik mora socioškim idejama i metodskim pristupima omogućiti učenicima uvid u značaj sociologije kao praktične nauke, nikako je ne svodeći samo na teorijsko izučavanje.</p> <p>Prema tome, zavisno od kreativnog pristupa, nastavnik može birati različite metode izvođenja nastave, u skladu sa zahtjevima same tematske cjeline.</p> <p>Pored klasičnog izlaganja lekcije, uz adekvatne i učenicima bliske primjere, nastavnik mora uključiti i metode kao što su: debata, igranje uloga ili igrokazi, okretaljka, analiza sadržaja aktualnih tekstova, pretraživanje baze podataka, studije slučaja, prezentacije, gost na satu; izrada plakata, mini projekata, eseja; radionice, grupni radovi, terenska nastava, posjeta institucijama, konkretne vježbe vezane za neke lekcije, naprimjer, u lekciji <i>Masovne kulture</i> učenici mogu analizirati idiograme i poruke različitih muzičkih izvođača i žanrova, kako bi izgradili visoke estetske standarde; u lekciji <i>Metode socioških istraživanja</i> mogu se baviti analizom sadržaja printanih medija i sl. Također, na raspolaganju su im i edukativni filmovi, kao što je igrami film „Dvjestogodišnjak“ (Bicentennial man), uz koji se na zabavan način može učenicima ilustrirati socijalizacija i izgradnja karaktera i ličnosti unutar zadatog društvenog konteksta.</p>
Oblici rada	<ol style="list-style-type: none"> 1. Frontalni rad s učenicima (predavanje i istovremeni rad svih učenika na istom sadržaju uz rukovođenje jedne osobe). 2. Individualni rad na tekstu ili učenik radi sam na posebnom zadatku (ili dijelu zadatka) koji s radovima drugih učenika čini cjelinu. 3. Rad u parovima; dva učenika zajednički obrađuju jedan problem uz istovrsan ili instruktivni pristup, zavisno od razlika među njima. 4. Grupni ili timski rad u većim ili manjim grupama, posebno kada su u pitanju socioške i opće metode naučnih istraživanja. 5. Kvizovi (Kahoot, Quizzis); mogu se koristiti za obnavljanje gradiva kao i provjeru znanja – kombinacija pojedinačnog, timskog i rada u paru.
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<p>Potrebno je da nastavnik u svom radu uloži odgovarajući napor u kreiranju ambijenta u kojem se učenici osjećaju prijatno i sigurno. Proces učenja, kao i rezultati učenja, uslovjeni su načinom učenja učenika i načinom podučavanja nastavnika.</p> <p>Da bi se navedeno što uspješnije realiziralo, nastavnik prvenstveno treba da bude motivator, edukator, voditelj, pomagač i mentor, a tek poslije predavač, uzimajući u svakom momentu u obzir mogućnosti, interes i sklonosti učenika. To nikako ne treba shvatiti kao smanjivanje obima gradiva i rada, naprotiv, pred učenike treba postaviti visoke, ali realne standarde i ciljeve i pomoći im da ih ostvare, te i na taj način uvide vezu između uloženog truda, rada i postignuća.</p>
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obazovnom procesu	<p>Prethodno navedena didaktička uputstva nikako ne isključuju mogućnost izbora usmenog ispitivanja i izlaganja, već se podstiče širi raspon pristupa, čija upotreba posebno ili u kombinaciji s predavanjima omogućava smisleno i zanimljivo učenje. Tako je učenik i dalje u obavezi da bude samoinicijativan i aktivan u obradi sadržaja gradiva.</p> <p>U skladu sa sadržajem nastavnog predmeta nastavnik prati i procjenjuje razvoj učeničkih socijalnih kompetencija, vještine slušanja, empatije, nenasilnog rješavanja konfliktnih situacija, timski rad i saradnju.</p> <p>U procesu praćenja napredovanja učenika i procjenjivanja nivoa njegovih postignuća nastavnik razvija različite tehnike, modele i demonstracije sposobnosti i vještina za vrijeme izvođenja</p>

	aktivnosti – usmeno i pismeno izjašnjavanje i izlaganje, praktični rad, učešće i doprinos u interakciji s drugima u grupnom radu ili radu u paru, učeničkim projektima, demonstraciji, igranju uloga, istraživanjima, putem zadatka objektivnog tipa, diskusijama, debatama.						
Metode provjere znanja sa strukturonim ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p>Tehnike ocjenjivanja</p> <p>Način ocjenjivanja treba da zavisi od nastavne jedinice, ali i od organizacije nastave. S obzirom na to da se radi o individualnom i timskom radu, interaktivnoj metodi učenja, nastavnik treba na jednostavan način da vrednuje svakog učenika na osnovu nekoliko kriterija:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. mogućnost identifikacije osnovnih ideja, koncepata i principa (načina na koji se ti globalni pojmovi primjenjuju u praksi), 2. iskazan nivo razumijevanja sadržaja – od sposobnosti identifikacije do složene sposobnosti analize i korištenja principa na svakodnevnim životnim situacijama, 3. aktivnost učešća u grupi, 4. interakcija s drugim učenicima u razredu i izvan učionice, zainteresiranost za vrijeme rada, 5. izrada referata, eseja, songova, ilustracija, praćenje događaja iz javne sfere izvan nastavnog procesa, 6. vještine/sposobnosti (tolerancija, objektivnost, razumijevanje različitih pristupa i stanovišta, drugaćijih potreba itd.). <p>Ocjene treba dati javno, uz obrazloženje svake ocjene, jer samo tako učenik može imati motiv za postizanje boljih rezultata.</p>						
	Opće tehnike ocjenjivanja						
	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: center; padding: 5px;">Usmeno provjeravanje znanja</th> <th style="text-align: center; padding: 5px;">Pisano provjeravanje znanja</th> <th style="text-align: center; padding: 5px;">Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="text-align: center; padding: 10px;"> 40 % Pored pitanja konvergentnog tipa, treba da dominiraju i pitanja divergentnog tipa, gdje se prati fluentnost odgovora. </td> <td style="text-align: center; padding: 10px;"> 35% Klasični testovi za mjerjenje kvantiteta znanja, ali i esej-testovi kojima se prati prepoznavanje i primjena znanja na zadatom scenariju, dakle kvalitet znanja. </td> <td style="text-align: center; padding: 10px;"> 25 % Referati, eseji, aktivnosti na projektima, timski rad, ilustracije, igrokazi, samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika. </td> </tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	40 % Pored pitanja konvergentnog tipa, treba da dominiraju i pitanja divergentnog tipa, gdje se prati fluentnost odgovora.	35% Klasični testovi za mjerjenje kvantiteta znanja, ali i esej-testovi kojima se prati prepoznavanje i primjena znanja na zadatom scenariju, dakle kvalitet znanja.	25 % Referati, eseji, aktivnosti na projektima, timski rad, ilustracije, igrokazi, samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika.
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja					
40 % Pored pitanja konvergentnog tipa, treba da dominiraju i pitanja divergentnog tipa, gdje se prati fluentnost odgovora.	35% Klasični testovi za mjerjenje kvantiteta znanja, ali i esej-testovi kojima se prati prepoznavanje i primjena znanja na zadatom scenariju, dakle kvalitet znanja.	25 % Referati, eseji, aktivnosti na projektima, timski rad, ilustracije, igrokazi, samoocjenjivanje i međusobno ocjenjivanje učenika.					
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kukić Slavo, <i>Sociologija</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2003. <ol style="list-style-type: none"> a) Str.35,36,37,138 – Pojam i tipovi društva, b) Str.39,40 – Društvene institucije organizacije i položaji, c) Str.55,57,58,59,60,61 – Oblici društvene svijesti, d) Str.70,71,77,78 – Kultura i Civilizacija, e) Str. 82,83 – Rad i podjela rada, f) Str. 118 – Socijalizacija, g) Str.154,155,156 – Društvene devijacije... 						

- | | |
|--|---|
| | <ol style="list-style-type: none"> 2. Fanuko Nenad, <i>Sociologija – udžbenik za gimnazije</i>, Profil International, Zagreb, 2013. <ol style="list-style-type: none"> a) Poglavlje o primijenjenoj sociologiji, b) Procesi globalizacije i moderni tipovi komunikacije. 3. Spahić Mustafa, <i>Sociologija – udžbenik za srednje škole</i>, Bosanski kulturni centar, Sarajevo, 2000. <ol style="list-style-type: none"> a) Koncepcija društva i države u Islamu, b) Ibn Haldun i Asabija, c) Poglavlja o društvenim teorijama. 4. Anthony Giddens, <i>Sociologija</i>, Ekonomski fakultet, Beograd 2007. <ol style="list-style-type: none"> a) Poglavlje o komunikaciji i globalizaciji. |
|--|---|

Literatura za profesore:

1. Žiga Jusuf i Đozić Adib, *Sociologija*, OFF-SET, BKC, Tuzla, Sarajevo, 2007.
2. Abercrombie, N. Hill S. i Turner, S., *Rječnik sociologije*, Naklada Jasenski i Turk, Zagreb, 2008.
3. Howar Rheningold, *Virtuelna zajednica*, Naklada Jasenski i Turk, Zagreb, 1991.
4. Herbert Markuze, *Čovjek jedne dimenzije – prve teorije o današnjim mehanizmima globalizacije*. Nolit, Beograd, 1964.
5. Delić Zlatan, *Sociologija*, OFF-SET, Tuzla, 2010.
6. Cifrić Ivan, *Napredak i opstanak – moderno mišljenje u postmodernog kontekstu*, Hrvatsko sociološko društvo, Zagreb, 1994.
7. Touraine Alan, *Postindustrijsko društvo*, Globus, Zagreb, 1980.

D

PRIRODNO-MATEMATIČKO PODRUČJE

ISHODI UČENJA ZA PRIRODNO-MATEMATIČKO PODRUČJE

Nakon realizacije odgojno-obrazovnog procesa iz prirodno-matematičkog područja učenici će moći:

1. Prepoznati i koristiti se odgovarajućom terminologijom, specifičnom za prirodno-matematičke nauke pri usmenom i pisanim izražavanju;
2. Izdvojiti osnovne zakone prirode i pojasniti njihov značaj u svakodnevnom životu za čovjeka i prirodu koja nas okružuje;
3. Objasniti značaj izučavanja prirodnih nauka za život čovjeka i drugih organizama u prirodi, sudjelovati u razgovoru o prirodnim pojavama i argumentirano braniti svoje mišljenje i stavove;
4. Ilustrirati osnovne ekološke principe međuzavisnosti organizama, živih i neživih sistema u cilju zaštite okoliša i prirode u cjelini;
5. Prepoznati važnost naučnih dostignuća biotehnologije i genetičkog inžinjerstva sa životnim potrebama čovjeka i drugih organizama u prirodi;
6. Argumentirati značaj imunog sistema, čistoće i pravilne ishrane u zaštiti organizma čovjeka;
7. Razumjeti i analizirati fizičke procese s aspekta fizičkih zakona, uz primjenu adekvatnog matematičkog formalizma;
8. Izvoditi računske operacije i kreirati rješenja na osnovu podataka koji se dobiju mjerenjem ili prikupljanjem podataka datih analitički, tabelarno, grafički ili dijagramom;
9. Primjenjivati stečeno znanje iz prirodnih nauka za rješavanje praktičnih problema u svakodnevnom životu, uz sigurnu upotrebu tehničkih uređaja u domaćinstvu;
10. Primjenjivati uspješno odabrane metode i kritičko mišljenje u prirodnim naukama pri rješavanju problema;
11. Provjeravati ispravnost postupaka i utvrđivati smislenost rezultata u prirodnim naukama;
12. Planirati i implementirati jednostavne eksperimente prema datom uputstvu, uključujući postavljanje pitanja, formuliranje hipoteza koje se mogu lako provjeriti i izbor pribora i tehnologije;
13. Organizirati svoje kognitivne aktivnosti samostalno i motivirano (od postavljanja ciljeva do dobijanja i ocjene rezultata);
14. Ocjenjivati i prilagođavati svoje ponašanje u okruženju u skladu sa zahtjevima zaštite okoliša u praksi i svakodnevnom životu;
15. Upotrijebiti informaciono-komunikacijske tehnologije za sticanje novih znanja, razmjene informacija, kao i za razvijanje interesa za nauku, te naučnu i tehnološku karijeru;
16. Procijeniti koji su glavni uzročnici u narušavanju prirode, te koji su načini djelovanja ljudi da se očuva i zaštići priroda;
17. Odabratи nekoliko prirodnih pojava i fenomena koje su spomenute u Kur'anu, a.š.;
18. Koristiti se udžbenikom i drugom literaturom u cilju nastavka formalnog obrazovanja i samoobrazovanja;
19. Zaključiti da je potrebno poštivati ekološke zakonitosti u prirodi i predložiti ekološke mjere zaštite atmosfere, hidrosfere i biosfere u cjelini;
20. Razvijati sposobnosti praktičnog rada i primjenjivati naučeno u svakodnevnom životu.

17.

MATEMATIKA

NASTAVNI PROGRAMI IZ PREDMETA MATEMATIKA

Opće uvodne napomene

MATEMATIKA				Šifra predmeta:		
Nivo: Srednja škola		Broj sati sedmično	Broj sati godišnje	Ukupan broj sati u svim razredima	Status predmeta: Redovni i izborni	
Razred	I	2	70	270	Redovni	
	II	2	70		Redovni	
	III	2	70		Redovni	
	IV	2	60		Redovni	
	III	2	70	130 (134)	Izborni	
	IV	2	60 (64)		Izborni	
Opis nastavnog predmeta	<p>Matematika je općeobrazovni predmet koji se izučava u osnovnoj školi od prvog do devetog razreda i zauzima oko 15% od ukupnog nastavnog sadržaja osnovne škole. U medresi se izučava u sve četiri godine po 2 sata kao redovan predmet, te po 2 sata u trećem i četvrtom razredu kao izborni predmet.</p> <p>U okviru ovog predmeta učenici će izučavati oblasti:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Skupovi, brojevi i operacije, 2. Algebra, 3. Geometrija i mjerena, 4. Podaci i vjerovatnoća. 					
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Matematika je jedan od bitnih elemenata tehnološkog napretka društva, a time i važan element poboljšanja kvalitete života ljudi. Brzi razvoj savremenog društva, kojem je uveliko pridonijela i primjena matematike u svim njegovim područjima, ukazuje na važnost njenog učenja.</p> <p>Matematika ima vrijednost i intelektualnu ljepotu, bogata je i poticajna. Zaokuplja i privlači ljudе svih dobnih skupina, raznolikih interesa i sposobnosti. Igrala je i igra važnu ulogu u napretku društva u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti.</p> <p>Značajna je za svakodnevni život, te je neophodna za razumijevanje svijeta koji nas okružuje i za upravljanje vlastitim životom.</p> <p>Učenje i podučavanje matematike omogućuje razvoj matematičkih znanja i vještina kojima će se učenici koristiti u vlastitom, društvenom i profesionalnom životu. Matematička pismenost je jedan od važnih preduvjeta za razvoj životnih vještina pojedinca, primjenu matematičkih strategija, cjeloživotno učenje, otvorenost za upotrebu novih tehnologija, te ostvarivanje vlastitih potencijala.</p> <p>Učenje i podučavanje predmeta Matematika podstiče kreativnost, preciznost, sistematičnost, apstraktno mišljenje i kritičko promišljanje koje pomaže pri uočavanju i rješavanju problema iz svakodnevice i društvenoga okruženja.</p>					
Ciljevi predmeta	<p>Cilj učenja Matematike je da učenici na temelju usvojenih matematičkih znanja, vještina i procesa:</p>					

	<ol style="list-style-type: none"> 1. primijene matematički jezik u usmenom i pisanom izražavanju, strukturiranju, analizi, razumijevanju i procjeni informacija, upotrebljavajući različite načine prikazivanja matematičkih ideja, procesa i rezultata u matematičkom kontekstu i stvarnom životu, 2. samostalno i u saradničkom okruženju matematički rasuđuju logičkim, kreativnim i kritičkim promišljanjem, argumentiranim raspravama i zaključivanjem, provjeravanjem pretpostavki i postupaka te dokazivanjem tvrdnji, 3. razviju samopouzdanje i svijest o vlastitim matematičkim sposobnostima, upornost, poduzetnost, odgovornost, uvažavanje i pozitivan odnos prema matematici i radu općenito.
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<p>Matematika se uči i podučava na primjerima i problemima koji se javljaju u svijetu koji nas okružuje, te u drugim naukama, baš kao što se i većina matematičkih koncepta izgradila potrebom rješavanja životnih problema. Koristeći se dostignućima tehnologije, matematika osigurava alate za opisivanje i analizu ideja u svim područjima ljudskih djelatnosti. Upravo je ta njezina sveobuhvatnost pokretačka snaga mnogih učenikovih aktivnosti pri učenju i primjeni matematike.</p> <p>Iako je predmet Matematika, na neki način, povezana sa svim predmetima, ipak, posebno se ističe njena veza s predmetima: Fizika, Hemija, Biologija, Geografija i Informatika.</p>
Ishodi učenja na nivou predmeta	<p>Nakon završenog četvrтog razreda učenik će moći da :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. analizira svojstva i odnose brojeva i skupova u različitim formama prikazivanja i primjeni ih prilikom rješavanja problemskih zadatka, 2. opisuje matematičke pojmove, 3. odabire pogodne i matematički ispravne procedure te ih provodi, 4. provjerava ispravnost matematičkih postupaka i utvrđuje smislenost rezultata, 5. koristi se odgovarajućim matematičkim jezikom (standardni matematički simboli, zapisi i terminologija) pri usmenom i pisanom izražavanju, 6. koristi se odgovarajućim matematičkim prikazima za predstavljanje podataka, 7. prelazi između različitih matematičkih prikaza, 8. svoje razmišljanje iznosi cjelovitim, suvislim i sažetim matematičkim rečenicama, 9. postavlja pitanja i odgovara na ona koja nadilaze opseg izvorno postavljenoga pitanja, 10. organizira informacije u logičku strukturu, 11. primjereno se koristi tehnologijom.
Očekivane kompetencije koje će učenici	<p>U toku školovanja bi trebalo razviti sljedeće kompetencije:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. jezičko-komunikacijska kompetencija na bosanskom jeziku:

razviti	<p>a) matematička pismenost,</p> <p>b) kompetencija u nauci i tehnologiji,</p> <p>2. informatička pismenost (informaciona, medijska, tehnološka),</p> <p>3. učiti kako se uči,</p> <p>4. kreativno-produktivna kompetencija.</p>
Očekivane vrijednosti koje će učenici usvojiti	<p>Očekujemo da će učenik:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. razviti samopouzdanje i svijest o vlastitim matematičkim sposobnostima, upornost, poduzetnost, odgovornost, uvažavanje i pozitivan odnos prema matematici i radu općenito; 2. prepoznati vrijednost matematike njezinom primjenom u različitim disciplinama i djelatnostima, kao i neizostavnu ulogu matematike u razvoju i dobrobiti društva; 3. prihvati i podržati stavove i mišljenja drugih učenika koji se razlikuju od njegovog stava; 4. prihvatiti odgovornost za zajednički proces učenja grupe/tima.
Profil i stručna sprema nastavnika	<p>Nastavu iz predmeta Matematika izvodi lice sa završenim najmanje VI stepenom stručne spreme studija visokog obrazovanja u trajanju od najmanje četiri studijske godine, odnosno završenim prvim ciklusom studija u trajanju od najmanje četiri godine, sa najmanje 240 ECTS bodova, s akademskom titulom i stručnim zvanjem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • profesor/bachelor matematike, • magistar/master matematike. <p>Prednost imaju kandidati sa završenom medresom.</p>

Matematika I razred

MATEMATIKA			Šifra predmeta:
Razred: prvi (I)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta			<p>Matematika je općeobrazovni predmet. Nastavne cjeline koje se izučavaju u prvom razredu redovne nastave Matematike su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Uvod,</i> • <i>Skup realnih brojeva,</i> • <i>Algebarski izrazi,</i> • <i>Linearne jednačine (jednadžbe) i linearne nejednačine (nejednadžbe),</i> • <i>Sistemi linearnih jednačina,</i> • <i>Geometrija u ravni,</i> • <i>Osnovi trigonometrije.</i> <p>Zadaci nastavnog predmeta Matematika u prvom razredu medrese su sljedeći:</p> <ul style="list-style-type: none"> • da učenici sistematiziraju i objedine stečena znanja o brojevima i načinu formiranja skupa realnih brojeva; • da sistematiziraju i prošire dosadašnja saznanja o algebarskim izrazima i da ovladaju operacijama, među njima i njihovim transformacijama; • da sistematiziraju i prošire saznanja o funkcijama; • da se upoznaju o aksiomima i osnovnim teorema geometrije; • da sistematiziraju osnovne činjenice o vektorima i operacije s vektorima uz značajnije primjene vektora; • da sistematiziraju, prošire i potpuno ovladaju linearnim jednačinama s jednom nepoznatom, kako njihovim rješavanjem tako i primjenom; • da nauče rješavati i primjenjivati sisteme linearnih jednačina s dvije nepoznate; • da osposobi učenike da mogu bez poteškoća primjenjivati stečena znanja prilikom rješavanja praktičnih problema.
Uloga i značaj nastavnog predmeta			Matematika ima veliki značaj i ulogu, ne samo kao nastavni predmet koji obrazuje ljude, pružajući im korisna znanja za život ili nastavak obrazovanja, nego kao i predmet koji odgaja ljude, doprinoseći izgrađivanju intelektualno snažih i naprednih ličnosti.
Ciljevi predmeta			Usvojiti temeljna matematička znanja, potrebna za bolje razumijevanje prirodnih zakonitosti i razvijanje sposobnosti primjene metoda matematičkog mišljenja u životu savremenog čovjeka.
Korelativnost i korespondentnost predmeta			Fizika, Hemija, Biologija, Informatika i Elektrotehnika
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice		Sati
	I Uvod		1

	1. Osnovni pojmovi u matematici: iskaz, definicija, aksioma, teorema, dokaz, potreban i dovoljan uslov.	
	II Skup realnih brojeva	11
	1. Skupovi N, Z i Q, 2. Skup I iracionalnih brojeva, 3. Skup R realnih brojeva, 4. Operacije u skupu realnih brojeva, 5. Apsolutna vrijednost realnog broja.	
	III Algebarski izrazi	23
	1. Stepen (potencija) s cjelobrojnim izložiocem (eksponentom), 2. Operacije sa stepenima, cijeli algebarski izrazi, 3. Transformacija cijelih algebarskih izraza, 4. Monomi, sabiranje i množenje monoma, 5. Polinomi u jednoj varijabli, 6. Sabiranje, oduzimanje, množenje i dijeljenje polinoma, 7. Kvadrat zbira i razlike, razlika kvadrata, kub zbira i razlike, zbir i razlika kubova, 8. Rastavljanje cijelih algebarskih izraza na faktore, 9. Razlomljeni (racionalni) algebarski izrazi, 10. Transformacija razlomljenih algebarskih izraza, 11. Operacije sa razlomljenim algebarskim izrazima.	
	IV Linearne jednačine (jednadžbe) i nejednačine (nejednadžbe)	7
	1. Jednakosti i jednačine; ekvivalentne jednačine, 2. Rješavanje linearnih jednačina s jednom nepoznatom, 3. Nejednakost i nejednačine, 4. Rješavanje linearnih nejednačina s jednom nepoznatom, 5. Sistem linearnih nejednačina s jednom nepoznatom (grafički prikaz rješenja).	
	V Sistemi linearnih jednačina	7
	1. Linearna jednačina s dvije nepoznate, 2. Sistem od dvije lineарне jednačine s dvije nepoznate, 3. Metode rješavanja: metoda supstitucije, 4. Gausova (Gauss) metoda, 5. Metoda determinant, 6. Grafička metoda.	
	VI Geometrija u ravni	12
	1. Osnovni i izvedeni pojmovi i stavovi u geometriji, 2. Osnovni geometrijski objekti i njihovi međusobni odnosi, 3. Ugao – pojam, vrste, mjerjenje uglova, 4. Mnogougao (poligon, mnogokutnik), 5. Zbir unutrašnjih uglova mnogouglja, 6. Trougao – pojam, vrste, 7. Obim i površina trougla,	

	8. Četvorougao.	
	VII Osnovi trigonometrije	5
	1. Definicija trigonometrijskih funkcija na pravouglom trouglu, 2. Trigonometrijski identiteti, 3. Primjena trigonometrijskih funkcija na pravouglom trouglu.	
	U svakom polugodištu obavezno je uraditi i po jednu jednosatnu pismenu zadaću s jednosatnom analizom i ispravkom.	4
	Ukupno:	70
Odgojno-obrazovni ishodi učenja	I Uvod	
	<ul style="list-style-type: none"> Primjenjuje pojmove: praktična demonstracija, dokaz, konvencija, činjenica, definicija i izvedeno pravilo u svrhu aksiomatske izgradnje matematičkih oblasti. 	
	II Skup realnih brojeva	
	<ul style="list-style-type: none"> Analizira povezanost i međusobni odnos prirodnih, cijelih, racionalnih i iracionalnih brojeva, koristeći različite prikaze. Kombinira računske operacije s realnim brojevima. Utvrđuje zatvorenost računskih operacija u skupu realnih brojeva. 	
	III Algebarski izrazi	
	<ul style="list-style-type: none"> Primjenjuje i formulira operacije s potencijama. Primjenjuje operacije na razlomljene algebarske izraze. 	
	IV Linearne jednačine (jednadžbe) i nejednačine (nejednadžbe)	
	<ul style="list-style-type: none"> Sastavlja linearne jednačine i nejednačine u skupu R. Odabire i kombinira efikasne metode rješavanja linearne jednačine i nejednačine u skupu R. Prikazuje rješenja linearne nejednačine. Diskutira o rješenjima jednačina, nejednačina i sistema. Konstruira rješenja u grafičkom prikazu (brojna osa, koordinatni sistem, dijagrami, kompleksna ravan). 	
	V Sistemi linearnih jednačina	
	<ul style="list-style-type: none"> Odabire i kombinira efikasne metode rješavanja sistema linearnih jednačina u skupu R. Prikazuje rješenja sistema linearnih jednačina u obliku uređenog para. Konstruira rješenja u grafičkom prikazu (brojna osa, koordinatni sistem, dijagrami, kompleksna ravan). 	
	VI Geometrija u ravni	
	<ul style="list-style-type: none"> Istražuje i primjenjuje geometrijske osobine likova i tijela na modelima. Upotrebljava geometrijske osobine dvodimenzionalnih oblika, podudarnost, sličnost i simetriju za analizu svijeta oko sebe. Formulira problemske situacije povezane s izračunavanjem obima, površine i zapremine standardnih i nestandardnih figura u ravni i tijela. 	
	VII Osnovi trigonometrije	

	<ul style="list-style-type: none"> • Osmišljava i kombinira trigonometriju pravouglog trougla. • Primjenjuje trigonometrijske identitete. 					
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<p>U toku odgojno-obrazovnog rada kod učenika bi trebalo razviti sljedeće kompetencije:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. jezičko-komunikacijska kompetencija na bosanskom jeziku: <ol style="list-style-type: none"> a) matematička pismenost, b) kompetencija u nauci i tehnologiji, 2. informatička pismenost (informaciona, medijska, tehnološka), 3. učiti kako se uči, 4. kreativno-produktivna kompetencija. 					
Metode izvođenja nastave	Usmeno izlaganje, razgovor s učenicima, metoda demonstracija, metoda saradničkog učenja					
Oblici rada	Frontalni, grupni oblik rada, rad u paru, individualni, individualizirani i praktični oblik rada					
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<p>Broj sati tematskih cjelina dat je orientaciono. Nastavnik može preraspodijeliti sadržaje prema svojoj procjeni, obrađujući tematske cjeline tako da postigne što bolje rezultate u učenju.</p> <p>Program Matematike treba da pruži učeniku mogućnost da ovlada osnovnim matematičkim znanjima i tako stekne dobre uslove za nastavak školovanja. Birane su teme koje u konačnom zbiru čine osnovno matematičko obrazovanje. Prilikom realizacije programa posebnu pažnju treba pokloniti motivima na kojima su građene matematičke teorije i metode, objašnjavanju suštine, geometrijskoj interpretaciji sadržaja i usvajanju tehnike na najjednostavnijim primjerima, a izbjegavati komplikirane načine rješavanja zadataka. Poželjno bi bilo blagovremeno pripremiti dodatni materijal/zadatke za nadarene učenike u svrhu dodatnog učenja i obrazovanja.</p>					
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	<ul style="list-style-type: none"> • Redovno pohađati nastavu i dolaziti na vrijeme; • Redovno nositi na nastavu sav potreban pribor i svesku; • Pažljivo pratiti nastavu, voditi zabilješke i aktivno učestrovati u nastavi; • Izvršavati sve školske zadatke tokom sata; • Pravovremeno uredno izvršavati domaće zadaće; • Održavati urednim neposredni radni okoliš; • Ponašati se pristojno i korektno prema drugim učenicima i nastavnicima. 					
Metode provjere znanja sa strukturonm ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	Tehnike ocjenjivanja					
	Usmeno provjeravanje, pismo provjeravanje (kontrolni radovi, pismene zadaće, kvizovi) aktivnost na satu					
	Opće tehničke ocjenjivanja					
	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Usmeno provjeravanje znanja</th> <th>Pisano provjeravanje znanja</th> <th>Ostale tehničke ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Kontinuirano usmeno provjeravanje u svrhu redovnog vježbanja nastavnih jedinica</td> <td> <ul style="list-style-type: none"> • Kontrolni radovi nakon obrađene nastavne cjeline • Obavezne školske pismene zadaće </td> <td> <ul style="list-style-type: none"> • Aktivnost na satu pomoću primjera zadataka novoobrađene nastavne jedinice </td> </tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehničke ocjenjivanja	Kontinuirano usmeno provjeravanje u svrhu redovnog vježbanja nastavnih jedinica	<ul style="list-style-type: none"> • Kontrolni radovi nakon obrađene nastavne cjeline • Obavezne školske pismene zadaće
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehničke ocjenjivanja				
Kontinuirano usmeno provjeravanje u svrhu redovnog vježbanja nastavnih jedinica	<ul style="list-style-type: none"> • Kontrolni radovi nakon obrađene nastavne cjeline • Obavezne školske pismene zadaće 	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivnost na satu pomoću primjera zadataka novoobrađene nastavne jedinice 				

		<ul style="list-style-type: none"> • Kvizovi nakon obrađene nastavne jedinice • Aktivnost na satu u svrhu ponavljanja prethodno obrađenih nastavnih jedinica
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici i priručnici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Lejla Smajlović i Meliha Alić, <i>Matematika za prvi razred srednjih škola</i>, 2. Abdulah Hodžić, <i>Matematika za prvi razred srednjih škola</i>, 3. Adem Huskić, <i>Zbirka zadataka za prvi razred srednjih škola</i>. 	

Matematika II razred

MATEMATIKA			Šifra predmeta:
Razred: drugi (II)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta			<p>Matematika je općeobrazovni predmet. Nastavne cjeline koje se izučavaju u drugom razredu redovne nastave su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Stepeni i korijeni,</i> • <i>Skup kompleksnih brojeva,</i> • <i>Kvadratne funkcije,</i> • <i>Kvadratne jednačine i nejednačine,</i> • <i>Iracionalne jednačine,</i> • <i>Eksponencijalne funkcije i jednačine,</i> • <i>Logaritmi, logaritamske funkcije i jednačine,</i> • <i>Jednačine višeg reda.</i> <p>Zadaci nastavnog predmeta Matematika u drugom razredu su sljedeći:</p> <ul style="list-style-type: none"> • naučiti rad sa stepenima; • naučiti pravila korjenovanja i racionaliziranja nazivnika i brojnika; • naučiti stepenovanje s racionalnim eksponentom; • savladati računske operacije s kompleksnim brojevima, uključujući prikazivanje kompleksnog broja u ravni; • ovladati umijećem rješavanja kvadratnih jednačina i nejednačina; • naučiti rješavati osnovne eksponencijalne jednačine i nejednačine; • naučiti rješavati osnovne iracionalne jednačine i nejednačine; • upoznati učenike s pojmom logaritma, pravilima logaritmiranja, primjenama logaritma; • naučiti rješavati osnovne logaritamske jednačine i nejednačine; • primjenjivati stečena znanja pri izradi zadataka.
Uloga i značaj nastavnog predmeta			Matematika ima značaj i ulogu, ne samo kao nastavni predmet koji obrazuje učenike, pružajući im korisna znanja za život ili nastavak obrazovanja, nego kao i predmet koji ih odgaja, doprinoseći izgrađivanju intelektualno snažih i naprednih ličnosti.
Ciljevi predmeta			Usvojiti temeljna matematička znanja, potrebna za bolje razumijevanje prirodnih zakonitosti i razvijanje sposobnosti primjene metoda matematičkog mišljenja u životu savremenog čovjeka.
Korelativnost i korespondentnost predmeta			Fizika, Hemija, Biologija i Informatika
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice		Sati
	I Stepeni i korijeni		14
	1. Stepeni s prirodnim eksponentom, 2. Pravila stepenovanja, 3. Operacije sa stepenima, 4. Stepen čiji je eksponent cijeli negativan broj ili nula,		

	5. Korijen – pojam, 6. Pravila korjenovanja, 7. Operacije s korijenima, 8. Racionaliziranje nazivnika, 9. Stepeni s racionanim eksponentima.	
	II Skup kompleksnih brojeva	8
	1. Formiranje skupa kompleksnih brojeva, 2. Imaginarna jedinica, stepeni imaginarne jedinice, 3. Algebarski oblik kompleksog broja, 4. Operacije s kompleksnim brojevima u algebarskom obliku, 5. Kompleksan broj u obliku uređeog para, 6. Preslikavanje skupa kompleksnih brojeva u skup tačaka kompleksne ravni, 7. Modul k.b. i konjugovano-kompleksni brojevi.	
	III Kvadratne funkcije	6
	1. Kvadratne funkcije – uvod, 2. Kvadratna f-ja $y = ax^2 + bx + c$, 3. Nule, znak, ekstrem i tok, 4. Grafik kvadratne funkcije.	
	IV Kvadratne jednačine i nejednačine	12
	1. Kvadratna jednačina – uvod, 2. Potpuna i nepotpuna kvadratna jednačina, 3. Normirani oblik kvadratne jednačine, 4. Vietove formule, 5. Rastavljanje kvadratnog trinoma na linearne faktore, 6. Kvadratne nejednačine, 7. Rješavanje kvadratnih nejednačina pomoću grafa, 8. Rješavanje kvadratnih nejednačina tabelom.	
	V Iracionalne jednačine	4
	1. Pojam i rješavanje iracionalne jednačine.	
	VI Eksponencijalne funkcije i jednačine	4
	1. Pojam, grafik i osobine eksponencijalne funkcije $y=a^x$, 2. Eksponencijalna jednačina.	
	VII Logaritmi, logaritamska funkcija, logaritamske jednačine	9
	1. Pojam inverzne funkcije, 2. Definicija logaritma, 3. Logaritamska funkcija, 4. Pravila logaritmiranja, 5. Utvrđivanje pravila logaritmiranja, 6. Prelazak s jedne logaritamske baze na drugu, 7. Dekadski i prirodni logaritmi, 8. Logaritamske jednačine,	

	9. Logaritamske nejednačine.	
	VIII Jednačine višeg reda	9
	1. Bikvadratna jednačina, 2. Kubna jednačina, 3. Sistem od dvije jednačine pri čemu je jedna linearna a druga kvadratna, 4. Sistem od dvije jednačine pri čemu su obje kvadratne.	
	U svakom polugodištu obavezno je uraditi i po jednu jednosatnu pismenu zadaću s jednosatnom analizom i ispravkom.	4
	Ukupno:	70
Odgjono- obrazovni ishodi učenja	I Stepeni i korijeni	
	<ul style="list-style-type: none"> Primjenjuje i formulira operacije s potencijama i korijenima. Kombinira operacije, metode i strategije za rješavanje numeričkih problema, uključujući i efikasnije metode koje nisu očigledne. Odabire i primjenjuje odgovarajuća matematička sredstva (uključujući IT tehnologiju). Diskutuje o mogućnosti postojanja rješenja i broju mogućih rješenja zadatog problema. 	
	II Skup kompleksnih brojeva	
	<ul style="list-style-type: none"> Analizira povezanost i međusobni odnos realnih i kompleksnih brojeva koristeći različite prikaze. Kombinira računske operacije s realnim i kompleksnim brojevima. Utvrđuje zatvorenost računskih operacija u skupu kompleksnih brojeva. 	
	III Kvadratne funkcije	
	<ul style="list-style-type: none"> Predstavlja grafički i analizira međusobni odnos krivih (tumači informacije prezentirane u linearnim i nelineranim graficima). Analizira osobine kvadratnih funkcija. 	
	IV Kvadratne jednačine i nejednačine	
	<ul style="list-style-type: none"> Sastavlja jednačine i nejednačine (kvadratne, iracionalne, eksponencijalne i logaritamske) u skupovima R i C. Odabire i kombinira efikasne metode rješavanja kvadratne jednačine i nejednačine u skupovima R i C. Određuje domenu jednačine i nejednačine. 	
	V Iracionalne jednačine	
	<ul style="list-style-type: none"> Odabire i kombinira efikasne metode rješavanja iracionalne jednačine u skupu R. 	
	VI Eksponencijalne funkcije i jednačine	
	<ul style="list-style-type: none"> Predstavlja grafički i analizira međusobni odnos krivih (tumači informacije prezentirane u linearnim i nelineranim graficima). Analizira osobine eksponencijalnih funkcija. Odabire i kombinira efikasne metode rješavanja eksponencijalne jednačine u skupu R. 	

	<p style="text-align: center;">VII Logaritmi, logaritamska funkcija, logaritamske jednačine</p> <ul style="list-style-type: none"> • Predstavlja grafički i analizira međusobni odnos krivih (tumači informacije prezentirane u linearnim i nelineranim graficima). • Analizira osobine logaritamskih funkcija. • Odabire i kombinira efikasne metode rješavanja logaritamske jednačine u skupu R. <p style="text-align: center;">VIII Jednačine višeg reda</p> <ul style="list-style-type: none"> • Odabire i kombinira efikasne metode rješavanja jednačina višeg reda u skupovima R i C.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	U toku odgojno-obrazovnog rada kod učenika bi trebalo razviti sljedeće kompetencije: <ol style="list-style-type: none"> 1. jezičko-komunikacijska kompetencija na bosanskom jeziku: <ol style="list-style-type: none"> a) matematička pismenost, b) kompetencija u nauci i tehnologiji, 2. informatička pismenost (informaciona, medijska, tehnološka), 3. učiti kako se uči, 4. kreativno-produktivna kompetencija.
Metode izvođenja nastave	Usmeno izlaganje, razgovor s učenicima, metoda demonstracija, metoda saradničkog učenja
Oblici rada	Frontalni, grupni oblik rada, rad u paru, individualni, individualizirani i praktični oblik rada
Strategije učenja i nastave - didaktičko-metodičke upute	Broj sati tematskih cjelina dat je orientaciono. Nastavnik može preraspodijeliti sadržaje prema svojoj procjeni, obrađujući tematske cjeline tako da postigne što bolje rezultate u učenju. Program Matematike treba da pruži učeniku mogućnost da ovlada osnovnim matematičkim znanjima i tako stekne dobre uslove za nastavak školovanja. Birane su teme koje u konačnom zbiru čine osnovno matematičko obrazovanje. Prilikom realizacije programa posebnu pažnju treba pokloniti motivima na kojima su građene matematičke teorije i metode, objašnjavanju suštine, geometrijskoj interpretaciji sadržaja i usvajanju tehnike na najjednostavnijim primjerima, a izbjegavati komplikirane načine rješavanja zadataka. Poželjno bi bilo blagovremeno pripremiti dodatni materijal/zadatke za nadarene učenike u svrhu dodatnog učenja i obrazovanja.
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	<ul style="list-style-type: none"> • Redovno pohađati nastavu; • Redovno nositi na nastavu sav potreban pribor i svesku; • Pažljivo pratiti nastavu, voditi zabilješke i aktivno učestvovati u njoj; • Izvršavati sve školske zadatke tokom sata; • Pravovremeno uredno izvršavati domaće zadaće; • Održavati urednim neposredni radni okoliš; • Ponašati se pristojno i korektno prema drugim učenicima i nastavnicima.
	Tehnike ocjenjivanja

Metode provjere znanja sa strukturuom ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	Usmeno provjeravanje, pismeno provjeravanje (kontrolni radovi, pismene zadaće, kvizovi) aktivnost na satu		
	Opće tehnike ocjenjivanja		
	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja
	Kontinuirano usmeno provjeravanje u svrhu redovnog vježbanja nastavnih jedinica	<ul style="list-style-type: none"> - Kontrolni radovi nakon obrađene nastavne cjeline - Obavezne školske pismene zadaće - Kvizovi nakon obrađene nastavne jedinice 	<ul style="list-style-type: none"> - Aktivnost na satu u primjerima zadataka novoobrađene nastavne jedinice <p>Aktivnost na satu u svrhu ponavljanja prethodno obrađenih nastavnih jedinica</p>
Udžbenici i literatura	Udžbenici, priručnici i literatura: <ol style="list-style-type: none"> 1. Šefik Prgo, <i>Matematika za drugi razred srednjih škola</i>, 2. Ljubomir Radović, <i>Matematika za drugi razred srednjih škola</i>, 3. Adem Huskić, <i>Zbirka zadataka za drugi razred srednjih škola</i>. 		

Matematika III razred

MATEMATIKA			Šifra predmeta:
Razred: treći (III)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	<p>Matematika je općeobrazovni predmet. Nastavne cjeline koje se izučavaju u trećem razredu redovne nastave Matematike su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Trigonometrija,</i> • <i>Analitička geometrija u ravni.</i> <p>Zadaci nastavnog predmeta Matematika u trećem razredu su sljedeći:</p> <ul style="list-style-type: none"> • da učenici savladaju osnove trigonometrije, sinusnu, kosinusnu teoremu, primjenu trigonometrijskih funkcija u zadacima, • da učenici nauče rješavati osnovne trig. jednačine i nejednačine; • da steknu osnovna znanja iz analitičke geometrije u ravni, posebno o pravoj liniji i krivim drugog reda. 		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Matematika ima značaj i ulogu, ne samo kao nastavni predmet koji obrazuje učenike, pružajući im korisna znanja za život ili nastavak obrazovanja, nego kao i predmet koji ih odgaja, doprinoseći izgrađivanju intelektualno snažih i naprednih ličnosti.</p>		
Ciljevi predmeta	<p>Usvojiti temeljna matematička znanja potrebna za bolje razumijevanje prirodnih zakonitosti i razvijanje sposobnosti primjene metoda matematičkog mišljenja u životu savremenog čovjeka.</p>		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<p>Fizika, Hemija, Biologija i Informatika</p>		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice		Sati
	I Trigonometrija		39
	1. Uvod u trigonometriju, 2. Orientirani ugao, stepen, radian, 3. Definicija trig. funkcija oštrog ugla u pravouglom trouglu, 4. Vrijednosti trig. funkcija uglova 30° , 45° , 60° , 5. Vrijednosti trig. funkcija proizvoljnih uglova (upotreba kalkulatora ili tablica), 6. Trigonometrijska kružnica, 7. Definicija trig. funkcija na trig. kružnici, 8. Osnovni trig. identiteti, 9. Primjena trigonometrijskih identiteta, 10. Periodičnost trig. funkcija, 11. Parne i neparne trig. funkcije, 12. Svođenje trigonometrijskih funkcija na prvi kvadrant, 13. Grafici trig. funkcija,		

	<ol style="list-style-type: none"> 14. Adicione teoreme, 15. Primjena adicioneih teorema, 16. Trig. funkcije dvostrukog ugla i polovine ugla, 17. Transformacije zbiru i razlike trig. funkcija u njihov proizvod, 18. Transformacija proizvoda trig. funkcija u njihov zbir i razliku, 19. Sinusna teorema, 20. Kosinusna teorema, 21. Trigonometrijske jednačine, 22. Rješavanje jednačine $\sin x = a$, $a \in (-1,1)$ i $\cos x = a$, $a \in (-1,1)$, 23. Rješavanje jednačine $\operatorname{tg} x = a$ i $\operatorname{ctg} x = a$, 24. Trigonometrijske nejednačine. 	
	II Analitička geometrija u ravni	27
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Koordinatni sistem u ravni, 2. Udaljenost između dvije tačke, 3. Podjela duži u datom omjeru, koordinate središta duži, 4. Površina trougla, uslov da tri tačke leže na istom pravcu, 5. Jednačina prave: eksplisitni, implicitni, segmentni i normalni oblik, 6. Ugao između dvije prave, 7. Uslov paralelnosti i normalnosti pravih, 8. Jednačina prave kroz jednu tačku, 9. Jednačina prave kroz dvije tačke, 10. Jednačina kružnice, 11. Jednačina elipse, 12. Jednačina hiperbole, 13. Jednačina parabole. 	
	U svakom polugodištu obavezno je uraditi i po jednu jednosatnu pismenu zadaću s jednosatnom analizom i ispravkom.	4
	Ukupno:	70
Odgojno- obrazovni ishodi učenja	<p style="text-align: center;">I Trigonometrija</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kombinira operacije, metode i strategije za rješavanje numeričkih problema, uključujući i efikasnije metode koje nisu očigledne. • Konstruira rješenja u grafičkom prikazu (brojna osa, koordinatni sistem, dijagrami, kompleksna ravan, brojna kružnica). • Analizira suštinu problema i rješenja iz ilustracija (crtež, grafik, dijagram i sl.). • Prezentira i tumači rješenja u kontekst. • Tumači, povezuje i matematičkim simbolima formira različite zapise. • Ispituje, primjenjuje funkcije (linearne, kvadratne i višeg reda, racionalne, eksponencijalne, logaritamske, trigonometrijske) i grafički ih prikazuje. • Zaključuje, povezuje i pretvara matematičke modele u nove. 	

Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> Osmišljava i kombinira trigonometriju četverougla i trougla kao i sinusnu i kosinusnu teoremu.
	II Analitička geometrija u ravni
	<ul style="list-style-type: none"> Analizira odnose između tačaka, pravih i ravnih. Primjenjuje Talesovu teoremu u rješavanju problemskih zadataka. Tumači ugao između dvije prave, prave i krive. Analizira odnose između tačaka, pravih i ravnih. Analizira odnos tačke, prave i krivih drugog reda u koordinatnoj ravni. Kombinira osobine figura u ravni za rješavanje problemskih zadataka.
	<p>U toku odgojno-obrazovnog rada kod učenika bi trebalo razviti sljedeće kompetencije:</p> <ol style="list-style-type: none"> jezičko-komunikacijska kompetencija na bosanskom jeziku: <ol style="list-style-type: none"> matematička pismenost, kompetencija u nauci i tehnologiji, informatička pismenost (informaciona, medijska, tehnološka), učiti kako se uči, kreativno-produktivna kompetencija.
Metode izvođenja nastave	Usmeno izlaganje, razgovor s učenicima, metoda demonstracija, metoda saradničkog učenja
Oblici rada	Frontalni, grupni oblik rada, rad u paru, individualni, individualizirani i praktični oblik rada
Strategije učenja i nastave-didaktičko-metodičke upute	<p>Broj sati tematskih cjelina dat je orientaciono. Nastavnik može preraspodijeliti sadržaje prema svojoj procjeni, obrađujući tematske cjeline tako da postigne što bolje rezultate u učenju.</p> <p>Program Matematike treba da pruži učeniku mogućnost da ovlada osnovnim matematičkim znanjima i tako stekne dobre uslove za nastavak školovanja. Birane su teme koje u konačnom zbiru čine osnovno matematičko obrazovanje. Prilikom realizacije programa posebnu pažnju treba pokloniti motivima na kojima su građene matematičke teorije i metode, objašnjavanju suštine, geometrijskoj interpretaciji sadržaja i usvajanju tehnike na najjednostavnijim primjerima. Izbjegavati komplikirane načine rješavanja zadataka. Poželjno bi bilo blagovremeno pripremiti dodatni materijal/zadatke za nadarene učenike u svrhu dodatnog učenja i obrazovanja.</p>
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	<ul style="list-style-type: none"> Redovno pohađati nastavu ; Redovno nositi na nastavu sav potreban pribor i svesku; Pažljivo pratiti nastavu, voditi zabilješke i aktivno učestvovati u nastavi; Izvršavati sve školske zadatke tokom sata; Pravovremeno uredno izvršavati domaće zadaće; Održavati urednim neposredni radni okoliš; Ponašati se pristojno i korektno prema drugim učenicima i nastavnicima.

Metode provjere znanja sa strukturom ocjene (smjernice za prácenje, ocjenjivanje- vrednovanje postignuća)	Tehnike ocjenjivanja Usmeno provjeravanje, pismo provjeravanje (kontrolni radovi, pismene zadaće, kvizovi) aktivnost na satu		
	Opće tehnike ocjenjivanja		
	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja
	Kontinuirano usmeno provjeravanje u svrhu redovnog vježbanja nastavnih jedinica	<ul style="list-style-type: none"> - Kontrolni radovi nakon obrađene nastavne cjeline - Obavezne školske pismene zadaće - Kvizovi nakon obrađene nastavne jedinice 	<ul style="list-style-type: none"> - Aktivnost na satu u primjerima zadatka novoobrađene nastavne jedinice Aktivnost na satu u svrhu ponavljanja prethodno obrađenih nastavnih jedinica
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Sead Softić, <i>Matematika za drugi razred srednjih škola</i>, 2. Adem Huskić, <i>Zbirka zadataka za drugi razred srednjih škola</i>. 		

Matematika IV razred

MATEMATIKA			Šifra predmeta:
Razred: četvrti (IV)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 60	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta			<p>Matematika je općeobrazovni predmet. Nastavne cjeline koje se izučavaju u četvrtom razredu redovne nastave Matematike su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Matematička indukcija, • Skup R, • Nizovi i redovi, • Diferencijalni račun, • Realne funkcije jedne promjenljive. <p>Zadaci nastavnog predmeta Matematika u četvrtom razredu su sljedeći:</p> <ul style="list-style-type: none"> • da učenici shvate i ovladaju koracima matematičke indukcije; • da upoznaju i ovladaju osnovnim pojmovima i elementima o nizovima i redovima; • da sistematiziraju dosadašnja znanja o funkcijama i usvoje elemente graničnih vrijednosti i neprekidnosti funkcija; • da usvoje elemente diferencijalnog računa i ovladaju njima; • da nauče ispitivati neke osobine funkcije i crtati grafik jednostavnijih funkcija; • da znaju primjenjivati stečeno znanje u izradi raznovrsnih zadataka.
Uloga i značaj nastavnog predmeta			Matematika ima značaj i ulogu, ne samo kao nastavni predmet koji obrazuje učenike, pružajući im korisna znanja za život ili nastavak obrazovanja, nego kao i predmet koji ih odgaja, doprinoseći izgrađivanju intelektualno snažih i naprednih ličnosti.
Ciljevi predmeta			Usvojiti temeljna matematička znanja potrebna za bolje razumijevanje prirodnih zakonitosti i razvijanje sposobnosti primjene metoda matematičkog mišljenja u životu savremenog čovjeka.
Korelativnost i korespondentnost predmeta			Fizika, Hemija, Biologija i Informatika
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice		Sati
	I Matematička indukcija		7
	1. Pojam indukcije, 2. Princip potpune matematičke indukcije, 3. Pojam faktorijela, 4. Rješavanje zadataka vezanih za matematičku indukciju, 5. Primjene matematičke indukcije (dokazi identiteta i tvrdnji o djeljivosti).		
	II O skupu R		3

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podskupovi skupa R; gornja i donja granica; superemum i infimum, 2. Aksiom potpunosti skupa R, tačka nagomilavanja. 	
	III Nizovi i redovi	20
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Brojni niz – definicija, ograničenost niza, monotonost niza, 2. Aritmetički niz – definicija, opći član, 3. Zbir članova aritmetičkog niza, 4. Geometrijski niz – definicija, opći član, 5. Zbir članova geometrijskog niza, 6. Granična vrijednost niza, 7. Pojam limesa, 8. Osnovni limesi, 9. Računanje s limesima, 10. Konvergentni nizovi, 11. Računanje sa konvergentnim nizovima, 12. Divergentni nizovi, 13. Operacije s graničnim vrijednostima, 14. Brojevi. 	
	IV Diferencijalni račun	10
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Derivacija, definicija i geometrijsko značenje, 2. Pravila izvoda, tablica izvoda, 3. Izvod složene funkcije, 4. Izvodi višeg reda, 5. Izvodi elementarnih funkcija, 6. L Hospitalovo pravilo. 	
	V Realne funkcije jedne promjenjive	16
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pojam realne funkcije jedne promjenjive, područje definiranosti i područje vrijednosti funkcije, 2. Pregled elementarnih funkcija, 3. Osobine funkcije, nule i znak, parnost, periodičnost, monotonost, 4. Granična vrijednost funkcije, 5. Neprekidnost funkcije, 6. Asimptote krive, 7. Proučavanje funkcije pomoću izvoda (rast, opadanje, ekstremi funkcija), 8. Konveksnost i konkavnost funkcije. 	
	U svakom polugodištu obavezno je uraditi i po jednu jednosatnu pismenu zadaću s jednosatnom analizom i ispravkom.	4
	Ukupno:	60
Odgojno-obrazovni ishodi učenja	I Matematička indukcija	
	<ul style="list-style-type: none"> • Povezuje pretpostavke i argumente. • Povezuje po analogiji matematičke činjenice i prosuđuje dobijene zaključke. • Primjenjuje induktivni i deduktivni način zaključivanja. 	
II O skupu R		

	<ul style="list-style-type: none"> Primjenjuje veze između skupova brojeva N, Z, Q, I, R, C. <p>III Nizovi i redovi</p> <ul style="list-style-type: none"> Tumači odnose između članova aritmetičkog i geometrijskog niza. Tumači, povezuje i matematičkim simbolima formira različite zapise. Zaključuje, povezuje i pretvara matematičke modele u nove. <p>IV Diferencijalni račun</p> <ul style="list-style-type: none"> Diskutira o mogućim rješenjima jednačina, nejednačina, domena, kodomena, grafike funkcija koristeći skupove i skupovne operacije. Kombinira operacije, metode i strategije za rješavanje numeričkih problema, uključujući i efikasnije metode koje nisu očigledne. <p>V Realne funkcije jedne promjenljive</p> <ul style="list-style-type: none"> Diskutira o mogućim rješenjima jednačina, nejednačina, domena, kodomena, grafike funkcija koristeći skupove i skupovne operacije. Analizira osobine funkcija (linearne, kvadratne i višeg reda, racionalne, eksponencijalne, logaritamske, trigonometrijske) i procjenjuje njihove povezanosti. Ispituje, primjenjuje funkcije (linearne, kvadratne i višeg reda, racionalne, eksponencijalne, logaritamske, trigonometrijske) i grafički ih prikazuje.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	U toku odgojno-obrazovnog rada u medresi kod učenika bi trebalo razviti sljedeće kompetencije: <ol style="list-style-type: none"> jezičko-komunikacijska kompetencija na bosanskom jeziku: <ol style="list-style-type: none"> matematička pismenost, kompetencija u nauci i tehnologiji, informatička pismenost (informaciona, medijska, tehnološka), učiti kako se uči, kreativno-produktivna kompetencija.
Metode izvođenja nastave	Usmeno izlaganje, razgovor s učenicima, metoda demonstracija, metoda suradničkog učenja
Oblici rada	Frontalni, grupni oblik rada, rad u paru, individualni, individualizirani i praktični oblik rada
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	Broj sati tematskih cjelina dat je orientaciono. Nastavnik može preraspodijeliti sadržaje prema svojoj procjeni, obrađujući tematske cjeline tako da postigne što bolje rezultate u učenju. Program Matematike treba da pruži učeniku mogućnost da ovlada osnovnim matematičkim znanjima i tako stekne dobre uslove za nastavak školovanja. Birane su teme koje u konačnom zbiru čine osnovno matematičko obrazovanje. Prilikom realizacije programa posebnu pažnju treba pokloniti motivima na kojima su građene matematičke teorije i metode, objašnjavanju suštine, geometrijskoj interpretaciji sadržaja i usvajanju tehniku na najjednostavnijim primjerima. Izbjegavati komplikovane

	načine rješavanja zadataka. Poželjno bi bilo blagovremeno pripremiti dodatni materijal/zadatke za nadarene učenike u svrhu dodatnog učenja i obrazovanja.						
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obazovnom procesu	<ul style="list-style-type: none"> • Redovno pohađati nastavu; • Redovno nositi na nastavu sav potreban pribor i svesku; • Pažljivo pratiti nastavu, voditi zabilješke i aktivno učestvovati u nastavi; • Izvršavati sve školske zadatke tokom sata; • Pravovremeno uredno izvršavati domaće zadaće; • Održavati urednim neposredni radni okoliš; • Ponašati se pristojno i korektno prema drugim učenicima i nastavnicima. 						
Metode provjere znanja sa strukturu ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja</p> <p style="text-align: center;">Usmeno provjeravanje, pismeno provjeravanje (kontrolni radovi, pismene zadaće, kvizovi) aktivnost na satu</p> <p style="text-align: center;">Opće tehnike ocjenjivanja</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 40%;">Usmeno provjeravanje znanja</th> <th style="width: 30%;">Pisano provjeravanje znanja</th> <th style="width: 30%;">Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Kontinuirano usmeno provjeravanje u svrhu redovnog vježbanja nastavnih jedinica</td> <td> <ul style="list-style-type: none"> - Kontrolni radovi nakon obrađene nastavne cjeline - Obavezne školske pismene zadaće - Kvizi nakon obrađene nastavne jedinice </td> <td> <ul style="list-style-type: none"> - Aktivnost na satu u primjerima zadataka novoobrađene nastavne jedinice <p>Aktivnost na satu u svrhu ponavljanja prethodno obrađenih nastavnih jedinica</p> </td> </tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Kontinuirano usmeno provjeravanje u svrhu redovnog vježbanja nastavnih jedinica	<ul style="list-style-type: none"> - Kontrolni radovi nakon obrađene nastavne cjeline - Obavezne školske pismene zadaće - Kvizi nakon obrađene nastavne jedinice 	<ul style="list-style-type: none"> - Aktivnost na satu u primjerima zadataka novoobrađene nastavne jedinice <p>Aktivnost na satu u svrhu ponavljanja prethodno obrađenih nastavnih jedinica</p>
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja					
Kontinuirano usmeno provjeravanje u svrhu redovnog vježbanja nastavnih jedinica	<ul style="list-style-type: none"> - Kontrolni radovi nakon obrađene nastavne cjeline - Obavezne školske pismene zadaće - Kvizi nakon obrađene nastavne jedinice 	<ul style="list-style-type: none"> - Aktivnost na satu u primjerima zadataka novoobrađene nastavne jedinice <p>Aktivnost na satu u svrhu ponavljanja prethodno obrađenih nastavnih jedinica</p>					
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici i priručnici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Nataša Đubur, <i>Matematika za četvrti razred srednjih škola</i>, 2. Ljubomir Radović, <i>Matematika za četvrti razred srednjih škola</i>, 3. Adem Huskić, <i>Zbirka zadataka za treći razred srednjih škola</i>. 						

Matematika III razred – izborna nastava

MATEMATIKA			Šifra predmeta:
Razred: treći (III)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: IZBORNİ
Kratak opis nastavnog predmeta	<p>Matematika je općeobrazovni predmet. Namijenjen je isključivo učenicima koji žele da steknu više znanja iz matematike i da se pripreme za nastavak školovanja na prirodno-matematičkom fakultetu i drugim srodnim fakultetima. U okviru ovog predmeta izučavat će se tematske cjeline koje se neće izučavati na redovnoj nastavi Matematike, a to su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Matematička logika, • Simetrične jednačine višeg reda, • Iracionalne, eksponencijalne i logaritamske nejednačine, • Matrice i determinante, • Površina geometrijskih figura u ravni, • Vektori u ravni i prostoru. 		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Uloga i značaj predmeta Matematika je višestruka.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Izučavanjem matematike korak smo bliže ostvarenju proklamiranog strateškog cilja obrazovanja u BiH, a to je izgradnja društva utemeljenog na znanju, uz razvoj punih potencijala svakog pojedinca. • Ona kod učenika razvija i njeguje matematičku pismenost, podstiče i razvija sistematičnost, upornost, konciznost, kreativnost, logičnost u ispisivanju i usmenome tumačenju rješenja zadatka, te sposobnost apstraktnoga razmišljanja. • Od velikoga je značaja da se učenik osposobi da pažljivo pročita zadatak, razumije uslove i shvati što se od njega traži. Insistiranjem na analizi postavke i rješenja, učenik se stavlja u ulogu istraživača. Daje mu se mogućnost da se kritički osvrne na rješenje, da kaže svoje mišljenje o tome što će se desiti s rezultatom, ako se promijene ulazni podaci, daje sloboda da i sam napravi neku varijaciju na analizirani zadatak. • Učenik rješavanje matematičkih zadataka prihvata kao intelektualni izazov, čime jača samopouzdanje i osjeća potrebu za daljim napredovanjem u rješavanju problema koji se matematičkim putem rješavaju. 		
Ciljevi predmeta	<p>Cilj učenja matematike je da učenici na temelju usvojenih matematičkih znanja, vještina i procesa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. primijene matematički jezik u usmenome i pisanome izražavanju, strukturiranju, analizi, razumijevanju i procjeni informacija upotrebljavajući različite načine prikazivanja matematičkih ideja, procesa i rezultata u matematičkome kontekstu i stvarnome životu, 2. samostalno i u saradničkome okruženju matematički rasuđuju logičkim, kreativnim i kritičkim promišljanjem, argumentiranim raspravama i 		

	<p>zaključivanjem, provjeravanjem pretpostavki i postupaka te dokazivanjem tvrdnji,</p> <p>3. razviju samopouzdanje i svijest o vlastitim matematičkim sposobnostima, upornost, poduzetnost, odgovornost, uvažavanje i pozitivan odnos prema matematici i radu općenito.</p>	
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Iako je Matematika povezana sa svim predmetima, posebno se ističe njena veza s predmetima: Fizika, Hemija, Biologija, Informatika i Geografija.	
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati
	I Matematička logika	6
	1. Osnovni pojmovi, 2. Iskaz, 3. Složeni iskaz 4. Skupovi, 5. Operacije sa skupovima.	
	II Simetrične jednačine višeg reda	5
	1. Jednačina višeg reda sa simetričnim koeficijentima, 2. Simetrične jednačine trećeg stepena, 3. Simetrične jednačine četvrtog stepena.	
	III Iracionalne, eksponencijalne i logaritamske nejednačine	11
	1. Iracionalne nejednačine, 2. Eksponencijalne nejednačine, 3. Logaritamske nejednačine.	
	IV Matrice i determinante	17
	1. Determinante drugog reda, 2. Determinante trećeg reda, 3. Determinante viših redova, 4. Svojstva determinanata, 5. Računske operacije s determinantama, 6. Primjena determinanti kod rješavanja sistema linearnih jednadžbi, 7. Pojam i vrste matrica, 8. Računske operacije s matricama, 9. Rješavanje linearnih matričnih jednadžbi, 10. Rješavanje sistema linearnih jednadžbi pomoću matričnog računanja.	
	V Površina geometrijskih figura u ravni	13
	1. Površina pravougaonika, kvadrata, paralelograma, 2. Površina trougla. Heronov obrazac, 3. Površina trapeze, 4. Površina trapezoida, 5. Površina mnogougla, 6. Površina kruga i kružnog isječka,	

	<p>7. Površina kružnog odsječka, 8. Površina kružnog prstena.</p>	
	VI Vektori u ravni i prostoru	14
	<p>1. Vektori u prostoru, 2. Osnovne računske operacije s vektorima, 3. Vektorski prostor; linearna kombinacija vektora; baza vektorskog prostora; razlaganje vektora na komponente, 4. Trijedar vektora, 5. Skalarni proizvod dva vektora, 6. Vektorski proizvod dva vektora, 7. Mješoviti proizvod tri vektora.</p>	
	<p>NAPOMENA: U svakom polugodištu obavezno je uraditi po jednu jednosatnu pismenu zadaću, s jednosatnim analizama i ispravkama.</p>	4
	Ukupno:	70
Odgojno- obrazovni ishodi učenja	I Matematička logika	
	<p>Učenik će biti sposoban da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • formulira pitanja svojstvena matematici i razvija matematičke prepostavke i argumente, • logički zaključuje i primjenjuje matematički dokaz kao ključne matematičke aspekte. 	
	II Simetrične jednačine višeg reda	
	<ul style="list-style-type: none"> • Sastavlja i zapisuje simbolima jednačine pri rješavanju problema, te obrazlaže grafički i usmeno njihovu smislenost. • Argumentuje postupke za rješavanje jednačina. • Diskutuje o rješenjima u kontekstu problema. 	
	III Iracionalne, eksponencijalne i logaritamske nejednačine	
	<ul style="list-style-type: none"> • Sastavlja i zapisuje simbolima nejednačine pri rješavanju problema, te obrazlaže grafički i usmeno njihovu smislenost. • Argumentira postupke za rješavanje nejednačina. • Diskutira o rješenjima u kontekstu problema, grafički prikazuje rješenja. 	
	IV Matrice i determinante	
	<ul style="list-style-type: none"> • Definira pojam determinante drugog, trećeg... n-tog reda. • Opisuje i prepoznaće osobine determinanti. • Izvodi računske operacije s determinantama. • Primjenjuje determinante za rješavanje sistema. • Definira pojam matrice i navodi osobine matrica. • Izvodi računske operacije s matricama. • Rješava linearu matričnu jednačinu. • Rješava sistem linearnih jednačina pomoću matričnog računanja. 	

	V Površina geometrijskih figura u ravni
	<ul style="list-style-type: none"> Analizira svojstva i odnose geometrijskih elemenata, te upotrebljava simbole i različite prikaze. Sintetizira matematičke argumente o geometrijskim odnosima, analizira svojstva dvodimenzionalnih geometrijskih oblika i figura (likova). Utvrđuje geometrijska svojstva u objektima iz realnog svijeta, te modelira prostorne odnose pri rješavanju problema. Koristi geometrijske transformacije u skladnosti i sličnosti geometrijskih figura.
	VI Vektori u ravni i prostoru
	<ul style="list-style-type: none"> Prepoznaže, opisuje i koristi se elementima vektora. Računa s vektorima (sabira, oduzima i množi skalarom) i prikazuje ih u ravnini i u koordinatnome sistemu. Određuje duljinu vektora, računa skalarni proizvod vektora i primjenjuje ga za uvjet okomitosti vektora. Računa vektorski proizvod vektora. Računa mješoviti proizvod vektora. Primjenjuje svojstva vektora u problemskim zadacima. Rastavlja vektore koristeći se linearom kombinacijom vektora (računski ili grafički).
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<p>U toku odgojno-obrazovnog rada kod učenika bi trebalo razviti sljedeće kompetencije:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. jezičko-komunikacijska kompetencija na bosanskom jeziku: <ol style="list-style-type: none"> a) matematička pismenost, b) kompetencija u nauci i tehnologiji, 2. informatička pismenost (informaciona, medijska, tehnološka) 3. učiti kako se uči, 4. kreativno-prodiktivna kompetencija.
Metode izvođenja nastave	<ul style="list-style-type: none"> predavanje, rad u paru, debata, demonstriranje, individualne vježbe, diskusione grupe , rješavanje zadataka , pravljanje mapa/grafikona, tabeliranje, kvizovi/testovi, analiza, prezentacija, elektronsko učenje.
Oblici rada	<ul style="list-style-type: none"> Individualni i individualizirani oblik rada,

	<ul style="list-style-type: none"> • Grupni oblik, • Rad u parovima, • Frontalni oblik, • Praktični rad. 						
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<p>Broj sati tematskih cjelina dat je orientaciono. Nastavnik može preraspodijeliti sadržaje prema svojoj procjeni, obrađujući tematske cjeline tako da postigne što bolje rezultate u učenju.</p> <p>Program Matematike treba da pruži učeniku mogućnost da ovlada osnovnim matematičkim znanjima i tako stekne dobre uslove za nastavak školovanja. Birane su teme koje u konačnom zbiru čine osnovno matematičko obrazovanje. Prilikom realizacije programa posebnu pažnju treba pokloniti motivima na kojima su građene matematičke teorije i metode, objašnjavanju suštine, geometrijskoj interpretaciji sadržaja i usvajanju tehnikе na najjednostavnijim primjerima. Izbjegavati komplikovane načine rješavanja zadataka. Poželjno bi bilo blagovremeno pripremiti dodatni materijal/zadatke za nadarene učenike u svrhu dodatnog učenja i obrazovanja.</p>						
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obazovnom procesu	<ul style="list-style-type: none"> • Redovno pohađati nastavu • Redovno nositi na nastavu sav potreban pribor i svesku • Pažljivo pratiti nastavu, voditi zabilješke i aktivno učestvovati u nastavi • Izvršavati sve školske zadatke tokom sata • Pravovremeno uredno izvršavati domaće zadaće • Održavati urednim neposredni radni okoliš • Ponašati se pristojno i korektno prema drugim učenicima i nastavnicima 						
Metode provjere znanja sa strukturu ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja (različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja)</p> <p style="text-align: center;">Opće tehnike ocjenjivanja</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Usmeno provjeravanje znanja</th> <th>Pisano provjeravanje znanja</th> <th>Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Kontinuirano usmeno provjeravanje znanja u svrhu redovnog vježbanja nastavnih jedinica</td> <td> <ul style="list-style-type: none"> - Kontrolni radovi nakon obrađene nastavne cjeline - Kvizovi nakon obrađene nastavne jedinice - Školska pismena zadaća (po jedna u svakom polugodištu) </td> <td> <ul style="list-style-type: none"> - Aktivnost na satu u primjerima zadataka novoobrađene nastavne jedinice - Aktivnost na satu u svrhu ponavljanja prethodno obrađenih nastavnih jedinica - Praćenje izrade domaćih zadataka - Kontinuirano praćenje i ocjenjivanje cjelokupnog napretka učenika </td> </tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Kontinuirano usmeno provjeravanje znanja u svrhu redovnog vježbanja nastavnih jedinica	<ul style="list-style-type: none"> - Kontrolni radovi nakon obrađene nastavne cjeline - Kvizovi nakon obrađene nastavne jedinice - Školska pismena zadaća (po jedna u svakom polugodištu) 	<ul style="list-style-type: none"> - Aktivnost na satu u primjerima zadataka novoobrađene nastavne jedinice - Aktivnost na satu u svrhu ponavljanja prethodno obrađenih nastavnih jedinica - Praćenje izrade domaćih zadataka - Kontinuirano praćenje i ocjenjivanje cjelokupnog napretka učenika
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja					
Kontinuirano usmeno provjeravanje znanja u svrhu redovnog vježbanja nastavnih jedinica	<ul style="list-style-type: none"> - Kontrolni radovi nakon obrađene nastavne cjeline - Kvizovi nakon obrađene nastavne jedinice - Školska pismena zadaća (po jedna u svakom polugodištu) 	<ul style="list-style-type: none"> - Aktivnost na satu u primjerima zadataka novoobrađene nastavne jedinice - Aktivnost na satu u svrhu ponavljanja prethodno obrađenih nastavnih jedinica - Praćenje izrade domaćih zadataka - Kontinuirano praćenje i ocjenjivanje cjelokupnog napretka učenika 					

Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici i priručnici:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Sead Softić, <i>Matematika za treći razred srednjih škola</i>2. Adem Huskić, <i>Zbirka zadataka za treći razred srednjih škola</i> <p>Literatura:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Svetozar Kurepa i Enver Kurbegović, <i>Matematika 3, udžbenik za treći razred gimnazije</i>,2. Vene T., <i>Zbirka zadataka iz matematike 2</i>
-------------------------------	---

Matematika IV razred – izborna nastava

MATEMATIKA			Šifra predmeta:
Razred: četvrti (IV)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 60	Status: IZBORNI
Kratak opis nastavnog predmeta	<p>Matematika je općeobrazovni predmet. Namijenjen je isključivo učenicima koji žele da steknu više znanja iz matematike i da se pripreme za nastavak školovanja na prirodno-matematičkom fakultetu i drugim srodnim fakultetima. U okviru ovog predmeta izučavat će se tematske cjeline koje se neće izučavati na redovnoj nastavi Matematike, a to su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Trigonometrijski oblik kompleksnog broja • Kombinatorika • Vjerovatnoća i statistika • Integrali 		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Uloga i značaj predmeta Matematika je višestruka.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Izučavanjem matematike korak smo bliže ostvarenju proklamiranog strateškog cilja obrazovanja u BiH, a to je izgradnja društva utemeljenog na znanju, uz razvoj punih potencijala svakog pojedinca. • Ona kod učenika razvija i njeguje matematičku pismenost, podstiče i razvija sistematičnost, upornost, konciznost, kreativnost, logičnost u ispisivanju i usmenom tumačenju rješenja zadatka, te sposobnost apstraktnog razmišljanja. • Od velikoga je značaja da se učenik osposobi da pažljivo pročita zadatak, razumije uslove i shvati što se od njega traži. Insistiranjem na analizi postavke i rješenja učenik se stavlja u ulogu istraživača. Daje mu se mogućnost da se kritički osvrne na rješenje, da kaže svoje mišljenje o tome što će se desiti s rezultatom ako se promijene ulazni podaci, daje sloboda da i sam napravi neku varijaciju na analizirani zadatak. • Da učenik rješavanje matematičkih zadataka prihvata kao intelektualni izazov, čime jača samopouzdanje i osjeća potrebu za daljim napredovanjem u rješavanju problema koji se matematičkim putem rješavaju. 		
Ciljevi predmeta	<p>Cilj učenja matematike je da učenici na temelju usvojenih matematičkih znanja, vještina i procesa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. primijene matematički jezik u usmenome i pisanoome izražavanju, strukturiranju, analizi, razumijevanju i procjeni informacija upotrebljavajući različite načine prikazivanja matematičkih ideja, procesa i rezultata u matematičkome kontekstu i stvarnome životu, 2. samostalno i u saradničkome okruženju matematički rasuđuju logičkim, kreativnim i kritičkim promišljanjem, argumentiranim raspravama i zaključivanjem, provjeravanjem prepostavki i postupaka te dokazivanjem tvrdnji, 		

	3. razviju samopouzdanje i svijest o vlastitim matematičkim sposobnostima, upornost, poduzetnost, odgovornost, uvažavanje i pozitivan odnos prema matematici i radu općenito.	
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Iako je matematika povezana sa svim predmetima, posebno se ističe njena veza s predmetima: Fizika, Hemija, Biologija, Informatika i Geografija.	
	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati
	I Trigonometrijski oblik kompleksnog broja	14
	1. Uvod (ponavljanje o kompleksnim brojevima), 2. Trigonometrijski oblik kompleksnog broja, 3. Množenje kompleksnih brojeva, 4. Stepenovanje kompleksnog broja, 5. Dijeljenje kompleksnih brojeva, 6. Korjenovanje kompleksnog broja.	
	II Kombinatorika	16
	1. Pojam faktorijela, 2. Binomni obrazac, 3. Osnovna pravila kombinatorike, 4. Dekartov proizvod skupova, 5. Permutacije bez ponavljanja, 6. Permutacije s ponavljanjem, 7. Varijacije bez ponavljanja, 8. Varijacije s ponavljanjem, 9. Kombinacije bez ponavljanja, 10. Kombinacije s ponavljanjem, 11. Osobine binomnih koeficijenata.	
Tematske jedinice	III Vjerovatnoća i statistika	10
	1. Slučajni događaji, 2. Vjerovatnoća na konačnom skupu, 3. Osobine vjerovatnoće, 4. Klasični prostor vjerovatnoće, 5. Uslovna vjerovatnoća, 6. Nezavisni događaji.	
	IV Integrali	16
	1. Neodređeni integral, 2. Tablični integrali, 3. Osobine neodređenog integrala, 4. Metode integracije, 5. Metoda zamjene, 6. Metoda parcijalne integracije, 7. Integracija racionalnih funkcija, 8. Određeni integral.	

	NAPOMENE: U svakom polugodištu obavezno je uraditi po jednu jednosatnu pismenu zadaću, s jednosatnom analizom i ispravkom.	4
	Ukupno:	60
	I Trigonometrijski oblik kompleksnog broja	
	<ul style="list-style-type: none"> • Uočava potrebu proširenja skupova brojeva (N, Z, Q, R) skupom kompleksnih brojeva. • Zapisuje kompleksni broj u algebarskom i trigonometrijskom obliku • Sabira, oduzima, množi, stepenuje/potencira i korjenuje kompleksne brojeve u odgovarajućem obliku, primjenjujući De Moivreovu formulu. • Prikazuje kompleksni broj u Gaussovoj ravnini, određuje i prikazuje konjugirano kompleksni broj i modul kompleksnoga broja. • Rješenja jednadžbi i nejednadžbi grafički prikazuje u Gaussovoj ravnini. • Interpretira geometrijsko značenje zbira, razlike, proizvoda ili modula razlike dvaju kompleksnih brojeva. • Rješenja jednadžbe, primjerice $z^5 = 2$, prikazuje u Gaussovoj ravnini. 	
	II Kombinatorika	
Odgjono- obrazovni ishodi učenja	<ul style="list-style-type: none"> • Definira pojam faktorijel i primjenjuje račun s njim. • Definira binomne koeficijente i binomni obrazac i navodi njihove osobine/svojstva. • Definira Dekartov proizvod skupova (prvo s dva, a zatim i s više skupova). • Prepoznaje i objašnjava uređeni par, uređenu trojku... uređenu n-torku. • Prepoznaje i opisuje osnovne principe prebrojavanja, permutacije, kombinacije i varijacije. • Objasnjava, računa i daje primjer permutacija, kombinacija i varijacija. • Ilustrira i rješava problem koristeći kombinatoriku. 	
	III Vjerovatnoća i statistika	
	<ul style="list-style-type: none"> • Povezuje i prikazuje presjek, uniju i suprotni događaj pomoću skupova i operacija, te pomoću Vennovih dijagrama. • Crtanje vjerojatnosno stabla. • Razlikuje zavisne i nezavisne događaje. 	
	IV Integrali	
	<ul style="list-style-type: none"> • Računa neodređeni integral upotrebljavajući osnovna svojstva i tablicu neodređenih integrala. • Primjenjuje metodu zamjene/supstitucije u računanju integrala. • Računa integral s parcijalnom integracijom. • Računa određeni integral koristeći se Newton-Leibnizovom formulom. 	
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<p>U toku odgojno-obrazovnog rada u medresi kod učenika bi trebalo razviti sljedeće kompetencije:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. jezičko-komunikacijska kompetencija na bosanskom jeziku: <ol style="list-style-type: none"> a) matematička pismenost , b) kompetencija u nauci i tehnologiji, 2. informatička pismenost (informaciona, medijska, tehnološka) 	

	<p>3. učiti kako se uči, 4. kreativno-prodiktivna kompetencija.</p>
Metode izvođenja nastave	<ul style="list-style-type: none"> • predavanje, • rad u paru, • debata, • demonstriranje , • individualne vježbe, • diskusione grupe, • rješavanje zadataka , • pravljanje mapa/grafikona, • tabeliranje, • kvizovi/testovi, • analiza, • prezentacija, • elektronsko učenje.
Oblici rada	<ul style="list-style-type: none"> • Individualni i individualizirani oblik rada, • Grupni oblik, • Rad u parovima, • Frontalni oblik, • Praktični rad.
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<p>Broj sati tematskih cjelina dat je orientaciono. Nastavnik može preraspodijeliti sadržaje prema svojoj procjeni obrađujući tematske cjeline tako da postigne što bolje rezultate u učenju.</p> <p>Program Matematike treba da pruži učeniku mogućnost da ovlada osnovnim matematičkim znanjima i tako stekne dobre uslove za nastavak školovanja. Birane su teme koje u konačnom zbiru čine osnovno matematičko obrazovanje.</p> <p>Prilikom realizacije programa posebnu pažnju treba pokloniti motivima na kojima su građene matematičke teorije i metode, objašnjavanju suštine, geometrijskoj interpretaciji sadržaja i usvajanju tehnike na najjednostavnijim primjerima. Izbjegavati komplikovane načine rješavanja zadataka. Poželjno bi bilo blagovremeno pripremiti dodatni materijal/zadatke za nadarene učenike u svrhu dodatnog učenja i obrazovanja.</p>
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	<ul style="list-style-type: none"> • Redovno pohađati nastavu; • Redovno nositi na nastavu sav potreban pribor i svesku; • Pažljivo pratiti nastavu, voditi zabilješke i aktivno učestvovati u nastavi; • Izvršavati sve školske zadatke tokom sata; • Pravovremeno uredno izvršavati domaće zadaće; • Održavati urednim neposredni radni okoliš; • Ponašati se pristojno i korektno prema drugim učenicima i nastavnicima.
Metode provjere znanja sa	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja (različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja)</p> <p style="text-align: center;">Opće tehnike ocjenjivanja</p>

strukturom ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje- vrednovanje postignuća)	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja
	Kontinuirano usmeno provjeravanje znanja u svrhu redovnog vježbanja nastavnih jedinica	<ul style="list-style-type: none"> - Kontrolni radovi nakon obrađene nastavne cjeline - Kvizovi nakon obrađene nastavne jedinice - Školska pismena zadatača (po jedna u svakom polugodištu) 	<ul style="list-style-type: none"> - Aktivnost na satu u primjerima zadataka novoobrađene nastavne jedinice - Aktivnost na satu u svrhu ponavljanja prethodno obrađenih nastavnih jedinica - Praćenje izrade domaćih zadataka - Kontinuirano praćenje i ocjenjivanje cjeokupnog napretka učenika
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici i priručnici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Nataša Džubur, <i>Matematika za četvrti razred srednjih škola sa zbirkom zadataka</i>, 2. Adem Huskić, <i>Zbirka zadataka za četvrti razred srednjih škola</i>. <p>Literatura (neobavezna):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ljubomir Radović, <i>Matematika 4, udžbenik za četvrti razred gimnazije</i>, 2. Vene T., <i>Zbirka zadataka iz matematike 3</i>. 		

18.

FIZIKA

NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA FIZIKA

Fizika (Model 1)

Model NPP koji se odnosi na medrese koje izučavaju predmet Fiziku u I i II razredu kao redovni predmet, te u III i IV razredu kao izborni predmet.

FIZIKA					Šifra predmeta:	
Nivo: Srednja škola		Broj sati sedmično	Broj sati godišnje	Ukupan broj sati u svim razredima	Status predmeta:	
Razred	I	2	70	270 140	Redovni	
	II	2	70		Redovni	
	III	2	70		Izborni	
	IV	2	60		Izborni	
Napomena		Fizika je zastupljena različito u specifičnim nastavnim planovima medresa u prvom i drugom, odnosno dodatno u trećem i četvrtom razredu, dva ili jedan sat sedmično. Shodno različitim specifičnim nastavnim planovima medresa sačinjeno je više modela nastavnih programa.				
Opis nastavnog predmeta		<p>Fizika proučava energiju i materiju, međudjelovanja te gibanja u prostoru i vremenu. U svojim počecima fizika se kao filozofska disciplina bavila uglavnom astronomijom. Danas je ona temelj svih prirodnih, tehničkih i biomedicinskih znanosti, te proširuje vidike tražeći odgovore na pitanja poput onih o nastanku i građi svemira, te građi materije.</p> <p>Fizičari se služe promatranjem i mjeranjem, stvaranjem teorijskih modela te njihovom provjerom eksperimentima. Na taj način kreiraju nove predodžbe, te otkrivaju zakone fizike koji omogućuju bolje razumijevanje materije i svemira te predviđanja njihovih promjena. Pritom se koriste uređajima vrhunske tehnologije, a njihova istraživanja često vode do novih tehnoloških otkrića te se tako fizika i tehnologija međusobno podupiru. Tehnike koje su razvili fizičari podstiču razvoj drugih znanosti, poput hemije, biologije i medicine, te industrije (energetske, komunikacijske, računarske i dr.).</p>				
Uloga i značaj nastavnog predmeta		Kao nastavni predmet Fizika (FIZ) podstiče razvoj kognitivnih sposobnosti, te znanstvenog i stvaralačkog mišljenja. Učenici, u skladu sa svojim psihofizičkim razvojem i dobi, razvijaju sposobnosti objašnjavanja fizičkih pojava, temeljenih na znanstvenim principima provođenja i vrednovanja eksperimenta ili istraživanja, te interpretiranja znanstvenih podataka i činjenica. Budući da pruža temeljna i univerzalna znanja, uloga fizike u prirodoznanstvenom opismenjavanju je vrlo važna.				
Ciljevi predmeta		<ol style="list-style-type: none"> 1. Sticanje osnovnih znanja potrebnih za razumijevanje fizičkih konceptata, zakona i teorija koje uobičavaju naše pogledе o prirodi; 2. Razvijanje naučno-istraživačkog pristupa u posmatranju i analiziranju prirodnih pojava, kao i u provođenju eksperimenta i analiziranju eksperimentalnih rezultata; 				

	<p>3. Spoznaja egzaktnosti i primjenjivosti fizičkih znanja u ovladavanju prirodom i funkcioniranju cijelokupne ljudske aktivnosti, kao i njihove fundamentalne uloge u različitim profesijama;</p> <p>4. Razvijanje formalnog, kritičko-logičkog i sistemskog razmišljanja;</p> <p>5. Utvrđivanje pozitivnog i odgovornog odnosa prema prirodi i utjecaju fizike na društvo i njegov održiv razvoj;</p> <p>6. Razvoj komunikacijskih i IT vještina tokom eksperimentalnog-grupnog rada razmjenom ideja i rezultata.</p>
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Matematika, Hemija, Biologija, Geografija, Informatika
Ishodi učenja na nivou predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Učenik razumije i koristi se osnovnim elementima metoda fizike i kritičkog mišljenja. • Identificira kvalitativne i kvantitativne fizikalne veličine. • Upotrebljava odgovarajući pribor/eksperimentalne uređaje i instrumente. • Koristi SI mjerne jedinice i prefikse (mikro, mili, centi, kilo, mega). • Koristi određena svojstva na osnovu kojih smješta tijelo ili pojavu u sistem klasifikacije. • Identificira svojstva na kojima je sistem klasifikacije zasnovan. • Planira i implementira jednostavne eksperimente prema datom uputstvu, uključujući postavljanje pitanja, formuliranje hipoteza koje se mogu lako provjeriti i izbor pribora i tehnologije. • Identificira nezavisnu i zavisnu varijablu.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> • Očekivane kompetencije odnose se na pravilno i stvaralačko, usmeno i pismeno predstavljanje znanja stečenih izučavanjem sadržaja ovog predmeta; • Na ovaj način se omogućava učeniku da misli i osjeća Fiziku kao predmet; • Ovaj nastavni plan treba da omogući učeniku da pismenim i usmenim putem izrazi ono znanje koje je stekao tokom godine; • Učenik treba da bude sposoban za razvijanje i primjenu fizičkog mišljenja u nizu nastavnih tema predviđenih ovim Nastavnim planom i programom; • Proučavajući predmet Fizika učenici treba da shvate svijet prirode i daju odgovore na pitanja koja su vezana za ovu materiju; • Pošto je fizika prije svega prirodna nauka, učenici ovim planom treba da steknu znanja koja će im biti dovoljna za pravilnu primjenu stečenog u praksi; • Primjenom savremenih metoda učenja i kompjuterske pismenosti učenik će moći rješavati i one probleme koje prije nije mogao riješiti; • Da bi pravilno savladao nastavno gradivo, učenik mora biti sposobljen da pravilno koristi i rasporedi vrijeme, te da pravilno organizira način učenja.
Očekivane	Očekuje se od učenika da:

vrijednosti koje će učenici usvojiti	<ul style="list-style-type: none"> • usvoji naučni pogled na svijet, • stekne neophodno saznanje o koristima učenja fizike, • zna cijeniti stavove i shvatanje drugih, • preuzima odgovornost za zajednički proces učenja grupe/tima i samostalan rad, • postaje osjetljiv na kritičko razmišljanje i rješavanje problema.
Profil i stručna spremam nastavnika	<p>Nastavu iz predmeta Fizika u medresi mogu izvoditi nastavnici sa završenim VII stepenom stručne spreme studija visokog obrazovanja u trajanju od četiri studijske godine, odnosno završenim prvim ciklusom studija u trajanju od četiri godine, sa najmanje 240 ECTS bodova, s akademskom titulom i stručnim zvanjem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • profesor/bachelor fizike, • diplomirani fizičar (s položenom pedagoško-metodičkom grupom predmeta), • magistar prirodnih nauka iz područja fizike, • magistar/master fizike. <p>Prednost imaju kandidati sa završenom medresom.</p>

Fizika I razred

FIZIKA			Šifra predmeta:														
Razred: Prvi (I)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Redovni														
Kratak opis nastavnog predmeta	Fizika proučava energiju i materiju, međudjelovanja te gibanja u prostoru i vremenu. U svojim počecima fizika se kao filozofska disciplina bavila uglavnom astronomijom. Danas je ona temelj svih prirodnih, tehničkih i biomedicinskih znanosti, te proširuje vidike tražeći odgovore na pitanja poput onih o nastanku i građi svemira te građi materije.																
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Kao nastavni predmet Fizika (FIZ) podstiče razvoj kognitivnih sposobnosti te znanstvenog i stvaralačkog mišljenja. Učenici, u skladu sa svojim psihofizičkim razvojem i dobi, razvijaju sposobnosti objašnjavanja fizičkih pojava temeljenih na znanstvenim principima provođenja i vrednovanja eksperimenta ili istraživanja te interpretiranja znanstvenih podataka i činjenica.																
Ciljevi predmeta	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sticanje osnovnih znanja potrebnih za razumijevanje fizičkih koncepata, zakona i teorija koji uobličavaju naše poglede o prirodi; 2. Razvijanje naučno-istraživačkog pristupa u posmatranju i analiziranju prirodnih pojava, kao i u sprovođenju eksperimenta i analiziranju eksperimentalnih rezultata; 3. Spoznaja egzaktnosti i primjenjivosti fizičkih znanja u ovladavanju prirodom i funkcioniranju cjelokupne ljudske aktivnosti, kao i njihove fundamentalne uloge u različitim profesijama; 4. Razvijanje formalnog, kritičko-logičkog i sistemskog razmišljanja; 5. Utvrđivanje pozitivnog i odgovornog odnosa prema prirodi i utjecaju fizike na društvo i njegov održiv razvoj; 6. Razvoj komunikacijskih i IT vještina tokom eksperimentalnog-grupnog rada razmjenom ideja i rezultata. 																
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Matematika, Hemija, Biologija, Geografija, Informatika																
Tematske jedinice	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice</th> <th>Sati</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>I tematska cjelina/oblast: <i>Uvod</i></td> <td>4</td> </tr> <tr> <td>1.1.Predmet proučavanja fizike. Metode proučavanja (posmatranje, eksperiment, teorija). Podjela fizike.</td> <td></td> </tr> <tr> <td>1.2.Fizičke veličine i njihove jedinice u SI. mjerjenje fizičkih veličina i greške mjerena.</td> <td></td> </tr> <tr> <td>1.3.Skalarne i vektorske veličine. Operacije s vektorima (sabiranje, oduzimanje, razlaganje vektora).</td> <td></td> </tr> <tr> <td>II tematska cjelina/oblast: <i>Mehanika</i></td> <td>40</td> </tr> <tr> <td>2.1. <i>Kinematika</i></td> <td>14</td> </tr> </tbody> </table>			Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati	I tematska cjelina/oblast: <i>Uvod</i>	4	1.1.Predmet proučavanja fizike. Metode proučavanja (posmatranje, eksperiment, teorija). Podjela fizike.		1.2.Fizičke veličine i njihove jedinice u SI. mjerjenje fizičkih veličina i greške mjerena.		1.3.Skalarne i vektorske veličine. Operacije s vektorima (sabiranje, oduzimanje, razlaganje vektora).		II tematska cjelina/oblast: <i>Mehanika</i>	40	2.1. <i>Kinematika</i>	14
Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati																
I tematska cjelina/oblast: <i>Uvod</i>	4																
1.1.Predmet proučavanja fizike. Metode proučavanja (posmatranje, eksperiment, teorija). Podjela fizike.																	
1.2.Fizičke veličine i njihove jedinice u SI. mjerjenje fizičkih veličina i greške mjerena.																	
1.3.Skalarne i vektorske veličine. Operacije s vektorima (sabiranje, oduzimanje, razlaganje vektora).																	
II tematska cjelina/oblast: <i>Mehanika</i>	40																
2.1. <i>Kinematika</i>	14																

<p>2.1.1. Mehaničko kretanje. Materijalna tačka. Poredno tijelo. Sistem referencije.</p> <p>2.1.2. Vektor položaja. Vektor pomaka. Putanja. Put.</p> <p>2.1.3. Ravnomjerno pravolinijsko kretanje. Srednja putna brzina. Vektor srednje i trenutne brzine.</p> <p>2.1.4. Grafik puta i brzine kod ravnomjernog pravolinijskog kretanja ($v-t$ i $s-t$ grafik).</p> <p>2.1.5. Ubrzanje. Ravnomjerno ubrzano pravolinijsko kretanje. Grafici $v-t$, $a-t$, $s-t$.</p> <p>2.1.6. Ravnomjerno usporeno pravolinijsko kretanje. Grafici $v-t$, $a-t$, $s-t$.</p> <p>2.1.7. Slobodno padanje. Vertikalni hitac (naviše i naniže).</p> <p>Demonstracioni ogledi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Relativnost kretanja. • Slobodno padanje (snimak ili simulacija na računaru). PhET simulac 	<p>2.2. Dinamika</p>	<p>14</p>
<p>2.2.1. Pojam inercije i mase. Prvi Newtonov zakon mehanike.</p> <p>2.2.2. Pojam sile. Drugi Newtonov zakon. Osnovne sile u prirodi (samo nabrojati).</p> <p>2.2.3. Sila teže i težina tijela. Sila elastičnosti. Dinamometar. Treći Newtonov zakon. Kontaktne sile (reakcija podloge, sila zatezanja).</p> <p>2.2.4. Impuls sile. Impuls (količina kretanja) tijela. Zakon u održanju impulsa (ZOI).</p> <p>2.2.5. Slaganje i razlaganje sile. Strma ravan (bez trenja).</p> <p>2.2.6. Sila trenja. Strma ravan (sa trenjem).</p> <p>2.2.7. Ravnomjerno kružno kretanje. Period i frekvencija. Centripetalno ubrzanje i centripetalna sila.</p> <p>2.2.8. Obrtno (rotaciono) kretanje. Ugaona brzina i ubrzanje. Veza v i ω. Moment inercije i moment sile. Osnovna jednačina rotacije (analiza gotovog izraza).</p> <p>2.2.9. Newtonov zakon opće gravitacije. Gravitaciono polje. Gravitaciona sila i sila Zemljine teže. Kosmičke brzine.</p> <p>2.2.10. Složena kretanja: horizontalni i kosi hitac.</p> <p>Demonstracioni ogledi:</p>		

<ul style="list-style-type: none"> • Inertnost tijela. • Održanje impulsa. • Reaktivno kretanje. • Trenje klizanja i trenje kotrljanja (PhET simulacija). • Pravac brzine pri kretanju po kružnici. Ispitivanje centripetalne sile. • Horizontalni i kosi hitac (PhET simulacija). 	
<i>2.3. Rad, snaga i energija</i>	6
<p>2.3.1. Rad konstantne sile. Rad na savladavanju sile teže i elastične sile. Rad sile koja ne djeluje u pravcu kretanja tijela.</p> <p>2.3.2. Mehanička energija. Kinetička i potencijalna energija tijela. Konzervativne sile.</p> <p>2.3.3. Zakon o održanju mehaničke energije (ZOE). Snaga. Koeficijent korisnog djelovanja.</p> <p>Demonstracioni ogledi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Održanje ukupne mehaničke energije. 	
<i>2.4. Mehanika fluida</i>	6
<p>1.4.1. Pritisak. Hidrostatički pritisak.</p> <p>1.4.2. Atmosferski pritisak. Mjerenje pritiska. Paskalov zakon. Hidraulična presa.</p> <p>1.4.3. Potisak. Arhimedov zakon.</p> <p>1.4.4. Jednačina kontinuiteta. Bernoullijeva jednačina. Primjena.</p> <p>Demonstracioni ogledi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hidrostatički pritisak. Spojene posude. • Sila potiska (PhET simulacija). • Statički pritisci u horizontalnoj cijevi pri strujanju tečnosti (PhET simulacija). 	
III tematska cjelina/oblast: Molekularna fizika. Termodinamika	16
<i>3.1. Unutrašnja energija i toplota</i>	3
<p>3.1.1. Količina supstancije. Unutrašnja energija tijela.</p> <p>3.1.2. Količina toplote i specifični toplotni kapacitet tijela. Kalorimetar. Jednačina toplotne ravnoteže.</p>	
<i>3.2. Molekularno-kinetička teorija</i>	4
<p>3.2.1. Unutrašnja energija idealnog gasa (analizirati gotov izraz). Pritisak idealnog gasa.</p> <p>3.2.2. Opća jednačina stanja idealnog gasa. Gasni zakoni (izoprosesi).</p>	

Odgojno-obrazovni ishodi učenja	Demonstracioni ogledi:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Izotermna promjena stanja gasa (PhET simulacija). • Izobarna promjena stanja gasa (PhET simulacija). • Izohorna promjena stanja gasa (PhET simulacija). 	
	3.3. Termodinamika	9
	3.3.1. Rad i toplota. Prvi zakon termodinam.	
	3.3.2. Rad pri izobarskom širenju. Adijabatski procesi.	
	3.3.3. Rad gasa pri kružnom procesu. Carnotov kružni proces. Stepen korisnog djelovanja.	
	3.3.4. Toplotne mašine (samo princip rada). Drugi zakon termodinamike.	
	IV tematska cjelina/oblast: Laboratorijske vježbe	
	<ul style="list-style-type: none"> • Mjerenje dužine i zapremine tijela. Obrada eksperimentalnih podataka • Određivanje koeficijenta krutosti opruge. • Određivanje specifičnog toplotnog kapaciteta tijela. • Provjeravanje jednačine stanja idealnog gasa. 	
	Ukupno:	70
I tematska cjelina/oblast: Uvod		
<ul style="list-style-type: none"> • Mjeri i određuje dimenzije tijela, površinu i zapreminu tijela. • Mjeri i određuje masu i gustinu tijela i supstanci te vrijeme trajanja različitih procesa. • Tumači i računa absolutnu i relativnu grešku mjerjenja u kontekstu mjerjenja dimenzija tijela. • Razlikuje osnovne i izvedene fizičke veličine. • Sabira i oduzima dva vektora, te razlaže vektor na komponente. • Uočava osnovne fizičke veličine i njihove mjerne jedinice. • Procjenjuje preciznost mjerjenja i određuje greške pri mjerenu. • Rješava problemske situacije procjenjujući i predviđajući rezultate mjerjenja. 		
II tematska cjelina/oblast: Mehanička		
<ul style="list-style-type: none"> • Interpretira značenje osnovnih kinematičkih pojmova i veličina. • Opisuje, grafički prikazuje i analizira ravnomjerno pravolinijsko kretanje služeći se kinematičkim veličinama. • Opisuje, grafički prikazuje i analizira ravnomjerno promjenjiva pravolinijska kretanja služeći se kinematičkim veličinama. • Rješava fizičke probleme. • Istražuje fizičke pojave: <ul style="list-style-type: none"> a) izvodeći (samostalno, u paru ili manjoj grupi) tokom učenja i poučavanja najmanje dva eksperimentalna istraživanja, 		

	<p>b) učestvujući tokom učenja i poučavanja u istraživanjima pomoću demonstracionih ogleda i računarskih simulacija,</p> <p>c) izvodeći (samostalno, u paru ili u timu) izvan nastave jedan učenički projekat otvorenog tipa.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Analizira pojam sile i efekte djelovanja sile, te vrši slaganje i razlaganje sila. • Primjenjuje Newtonove zakone mehanike i zakon o održanju impulsa radi objašnjenja kretanja tijela. • Tumači pojam gravitacionog polja i primjenjuje Newtonov zakon gravitacije. • Analizira kretanje Zemlje i nebeskih tijela. • Analizira kružno kretanje. • Istražuje uslove ravnoteže tijela i analizira jednostavne mehanizme. • Rješava fizičke probleme. • Istražuje fizičke pojave: <ul style="list-style-type: none"> a) izvodeći (samostalno, u paru ili manjoj grupi) tokom učenja i poučavanja najmanje dva eksperimentalna istraživanja, b) učestvujući tokom učenja i poučavanja u istraživanjima pomoću demonstracionih ogleda i računarskih simulacija, c) izvodeći (samostalno, u paru ili u timu) izvan nastave jedan učenički projekat otvorenog tipa. • Analizira pojmove energije, rada i snage, te tumači konkretne primjere transformacije energije. • Koristi zakone o održanju energije, impulsa i momenta impulsa radi rješavanja fizičkih problema. • Rješava fizičke probleme i istražuje fizičke pojave. • Analizira pojam pritiska i primjenjuje ga radi objašnjavanja pojava u prirodi i tehnici. • Istražuje osnovne zakonitosti statike fluida. • Istražuje osnovne zakonitosti dinamike fluida i analizira kretanje tijela kroz fluid. • Rješava fizičke probleme i istražuje fizičke pojave. • Provodi jednostavne eksperimente. • Razlikuje kinetičku i potencijalnu energiju tijela.
III Tematska cjelina/oblast: Molekularna fizika. Termodinamika	
	<ul style="list-style-type: none"> • Analizira osnovne postavke modela čestične građe supstancije. • Koristi znanje o molekularnim silama i čestičnoj građi supstancije radi analiziranja fizičkih svojstava, stanja i pojava. • Tumači mehanički ekvivalent topote. • Kombinuje znanje o temperaturi, topлоти и mehanizmima prijenosa topote radi objašnjavanja i analiziranja toplovnih pojava u prirodi i tehnici. • Koristi se temeljnim zakonima termodinamike radi objašnjavanja procesa u prirodi i tehnici.

	<ul style="list-style-type: none"> Rješava fizičke probleme i istražuje fizičke pojave.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> Proučavajući predmet Fizika učenici treba da shvate svijet prirode i daju odgovore na pitanja koja su vezana za ovu materiju; Kompetencije se odnose na pravilno i stvaralačko, usmeno i pismeno predstavljanje znanja stečenih izučavanjem sadržaja ovog predmeta; Na ovaj način se omogućava učeniku da misli i osjeća Fiziku kao predmet; Pošto je Fizika prije svega prirodna nauka, učenici ovim planom treba da steknu znanja koja će im biti dovoljna za pravilnu primjenu stečenog u praksi.
Metode izvođenja nastave	Metoda usmenog izlaganja, metoda razgovora, metoda demonstracije, metoda praktičnih radova, metoda samostalnih vježbi, metoda pismenih radova, metoda problemske nastave
Oblici rada	frontalni, grupni, individualni
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<p>Broj sati za ove tematske cjeline dat je orientaciono. Nastavnik može preraspodjeliti sadržaje prema svojoj procjeni obrađujući ove tematske cjeline. Nastavnik treba uraditi tako da učenik usvoji sljedeće pojmove i zakone:</p> <ul style="list-style-type: none"> Mehanika i mehaničko kretanje, Dinamika i Njutnovi zakoni dinamike, Zakone održavanja, Mehaniku fluida. <p>Provjeru svog rada nastavnik treba uraditi preko niza urađenih zadataka u svakoj od navedenih cjelina. Rješavanje zadataka je važna komponenta nastave Fizike. Osnovni cilj rješavanja zadataka je u tome da učenici dublje shvate fizičke veličine, zakone i njihovu primjenu u rješavanju određenih problema. Za ostvarivanje optimalnih rezultata, uz računske zadatke, potrebno je uključiti i grafičke i eksperimentalne zadatke.</p>
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	<ul style="list-style-type: none"> Redovno pohađati nastavu, Redovno nositi na nastavu sav potreban pribor i svesku, Pažljivo pratiti nastavu, voditi zabilješke i aktivno učestvovati u nastavi, Izvršavati sve školske zadatke tokom sata, Pravovremeno i uredno izvršavati domaće zadaće, Imati sve sadržaje u svesci, Održavati urednim neposredni radni okoliš, Ponašati se pristojno i korektno prema drugim učenicima i nastavniku.
Metode provjere znanja sa strukturu ocjene	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja (različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja)</p> <p style="text-align: center;">Opće tehnike ocjenjivanja</p>

(smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja
	<ul style="list-style-type: none"> • usmena provjera znanja 	<ul style="list-style-type: none"> • testovi na kraju nastavne teme ili nastavne cjeline, brza testiranja na satu kao način evaluacije samog sata i evaluacije učeničkih postignuća na njemu • školske pismene zadaće (računski zadaci iz fizike) – po jedna u polugodištu 	<ul style="list-style-type: none"> • praćenje domaćih zadataka • ocjenjivanje problemskih zadataka • ocjenjivanje praktičnih radova i laboratorijskih vježbi • kontinuirano praćenje i ocjenjivanje cijelokupnog napretka učenika
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici i priručnici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. A. Čolić, <i>Fizika za 1. razred srednjih škola</i>, Harfo-graf, Tuzla, 2001. 2. A. Čolić, B. Mehurić, <i>Zadaci i ogledi iz FIZIKE za 1. razred tehničkih i srodnih škola</i>, Harfo-graf, Tuzla, 2000. 3. N. Abasbegović, R. Musemić, <i>FIZIKA sa zbirkom zadataka za 1. razred srednje škole</i>, IP SVJETLOST, Sarajevo, 2000. 4. E. Girt, A. Đonlić, K. Novalija, <i>Fizika za 2. razred gimnazije</i>, IP SVJETLOST, Sarajevo, 2001. 5. H. Smailhodžić, S. Sulejmanović, V. Paar, <i>FIZIKA za 2. razred gimnazije</i>, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2004. 		

Fizika II razred

FIZIKA			Šifra predmeta:																		
Razred: drugi (II)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Redovni																		
Kratak opis nastavnog predmeta	Fizika proučava energiju i materiju, međudjelovanja i gibanja u prostoru i vremenu. U svojim počecima fizika se kao filozofska disciplina bavila uglavnom astronomijom. Danas je ona temelj svih prirodnih, tehničkih i biomedicinskih znanosti i proširuje vidike tražeći odgovore na pitanja, poput onih o nastanku i građi svemira i građi materije.																				
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Kao nastavni predmet Fizika (FIZ) podstiče razvoj kognitivnih sposobnosti i znanstvenog i stvaralačkog mišljenja. Učenici, u skladu sa svojim psihofizičkim razvojem i dobi, razvijaju sposobnosti objašnjavanja fizičkih pojava, temeljenih na znanstvenim principima provođenja i vrednovanja eksperimenta ili istraživanja, te interpretiranja znanstvenih podataka i činjenica.																				
Ciljevi predmeta	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sticanje osnovnih znanja potrebnih za razumijevanje fizičkih koncepata, zakona i teorija koje uobičavaju naše pogledе o prirodi; 2. Razvijanje naučno-istraživačkog pristupa u posmatranju i analiziranju prirodnih pojava, kao i u provođenju eksperimenta i analiziranju eksperimentalnih rezultata; 3. Spoznaja egzaktnosti i primjenjivosti fizičkih znanja u ovladavanju prirodom i funkcioniranju cjelokupne ljudske aktivnosti, kao i njihove fundamentalne uloge u različitim profesijama; 4. Razvijanje formalnog, kritičko-logičkog i sistemskog razmišljanja; 5. Utvrđivanje pozitivnog i odgovornog odnosa prema prirodi i utjecaju fizike na društvo i njegov održiv razvoj; 6. Razvoj komunikacijskih i IT vještina tokom eksperimentalnog-grupnog rada razmjenom ideja i rezultata. 																				
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Matematika, Hemija, Biologija, Geografija, Informatika																				
Tematske jedinice	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: left; padding-bottom: 5px;">Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice</th> <th style="text-align: right; padding-bottom: 5px;">Sati</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="padding-bottom: 5px;">I tematska cjelina/oblast: Elektricitet i magnetizam</td> <td style="text-align: right; padding-bottom: 5px;">34</td> </tr> <tr> <td style="padding-bottom: 5px;"> 1.1. Elektrostatika</td> <td style="text-align: right; padding-bottom: 5px;">10</td> </tr> <tr> <td style="padding-bottom: 5px;"> 1.1.1. Naelektrisavanje tijela. Zakon o održanju količine nanelektrisanja.</td> <td style="text-align: right; padding-bottom: 5px;"></td> </tr> <tr> <td style="padding-bottom: 5px;"> 1.1.2. Coulombov zakon.</td> <td style="text-align: right; padding-bottom: 5px;"></td> </tr> <tr> <td style="padding-bottom: 5px;"> 1.1.3. Električno polje (homogeno i radikalno).</td> <td style="text-align: right; padding-bottom: 5px;"></td> </tr> <tr> <td style="padding-bottom: 5px;"> 1.1.4. Električni potencijal i napon. Kretanje nanelektrisanih čestica u homogenom električnom polju.</td> <td style="text-align: right; padding-bottom: 5px;"></td> </tr> <tr> <td style="padding-bottom: 5px;"> 1.1.5. Provodnici i dielektrici u el. polju.</td> <td style="text-align: right; padding-bottom: 5px;"></td> </tr> <tr> <td style="padding-bottom: 5px;"> 1.1.6. Električni kapacitet provodnika. Kondenzatori. Vezivanje kondenzatora.</td> <td style="text-align: right; padding-bottom: 5px;"></td> </tr> </tbody> </table> <p>Demonstracioni ogledi:</p>			Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati	I tematska cjelina/oblast: Elektricitet i magnetizam	34	1.1. Elektrostatika	10	1.1.1. Naelektrisavanje tijela. Zakon o održanju količine nanelektrisanja.		1.1.2. Coulombov zakon.		1.1.3. Električno polje (homogeno i radikalno).		1.1.4. Električni potencijal i napon. Kretanje nanelektrisanih čestica u homogenom električnom polju.		1.1.5. Provodnici i dielektrici u el. polju.		1.1.6. Električni kapacitet provodnika. Kondenzatori. Vezivanje kondenzatora.	
Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati																				
I tematska cjelina/oblast: Elektricitet i magnetizam	34																				
1.1. Elektrostatika	10																				
1.1.1. Naelektrisavanje tijela. Zakon o održanju količine nanelektrisanja.																					
1.1.2. Coulombov zakon.																					
1.1.3. Električno polje (homogeno i radikalno).																					
1.1.4. Električni potencijal i napon. Kretanje nanelektrisanih čestica u homogenom električnom polju.																					
1.1.5. Provodnici i dielektrici u el. polju.																					
1.1.6. Električni kapacitet provodnika. Kondenzatori. Vezivanje kondenzatora.																					

<ul style="list-style-type: none"> • Naelektrisavanje tijela. • Električno polje. • Provodnici u el. polju. • Dielektrici u el. polju. • Plosatti kondenzator (PhET simulacija). 	
<i>1.2. Električna struja</i>	10
<p>1.2.1. Jačina i gustina električne struje. Električna struja u metalima.</p> <p>1.2.2. Električna struja u tečnostima i gasovima</p> <p>1.2.3. Ohmov zakon za dio strujnog kola. Električni otpor provodnika.</p> <p>1.2.4. Zavisnost električnog otpora od temperature.</p> <p>1.2.5. Rad i snaga električne struje. Joule-Lenzov zakon.</p> <p>1.2.6. Prosto električno kolo. EMS izvora. Ohmov zakon za električno kolo.</p> <p>1.2.7. Složena električna kola. Kirchoffova pravila.</p> <p>1.2.8. Vezivanje otpora.</p> <p>Demonstracioni ogledi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ohmov zakon za dio strujnog kola (realna i virtuelna kola – PhET simulacija). • Utjecaj temperature na električni otpor provodnika. • Jačina struje i napon u serijski i paralelno vezanim otpornicima (realna i virtuelna kola – PhET simulacije). 	
<i>1.3. Magnetno polje</i>	10
<p>1.1.1. Magnetsko polje stalnog magneta. Magnetska indukcija i magnetski fluks. Supstancija u magnetskom polju.</p> <p>1.1.2. Magnetsko polje električne struje (Biot-Savartov zakon). Magnetsko polje pravolinijskog provodnika.</p> <p>1.1.3. Magnetsko polje kružnog provodnika i solenoida. Elektromagnet.</p> <p>1.1.4. Djelovanje magnetskog polja na provodnik kojim teče električna struja (Amperova sila).</p> <p>1.1.5. Uzajamno djelovanje paralelnih strujnih provodnika. Definicija ampera.</p> <p>1.1.6. Kretanje nanelektrisanih čestica u magnetskom polju (Lorentzova sila).</p> <p>Demonstracioni ogledi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Magnetsko polje potkovičastog i šipkastog magneta, • Magnetsko polje pravolinijskog provodnika sa strujom, • Magnetsko polje kružnog provodnika, solenoida i elektromagneta, • Dejstvo magnetskog polja na provodnik sa strujom, • Dejstvo magnetskog polja na nanelektrisane čestice koje se kreću (PhET simulacija). 	

1.4. Elektromagnetna indukcija	4
1.4.1. Otkriće elektromagnetske (EM) indukcije. Faradayev zakon. Lenzovo pravilo. 1.4.2. Samoindukcija. Koeficijent samoindukcije. Uzajamna indukcija. Demonstracioni ogledi: <ul style="list-style-type: none"> • Pojava elektromagnetske indukcije. • Provjeravanje Lenzovog pravila. • Pojava samoindukcije. 	
II tematska cjelina/oblast: Optika	12
1.1. Priroda svjetlosti. 1.2. Fotometrija. 1.3. Zakoni geometrijske optike. 1.4. Ogledala. Sočiva. 1.5. Interferencija svjetlosti. 1.6. Difrakcija svjetlosti. 1.7. Polarizacija svjetlosti.	
III tematska cjelina/oblast: Specijalna teorija relativnosti	3
3.1. Specijalna teorija relativnosti. 3.2. Opća teorija relativnosti.	
IV tematska cjelina/ oblast: Kvantna fizika	15
2.1. Toplotno zračenje. 2.2. Hipoteza o kvantima. Planckov zakon zračenja. 2.3. Fotoelektrični efekat. 2.4. Modeli atoma. Rutherfordov model atoma. 2.5. Atomski spektri i Bohrov model atoma. 2.6. Građa atoma jezgre. 2.7. Nuklearno međudjelovanje. 2.8. Energija veze i defekt mase. 2.9. Radioaktivnost. Zakon radioaktivnog raspada. 2.10. Nuklearne reakcije. Fisija i fuzija. 2.11. Talasi i čestice. 2.12. Pregled elementarnih čestica. Čestice i antičestice. 2.13. Osnovna međudjelovanja u prirodi i njihovo ujedinjenje.	
Demonstracioni ogledi: <ol style="list-style-type: none"> 1. Fotoelektrični efekat, 2. Efekti djelovanja sile pritiska svjetlosti. 	

Odgojno- obrazovni ishodi učenja	V tematska cjelina/oblast: Astrofizika	3
	1.1. Astronomска опаљивања. Динамика свемира. 1.2. Настање звезда и развојни циклус звезда.	
	IV tematska cjelina/oblast: Laboratorijske vježbe	3
	<p>Odabratи tri vježbe od sljedećih:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Određivanje induktiviteta zavojnice, • Određivanje indeksa prelamanja tvari, • Određivanje talasne dužine svjetlosti, • Određivanje elementarnog električnog naboja, • Određivanje reda veličine molekula oleinske kiseline. <p>Odabratи i realizirati vježbu prema mogućnostima medrese.</p>	
Ukupno:		70
I tematska cjelina/oblast: Elektricitet i magnetizam		
<ul style="list-style-type: none"> • Tumači pojave nanelektrisavanja i razelektrisavanja tijela, te primjenjuje znanje o međudjelovanju nanelektrisanja. • Objasnjava elektrostatičke pojave, primjenjuje koncepte i zakone elektrostatike. • Opisuje električno polje i analizira istaknute pojave u električnom polju. • Rješava fizičke probleme i istražuje fizičke pojave. • Analizira pojavu proticanja električne struje u metalima, tečnostima i gasovima. • Sastavlja i evaluira električna strujna kola. • Primjenjuje zakone elektrodinamike u električnom strujnom kolu. • Rješava fizičke probleme i istražuje fizičke pojave. • Razmatra svojstva stalnih magneta i interpretira pojam magnetskog polja. • Istražuje i opisuje magnetsko polje Zemlje i značaj tog polja za život na Zemlji. • Primjenjuje znanje o magnetskim efektima električne struje i djelovanju magnetskog polja na nanelektrisanu česticu u kretanju. • Rješava fizičke probleme i istražuje fizičke pojave. • Razmatra pojavu elektromagnetske indukcije i njenu primjenu u praksi. • Rješava fizičke probleme i istražuje fizičke pojave. • Tumači privlačenje i odbijanje nanelektrisanih tijela. • Upoređuje Columbov zakon s Newtonovim zakonom gravitacije. • Crta i tumači šeme serijske i paralelne veze otpornika. • Analizira granjanje struje u paralelnoj vezi otpornika. 		
II tematska cjelina/oblast: Optika		
<ul style="list-style-type: none"> • Upoznaje prirodu svjetlosti. • Definira brzinu svjetlosti. • Objasnjava fotometriju. • Zna zakone optike. 		

	<ul style="list-style-type: none"> • Pravilno konstruira sliku kod sfernih ogledala. • Shvata sočiva i konstrukciju slike kod sočiva. • Shvata disperziju, interferenciju, difrakciju i polarizaciju.
	III tematska cjelina/oblast: Specijalna teorija relativnosti
	<ul style="list-style-type: none"> • Zna osnovne postulate specijalne teorije relativnosti. • Objasnjava pojam o općoj teoriji relativnosti. • Tumači privlačenje i odbijanje nanelektrisanih tijela. • Upoređuje Columbov zakon s Newtonovim zakonom gravitacije. • Crta i tumači šeme serijske i paralelne veze otpornika. • Analizira granjanje struje u paralelnoj vezi otpornika.
	IV tematska cjelina/ oblast: Kvantna fizika
	<ul style="list-style-type: none"> • Definira toplotno zračenje i zakone zračenja. • Pravilno primjenjuje zakone toplotnog zračenja. • Objasnjava fotoelektrični efekt i njegovu primjenu. • Razumije i objasnjava dualnu prirodu svjetlosti. • Upoznaje modele atoma. • Upoznaje građu atomskog jezgra. • Shvata nuklearne reakcije i radioaktivnost, te zakone radioaktivnog zračenja. • Raspravlja s aspekta fizike o složenosti fotoelektričnog efekta i unutrašnjeg potoelektričnog efekta. • Tumači Eisteinovu teoriju fotoelektričnog efekta. • Objasnjava nastanak radioaktivnosti. • Zna šta je vrijeme poluraspada i računa ga. • Razlikuje elementarne od nelementarnih čestica. • Interpretira pojam kvarkova.
	V tematska cjelina/ oblast: Astrofizika
	<ul style="list-style-type: none"> • Ima saznanja o svemiru. • Upoznaje astronomska opažanja. • Shvata nastajanje zvijezda i drugih nebeskih tijela.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> • Proučavajući predmet Fizika, učenici treba da shvate svijet prirode i da daju odgovore na pitanja koja su vezana za ovu materiju, a koja se odnose na pravilno i stvaralačko usmeno i pismeno predstavljanje zvanja stečenih izučavanjem sadržaja ovog predmeta; • Na ovaj način se omogućava učeniku da misli i osjeća Fiziku kao predmet; • Pošto je fizika, prije svega, prirodna nauka, učenici treba da steknu znanja koja će im biti dovoljna za pravilnu primjenu stečenog u praksi.
Metode izvođenja nastave	Metoda usmenog izlaganja, metoda razgovora, metoda demonstracije, metoda praktičnih metoda samostalnih vježbi, metoda pismenih radova, metoda problemske nastave
Oblici rada	Frontalni, grupni, individualni

Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<p>Za ove tematske cjeline broj sati dat je orientaciono. Nastavnik može preraspodijeliti sadržaje prema svojoj procjeni. U drugom razredu obrađuje se kalorika i dio elektriciteta. Učenik u drugom razredu treba da usvoji sljedeće pojmove i zakone:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Molekularno-kinetičku teoriju gasova, • Termodinamiku i principe termodinamike, • Elektricitet i magnetizam, • Električnu struju, Omov zakon i Kirhofova pravila, • Magnet i magnetno polje, te elektromagnetnu indukciju. <p>Dobar dio ovih sadržaja može se uraditi putem eksperimenata i demonstracionih ogleda. Preko laboratorijskih vježbi utvrđuje se stepen usvojenog znanja kod svih učenika. Za svaku laboratorijsku vježbu potreban je najmanje jedan školski sat.</p>						
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	<ul style="list-style-type: none"> • Redovno pohađati nastavu, • Redovno nositi na nastavu sav potreban pribor i svesku, • Pažljivo pratiti nastavu, voditi zabilješke i aktivno učestvovati u nastavi, • Izvršavati sve zadatke tokom školskog sata, • Pravovremeno uredno izvršavati domaće zadaće, • Imati sve sadržaje u svesci, • Održavati urednim neposredni radni okoliš, • Ponašati se pristojno i korektno prema učenicima i nastavniku. 						
Metode provjere znanja sa strukturonstrukcijama (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p align="center">Tehnike ocjenjivanja (različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja)</p> <p align="center">Opće tehnike ocjenjivanja</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: center; padding: 5px;">Usmeno provjeravanje znanja</th> <th style="text-align: center; padding: 5px;">Pisano provjeravanje znanja</th> <th style="text-align: center; padding: 5px;">Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="text-align: center; padding: 10px;"> <ul style="list-style-type: none"> • usmena provjera znanja </td> <td style="text-align: center; padding: 10px;"> <ul style="list-style-type: none"> • testovi na kraju nastavne teme ili nastavne cjeline, brza testiranja na satu kao način evaluacije samog sata i evaluacije učeničkih postignuća • školske pismene zadaće (računski zadaci iz fizike) – po jedna u polugodištu </td> <td style="text-align: center; padding: 10px;"> <ul style="list-style-type: none"> • praćenje domaćih zadataka • ocjenjivanje problemskih zadataka • ocjenjivanje praktičnih radova i laboratorijskih vježbi • kontinuirano praćenje i ocjenjivanje cjelokupnog napretka učenika </td> </tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	<ul style="list-style-type: none"> • usmena provjera znanja 	<ul style="list-style-type: none"> • testovi na kraju nastavne teme ili nastavne cjeline, brza testiranja na satu kao način evaluacije samog sata i evaluacije učeničkih postignuća • školske pismene zadaće (računski zadaci iz fizike) – po jedna u polugodištu 	<ul style="list-style-type: none"> • praćenje domaćih zadataka • ocjenjivanje problemskih zadataka • ocjenjivanje praktičnih radova i laboratorijskih vježbi • kontinuirano praćenje i ocjenjivanje cjelokupnog napretka učenika
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja					
<ul style="list-style-type: none"> • usmena provjera znanja 	<ul style="list-style-type: none"> • testovi na kraju nastavne teme ili nastavne cjeline, brza testiranja na satu kao način evaluacije samog sata i evaluacije učeničkih postignuća • školske pismene zadaće (računski zadaci iz fizike) – po jedna u polugodištu 	<ul style="list-style-type: none"> • praćenje domaćih zadataka • ocjenjivanje problemskih zadataka • ocjenjivanje praktičnih radova i laboratorijskih vježbi • kontinuirano praćenje i ocjenjivanje cjelokupnog napretka učenika 					
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici i priručnici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. A. Čolić, <i>Fizika za 2. razred tehničkih i srodnih škola</i>, BOSANSKA RIJEČ, Tuzla, 2004. 2. A. Čolić, <i>Zadaci i ogledi iz FIZIKE za 2. razred tehničkih i srodnih škola</i>, Harfo-graf, Tuzla, 2000. 3. A. Čolić, <i>Odarbani zadaci iz FIZIKE za 3. i 4. razred gimnazije</i>, Harfo-graf, Tuzla, 2000. 						

- | | |
|--|---|
| | <p>4. E. Girt, A. Đonlić, K. Novalija, <i>Fizika za 2. razred gimnazije</i>, IP SVJETLOST, Sarajevo, 2001.</p> <p>5. Z. Šalaka, S. Dervišbegović, D. Milošević, <i>FIZIKA sa zbirkom zadataka za 3. razred srednje škole</i>, IP SVJETLOST, Sarajevo, 2000.</p> |
|--|---|

19.

HEMIJA

NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA HEMIJA

Hemija (Model 1)

Ovaj model NPP se odnosi na medrese u kojima se predmet Hemija izučava u I i II razredu kao redovni predmet, te u III i IV kao izborni predmet.

HEMIJA					Šifra predmeta:	
Nivo: Srednja škola		Broj sati sedmično	Broj sati godišnje	Ukupan broj sati u svim razredima	Status predmeta: Redovni i izborni	
Razred	I	2	70	140 +130 = 270	Redovni	
	II	2	70		Redovni	
	III	2	70		izborni	
	IV	2	60		izborni	
Napomena		Hemija je zastupljena različito u specifičnim nastavnim planovima medresa u prvom i drugom, odnosno dodatno u trećem i četvrtom razredu, dva ili jedan sat sedmično. Shodno različitim specifičnim nastavnim planovima medresa, sačinjeno je više modela nastavnih programa.				
Opis nastavnog predmeta		<p>Hemija je jedna od prirodnih nauka koja proučava sastav, strukturu, osobine i promjene supstance.</p> <p>Hemija se pretežno bavi atomima i molekulama, kao i njihovim interakcijama i pretvaranjima, naprimjer, osobinama hemijskih veza između atoma koje grade hemijske spojeve.</p> <p>Kao takva, hemija proučava interakcije elektrona i različitih oblika energije u fotohemičkim reakcijama, reakcijama oksidacije i redukcije, faznih tranzicija i odvajanja supstanci iz mješavina (smjesa).</p> <p>Dobijanje i osobine složenih supstanci, kao što su legure, polimeri, biomolekule i farmaceutska sredstva smatraju se specijaliziranim oblastima, odnosno granama hemije. Historija hemije se može pratiti i preko određenih faza u njenom razvoju, poput alhemije, koja se prakticirala hiljadama godina u mnogim dijelovima svijeta.</p>				
Uloga i značaj nastavnog predmeta		<p>Hemija je značajna, jer kod učenika razvija odnos prema sebi, prirodi i čitavom svijetu, s posebnim akcentom na proizvodnji novih spojeva koji su važni za život i zdravlje, te djelovanje u zajednici s jasno izgrađenim stavovima o općem dobru.</p> <p>Osnovna uloga ovog predmeta je u osposobljavanju učenika za primjenu hemijskih znanja u svakodnevnom životu, pri čemu je naglasak na naučno-istraživačkom pristupu, u čijoj je osnovi ogled.</p> <p>Uloga nastavnog predmeta je i da se učenik novim sadržajima o hemijskim procesima i zakonitostima u prirodi poveže s kur'anskim ajetima.</p>				
Ciljevi predmeta		Cilj predmeta je da učenici prošire prethodno stečena znanja iz osnovne škole usvajanjem sadržaja o hemijskim spojevima, procesima i zakonitostima u prirodi.				

	<p>Cilj predmeta Hemija u medresama je da učenici prodube stečena znanja iz opće, anorganske, organske, biohemije i primijenjene hemije. Ostali ciljevi su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pobuđivanje interesa za hemiju i prirodne nauke, • usvajanje i primjena hemijske simbolike i terminologije, • razvijanje samostalnosti, kreativnosti i originalnosti, • razvijanje stvaralačkog i kritičkog mišljenja, • realizacija vlastitih ideja i razumijevanje principa naučnog i etičkog pristupa istraživanju, • razvijanje i primjena analitičkih vještina (vještina za rješavanje problema), • primjena nauke u tehnici i tehnologiji, • spoznaja utjecaja hemije na razvoj materijala s kojim se svakodnevno susreću, • spoznaja o kvalitetu života, korištenju prirodnih resursa i energije.
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Hemija se ponekad naziva i središnjom науком, jer povezuje druge науке, попут физике, математике, биологије, географије и информатике.
Ishodi učenja na nivou predmeta	<p>Učenik će moći da:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. navodi , 2. povezuje , 3. primjenjuje, 4. razlikuje, analizira, 5. kritički razmatra.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<p>Očekivane kompetencije su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • proučavanje sastava, svojstava i promjene tvari, te izmjene energije do koje dolazi pri fizikalnim i hemijskim promjenama, • razumijevanje prirodnih pojava, kao i pojava iz svakodnevnog života, pri čemu se polazi od opažanja i ogleda, kako bi se potaklo razvijanje logičkog i kreativnog mišljenja, • razvoj sposobnosti uočavanja i analiziranja pojave i promjena, ali i vrednovanje rezultata i donošenje zaključaka (na temelju vlastitih rezultata), • razvoj pravilnog odnosa prema prirodi i okolini, zaštita okoliša i održivi razvoj, • osposobljavanje učenika za primjenu hemijskih znanja u svakodnevnom životu, pri čemu je naglasak na naučno-istraživačkom pristupu u čijoj je osnovi ogled, • izvođenje ogleda, što omogućava učeniku da do spoznaja dolazi aktivnim putem i pritom svoje sposobnosti razvija praktičnim radom, percepcijom i misaonim djelovanjem, • podsticanje na izvođenje ogleda koji će istovremeno podstaknuti samostalnost i stvaralaštvo kod učenika, čime će učenik izučavati mnoge hemijske promjene (bilo da se odvijaju spontano u prirodi ili se iniciraju u hemijskom laboratoriju).

	<p>U Zajedničkoj jezgri NPP-a za Hemiju, također, uključene su ključne kompetencije: učiti kako se uči, matematička pismenost, kompetencija u nauci i tehnologiji, informatička pismenost, jezičko-komunikacijska kompetencija, kreativno-prodiktivna kompetencija i tjelesno-zdravstvena kompetencija.</p> <p>Nabrojane ključne kompetencije su uključene ZJNPP za Hemiju kao prožimajuće teme u definiranim pokazateljima.</p>
Očekivane vrijednosti koje će učenici usvojiti	<ul style="list-style-type: none"> • Spremnost na sticanje znanja iz prirodnih nauka i interes za nauku; • Sposobnost i spremnost korištenja matematičkih oblika mišljenja (logičko i prostorno razmišljanje) i prikazivanje (formula, modela), koji imaju primjenu kod objašnjavanja i opisivanja stvarnosti; • Poštivanje istine kao temelja matematičkog razmišljanja; • Sposobnost i spremnost da se upotrijebe znanja i metodologija da bi se objasnila priroda; • Upotreba tehnologije u svrhu razvoja, kreativnosti, inovativnosti i uključivanja u društvo; • Kritičko korištenje informaciono-komunikacijskim tehnologijama; • Razvijanje svijesti o vlastitim mogućnostima; • Razvijanje otvorenosti različitog kulturnog izražavanja i pripremljenost za razvijanje vlastite kreativnosti; • Prihvatanje i promoviranje zdravih stilova ponašanja, adekvatnih prehrambenih navika i tjelesnih aktivnosti koje omogućavaju pojedincu kvalitetan i zdrav život u krajnjem cilju da se formira pozitivna slika o sebi, da se omogući zdrav život i promovira u okruženju.
Profil i stručna sprema nastavnika	<p>Nastavu iz predmeta Hemija izvodi osoba sa završenim VII stepenom stručne spreme studija visokog obrazovanja u trajanju od najmanje četiri studijske godine, odnosno završenim prvim ciklusom studija u trajanju od četiri godine, s najmanje 240 ECTS bodova, s akademskom titulom i stručnim zvanjem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Profesor biologije i hemije • profesor/bachelor hemije, • magistar/master hemije. <p>Prednost imaju kandidati sa završenom medresom</p>

Hemija I razred

HEMIJA			Šifra predmeta:
Razred: I (prič)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	Hemija je jedna od prirodnih nauka koja proučava sastav, strukturu, osobine i promjene supstance. Sve što nas okružuje sastavljeno je od tvari (proste i složene supstance).		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Razumijevanje prirodnih pojava, kao i pojava iz svakodnevnog života, pri čemu se polazi od opažanja i ogleda (eksperimenta), kako bi se potaklo razvijanje logičkog i kreativnog mišljenja.		
Ciljevi predmeta	Sticanje znanja iz opće hemije (osnovni hemijski zakoni i teorije). Usvajanje znanja i vještina izrade zadataka iz stehiometrije, rastvora i molarnih veličina. Usvajanje novih znanja o hemijskim promjenama na primjerima neorganskih reakcija.		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Matematika, Fizika, Informatika, Biologija		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice I tematska cjelina/oblast: Tvar, stehiometrijski zakoni, molarne veličine		Sati
	1. Porijeklo naziva hemija, doprinos Arapa razvoju nauke, 2. Predmet izučavanja hemije, hemija i druge nauke, 3. Tvar, vrste tvari razdvajanje tvari iz smjese, 4. Filtriranje (laboratorijska vježba), 5. Stehiometrijski zakoni , zakoni spajanja, 6. Relativna atomska masa(Ar) i relativna molekulska masa (Mr), 7. Izračunavanje procenta tvari, 8. Molarne veličine, n (količina tvari), M (molarna masa), m (masa tvari), 9. Molarni volumen (Vm), molarni broj (Na), 10. Zadaci za vježbanje - molarne veličine, 11. Priprema za pismeno provjeravanje znanja, 12. Test – stehiometrija, 13. Analiza testa.	16	
	II tematska cjelina/oblast: Atom i karakteristike, hemijske veze		19
	14. Struktura, građa atoma, 15. Izotopi, izračunavanje elementarnih čestica, 16. Borov model atoma – elektronski omotač, 17. Kvantni brojevi (energetski nivo, podnivo, orbitala, spin), 18. Elektronska konfiguracija, pisanje elek.konf. atomskih vrsta (aniona, kationa), 19. Osobine elemenata, zakon periodičnosti (PSE), 20. Nastajanje spojeva, jonska veza, 21. Kovalentna veza, polarna i nepolarna, 22. Koordinativna veza, vodikova veza (hidrogenov most), 23. Metalna veza, provodnik, poluprovodnik, izolator, 24. Ponavljanje gradiva – hemijske veze, 25. Valencija i oksidacioni broj,		

	<p>26. Priprema za pismeno provjeravanje, 27. Test, analiza testa, 28. Sistematizacija gradiva I polugodišta, prijedlog zaključnih ocjena.</p>	
	III tematska cjelina/oblast: <i>Neorganska hemija – nemetali, metali, disperzni sistemi</i>	15+ 15+5
	<p>29. Nemetalni karakteristike – hidrogen, 30. Voda – nalaženje, kruženje, vrste voda i prečišćavanje; Kur'anska kazivanja o vodi, 31. VIIa, podgrupa PSE – hlor, nalaženje, dobivanje, osobine, upotreba, spojevi, 32. VIIa podgrupa PSE – oksigen, ozon, nalaženje, dobivanje, osobine, upotreba, spojevi, 33. Sumpor i njegovi spojevi, 34. Va podgrupa nitrogen nalaženje, dobivanje, osobine, upotreba, spojevi, 35. Fosfor i njegovi spojevi, vještačka đubriva, 36. IVa podgrupa PSE – karbon, modifikacije, 37. Ponavljanje gradiva: nemetali, 38. Metali, osobine, nalaženje, dobivanje, 39. Aluminij – rude, osobine, upotreba, 40. IIa podgrupa PSE – spojevi kalcija, 41. Ia podgrupa PSE; Spojevi Na / ponavljanje gradiva – metali, 42. Ponavljanje gradiva, metali, 43. Sistematizacija gradiva nemetali / metali, 44. Disperzni sistemi, podjela, rastvorljivost, 45. Rastvori – otopine, koncentracije rastvora (količinska i masena), 46. Procentna koncentracija (maseni i volumni udio), 47. Zadaci za vježbanje – koncentracija rastvora, 48. Jonski disperzni sistemi, elektroliti, neelektroliti, 49. Elektrolitička disocijacija, stepen disocijacije, 50. Kiseline, baze, soli, 51. Ponavljanje gradiva disperzni sistemi, priprema za test, 52. Test, 53. Hemijske reakcije, tok, hemijske jednačine egzotermne i endotermne , 54. Redoks reakcije, oksidacija i redukcija, 55. Ponavljanje gradiva hemijske reakcije, 56. Sistematizacija gradiva II polugodišta i prijedlog zaključnih ocjena.</p>	
	Ukupno:	70
Odgojno- obrazovni ishodi učenja	I tematska cjelina/oblast: <i>Tvar, stehiometrijski zakoni i molarne veličine</i>	
	<ol style="list-style-type: none"> Razlikuje sastav i vrstu tvari. Primjenjuje stehiometrijske zakone, matematičke vještine. Provodi postupke za dokazivanje stehiometrijskih zakona. Povezuje strukturu i svojstva tvari. Kritički razmatra upotrebu tvari i njihov utjecaj na okolinu. 	
	II tematska cjelina/oblast: <i>Atom i karakteristike, hemijske veze</i>	
	<ol style="list-style-type: none"> Opisuje atom, građu, električni neutralnu i jon kao nanelektrisanu česticu. 	

	<ol style="list-style-type: none"> 2. Objasnjava elektronski omotač i povezuje mjesto elektrona u elektronskom omotaču s njegovom energijom. 3. Razlikuje vodoravne (periode) i uspravne (grupe) nizove. 4. Primjenjuje hemijsku simboliku za opisivanje sastava spojeva. 5. Diskutira o usvojenom gradivu (nastavni sadržaj). <p>III tematska cjelina/oblast: Neorganska hemija-nemetali, metali i disperzni sistemi</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Prepoznaje utjecaj neorganskih spojeva na životnu okolinu. 2. Objasnjava razliku u svojstvima metala i nemetala. 3. Samostalno izvodi eksperiment, pripremanje i razblaživanje rastvora različite koncentracije. 4. Analizira građu tvari (supstance). 5. Razumije energetske promjene u toku hemijske reakcije. 6. Izvodi zaključke o usvojenosti nastavnih sadržaja.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> • Povezuje građu i svojstva tvari s njihovim položajem u PSE. • Argumentira važnost prirodnih resursa i njihovo korištenje u tehnološkim procesima. • Razumije prirodne pojave. • Povezuje rezultat eksperimenta s konceptualnim spoznajama. • Prikuplja podatke iz različitih izvora.
Metode izvođenja nastave	Nastava će se izvoditi u formi interaktivnih predavanja, laboratorijskog (praktičnog) rada, eksperimentalnih vježbi, te izrada zadatka i pisanje eseja, što će kod učenika podstaknuti samostalno istraživanje i proširivanje znanja.
Oblici rada	Nastavnik treba da primjenjuje različite metode i oblike rada, uz aktivno učešće učenika u svim fazama sata. Frontalni, grupni i individualni
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<ul style="list-style-type: none"> • Poznavanje i svjesno korištenje različitih strategija učenja, • Sposobnost organizacije i razvijanje upornosti, • Razvijanje kritičkog stava, od toga što učenik u školi uči do vlastitog procesa učenja, • Omogućavanje sticanja samopouzdanja, samomotivacije i potreba za kontinuiranim učenjem, • Razvijanje kreativnosti i potrebe za izražavanje, te osjećaj za estetske vrijednosti, • Omogućavanje izražavanja vlastitih misli, ideja, emocija.
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenici treba da budu uključeni u nastavu u svim fazama i u svim segmentima, budući da se tako osposobljavaju za saradnju i komunikaciju, uz međusobno uvažavanje. Oni razvijaju kritički odnos prema informacijama i uče se argumentirano iznositi ideje, te ih se podstiče na lični doprinos očuvanju okoliša. Kreira se pozitivno ozračje za inovativno i kreativno rješavanje problema. Razvijanjem odgovornosti kod učenika podstiče se solidarno promišljanje i djelovanje, važno kako vlastitu dobrobit i za dobrobit zajednice.
Metode provjere znanja sa	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja (različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja)</p> <p style="text-align: center;">Opće tehnike ocjenjivanja</p>

strukturom ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje- vrednovanje postignuća)	Usmeno provjeravanje znanja Aktivnost na satu Usmeni odgovor	Pisano provjeravanje znanja Izrada testa Rad na eseju	Ostale tehnike ocjenjivanja Rad u laboratoriji Izrada eksperimentalne vježbe Pripremanje modela Domaći zadaci
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici i priručnici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mehmedalija Lilić, <i>Hemija za I razred gimnazije</i>, 2009. 2. Mehmedalija Lilić, <i>Hemija za II razred gimnazije</i>, 2009. 3. Mehmedalija Lilić, <i>Zbirka zadataka iz Hemije</i>, 2006. <p>Preporučeni (neobavezni):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ahmed Čolić i Snježana Mičić, <i>Zbirka zadataka iz opšte hemije</i>, 1997. 2. Milan Sikirica, <i>Hemija za I razred gimnazije</i>, 2006. 		

Hemija II razred

HEMIJA			Šifra predmeta:
Razred: drug (II)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini:70	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	<p>Organska hemija proučava organske spojeve, koji su najzastupljeniji u hemiji i ima ih preko 20 miliona.</p> <p>Biohemija proučava hemijske procese u živim organizmima i spojeve koji su važni za život čovjeka.</p>		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Organski spojevi su značajni za život savremenog čovjeka. Predstavljaju osnovne sirovine za proizvodnju mnogih proizvoda.</p> <p>Biohemija otkriva iz čega je izgrađeno ljudsko tijelo i nastanak energije.</p>		
Ciljevi predmeta	<p>Sticanje znanja iz organske hemije, o organskim spojevima;</p> <p>Proširivanje stečenog znanja iz osnovne škole o alkanima, alkenima, alkiniima, arenima, oksigenovim i nirogenovim derivatima karbohidrogena;</p> <p>Usvajanje struktura organskih spojeva, organskih reakcija i izomerija.</p>		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<p>Biologija, Informatika, Matematika</p>		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice		Sati
	I tematska cjelina/oblast: <i>Organska hemija</i>		17
	1. Osobine organskih i neorganskih spojeva, razlike, 2. Podjela organskih spojeva, značaj, 3. Građa atoma karbona – vrste hibridizacije, 4. Hemijske reakcije u organskim spojevima, 6. Alkani, osobine, nalaženje, dobijanje, homologni niz, 7. Struktura alkana, izomerije, 8. Alkeni, nalaženje, osobine, dobijanje, homologni niz, 9. Struktura i izomerije alkena, 10. Alkini, nalaženje, dobivanje, osobine, homologni niz, 11. Ponavljanje gradiva – alkani, alkeni, alkini – razlike, sličnosti, 12. Aromatski karbohidrogen – areni, 13. Supstitucioni derivati benzena, 14. Ponavljanje gradiva ugljikovodici, 15. Priprema za pismeno provjeravanje znanja, 16. Test – ugljikovodici, 17. Analiza testa.		
	II tematska cjelina/oblast: <i>Oksigenovi i nitrogenovi derivati karbohidrogena</i>		17
	18. Alkoholi, podjela, važniji alkoholi, osobine, 19. Utjecaj etanola na ljudski organizam, 20. Aromatični alkoholi, osobine, upotreba, 21. Sistematisacija gradiva – alkoholi, 22. Aldehidi, osobine, primjena,		

	<p>23. Ketoni, osobine, aceton, upotreba,</p> <p>24. Estri i etri, osobine, upotreba,</p> <p>25.26. Karboksilne kiseline, podjela, osobine,</p> <p>27. Sistematizacija gradiva – oksigenovi derivati karbohidrogena,</p> <p>28. Organski spojeva s nitrogenom, nitrospojevi,</p> <p>29. Amini i amidi,</p> <p>30. Ponavljanje gradiva – organski spojevi,</p> <p>31. Pismena provjera znanja – test,</p> <p>32. Analiza testa,</p> <p>33. Sistematizacija gradiva,</p> <p>34. Prijedlog zaključnih ocjena na kraju I polugodišta.</p>	
	III tematska cjelina/oblast: Biohemija	36
	<p>35. Ugljikohidrati, podjela, osobine i značaj,</p> <p>36. Monosaharidi, glukoza, fruktoza, riboza i dezoksiriboz,</p> <p>37. Disaharidi, saharosa, maltoza, lakoza,</p> <p>38. Polisaharidi škrob i celuloza,</p> <p>39. Pisanje strukturalnih i ciklični formula šećera,</p> <p>40. Laboratorijska vježba – škrob,</p> <p>41. Ponavljanje gradiva – ugljikohidrati,</p> <p>42. Vještački šećeri, proizvodnja, zaslajivači i njihova zastupljenost u ishrani,</p> <p>45. 44. Sistematizacija gradiva,</p> <p>46. Lipidi, masti i ulja, značaj,</p> <p>47. Masne kiseline, osobine, podjela, značaj,</p> <p>48. Pisanje struktura masnih kiselina,</p> <p>49. Laboratorijska vježba: Rastvorljivost masti i ulja,</p> <p>50. Priprema za pismeno provjeravanje – ugljikohidrati, lipidi,</p> <p>51. Test – ugljikohidrati i lipidi,</p> <p>52. Aminokiseline, osobine, podjela,</p> <p>53. Pisanje struktura (20 amonokiselina),</p> <p>54. Peptidna veza – peptidi,</p> <p>55. Polipeptid – inzulin,</p> <p>56. Proteini, bjelančevine, podjela, građa, struktura,</p> <p>57. Laboratorijska vježba – Dokazivanje albumina iz bjelanca jajeta, denaturacija proteina,</p> <p>58. Proteidi, složeni proteini – hemoglobin,</p> <p>59. Enzimi, građa, svojstva, podjela,</p> <p>60. Mehanizam djelovanja enzima,</p> <p>61. Ponavljanje gradiva – aminokiseline, proteini, enzimi,</p> <p>62.63. Test, analiza testa,</p> <p>64. Heterociklični spojevi, podjela, značaj,</p> <p>65. Pisanje struktura heterocikličnih spojeva, purinske i pirimidinske baze,</p> <p>66. Nukleinske kiseline, građa struktura DNK-a,</p> <p>67. Struktura, vrste, uloga RNK-a,</p> <p>68. Ponavljanje gradiva heterociklični spojevi, nukleinske kiseline,</p> <p>69.70. Sistematizacija gradiva i prijedlog zaključnih ocjena.</p>	

	Ukupno:	70
Odgojno-obrazovni ishodi učenja	I tematska cjelina/oblast: <i>Organska hemija</i>	
	1. Prepoznaće molekulske, strukturne i racionalne formule organskih spojeva. 2. Primjenjuje hemijsku simboliku za opisivanje sastava tvari. 3. Prikazuje izomerne oblike alkena i alkana. 4. Objasnjava hemijske veze u benzenovom prstenu. 5. Upoređuje svojstva i vrstu tvari bogatih energijom.	
	II tematska cjelina/oblast: <i>Oksigenovi i nitrogenovi derivati karbohidrogena</i>	
	1. Objasnjava hemijsku reaktivnost prema funkcionalnim grupama. 2. Analizira upotrebu i štetnost etanola po zdravlje čovjeka. 3. Razumije nomenklaturu oksigenovih i nitrogenovih derivata karbohidrogena. 4. Prepoznaće principe pisanja molekulskih, strukturalnih i racionalnih formula. 5. Izvodi zaključak o usvojenosti nastavnih sadržaja – organskih spojeva.	
	III tematska cjelina/oblast: <i>Biohemija</i>	
	1. Prepoznaće namirnice bogate ugljikohidratima, mastima, proteinima. 2. Primjenjuje hemijsku simboliku za opisivanje sastava tvari. 3. Prikazuje formulama važnije monosaharide, disaharide, polisaharide, aminokiseline. 4. Razlikuje ulogu proteina, ugljikohidrata, masti u organizmu. 5. Analizira hemijske promjene odabranih biomolekula. 6. Objasnjava hemijsku reaktivnost prema funkcionalnim grupama.	
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> Razumijevanje odnosa između tehnologije i drugih područja; Poštivanje privatnosti kod korištenja društvenih mreža; Razvijanje samoodgovornosti za vlastito učenje; Donošenje zaključaka nezavisno; Proizvodnja i povezivanje različitih ideja. 	
Metode izvođenja nastave	Nastava će se izvoditi u formi interaktivnih predavanja, laboratorijskog (praktičnog) rada, eksperimentalnih vježbi, te izrada zadataka i pisanja eseja, što će kod učenika podstaknuti samostalno istraživanje i proširivanje znanja. Uvode se i koriste savremene metode podučavanja, tako da nastavnik u nastavi postaje moderator, saradnik i pomagač, a učenici aktivni učesnici u svim etapama nastavnog procesa.	
Oblici rada	Frontalni, grupni i individualni rad u nastavi	
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<ul style="list-style-type: none"> Poznavanje i svjesno korištenje različitih strategija učenja, Sposobnost organizacije i razvijanje upornosti, Razvijanje kritičkog stava od toga što učenik u školi uči do vlastitog procesa učenja, Omogućavanje sticanja samopouzdanja, samomotivacije i potreba za kontinuiranim učenjem, Razvijanje kreativnosti i potrebe za izražavanje, te osjećaj za estetske vrijednosti, Omogućavanje izražavanja vlastitih misli, ideja, emocija. 	
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenici treba da budu uključeni u nastavu u svim njenim fazama i segmentima, budući da se u njoj sposobljavaju za saradnju i komunikaciju, uz međusobno uvažavanje. Kreira se kritički odnos prema informacijama, uči se argumentirano iznositi ideje te se učenici podstiću na lični doprinos u očuvanju okoliša. Stvara se pozitivno ozračje za inovativno i kreativno rješavanje problema povezanih s biološkim temama.	

	Razvijanjem odgovornosti kod učenika, podstiče se solidarno promišljanje i djelovanje, važno za vlastitu dobrobit i za dobrobit zajednice.		
Metode provjere znanja sa strukturom ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	Tehnike ocjenjivanja (različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja)		
	Opće tehnike ocjenjivanja		
	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja
	Kontinuirano se vrednuje rad učenika tokom školske godine, aktivnosti na satu, učešće u izvođenju ogleda i laboratorijskih vježbi.	- Aktivnost u izradi stehiometrijskih zadataka	- Izrada referata s prezentacijom - Izrada portofolija i domaća zadaća
Udžbenici i literatura	Udžbenici: 1. Mehmedalija Lilić, <i>Udžbenik iz hemije za III razred gimnazije</i> , Sarajevo, 2011. 2. Mehmedalija Lilić, <i>Udžbenik iz hemije za IV razred gimnazije</i> , Sarajevo, 2011. 3. Milan Sikirica, <i>Udžbenik iz hemije za III razred gimnazije i IV razred gimnazije</i> .		

Hemija III razred – izborna nastava

HEMIJA			Šifra predmeta:
Razred: treći (III)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: izborni
Kratak opis nastavnog predmeta	<p>Hemija je prirodna nauka, prisutna u svim segmentima ljudskog života, a naročito u pravilnoj ishrani.</p> <p>HRANA JE LIJEK, LIJEK JE HRANA.</p>		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Shvatanje uloge hormona u ravnoteži metabolitčkih procesa živih bića;</p> <p>Shvatanje važnosti zdrave osnovne ishrane za normalan život;</p> <p>Prepoznavanje sastava industrijske hrane.</p>		
Ciljevi predmeta	<p>Sticanje novih znanja o anabolitčkim i katabolitčkim procesima u organizmu;</p> <p>Usvajanje znanja iz hemije hrane, analitičke hemije, alkaloida, hormona, vitamina, minerala.</p>		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<p>Fikh, Hadis, Biologija, Psihologija, Fizika, Matematika, Informatika</p>		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice		Sati
	I tematska cjelina/oblast: Metabolizam, hemija hrane, alkaloidi		34
1. Organske reakcije u živim bićima, fotosinteza, ATP, NADPH, 2. Metabolizam, anabolizam i katabolizam, 3. Hemija hrane (proteini, ugljikohidrati, masti) i njen utjecaj na organizam, 4. Organska hrana, 5. Halal-hrana, 6. Kontrola kvaliteta hrane s aspekta ishrane prema islamskim propisima, 7. Genetski modificirana hrana, 8. Aditivi, osnove, podjela, značaj, 9. Emulgatori, stabilizatori, upotreba, 10. Ponavljanje gradiva – metabolizam, hemija hrane, 11.12. Terenska vježba – posjeta industriji, 13. Sistematisacija gradiva, 14.15. Test, analiza testa, 16. Alkaloidi, porijeklo, podjela, djelovanje, 17. Stimulansi, djelovanje kofeina na organizam, struktura, proizvodnja, 18. Duhan, nikotin, djelovanje, struktura, hemijski sastav cigarete, 19. Hemijski sastav nargile, upotreba među mladima, 20. Hemijski sastav energetskih pića, djelovanje, upotreba, 21. Ponavljanje gradiva – alkaloidi, 22. Hipnotici, važni predstavnici, djelovanje, upotreba, 23. Narkotici, značaj, djelovanje, upotreba, 24. Lijekovi, osobine, podjela, djelovanje, 25. Zloupotreba lijekova, tabletomanija, 26. Sistematisacija gradiva – alkaloidi, 27. Droga, porijeklo, podjela,			

	28. Psihodelične droge, djelovanje, važni predstavnici, 29. Zloupotreba psihodeličnih droga, 30. Ponavljanje gradiva – alkaloidi, 31 Priprema za pismeno provjeravanje gradiva – hemija hrane, alkaloidi, 32.33 Test, analiza testa, 34. Prijedlog zaključnih ocjena na kraju I polugodišta.	
	II tematska cjelina/oblast: <i>Analitčka hemija</i>	12
	35. Analitička hemija, osnove, podjela, 36. Kvalitativna analiza, analitičke grupe kationa i aniona, 37. Laboratorijska vježba – Dokazivanje kationa, 38. Laboratorijska vježba – Dokazivanje aniona, 39. Analitičke reakcije, 40. Kvantitativna analiza, gravimetrija, 41. Izračunavanje gravimetrijskog faktora, 42. Volumetrija, titracija, 43. Volumetrijska izračunavanja, zadaci, 44. Laboratorijska vježba – Pipetiranje rastvora kalij permanganata, 45. Ponavljanje gradiva – analitička hemija, 46. Sistemizacija gradiva – analitička hemija.	
	III tematska cjelina/oblast: <i>Hormoni, vitamini, minerali</i>	24
	47. Hormoni, osobine, podjela po hemijskom sastavu, 48. Hipofiza, građa, uloga, hormoni hipofize, 49. Steroidni hormoni, djelovanje, struktura,važniji predstavnici, 50. Polipeptidni hormoni, uloga, struktura, 51. Derivati aminokiselina, adrenalin, noradrenalin, struktura, djelovanje, 52. Polni hormoni, uloga, struktura, 53. Pisanje struktura hormona, 54. Ponavljanje gradiva – hormoni, 55. Sistemizacija gradiva, 56. Vitamini, osobine, podjela, značaj, 57. Liposolubilni vitamini, A i D vitamini, 58. K i E vitamini, 59. Hidrosolubilni vitamini, C-vitamin, 60. Vitamini B-kompleksa, 61. Laboratorijska vježba: dokazivanje antioksidativnog dejstva vitamina C, 62. Ponavljanje gradiva – vitamini, 63. Minerali, makro i mikro-elementi, uloga značaj za organizam, 64. Magnezij, djelovanje, značaj, posljedice nedostatka, 65. Kalcij, nalaženje, djelovanje, uloga, 66. Priprema za pismeno provjeravanje gradiva – hormoni, vitamini, minerali, 67.68. Test i analiza testa, 69.70. Sistemizacija gradiva, prijedlog zaključne ocjene na kraju II polugodišta.	
	Ukupno:	70
	I tematska cjelina/oblast: <i>Metabolizam, hemija hrane, alkaloidi</i>	

Odgojno-obrazovni ishodi učenja	<ol style="list-style-type: none"> 1. Navodi osnovne komponente hrane. 2. Razlikuje dozvoljene od zabranjenih aditiva. 3. Predstavlja strukture nikotina, kofeina i drugih alkaloida. 4. Objasnjava upotrebu energetskih pića kod mladih osoba. 5. Analizira prirodne i sintetske droge.
	II tematska cjelina/oblast: Analitička hemija
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Samostalno izvodi oglede i zaključke. 2. Razlikuje analitičke operacije u gravimetrijskoj analizi. 3. Predstavlja analitičke reakcije. 4. Izračunava zadatke u volumetriji i gravimetrijski faktor. 5. Uočava značaj analize u industrijskoj proizvodnji.
	III tematska cjelina/oblast: Hormoni, vitamini, minerali
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Definira ulogu vitamina, hormona, minerala. 2. Samostalno predstavlja strukture navedenih spojeva. 3. Razlikuje nalaženje vitamina u određenom voću i povrću. 4. Razvija kritičko mišljenje o upotrebi steroidnih hormona. 5. Objasnjava djelovanje mikro i makro-elemenata.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> • Poštivanje istine kao temelja matematičkog razmišljanja. • Sposobnost i spremnost da se upotrijebi znanja i metodologije. • Razvijanje kompleksnog mišljenja. • Podrška radoznalosti, želji za novim znanjima.
Metode izvođenja nastave	Nastava će se izvoditi u formi interaktivnih predavanja, laboratorijskog (praktičnog) rada, eksperimentalnih vježbi i izradi zadataka i pisanja eseja, što će kod učenika podstaknuti samostalno istraživanje i proširivanje znanja. Osnovno je da se uvode i koriste savremene metode proučavanja, tako da nastavnik u nastavi bude moderator, saradnik i pomagač, a učenici aktivni učesnici u svim etapama nastavnog procesa.
Oblici rada	Frontalni, grupni i individualni rad u nastavi
Strategije učenja i nastave - didaktičko-metodičke upute	<ul style="list-style-type: none"> • Poznavanje i svjesno korištenje različitih strategija učenja, • Sposobnost organizacije i razvijanje upornosti, • Razvijanje kritičkog stava, od toga šta učenik u školi uči do vlastitog procesa učenja, • Omogućavanje sticanja samopouzdanja, samomotivacije i potreba za kontinuiranim učenjem, • Razvijanje kreativnosti i potrebe za izražavanje, te osjećaj za estetske vrijednosti, • Omogućavanje izražavanja vlastitih misli, ideja i emocija.
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenici treba da budu uključeni u nastavu u svim njenim fazama i segmentima, budući da se njome osposobljavaju za saradnju i komunikaciju, uz međusobno uvažavanje. Oni kreiraju kritički odnos prema informacijama i uče se argumentirano iznositi ideje. Podstiče ih se na doprinos očuvanju okoliša. Stvara se pozitivno ozračje za inovativno i kreativno rješavanje problema povezanih s biološkim temama. Razvijanjem odgovornosti kod učenika, podstiče se solidarno promišljanje i djelovanje, važno za vlastitu dobrobit i za dobrobit zajednice.

Metode provjere znanja sa strukturom ocjene (smjernice za pranje, ocjenjivanje- vrednovanje postignuća)	Tehnike ocjenjivanja (različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja)		
	Opće tehnike ocjenjivanja		
	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja
	Kontinuirano se vrednuje rad učenika tokom školske godine, aktivnosti na satu, učešće u izvođenju ogleda i laboratorijskih vježbi.	- Aktivnost u izradi stehiometrijskih zadataka	<ul style="list-style-type: none"> - Izrada referata s prezentacijom - Izrada portofolija i domaća zadaća
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mehmedalija Lilić, <i>Hemija za II i IV razred gimnazije</i>, 2009. 2. Mehmedalija Lilić, <i>Zbirka zadataka iz Hemije</i>, 2006. 3. Milan Sikirica, <i>Hemija za IV razred gimnazije</i>, 2006. 		

Hemija IV razred – izborna nastava

HEMIJA			Šifra predmeta:
Razred: četvrti (IV)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 60	Status: izborni
Kratak opis nastavnog predmeta	Hemija je središnja nauka koja objedinjuje živi svijet, uslove života na zemlji, te tehnološke procese i nove proizvode, bez kojih bi bio nezamisliv život savremenog čovjeka. Elektrohemija objašnjava pretvaranje hemijske u električnu energiju.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Poznavanje prirodnih resursa, rad na njihovom očuvanju, zaštiti i dužem trajanju. Uloga poznavanja tehnoloških neorganskih i organskih procesa. Važnost tehnoloških proizvoda, elektrohemije (baterije, akumulatori) koji omogućavaju lakši i jednostavniji život.		
Ciljevi predmeta	Sticanje znanja iz ekologije, tehnologije, elektrohemije. Usvajanje novih saznanja i njihova primjena u industriji.		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Biologija, Fizika, Informatika, Matematika		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice		Sati
	I tematska cjelina/oblast: Ekologija, tehnologija		27
	1. Ekologija, osnovni pojmovi, biotop, biocenoza, ekosistem, 2. Ekologija zraka, 3. Ekologija vode, 4. Ekologija tla, zemljista, 5. Laboratorijska vježba – hemijski sastav tla, 6. Ponavljanje gradiva – ekologija, 7. Sistematizacija gradiva – ekologija, 8. Neorganska tehnologija, osnovni pojmovi, podjela, 9. Metalurgija, proizvodnja Fe, legure čelika, 10. Proizvodnja Cu, legura bakra, 11. Proizvodnja Al, legura aluminija, 12. Proizvodi bazne hemijske industrije, 13. Prizvodnja sulfatne, nitratne kiseline, 14. Proizvodnja natrij hidroksida, 15. Proizvodnja karbonata, sode, 16. Ponavljanje gradiva – tehnologija, 17. Sistematizacija gradiva, 18. Goriva: čvrsta, tečna, gasovita, 19. Građevinski materijali, cement, 20. Proizvodnja kreča, 21. Proizvodnja stakla, 22. Ponavljanje gradiva – goriva,		

	<p>23. Priprema za pismenu provjeru znanja – ekologija, tehnologija, 24.25. Test, analiza testa, 26.27. Sistematsizacija gradiva, prijedlog zaključnih ocjena na kraju I polugodišta.</p> <p>II tematska cjelina/oblast: <i>Tekstilna industrija, polimeri</i></p>	
	<p>28. Organska tehnologija, 29. Proizvodnja šećera iz šećerne repe, 30. Proizvodnja vještačkih šećera, 31. Tekstilna industrija, proizvodnja, značaj, 32.33. Proizvodnja tekstilne sirovine, svila, vuna, 34. Ponavljanje gradiva – organska tehnologija, tekstilna industrija, 35. Plastične mase, polimeri, dobijanje, 36. Podjela i osobine polimera, strukture polimernog lanca, 37. Tipovi makromolekula u anorganskoj, organskoj hemiji, biohemiji i fiziologiji, 38. Reakcije polimerizacije, kopolimerizacije, 39. Građa, dobijanje prirodnih, sintetskih polimera, 40. Recikliranje polimera, 41. Ponavljanje gradiva – tekstilna industrija, polimeri, 42. Priprema za pismenu provjeru znanja – tekstilna industrija, polimeri, 43.44. Test, analiza testa.</p>	17
	<p>III tematska cjelina/oblast: <i>Elektrohemija</i></p>	16
	<p>45. Osnove elektrohemije, elektroliza, 46. Faradejevi zakoni elektrolize, 47. Galvanski članci, Daniellov članak, 48. Primarni galvanski članci (baterije, Lechlanche-ova, alkalne, dugmaste), 49. Sekundarni galvanski članci (struktura, olovni akumulator), 50. Ponovo punjive baterije (nikl-kadmij baterije, litij-ion – polimer baterije), 51. Elektrodni potencijal, standardna vodikova elektroda, 52. Elektrohemski niz, elektromotorna sila, zadaci, 53. Brzina hemijske reakcije i energija aktivacije, 54. Faktori koji utječu na brzinu hemijske reakcije, 55. Hemijska ravnoteža u vodenim rastvorima elektrolita i heterogenim sistemima, 56. Jonski proizvod vode i pH vrijednost, zadaci za izradu, 57. Laboratorijska vježba: određivanje Ph vrijednosti u rastvorima kiselina, baza, so, katalitičko raspadanje vodik-peroksida, 58. Priprema za pismeno provjeravanje znanja – elektrohemija, 59. Test – elektrohemija, 60. Prijedlog zaključnih ocjena na kraju II polugodišta.</p>	
	Ukupno:	60
Odgojno-obrazovni ishodi učenja	<p>I tematska cjelina/oblast: <i>Ekologija, tehnologija</i></p> <ol style="list-style-type: none"> Prepoznaće hemijski sastav zemljišta, zraka, vode. Objašnjava tehnološke procese. Prikazuje hemijskim reakcijama dobivanje gotovog proizvoda. Razlikuje ulogu tehnoloških proizvoda. Analizira hemijske promjene na osnovnim sirovinama u tehnologiji. 	

	<p>II tematska cjelina/oblast: <i>Tekstilna industrija, polimeri</i></p> <ol style="list-style-type: none"> Prepoznaće procese dobivanja prirodnih šećera, vještačkih šećera. Objašnjava dobivanje prirodnih i sintetskih proizvoda. Pikazuje reakcije polimerizacije i koporemizacije. Uočava značaj recikliranja polimera. Razvija kritičko mišljenje. <p>III tematska cjelina/oblast: <i>Elektrohemija</i></p> <ol style="list-style-type: none"> Razlikuje strukturu i ulogu baterija i akumulatora. Objašnjava kinetiku hemijskih reakcija. Analizira ulogu elektrohemije. Izvodi eksperimente i zaključuje. Samostalno zaključuje hemijska izračunavanja. 			
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> Razumijevanje odnosa između tehnologije drugih područja. Poštivanje privatnosti kod korištenja društvenih mreža. Razvijanje samoodgovornosti za vlastito učenje. Nezavisno donošenje zaključaka. Proizvodnja i povezivanje različitih ideja. 			
Metode izvođenja nastave	Nastava će se izvoditi u formi interaktivnih predavanja, laboratorijskog (praktičnog) rada, eksperimentalnih vježbi te izrada zadataka i pisanja eseja, što će kod učenika podstaknuti samostalno istraživanje i proširivanje znanja. Osnovno je da se uvode i koriste savremene metode proučavanja, tako da nastavnik u nastavi bude moderator, saradnik i pomagač, a učenici aktivni učesnici u svim etapama nastavnog procesa.			
Oblici rada	Frontalni, grupni i individualni rad u nastavi			
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<ul style="list-style-type: none"> Poznavanje i svjesno korištenje različitih strategija učenja, Sposobnost organizacije i razvijanje upornosti, Razvijanje kritičkog stava, od toga šta učenik u školi uči do vlastitog procesa učenja, Omogućavanje sticanja samopouzdanja, samomotivacije i potreba za kontinuiranim učenjem, Razvijanje kreativnosti i potrebe za izražavanje, te osjećaj za estetske vrijednosti, Omogućavanje izražavanja vlastitih misli, ideja, emocija. 			
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenici treba da budu uključeni u nastavu u svim njenim fazama i segmentima, budući da se njome osposobljavaju za saradnju i komunikaciju uz međusobno uvažavanje. Oni izgrađuju kritički odnos prema informacijama i uče se argumentirano iznositi ideje, te ih se podstiče na doprinos očuvanju okoliša. Kreira se pozitivno ozračje za inovativno i kreativno rješavanje problema povezanih s biološkim temama. Razvijanjem odgovornosti kod učenika, podstiče se solidarno promišljanje i djelovanje, važno za vlastitu i za dobrobit zajednice.			
Metode provjere znanja sa strukturonom ocjene	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja (različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja)</p> <p style="text-align: center;">Opće tehničke ocjenjivanja</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="padding: 5px; width: 33%;">Usmeno provjeravanje znanja</td> <td style="padding: 5px;">Pisano provjeravanje znanja</td> <td style="padding: 5px;">Ostale tehničke ocjenjivanja</td> </tr> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehničke ocjenjivanja
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehničke ocjenjivanja		

(smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	Kontinuirano se vrednuje rad učenika tokom školske godine, aktivnost na satu, učešće u izvođenju ogleda, laboratorijskih vježbi.	- Aktivnost u izradi stehiometrijskih zadataka	- Izrada referata s prezentacijom - Izrada portofolija i domaća zadaća
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mehmedalija Lilić, <i>Hemija za III i IV razred gimnazije</i>, 2009. 2. Mehmedalija Lilić, <i>Zbirka zadataka iz Hemije</i>, 2006. 3. Milan Sikirica, <i>Hemija za IV razred gimnazije</i>, 2006. <p>Preporučeni (neobavezni):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Milan Sikirica, <i>Hemija za II razred gimnazije i III razred gimnazije</i>, 2. Milan Sikirica, <i>Zbirka zadataka iz hemije</i> 		

20.

BIOLOGIJA

NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA BIOLOGIJA

Biologija (Model 1)

Ovaj model NPP se odnosi na medrese u kojima se predmet Biologija izučava u prvom i drugom razredu po dva sata, a u trećem i četvrtom po jedan sat dodatno, te kao izborni predmet u III i IV razredu.

BIOLOGIJA					Šifra predmeta:	
Nivo: Srednja škola		Broj sati sedmično	Broj sati godišnje	Ukupan broj sati u svim razredima	Status predmeta:	
Razred	I	2	70	205 (335)	Redovni	
	II	2	70		Redovni	
	III	1/2	35/70		Redovni	
	IV	1/2	30/70	140	Redovni	
	III	2	70		Izborni	
	IV	2	30/60		Izborni	
Napomena		Biologija je zastupljena različito u specifičnim nastavnim planovima medresa u prvom i drugom, odnosno dodatno u trećem i četvrtom razredu, dva ili jedan sat sedmično. Shodno različitim specifičnim nastavnim planovima medresa sačinjeno je više modela nastavnih programa.				
Opis nastavnog predmeta		Biologija je fundamentalna nauka koja nastoji opisati i objasniti živi svijet koji nas okružuje. Ona je jedna od ključnih nauka u rješavanju najvećih izazova današnjice, kao što su: nedostatak pitke vode, upotreba genetički modificiranih organizama, neravnomjerna raspodjela hrane, pojava i širenje bolesti, onečišćenje okoliša i prirode, klizišta, požari, globalno zatopljenje, smanjenje biodiverziteta itd. Za razumijevanje tih i sličnih tema, te za aktivno sudjelovanje u raspravama i rješavanju datih i drugih problema u društvu nužna su biološka saznanja. U nastavi Biologije učenici se uvode u svijet živih organizama, upoznaju raznoliki svijet prirode i mnogobrojne opasnosti koje sve više prijete njegovu opstanku. Napredak u biološkim disciplinama pruža svakodnevno nove informacije i zanimljivosti, što podstiče interesiranje učenika za ovu nauku. Upoznajući se s rezultatima savremenih bioloških otkrića, učenici razumiju koliko ta nova saznanja postaju moćno sredstvo u rješavanju prethodno navedenih problema čovjekova i opstanka svih živih bića na planeti Zemlji.				
Uloga i značaj nastavnog predmeta		Biologija ima ključnu ulogu i za razumijevanje svih pojava u živim sistemima koji su dinamični, stabilni i otvoreni. Osim toga, u nastavi iz predmeta Biologija razvija se i odgovornost učenika prema sebi, prirodi i čitavom okolišu, s posebnim akcentom na zaštitu biodiverziteta, te djelovanje u zajednici s jasno izgrađenim stavovima o općem dobru.				
Ciljevi predmeta		Cilj nastavnog predmeta Biologija u odgojnem i obrazovnom procesu je uvođenje učenika u područja bioloških nauka, čiji su sadržaji značajni za razumijevanje svih pojava i procesa u prirodi, a u skladu s najnovijim naučnim dostignućima. Osim toga,				

	cilj je i razvijanje sposobnosti kritičkog mišljenja, analize i sinteze određenih bioloških fenomena i njihovo kompariranje sa stavovima vjere.
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Hemija, Fizika, Matematika, Geografija, Bosanski jezik i književnost, Akaid, Tefsir, Hadis
Ishodi učenja na nivou predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Objasnjava značaj proučavanja biologije za život čovjeka i drugih organizama u prirodi. • Povezuje građu i funkciju ćelija koje su sastavni dio svih živih sistema. • Nabrala, opisuje, razvrstava i analizira tkiva biljaka, životinja i čovjeka, poznavajući njihovu ulogu. • Analizira i povezuje ulogu organa i organskih sistema u održavanju homeostaze. • Razlikuje osnovne karakteristike živih organizama, njihovo sistematsko mjesto na osnovu građe i srodnosti u biosistematički živih bića. • Opisuje i analizira tok općih fizioloških procesa u biljnem, životinjskom i ljudskom organizmu. • Argumentira preventivne mjere zdravstvene zaštite organskih sistema čovjeka. • Analizira ulogu gena u nastajanju određenih osobina živih bića. • Prepoznaće naučna dostignuća biotehnologije i genetičkog inžinjerstva sa životnim potrebama čovjeka i drugih organizama u prirodi. • Navodi osnovne ekološke principe međuzavisnosti organizama, živih i neživih sistema, u cilju zaštite okoliša i prirode u cjelini. • Zaključuje da je potrebno poštivati ekološke zakonitosti u prirodi i predlaže ekološke mjere zaštite atmosfe, hidrosfere, pedosfere i biosfere u cjelini. • Diskutira o teoriji evolucije i teoriji kreacije, navodeći i stavove vjere o tome. • Nabrala najpoznatija oboljenja čiji su uzročnici bakterije i virusi i prepoznaće osnovne načine i mjerne zaštite od određenih zaraznih oboljenja. • Argumentira značaj imunog sistema, čistoće i pravilne ishrane u zaštiti organizma čovjeka.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jezičko-komunikacijska kompetencija na bosanskom jeziku, 2. Matematička pismenost, 3. Kompetencija u nauci i tehnologiji, 4. Informatička pismenost (informaciona, medijska, tehnološka), 5. Socijalna i građanska kompetencija, 6. Tjelesno-zdravstvena kompetencija.
Očekivane vrijednosti koje će učenici usvojiti	Učenici treba da budu uključeni u nastavu u svim njenim fazama i segmentima, budući da se njome osposobljavaju za saradnju i komunikaciju, uz međusobno uvažavanje. Oni izgrađuju kritički odnos prema informacijama i uče se argumentirano iznositi ideje, te ih se podstiče na doprinos očuvanju okoliša. Kreira se pozitivno ozračje za inovativno i kreativno rješavanje problema povezanih s biološkim temama. Razvijanjem odgovornosti kod učenika podstiče se solidarno promišljanje i djelovanje, važno kako za vlastitu i dobrobit zajednice.
Profil i stručna spremna	Nastavu iz predmeta Biologija izvodi osoba sa završenim VII stepenom stručne

nastavnika	<p>spreme studija visokog obrazovanja u trajanju od najmanje četiri studijske godine, odnosno završenim prvim ciklusom studija u trajanju od četiri godine, s najmanje 240 ECTS bodova, s akademskom titulom i stručnim zvanjem:</p> <ul style="list-style-type: none">• Profesor biologije i hemije,• profesor/bachelor biologije,• magistar/master biologije. <p>Prednost imaju kandidati sa završenom medresom.</p>
-------------------	--

Biologija I razred

BIOLOGIJA			Šifra predmeta:
Razred: I, II ili III	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	Biologija je fundamentalna nauka koja nastoji opisati i objasniti živi svijet koji nas okružuje. Ona je jedna od ključnih nauka u rješavanju najvećih izazova današnjice, kao što su: nedostatak pitke vode, upotreba genetički modificiranih organizama, neravnomjerna raspodjela hrane, pojava i širenje bolesti, onečišćenje okoliša i prirode, klizišta, požari, globalno zatopljenje, smanjenje biodiverziteta itd. Za razumijevanje tih i sličnih tema, te za aktivno sudjelovanje u raspravama i rješavanju datih i drugih problema u društvu, nužna su biološka saznanja. U nastavi Biologije učenici se uvode u svijet živih organizama, upoznaju raznoliki svijet prirode i mnogobrojne opasnosti koje sve više prijete njegovu opstanku. Napredak u biološkim disciplinama pruža svakodnevno nove informacije i zanimljivosti, što podstiče interesiranje učenika za ovu nauku. Upoznajući se s rezultatima savremenih bioloških otkrića, učenici razumiju koliko najnovija biološka saznanja postaju moćno sredstvo u rješavanju problema čovjekova i opstanka svih živih bića na planeti Zemlji.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Biologija ima ključnu ulogu i za razumijevanje svih pojava u živim sistemima koji su dinamični, stabilni i otvoreni. Osim toga, nastavom iz predmeta Biologija razvija se i odgovornost učenika prema sebi, prirodi i čitavom okolišu, s posebnim akcentom na zaštitu biodiverziteta, te djelovanje u zajednici s jasno izgrađenim stavovima o općem dobru.		
Ciljevi predmeta	Upoznati učenike sa struktukom ćelije i njenom funkcijom, građom živih bića, ćelijskim ciklusom, kao i s morfologijom, anatomijom i fiziologijom biljaka, životinja i čovjeka, kako bi stekli znanja i ovladali procesima koji se dešavaju u živom organizmu.		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Hemija, Fizika, Matematika, Geografija, Bosanski jezik i književnost, Akaid, Tefsir, Hadis		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice		Sati
	I tematska cjelina/oblast: BIOLOGIJA – NAUKA O ŽIVOTU		2
	1. Biologija – nauka o životu, 2. Raznolikost i sistematika živog svijeta.		
	II tematska cjelina/oblast: OSNOVI CITOLOGIJE I MOLEKULARNE BIOLOGIJE		22
	1. Uvod u citologiju, 2. Biohemijski sastav žive supstance: protoplazme, bioelementi i neorganski sastojci protoplazme 3. Organski sastojci žive materije, 4. Laboratorijski rad: mikroskop i mikroskopiranje, 5. Organizacija ćelije: prokariotska i eukariotska ćelija, 6. Laboratorijski rad: mikroskopiranje ćelija, 7. Eukariotska biljna i životinjska ćelija,		

	<ol style="list-style-type: none"> 8. Citoplazma i njene diferencijacije, 9. Laboratorijski rad: mikroskopiranje eukariotskih ćelija, 10. Svojstva protoplazme, difuzija, osmoza (praktični rad), 11. Ćelijska membrana – plazmalema i ćelijski zid; struktura i funkcija, 12. Jedro (jezgro) – nukleus, 13. Metabolizam ćelije i uloga biokatalizatora, 14. Životni ciklus ćelije: interfaza, mitoza i amitoza, 15. Laboratorijski rad: mikroskopiranje – mitoza u ćelijama luka (<i>Allium cepa L.</i>), 16. Mejoza (redukcionalna ćelijska dioba). 	
	III tematska cjelina/oblast: MORFOLOGIJA, ANATOMIJA I FIZIOLOGIJA BILJAKA	12
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Biljna tkiva, 2. Biljni organi, 3. Vodeni režim biljaka, 4. Metabolizam mineralnih soli, 5. Fotosinteza, 6. Disanje biljaka, 7. Fiziologija rasta, razvoja i cvjetanja biljaka, 8. Klijanje sjemena, 9. Laboratorijska vježba: klijanje sjemena u zavisnosti o unutrašnjim i vanjskim uvjetima. 	
	IV tematska cjelina/oblast: FIZIOLOGIJA ŽIVOTINJA I ČOVJEKA	34
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uvod u funkcionalne sisteme životinja i čovjeka, 2. Sistem informiranja i integracije organizma, 3. Mehanoreceptori i hemoreceptori, 4. Termoreceptori i fotoreceptori, 5. Nervni sistem, 6. CNS i VNS – vježba, 7. Bolesti i njega nervnog sistema, 8. Toksikomanije, utjecaj na čovjeka, 9. Endokrini sistem, 10. Zaštita, njega i bolesti endokrinog sistema, 11. Ishrana organizma i varenje hrane, 12. Zaštita, njega i bolesti organa za probavu, 13. Laboratorijski rad: utjecaj fermenta na razgradnju hrane, 14. Energetska vrijednost hrane, 15. Tjelesne tečnosti beskičmenjaka i kičmenjaka, 16. Krvne grupe kod čovjeka i bolesti krvi, 17. Cistem za cirkulaciju tjelesnih tečnosti: srce i krvni sudovi, 18. Laboratorijski rad: mjerjenje krvnog pritiska i pulsa kod čovjeka, 19. Disajni sistem, zaštita i njega, 20. Imuni sistem, 21. Ekskrecija, njena regulacija, bolesti i njega, 22. Fiziologija kretanja i mišićni sistem, 23. Sistem organa za reprodukciju, 	

	24. Prenatalni i postnatalni period ontogeneze.	
	Ukupno:	70
I tematska cjelina/oblast: BIOLOGIJA - NAUKA O ŽIVOTU		
<p>1. Analizira i interpretira važnosti spoznaja biologije za svakodnevni život čovjeka; povezuje strukturna i funkcionalna svojstva žive i nežive prirode, koristeći se različitim izvorima, te objašnjava značaj binarne nomenklature i sistema klasificiranja organizama.</p> <p>2. Tumači vezu biologije s drugim naukama.</p> <p>3. Interpretira i vrednuje zaključke o anatomiji, morfologiji i fiziologiji na osnovu prikupljenih informacija iz različitih izvora (O1,K4,I1,P1a^{1*}).</p> <p>4. Analizira raznolikost i primjenu naučnih metoda istraživanja u biologiji.</p> <p>5. Prepoznaće razlike između živog i neživog na osnovu općih svojstava živih bića; razlikovati živu i neživu prirodu.</p> <p>6. Argumentuje pravo živih bića na život (O2,K3,I1,P1a*).</p>		
II tematska cjelina/oblast: OSNOVI CITOLOGIJE I MOLEKULARNE BIOLOGIJE		
<p>1. Objasnjava važnost organskih i anorganskih molekula u građi ćelije i međućelijskih prostora (O3,K1,I1,P1c*).</p> <p>2. Opisuje osnovnu građu svjetlosnog mikroskopa, ulogu glavnih dijelova, te uvježbava tehniku mikroskopiranja.</p> <p>3. Uočava razlike između prokariotske i eukariotske biljne i životinjske ćelije na nivou ultrastruktura (O2,K1,I2,P2b*).</p> <p>4. Opisuje i razlikuje dijelove ćelija i njihove ultrastrukture (O2,K1,I3,P3a*).</p> <p>5. Definira ćelijski ciklus.</p> <p>6. Opisuje, razlikuje i prepoznaće pojedine faze mitoze i mejoze, te utvrđuje značaj ovih procesa.</p>		

^{1*} Ishodi usaglašeni sa Zajedničkom jezgrom nastavnih planova i programa za Moju okolinu, prirodu i društvo, prirodu i biologiju (2017) – O – Oblasti, K – Komponente; I- ishodi učenja za biologiju

	<p>III tematska cjelina/oblast: MORFOLOGIJA, ANATOMIJA I FIZIOLOGIJA BILJAKA</p> <ol style="list-style-type: none"> Razlikuje osnovne tipove biljnih tkiva i analizira njihove funkcije. Navodi koji biljni organi čine biljku i koja je njihova uloga. Opisuje fenomen kapilarnosti i anomalije vode. Objašnjava funkciju fotosinteze na nivou ultrastruktura ćelija (O3,K2,I1,P1b*). Interpretira razlike između glikolize i aerobnog disanja (O3,K2,I2,P2d*). Opisuje procese rasta, razvoja, cvjetanja i ploda. <p>IV tematska cjelina/oblast: FIZIOLOGIJA ŽIVOTINJA I ČOVJEKA</p> <ol style="list-style-type: none"> Opisuje građu i organizaciju životinjskog i ljudskog organizma na nivou ćelija tkiva i molekula. Analizira ulogu organa i organskih sistema u održavanju homeostaze (O2,K1,I4,P4a*). Nabraja i definira tipove receptora. Objašnjava ulogu hormonalnog i nervnog sistema u homeostazi na nivou hormona i neurotransmitera (O4,K1,I3,P3b*). Upoređuje sastav i funkcije tjelesnih tečnosti. Analizira građu respiratornog sistema. Povezuje stvaranje mokraće s funkcijama bubrega. Analizira građu koštanog sistema i mišićnog tkiva.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ol style="list-style-type: none"> Jezičko-komunikacijska kompetencija na bosanskom jeziku, Matematička pismenost, Kompetencija u nauci i tehnologiji, Informatička pismenost (informaciona, medijska, tehnološka), Socijalna i građanska kompetencija, Tjelesno-zdravstvena kompetencija.
Metode izvođenja nastave	Nastava će se izvoditi u formi interaktivnih predavanja, laboratorijskog (praktičnog) rada, demonstriranja, terenskog rada, rada u parovima, grupnog rada, okruglog stola, debate, panel-diskusije te pisanja eseja, projektnih zadataka, terenske nastave itd., što će kod učenika podstaknuti samostalno istraživanje i proširivanje znanja.
Oblici rada	Individualni, grupni, rad u parovima, frontalni oblik rada, praktični rad
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	Odgojno-obrazovni proces nastavnog predmeta Biologija uključuje upotrebu različitih izvora znanja i strategija: proučavanje, učenje otkrivanjem, istraživanjem, vježbanjem i stvaranjem. Pri tome bi se trebalo, kad god je to moguće, koristiti živim materijalom. Neophodno je stalno razvijati interakciju između profesora i učenika, kao i stalno upućivati učenike na samostalan rad i istraživanje, pronalaženje relevantnih informacija, slobodno razmišljanje, izradu projekata, argumentirano diskutiranje itd. Nastavna sredstva i pomagala također mogu učiniti procese učenja i proučavanja zanimljivim, a, osim toga, mogu znatno obogatiti obrazovno iskustvo učenika, te poslužiti i kao zamjena kada živi materijal nije dostupan ili najprikladniji za učenje. U tu svrhu mogu se koristiti različiti modeli u čijoj izradi mogu sudjelovati i učenici, a korištenje informacijsko-komunikacijskim tehnologijama može biti izuzetno važno i korisno za sadržaje koji nisu dostupni neposrednom promatranju i analizi. Digitalni izvori informacija, kao i animacije, također obogaćuju iskustvo učenika,

	te omogućavaju i olakšavaju samostalno učenje. Oni se mogu izrađivati zajedno s učenicima (fotografije, ilustracije, plakati itd.). Za izučavanje carstva gljiva i lišajeva dobro bi bilo prakticirati rad na terenu s ključevima za determinaciju, rad u laboratoriji za identifikaciju vrsta, posjeta muzeju, naučnim zbirkama, prirodno-matematičkom fakultetu i sl. Na osnovu toga, jasno je da se nastava iz Biologije može odvijati u učionici, ali i izvan nje, primjerice, u prirodnome okolišu (terenska nastava), muzeju, školskom vrtu, laboratoriji, institutu, fabrici i sl. Sve aktivnosti koje će biti izvođene u toku nastave treba planirati, tako da učenici budu u središtu procesa obrazovanja, da postavljaju pitanja i tragaju za odgovorima, istražuju.									
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenici treba da budu uključeni u nastavu u svim fazama i segmentima, budući da se njome osposobljavaju za saradnju i komunikaciju, uz međusobno uvažavanje. Oni izgrađuju kritički odnos prema informacijama i uče se argumentirano iznositi ideje, te ih se podstiče na doprinos očuvanju okoliša. Kreira se pozitivno ozračje za inovativno i kreativno rješavanje problema povezanih s biološkim temama. Razvijanjem odgovornosti kod učenika podstiče se solidarno promišljanje i djelovanje, važno za vlastitu i dobrobit zajednice.									
Metode provjere znanja sa strukturonim ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja</p> <p>Provjera i vrednovanje će biti različito i redovno tokom školske godine. U ovom dijelu je uključen i proces praćenja napredovanja učenika, njegovog individualnog razvoja i usmjeravanja, kako bi postigao maksimalne rezultate u skladu sa svojim sposobnostima.</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th colspan="3" style="text-align: center;">Opće tehnike ocjenjivanja</th> </tr> <tr> <th style="width: 40%;">Usmeno provjeravanje znanja</th> <th style="width: 30%;">Pisano provjeravanje znanja</th> <th style="width: 30%;">Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="text-align: center;">Usmeno</td> <td style="text-align: center;">Pismeno</td> <td style="text-align: center;">Ocjena laboratorijskih vježbi, terenske nastave, pisanje eseja, aktivnosti na satu itd.</td> </tr> </tbody> </table>	Opće tehnike ocjenjivanja			Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Usmeno	Pismeno	Ocjena laboratorijskih vježbi, terenske nastave, pisanje eseja, aktivnosti na satu itd.
Opće tehnike ocjenjivanja										
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja								
Usmeno	Pismeno	Ocjena laboratorijskih vježbi, terenske nastave, pisanje eseja, aktivnosti na satu itd.								
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Boškailo, A., Đug, S., Medar, A., Šabanović, E., Boškailo, S., <i>Biološki rječnik, Karađoz-begova medresa Mostar i Zavičajni muzej Visoko</i>, Mostar, 2018. 2. Međedović, S., Hadžiselimović, R., Maslić, E., <i>Biologija za 3. razred gimnazije</i>, Svjetlost, Sarajevo, 2004. 3. Sofradžija, A., Šoljan, D., Hadžiselimović, R., <i>Biologija za 1. razred gimnazije</i>, Svjetlost, Sarajevo, 2000. 4. Sofradžija, A., Berberović, Lj. Hadžiselimović, R., <i>Biologija za 2. razred gimnazije</i>, Svjetlost, Sarajevo, 2003. 									

Biologija II razred

BIOLOGIJA			Šifra predmeta:
Razred: II,III ili IV	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	Biologija je fundamentalna nauka koja nastoji opisati i objasniti živi svijet koji nas okružuje. Ona je jedna od ključnih nauka u rješavanju najvećih izazova današnjice, kao što su: nedostatak pitke vode, upotreba genetički modificiranih organizama, neravnomjerna raspodjela hrane, pojava i širenje bolesti, onečišćenje okoliša i prirode, klizišta, požari, globalno zatopljenje, smanjenje biodiverziteta itd. Za razumijevanje tih i sličnih tema, te za aktivno sudjelovanje u raspravama i rješavanju datih i drugih problema u društvu, nužna su biološka saznanja. U nastavi Biologije učenici se uvode u svijet živih organizama, upoznaju raznoliki svijet prirode i mnogobrojne opasnosti koje sve više prijete njegovu opstanku. Napredak u biološkim disciplinama pruža svakodnevno nove informacije i zanimljivosti, što podstiče interesiranje učenika za ovu nauku. Upoznajući se s rezultatima savremenih bioloških otkrića, učenici razumiju koliko najnovija biološka saznanja postaju moćno sredstvo u rješavanju problema čovjekova i opstanka svih živih bića na planeti Zemlji.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Biologija ima ključnu ulogu za razumijevanje svih pojava u živim sistemima koji su dinamični, stabilni i otvoreni. Osim toga, nastavom iz predmeta Biologija razvija se i odgovornost učenika prema sebi, prirodi i čitavom okolišu s posebnim akcentom na zaštitu biodiverziteta, te djelovanje u zajednici s jasno izgrađenim stavovima o općem dobru.		
Ciljevi predmeta	Shvatiti kompleksnost živog svijeta na različitim razinama, povezujući pojavu novih svojstava s usložnjavanjem građe živih bića, te razviti znatiželju za dodatnim istraživanjem i proučavanjem iz područja genetike, biotehnologije, ekologije i odabranih poglavlja evolucije.		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Hemija, Fizika, Matematika, Geografija, Bosanski jezik i književnost, Akaid, Tefsir, Hadis, Fikh		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice		Sati
	I tematska cjelina/oblast: GENETIKA		26
	1. Razmnožavanje živih bića, 2. Uvod u genetiku, 3. Genetički materijal DNK, otkriće, građa, funkcija, 4. Autoreprodukциja genetičkog materijala DNK, 5. Biosinteza bjelančevina; transkripcija i translacija gena, 6. Regulacija djelovanja gena, 7. Hromosomska organizacija nasljedne tvari, 8. Laboratorijski rad: sastavljanje kariograma čovjeka, 9. Distribucija hromosoma tokom mitoze i mejoze,		

	<ul style="list-style-type: none"> 10. Geni i osobine, 11. Mendelovi zakoni kao fundamentalna genetička metoda, 12. Osnovni tipovi nasljeđivanja, 13. Laboratorijski rad: razlike unutar vrsta uvjetovane ekspresijom gena, 14. Nasljeđivanje i pol, 15. Osnovni metodi formalne genetike, 16. Zadaci iz genetike (vježba), 17. Mutacije i mutageneze, 18. Populacijska genetika. 	
	II tematska cjelina/oblast: BIOTEHNOLOGIJA	9
	<ul style="list-style-type: none"> 1. Uvod u biotehnologiju i genetičko inžinjerstvo, 2. Klasični biotehnološki metodi i njihova primjena, 3. Gensko inženjerstvo, 4. Genomsko inženjerstvo, 5. Hromosomsko inženjerstvo, 6. Primjena genetičkog inženjerstva. 	
	III tematska cjelina/oblast: EKOLOGIJA I ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE	28
	<ul style="list-style-type: none"> 1. Uvod u ekologiju, 2. Ekologija u svijetu islama, 3. Ekološki faktori, 4. Stupnjevi biološke i ekološke integracije: populacija u ekologiji, 5. Biocenoza (životna zajednica), 6. Protok energije i kruženje materije u ekosistemu, produktivitet, 7. Zakonitosti distribucije ekosistema u biosferi, 8. Ekosistemi kopna i mjere zaštite, 9. Ekosistemi kopnenih voda i mjere zaštite, 10. Ekosistemi mora i okeana i mjere zaštite, 11. Primarni klimatogeni ekosistemi, 12. Antropogeni ekosistemi, 13. Terenska nastava u ekologiji, 14. Globalni karakter procesa degradacije (destrukcije i zagađivanja) životne sredine, 15. Ekološka politika i primjeri poslovanja prema načelima održivog razvoja, 16. Međunarodna konvencija o zaštiti okoliša – zakonska regulativa, 17. Međunarodne norme ISO 14000, 18. Biodiverzitet BiH, 19. Crvene i crne liste (ugrožene i invazivne vrste, s posebnim akcentom na BiH), 20. Zaštićena prirodna područja Bosne i Hercegovine, 21. Terenska nastava. 	
	IV tematska cjelina/oblast: ODABRANA POGLAVLJA EVOLUCIJE	7
	<ul style="list-style-type: none"> 1. Evolucione ideje i savremena teorija evolucije, 2. Faktori i dokazi organske evolucije, 3. Pojam evolucije materijalnog i duhovnog svijeta, 	

	4. Razvoj savremenih teorija o porijeklu života na Zemlji, 5. Kreacionističke teorije postanka živog svijeta.	
	Ukupno:	70
I tematska cjelina/oblast: GENETIKA		
1. Interpretira i objašnjava osnovne pojmove u genetici. 2. Objasnjava građu i funkciju nukleinskih kiselina na nivou nukleotida (O3,K1,I1,P1e *). 3. Objasnjava utjecaj okoline na manifestaciju genotipa na nivou osobina i procesa (O2,K2,I1,P1b*). 4. Opisuje i objašnjava replikaciju, transkripciju i translaciju na molekularnom nivou, te utvrđuje značaj ovih procesa. 5. Analizira frekvencije genotipa i fenotipa u složenim Mendelskim ukrštanjima čovjeka (O4,K4,I4,P4c*). 6. Razlikuje tipove mutacija na molekularnom nivou (O4,K2,I4,P4a*).		
II tematska cjelina/oblast: BIOTEHNOLOGIJA		
1. Objasnjava postupke klasične i moderne biotehnologije (genetski inžinjering) (O3,K3,I1,P1a*). 2. Vrednuje perspektive biotehnologije (O3,K3,I1,P1c*). 3. Objasnjava postupke klasične i moderne biotehnologije (genetski inžinjering). 4. Raspravlja o značenju GMO-a i njihove upotrebe u prehrambenoj industriji. 5. Tumači mogućnosti primjene genetike na različitim poljima ljudske djelatnosti. 6. Objasnjava pojam i primjenu bionike i bioarhitekture.		
III tematska cjelina/oblast: EKOLOGIJA I ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE		
1. Definira ekologiju kao modernu naučnu disciplinu i analizira važnost zaštite životne sredine. 2. Analizira utjecaj pojedinih ekoloških faktora na organizme (temperatura, ph, slanost i sl.) (O1,K2,I1,P1c*). 3. Analizira tipove ekoloških sistema, utvrđujući njihove razlike (O1,K1,I1,P1b*). 4. Povezuje živa bića u vodenim i kopnenim ekosistemima (složeni lanci ishrane) (O1,K2,I2,P2b*). 5. Potkrepljuje dokazima postojanje trajnih poremećaja kao posljedica narušenog sklada žive i nežive prirode (O1,K3,I3,P3a*). 6. Definira i analizira biodiverzitet u BiH.		
IV tematska cjelina/oblast: ODABRANA POGLAVLJA EVOLUCIJE		
1. Definira evoluciju kao granu biologije. 2. Objasnjava procese evolucije, te na temelju njih tumači promjene biodiverziteta (O1,K2I3P3b*). 3. Definira faktore organske evolucije. 4. Razlikuje dokaze evolucije. 5. Interpretira određene faktore i dokaze evolucije. 6. Diskutira o teoriji evolucije i teoriji kreacije, navodeći i stavove vjere.		
Očekivane kompetencije	1. Jezičko-komunikacijska kompetencija na bosanskom jeziku, 2. Matematička pismenost,	

koje će učenici razviti	3. Kompetencija u nauci i tehnologiji, 4. Informatička pismenost (informaciona, medijska, tehnološka), 5. Socijalna i građanska kompetencija, 6. Tjelesno-zdravstvena kompetencija.
Metode izvođenja nastave	Nastava će se izvoditi u formi interaktivnih predavanja, laboratorijskog (praktičnog) rada, demonstriranja, terenskog rada, rada u parovima, grupnog rada, okruglog stola, debate, panel-diskusije te pisanje eseja, projektnih zadataka, terenske nastave itd., što će kod učenika podstaknuti samostalno istraživanje i proširivanje znanja.
Oblici rada	Individualni, grupni, rad u parovima, frontalni oblik rada, praktični rad.
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	Odgojno-obrazovni proces nastavnoga predmeta Biologija uključuje upotrebu različitih izvora znanja i strategija: proučavanje, učenje otkrivanjem, istraživanjem, vježbanjem i stvaranjem. Pri tome bi se trebalo, kad god je to moguće, koristiti živim materijalom. Neophodno je stalno razvijati interakciju između nastavnika i učenika, kao i stalno upućivati učenike na samostalan rad i istraživanje, pronalaženje relevantnih informacija, slobodno razmišljanje, izradu projekata, argumentirano diskutiranje itd. Nastavna sredstva i pomagala također mogu učiniti procese učenja i proučavanja zanimljivim, a osim toga mogu znatno obogatiti obrazovno iskustvo učenika, te poslužiti i kao zamjena kad živi materijal nije dostupan ili najprikladniji za učenje. U tu svrhu mogu se koristiti različiti modeli u čijoj izradi mogu sudjelovati i učenici, a korištenje informacijsko-komunikacijskim tehnologijama može biti izuzetno važno i korisno za sadržaje koji nisu dostupni neposrednom promatranju i analizi. Digitalni izvori informacija, kao i animacije, također obogaćuju iskustvo učenika, te omogućavaju i olakšavaju samostalno učenje. Oni se mogu izrađivati zajedno s učenicima (fotografije, ilustracije, plakati itd.). Za izučavanje carstva gljiva i lišajeva dobro bi bilo prakticirati rad na terenu s ključevima za determinaciju, rad u laboratoriji za identifikaciju vrsta, posjeta muzeju, naučnim zbirkama, prirodno-matematičkom fakultetu i sl. Na osnovu toga jasno je da se nastava iz Biologije može odvijati u učionici, ali i izvan nje, primjerice, u prirodnome okolišu (terenska nastava), muzeju, školskom vrtu, laboratoriji, institutu, fabrici i sl. Sve aktivnosti koje će biti izvođene u toku nastave treba planirati, tako da učenici budu u središtu procesa obrazovanja, da postavljaju pitanja i tragaju za odgovorima, istražuju.
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenici treba da budu uključeni u nastavu u svim fazama i segmentima, budući da se njome osposobljavaju za saradnju i komunikaciju, uz međusobno uvažavanje. Oni izgrađuju kritički odnos prema informacijama i uče se argumentirano iznositi ideje, te ih se podstiče na doprinos u očuvanju okoliša. Kreira se pozitivno ozračje za inovativno i kreativno rješavanje problema, povezanih s biološkim temama. Razvijanjem odgovornosti kod učenika podstiče se solidarno promišljanje i djelovanje, važno za vlastitu i dobrobit zajednice.
Metode provjere znanja sa strukturon strukturom ocjene	Tehnike ocjenjivanja Provjera i vrednovanje će biti različito i redovno tokom školske godine. U ovom dijelu je uključen i proces praćenja napredovanja učenika, njegovog individualnog razvoja i usmjeravanja, kako bi postigao maksimalne rezultate u skladu sa svojim sposobnostima.
	Opće tehnike ocjenjivanja

(smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja
Udžbenici i literatura	Usmeno	Pismeno	Ocjena laboratorijskih vježbi, terenske nastave, pisanje eseja, aktivnosti na satu itd.
Udžbenici:			
1. Boškailo, A., Đug, S., Medar, A., Šabanović, E., Boškailo, S., <i>Biološki rječnik</i> , Karađoz-begova medresa Mostar i Zavičajni muzej Visoko, Mostar, 2018. 2. Međedović, S., Hadžiselimović, R., Maslić, E., <i>Biologija za 3. razred gimnazije</i> , Svjetlost, Sarajevo, 2005. 3. Sofradžija, A., Berberović, Lj. Hadžiselimović, R., <i>Biologija za 2. razred gimnazije</i> , Svjetlost, Sarajevo, 2003. 4. Škrijelj, R., Sofradžija, A., Maslić, E., <i>Biologija za 4 razred gimnazije</i> , Svjetlost, Sarajevo, 2004.			

Biologija III razred – izborna nastava

BIOLOGIJA			Šifra predmeta:
Razred: Treći (III)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: izborni
Kratak opis nastavnog predmeta	Biologija je fundamentalna nauka koja nastoji opisati i objasniti živi svijet koji nas okružuje. Ona je jedna od ključnih nauka u rješavanju najvećih izazova današnjice, kao što su: nedostatak pitke vode, upotreba genetički modificiranih organizama, neravnomjerna raspodjela hrane, pojava i širenje bolesti, onečišćenje okoliša i prirode, klizišta, požari, globalno zatopljenje, smanjenje biodiverziteta itd. Za razumijevanje tih i sličnih tema, te za aktivno sudjelovanje u raspravama i rješavanje ovih i drugih problema u društvu nužna su biološka saznanja. U nastavi Biologije učenici se uvode u svijet živih organizama, upoznaju raznoliki svijet prirode i mnogobrojne opasnosti koje prijete njegovu opstanku. Napredak u biološkim disciplinama pruža svakodnevno nove informacije i zanimljivosti, što podstiče interesiranje učenika za ovu nauku. Upoznajući se s rezultatima savremenih otkrića, učenici razumiju koliko najnovija biološka saznanja postaju moćno sredstvo u rješavanju problema čovjekova i opstanka svih živih bića na planeti Zemlji.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Biologija ima ključnu ulogu i za razumijevanje svih pojava u živim sistemima koji su dinamični, stabilni i otvoreni. Osim toga, kroz nastavu iz predmeta Biologija razvija se i odgovornost učenika prema sebi, prirodi i čitavom okolišu s posebnim akcentom na zaštitu biodiverziteta, te djelovanje u zajednici s jasno izgrađenim stavovima o općem dobru.		
Cilj(evi) predmeta	Upoznati učenika s biodiverzitetom i njegovom važnošću, te razviti znatiželju za dodatnim istraživanjem i zaštitom.		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Hemija, Fizika, Matematika, Geografija, Bosanski jezik i književnost, Akaid, Tefsir, Hadis		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice		Sati
	I tematska cjelina/oblast: BIOSISTEMATIKA ŽIVOG SVIJETA		70
	1. Uvod u biosistematiku, 2. Prokariota-mikroplazme, bakterije i modrozelene alge, 3. Eukariota-alge, 4. Laboratorijski rad: mikroskopiranje algi ili bakterija, 5. Gljive, opće karakteristike i podjela gljiva; Niže gljive, 6. Više gljive (sive pljesni i gljive mješinarke), 7. Laboratorijski rad: Mikroskopiranje kvasca, sive i zelene pljesni, 8. Više gljive (stapčarke i nesavršene gljive), 9. Laboratorijski rad: određivanje gljiva pomoću ključa za determinaciju, 10. Terenska nastava, 11. Lišajevi,		

	<p>12. Lišajevi kao bioindikatori,</p> <p>13. Laboratorijska vježba: određivanje lišajeva pomoću ključa za determinaciju,</p> <p>14. Terenska nastava,</p> <p>15. Razvoj biljnog svijeta i biljna tkiva,</p> <p>16. Laboratorijski rad: mikroskopiranje biljnog tkiva,</p> <p>17. Građa biljnih organa,</p> <p>18. Nevaskularne biljke: mahovine (<i>Bryophyta</i>),</p> <p>19. Vaskularne biljke: papratnjače (<i>Pteridophyta</i>),</p> <p>20. Opća obilježja sjemenjača (<i>Spermatophyta</i>); peraste i igličaste golosjemenjače (<i>Gymnospermae</i>),</p> <p>21. Laboratorijski rad: određivanje vrsta pomoću ključa za determinaciju,</p> <p>22. Skrivenosjemenjače (<i>Angiospermae</i>),</p> <p>23. Raznolikost dvosupnica,</p> <p>24. Jednosupnice,</p> <p>25. Laboratorijski rad: određivanje vrsta pomoću ključa za determinaciju,</p> <p>26. Terenski rad,</p> <p>27. Glavne osobine životinja i podjela,</p> <p>28. Spužve (Spongia),</p> <p>29. Dupljari/žarnjaci (Coelenterata, Cnidaria),</p> <p>30. Pljosnati crvi (Plathelmintes) i valjkaste/oble gliste (Nematode),</p> <p>31. Prstenaste, člankovite gliste (Annelida),</p> <p>32. Zglavkari/člankonošci (Arthropoda),</p> <p>33. Stonoge i insekti,</p> <p>34. Laboratorijska vježba: upoznavanje morfološke i anatomske građe insekata,</p> <p>35. Laboratorijski rad: određivanje vrsta insekata pomoću ključa za determinaciju,</p> <p>36. Mekušci (Mollusca),</p> <p>37. Bodljokošci (Echinodermata),</p> <p>38. Hordati / svitkovci (Chordata),</p> <p>39. Posjeta biološkoj zbirci,</p> <p>40. Terenska nastava,</p> <p>41. Opće karakteristike i sistematika kičmenjaka; Koluste i Ribe,</p> <p>42. Laboratorijski rad: disekcija ribe,</p> <p>43. Raznolikost i ponašanje riba,</p> <p>44. Laboratorijski rad: određivanje vrsta riba pomoću ključa za determinaciju,</p> <p>45. Terenska nastava,</p> <p>46. Vodozemci (Amphibia),</p> <p>47. Laboratorijski rad: određivanje vrsta vodozemaca pomoću ključa za determinaciju,</p> <p>48. Gmizavci (Reptilia),</p>	
--	---	--

	49. Laboratorijski rad: određivanje vrsta gmizavaca pomoću ključa za determinaciju, 50. Terenska nastava, 51. Ptice (Aves), 52. Laboratorijski rad: određivanje vrsta ptica pomoću ključa za determinaciju, 53. Terenska nastava, 54. Sisari (Mammalia), 55. Raznolikost i ponašanje sisara, 56. Laboratorijski rad: određivanje vrsta sisara pomoću ključa za determinaciju, 57. Posjeta biološkoj zbirci, 58. Terenska nastava.	
	Ukupno:	70
I tematska cjelina/oblast: BIOSISTEMATIKA ŽIVOG SVIJETA		
Odgojno-obrazovni ishodi učenja	1. Analizira važnost sistematike i binarne nomenklature. 2. Opisuje građu i navodi sistematiku gljiva i lišajeva. 3. Prepozna i razlikuje jednosupnice i dvosupnici. 4. Prepozna, razlikuje i opisuje pojedine biljne i životinjske vrste s posebnim akcentom na vrste zastupljene u BiH. 5. Identificira organizme sa slikovnim i dihotomnim ključevima (O1, K4, I4, P4b*). 6. Navodi i prepozna najznačajnije endemične, reliktnе, ugrožene i invazivne vrste, s posebnim akcentom na vrste zastupljene u BiH.	
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	1. Jezičko-komunikacijska kompetencija na bosanskom jeziku, 2. Matematička pismenost, 3. Kompetencija u nauci i tehnologiji, 4. Informatička pismenost (informaciona, medijska, tehnološka), 5. Socijalna i građanska kompetencija, 6. Tjelesno-zdravstvena kompetencija.	
Metode izvođenja nastave	Nastava će se izvoditi u formi interaktivnih predavanja, laboratorijskog (praktičnog) rada, demonstriranja, terenskog rada, rada u parovima, grupnog rada, okruglog stola, debate, panel-diskusije te pisanje eseja, projektnih zadataka, terenske nastave itd., što će kod učenika podstaknuti samostalno istraživanje i proširivanje znanja.	
Oblici rada	Individualni, grupni, rad u parovima, frontalni oblik rada, praktični rad.	
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	Odgojno-obrazovni proces nastavnoga predmeta Biologija uključuje upotrebu različitih izvora znanja i strategija: proučavanje, učenje otkrivanjem, istraživanjem, vježbanjem i stvaranjem. Pri tome bi se trebalo, kad god je to moguće, koristiti živim materijalom. Neophodno je stalno razvijati interakciju između nastavnika i učenika, kao i stalno upućivati učenike na samostalan rad i istraživanje, pronalaženje relevantnih informacija, slobodno razmišljanje, izradu projekata, argumentirano diskutiranje itd. Nastavna sredstva i pomagala također mogu učiniti procese	

	<p>učenja i poučavanja zanimljivim, a, osim toga, mogu znatno obogatiti obrazovno iskustvo učenika, te poslužiti i kao zamjena kad živi materijal nije dostupan ili prikladan za učenje. U tu svrhu mogu se koristiti različiti modeli, u čijoj izradi mogu sudjelovati i učenici, a korištenje informacijsko-komunikacijskim tehnologijama može biti izuzetno važno i korisno za sadržaje koji nisu dostupni neposrednometne promatrivanju i analizi. Digitalni izvori informacija, kao i animacije, također obogaćuju iskustvo učenika, te omogućavaju i olakšavaju samostalno učenje. Oni se mogu izrađivati zajedno s učenicima (fotografije, ilustracije, plakati itd.). Za izučavanje carstva glijiva i lišajeva dobro bi bilo prakticirati rad na terenu s ključevima za determinaciju, rad u laboratoriji za identifikaciju vrsta, posjeta muzeju, naučnim zbirkama, prirodno-matematičkom fakultetu i sl. Na osnovu toga jasno je da se nastava iz Biologije može odvijati u učionici, ali i izvan nje, primjerice, u prirodnome okolišu (terenska nastava), muzeju, školskom vrtu, laboratoriji, institutu, fabrici i sl. Sve aktivnosti koje će biti izvođene u toku nastave treba planirati, tako da učenici budu u središtu procesa obrazovanja, da postavljaju pitanja i tragaju za odgovorima, istražuju.</p>						
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenici treba da budu uključeni u nastavu u svim njenim fazama i segmentima, budući da se njome ospozobljavaju za saradnju i komunikaciju, uz međusobno uvažavanje. Oni izgrađuju kritički odnos prema informacijama i uče se argumentirano iznositi ideje. Podstiče ih se na doprinos očuvanju okoliša. Kreira se pozitivno ozračje za inovativno i kreativno rješavanje problema povezanih s biološkim temama. Razvijanjem odgovornosti kod učenika podstiče se solidarno promišljanje i djelovanje, važno za vlastitu i dobrobit zajednice.						
Metode provjere znanja sa strukturonim ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja</p> <p>Provjera i vrednovanje će biti različito i redovno tokom školske godine. U njega je uključen i proces praćenja napredovanja učenika, njegovog individualnog razvoja i usmjeravanja, kako bi postigao maksimalne rezultate u skladu sa svojim sposobnostima.</p> <p style="text-align: center;">Opće tehnike ocjenjivanja</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 40%;">Usmeno provjeravanje znanja</th> <th style="width: 30%;">Pisano provjeravanje znanja</th> <th style="width: 30%;">Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="text-align: center;">Usmeno</td> <td style="text-align: center;">Pismeno</td> <td style="text-align: center;">Ocjena laboratorijskih vježbi, terenske nastave, pisanje eseja, aktivnosti na satu itd.</td> </tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Usmeno	Pismeno	Ocjena laboratorijskih vježbi, terenske nastave, pisanje eseja, aktivnosti na satu itd.
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja					
Usmeno	Pismeno	Ocjena laboratorijskih vježbi, terenske nastave, pisanje eseja, aktivnosti na satu itd.					
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Boškailo, A., Đug, S., Medar, A., Šabanović, E., Boškailo, S., <i>Biološki rječnik</i>, Karađoz-begova medresa Mostar i Zavičajni muzej Visoko, Mostar, 2018. 2. Sofradžija, A., Šoljan, D., Hadžiselimović, R., <i>Biologija za 1 razred gimnazije</i>, Svjetlost, Sarajevo, 2000. 3. Redžić, S., Barudanović, S., Radević, M. (eds.), <i>Bosna i Hercegovina – zemlja raznolikosti</i>, Pregled i stanje biološke i pejzažne raznolikosti Bosne i Hercegovine, Federalno ministarstvo okoliša i turizma BiH, Sarajevo, 2008. 4. Berberović, Lj., Hadžimehmedagić, N., <i>Biološki praktikum za 1. i 2. razred općeg smjera</i>, Svjetlost, Sarajevo, 1998. 						

Biologija IV razred – izborna nastava

BIOLOGIJA			Šifra predmeta:
Razred: Četvrti (IV)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 60	Status: izborni
Kratak opis nastavnog predmeta	Biologija je fundamentalna nauka koja nastoji opisati i objasniti živi svijet koji nas okružuje. Ona je jedna od ključnih nauka u rješavanju najvećih izazova današnjice, kao što su: nedostatak pitke vode, upotreba genetički modificiranih organizama, neravnomjerna raspodjela hrane, pojava i širenje bolesti, onečišćenje okoliša prirode, klizišta, požari, globalno zatopljenje, smanjenje biodiverziteta itd. Za razumijevanje tih i sličnih tema, te za aktivno sudjelovanje u raspravama i rješavanju tih i drugih problema u društvu, nužna su biološka saznanja. Nastavom Biologije učenici se uvode u svijet živih organizama, upoznaju raznoliki svijet prirode i mnogobrojne opasnosti koje sve više prijete njegovu opstanku. Napredak u biološkim disciplinama pruža svakodnevno nove informacije i zanimljivosti, što podstiče interesiranje učenika za ovu nauku. Upoznajući se s rezultatima savremenih otkrića, učenici razumiju koliko najnovija biološka saznanja postaju moćno sredstvo u rješavanju problema čovjekova i opstanka svih živih bića na planeti Zemlji.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Biologija ima ključnu ulogu i za razumijevanje svih pojava u živim sistemima koji su dinamični, stabilni i otvoreni. Osim toga, nastavom iz predmeta Biologija razvija se i odgovornost učenika prema sebi, prirodi i čitavom okolišu, s posebnim akcentom na zaštititi biodiverziteta, te djelovanju u zajednici s jasno izgrađenim stavovima o općem dobru.		
Ciljevi predmeta	Detaljnija razrada određenih programskih sadržaja redovne nastave (s posebnim akcentom na: mikrobiologiju, imunologiju, biohemiju i fiziologiju čovjeka, humanu genetiku), te uvođenje novih sadržaja koji su veoma bitni za pripremanje učenika za nastavak školovanja na fakultetima medicinskih, prirodno-matematičkih, biotehničkih i drugih nauka.		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Hemija, Fizika, Matematika, Geografija, Bosanski jezik i književnost, Akaid, Tefsir, Hadis		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice		Sati
	I tematska cjelina/oblast: MIKROBIOLOGIJA S IMUNOLOGIJOM		19
	1. Uvod u mikrobiologiju, 2. Bakterije: morfologija bakterijskih ćelija, 3. Laboratorijski rad: mikroskopiranje bakterija (gotovi preparati), 4. Metabolizam bakterija: ishrana, aerobno i anaerobno disanje, 5. Razmnožavanje i rasprostranjenost bakterija, 6. Laboratorijski rad: upoznavanje s materijalom potrebnim za uzgoj bakterija, 7. Patogene bakterije,		

	<ul style="list-style-type: none"> 8. Uvod u imunologiju, 9. Imunitet i imuni odgovori, 10. Antigeni i antitijela, 11. Virusi, 12. Sistematika virusa, 13. Virusne bolesti, 14. Zaštita od virusnih oboljenja, 15. Vakcine: metode imunizacije. 	
	II tematska cjelina/oblast: BIOHEMIJA I FIZIOLOGIJA ČOVJEKA	14
	<ul style="list-style-type: none"> 1. Tjelesne tečnosti, 2. Sastav krvi i limfe, 3. Laboratorijski rad: posmatranje krvnih ćelija pod mikroskopom (razmaz krvi), 4. Srce i krvni sistem, 5. Krvni pritisak i puls, 6. Laboratorijski rad: mjerjenje krvnog pritiska i pulsa, 7. Respiratorični sistem, 8. Laboratorijski rad: disajni pokreti (utvrđivanje broja disajnih pokreta u 60 sekundi, pri sjedenju i poslije fizičke aktivnosti); mjerjenje vitalnog kapaciteta pluća metodom spirometrije, 9. Hrana i ishrana, 10. Laboratorijski rad: upoređivanje energetske vrijednosti hrane. 	
	III tematska cjelina/oblast: HUMANA GENETIKA	21
	<ul style="list-style-type: none"> 1. Genetika čovjeka: problemi izučavanja i naučni metodi u humanoj genetici, 2. Nukleinske kiseline: DNK, RNK, 3. Praktični rad: izrada modela DNK i RNK, 4. Hromosomi i hromosomska garnitura, 5. Laboratorijski rad: hromosomi i hromosomska garnitura čovjeka, 6. Laboratorijski rad: sastavljanje kariograma čovjeka, 7. Geni i osobine, 8. Mendelovi zakoni, 9. Interakcija gena, 10. Vezani geni, 11. Hromosomopatije i genopatije, 12. Sastavljanje rodoslova, heredograma, 13. Laboratorijski rad: nasljeđivanje krvnih grupa s roditelja na potomke i mogućnost transfuzije krvi, 14. Populaciona genetika: frekvencija alela, genotipova i fenotipova, genetička ravnoteža populacije (zadaci), 15. Citoplazmatsko nasljeđivanje, 16. Mogućnosti zaštite (prevencija) od hromosomopatija i genopatija, 17. Genetičko inženjerstvo, 18. Posjeta genetičkom institutu. 	

	<p>IV tematska cjelina/oblast: <i>ODGOVORNO RODITELJSTVO</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Reproduktivni sistem kod čovjeka i polne bolesti, 2. Trudnoća, 3. Prenatalni i postnatalni period, 4. Brak: šerijatsko sklapanje braka, 5. Odgovorno roditeljstvo. 	6
	Ukupno:	60
	<p>I tematska cjelina/oblast: <i>MIKROBIOLOGIJA S IMUNOLOGIJOM</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Opisuje osnovna pravila prilikom praktičkog rada u biološkoj laboratoriji, korištenja pribora, ponašanja u laboratoriji i sl. 2. Analizira sferu proučavanja mikrobiologije i imunologije. 3. Razlikuje aerobno i anaerobno disanje. 4. Opisuje osnovne metode i pribor koji je neophodan za kultivaciju bakterija. 5. Definira imune odgovore organizma. 6. Opisuje i analizira građu virusa, opisuje najčešće viroze čovjeka, s preporukama za zaštitu od virusnih oboljenja. 	
	<p>II tematska cjelina/oblast: <i>BIOHEMIJA I FIZIOLOGIJA ČOVJEKA</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Objasnjava hemijski sastav tjelesnih tekućina. 2. Opisuje građu i ulogu srca. 3. Demonstrira načine mjerjenja krvnog pritiska i pulsa. 4. Opisuje respiratorični sistem. 5. Opisuje i analizira primjenu metode spirometrije. 6. Komparira energetsku vrijednost hrane. 	
	<p>III tematska cjelina/oblast: <i>HUMANA GENETIKA</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Analizira važnost humane genetike kao nauke. 2. Opisuje glavne naučne metode koje se koriste u humanoj genetici. 3. Objasnjava građu i funkciju nukleinskih kiselina na nivou nukleotida (O3,K1,I1,P1e *) 4. Opisuje građu i kondenzaciju hromosoma. 5. Definira važnost populacijske genetike. 6. Opisuje citoplazmatsko nasljeđivanje. 	
	<p>IV tematska cjelina/oblast: <i>ODGOVORNO RODITELJSTVO</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Opisuje reproduktivni sistem kod čovjeka. 2. Opisuje proces oplodnje. 3. Objasnjava tok trudnoće. 4. Analizira faze prenatalnog i postnatalnog perioda. 5. Definira važnost odgovornog roditeljstva na razvoj djeteta. 6. Obrazlaže važnost braka u razvoju djece, s posebnim akcentom na šerijatsko sklapanje braka. 	
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jezičko-komunikacijska kompetencija na bosanskom jeziku, 2. Matematička pismenost, 3. Kompetencija u nauci i tehnologiji, 	

	<p>4. Informatička pismenost (informaciona, medijska, tehnološka),</p> <p>5. Socijalna i građanska kompetencija,</p> <p>6. Tjelesno-zdravstvena kompetencija.</p>
Metode izvođenja nastave	Nastava će se izvoditi u formi interaktivnih predavanja, laboratorijskog (praktičnog) rada, demonstriranja, terenskog rada, rada u parovima, grupnog rada, okruglog stola, debate, panel-diskusije te pisanje eseja, projektnih zadataka, terenske nastave itd., što će kod učenika podstaknuti samostalno istraživanje i proširivanje znanja.
Oblici rada	Individualni, grupni, rad u parovima, frontalni oblik rada, praktični rad.
Strategije učenja i nastave - didaktičko-metodičke upute	Odgojno-obrazovni proces nastavnoga predmeta Biologija uključuje upotrebu različitih izvora znanja i strategija: proučavanje, učenje otkrivanjem, istraživanjem, vježbanjem i stvaranjem. Pri tome bi se trebalo, kad god je to moguće, koristiti živim materijalom. Neophodno je stalno razvijati interakciju između nastavnika i učenika, kao i stalno upućivati učenike na samostalan rad i istraživanje, pronalaženje relevantnih informacija, slobodno razmišljanje, izradu projekata, argumentirano diskutiranje itd. Nastavna sredstva i pomagala također mogu učiniti procese učenja i poučavanja zanimljivim, a osim toga mogu znatno obogatiti obrazovno iskustvo učenika, te poslužiti i kao zamjena kada živi materijal nije dostupan ili prikladan za učenje. U tu svrhu mogu se koristiti različiti modeli u čijoj izradi mogu sudjelovati i učenici, a korištenje informacijsko-komunikacijskim tehnologijama može biti izuzetno važno i korisno za sadržaje koji nisu dostupni neposrednometrom promatranju i analizi. Digitalni izvori informacija, kao i animacije, također obogaćuju iskustvo učenika, te omogućavaju i olakšavaju samostalno učenje. Oni se mogu izrađivati zajedno s učenicima (fotografije, ilustracije, plakati itd.). Za izučavanje carstva glijiva i lišajeva dobro bi bilo prakticirati rad na terenu s ključevima za determinaciju, rad u laboratoriji za identifikaciju vrsta, posjeta muzeju, naučnim zbirkama, prirodnno-matematičkom fakultetu i sl. Na osnovu toga jasno je da se nastava iz Biologije može se odvijati u učionici, ali i izvan nje, primjerice, u prirodnom okolišu (terenska nastava), muzeju, školskom vrtu, laboratoriji, institutu, fabriци i sl. Sve aktivnosti koje će biti izvođene u toku nastave treba planirati, tako da učenici budu u središtu procesa obrazovanja, da postavljaju pitanja i tragaju za odgovorima i istražuju.
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenici treba da budu uključeni u nastavu u svim njenim fazama i segmentima, budući da se njome osposobljavaju za saradnju i komunikaciju, uz međusobno uvažavanje. Oni izgrađuju kritički odnos prema informacijama i uče se argumentirano iznositi ideje. Podstiče ih se na doprinos očuvanju okoliša. Kreira se pozitivno ozračje za inovativno i kreativno rješavanje problema, povezanih s biološkim temama. Razvijanjem odgovornosti kod učenika, podstiče se solidarno promišljanje i djelovanje, važno za vlastitu i za dobrobit zajednice.
Metode provjere znanja sa strukturu ocjene	Tehnike ocjenjivanja Provjera i vrednovanje će biti različito i redovno tokom školske godine. U njega je uključen i proces praćenja napredovanja učenika, njegovog individualnog razvoja i usmjeravanja, kako bi postigao maksimalne rezultate u skladu sa svojim sposobnostima.
	Opće tehnikе ocjenjivanja

(smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja
	Usmeno	Pismeno	Ocjena laboratorijskih vježbi, terenske nastave, pisanje eseja, akivnosti na satu itd.
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Boškailo, A., Đug, S., Medar, A., Šabanović, E., Boškailo, S., <i>Biološki rječnik</i>, Karađoz-begova medresa Mostar i Zavičajni muzej Visoko, Mostar, 2018. 2. Međedović, S., Hadžiselimović, R., Maslić, E., <i>Biologija za 3. razred gimnazije</i>, Svjetlost, Sarajevo, 2005. 3. Sofradžija, A., Berberović, Lj. Hadžiselimović, R., <i>Biologija za 2. razred gimnazije</i>, Svjetlost, Sarajevo, 2003. 4. Sofradžija, A., Šoljan, D., Hadžiselimović, R., <i>Biologija za 1 razred gimnazije</i>, Svjetlost, Sarajevo, 2000. 5. Habeš, S., <i>Mikrobiologija i parazitologija za 2. razred medicinske i zubotehničke škole</i>, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Svjetlost, Sarajevo, 2002. 		

Biologija III razred – izborna nastava

BIOLOGIJA			Šifra predmeta:
Razred: Treći (III)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: izborni
Kratak opis nastavnog predmeta	<p>Biologija je fundamentalna nauka koja nastoji opisati i objasniti živi svijet koji nas okružuje. Ona je jedna od ključnih nauka u rješavanju najvećih izazova današnjice, kao što su: nedostatak pitke vode, upotreba genetički modificiranih organizama, neravnomjerna raspodjela hrane, pojava i širenje bolesti, onečišćenje okoliša i prirode, klizišta, požari, globalno zatopljenje, smanjenje biodiverziteta itd. Za razumijevanje tih i sličnih tema te za aktivno sudjelovanje u raspravama i rješavanju tih i drugih problema u društvu nužna su biološka saznanja. U nastavi Biologije učenici se uvode u svijet živih organizama, upoznaju raznoliki svijet prirode i mnogobrojne opasnosti koje prijete njegovu opstanku. Napredak u biološkim disciplinama pruža svakodnevno nove informacije i zanimljivosti, što podstiče interesiranje učenika za ovu nauku. Upoznajući se s rezultatima savremenih otkrića, učenici razumiju koliko najnovija biološka saznanja postaju moćno sredstvo u rješavanju problema čovjekova i opstanka svih živih bića na planeti Zemlji.</p>		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Biologija ima ključnu ulogu za razumijevanje svih pojava u živim sistemima koji su dinamični, stabilni i otvoreni. Osim toga, nastavom iz predmeta Biologija razvija se i odgovornost učenika prema sebi, prirodi i čitavom okolišu, s posebnim akcentom na zaštitu biodiverziteta, te djelovanje u zajednici s jasno izgrađenim stavovima o općem dobru.</p>		
Ciljevi predmeta	<p>Upoznavanje učenika s biljnim i životinjskim tkivima, fiziološkim procesima u biljci i raznolikosti živog svijeta, te pripremanje učenika za nastavak školovanja na fakultetima medicinskih, prirodno-matematičkih, biotehničkih i drugih nauka.</p>		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<p>Hemija, Fizika, Matematika, Geografija, Bosanski jezik i književnost, Akaid, Tefsir, Hadis</p>		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice		Sati
	I tematska cjelina/oblast: HISTOLOGIJA I ORGANOGRAFIJA		10
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Biljna tkiva, 2. Biljni organi, 3. Laboratorijska vježba: posmatranje biljnih tkiva u građi lista, 4. Životinjska tkiva, 5. Životinjski organi, 6. Laboratorijska vježba: mikroskopiranje privremenih i trajnih preparata životinjskih i ljudskih tkiva. 		
	II tematska cjelina/oblast: FIZIOLOGIJA BILJAKA		24

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Predmet, zadaci i metode proučavanja fiziologije biljaka, 2. Voda i promet vode u biljci, 3. Metabolizam mineralnih soli, 4. Laboratorijska vježba: voda i biljka, apsorpcija vode i dokazivanje transpiracije, 5. Laboratorijska vježba: kretanje vode kroz biljku i transpiracija, 6. Tipovi organske ishrane, 7. Fotosinteza, 8. Kalvinov ciklus, 9. Laboratorijska vježba: izdvajanje hlorofila iz lista, 10. Fotoprocesi i hemoprocesi, 11. Disanje biljaka, 12. Laboratorijska vježba: disanje biljaka (sjemenka graha), 13. Fiziologija rasta i razvoja biljnih organa, 14. Fiziologija cvjetanja, 15. Fiziologija sjemena, 16. Laboratorijska vježba: klijanje sjemenke (pšenice, kukuruza, graha) i utjecaj spoljašnjih faktora na proces klijanja sjemenke, praktičan rad učenika, 17. Fiziologija ploda, 	
	III tematska cjelina/oblast: BIOSISTEMATIKA ŽIVOG SVIJETA	36
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uvod u biosistematiku, 2. Prokarioti (Prokaryota), 3. Eukarioti (Eukaryota) alge, 4. Laboratorijska vježba: mikroskopiranje algi ili bakterija, 5. Gljive i lišajevi (Fungi, Lichenes), 6. Mahovine i papratnjače (Bryophyta, Pteridophyta), 7. Sjemenjače (Spermatophyta), golosjemenjače (Gymnospermae), 8. Terenska nastava, 9. Skrivenosjemenjače (Angiospermae), 10. Podjela skrivenosjemenjača, dvosupnice (Dicotyledonae), 11. Jednosupnice (Monocotyledonae) – osnovne odlike građe. Porodica ljiljana i trava, 12. Terenska nastava, 13. Laboratorijska vježba: determinacija porodica biljaka po ključu, 14. Praživotinje (Protozoa), 15. Višećelijske životinje (Metazoa), 16. Sunđeri i dupljari (Spongia, Coelenterata), 17. Gliste (Plathelmintes, Nematoda, Annelida), 18. Zglavkari (Arthropoda), 19. Mekušci i bodljokošci (Mollusca, Echinodermata), 20. Svitkovci – hordati (Chordata), 21. Terenska nastava, 22. Ribe (Pisces), 23. Laboratorijska vježba: posmatranje disekcije i građe ribe, 	

	<p>24. Vodozemci i gmizavci (Amphibia, Reptilia), 25. Ptice (Aves), 26. Sisari (Mammalia), 27. Terenska nastava, 28. Laboratorijska vježba: određivanje vrsta prema ključu za identifikaciju.</p>			
	Ukupno:	70		
Odgojno-obrazovni ishodi učenja	I tematska cjelina/oblast: <i>HISTOLOGIJA I ORGANOGRAJIA</i>			
	<p>1. Razlikuje osnovne tipove biljnih tkiva, te analizira njihove funkcije. 2. Razlikuje osnovne tipove životinjskih tkiva, te analizira njihove funkcije. 3. Navodi biljne organe, te analizira njihovu ulogu. 4. Navodi životinjske organe, te analizira njihovu ulogu. 5. Uvježbava tehnike mikroskopiranja.</p>			
	II tematska cjelina/oblast: <i>FIZIOLOGIJA BILJAKA</i>			
	<p>1. Opisuje fenomen kapilarnosti i anomalije vode. 2. Objasnjava funkciju fotosinteze na nivou ultrastruktura ćelija. 3. Interpretira razlike između glikolize i aerobnog disanja. 4. Analizira faze rasta i razvoja. 5. Opisuje proces cvjetanja. 6. Definira faze razvoja ploda i sjemena.</p>			
III tematska cjelina/oblast: <i>BIOSISTEMATIKA ŽIVOG SVIJETA</i>				
<p>1. Interpretira važnost sistematike i binarne nomenklature. 2. Opisuje građu i navodi sistematiku gljiva i lišajeva. 3. Prepoznaje i razlikuje jednosupnice i dvosupnici. 4. Prepoznaje, razlikuje i opisuje pojedine biljne i životinjske vrste. 5. Identificira organizme sa slikovnim i dihotomnim ključevima. 6. Analizira endemične, reliktne, ugrožene i invazivne vrste.</p>				
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<p>1. Jezičko-komunikacijska kompetencija na bosanskom jeziku, 2. Matematička pismenost, 3. Kompetencija u nauci i tehnologiji, 4. Informatička pismenost (informaciona, medijska, tehnološka), 5. Socijalna i građanska kompetencija, 6. Tjelesno-zdravstvena kompetencija.</p>			
Metode izvođenja nastave	Nastava će se izvoditi u formi interaktivnih predavanja, laboratorijskog (praktičnog) rada, demonstriranja, terenskog rada, rada u parovima, grupnog rada, okruglog stola, debate, panel-diskusije i pisanje eseja, projektnih zadataka, terenske nastave itd., što će kod učenika podstaknuti samostalno istraživanje i proširivanje znanja.			
Oblici rada	Individualni, grupni, rad u parovima, frontalni oblik rada, praktični rad.			
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	Odgojno-obrazovni proces nastavnoga predmeta Biologija uključuje upotrebu različitih izvora znanja i strategija: poučavanje, učenje otkrivanjem, istraživanjem, vježbanjem te stvaranjem. Pri tome bi se trebalo, kad god je to moguće, koristiti živim materijalom. Neophodno je stalno razvijati			

	interakciju između profesora i učenika, kao i stalno upućivati učenike na samostalan rad i istraživanje, pronalaženje relevantnih informacija, slobodno razmišljanje, izradu projekata, argumentirano diskutiranje itd. Nastavna sredstva i pomagala također mogu učiniti procese učenja i proučavanja zanimljivim, a osim toga mogu znatno obogatiti obrazovno iskustvo učenika, te poslužiti i kao zamjena kad živi materijal nije dostupan ili prikladan za učenje. U tu svrhu mogu se koristiti različiti modeli u čijoj izradi mogu sudjelovati i učenici, a korištenje informacijsko-komunikacijskim tehnologijama može biti izuzetno važno i korisno za sadržaje koji nisu dostupni neposrednometne promatrancu i analizi. Digitalni izvori informacija, kao i animacije, također obogaćuju iskustvo učenika, te omogućavaju i olakšavaju samostalno učenje. Oni se mogu izrađivati zajedno s učenicima (fotografije, ilustracije, plakati itd.). Za izučavanje carstva gljiva i lišajeva dobro bi bilo prakticirati rad na terenu s ključevima za determinaciju, rad u laboratoriji za identifikaciju vrsta, posjeta muzeju, naučnim zbirkama, prirodnno-matematičkom fakultetu i sl. Na osnovu toga jasno je da se nastava iz Biologije može odvijati u učionici, ali i izvan nje, primjerice, u prirodnom okolišu (terenska nastava), muzeju, školskom vrtu, laboratoriji, institutu, fabrici i sl. Sve aktivnosti koje će biti izvođene u toku nastave treba planirati, tako da učenici budu u središtu procesa obrazovanja, da postavljaju pitanja i tragaju za odgovorima i istražuju.						
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenici treba da budu uključeni u nastavu u svim njenim fazama i segmentima, budući da se njome ospozivaju za saradnju i komunikaciju, uz međusobno uvažavanje. Oni izgrađuju kritički odnos prema informacijama i uče se argumentirano iznositi ideje. Podstiče ih se na doprinos očuvanju okoliša. Kreira se pozitivno ozračje za inovativno i kreativno rješavanje problema povezanih s biološkim temama. Razvijanjem odgovornosti kod učenika podstiče se solidarno promišljanje i djelovanje, važno za vlastitu i za dobrobit zajednice.						
Metode provjere znanja sa strukturonim ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja</p> <p>Provjera i vrednovanje će biti različito i redovno tokom školske godine. U ovom dijelu je uključen i proces praćenja napredovanja učenika, njegovog individualnog razvoja i usmjeravanja, kako bi postigao maksimalne rezultate u skladu sa svojim sposobnostima.</p> <p style="text-align: center;">Opće tehničke ocjenjivanja</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Usmeno provjeravanje znanja</th> <th>Pisano provjeravanje znanja</th> <th>Ostale tehničke ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Usmeno</td> <td>Pismeno</td> <td>Ocjena laboratorijskih vježbi, terenske nastave, pisanje eseja, akivnosti na satu itd.</td> </tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehničke ocjenjivanja	Usmeno	Pismeno	Ocjena laboratorijskih vježbi, terenske nastave, pisanje eseja, akivnosti na satu itd.
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehničke ocjenjivanja					
Usmeno	Pismeno	Ocjena laboratorijskih vježbi, terenske nastave, pisanje eseja, akivnosti na satu itd.					
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici:</p> <ol style="list-style-type: none"> Boškailo, A., Đug, S., Medar, A., Šabanović, E., Boškailo, S., <i>Biološki rječnik</i>, Karađoz-begova medresa Mostar i Zavičajni muzej Visoko, Mostar, 2018. Sofradžija, A., Šoljan, D., Hadžiselimović, R., <i>Biologija za 1 razred gimnazije</i>, Svjetlost, Sarajevo, 2000. Sofradžija, A., Berberović, Lj. Hadžiselimović, R., <i>Biologija za 2. razred gimnazije</i>, Svjetlost, Sarajevo, 2003. 						

Biologija IV razred – izborna nastava

BIOLOGIJA			Šifra predmeta:
Razred: Četvrti (IV)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 60	Status: izborni
Kratak opis nastavnog predmeta	<p>Biologija je fundamentalna nauka koja nastoji opisati i objasniti živi svijet koji nas okružuje. Ona je jedna od ključnih nauka u rješavanju najvećih izazova današnjice, kao što su: nedostatak pitke vode, upotreba genetički modificiranih organizama, neravnomjerna raspodjela hrane, pojava i širenje bolesti, onečišćenje okoliša i prirode, klizišta, požari, globalno zatopljenje, smanjenje biodiverziteta itd. Za razumijevanje tih i sličnih tema, te za aktivno sudjelovanje u raspravama i rješavanju tih i drugih problema u društvu nužna su biološka saznanja. U nastavi Biologije učenici se uvode u svijet živih organizama, upoznaju raznoliki svijet prirode i mnogobrojne opasnosti koje prijete njegovu opstanku. Napredak u biološkim disciplinama pruža svakodnevno nove informacije i zanimljivosti, što podstiče interesiranje učenika za ovu nauku. Upoznajući se s rezultatima savremenih bioloških otkrića, učenici razumiju koliko ta saznanja postaju moćno sredstvo u rješavanju problema čovjekova i opstanka svih živih bića na planeti Zemlji.</p>		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Biologija ima ključnu ulogu za razumijevanje svih pojava u živim sistemima koji su dinamični, stabilni i otvoreni. Osim toga, nastavom iz predmeta Biologija razvija se i odgovornost učenika prema sebi, prirodi i čitavom okolišu, s posebnim akcentom na zaštitu biodiverziteta, te djelovanje u zajednici s jasno izgrađenim stavovima o općem dobru.</p>		
Ciljevi predmeta	<p>Upoznavanje učenika s osnovama mikrobiologije, imunologije, fiziologije čovjeka, humane genetike, te odabranim poglavljima evolucije.</p>		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<p>Hemija, Fizika, Matematika, Geografija, Bosanski jezik i književnost, Akaid, Tefsir, Hadis, Fikh</p>		
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice		Sati
	I tematska cjelina/oblast: MIKROBIOLOGIJA S IMUNOLOGIJOM		19
	1. Uvod u mikrobiologiju, 2. Bakterije: morfologija bakterijskih ćelija, 3. Laboratorijski rad: mikroskopiranje bakterija (gotovi preparati), 4. Metabolizam bakterija: ishrana, aerobno i anaerobno disanje, 5. Razmnožavanje i rasprostranjenost bakterija, 6. Laboratorijski rad: upoznavanje s materijalom potrebnim za uzgoj bakterija, 7. Patogene bakterije, 8. Uvod u imunologiju, 9. Imunitet i imuni odgovori,		

	10. Antigeni i antitijela, 11. Virusi, 12. Sistematika virusa, 13. Virusne bolesti, 14. Zaštita od virusnih oboljenja, 15. Vakcine; primjena i značaj.	
	II tematska cjelina/oblast: <i>BIOHEMIJA I FIZIOLOGIJA ČOVJEKA</i>	14
	1. Tjelesne tečnosti, 2. Sastav krvi i limfe, 3. Laboratorijski rad: posmatranje krvnih ćelija pod mikroskopom (razmaz krvi), 4. Srce i krvni sistem, 5. Krvni pritisak i puls, 6. Laboratorijski rad: mjerjenje krvnog pritiska i pulsa, 7. Respiratorični sistem, 8. Laboratorijski rad: disajni pokreti (utvrđivanje broja disajnih pokreta u 60 sekundi pri sjedenju i poslije fizičke aktivnosti); mjerjenje vitalnog kapaciteta pluća metodom spirometrije, 9. Hrana i ishrana, 10. Laboratorijski rad: upoređivanje energetske vrijednosti hrane.	
	III tematska cjelina/oblast: <i>HUMANA GENETIKA</i>	21
	1. Genetika čovjeka: problemi izučavanja i naučni metodi u humanoj genetici, 2. Nukleinske kiseline: DNK, RNK, 3. Praktični rad: izrada modela DNK i RNK, 4. Hromosomi i hromosomska garnitura, 5. Laboratorijski rad: hromosomi i hromosomska garnitura čovjeka, 6. Laboratorijski rad: sastavljanje kariograma čovjeka, 7. Geni i osobine, 8. Mendelovi zakoni, 9. Interakcija gena, 10. Vezani geni, 11. Hromosomopatije i genopatije, 12. Sastavljanje rodoslova, heredograma, 13. Laboratorijski rad: nasljeđivanje krvnih grupa s roditelja na potomke i mogućnost transfuzije krvi, 14. Populaciona genetika: frekvencija alela, genotipova i fenotipova, genetička ravnoteža populacije (zadaci), 15. Citoplazmatsko nasljeđivanje, 16. Mogućnosti zaštite (prevencije) od hromosomopatija i genopatija, 17. Genetičko inžinerstvo, 18. Posjeta genetičkom institutu.	
	IV tematska cjelina/oblast: <i>ODABRANA POGLAVLJA EVOLUCIJE</i>	6
	1. Evolucione ideje i savremena teorija evolucije,	

	<ol style="list-style-type: none"> 2. Faktori i dokazi organske evolucije, 3. Pojam evolucije materijalnog i duhovnog svijeta, 4. Razvoj savremenih teorija o porijeklu života na Zemlji, 5. Kreacionističke teorije. 	
	Ukupno:	60
Odgojno-obrazovni ishodi učenja	I tematska cjelina/oblast: <i>MIKROBIOLOGIJA S IMUNOLOGIJOM</i>	
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Definira mikrobiologiju i imunologiju. 2. Opisuje i analizira imune odgovore organizma. 3. Objasnjava građu virusa. 4. Navodi i opisuje najznačajnije virose čovjeka. 5. Analizira i opisuje načine zaštite od virusnih oboljenja. 6. Analizira značaj i primjenu vakcine. 	
	II tematska cjelina/oblast: <i>BIOHEMIJA I FIZIOLOGIJA ČOVJEKA</i>	
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Objasnjava hemijski sastav tjelesnih tekućina. 2. Opisuje građu i ulogu srca. 3. Demonstrira načine mjerjenja krvnog pritiska i pulsa. 4. Opisuje respiratorični sistem. 5. Opisuje i analizira primjenu metode spirometrije. 6. Komparira energetsku vrijednost hrane. 	
	III tematska cjelina/oblast: <i>HUMANA GENETIKA</i>	
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Interpretira važnost humane genetike kao nauke. 2. Opisuje glavne naučne metode koje se koriste u humanoj genetici. 3. Objasnjava građu i funkciju nukleinskih kiselina na nivou nukleotida. 4. Opisuje i analizira građu i kondenzaciju hromosoma. 5. Objasnjava Mendelove zakone. 6. Definira važnost populacijske genetike. 	
	IV tematska cjelina/oblast: <i>ODABRANA POGLAVLJIA EVOLUCIJE</i>	
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Definira evoluciju kao granu biologije. 2. Objasnjava procese evolucije, te na temelju njih tumači promjene biodiverziteta. 3. Definira faktore organske evolucije. 4. Interpretira dokaze evolucije. 5. Raspravlja o evoluciji živog svijeta. 6. Diskutira o teoriji evolucije i teoriji kreacije, navodeći i stavove vjere. 	
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jezičko-komunikacijska kompetencija na bosanskom jeziku, 2. Matematička pismenost, 3. Kompetencija u nauci i tehnologiji, 4. Informatička pismenost (informaciona, medijska, tehnološka), 5. Socijalna i građanska kompetencija, 6. Tjelesno-zdravstvena kompetencija. 	
Metode izvođenja nastave	Nastava će se izvoditi u formi interaktivnih predavanja, laboratorijskog (praktičnog) rada, demonstriranja, terenskog rada, rada u parovima, grupnog rada, okruglog stola,	

	debate, panel-diskusije te pisanja eseja, projektnih zadataka, terenske nastave itd., što će kodučenika podstaknuti samostalno istraživanje i proširivanje znanja.						
Oblici rada	Individualni, grupni, rad u parovima, frontalni oblik rada, praktični rad.						
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	Odgojno-obrazovni proces nastavnog predmeta Biologija uključuje upotrebu različitih izvora znanja i strategija: proučavanje, učenje otkrivanjem, istraživanjem, vježbanjem i stvaranjem. Pri tome bi se trebalo, kad god je to moguće, koristiti živim materijalom. Neophodno je stalno razvijati interakciju između nastavnika i učenika i upućivati učenike na samostalan rad i istraživanje, pronalaženje relevantnih informacija, slobodno razmišljanje, izradu projekata, argumentirano diskutiranje itd. Nastavna sredstva i pomagala također mogu učiniti procese učenja i proučavanja zanimljivim, a, osim toga, mogu znatno obogatiti obrazovno iskustvo učenika, te poslužiti i kao zamjena, kad živi materijal nije dostupan ili prikladan za učenje. U tu svrhu mogu se koristiti različiti modeli, u čijoj izradi mogu sudjelovati i učenici, a korištenje informacijsko-komunikacijskim tehnologijama može biti izuzetno važno i korisno za sadržaje koji nisu dostupni neposrednometromatrangu i analizi. Digitalni izvori informacija, kao i animacije, također obogaćuju iskustvo učenika, te omogućavaju i olakšavaju samostalno učenje. Oni se mogu izrađivati zajedno s učenicima (fotografije, ilustracije, plakati itd.). Za izučavanje carstva gljiva i lišajeva dobro bi bilo prakticirati rad na terenu s ključevima za determinaciju, rad u laboratoriji za identifikaciju vrsta, posjeta muzeju, naučnim zbirkama, prirodno-matematičkom fakultetu i sl. Na osnovu toga jasno je da se nastava iz Biologije može odvijati u učionici, ali i izvan nje, primjerice, u prirodnome okolišu (terenska nastava), muzeju, školskom vrtu, laboratoriji, institutu, fabrici i sl. Sve aktivnosti koje će biti izvođene u toku nastave treba planirati, tako da učenici budu u središtu procesa obrazovanja, da postavljaju pitanja i tragaju za odgovorima i istražuju.						
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenici treba da budu uključeni u nastavu u svim njenim fazama i segmentima, budući da se njome osposobljavaju za saradnju i komunikaciju, uz međusobno uvažavanje. Oni izgrađuju kritički odnos prema informacijama i uče se argumentirano iznositi ideje. Podstiče ih se na doprinos očuvanju okoliša. Kreira se pozitivno ozračje za inovativno i kreativno rješavanje problema povezanih s biološkim temama. Razvijanjem odgovornosti kod učenika podstiče se solidarno promišljanje i djelovanje, važno za vlastitu i za dobrobit zajednice.						
Metode provjere znanja sa strukturu ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja</p> <p>Provjera i vrednovanje će biti različito i redovno tokom školske godine. U ovom dijelu je uključen i proces praćenja napredovanja učenika, njegovog individualnog razvoja i usmjeravanja, kako bi postigao maksimalne rezultate u skladu sa svojim sposobnostima.</p> <p style="text-align: center;">Opće tehnike ocjenjivanja</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Usmeno provjeravanje znanja</th> <th>Pisano provjeravanje znanja</th> <th>Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Usmeno</td> <td>Pismeno</td> <td>Ocjena laboratorijskih vježbi, terenske nastave, pisanje eseja, aktivnosti na satu itd.</td> </tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Usmeno	Pismeno	Ocjena laboratorijskih vježbi, terenske nastave, pisanje eseja, aktivnosti na satu itd.
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja					
Usmeno	Pismeno	Ocjena laboratorijskih vježbi, terenske nastave, pisanje eseja, aktivnosti na satu itd.					

Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Boškailo, A., Đug, S., Medar, A., Šabanović, E., Boškailo, S., <i>Biološki rječnik</i>, Karađoz-begova medresa Mostar i Zavičajni muzej Visoko, Mostar, 2018.2. Međedović, S., Hadžiselimović, R., Maslić, E., <i>Biologija za 3. razred gimnazije</i>, Svjetlost, Sarajevo, 2005.3. Sofradžija, A., Berberović, Lj. Hadžiselimović, R., <i>Biologija za 2. razred gimnazije</i>, Svjetlost, Sarajevo, 2003.4. Sofradžija, A., Šoljan, D., Hadžiselimović, R., <i>Biologija za 1 razred gimnazije</i>, Svjetlost, Sarajevo, 2000.
-------------------------------	---

E

MULTIDISCIPLINARNO PODRUČJE

ISHODI UČENJA ZA MULTIDISCIPLINARNO PODRUČJE

Nakon realizacije odgojno-obrazovnog procesa iz multidisciplinarnog područja učenici će moći:

I Znanje

1. Opisati osnovnu funkciju vlasti – da štiti ljudska prava svih građana, te da osigura ravnotežu između prava pojedinca i zaštite zajedničkog dobra;
2. Prepoznati mehanizme zaštite ljudskih prava i sloboda na svim nivoima vlasti;
3. Utvrditi i prezentirati značaj informatičkih znanja i kompetencija u savremenom društvu i obrazovanju;
4. Uočavati značaj fizičkog zdravlja, naučno zasnovanog i sistemski organiziranog odgojno-obrazovnog rada;
5. Prepoznati potrebu i važnost redovne tjelovježbe i svrhu očuvanja zdravlja i poboljšanja kvaliteta života;
6. Utvrditi važnost društveno prihvatljivih normi ponašanja za razvoj društva, kulture i civilizacije.

II Vještine i umijeća

1. Razviti kognitivne i participativne vještine i vještine kritičkog razmišljanja i rješavanja problema;
2. Razviti socijalno-građanske kompetencije, informatičku pismenost i digitalne kompetencije, te tjelesnu i zdravstvenu kompetenciju;
3. Analizirati, procijeniti i kritički raspravljati o prednostima i nedostacima uključivanja Bosne i Hercegovine u savremene tokove svjetskih zbivanja;
4. Upotrijebiti softvere za obradu teksta, tabelarni proračun, prezentacije, crtanje, obradu slika, zvuka, audio-vizuelnih zapisa i dr;
5. Demonstrirati tehničke i taktičke elemente individualnih i timskih sportova;
6. Koristiti se socijalnim vještinama za rješavanje problema, za suočavanje s konkurencijom i promjenama u međuljudskim odnosima;
7. Steći i upotrijebiti temeljne kompetencije i sposobnosti za život i rad, uz korištenje savremenih naučnih informacijsko-komunikacijskih tehnologija, te spoznaju i dostignuća iz domena nauke, kulture, umjetnosti, sporta i zdravih stilova življenja.

III Vrijednosti, stavovi, ponašanje

1. Uskladiti ponašanje u duhu poštivanja osnovnih ljudskih prava i sloboda prakticiranjem nenasilne komunikacije;
2. Zastupati kreiranje fleksibilnog i otvorenog uma i podstaknuti na svakodnevnu fizičku aktivnost radi boljeg zdravlja;
3. Primijeniti znanja o važnosti redovnog i pravilnog održavanja lične higijene i zaštite okoline;
4. Zagovarati korištenje savremenih informacionih i digitalnih tehnologija u sticanju znanja i svakodnevnom radu;
5. Primijeniti i vrednovati samo/kontrolu i samo/procjenu radi praćenja, vrednovanja i unapređivanja rada, te svog rasta i razvoja;
6. Aktivno se zalagati za razvoj građanskog aktivizma i dati podršku razvoju civilnog društva u Bosni i Hercegovini;
7. Pokazati društvenu odgovornost, osviještenost i posvećenost ideji zajedničkog dobra za unapređenje odnosa u bosanskohercegovačkom društvu.

21.

INFORMATIKA

NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA INFORMATIKA

Opće napomene

INFORMATIKA				Šifra predmeta:		
Nivo: Srednja škola		Broj sati sedmično	Broj sati godišnje	Ukupan broj sati u svim razredima	Status predmeta: Redovni	
Razred	I	2	70	270 235	Redovni	
	II	2 ili 1	70/35		Redovni	
	III	1+2	70		Redovni	
	III	2	70		Izborni	
	IV	2	60		Izborni	
Napomena	Informatika je zastupljena različito u specifičnim nastavnim planovima medresa u prvom, odnosno dodatno i drugom, trećem i četvrtom razredu, po dva ili jedan sat sedmično. Shodno različitim specifičnim nastavnim planovima medresa sačinjeno je više modela nastavnih programa.					
Opis nastavnog predmeta	<p>Nastava Informatike je specifična, jer zahtijeva umijeće postizanja informatičkih, pedagoških i metodičkih zahtjeva istovremeno.</p> <p>Nastavni plan i program u oblasti informacijskih i komunikacijskih tehnologija učenicima omogućava sticanje vještine korištenja računara i programa, upoznavanje s osnovnim principima i idejama na kojima počivaju računari i informacione i komunikacione tehnologije (osnovno znanje) i razvijanje sposobnosti za primjenu informacionih i komunikacionih tehnologija u različitim područjima (rješavanje problema). Vještine, osnovna znanja i rješavanje problema su tri komponente obrazovnog procesa koje se mogu posmatrati zasebno, ali tek njihovim preplitanjem će se dati učenicima dobar temelj za buduće cijeloživotno učenje.</p>					
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Nastavni program Informatike mora osposobiti učenike za:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rješavanje problema, • komuniciranje posredstvom različitih medija, • prikupljanje, organiziranje i analizu podataka te njihovu sintezu u informacije, • razumijevanje i kritičku ocjenu prikupljenih informacija, • donošenje zaključaka na temelju prikupljenih informacija, • timski rad pri rješavanju problema. <p>Kvalitetno izvođenje nastavnog programa Informatike podrazumijeva samostalni rad svakog učenika na računaru pojedinačno.</p> <p>Pri tome treba обратити пажњу на svrhovitu i metodički opravдану upotrebu tehnologije. Bez pažljive i svrshodne metodičke pripreme upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije može se svesti na puko prezentiranje vizuelno dopadljivih podataka, umjesto njihovog procesuiranja u smislu i upotrebljivu informaciju.</p> <p>Osim toga, potrebno je kod učenika razviti nazore koji će omogućiti razlikovanje, ali i integraciju virtuelnog i stvarnog, te kritičko prihvatanje sadržaja – nije sve istinito što je objavljeno na internetu, nije sve dobromanjerno, anonimnost ne znači neodgovornost i sl.</p>					

Ciljevi predmeta	<p>Usvojiti osnovna znanja i vještine о informatici и нjenom razvoju, ради стјечања опће рачунарске писмености и културе, те разумјевanja цивилизациског развоја.</p> <p>Ospособити ученike за самостално кориштење оперативних система, рачунарске мреже, интернета, текстуалну, numeričку и графичку обраду података и прављење презентација. Код њих треба развити разумјевanje на којем принципу рачунар ради и претварање бројева из једног бројног система у друге. Усвојити и ospособити ученike за самосталну израду једноставних програма у једном од процедуралних (објектно оријентираних) програмских језика. Unaprijediti znanje i vještine u proceduralnom (објектно оријентираном) програмирању s napredним tehnikama programiranja. Усвојити и ospособити ученike за самосталну израду комплексних програма у једном од процедуралних (објектно оријентисаних) програмских језика. Усвојити znanje i ospособити ученike за rad u nekom od neproceduralnih programskih jezika (npr. SQL), te ih ospособити за rad na nekoj od platformi gdje se taj programski jezik može primijeniti (npr. MySQL). Усвојити osnovna znanja i ospособити ученike za rad u nekom od web-оријентираних programskih jezika (npr. PHP) i na nekoj od platformi gdje se taj programski jezik može primijeniti (npr. Apache web server – najbolje je ukoliko ovo буде избор да се на рачунар с интернета преузме besplatna verzija XAMPP-a, u којој су integrirani i MySQL i Apache web server). Objediniti prethodno usvojeno znanje iz programiranja за baze podataka s prethodno usvojenim znanjem из web-programiranja, kreiranjem dinamičkog web-portala.</p>
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Bosanski jezik i književnost – komunikacione vještine, obrada teksta, • Engleski jezik – komunikacione vještine, obrada teksta, korištenje literature i interneta, • Matematika – numerička obrada podataka, • Fizika – kreativno računarstvo, • Ostale prirodne nauke – kreativno računarstvo, • Likovna kultura i medijska kultura – grafička obrada podataka , • Psihologija – kreativno računarstvo, grafička obrada podataka, prezentacijske vještine, • Sociologija – kreativno računarstvo, grafička obrada podataka, prezentacijske vještine, • Svi ostali predmeti – napredno pretraživanje interneta, prezentacijske vještine, grafička obrada podataka.
Ishodi učenja na nivou predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Ученик разликује и повезује pojmove IKT-a. • Повезује pojmove са рачунарским системом (hardverom и softverom). • Продава рачунске операције у бројчаним системима. • Процењује утицај елемената на комуникациони процес (Shannonov model). • Примјењује различите врсте IKT услуга, уређаја и медија. • Процењује важност кориштења IKT-a у свакодневном животу. • Анализира и повезује hardver-dijelove и njihove karakteristike. • Анализира утицај pojedinih hardverskih komponenti на performanse sistema.

	<ul style="list-style-type: none"> • Analizira i povezuje elemente softvera i njihove karakteristike. • Analizira softver prema njegovim karakteristikama. • Primjenjuje hardver i softver za konkretnu namjenu. • Upotrebljava softver za obradu teksta, tabelarni proračun i prezentacije. • Indikatori za kraj srednjoškolskog odgoja i obrazovanja: Izrađuje tekstualni dokument, povezujući tekst, slike, tablice, formule, fusnote, reference i sl. Izrađuje proračunske tabele povezujući više tabela, grafikona, formula i funkcija (logičke, datumske...). Upotrebljava softver za crtanje i obradu slika, zvuka i audio-vizuelnih zapisa. Razlikuje rasterski vektorski sadržaj. Primjenjuje sažimanje datoteka. Izrađuje prezentacije, povezujući tekst, sliku, zvuk, hipertekst, video, animacije i sl. Predočava rezultate svog rada iz softvera za obradu teksta, tabelarni proračun i prezentacije. Analizira i povezuje elemente programiranja. Povezuje odgovarajuće vrste podataka s njihovom namjenom u programu. Objašnjava kako program radi i kako se dokumentira. Rješava probleme upotrebom programskog jezika. Dizajnira, piše i otklanja greške (debugira u programima). Pojašnjava principe OOP u rješavanju problema. Koristi dvodimenzionalne strukture podataka. Koristi se jezikom web-programiranja. Upotrebljava CSS, uči o razvoju web-a baziranog na XML-u i implementira JAVA scriptu. Modelira, izrađuje i primjenjuje baze podataka. Razlikuje modele podataka. Kreira relacijsku bazu podataka. Kreira obrasce, izvještaje i upite nad bazom podataka. Primjenjuje ispis izvještaja prema definiranim zahtjevima. Rješava probleme upotrebom programskog jezika PHP. Izgrađuje web-aplikaciju i povezuje sve sastavne dijelove: pojedinačne stranice i MySQL bazu. Primjenjuje autentikaciju korisnika u minimalno 1. nivou upravljanja aplikacijom. Koristi osnovne PHP funkcije i sintaksu za izgradnju dinamičkog web sadržaja. Koristiti HTML formulare sa PHP-om u dodavanju interaktivnosti s korisnikom. Koristi neproceduralni programski jezik. • Koristi web-orientirani programski jezik.
--	---

<p>Očekivane kompetencije koje će učenici razviti</p>	<p>Informatička pismenost (informacijska, medijska, tehnološka):</p> <ul style="list-style-type: none"> • kritičko korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije za prikupljanje, vrednovanje i pohranjivanje informacija, za produkciju, predstavljanje i razmjene informacija i za ušeće u virtualnim društvenim mrežama; • svijest o razlikama između realnog i virtualnog svijeta; • upotreba tehnologije u svrhu razvoja kreativnosti, inovativnosti i uključivanja u društvo; • korištenje tehnologije za podršku kritičkom načinu razmišljanja; • poštovanje privatnosti kod korištenja društvenih mreža, poštivanje etičkih načela, prepoznavanje pouzdanosti i valjanosti dobivenih informacija, upotreba mreža za širenje vidika. <p>Kreativno-prodiktivna kompetencija:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razvijanje kompleksnog mišljenja; • sažimanje, generalizacija, podrška upotrebi viših kognitivnih sposobnosti, kao što su analiza, sinteza, vrednovanje, upotreba kritičkog mišljenja (razlikovanje između činjenica i mišljenja, argumentiranje teza); • upotreba logičnog strukturiranja i nizanja argumenata; • razvijanje kreativnosti i potrebe za istraživanjem, te osjećaj za estetske vrijednosti; • proizvodnja i povezivanje različitih ideja, proizvodnja pretpostavki i različitih proizvoda; • razvijanje otvorenosti različitog kulturnog izražavanja i pripremljenosti za razvijanje vlastite kreativnosti i sposobnosti izražavanja; • sposobnost toleriranja suprotnih ideja; • nezavisno donošenje zaključaka; • razvijanje pozitivnog stava i spremnosti za relativiziranje vlastitog stanovišta i sistema vrijednosti, razvijanje spremnosti za otklon u odnosu na ustaljena ponašanja prema drugim kulturama. <p>Podrška radoznalosti, želji za novim znanjima:</p> <ul style="list-style-type: none"> • omogućavanje izražavanja vlastitih misli, ideja, emocija; • razvijanje sposobnosti posmatranja, učestvovanja i integriranja novih iskustava i spremnosti za mijenjanje prethodnih.
<p>Očekivane vrijednosti koje će učenici usvojiti</p>	<p>Nastavni sadržaji iz područja informacijske i komunikacijske tehnologije i računarstva moraju učenicima omogućiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • stjecanje vještina upotrebe računara i programske podrške ; • upoznavanje s osnovnim načelima i idejama na kojima su sazdani računari, odnosno informacijska i komunikacijska tehnologija (u dalnjem tekstu: temeljna znanja); • razvijanje sposobnosti za primjene informacijske i komunikacijske tehnologije u različitim područjima (u dalnjem tekstu: rješavanje problema); vještine, temeljna znanja i rješavanje problema tri su komponente obrazovnog procesa koje se mogu razmatrati i djelomično i odvojeno, ali tek njihovo međusobno prožimanje dat će učenicima dobru podlogu za buduće cjeloživotno učenje;

	<ul style="list-style-type: none"> • stavljanje u pogon personalnog računara (povezivanje dijelova računara, postupak uključivanja računara); • upotreba osnovnih funkcija operativnog sistema (instaliranje novih programa, brisanje nepotrebnih programa, pokretanje programa, postavljanje nekih parametara sistema); • upotreba programa za obradu teksta i za oblikovanje dokumenata (odabir vrsta slova, izgled odjeljka, smještanje teksta na stranicu, uređivanje i ispravljanje teksta); • upotreba programa za obradu slika i crteža; • priključivanje računara na mrežu (fizičko spajanje računara na mrežu, prijava davatelju usluga); • upotreba programa za oblikovanje web-stranica; • upotreba interneta za pronaalaženje informacija (upotreba preglednika); • upotreba računara za komunikaciju s drugima (elektronska pošta); • upotreba tabličnih kalkulatora; • upotreba baze podataka; • upotreba nastavnih materijala za detaljnije upoznavanje mogućnosti primjenskih programa i za savladavanje novih (upotreba dokumentacije, štampanih priručnika i help datoteka).
Profil i stručna sprema nastavnika	<p>Nastavu Informatike mogu izvoditi nastavnici sa završenim najmanje VII (sedmim) stepenom obrazovanja visoke stručne spreme ili drugim ili trećim ciklusom, s prethodno završenim prvim ciklusom visokog obrazovanja odgovarajućeg fakulteta po bolonjskom principu školovanja, koji imaju položenu pedagoško, psihološko, didaktičko, metodičku grupu predmeta na nastavnom fakultetu i koji imaju sljedeća stručna zvanja:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Prirodno-matematički fakultet: <ul style="list-style-type: none"> • diplomirani matematičar-informatičar, • magistar softverskog inžinjerstva, • magistar/master matematičkih nauka, smjer teorijska kompjuterska nauka, • svršenik prirodno-matematičkog fakulteta informatičkog i računarskog usmjerenja. 2. Elektrotehnički fakultet: <ul style="list-style-type: none"> • diplomirani inžinjer informatike i računarstva, • svršenik elektrotehničkog fakulteta informatičkog i računarskog usmjerenja. 3. Fakulteti informacionih tehnologija: <ul style="list-style-type: none"> • diplomant/master/magistar različitih zvanja. <p>Prednost imaju kandidati sa završenom medresom.</p>

Informatika I razred (Model 1)

Nastavni program za medrese u kojima se ovaj predmet izučava u prvom i drugom razredu po dva sata sedmično.

INFORMATIKA			Šifra predmeta:
Razred: prvi (I)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	<p>Nastava Informatike zahtjeva umijeće istovremenog ispunjavanja informatičkih, pedagoških i metodičkih zahtjeva.</p> <p>Nastavni plan i program u oblasti informacijskih i komunikacijskih tehnologija učenicima omogućava sticanje vještine korištenja kompjutera i programa, upoznavanje s osnovnim principima i idejama na kojima oni i informacione i komunikacione tehnologije (osnovno znanje) počivaju i razvijanje sposobnosti za njihovu primjenu u različitim područjima (rješavanje problema). Vještine, osnovna znanja i rješavanje problema su tri komponente obrazovnog procesa koje se mogu posmatrati zasebno, ali tek njihovim preplitanjem će se dati učenicima dobar temelj za buduće cjeloživotno učenje.</p>		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Nastavni program Informatike mora osposobiti učenike za:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rješavanje problema, • komuniciranje posredstvom različitih medija, • prikupljanje, organiziranje i analizu podataka za njihovu sintezu u informacije, • razumijevanje i kritičku ocjenu prikupljenih informacija, • donošenje zaključaka na temelju prikupljenih informacija, • timski rad pri rješavanju problema. <p>Kvalitetno izvođenje nastavnog programa Informatike podrazumijeva samostalni rad svakog učenika na računaru pojedinačno.</p> <p>Pri tome treba obratiti pažnju na svrhovitu i metodički opravdanu upotrebu tehnologije. Bez pažljive i svrshodne metodičke pripreme upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije može se svesti na puko prezentiranje vizuelno dopadljivih podataka, umjesto njihovog procesuiranja u smislenu i upotrebljivu informaciju.</p> <p>Osim toga, potrebno je kod učenika razviti nazore koji će omogućiti razlikovanje, ali i integraciju virtuelnog i stvarnog, te kritičko prihvatanje sadržaja (nije sve istinito što je objavljeno na internetu, nije sve dobromanjeno, anonimnost ne znači neodgovornost i sl.).</p>		
Ciljevi predmeta	<p>Usvojiti osnovna znanja i vještine o informatici i njenom razvoju, radi stjecanja opće računarske pismenosti i kulture, te razumijevanja civilizacijskog razvoja;</p> <p>Usvojiti i osposobiti učenike za samostalno korištenje operativnih sistema, računarske mreže, interneta, za tekstualnu, numeričku i grafičku obradu podataka i pravljenje prezentacija pomoći razumijevanja na kojem principu računar radi i pretvara brojeve iz jednog brojnog sistema u drugi.</p>		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Bosanski jezik i književnost – komunikacione vještine, obrada teksta, • Engleski jezik – komunikacione vještine, obrada teksta, korištenje literature i interneta, • Matematika – numerička obrada podataka, 		

	<ul style="list-style-type: none"> • Fizika – kreativno računarstvo, • Ostale prirodne nauke – kreativno računarstvo, • Likovna kultura i medijska kultura – grafička obrada podataka, • Psihologija – kreativno računarstvo, grafička obrada podataka, prezentacijske vještine, • Sociologija – kreativno računarstvo, grafička obrada podataka, prezentacijske vještine, • Svi ostali predmeti – napredno pretraživanje interneta, prezentacijske vještine, grafička obrada podataka. 	
	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati
	I tematska cjelina/oblast: <i>Uvod u informatiku</i>	3
	1. Upoznavanje, uvod u predmet, literatura i pribor, 2. Osnovni pojmovi (informatika, podatak, informacija...), 3. Razvoj informacionih tehnologija tokom vremena.	
	II tematska cjelina/oblast: <i>Grada računara</i>	8
	4. Osnovna građa računara, 5. Ulazni uređaji računara, 6. Izlazni uređaji računara, 7. 3D printeri, 8. CPU, 9. Interna memorija, 10. Vanjska memorija i uređaji i prostori za pohranu podataka i informacija, 11. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja.	
	III tematska cjelina/oblast: <i>Matematičke osnove kompjuterskih nauka</i>	11
Tematske jedinice	12. Brojni sistemi, 13. Binarni i decimalni zapis brojeva, 14. Oktalni i heksadecimalni brojni sistem, 15. Prikaz brojeva u računaru, 16. Binarna aritmetika, 17. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja, 18. Kodiranje, 19. Booleova algebra, 20. Logički sklopovi, 21. Projektiranje logičkih sklopova (primjena u npr. Logsim), 22. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja.	
	Ukupno:	
	IV tematska cjelina/oblast: <i>Operativni sistemi (npr. MS Windows, Linux i drugi)</i>	8
	23. Namjena i glavni dijelovi OS, 24. Mono-taskin operativni sistemi, 25. Multitaskin operativni sistemi, 26. Funkcija i uloga OS, 27. Instaliranje i održavanje operativnog sistema,	

	28. Instalacija pomoćnih programa, 29. Organizacija podataka na računaru, 30. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja. V tematska cjelina/oblast: Obrada tekstualnih podataka	10
	31. Uvod u program za rad s tekstualnim podacima, 32. Pravilan unos teksta (programi za slijepo kucanje), 33. Oblikovanje znakova i odlomaka, 34. Oblikovanje stranice, 35. Umetanje raznih objekata – oblici, snimka ekrana, tekstualni okvir, WordArt, 36. Rad s tabelama, 37. Rad s alatima za Equation, Symbol, Signature Line, Date & Time, 38. Dizajniranje stranica, snimanje i konvertovanje u druge formate, 39. i 40. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja.	
	VI tematska cjelina/oblast: Obrada tabelarnih podataka	7
	41. Brojni podaci i formule, 42. Osnovne funkcije, 43. Grafikoni i dijagrami, 44. Ponavljanje i utvrđivanje, 45. Razne mogućnosti rada s podacima, 46. Napredne funkcije, 47. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja.	
	VII tematska cjelina/oblast: Rad u programu za izradu prezentacija	7
	48. Uvod u program za izradu prezentacija, 49. Osnovne radnje, 50. Matrica slajda; animacija, 51. Umetanje i oblikovanje raznih objekata (zvuk, videozapis, grafikon, SmartArt grafika, foto album), 52. Razne mogućnosti prezentacije, 53. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja.	
	VIII tematska cjelina/oblast: Multimedija i slike	8
	54. Predstavljanje zvuka (od analognog do digitalnog), 55. Upoznavanje s programima za obradu zvuka, 56. Uvod u računarsku grafiku, 57. i 58. Upoznavanje s osnovnim alatima programa za vektorsku grafiku (npr. Corel Draw, AutoCad, Adobe Ilustrator...), 59. i 60. Upoznavanje s alatima programa za bitmapiranu grafiku (npr. Photoshop, CorelPaint), 61. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja.	
	IX tematska cjelina/oblast: Informacione tehnologije i društvo	8
	62. Informaciona komunikacija: metoda komunikacije, komunikacija i protokol, 63. Informaciona komunikacija: IP adresa i ime domene, www, e-mail, 64. Mjerenje/kontrola pomoći računara: šta je to mjerenje/kontrola, sistem mjerenja/kontrole, razmatranje sigurnosti, 65. Sigurnost: mjere sigurnosti, mjere sigurnosti protiv nepredviđenih situacija, 66. Upotrebljivost: sistem informiranja i emitiranja, korisničko okruženje, koncept upotrebljivosti,	

	<p>67. Utjecaj informacionih tehnologija na informaciono društvo, 68. Promjena društva/života: IT revolucija, mijenjanje društva, promjene u načinu življenja, 69. Problemi u informacionom društvu: osobni podaci i privatnost, zaštita prava intelektualnog vlasništva, različiti efekti informatizacije, život u 21. stoljeću, 70. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja, 70. Godišnja sistematizacija gradiva.</p>
Odgorno- obrazovni ishodi učenja	<p>Ishodi učenja po temama: IKT osnove</p> <ul style="list-style-type: none"> • Razlikuje i povezuje pojmove IKT-a. • Tumači IKT pojmove. • Povezuje pojmove s računarskim sistemom (hardverom i softverom). • Provodi računske operacije u brojčanim sistemima. • Procjenjuje utjecaj elemenata na komunikacioni proces (Shannonov model). • Primjenjuje različite vrste IKT usluga, uređaja i medija. • Procjenjuje važnost korištenja IKT-a u svakodnevnom životu. <p>Komponente računarskih sistema</p> <p>Ishodi učenja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Analizira i povezuje hardver dijelove i njihove karakteristike. • Analizira utjecaj pojedinih hardverskih komponenti na performanse sistema. • Analizira i povezuje elemente softvera i njihove karakteristike. • Analizira softver prema njegovim karakteristikama. • Bira i koristi komponente računarskog sistema. • Primjenjuje hardver i softver za konkretnu namjenu. <p>Programi za obradu teksta, tabelarne proračune i prezentaciju i grafička obrada</p> <p>Ishodi učenja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Upotrebljava softver za obradu teksta, tabelarni proračun i prezentacije. • Izrađuje tekstualni dokument povezujući tekst, slike, tablice, formule, fusnote, brefereunce i sl. • Izrađuje proračunske tabele, povezujući više tabela, grafikona, formula i funkcija (logičke, datumske i sl.). • Upotrebljava softver za crtanje i obradu slika, zvuka i audio-vizuelnih zapisa. • Razlikuje rasterski vektorski sadržaj. • Primjenjuje sažimanje datoteka. • Kreira kratki film s kritičkim osvrtom na određenu temu. • Izrađuje prezentacije povezujući tekst, sliku, zvuk, hipertekst, video, animacije i sl. • Predočava rezultate svog rada iz softvera za obradu teksta, tabelarni proračun i prezentacije.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<p>Nastavom Informatike treba razviti sljedeće kompetencije:</p> <ul style="list-style-type: none"> • razumjeti temeljne pojmove informacijsko-komunikacijske tehnologije, • poznavati osnovne dijelove računara, • shvatiti na kojem principu radi računar, • poznavati brojne sisteme i naučiti pretvarati brojeve iz jednog brojnog sistema u drugi,

	<ul style="list-style-type: none"> • razumjeti i objasniti matematičku logiku na temelju koje radi računar, • ovladati korištenjem različitih operativnih sistema (npr. Windows, Linux ...), • koristiti namjenske programe u rješavanju problema (praktična izrada), • ovladati korištenjem programa za obradu teksta, • ovladati korištenjem programa za numeričku obradu podataka, te prikaz grafova, • ovladati korištenjem programa za izradu kvalitetne multimedijalne prezentacije i videozapisa, • razumijevanje pojma mreže, topologije, • objašnjavanje funkcioniranja mreža računara, • korištenje lokalne mreže, • razumijevanje pojma internet i upoznavanje učenika s pravilima korištenja internetom, • primjena znanja o globalnoj mreži i korištenje različitih usluga interneta. 			
Metode izvođenja nastave	Nastavne metode: predavanje i usmeno izlaganje, razgovor s učenicima, metoda demonstracija, rad na tekstu, saradničko učenje, rad na računaru, simulacije, metode za razvoj kritičkog mišljenja učenika			
Oblici rada	Nastava se realizuje laboratorijskim vježba/praktičnim radom na računaru, primjenom kombiniranih oblika rada: frontalni, timski rad, rad u paru, individualni, mentorski.			
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	Obuhvata sigurno i kritičko korištenje tehnologija informacijskog društva (IST – Information Society Technology) za rad, slobodno vrijeme i komunikaciju. IST podupiru osnovne vještine informacijsko-komunikacijskih tehnologija (ICT – Information Communication Technology): korištenje računara za traženje, procjenjivanje, pohranjivanje, proizvodnju, prezentiranje i razmjenu informacija, te za sudjelovanje i komuniciranje u kolaborativnim mrežama preko interneta.			
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Upućivanje učenika na samostalno proučavanje literature, saradničko učenje, rad na tekstu, e-učenje, seminarske radove; Traženje i analiziranje primjera, upoređivanje pojmova i teorija, organizacija rasprave (traženje argumenata); Učenički portfolio (vođenje bilješki o individualnom dodatnom radu na kolegiju, praćenje periodične literature, praćenje tehnologije i časopisa u tematskom području, pisanje sažetaka ili kritičkih osvrta nakon čitanja dodatne literature ili posjeta pogonu, IT kompanijama, terenskom radu); Izraditi program, izraditi projekat, rješiti problem, prezentirati; Prepoznavanje i korištenje preparata/instrumenata, prikaz slučaja; Sastaviti zadatke, napraviti instalaciju/model/maketu, konstruirati je prema uputama.			
Metode provjere znanja sa strukturu ocjene	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja (različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja)</p> <p style="text-align: center;">Opće tehnikе ocjenjivanja</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="padding: 5px;">Usmeno provjeravanje znanja</td> <td style="padding: 5px;">Pisano provjeravanje znanja</td> <td style="padding: 5px;">Ostale tehnikе ocjenjivanja</td> </tr> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnikе ocjenjivanja
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnikе ocjenjivanja		

(smjernice za praćenje, ocjenjivanje vrednovanje postignuća)	Pasivan tip Aktivan tip Istraživanje, prezentiranje i demonstriranje, Diskusija	Testovi znanja Testovi dopunjavanja i zaokruživanja Testovi jednostrukog izbora Testovi višestrukog izbora Multimedijalni kvizovi Križaljke ukrštenice	Aktivnost Normirane radnje Praktičan rad
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Said Čerkezović, Hajrija Šišić, Midhat Umihanić, <i>Informatika za I i II razred gimnazije</i> 2. Željko Jurić, <i>Informatika 1-3</i>, 3. M. Sarajlić, <i>Informatika 1-2</i>. <p>Dodatni (neobavezni):</p> <p>ECDL moduli</p>		

Informatika II razred (Model 2)

Nastavni program Informatike u medresama u kojima se ovaj predmet izučava u drugom razredu 1 sat sedmično.

INFORMATIKA			Šifra predmeta:
Razred: Drugi (II)	Broj sati sedmično: 1	Broj sati u školskoj godini: 35	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	<p>Nastava Informatike zahtjeva umijeće istovremenog ispunjavanja informatičkih, pedagoških i metodičkih zahtjeva.</p> <p>Nastavni plan i program u oblasti informacijskih i komunikacijskih tehnologija učenicima omogućava sticanje vještine korištenja kompjutera i programa, upoznavanje s osnovnim principima i idejama na kojima oni i informacione i komunikacione tehnologije (osnovno znanje) počivaju i razvijanje sposobnosti za njihovu primjenu u različitim područjima (rješavanje problema). Vještine, osnovna znanja i rješavanje problema su tri komponente obrazovnog procesa koje se mogu posmatrati zasebno, ali tek njihovim preplitanjem će se dati učenicima dobar temelj za buduće cjeloživotno učenje.</p>		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Nastavni program Informatike mora ospozobiti učenike za:</p> <ul style="list-style-type: none">• rješavanje problema,• komuniciranje posredstvom različitih medija,• prikupljanje, organiziranje i analizu podataka, te za njihovu sintezu u informacije,• razumijevanje i kritičku ocjenu prikupljenih informacija,• donošenje zaključaka na temelju prikupljenih informacija,• timski rad pri rješavanju problema. <p>Kvalitetno izvođenje nastave Informatike podrazumijeva samostalni rad svakog učenika na računaru pojedinačno. Pri tome treba obratiti pažnju na svrhovitu i metodički opravdanu upotrebu tehnologije. Bez pažljive i svrshishodne metodičke pripreme upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije može se svesti na puko prezentiranje vizuelno dopadljivih podataka, umjesto njihovog procesuiranja u smislenu i upotrebljivu informaciju.</p> <p>Osim toga, potrebno je kod učenika razviti nazore koji će omogućiti razlikovanje, ali i integraciju virtuelnog i stvarnog, te kritičko prihvatanje sadržaja (nije sve istinito što je objavljeno na internetu, nije sve dobromanjerno, anonimnost ne znači neodgovornost i sl.).</p>		
Ciljevi predmeta	<ul style="list-style-type: none">• Usvojiti osnovna znanja i vještine o informatici i njenom razvoju radi stjecanja opće računarske pismenosti i kulture, te razumijevanja civilizacijskog razvoja.• Ospozobiti učenike za samostalnu upotrebu operativnih sistema, računarske mreže, interneta, tekstualnu, numeričku grafičku obradu podataka i pravljenje prezentacija, razumijevanjem principa na kojem računar radi i pretvaranjem brojeva iz jednog brojnog sistema u druge.		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<ul style="list-style-type: none">• Bosanski jezik i književnost – komunikacione vještine, obrada teksta,• Engleski jezik – komunikacione vještine, obrada teksta, korištenje literature i interneta,• Matematika – numerička obrada podataka,• Fizika – kreativno računarstvo,		

	<ul style="list-style-type: none"> • Ostale prirodne nauke – kreativno računarstvo, • Likovna kultura i medijska kultura – grafička obrada podataka, • Psihologija – kreativno računarstvo, grafička obrada podataka, prezentacijske vještine, • Sociologija – kreativno računarstvo, grafička obrada podataka, prezentacijske vještine, • Svi ostali predmeti – napredno pretraživanje interneta, prezentacijske vještine, grafička obrada podataka. 	
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati
	I tematska cjelina/oblast: <i>Uvod u programiranje</i>	5
	1. Algoritam, dijagram toka, pseudo kod, programiranje, programski jezici, 2. Algoritamske strukture: linijska struktura, 3. Algoritamske strukture: struktura grananja, 4. Algoritamske strukture: struktura petlje, 5. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja.	
	II tematska cjelina/oblast: <i>Nastanak programa</i>	6
	6. Programsко okruženje, 7. Tipovi podataka, varijable, 8. Tip podataka operatora i rezultata, deklaracija podataka, operator pridruživanja, 9. Funkcije, funkcija main, pretprocesorske naredbe, ulazni i izlazni tokovi, namespace, 10. Operatori i matematičke funkcije, 11. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja.	
	III tematska cjelina/oblast: <i>Programske strukture grananja</i>	5
	12. Jednostruko uslovno grananje -f, 13. Dvostruko uslovno grananje -else if, 14. Višestruko uslovno grananje -if else if else, 15. Višestruko grananje naredbom switch-case, naredbe goto, continue, 16. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja.	
	Ukupno:	
	IV tematska cjelina/oblast: <i>Programske strukture ponavljanja (ciklusi, petlje)</i>	5
	17. Ponavljanje naredbom for, 18. Ponavljanje naredbom while, 19. Ponavljanje naredbom do-while, 20. Vježba praktične izrade programskega koda, 21. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja.	
	V tematska cjelina/oblast: <i>Polja</i>	5
	22. Jednodimenzionalno polje, 23. Višedimenzionalno polje, 24. Vježba praktične izrade programskega koda, 25. Znakovni niz, 26. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja.	
	VI tematska cjelina/oblast: <i>Uvod u HTML i CSS</i>	9
	27. Uređivanje teksta, 28. Liste,	

	<p>29. Umetanje grafike, boje, 30. Ponavljanje i utvrđivanje, 31. Linkovi, okviri, 32. Forme, 33. CSS stilovi, selektori i deklaracija, 34. CSS osobine, 35. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja,</p>	
	Ukupno	35
Odgojno- obrazovni ishodi učenja	<p>Algoritmi i strukture podataka:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Procjenjuje značaj algoritama u rješavanju problema. • Procjenjuje prednosti i ograničenja algoritamskog pristupa u rješavanju problema. • Analizira strukture podataka u algoritamskom pristupu rješavanju problema. • Odabire algoritam koji podržava odgovarajuću strukturu podataka. • Povezuje strukturu višedimenzionalnog polja (matrica) s algoritmima. • Odabire i upotrebljava algoritme i algoritamske strukture za rješenje problema. • Odabire odgovarajući algoritam za rješenje konkretnog problema. • Analizira performanse različitih algoritama za isti problem. <p>Programiranje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Analizira i povezuje elemente programiranja. • Koristi jezike visoke razine, uključujući korištenje standardnih biblioteka kod programiranja. • Povezuje odgovarajuće vrste podataka s njihovom namjenom u programu. • Objavljava kako program radi i kako se dokumentira. • Rješava probleme upotrebom programskog jezika. • Dizajnira, piše i otklanja greške (debugira u programima). • Pojašnjava principe OOP u rješavanju problema. • Koristi dvodimenzionalne strukture podataka. <p>Ishodi učenja HTML i CSS:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Koristi jezik web-programiranja. • Samostalno razvija web-stranice korištenjem HTML. • Koristi CSS. • Razvija web baziran na XML-u, algoritmima i strukturi podataka. 	
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	Nastavni program Informatike mora sposobiti učenike za: <ul style="list-style-type: none"> • rješavanje problema, • komuniciranje posredstvom različitih medija, • prikupljanje, organiziranje i analizu podataka, te za njihovu sintezu u informacije, • razumijevanje i kritičku ocjenu prikupljenih informacija, • donošenje zaključaka na temelju prikupljenih informacija, • timski rad pri rješavanju problema. 	
Metode izvođenja nastave	Nastavne metode: predavanje i usmeno izlaganje, razgovor s učenicima, metoda demonstracija, rad na tekstu, saradničko učenje, rad na računaru, simulacije, metode za razvoj kritičkog mišljenja učenika	

Oblici rada	Nastava se realizira laboratorijskim vježbama/praktičnim radom na računaru, primjenom kombiniranih oblika rada: frontalni, timski rad, rad u paru, individualni, mentorski.									
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	Obuhvata sigurno i kritičko korištenje tehnologija informacijskog društva (IST – Information Society Technology) za rad, slobodno vrijeme i komunikaciju. IST podupiru osnovne vještine informacijsko-komunikacijskih tehnologija (ICT – Information Communication Technology): korištenje računara za traženje, procjenjivanje, pohranjivanje, proizvodnju, prezentiranje i razmjenu informacija, te za sudjelovanje i komuniciranje u kolaborativnim mrežama preko interneta.									
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Upućivanje učenika na samostalno proučavanje literature, saradničko učenje, rad na tekstu, e-učenje, seminarске radove; Traženje i analiziranje primjera, upoređivanje pojmova i teorija, organizacija rasprave (traženje argumenata); Učenički portfolio (vođenje bilješki o individualnom dodatnom radu na kolegiju, praćenje periodične literature, praćenje tehnologije i časopisa u tematskom području, pisanje sažetaka ili kritičkih osvrta nakon čitanja dodatne literature ili posjeta pogonu, IT kompanijama, terenskom radu); Izraditi program, izraditi projekt, riješiti problem, prezentirati; Prepoznavanje i korištenje preparata/instrumenata, prikaz slučaja; Sastaviti zadatke, napraviti instalaciju/model/maketu, konstruirati prema uputama.									
Metode provjere znanja sa strukturonim ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja (različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja)</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th colspan="3" style="text-align: center; padding: 5px;">Opće tehnike ocjenjivanja</th> </tr> <tr> <th style="width: 33.33%; text-align: center; padding: 5px;">Usmeno provjeravanje znanja</th> <th style="width: 33.33%; text-align: center; padding: 5px;">Pisano provjeravanje znanja</th> <th style="width: 33.33%; text-align: center; padding: 5px;">Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="text-align: center; padding: 5px;">Pasivan tip Aktivan tip Istraživanje, prezentiranje i demonstriranje, Diskusija</td> <td style="text-align: center; padding: 5px;">Testovi znanja Testovi dopunjavanja i zaokruživanja Testovi jednostrukog izbora Testovi višestrukog izbora Multimedijalni kvizovi Križaljke ukrštenice</td> <td style="text-align: center; padding: 5px;">Aktivnost Normirane radnje Praktičan rad</td> </tr> </tbody> </table>	Opće tehnike ocjenjivanja			Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Pasivan tip Aktivan tip Istraživanje, prezentiranje i demonstriranje, Diskusija	Testovi znanja Testovi dopunjavanja i zaokruživanja Testovi jednostrukog izbora Testovi višestrukog izbora Multimedijalni kvizovi Križaljke ukrštenice	Aktivnost Normirane radnje Praktičan rad
Opće tehnike ocjenjivanja										
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja								
Pasivan tip Aktivan tip Istraživanje, prezentiranje i demonstriranje, Diskusija	Testovi znanja Testovi dopunjavanja i zaokruživanja Testovi jednostrukog izbora Testovi višestrukog izbora Multimedijalni kvizovi Križaljke ukrštenice	Aktivnost Normirane radnje Praktičan rad								
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Said Čerkezović, Hajrija Šišić, Midhat Umhanić, <i>Informatika za I i II razred gimnazije</i>, 2. Željko Jurić, <i>Informatika 1-3</i>. <p>Dodatni (neobavezni):</p> <p style="text-align: center;">ECDL moduli .</p>									

Informatika III razred – izborna nastava (Model 3)

INFORMATIKA				Šifra predmeta:		
Razred: treći (III)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Izborni			
Kratak opis nastavnog predmeta	<p>Nastavni plan i program u trećem razredu matematičko-informatičkog izbornog područja zasniva se na detaljnem izučavanju jednog od programskega jezika – programiranje, viši nivo.</p> <p>Predlaže se da nastavnici po svom izboru i afinitetu izaberu jedan od programskega jezika: C++, C, Java, Delphi, Visual Basic...</p> <p>U Nastavnom planu i programu dat je primjer za programskega jezik C++.</p>					
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Nastavom Informatike učeniku se omogućava:</p> <ul style="list-style-type: none"> • primjena grafičkog prikaza podataka, • ponavljanje naredbi za jednostruko i višestruko grananje, • ponavljanje i primjena petlji, • upotreba složenih naredbi ponavljanja i njihova primjena u proceduralnim programskim zadacima, • primjena grananja i složenih naredbi ponavljanja na kompleksnim proceduralnim programskim zadacima, • ponavljanje polja, • primjena znakovnih nizova u programskim zadacima, • primjena jednostavnih dvodimenzionalnih nizova, • sticanje znanja o raznim algoritmima pretraživanja i sortiranja, kao i upoznavanje rekurzivnih postupaka, • primjena grananja, složenih naredbi ponavljanja i polja na kompleksnim programskim zadacima, • osposobljavanje za izradu programa vezanih za primjenu u praksi, • upoznavanje s objektno orijentiranim stilom programiranja, • upoznavanje osnovnih pojmovev objektno orijentirane paradigme (objekta, klase, nasleđivanja), • savladavanje konkretnog objektno orijentiranog programskega jezika, • sticanje znanja o elementima objektno orijentirane analize i objektno orijentiranom projektiranju programa. 					
Ciljevi predmeta	<p>Unaprijediti znanje i vještine u proceduralnom (objektno orijentiranom) programiranju s naprednim tehnikama programiranja.</p> <p>Osporobiti učenike za samostalnu izradu kompleksnih programa u jednom od proceduralnih (objektno orijentiranih) programskega jezika.</p>					

Korelativnost i korespondentnost predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Bosanski jezik i književnost – komunikacione vještine, obrada teksta, • Engleski jezik – komunikacione vještine, obrada teksta, korištenje literature i interneta, • Matematika – numerička obrada podataka, • Fizika – kreativno računarstvo, • Ostale prirodne nauke – kreativno računarstvo, • Likovna kultura i medijska kultura – grafička obrada podataka, • Psihologija – kreativno računarstvo, grafička obrada podataka, prezentacijske vještine, • Sociologija – kreativno računarstvo, grafička obrada podataka, prezentacijske vještine, • Svi ostali predmeti – napredno pretraživanje interneta, prezentacijske vještine, grafička obrada podataka. 																		
Tematske jedinice	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: left; padding-bottom: 5px;">Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice</th><th style="text-align: right; padding-bottom: 5px;">Sati</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="padding-top: 5px;">I tematska cjelina/oblast: <i>Uvod u programiranje</i></td><td style="text-align: right; vertical-align: bottom;">3</td></tr> <tr> <td style="padding-top: 5px;">1. Upoznavanje, uvod u predmet, literatura i pribor, 2. Programsko okruženje, 3. Tip podataka operatora i rezultata, deklaracija podataka, operator pridruživanja.</td><td style="text-align: right; vertical-align: bottom;"></td></tr> <tr> <td style="padding-top: 5px;">II tematska cjelina/oblast: <i>Nastanak programa</i></td><td style="text-align: right; vertical-align: bottom;">10</td></tr> <tr> <td style="padding-top: 5px;">11. Programsko okruženje, 12. Podaci i varijable, 13. Tip podataka, operatora i rezultata, deklaracija podataka, operator pridruživanja, 14. Funkcije, funkcija main, pretprocesorske naredbe, ulazni i izlazni tokovi, namespace, 15. Operatori, 16. Vježba izrade programskog koda, 17. Komentari, matematičke funkcije, 18. Vježba praktične izrade programskog koda, 19. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja.</td><td style="text-align: right; vertical-align: bottom;"></td></tr> <tr> <td style="padding-top: 5px;">III tematska cjelina/oblast: <i>Programske strukture grananja</i></td><td style="text-align: right; vertical-align: bottom;">6</td></tr> <tr> <td style="padding-top: 5px;">20. Jednostruko uslovno grananje, 21. Dvostruko uslovno grananje, 22. Višestruko uslovno grananje, 23. Višestruko grananje naredbom switch-case, naredbe goto continue, 24. Vježba praktične izrade programskog koda, 25. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja.</td><td style="text-align: right; vertical-align: bottom;"></td></tr> <tr> <td style="padding-top: 5px;">IV tematska cjelina/oblast: <i>Programske strukture ponavljanja</i></td><td style="text-align: right; vertical-align: bottom;">12</td></tr> <tr> <td style="padding-top: 5px;">26. Ponavljanje naredbom for, 27. Ponavljanje naredbom while, 28. Vježba praktične izrade programskog koda, 29. Ponavljanje naredbom do-while, 30. Vježba praktične izrade programskog koda, 31. Animacija i petlja u petlji, 32. Animacija i petlja u petlji,</td><td style="text-align: right; vertical-align: bottom;"></td></tr> </tbody> </table>	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati	I tematska cjelina/oblast: <i>Uvod u programiranje</i>	3	1. Upoznavanje, uvod u predmet, literatura i pribor, 2. Programsko okruženje, 3. Tip podataka operatora i rezultata, deklaracija podataka, operator pridruživanja.		II tematska cjelina/oblast: <i>Nastanak programa</i>	10	11. Programsko okruženje, 12. Podaci i varijable, 13. Tip podataka, operatora i rezultata, deklaracija podataka, operator pridruživanja, 14. Funkcije, funkcija main, pretprocesorske naredbe, ulazni i izlazni tokovi, namespace, 15. Operatori, 16. Vježba izrade programskog koda, 17. Komentari, matematičke funkcije, 18. Vježba praktične izrade programskog koda, 19. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja.		III tematska cjelina/oblast: <i>Programske strukture grananja</i>	6	20. Jednostruko uslovno grananje, 21. Dvostruko uslovno grananje, 22. Višestruko uslovno grananje, 23. Višestruko grananje naredbom switch-case, naredbe goto continue, 24. Vježba praktične izrade programskog koda, 25. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja.		IV tematska cjelina/oblast: <i>Programske strukture ponavljanja</i>	12	26. Ponavljanje naredbom for, 27. Ponavljanje naredbom while, 28. Vježba praktične izrade programskog koda, 29. Ponavljanje naredbom do-while, 30. Vježba praktične izrade programskog koda, 31. Animacija i petlja u petlji, 32. Animacija i petlja u petlji,	
Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati																		
I tematska cjelina/oblast: <i>Uvod u programiranje</i>	3																		
1. Upoznavanje, uvod u predmet, literatura i pribor, 2. Programsko okruženje, 3. Tip podataka operatora i rezultata, deklaracija podataka, operator pridruživanja.																			
II tematska cjelina/oblast: <i>Nastanak programa</i>	10																		
11. Programsko okruženje, 12. Podaci i varijable, 13. Tip podataka, operatora i rezultata, deklaracija podataka, operator pridruživanja, 14. Funkcije, funkcija main, pretprocesorske naredbe, ulazni i izlazni tokovi, namespace, 15. Operatori, 16. Vježba izrade programskog koda, 17. Komentari, matematičke funkcije, 18. Vježba praktične izrade programskog koda, 19. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja.																			
III tematska cjelina/oblast: <i>Programske strukture grananja</i>	6																		
20. Jednostruko uslovno grananje, 21. Dvostruko uslovno grananje, 22. Višestruko uslovno grananje, 23. Višestruko grananje naredbom switch-case, naredbe goto continue, 24. Vježba praktične izrade programskog koda, 25. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja.																			
IV tematska cjelina/oblast: <i>Programske strukture ponavljanja</i>	12																		
26. Ponavljanje naredbom for, 27. Ponavljanje naredbom while, 28. Vježba praktične izrade programskog koda, 29. Ponavljanje naredbom do-while, 30. Vježba praktične izrade programskog koda, 31. Animacija i petlja u petlji, 32. Animacija i petlja u petlji,																			

	<p>33. Niz petlji i dozvoljene i nedozvoljene kombinacije u petlji, 34. Generator slučajnih brojeva i korištenje slučajnih brojeva, 35. Vježba, 36., 37. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja.</p>	
	V tematska cjelina/oblast: <i>Polja</i>	11
	<p>38. Jednodimenzionalno polje, 39., 40 Sortiranje podataka u poljima, 41., 42. Spremanje brojeva u datoteku, 43., 44. Dvodimenzionalna polja, 45. Vježba praktične izrade programskog koda, 46. Znakovni niz, 47. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja, 48. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja.</p>	
	VI tematska cjelina/oblast: <i>Obrada teksta</i>	13
	<p>49. String objekti, 50., 51. Polje char tipa, 52. Vježba, 53., 54. Obrada string objekata, 55. Vježba, 56. Premještanje teksta iz char polja u string, 57. Premještanje teksta iz stringa u char polje, 58. Vježba, 59. Spremanje teksta u datoteku, 60. Vježba, 61. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja.</p>	
	VII tematska cjelina/oblast: <i>Objekti</i>	12
	<p>62., 63. Jednostavan primjer klase i objekata, 64. Vježba, 65., 66. Složeniji primjeri klase i objekata, 67. Složeniji primjeri klase i objekata, 68. Komunikacija s metodama, 69. Vježba, 70. Razdvajanje deklaracije i definicije, 71. Upotreba konstruktora, 72. Nasljeđivanje, 73. Vježba, 74. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja.</p>	
	VIII tematska cjelina/oblast: <i>Veliki program</i>	4
	<p>75. Jednostavna igra u jednoj datoteci, 76. Jednostavna igra u više datoteka, 77. Vježba, 78. Godišnja sistematizacija gradiva,</p>	
	VIII tematska cjelina/oblast: <i>Tabele, upiti</i>	8

Odgorno obrazovni ishodi učenja	<p>Programiranje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Analizira i povezuje elemente programiranja. • Koristi jezike visokog nivoa, uključujući korištenje standardnih biblioteka kod programiranja. • Povezuje odgovarajuće vrste podataka s njihovom namjenom u programu. • Objavljava kako program radi i kako se dokumentira. • Rješava probleme upotrebom programskega jezika. • Dizajnira, piše i otklanja greške (debugira u programima). • Pojašnjava principe OOP u rješavanju problema.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<p>Nastavom Informatike učeniku se omogućava:</p> <ul style="list-style-type: none"> • primjena grafičkog prikaza podataka, • ponavljanje naredbi za jednostruko i višestruko grananje, • ponavljanje i primjena petlji, • upotreba složenih naredbi ponavljanja i njihova primjena u proceduralnim programskim zadacima, • primjena grananja i složenih naredbi ponavljanja na kompleksnim proceduralnim programskim zadacima, • ponavljanje polja, • primjena znakovnih nizova u programskim zadacima, • primjena jednostavnih dvodimenzionalnih nizova, • sticanje znanja o raznim algoritmima pretraživanja i sortiranja, kao i upoznavanje rekurzivnih postupaka, • primjena grananja, složenih naredbi ponavljanja i polja na kompleksnim programskim zadacima, • osposobljavanje za izradu programa vezanih za primjenu u praksi, • upoznavanje s objektno orijentiranim stilom programiranja, • savladavanje konkretnog objektno orijentiranog programskega jezika.
Metode izvođenja nastave	Nastavne metode: predavanje i usmeno izlaganje, razgovor s učenicima, metoda demonstracija, rad na tekstu, saradničko učenje, rad na računaru, simulacije, metode za razvoj kritičkog mišljenja učenika
Oblici rada	Nastava se realizira na laboratorijskim vježbama/praktičnom radu na računaru, primjenom kombiniranih oblika rada: frontalni, timski rad, rad u paru, individualni, mentorski.
Strategije učenja i nastave – didaktičko- metodičke upute	<p>Obuhvata sigurno i kritičko korištenje tehnologija informacijskog društva (IST – Information Society Technology) za rad, slobodno vrijeme i komunikaciju.</p> <p>IST podupiru osnovne vještine informacijsko-komunikacijskih tehnologija (ICT – Information Communication Technology): korištenje računara za traženje, procjenjivanje, pohranjivanje, proizvodnju, prezentiranje i razmjenu informacija, te za sudjelovanje i komuniciranje u kolaborativnim mrežama preko interneta.</p>

Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	<p>Upućivanje učenika na samostalno proučavanje literature, saradničko učenje, rad na tekstu, e-učenje, seminarске radove;</p> <p>Traženje i analiziranje primjera, upoređivanje pojmova i teorija, organizacija rasprave (traženje argumenata);</p> <p>Učenički portfolio (vođenje bilješki o individualnom dodatnom radu na kolegiju, praćenje periodične literature, praćenje tehnologije i časopisa u tematskom području, pisanje sažetaka ili kritičkih osvrta nakon čitanja dodatne literature ili posjeta pogonu, IT kompanijama, terenskom radu);</p> <p>Izraditi program, izraditi projekat, riješiti problem, prezentirati;</p> <p>Prepoznavanje i korištenje preparata/instrumenata, prikaz slučaja;</p> <p>Sastaviti zadatke, napraviti instalaciju/model/maketu, konstruirati prema uputama.</p>						
Metode provjere znanja sa strukturom ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja (različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja)</p> <p style="text-align: center;">Opće tehnike ocjenjivanja</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 33%;">Usmeno provjeravanje znanja</th> <th style="width: 33%;">Pisano provjeravanje znanja</th> <th style="width: 33%;">Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Pasivan tip Aktivan tip Istraživanje, prezentiranje i demonstriranje, Diskusija</td> <td>Testovi znanja Testovi dopunjavanja i zaokruživanja Testovi jednostrukog izbora Testovi višestrukog izbora Multimedijalni kvizovi Križaljke ukrštenice</td> <td>Aktivnost Normirane radnje Praktičan rad</td> </tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Pasivan tip Aktivan tip Istraživanje, prezentiranje i demonstriranje, Diskusija	Testovi znanja Testovi dopunjavanja i zaokruživanja Testovi jednostrukog izbora Testovi višestrukog izbora Multimedijalni kvizovi Križaljke ukrštenice	Aktivnost Normirane radnje Praktičan rad
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja					
Pasivan tip Aktivan tip Istraživanje, prezentiranje i demonstriranje, Diskusija	Testovi znanja Testovi dopunjavanja i zaokruživanja Testovi jednostrukog izbora Testovi višestrukog izbora Multimedijalni kvizovi Križaljke ukrštenice	Aktivnost Normirane radnje Praktičan rad					
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Said Čerkezović, Hajrija Šišić, Midhat Umhanić, <i>Informatika za I i II razred gimnazije</i>, 4. Željko Jurić, <i>Informatika 1-3</i>. <p>Dodatni (neobavezni):</p> <p>EDL moduli.</p>						

Informatika IV razred – izborna nastava

INFORMATIKA			Šifra predmeta:
Razred: četvrti (IV)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 60	Status: Izborni
Kratak opis nastavnog predmeta	<p>Nastava Informatike zahtijeva umijeće postizanja informatičkih, pedagoških i metodičkih zahtjeva istovremeno.</p> <p>Nastavni plan i program u oblasti informacijskih i komunikacijskih tehnologija učenicima omogućava sticanje vještine korištenja današnjih kompjutera i programa, upoznavanje s osnovnim principima i idejama na kojima oni i informacione i komunikacione tehnologije (osnovno znanje) počivaju i razvijanje sposobnosti za primjenu informacionih i komunikacionih tehnologija u različitim područjima (rješavanje problema). Vještine, osnovna znanja i rješavanje problema su tri komponente obrazovnog procesa koje se mogu posmatrati zasebno, ali tek njihovim preplitanjem će se dati učenicima dobar temelj za buduće cjeloživotno učenje.</p> <p>U kontekstu predmeta učenici moraju naučiti efikasno koristiti računar i biti u stanju da obuhvate osnovne ideje algoritamskog razmišljanja u rješavanju svakodnevnih problema.</p>		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Nastavni program Informatike mora ospособiti učenike za:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rješavanje problema, • komuniciranje posredstvom različitih medija, • prikupljanje, organiziranje i analizu podataka, te za njihovu sintezu u informacije, • razumijevanje i kritičku ocjenu prikupljenih informacija, • donošenje zaključaka na temelju prikupljenih informacija, • timski rad pri rješavanju problema. <p>Kvalitetno izvođenje nastavnog programa Informatike podrazumijeva samostalni rad svakog učenika na računaru pojedinačno.</p> <p>Pri tome treba obratiti pažnju na svrhotitu i metodički opravdanu upotrebu tehnologije. Bez pažljive i svrshishodne metodičke pripreme upotreba informacijske i komunikacijske tehnologije može se svesti na puko prezentiranje vizuelno dopadljivih podataka, umjesto njihovog procesuiranja u smislu i upotrebljivu informaciju.</p> <p>Osim toga, potrebno je kod učenika razviti nazore koji će omogućiti razlikovanje, ali i integraciju virtuelnog i stvarnog, te kritičko prihvatanje sadržaja (nije sve istinito što je objavljeno na internetu, nije sve dobromanjerno, anonimnost ne znači neodgovornost i sl.).</p>		
Ciljevi predmeta	<p>Usvojiti znanje i ospособiti učenike za samostalnu izradu osnovne baze podataka u MS Accessu, ili nekom drugom programu za izradu baza podataka, s grafičkim sučeljem za izradu osnovne baze podataka korištenjem čarobnjaka.</p> <p>Usvojiti osnovna znanja i ospособiti učenike za rad u nekom od neproceduralnih programskih jezika (npr. SQL).</p> <p>Usvojiti osnovna znanja i ospособiti učenike za rad u nekom od web-orientiranih programskih jezika (npr. PHP – najbolje je ukoliko ovo bude izbor da se na računar s interneta preuzme</p>		

	besplatna verzija XAMPP-a, u kojoj su integrirani i MySQL i Apache web-server). Objedini prethodno usvojeno znanje iz programiranja za baze podataka s prethodno usvojenim znanjem iz web-programiranja, kreiranjem dinamičkog web-portala.																		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Bosanski jezik i književnost – komunikacione vještine, obrada teksta, • Engleski jezik – komunikacione vještine, obrada teksta, korištenje literature i interneta , • Matematika – numerička obrada podataka, • Fizika – kreativno računarstvo, • Ostale prirodne nauke – kreativno računarstvo, • Likovna kultura i medijska kultura – grafička obrada podataka, • Psihologija – kreativno računarstvo, grafička obrada podataka, prezentacijske vještine, • Sociologija – kreativno računarstvo, grafička obrada podataka, prezentacijske vještine, • Svi ostali predmeti – napredno pretraživanje interneta, prezentacijske vještine, grafička obrada podataka. 																		
Tematske jedinice	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: left;">Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice</th> <th style="text-align: center;">Sati</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="padding: 5px;">I tematska cjelina/oblast: <i>Uvod u baze podataka</i></td> <td style="text-align: center; padding: 5px;">2</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">1. Osnovni pojmovi o bazama podataka, 2. Etape u razvoju baze podataka.</td> <td style="text-align: center; padding: 5px;"></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">II tematska cjelina/oblast: <i>Program za obradu baza podataka (npr. MS Access , OO Base, LO Base i dr.)</i></td> <td style="text-align: center; padding: 5px;">10</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">1. Uvod u program, 2. Osnove rada u programu za obradu baza podataka, 3. Uvod u tabele, 4. Rad s tabelama, 5. Uvod u forme (formulare, obrasce) i rad s formama, 6. Uvod u upite, 7. Rad s upitimima, 8. Uvod u izvještaje i rad s izvještajima, 9. Automatiziranje baze podataka, 10. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja .</td> <td style="text-align: center; padding: 5px;"></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">III tematska cjelina/oblast: <i>Neproceduralno programiranje baza podataka (npr. MySQL)</i></td> <td style="text-align: center; padding: 5px;">3</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">1. Uvod u neproceduralno programiranje (npr. SQL za MySQL okruženje), 2. Instalacija okruženja za bazu podataka (npr. Xampp), 3. Kreiranje baze podataka neproceduralnim programiranjem.</td> <td style="text-align: center; padding: 5px;"></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">IV tematska cjelina/oblast: <i>Uvod u tabele</i></td> <td style="text-align: center; padding: 5px;">6</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">1. Uvod u kreiranje tabela neproceduralnim programiranjem, 2. Definiranje tipova podataka i kreiranje tabele, 3. Definiranje ključeva tabele, 4. Povezivanje tabele, 5. Popunjavanje tabele podacima, 6. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja.</td> <td style="text-align: center; padding: 5px;"></td> </tr> </tbody> </table>	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati	I tematska cjelina/oblast: <i>Uvod u baze podataka</i>	2	1. Osnovni pojmovi o bazama podataka, 2. Etape u razvoju baze podataka.		II tematska cjelina/oblast: <i>Program za obradu baza podataka (npr. MS Access , OO Base, LO Base i dr.)</i>	10	1. Uvod u program, 2. Osnove rada u programu za obradu baza podataka, 3. Uvod u tabele, 4. Rad s tabelama, 5. Uvod u forme (formulare, obrasce) i rad s formama, 6. Uvod u upite, 7. Rad s upitimima, 8. Uvod u izvještaje i rad s izvještajima, 9. Automatiziranje baze podataka, 10. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja .		III tematska cjelina/oblast: <i>Neproceduralno programiranje baza podataka (npr. MySQL)</i>	3	1. Uvod u neproceduralno programiranje (npr. SQL za MySQL okruženje), 2. Instalacija okruženja za bazu podataka (npr. Xampp), 3. Kreiranje baze podataka neproceduralnim programiranjem.		IV tematska cjelina/oblast: <i>Uvod u tabele</i>	6	1. Uvod u kreiranje tabela neproceduralnim programiranjem, 2. Definiranje tipova podataka i kreiranje tabele, 3. Definiranje ključeva tabele, 4. Povezivanje tabele, 5. Popunjavanje tabele podacima, 6. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja.	
Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati																		
I tematska cjelina/oblast: <i>Uvod u baze podataka</i>	2																		
1. Osnovni pojmovi o bazama podataka, 2. Etape u razvoju baze podataka.																			
II tematska cjelina/oblast: <i>Program za obradu baza podataka (npr. MS Access , OO Base, LO Base i dr.)</i>	10																		
1. Uvod u program, 2. Osnove rada u programu za obradu baza podataka, 3. Uvod u tabele, 4. Rad s tabelama, 5. Uvod u forme (formulare, obrasce) i rad s formama, 6. Uvod u upite, 7. Rad s upitimima, 8. Uvod u izvještaje i rad s izvještajima, 9. Automatiziranje baze podataka, 10. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja .																			
III tematska cjelina/oblast: <i>Neproceduralno programiranje baza podataka (npr. MySQL)</i>	3																		
1. Uvod u neproceduralno programiranje (npr. SQL za MySQL okruženje), 2. Instalacija okruženja za bazu podataka (npr. Xampp), 3. Kreiranje baze podataka neproceduralnim programiranjem.																			
IV tematska cjelina/oblast: <i>Uvod u tabele</i>	6																		
1. Uvod u kreiranje tabela neproceduralnim programiranjem, 2. Definiranje tipova podataka i kreiranje tabele, 3. Definiranje ključeva tabele, 4. Povezivanje tabele, 5. Popunjavanje tabele podacima, 6. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja.																			

	V tematska cjelina/oblast: <i>Uvod u upite</i>	9
	1. Uvod u kreiranje upita neproceduralnim programiranjem, 2. Kreiranje upita, 3. Rad s osnovnim upitim, 4. Rad s osnovnim upitima s jednim uslovom, 5. Rad s osnovnim upitima s više uslova jedne tabele, 6. Rad s osnovnim upitima s više uslova dvije tabele, 7. Rad s naprednim upitim, 8. Vježba, 9. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja.	
	VI tematska cjelina/oblast: <i>Uvod u web-programiranje (npr. PHP)</i>	25
	1. Uvod u web-programiranje, 2. Veza između web i neproceduralnog programiranja (npr. PHP i MySQL), 3. Promjenjive/varijable u web-programiranju, 4. Operatori u web-programiranju, 5. Naredbe jednostrukog, dvostrukog i višestrukog uslovnog grana u web-programiranju (if, if - else, if-else if-else), 6. Naredbe višestrukog grana u web-programiranju (switch-case), 7. Vježba, 8. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja, 9. i 10. Složeni tipovi podataka u web-programiranju (stringovi, nizovi), 11. Naredbe ponavljanja u web-programiranju: naredba for i for-each, 12. Naredbe ponavljanja u web-programiranju: naredba while, 13. Naredbe ponavljanja u web-programiranju: naredba do-while, 14. Vježba, 15. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja, 16. Funkcije u web-programiranju, 17. Rad s funkcijama u web-programiranju, 18., 19. Rad s formama u web-programiranju, 20. Rad sa specifičnim funkcijama u web-programiranju (npr. PHP-u: vremena, include), 21. Rad s datotekama u web-programiranju, 22. Rukovanje s e-mailom u web-programiranju, 23. Greške i izuzeci u web-programiranju, 24. Vježba, 25. Ponavljanje gradiva i praktična provjera usvojenosti nastavnih sadržaja.	
	VII tematska cjelina/oblast: <i>Kreiranje web-portala</i>	4
	1. Kreiranje web-portala, 2. Kreiranje web-portala s menijem, 3. Kreiranje web-portala sa check listama, 4. Ponavljanje gradiva, provjera usvojenosti nastavnih sadržaja, vrednovanje rada učenika i zaključivanje ocjena.	
	Ukupno:	60

Odgojno-obrazovni ishodi učenja	<p>Programiranje u MYSQL i PHP-u:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rješava probleme upotrebom programskog jezika PHP. • Izgrađuje web-aplikaciju i povezuje sve sastavne dijelove; pojedinačne stranice i MySQL bazu. • Primjenjuje autentikaciju korisnika u minimalno 1. nivou upravljanja aplikacijom. • Koristi osnovne PHP funkcije i sintaksu za izgradnju dinamičkog web-sadržaja. • Koristi HTML formulare s PHP-om u dodavanju interaktivnosti s korisnikom. • Prepoznaje testiranjem slabosti izrađene aplikacije. • Koristi neproceduralni programske jezike. • Kreira bazu u MS Accesu.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<p>Očekuje se da će učenici:</p> <ul style="list-style-type: none"> • naučiti kreirati bazu podataka u MS Access-u, • naučiti rad u jednom neproceduralnom programskom jeziku za izradu baza podataka (npr. SQL), • naučiti rad u jednom od web-orientiranih programskih jezika (npr. PHP), • naučiti kreirati dinamički web-portal, korištenjem prethodnog znanja, koji će sadržavati bazu podataka u svojoj osnovi.
Metode izvođenja nastave	Nastavne metode: predavanje i usmeno izlaganje, razgovor s učenicima, metoda demonstracija, rad na tekstu, saradničko učenje, rad na računaru, simulacije, metode za razvoj kritičkog mišljenja učenika
Oblici rada	Nastava se realizira laboratorijskim vježbama/praktičnim radom na računaru, primjenom kombiniranih oblika rada: frontalni, timski rad, rad u paru, individualni, mentorski.
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<p>Obuhvata sigurno i kritičko korištenje tehnologija informacijskog društva (IST – Information Society Technology) za rad, slobodno vrijeme i komunikaciju.</p> <p>IST podupiru osnovne vještine informacijsko-komunikacijskih tehnologija (ICT – Information Communication Technology): korištenje računara za traženje, procjenjivanje, pohranjivanje, proizvodnju, prezentiranje i razmjenu informacija te za sudjelovanje i komuniciranje u kolaborativnim mrežama preko interneta.</p>
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	<p>Upućivanje učenika na samostalno proučavanje literature, saradničko učenje, rad na tekstu, e-učenje, seminarski radovi;</p> <p>Traženje i analiziranje primjera, upoređivanje pojmova i teorija, organizacija rasprave (traženje argumenata);</p> <p>Učenički portfolio (vođenje bilješki o individualnom dodatnom radu na kolegiju, praćenje periodične literature, praćenje tehnologije i časopisa u tematskom području, pisanje sažetaka ili kritičkih osvrta nakon čitanja dodatne literature ili posjeta pogonu, IT kompanijama, terenskom radu);</p> <p>Izraditi program, izraditi projekat, rješiti problem, prezentirati;</p> <p>Prepoznavanje i korištenje preparata/instrumenata, prikaz slučaja;</p> <p>Sastaviti zadatke, napraviti instalaciju/model/maketu, konstruirati prema uputama.</p>
	Tehnike ocjenjivanja

Metode provjere znanja sa strukturonm ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	(različiti postupci vrednovanja postignutih rezultata i usvojenog učeničkog znanja)		
	Opće tehnike ocjenjivanja		
	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja
	Pasivan tip Aktivan tip Istraživanje, prezentiranje i demonstriranje, Diskusija	Testovi znanja Testovi dopunjavanja i zaokruživanja Testovi jednostrukog izbora Testovi višestrukog izbora Multimedijalni kvizovi Križaljke ukrštenice	Aktivnost Normirane radnje Praktičan rad
Udžbenici i literatura	Udžbenici: 1. Said Čerkezović, Hajrija Šišić, Midhat Umhanić, <i>Informatika za I i II razred gimnazije</i> , 2. Željko Jurić, <i>Informatika 1-3</i> , 3. M. Sarajlić, <i>Informatika 1-2</i> . Dodatni (neobavezni): 1. ECDL moduli.		

22.

TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ

NASTAVNI PROGRAMI PREDMETA TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ

TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ					Šifra predmeta:
Nivo: Srednja škola		Broj sati sedmično	Broj sati godišnje	Ukupan broj sati u svim razredima	Status predmeta: Redovni
Razred	I II III IV	2 2 2 2	70 70 70 70	280	Redovni
Opis nastavnog predmeta					Tjelesni i zdravstveni odgoj predstavlja naučno zasnovani i sistemski organiziran odgojno-obrazovni rad s učenicima. Ovo područje odgoja ima poseban značaj za rast i razvoj učenika u prirodnim procesima njihovog sazrijevanja. Sistem nastave i mjerno-metodičkih postupaka ostvaruje kontrolu procesa realizacije programa nastave Tjelesnog i zdravstvenog odgoja. Tjelesni i zdravstveni odgoj, kao integralni dio sistema odgoja i obrazovanja, u funkciji je stvaranja uslova za pozitivnu transformaciju u svim razvojnim dimenzijama ličnosti učenika. Može se posmatrati i kao društveni proces stvaranja općih ljudskih vrijednosti, u kojim su kineziološke aktivnosti nezamjenjivo sredstvo u psihomotornom i funkcionalnom prilagođavanju organizma potrebama učenika.
Uloga i značaj nastavnog predmeta					U definiranju opisa i odgojno-obrazovnih ciljeva učenja, podučavanja i vježbanja sistemski se koriste dostignuća kineziologije, a posebno utjecaj programiranog tjelesnog vježbanja na razvoj i održavanje antropoloških obilježja. Nastava Tjelesnog i zdravstvenog odgoja osigurava motoričku kompetentnost koja se odnosi na učenje različitih motoričkih aktivnosti i njezinih dijelova, pozitivno utječe na morfološka obilježja, te na razvoj motoričkih, funkcionalnih, kognitivnih sposobnosti i konativnih osobina učenika. Ona podupire skladan rast i razvoj cijelog organizma, doprinosi većim radnim sposobnostima, uspjehu u učenju i ličnom i socijalnom razvoju. Tjelesnim vježbanjem se smanjuje agresivnost i doprinosi razvoju odlučnosti, upornosti i ostalih pozitivnih osobina učenika. Motorička znanja i vještine koje se stiču te navike koje se razvijaju u ovom nastavnom predmetu podstiču solidarnost, osjećaj odgovornosti, razvijanje moralnih vrijednosti te poštovanja sebe i uvažavanje različitosti.
Ciljevi predmeta				<p>U ciljeve predmeta spada:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. podizanje svijesti o važnosti tjelesnog i zdravstvenog odgoja, 2. očuvanje već stečenih i usvajanje novih motoričkih znanja i sposobnosti u svrhu razvijanja i usavršavanja antropoloških karakteristika kod učenika: motoričkih, funkcionalnih, konativnih i socioloških karakteristika, 3. unapređenje zdravlja i radnih sposobnosti, kao i zadovoljenje potreba za kretanjem, 4. doprinos integralnom razvoju ličnosti učenika, razvoju motoričkih sposobnosti, stjecanju, usavršavanju i primjeni motoričkih znanja, navika i 	

	neophodnih teorijskih znanja u svakodnevnim i specifičnim uslovima života i rada, raznovrsnim i sistematičnim motoričkim aktivnostima i u povezanosti s ostalim odgojno-obrazovanim područjima.
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Tjelesni i zdravstveni odgoj je povezan s predmetima Sociologija i Psihologija, jer ima socijalizirajuću funkciju. Sport je sredstvo društvene intervencije u smislu da sprečava društvene subjekte da padnu u delikventno ponašanje. S Fizikom je TiZO povezan u smislu da se zakoni fizike (kretanje, djelovanje sila, putanja i sl.) primjenjuju u praćenju i napredovanju učenika u razvoju. S Biologijom je povezan tematskim jedinicama: funkcija srca – sportsko srce, funkcija pluća – zapremina pluća kod sportista, anatomija mišića – funkcija mišića u sportu.
Ishodi učenja na nivou predmeta	<ul style="list-style-type: none"> • Primijeniti dio osnovnih i praktičnih motoričkih navika pojedine kineziološke aktivnosti, • Prepoznati potrebu i važnost redovne tjelesne aktivnosti u svrhu očuvanja zdravlja i poboljšanja kvaliteta života, • Prezentirati tolerantnost, radne navike i samodisciplinu, • Sudjelovati u timskom radu, • Objasniti važnost zagrijavanja u pojedinoj kineziološkoj aktivnosti, • Ponoviti zadane nove elemente pojedine kineziološke aktivnosti u serijama, • Objasniti osnove o utjecaju redovnog vježbanja na zdravlje (muškarca, žene, djece, penzionera itd.), • Demonstrirati tehnički i taktički elemente pojedine oblasti, • Kreirati uvodni i završni dio treninga (sata), • Formirane motoričke navike raditi (prezentirati/demonstrirati) u toku života, • Procijeniti važnost redovnog tjelesnog vježbanja za očuvanje i unapređenje zdravlja, • Primjenjivati tjelesno vježbanje u svakodnevnom životu, prema biološkim potrebama čovjeka, • Primjenjivati znanja o važnosti redovnog i pravilnog održavanja lične higijene i zaštite okoline, • Pridržavati se načela pravilne i redovne ishrane, • Izgrađivati svijest o odgovornom ponašanju prema sebi i drugima u radu i učenju, • Primjenjivati samokontrolu i samoprocjenu radi praćenja, vrednovanja i unapređivanja svoga rada, rasta i razvoja, • Koristiti se socijalnim vještinama za rješavanje problema, za suočavanje s konkurenjom i promjenama u međuljudskim odnosima, • Prilagođavati načine pružanja prve pomoći u posebnim situacijama sebi i drugima.
Očekivane kompetencije	Kompetencije obuhvataju:

koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> motorička znanja i vještine koje pozitivno utječu na sposobnosti i osobine, formiranje pozitivnih stavova prema kineziološkim aktivnostima i stvaranju navika redovnog tjelesnog vježbanja, temeljne kompetencije koje promovira Okvirni školski kurikulum, a uključuju oblike mišljenja i rada, sposobnost korištenja alatom, te lični i socijalni razvoj, temeljna kineziološka znanja i kompetencije (komunikacija i saradnja, lična i društvena odgovornost) koje će učenici steći u ovom nastavnom predmetu i koje će omogućiti njihov razvoj i dobrobit, temeljne kompetencije u vidu rješavanja problema i donošenja odluka, kreativnost i inovativnost, upravljanje obrazovnim i profesionalnim razvojem.
Očekivane vrijednosti koje će učenici usvojiti	<ul style="list-style-type: none"> Smisao za red i metode, Pedantnost i sistematicnost, Unapređenje i čuvanje vlastitog tijela i briga o njemu, Razvoj nacionalnog identiteta i očuvanje tradicijske kulture, Solidarnost, osjećaj odgovornosti, razvijanje moralnih vrijednosti, poštivanje sebe i uvažavanje različitosti.
Profil i stručna spremna nastavnika	<ul style="list-style-type: none"> VII stepen stručne spreme (profesor tjelesnog odgoja, profesor fizičke kulture, profesor sporta i tjelesnog odgoja), Magistar nauka u oblasti sporta i tjelesnog odgoja, Završen II ciklus studiranja po bolonjskom sistemu.

Tjelesni i zdravstveni odgoj I razred

TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ			Šifra predmeta:
Razred: prvi (I)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	Tjelesni i zdravstveni odgoj predstavlja naučno zasnovani i sistemski organiziran odgojno-obrazovni rad s učenicima. Ovo područje odgoja ima poseban značaj za rast i razvoj učenika u prirodnim procesima njihovog sazrijevanja. Sistem nastave i mjerne-metodičkih postupaka ostvaruje kontrolu procesa realizacije programa nastave Tjelesnog i zdravstvenog odgoja.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Tjelesni i zdravstveni odgoj u odgojno-obrazovnim ustanovama ima višestruku vrijednost. Biološka vrijednost očituje se u održavanju ravnoteže između pojedinih organa i organizma, te organizma i okoline. Tjelesno vježbanje u životu ljudi koji sve manje vježbaju služi za održavanje biološke osnove. Aktivnost pokreće lokomotorni sistem, koji transformira energiju potrebnu za rad svih stanica u organizmu.</p> <p>Zdravstvena vrijednost se vidi u potrebnom utjecaju vježbanja za očuvanje i unapređenje zdravlja. Pod zdravljem se ne misli samo na odsustvo bolesti, već i na stanje potpunog tjelesnog, mentalnog i socijalnog blagostanja. Pedagoške vrijednosti ogledaju se u mogućem utjecaju vježbanja na osobine ljudi, moral čovjeka, odgoj i socijalizaciju ličnosti. Prema tome, odabranim tjelesnim aktivnostima treba utjecati na cijelokupnu ličnost učenika.</p> <p>U definiranju opisa i odgojno-obrazovnih ciljeva učenja, podučavanja i vježbanja, sistemski se koriste dostignuća kinezilogije, a posebno utjecaj programiranog tjelesnog vježbanja na razvoj i održavanje antropoloških obilježja. Osigurava se motorička kompetentnost koja se odnosi na učenje različitih motoričkih aktivnosti i njezinih dijelova.</p>		
Ciljevi predmeta	<p>U ciljeve predmeta spada:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. podizanje svijesti o važnosti tjelesnog i zdravstvenog odgoja, 2. očuvanje već stečenih i usvajanje novih motoričkih znanja i sposobnosti u svrhu razvijanja i usavršavanja antropoloških karakteristika kod učenika: motoričkih, funkcionalnih, konativnih i socioloških karakteristika, 3. unapređenje zdravlja i radnih sposobnosti, kao i zadovoljenje potreba za kretanjem, 4. doprinos integralnom razvoju ličnosti učenika, razvoju motoričkih sposobnosti, stjecanju, usavršavanju i primjeni motoričkih znanja, navika i neophodnih teorijskih znanja u svakodnevnim i specifičnim uslovima života i rada, raznovrsnim i sistematickim motoričkim aktivnostima i u povezanosti s ostalim odgojno-obrazovanim područjima. 		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Tjelesni i zdravstveni odgoj je povezan s predmetima Sociologija i Psihologija, jer ima socijalizirajuću funkciju. Sport je sredstvo društvene intervencije u smislu da sprečava društvene subjekte da padnu u delikventno ponašanje.		

	S Fizikom je TiZO povezan u smislu da se zakoni fizike (kretanje, djelovanje sila, putanja i sl.) primjenjuju u praćenju i napredovanju učenika u razvoju. S Biologijom je povezan tematskim jedinicama: funkcija srca – sportsko srce, funkcija pluća – zapremina pluća kod sportista, anatomija mišića – funkcija mišića u sportu.	
	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati
	I tematska cjelina/oblast: Uvod	6
	Inicijalno stanje učenika	
	EUROFIT TESTOVI	
	II tematska cjelina/oblast: Atletika	10+2
Tematske jedinice	<ol style="list-style-type: none"> 1. Atletika, niski start, pripremne vježbe za sprint, trčanje 60 m, bez bloka i iz bloka, uvježbavanje, 2. Atletika, tehnika trčanja 400-800 m uvježbavanje, 3. Atletika, skok udalj, faza zaleta i leta, bacanje kugle O'BRIEN tehnika (rotaciona tehnika demonstracija) – uvježbavanje, 4. Atletika, tehnika bacanja kopla (demonstracija) – uvježbavanje, 5. Atletika, štafetno trčanje, 4x100 metara – uvježbavanje. 	
	III tematska cjelina/oblast: Gimnastika	6+2
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gimnastika – vježbe na parteru (kolut naprijed i nazad, leteći kolut naprijed), uvježbavanje, 2. Gimnastika, zvijezda, stav u šakama, kolut naprijed, uvježbavanje, 3. Gimnastika, preskok zgrčno i raznožno, vježba na konju s hvataljkama, uvježbavanje, 	
	IV tematska cjelina/oblast: Rukomet	8+2
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rukomet: dodavanje i hvatanje lopte (u visini ramena, kuka i koljena) – uvježbavanje, 2. Rukomet, šutiranje, razne pozicije, tehnika golmana – uvježbavanje, 3. Rukomet, odbrana u rukometu 6:0, taktika igre – uvježbavanje, 4. Rukomet, 3:3, 4:4, igra iz kontre – uvježbavanje. 	
	V tematska cjelina/oblast: Odbojka	8
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Odbojka: odbijanje lopte u odbojci (gornje i donje) – uvježbavanje, 2. Odbojka, servis i prijem servisa, pozicije igrača, uvježbavanje, 3. Odbojka, igra na treću uz rotaciju – uvježbavanje, 4. Odbojka, 6 na 6, smeč igra, uvježbavanje. 	
	VI tematska cjelina/oblast: Košarka	6

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Košarka: košarkaški stav, vođenje lopte iz stava (poligon) – uvježbavanje, 2. Košarkaški dvokorak, horog šut, skok-šut, slobodno bacanje – uvježbavanje, 3. Košarka, igra 3 na 3, igra 5 na 5, suđenje, pravila igre – uvježbavanje. 	
	VII tematska cjelina/oblast: Mali nogomet	8+2
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dodavane i primanje lopte u nogometu (zaustavljanje visokih, poluvisokih i niskih lopti), uvježbavanje, 2. Tehnika golmana, udarci po lopti glavom, uvježbavanje, 3. Igra 3 na 3, 5 na 5, malonogometna pravila, uvježbavanje, 4. Izvođenje kaznenih udaraca, prekida, uvježbavanje. 	
	VIII tematska cjelina/oblast: Plivanje	6+4
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Plivanje, obuka neplivača, rad nogu, ruku i disanje, kraul tehnika (sa pomagalima), uvježbavanje, 2. Plivanje, leđna tehnika, prsna tehnika, demonstracija – uvježbavanje, 3. Plivanje, mješovito, uvježbavanje, 4. Plivanje, demonstracija spašavanja utopljenika, provjeravanje i ocjenivanje, 5. EUROFIT TESTOVI, uputstva učenicima za bavljenje sportskim/rekreativnim aktivnostima u toku života. 	
	Ukupno: 8 tematskih cjelina/oblasti	70
Odgojno-obrazovni ishodi učenja	II tematska cjelina/oblast: Atletika	
	<ul style="list-style-type: none"> • Učenici razlikuju značajne historijske rezultate i razvojni put atletike u Bosni i Hercegovini i svijetu. • Učenici razlikuju atletska pravila po disciplinama i sistem takmičenja Atletske federacije. • Primjenjuju program atletike na razvoj antropoloških karakteristika učenka, posebno atletske disciplina: hodanja, trčanja, skokova i bacanja. • Primjenjuju informacije o značajnim karakteristikama individualnog rekreativnog treninga atletike i primjene u slobodno vrijeme nakon završenog školovanja (u toku života). • Vrednuju atletska postignuća u toku školovanja. 	
	III tematska cjelina/oblast: Gimnastika	
	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuju i primjenjuju osnove gimnastičkih elemenata na parteru i spravama. • Prepoznaju metode koje se primjenjuju prilikom obuke u sportskoj gimnastici. • Primjenjuju tehnike u izvedbi elemenata na konju bez hvataljki. 	
	IV tematska cjelina/oblast: Rukomet	

	<ul style="list-style-type: none"> • Učenici razlikuju značajne historijske rezultate i razvojni put rukometa u Bosni i Hercegovini i svijetu. • Primjenjuju elemente tehnike kretanja igrača bez lopte, stavove, držanja lopte, kretanje igrača s loptom, primanja i dodavanja lopte, šutiranja na gol različitim načinima i s različitih pozicija u napadu i tehnika golmana, odbrane i napada.
	<p style="text-align: center;">V tematska cjelina/oblast: Odbojka</p> <ul style="list-style-type: none"> • Učenici razlikuju značajne historijske rezultate i razvojni put obojkice u Bosni i Hercegovini i svijetu. • Razlikuju i primjenjuju osnove tehnike kretnih struktura obojkaških tehnika i obojkaških faza igre: servis, prijem servisa, dizanje, smeč, blok, odbrana polja, dizanje u protunapadu, smeč u protunapadu i obojkaški stavovi. • Primjenjuju elemente tehnike u složenim strukturama igre 1:1, 2:2, 3:3, 4:4, 6:6, sistem igre, ekipnu i individualnu taktiku.
	<p style="text-align: center;">VI tematska cjelina/oblast: Košarka</p> <ul style="list-style-type: none"> • Učenici razlikuju značajne historijske rezultate i razvojni put košarke u Bosni i Hercegovini i svijetu. • Primjenjuju elemente tehnike napada (držanje lopte, stav sa i bez lopte, startna kretanja i skokovi, vođenje lopte na mjestu i u kretanju, promjena pravca i brzine kretanja) i odbrane (stavovi u odbrani). • Primjenjuju elemente tehnike u osnovnim strukturama individualne taktike napada i odbrane.
	<p style="text-align: center;">VII tematska cjelina/oblast: Nogomet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Učenici razlikuju značajne historijske rezultate i razvojni put nogometa u Bosni i Hercegovini i svijetu. • Primjenjuju informacije o kineziološkim operatorima koje djeluju na razvoj snage i pokretljivosti u svrhu prevencije povreda u igri. • Primjenjuju elemente tehnike: izvođenje, dodavanje-vođenje-šut sprintom brzinama, kombinacijama bočnog driblinga, te ostalih tehničkih i taktičkih elemenata.
	<p style="text-align: center;">VIII tematska cjelina/oblast: Plivanje</p> <ul style="list-style-type: none"> • Primjenjuje elemente tehnike kraul, leđno, prsno i delfin, skokova na glavu, te plivačkih sportskih tehnika sa startom i okretom. • Provodi obuku spašavanja utopljenika. • Primjenjuje plivački sadržaj kao igru i vježbu.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<p>Kompetencije obuhvaćaju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • motorička znanja i vještine koje pozitivno utječu na sposobnosti i osobine, formiranje pozitivnih stavova prema kineziološkim aktivnostima i stvaranju navika redovnog tjelesnog vježbanja, • temeljne kompetencije koje promovira Okvirni školski kurikulum, a uključuju oblike mišljenja i rada, sposobnost korištenja alatom, te lični i socijalni razvoj,

	<ul style="list-style-type: none"> • temeljna kineziološka znanja i kompetencije (komunikacija i saradnja, lična i društvena odgovornost) koje će učenici steći u ovom nastavnom predmetu i koje će omogućiti njihov lični razvoj i dobrobit, • temeljne kompetencije u vidu rješavanja problema i donošenja odluka, kreativnosti i inovativnost, upravljanja obrazovnim i profesionalnim razvojem.
Metode izvođenja nastave	<ul style="list-style-type: none"> • Metode demonstracije, • Metode usmenog izlaganja, • Metode postavljanja i rješavanja motoričkih zadataća.
Oblici rada	<ul style="list-style-type: none"> • Individualni oblik rada, • Grupni oblici rada, • Rad u parovima, • Rad u trojkama i četvorkama, • Frontalni oblik rada.
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	Medresa, u saradnji s profesorom TiZO, treba osigurati uvjete za optimalnu nastavu ovog predmeta kako bi njen kvalitet i uspješnost rada bili maksimalni. Praćenje i analiziranje rezultata vježbanja i postignuća svakog učenika mogu pridonijeti većoj motivaciji učenika, a time i ispunjenju željenih efekata vježbanja. Optimalno provođenje nastave ovog predmeta karakterizira primjena grupnih oblika nastavnog rada i individualna nastava. Grupni oblici omogućavaju bolje iskorištavanje postojećih uvjeta rada, dok se individualni rad provodi najčešće u manjim homogeniziranim grupama, s obzirom na interes, sposobnosti, vještine te prethodno stečena znanja i pojedine kineziološke aktivnosti u toku osnovnog obrazovanja. Korak dalje u provedbi optimalne nastave TiZO je programiranje rada, odnosno određivanje volumena rada primjereno stvarnim potrebama svakog učenika. Praćenje, provjeravanje i analiziranje rezultata vježbanja treba da budu sastavni dijelovi programiranja nastave TiZO.
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenici su obavezni dolaziti na vrijeme na nastavu (odgovarajuća oprema na zahtjev profesora), te otvoreno i s povjerenjem prihvatići inicijative nastavnika. Prisustvo na nastavi (autogenom treningu) i vježbanju je obavezno.
Metode provjere znanja sa strukturonm ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja</p> <p>Praćenje, provjeravanje i ocjenjivanje znanja sastavni je dio svakog nastavnog predmeta, pa tako i TiZO, i traje od početka do kraja školske godine. Kada nastavnik provodi provjeravanje znanja i postignuća prema unaprijed utvrđenim pravilima i kriterijima, tada se taj postupak naziva ocjenjivanje. Praćenje učenika podrazumijeva stalno bilježenje i zapažanje nastavnika o razvoju njegovih interesa, motivacije, sposobnosti, odnosa prema radu, kao i odgojnim vrijednostima. Praćenje se provodi na svakom nastavnom satu. Prilikom ocjenjivanja učenika treba uvažavati i poštovati njegovu ličnost i interes, jačati mu samopouzdanje, podsticati na aktivno sudjelovanje u nastavnom procesu, te ga ospozobiti za samoprocjenu i samovrednovanje. U nastavnom predmetu TiZO prisutne su četiri vrste ocjenjivanja: prethodno, tekuće, periodično i završno ocjenjivanje.</p>

	<p>Ocenjivanje je postupak kojim se prati i utvrđuje stepen realizacije cilja programskih zadaća, učinci programa, te se određuje razina koja je u tome postignuta.</p> <p>Zadatak ocjenjivanja je vrednovanje napretka učenika na objektivan način, a zasnovano je na svestranom planskom i neprekidnom objektivnom praćenju.</p> <p>Tokom ocjenjivanja treba uvažiti objektivna mjerila svakog učenika.</p> <p>Ako učenik ima zdravstvenu prepreku da zadatak obavi praktično, u dogovoru s profesorom, uraditi će pismeni seminarski rad na zadatu temu.</p>		
Opće tehnike ocjenjivanja			
	<table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%;">Provjeravanje i ocjenjivanje motoričkih sposobnosti</td><td style="width: 50%;">Provjeravanje i ocjenjivanje motoričkih dostignuća</td></tr> </table>	Provjeravanje i ocjenjivanje motoričkih sposobnosti	Provjeravanje i ocjenjivanje motoričkih dostignuća
Provjeravanje i ocjenjivanje motoričkih sposobnosti	Provjeravanje i ocjenjivanje motoričkih dostignuća		
	<p>Provode se testovi provjere motoričkih znanja, izvedeni iz svake oblasti i svakog razreda pojedinačno. Provjerava se biomehanika motoričkog gibanja, kao i tehnike izvođenja gibanja. Ocjenjuje se ocjenama od 1 do 5.</p>		
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici i priručnici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Talović M., Rađo I., Požega Ž., Jelešković E., Sporiš G., Alić H., Dogan M., <i>Organizacija i vještine upravljanja u nogometu</i>, Svjetlost, Sarajevo, 2015. 2. Mikić B., <i>Psihomotorika</i>, Filozofski fakultet, Tuzla, 2000. 		

Tjelesni i zdravstveni odgoj II razred

TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ			Šifra predmeta:
Razred: drugi (II)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	Tjelesni i zdravstveni odgoj predstavlja naučno zasnovani i sistemski organiziran odgojno-obrazovni rad s učenicima. Ovo područje odgoja ima poseban značaj za rast i razvoj učenika u prirodnim procesima njihovog sazrijevanja. Sistem nastave i mjerne-metodičkih postupaka ostvaruje kontrolu procesa realizacije programa nastave Tjelesnog i zdravstvenog odgoja.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Tjelesni i zdravstveni odgoj u medresi ima višestruku vrijednost. Biološka vrijednost očituje se u održavanju ravnoteže između pojedinih organa i organizma, te organizma okoline. Tjelesno vježbanje u životu ljudi koji sve manje vježbaju služi za održavanje biološke osnove. Aktivnost pokreće lokomotorni sistem, koji transformira energiju potrebnu za rad svih stanica u organizmu.</p> <p>Zdravstvena vrijednost se vidi u potrebnom utjecaju vježbanja za očuvanje i unapređenje zdravlja. Pod zdravljem se ne misli samo na odsustvo bolesti, već i na stanje potpunog tjelesnog, mentalnog i socijalnog blagostanja. Pedagoške vrijednosti ogledaju se u mogućem utjecaju vježbanja na osobine ljudi, moral čovjeka, odgoj i socijalizaciju ličnosti. Prema tome, odabranim tjelesnim aktivnostima treba utjecati na cijelokupnu ličnost učenika.</p> <p>U definiranju opisa i odgojno-obrazovnih ciljeva učenja, podučavanja i vježbanja sistemski se koriste dostignuća kineziologije, a posebno utjecaj programiranog tjelesnog vježbanja na razvoj i održavanje antropoloških obilježja. Osigurava se motorička kompetentnost, koja se odnosi na učenje različitih motoričkih aktivnosti i njezinih dijelova.</p>		
Ciljevi predmeta	<p>U ciljeve predmeta spada:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. podizanje svijesti o važnosti tjelesnog i zdravstvenog odgoja, 2. očuvanje stečenih i usvajanje novih motoričkih znanja i sposobnosti u svrhu razvijanja i usavršavanja antropoloških karakteristika učenika: motoričkih, funkcionalnih, konativnih i socioloških karakteristika, 3. unapređenje zdravlja i radnih sposobnosti, kao i zadovoljenje potreba za kretanjem, 4. doprinos integralnom razvoju ličnosti učenika, razvoju motoričkih sposobnosti, stjecanju, usavršavanju i primjeni motoričkih znanja, navika i neophodnih teorijskih znanja u svakodnevnim i specifičnim uslovima života i rada, raznovrsnim i sistematickim motoričkim aktivnostima i u povezanosti s ostalim odgojno-obrazovanim područjima. 		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Tjelesni i zdravstveni odgoj je povezan s predmetima Sociologija i Psihologija, jer ima socijalizirajuću funkciju. Sport je sredstvo društvene intervencije u smislu da sprečava društvene subjekte da padnu u delikventno ponašanje.		

	S Fizikom je TiZO povezan u smislu da se zakoni fizike (kretanje, djelovanje sila, putanja i sl.) primjenjuju u praćenju i napredovanju učenika u razvoju. S Biologijom je povezan tematskim jedinicama funkcija srca – sportsko srce, funkcija pluća – zapremina pluća kod sportista, anatomija mišića – funkcija mišića u sportu.	
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati
	I tematska cjelina/oblast: Uvod	4
	1. EUROFIT TESTOVI, 2. Brzina i izdržljivost, dnevni režim rada i odmora kod sportista.	
	II tematska cjelina/oblast: Atletika	10+2
	1. Atletika, niski start (bez bloka, s blokom), pripremne vježbe za sprint, trčanje 100 m iz bloka, uvježbavanje, 2. Atletika, tehnika trčanja 800 i 1000 m, 3. Atletika, skok udalj, faza zaleta i leta, bacanje kugle OBrien tehnika, rotaciona tehnika – uvježbavanje, 4. Atletika, tehnika bacanja kopljia – uvježbavanje, 5. Atletika, štafetno trčanje, 4x100 metara – uvježbavanje.	
	III tematska cjelina/oblast: Gimnastika	8+2
	1. Gimnastika, vježbe na parteru, 2. Gimnastika, stav u šakama, kolut naprijed, uvježbavanje, 3. Gimnastika, zvijezda i flip flap, uvježbavanje, 4. Gimnastika, preskok zgrčno i raznožno, premet naprijed, uvježbavanje.	
	IV tematska cjelina/oblast: Rukomet	8+2
	1. Rukomet: dodavanje i hvatanje lopte (u visini ramena, kuka i koljena) – uvježbavanje, 2. Rukomet, šutiranje, razne pozicije, tehnika golmana – uvježbavanje, 3. Rukomet, odbrana u rukometu 6:0, 5:1 taktika igre – uvježbavanje, 4. Rukomet igra 3:3, 4:4, igra iz kontre – uvježbavanje.	
	V tematska cjelina/oblast: Odbojka	6
	1. Odbojka, odbijanje lopte u (gornje i donje) – uvježbavanje, 2. Odbojka, servis i prijem servisa, igra na treću uz rotaciju – uvježbavanje, 3. Odbojka, 6 na 6, smeč igra, pravila igre, suđenje, uvježbavanje.	
	VI tematska cjelina/oblast: Košarka	6

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Košarka, košarkaški stav vođenje lopte iz stava (poligon sa zadacima) – uvježbavanje, 2. Košarka, košarkaški dvokorak, horog šut, slobodno bacanje – uvježbavanje, 3. Košarka, igra 3 na 3, igra 5 na 5, igra uz suđenje – uvježbavanje. 	
	VII tematska cjelina/oblast: Nogomet²	6+4
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dodavane i primanje lopte u nogometu (zaustavljanje visokih, poluvisokih i niskih lopti, 2. Tehnika golmana, udarci po lopti glavom, 3. Igra 3 na 3, 5 na 5, malonogometna pravila – suđenje, 4. EUROFIT TESTOVI, upustva učenicima za bavljenje sportskim/rekreativnim aktivnostima u toku života. 	
	VIII tematska cjelina/oblast: Plivanje³	6+4
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Plivanje, obuka neplivača, rad nogu, ruku i disanje, kraul tehnika (s pomagalima) uvježbavanje, 2. Plivanje, leđna tehnika, prsna tehnika, demonstracija – uvježbavanje, 3. Plivanje, mješovito uvježbavanje, 4. Plivanje, demonstracija spašavanja utopljenika, provjeravanje i ocjenivanje, 5. EUROFIT TESTOVI, upustva učenicima za bavljenje sportskim/rekreativnim aktivnostima u toku života. 	
	Ukupno: 8 tematskih cjelina/oblasti	70
Odgojno-obrazovni ishodi učenja	II tematska cjelina/oblast: Atletika	
	<ul style="list-style-type: none"> • Učenici razlikuju značajne historijske rezultate i razvojni put atletike u Bosni i Hercegovini i svijetu. • Učenici razlikuju atletska pravila po disciplinama i sistem takmičenja Atletske federacije. • Primjenjuju program atletike na razvoj svojih antropoloških karakteristika, posebno atletskih disciplina: hodanja, trčanja, skokova i bacanja. • Primjenjuju informacije o značajnim karakteristikama individualnog rekreativnog treninga atletike i primjene u slobodno vrijeme nakon završenog školovanja (u toku života). • Vrednuju atletska postignuća u toku školovanja. 	
	III tematska cjelina/oblast: Gimnastika	
	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuje i primjenjuje osnove gimnastičkih elemenata na parteru i spravama. 	

² Umjesto nogometa, učenice će izučavati oblast ritmičke gimnastike s elementima aerobika.

³ Ukoliko se procijeni da su učenici savladali osnovnu tehniku plivanja (držanje na vodi), predmetni nastavnik može izmijeniti ovu nekom drugom oblašću.

	<ul style="list-style-type: none"> Prepoznaće metode koje se primjenjuju prilikom obuke u sportskoj gimnastici. Primjenjuje tehnike u izvedbi elemenata na konju bez hvataljki.
	<p style="text-align: center;">IV tematska cjelina/oblast: Rukomet</p> <ul style="list-style-type: none"> Učenici razlikuju značajne historijske rezultate i razvojni put rukometa u Bosni i Hercegovini i svijetu. Primjenjuju elemente tehnike kretanja igrača bez lopte, stavove, držanja lopte, kretanje igrača s loptom, primanja i dodavanja lopte, šutiranja na gol različitim načinima i s različitih pozicija u napadu i tehnika golmana, odbrane i napada.
	<p style="text-align: center;">V tematska cjelina/oblast: Odbojka</p> <ul style="list-style-type: none"> Učenici razlikuju značajne historijske rezultate i razvojni put odbojke u Bosni i Hercegovini i svijetu. Razlikuju i primjenjuju osnove tehnike kretnih struktura odbojkaških tehnika i odbojkaških faza igre: servis, prijem servisa, dizanje, smeč, blok, odbrana polja, dizanje u protunapadu, smeč u protunapadu i odbojkaški stavovi. Primjenjuje elemente tehnike u složenim strukturama igre 1:1, 2:2, 3:3, 4:4, 6:6, sistem igre, ekipnu i individualnu taktiku.
	<p style="text-align: center;">VI tematska cjelina/oblast: Košarka</p> <ul style="list-style-type: none"> Učenici razlikuju značajne historijske rezultate i razvojni put košarke u Bosni i Hercegovini i svijetu. Primjenjuju elemente tehnike napada (držanje lopte, stav sa i bez lopte, startna kretanja i skokovi, vođenje lopte na mjestu i u kretanju, promjena pravca i brzine kretanja) i odbrane (stavovi u odbrani). Primjenjuju elemente tehnike u osnovnim strukturama individualne taktike napada i odbrane. Organiziraju košarkaški trening (struktura i sadržaj).
	<p style="text-align: center;">VII tematska cjelina/oblast: Nogomet</p> <ul style="list-style-type: none"> Učenici razlikuju značajne historijske rezultate i razvojni put nogometa u Bosni i Hercegovini i svijetu. Primjenjuju informacije o kineziološkim operatorima koji djeluju na razvoj snage i gibljivosti u svrhu prevencije povreda u igri. Primjenjuju elemente tehnike: izvođenje, dodavanje-vođenje-šut sprintom brzinama, kombinacijama bočnog driblinga i ostalih tehničkih-taktičkih elemenata.
	<p style="text-align: center;">VIII tematska cjelina/oblast: Plivanje</p> <ul style="list-style-type: none"> Primjenjuje elemente tehnike kraul, leđno, prsno i delfin, skokova na glavu, te plivačkih sportskih tehnika sa startom i okretom. Implementira obuku spašavanja upotpunjena. Primjenjuje plivačke sadržaje kao igru i vježbu.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<p>Kompetencije obuhvataju:</p> <ul style="list-style-type: none"> motorička znanja i vještine koje pozitivno utječu na sposobnosti i osobine, formiranje pozitivnih stavova prema kineziološkim aktivnostima i stvaranju navika redovnog tjelesnog vježbanja,

	<ul style="list-style-type: none"> • temeljne kompetencije koje promovira Okvirni školski kurikulum, a uključuju oblike mišljenja i rada, sposobnost korištenja alatom, te svoj i socijalni razvoj, • temeljna kineziološka znanja i kompetencije (komunikacija i saradnja, lična i društvena odgovornost), koje će učenici steći u ovom nastavnom predmetu i koje će omogućiti njihov razvoj i njihovu dobrobit, • temeljne kompetencije u vidu rješavanja problema i donošenja odluka, kreativnosti i inovativnost, upravljanja obrazovnim i profesionalnim razvojem.
Metode izvođenja nastave	<ul style="list-style-type: none"> • Metode demonstracije, • Metode usmenog izlaganja, • Metode postavljanja i rješavanja motoričkih zadataća.
Oblici rada	<ul style="list-style-type: none"> • Individualni oblik rada, • Grupni oblici rada, • Rad u parovima, • Rad u trojkama i četvorkama, • Frontalni oblik rada.
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	Medresa u saradnji s nastavnikom, treba da osigura uvjete za optimalnu nastavu TiZO, kako bi njen kvalitet i uspješnost rada bili na visokom nivou, s obzirom na realne uvjete rada. Praćenje i analiziranje rezultata vježbanja i postignuća mogu pridonijeti većoj motivaciji učenika, a time i ispunjenju željenih efekata vježbanja. Optimalno provođenje nastave Tjelesnog odgoja karakterizira primjena grupnih oblika nastavnog rada i individualna nastava. Grupni oblici omogućavaju bolje iskorištavanje postojećih uvjeta rada, dok se individualni rad provodi najčešće u manjim homogeniziranim grupama, s obzirom na interes, sposobnosti, vještine i prethodno stečena znanja i pojedine kineziološke aktivnosti u toku osnovnog obrazovanja. Korak dalje u provedbi optimalne nastave TiZO je programiranje rada, odnosno određivanje volumena rada primjernog stvarnim potrebama svakog učenika. Praćenje, provjeravanje i analiziranje rezultata vježbanja treba da budu sastavni dijelovi programiranja nastave TiZO.
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenici su obavezni dolaziti na vrijeme na nastavu (i nositi odgovarajuću opremu po zahtjevu nastavnika), te otvoreno i s povjerenjem prihvatići inicijative nastavnika. Prisustvo na nastavi (autogenom treningu) – vježbanju je obavezno.
Metode provjere znanja sa strukturonim ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje)	<p style="text-align: center;">Tehnike ocjenjivanja</p> <p>Praćenje, provjeravanje i ocjenjivanje znanja učenika sastavni je dio svakog nastavnog predmeta, pa tako i TiZO, i traje od početka do kraja školske godine. Kada ga nastavnik provodi prema unaprijed utvrđenim pravilima i kriterijima, tada se taj postupak naziva ocjenjivanje. Praćenje učenika podrazumijeva stalno bilježenje i zapažanje nastavnika o razvoju učenikovih interesa, motivacije, sposobnosti, odnosa prema radu, kao i odgojnim vrijednostima. Praćenje se prati na svakom nastavnom satu. Prilikom ocjenjivanja učenika treba uvažavati i poštovati njihovu ličnost i interes, jačati mu samopouzdanje, podsticati na aktivno sudjelovanje u nastavnom procesu, te</p>

vrednovanje postignuća)	<p>ga osposobiti za samoprocjenu i samovrednovanje. U nastavnom predmetu TiZO prisutne su četiri vrste ocjenjivanja: prethodno, tekuće, periodično i završno ocjenjivanje.</p> <p>Ocenjivanje je postupak kojim se prate i utvrđuju stepen realizacije cilja programskih zadaća, učinci programa, te se određuje razina koja je u tome postignuta.</p> <p>Zadatak ocjenjivanja je vrednovanje napretka učenika na objektivan način, a zasnovano je na svestranom planskom i neprekidnom objektivnom praćenju.</p> <p>Tokom ocjenjivanja treba uvažiti objektivna mjerila svakog učenika.</p> <p>Ako učenik ima zdravstvenu prepreku da zadatak obavi praktično, u dogovoru s profesorom će uraditi pismeni seminarски rad na zadatu temu.</p>		
Opće tehnike ocjenjivanja			
	<table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%;">Provjeravanje i ocjenjivanje motoričkih sposobnosti</td><td style="width: 50%;">Provjeravanje i ocjenjivanje motoričkih dostignuća</td></tr> </table>	Provjeravanje i ocjenjivanje motoričkih sposobnosti	Provjeravanje i ocjenjivanje motoričkih dostignuća
Provjeravanje i ocjenjivanje motoričkih sposobnosti	Provjeravanje i ocjenjivanje motoričkih dostignuća		
	<p>Provode se testovi provjere motoričkih znanja, izvedeni iz svake oblasti i svakog razreda pojedinačno. Provjerava se biomehanika motoričkog gibanja, kao i tehničke izvođenja gibanja. Ocjenjuje se ocjenama od 1 do 5.</p>		
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici i priručnici:</p> <p>1. Talović M., Rađo I., Požega Ž., Jelešković E., Sporiš G., Alić H., Dogan M., <i>Organizacija i vještine upravljanja u nogometu</i>, Svjetlost, Sarajevo, 2015.</p> <p>2. Mikić B., <i>Psihomotorika</i>, Filozofski fakultet, Tuzla, 2000.</p>		

Tjelesni i zdravstveni odgoj III razred

TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ			Šifra predmeta:
Razred: treći (III)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 70	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	Tjelesni i zdravstveni odgoj predstavlja naučno zasnovani i sistemski organiziran odgojno-obrazovni rad s učenicima. Ovo područje odgoja ima poseban značaj za rast i razvoj učenika u prirodnim procesima njihovog sazrijevanja. Sistem nastave i mjerne-metodičkih postupaka ostvaruje kontrolu procesa realizacije programa nastave Tjelesnog i zdravstvenog odgoja.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Tjelesni i zdravstveni odgoj u medresama ima višestruku vrijednost. Biološka vrijednost očituje se u održavanju ravnoteže između pojedinih organa i organizma, te organizma okoline. Tjelesno vježbanje u životu ljudi koji sve manje vježbaju služi za održavanje biološke osnove. Aktivnost pokreće lokomotorni sistem, koji transformira energiju potrebnu za rad svih stanica u organizmu.</p> <p>Zdravstvena vrijednost se vidi u potrebnom utjecaju vježbanja za očuvanje i unapređenje zdravlja. Pod zdravljem se ne misli samo na odsustvo bolesti, već i na stanje potpunog tjelesnog, mentalnog i socijalnog blagostanja. Pedagoške vrijednosti ogledaju se u mogućem utjecaju vježbanja na osobine ljudi, moral čovjeka, odgoj i socijalizaciju ličnosti. Prema tome, odabranim tjelesnim aktivnostima treba utjecati na cjelokupnu ličnost učenika.</p> <p>U definiranju opisa i odgojno-obrazovnih ciljeva učenja i podučavanja te vježbanja sistemski se koriste dostignuća kineziologije, a posebno utjecaj programiranog tjelesnog vježbanja na razvoj i održavanje antropoloških obilježja. Osigurava se motorička kompetentnost koja se odnosi na učenje različitih motoričkih aktivnosti i njezinih dijelova.</p>		
Ciljevi predmeta	<p>U ciljeve predmeta spada:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. podizanje svijesti o važnosti tjelesnog i zdravstvenog odgoja, 2. očuvanje stečenih i usvajanje novih motoričkih znanja i sposobnosti u svrhu razvijanja i usavršavanja antropoloških karakteristika učenika: motoričkih, funkcionalnih, konativnih i socioloških karakteristika, 3. unapređenje zdravlja i radnih sposobnosti, kao i zadovoljenje potreba za kretanjem, 4. doprinos integralnom razvoju ličnosti učenika, razvoju njegovih motoričkih sposobnosti, stjecanju, usavršavanju i primjeni motoričkih znanja, navika i neophodnih teorijskih znanja u svakodnevnim i specifičnim uslovima života i rada, raznovrsneim i sistematickim motoričkim aktivnostima i u povezanosti s ostalim odgojno-obrazovanim područjima. 		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Tjelesni i zdravstveni odgoj je povezan s predmetima Sociologija i Psihologija, jer ima socijalizirajuću funkciju. Sport je sredstvo društvene intervencije u smislu da sprečava društvene subjekte da padnu u delikventno ponašanje. S Fizikom je TiZO povezan tako što se njeni zakoni (kretanje, djelovanje sila, putanja		

	i sl.) primjenjuju u praćenju i napredovanju učenika u razvoju. S Biologijom je povezan tematskim jedinicama funkcija srca – sportsko srce, funkcija pluća – zapremina pluća kod sportista, anatomija mišića – funkcija mišića u sportu.	
	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati
	I tematska cjelina/oblast: Uvod	4
	1. EUROFIT, 2. Dnevni režim rada i odmora kod sportista.	
	II tematska cjelina/oblast: Atletika	10+2
Tematske jedinice	1. Atletika, pripremne vježbe za sprint, trčanje 100-200 m iz bloka, uvježbavanje, 2. Atletika, tehnika trčanja 1000 m uvježbavanje, 3. Atletika, skok udalj i uvis, uvježbavanje, 4. Atletika, tehnika bacanja koplja (demonstracija), faza zaleta i leta, bacanje kugle rotaciona tehnika, uvježbavanje, 5. Atletika, štafetno trčanje, 4x100 metara, uvježbavanje.	
	III tematska cjelina/oblast: Gimnastika	10+2
	1. Gimnastika, vježbe na parteru – uvježbavanje, 2. Gimnastika, stav u šakama, kolut naprijed, premet naprijed, uvježbavanje, 3. Gimnastika, zvijezda i flip flap, premet naprijed – uvježbavanje, 4. Gimnastika, preskok zgrčno i raznožno, vježba na konju s hvataljkama – uvježbavanje, 5. Gimnastika – provjeravanje i ocjenjivanje.	
	IV tematska cjelina/oblast: Rukomet	8+2
	1. Rukomet, dodavanje i hvatanje lopte (u visini ramena, kuka i koljena) – uvježbavanje, 2. Rukomet, šutiranje, razne pozicije, tehnika golmana – uvježbavanje, 3. Rukomet, odbrana u rukometu 6:0, 5:1, taktika igre – uvježbavanje, 4. Rukomet, fintiranje, 3:3, 4:4, igra iz kontre – uvježbavanje.	
	V tematska cjelina/oblast: Odbojka	8+2
	1. Odbojka, odbijanje lopte u odbojci (gornje i donje) – uvježbavanje, 2. Odbojka, servis i prijem servisa, igra na treću uz rotaciju – uvježbavanje, 3. Odbojka, 6 na 6, obojkarski blok, smeč igra – uvježbavanje, 4. Odbojka, igra 6 na 6 (6:0; 5:1) pravila igre i suđenje.	

	VI tematska cjelina/oblast: Košarka	8+2
	1. Košarka, košarkaški stav, vođenje lopte iz stava (poligon), uvježbavanje, 2. Košarka – košarkaški dvokorak, horog šut, skok šut, slobodno bacanje, uvježbavanje, 3. Košarka, igra 3 na 3, igra 5 na 5, uvježbavanje, 4. Košarka, igra 5 na 5 uz suđenje i pravila igre, uvježbavanje.	
	VII tematska cjelina/oblast: Nogomet⁴	8+4
	1. Dodavane i primanje lopte u nogometu (zaustavljanje visokih, poluvisokih i niskih lopti – uvježbavanje, 2. Tehnika golmana, udarci po lopti glavom, uvježbavanje, 3. Izvođenje kaznenih udaraca, prekid igra, uvježbavanje, 4. Igra 3 na 3, 5 na 5, malonogometna pravila – suđenje, uvježbavanje, 5. EUROFIT TESTOVI, upustva učenicima za bavljenje sportskim/rekreativnim aktivnostima u toku života.	
Odgajno-obrazovni ishodi učenja	Ukupno: 7 tematskih cjelina/oblasti	70
	II tematska cjelina/oblast: Atletika	
	<ul style="list-style-type: none"> • Učenici razlikuju značajne historijske rezultate i razvojni put atletike u Bosni i Hercegovini i svijetu. • Učenici razlikuju atletska pravila po disciplinama i sistem takmičenja Atletske federacije. • Primjenjuju program atletike na razvoj antropoloških karakteristika učenka, posebno atletskih disciplina: hodanja, trčanja, skokova i bacanja. • Organiziraju atletski trening (struktura i sadržaji treninga) • Primjenjuju informacije o značajnim karakteristikama individualnog rekreativnog treninga atletike i primjene u slobodno vrijeme nakon završenog školovanja (u toku života). • Organiziraju i provode atletska takmičenja u medresi. • Vrednuju atletska postignuća u toku školovanja. 	
	III tematska cjelina/oblast: Gimnastika	
	<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuje i primjenjuje osnove gimnastičkih elemenata na parteru i na spravama, • Primjenjuje vježbe koje iziskuju eksplozivnu snagu, koordinaciju, fleksibilnost, snagu statičkog repetitivnog tipa, ravnotežu i preciznost. • Prepoznaju metode koje se primjenjuju prilikom obuke u sportskoj gimnastici, • Primjenjuje tehnike u izvedbi elemenata na konju s hvataljkama i bez hvataljki. 	

⁴ Umjesto nogometa, učenice će izučavati oblast ritmičke gimnastike s elementima aerobika.

	<p>IV tematska cjelina/oblast: <i>Rukomet</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Učenici razlikuju značajne historijske rezultate i razvojni put rukometa u Bosni i Hercegovini i svijetu. • Razlikuju aktuelna pravila igre i suđenja. • Primjenjuju elemente tehnike kretanja igrača bez lopte, stavove, držanja lopte, kretanje igrača s loptom, primanja i dodavanja lopte, šutiranja na gol različitim načinima i s različitih pozicija u napadu i tehnika golmana, odbrane i napada. • Organiziraju rukometni trening (struktura i sadržaj).
	<p>V tematska cjelina/oblast: <i>Odbojka</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Učenici razlikuju značajne historijske rezultate i razvojni put odbojke u Bosni i Hercegovini i svijetu. • Razlikuju pravila odbojkaške igre. • Razlikuju i primjenjuju osnove tehnike kretnih struktura odbojkaških tehnika i odbojkaških faza igre: servis, prijem servisa, dizanje, smeč, blok, odbrana polja dizanje u protunapadu, smeč u protunapadu i odbojkaški stavovi. • Primjenjuju elemente tehnike u složenim strukturama igre 1:1, 2:2, 3:3, 4:4, 6:6, sistem igre, ekipna i individualna taktika. • Organiziraju i provode odbojkaški trening (struktura i sadržaj).
	<p>VI tematska cjelina/oblast: <i>Košarka</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Učenici razlikuju značajne historijske rezultate i razvojni put košarke u Bosni i Hercegovini i svijetu. • Razlikuju aktuelna pravila igre i suđenje u košarci. • Primjenjuju elemente tehnike napada (držanje lopte, stav sa i bez lopte, startna kretanja i skokovi, vođenje lopte na mjestu i u kretanju, promjena pravca i brzine kretanja) i odbrane (stavovi u odbrani). • Primjenjuju elemente tehnike u složenim strukturama individualne taktike napada i odbrane. • Organiziraju košarkaški trening (struktura i sadržaj).
	<p>VII tematska cjelina/oblast: <i>Nogomet</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Učenici razlikuju značajne historijske rezultate i razvojni put nogometa u Bosni i Hercegovini i svijetu. • Primjenjuju uputstva o specifičnosti igračkih mesta i opterećenjima na pojedinim pozicijama. • Primjenjuju informacije o kineziološkim operatorima koji djeluju na razvoj snage i gibljivosti u svrhu prevencije povreda u igri. • Primjenjuju elemente tehnike: izvođenje, dodavanje-vođenje-šut sprintom brzinama, kombinacijama bočnog driblinga te ostalih tehničkih-taktičkih elemenata. • Organiziraju i provode nogometna takmičenja u školi.
Očekivane	Kompetencije obuhvaćaju:

kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> motorička znanja i vještine koje pozitivno utječu na sposobnosti i osobine, formiranje pozitivnih stavova prema kineziološkim aktivnostima i stvaranju navika redovnog tjelesnog vježbanja, temeljne kompetencije koje promovira Okvirni školski kurikulum, a uključuju oblike mišljenja i rada, sposobnost korištenja alatom, te svoj i socijalni razvoj, temeljna kineziološka znanja i kompetencije (komunikacija i saradnja, lična i društvena odgovornost), koje će učenici steći u ovom nastavnom predmetu i koje će omogućiti njihov razvoj i njihovu dobrobit, temeljne kompetencije u vidu rješavanja problema i donošenja odluka, kreativnosti i inovativnosti, upravljanja obrazovnim i profesionalnim razvojem.
Metode izvođenja nastave	<ul style="list-style-type: none"> Metode demonstracije, Metode usmenog izlaganja, Metode postavljanja i rješavanja motoričkih zadataća.
Oblici rada	<ul style="list-style-type: none"> Individualni oblik rada, Grupni oblici rada, Rad u parovima, Rad u trojkama i četvorkama, Frontalni oblik rada.
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	Medresa, u saradnji s nastavnikom, treba da osigura uvjete za optimalnu nastavu TiZO, kako bi njen kvalitet i uspješnost rada bili maksimalni, s obzirom na realne uvjete rada. Praćenje i analiziranje rezultata vježbanja i postignuća svakog učenika mogu pridonijeti njegovoj većoj motivaciji, a time i ispunjenju željenih efekata vježbanja. Optimalno provođenje nastave Tjelesnog odgoja karakterizira primjena grupnih oblika nastavnog rada i individualna nastava. Grupni oblici omogućavaju bolje iskorištanje postojećih uvjeta rada, dok se individualni rad provodi najčešće u manjim homogeniziranim grupama, s obzirom na interes, sposobnosti, vještine, te prethodno stečena znanja i pojedine kineziološke aktivnosti u toku osnovnog obrazovanja. Korak dalje u provedbi optimalne nastave TiZO je programiranje rada, odnosno određivanje volumena rada primjernog stvarnim potrebama svakog učenika. Praćenje, provjeravanje i analiziranje rezultata vježbanja treba da budu sastavni dijelovi programiranja nastave TiZO.
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	Učenici su obavezni dolaziti na vrijeme na nastavu (noseći odgovarajuću opremu, po zahtjevu nastavnika) te otvoreno i s povjerenjem prihvatići inicijative nastavnika. Prisustvo na nastavi (autogenom treningu i vježbanju) obavezno je.
Metode provjere znanja sa strukturu ocjene (smjernice za praćenje,	Tehnike ocjenjivanja Praćenje, provjeravanje i ocjenjivanje sastavni je dio svakog nastavnog predmeta, pa tako i TiZO. Traju od početka do kraja školske godine. Kada nastavnik provodi provjeravanje prema unaprijed utvrđenim pravilima i kriterijima, tada se taj postupak naziva ocjenjivanje. Praćenje učenika podrazumijeva stalno bilježenje i zapažanje nastavnika o razvoju učenikovih interesa, motivacije,

ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p>sposobnosti, odnosa prema radu, kao i odgojnim vrijednostima. Praćenje se provodi na svakom nastavnom satu. Prilikom ocjenjivanja učenika treba uvažavati i poštovati njihovu ličnost i interes, jačati im samopouzdanje, podsticati na aktivno sudjelovanje u nastavnom procesu, te osposobiti ih za samoprocjenu i samovrednovanje. U nastavnom predmetu TiZO prisutne su četiri vrste ocjenjivanja: prethodno, tekuće, periodično i završno ocjenjivanje.</p> <p>Ocenjivanje je postupak kojim se prati i utvrđuje stepen realizacije cilja programskih zadaća, učinci programa, te se određuje razina koja je u tome postignuta.</p> <p>Zadatak ocjenjivanja je vrednovanje napretka učenika na objektivan način, a zasnovano je na svestranom planskom i neprekidnom objektivnom praćenju.</p> <p>Tokom ocjenjivanja treba uvažiti objektivna mjerila svakog učenika.</p> <p>Ako učenik ima zdravstvenu prepreku da zadatak obavi praktično, u dogovoru s nastavnikom će uraditi pismeni seminarски rad na zadatu temu.</p>		
Opće tehnike ocjenjivanja			
	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="padding: 5px; width: 50%;">Provjeravanje i ocjenjivanje motoričkih sposobnosti</td><td style="padding: 5px; width: 50%;">Provjeravanje i ocjenjivanje motoričkih dostignuća</td></tr> </table>	Provjeravanje i ocjenjivanje motoričkih sposobnosti	Provjeravanje i ocjenjivanje motoričkih dostignuća
Provjeravanje i ocjenjivanje motoričkih sposobnosti	Provjeravanje i ocjenjivanje motoričkih dostignuća		
	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="padding: 5px; width: 50%;">Provode se testovi provjere motoričkih znanja, izvedeni iz svake oblasti i svakog razreda pojedinačno. Provjerava se biomehanika motoričkog gibanja, kao i tehničke izvođenja gibanja. Ocjenjuje se ocjenama od 1 do 5.</td><td style="padding: 5px; width: 50%;">Provodi se tranzitivno provjeravanje, uz izradu normativnih testova provjere. Izražava se objektivnim parametrima, npr. brzina trčanja, broj koševa, golova, brzinja plivanja isl. Ocjenjuje se ocjenama od 1 do 5.</td></tr> </table>	Provode se testovi provjere motoričkih znanja, izvedeni iz svake oblasti i svakog razreda pojedinačno. Provjerava se biomehanika motoričkog gibanja, kao i tehničke izvođenja gibanja. Ocjenjuje se ocjenama od 1 do 5.	Provodi se tranzitivno provjeravanje, uz izradu normativnih testova provjere. Izražava se objektivnim parametrima, npr. brzina trčanja, broj koševa, golova, brzinja plivanja isl. Ocjenjuje se ocjenama od 1 do 5.
Provode se testovi provjere motoričkih znanja, izvedeni iz svake oblasti i svakog razreda pojedinačno. Provjerava se biomehanika motoričkog gibanja, kao i tehničke izvođenja gibanja. Ocjenjuje se ocjenama od 1 do 5.	Provodi se tranzitivno provjeravanje, uz izradu normativnih testova provjere. Izražava se objektivnim parametrima, npr. brzina trčanja, broj koševa, golova, brzinja plivanja isl. Ocjenjuje se ocjenama od 1 do 5.		
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici i priručnici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Talović M., Rađo I., Požega Ž., Jelešković E., Sporiš G., Alić H., Dogan M., <i>Organizacija i vještine upravljanja u nogometu</i>, Svetlost, Sarajevo, 2015. 2. Mikić B., <i>Psihomotorika</i>, Filozofski fakultet, Tuzla, 2000. 		

Tjelesni i zdravstveni odgoj IV razred

TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ			Šifra predmeta:
Razred: četvrti (IV)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 60	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	Tjelesni i zdravstveni odgoj predstavlja naučno zasnovani i sistemski organiziran odgojno-obrazovni rad s učenicima. Ovo područje odgoja ima poseban značaj za rast i razvoj učenika u prirodnim procesima sazrijevanja. Sistem nastave i mjerne-metodičkih postupaka ostvaruje kontrolu procesa realizacije programa nastave Tjelesnog i zdravstvenog odgoja.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	<p>Tjelesni i zdravstveni odgoj u medresama ima višestruku vrijednost. Biološka vrijednost očituje se u održavanju ravnoteže između pojedinih organa i organizma, te organizma okoline. Tjelesno vježbanje u životu ljudi koji sve manje vježbaju služi za održavanje biološke osnove. Aktivnost pokreće lokomotorni sistem, koji transformira energiju potrebnu za rad svih stanica u organizmu.</p> <p>Zdravstvena vrijednost se vidi u potrebnom utjecaju vježbanja za očuvanje i unapređenje zdravlja. Pod zdravljem se ne misli samo na odsustvo bolesti, već i na stanje potpunog tjelesnog, mentalnog i socijalnog blagostanja. Pedagoške vrijednosti ogledaju se u mogućem utjecaju vježbanja na osobine ljudi, moral čovjeka, odgoj i socijalizaciju ličnosti. Prema tome, odabranim tjelesnim aktivnostima treba utjecati na cijelokupnu ličnost učenika.</p> <p>U definiranju opisa i odgojno-obrazovnih ciljeva učenja, podučavanja i vježbanja sistemski se koriste dostignuća kinezijologije, a posebno utjecaj programiranog tjelesnog vježbanja na razvoj i održavanje antropoloških obilježja. Osigurava se motorička kompetentnost koja se odnosi na učenje različitih motoričkih aktivnosti i njegovih dijelova.</p>		
Ciljevi predmeta	<p>U ciljeve predmeta spada:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. podizanje svijesti o važnosti tjelesnog i zdravstvenog odgoja, 2. očuvanje već stečenih i usvajanje novih motoričkih znanja i sposobnosti u svrhu razvijanja i usavršavanja antropoloških karakteristika kod učenika: motoričkih, funkcionalnih, konativnih i socioloških karakteristika, 3. unapređenje zdravlja i radnih sposobnosti, kao i zadovoljenje potreba za kretanjem, 4. doprinos integralnom razvoju ličnosti učenika, razvoju motoričkih sposobnosti, stjecanju, usavršavanju i primjeni motoričkih znanja, navika i neophodnih teorijskih znanja u svakodnevnim i specifičnim uslovima života i rada, raznovrsnim i sistematickim motoričkim aktivnostima i u povezanosti s ostalim odgojno-obrazovanim područjima. 		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	Tjelesni i zdravstveni odgoj je povezan s predmetima Sociologija i Psihologija, jer ima socijalizirajuću funkciju. Sport je predmet koji omogućava odgojno djelovanje u pravcu njegovanja aktivnosti i sprječavanja društveno neprihvatljivog ponašanja.		

	S Fizikom je TiZO povezan u smislu da se zakoni ove nauke (kretanje, djelovanje sila, putanja i sl.) primjenjuju u praćenju i napredovanju učenika u razvoju. S Biologijom je povezan tematskim jedinicama funkcija srca – sportsko srce, funkcija pluća – zapremina pluća kod sportista, anatomija mišića – funkcija mišića u sportu.	
Tematske jedinice	Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice	Sati
	I tematska cjelina/oblast: <i>Uvod</i>	4
	1. Brzina izdržljivosti, 2. Dnevni režim rada i odmora kod sportista.	
	II tematska cjelina/oblast: <i>Atletika</i>	10+2
	1. Atletika, pripremne vježbe za sprint, trčanje 100-200 m iz bloka, uvježbavanje, 2. Atletika, tehnika trčanja 1000, 3000 m, 3. Atletika, skok udalj, faza zaleta i leta, rotaciona tehnika – uvježbavanje, 4. Atletika, tehnika bacanja koplja (demonstracija) – uvježbavanje, 5. Atletika, štafetno trčanje, 4x100 metara – uvježbavanje.	
	III tematska cjelina/oblast: <i>Gimnastika</i>	10+2
	1. Gimnastika, vježbe na parteru – uvježbavanje, 2. Gimnastika, stav u šakama, kolut naprijed, premet naprijed – uvježbavanje, 3. Gimnastika, zvijezda i flip flap, kolut naprijed preko kozlića – uvježbavanje, 4. Gimnastika, preskok zgrčno i raznožno, vježba na konju s hvataljkama – uvježbavanje, 5. Gimnastika – provjeravanje i ocjenjivanje.	
	IV tematska cjelina/oblast: <i>Rukomet</i>	8+2
	1. Rukomet, dodavanje i hvatanje lopte (u visini ramena, kuka i koljena) – uvježbavanje, 2. Rukomet, šutiranje, razne pozicije, tehnika golmana – uvježbavanje, 3. Rukomet, odbrana u rukometu 6:0, 5:1, taktika igre – uvježbavanje, 4. Rukomet, fintiranje, 3:3, 4:4, igra iz kontre – uvježbavanje.	
	V tematska cjelina/oblast: <i>Odbojka</i>	6
	1. Odbojka, odbijanje lopte u odbojci (gornje i donje) – uvježbavanje, 2. Odbojka, servis i prijem servisa, igra na treću uz rotaciju – uvježbavanje, 3. Odbojka, 6 na 6, smeč igra, odbojkaški blok individualni i dvojni, pravila igre, suđenje.	
	VI tematska cjelina/oblast: <i>Košarka</i>	6

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Košarka, košarkaški stav vođenje lopte iz stava (poligon) – uvježbavanje, 2. Košarka, košarkaški dvokorak, horog šut, skok-šut, slobodno bacanje – uvježbavanje, 3. Košarka, igra 3 na 3, igra 5 na 5, suđenje, pravila igre – uvježbavanje. 	
	VII tematska cjelina/oblast: Nogomet⁵	6+4
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dodavane i primanje lopte u nogometu (zaustavljanje visokih, poluviskih i niskih lopti) 2. Tehnika golmana, udarci po lopti glavom 3. Igra 3 na 3, 5 na 5, malonogometna pravila – suđenje 4. EUROFIT TESTOVI, uputstva učenicima za bavljenje sportskim i rekreativnim aktivnostima u toku života 	
	Ukupno: 7 tematskih cjelina/oblasti	60
	II tematska cjelina/oblast: Atletika	
Odjoprvođeni obrazovni ishodi učenja	<ul style="list-style-type: none"> • Učenici razlikuju značajne historijske rezultate i razvojni put atletike u Bosni i Hercegovini i svijetu. • Učenici razlikuju atletska pravila po disciplinama i sistem takmičenja Atletske federacije. • Primjenjuju program atletike na razvoj antropoloških karakteristika učenka, posebno atletskih disciplina: hodanja, trčanja, skokova i bacanja. • Organizuju atletski trening (struktura i sadržaji treninga). • Primjenjuju informacije o značajnim karakteristikama individualnog rekreativnog treninga atletike i primjene u slobodno vrijeme nakon završenog školovanja (u toku života). • Organiziraju i provode atletska takmičenja u medresi. • Vrednuju atletska postignuća u toku školovanja. 	
III tematska cjelina/oblast: Gimnastika		
<ul style="list-style-type: none"> • Razlikuju i primjenjuju osnove gimnastičkih elemenata na parteru i spravama. • Primjenjuju vježbe koje iziskuju eksplozivnu snagu, koordinaciju, fleksibilnost, snagu statičkog repetitivnog tipa, ravnotežu i preciznost. • Prepoznaju metode koje se primjenjuju prilikom obuke u sportskoj gimnastici. • Primjenjuju tehnike u izvedbi elemenata na konju bez i sa hvataljkama. 		
IV tematska cjelina/oblast: Rukomet		
<ul style="list-style-type: none"> • Učenici razlikuju značajne historijske rezultate i razvojni put rukometa u Bosni i Hercegovini i svijetu. • Razlikuju aktuelna pravila igre i suđenje. • Primjenjuju elemente tehnike kretanja igrača bez lopte, stavove, držanja lopte, kretanje igrača s loptom, primanja i dodavanja lopte, šutiranja na gol različitim načinima i s različitim pozicijama u napadu i tehnika golmana, odbrane i napada. 		

⁵ Umjesto nogometa, učenice će izučavati oblast ritmičke gimnastike, s elementima aerobika.

	<ul style="list-style-type: none"> Organiziraju rukometni trening (struktura i sadržaj).
	<p style="text-align: center;">V tematska cjelina/oblast: Odbojka</p> <ul style="list-style-type: none"> Učenici razlikuju značajne historijske rezultate i razvojni put odbojke u Bosni i Hercegovini i svijetu. Razlikuju pravila odbojkaške igre. Razlikuju i primjenjuju osnove tehnike kretnih struktura odbojkaških tehnik i odbojkaških faza igre: servis, prijem servisa, dizanje, smeč, blok, odbrana polja, dizanje u protunapadu, smeč u protunapadu i odbojkaški stavovi. Primjenjuju elemente tehnike u složenim strukturama igre 1:1, 2:2, 3:3, 4:4, 6:6, sistem igre, ekipnu i individualnu taktiku. Organiziraju i provode odbojkaški trening (struktura i sadržaj).
	<p style="text-align: center;">VI tematska cjelina/oblast: Košarka</p> <ul style="list-style-type: none"> Učenici razlikuju značajne historijske rezultate i razvojni put košarke u Bosni i Hercegovini i svijetu. Razlikuju aktuelna pravila igre i suđenje u košarci. Primjenjuju elemente tehnike napada (držanje lopte, stav sa i bez lopte, startna kretanja i skokovi, vođenje lopte na mjestu i u kretanju, promjena pravca i brzine kretanja) i odbrane (stavovi u odbrani). Primjenjuju elemente tehnike u složenim strukturama individualne taktike napada i odbrane. Organiziraju košarkaški trening (struktura i sadržaj).
	<p style="text-align: center;">VII tematska cjelina/oblast: Nogomet</p> <ul style="list-style-type: none"> Učenici razlikuju značajne historijske rezultate i razvojni put nogometa u Bosni i Hercegovini i svijetu. Primjenjuju uputstva o specifičnosti igračkih mesta i opterećenjima na pojedinim pozicijama. Primjenjuju informacije o kineziološkim operatorima koje djeluju na razvoj snage i gibljivosti u svrhu prevencije povreda u igri. Primjenjuju elemente tehnike: izvođenje, dodavanje-vođenje-šut sprintom brzinama, kombinacijama bočnog driblinga te ostalih tehničkih-taktičkih elemenata. Organiziraju i provode nogometna takmičenja u medresi.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<p>Kompetencije obuhvataju:</p> <ul style="list-style-type: none"> motorička znanja i vještine koje pozitivno utječu na sposobnosti i osobine, formiranje pozitivnih stavova prema kineziološkim aktivnostima i stvaranju navika redovnog tjelesnog vježbanja, temeljne kompetencije koje promovira Okvirni školski kurikulum, a uključuju oblike mišljenja i rada, sposobnost korištenja alatom, te svoj i socijalni razvoj,

	<ul style="list-style-type: none"> • temeljna kineziološka znanja i kompetencije (komunikacija i saradnja, lična i društvena odgovornost) koje će učenici steći u ovom nastavnom predmetu i koje će omogućiti njihov lični razvoj i dobrobit, • temeljne kompetencije u vidu rješavanja problema i donošenja odluka, kreativnosti i inovativnost, upravljanja obrazovnim i profesionalnim razvojem.
Metode izvođenja nastave	<ul style="list-style-type: none"> • Metode demonstracije, • Metode usmenog izlaganja, • Metode postavljanja i rješavanja motoričkih zadaća.
Oblici rada	<ul style="list-style-type: none"> • Individualni oblik rada, • Grupni oblici rada, • Rad u parovima, • Rad u trojkama i četvorkama, • Frontalni oblik rada.
Strategije učenja i nastave – didaktičko-metodičke upute	<p>Medresa, u saradnji s nastavnikom, treba da osigura uvjete za optimalnu nastavu TiZO, kako bi njen kvalitet i uspješnost bili visoki. Praćenje i analiziranje rezultata vježbanja i postignuća svakog učenika može pridonijeti većoj motivaciji učenika, a time i ispunjenju željenih efekata vježbanja. Optimalno provođenje nastave Tjelesnog odgoja karakterizira primjena grupnih oblika nastavnog rada i individualna nastava. Grupni oblici omogućavaju bolje iskorištavanje postojećih uvjeta rada, dok se individualni rad provodi najčešće u manjim homogeniziranim grupama, s obzirom na interes, sposobnosti, vještine te prethodno steklena znanja i pojedine kineziološke aktivnosti u toku osnovnog obrazovanja. Korak dalje u provedbi optimalne nastave TiZO je programiranje rada, odnosno određivanje volumena rada primjernog stvarnim potrebama svakog učenika. Praćenje, provjeravanje i analiziranje rezultata vježbanja treba da budu sastavni dijelovi programiranja nastave TiZO.</p>
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	<p>Učenici su obavezni dolaziti na vrijeme na nastavu (i ponijeti odgovarajuću opremu, po zahtjevu nastavnika), te otvoreno i s povjerenjem prihvatići inicijative nastavnika. Prisustvo na nastavi (autogenom treningu, vježbanju) obavezno je.</p>

Metode provjere znanja sa strukturuom ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p>Tehnike ocjenjivanja</p> <p>Praćenje, provjeravanje i ocjenjivanje znanja i postignuća sastavni je dio svakog nastavnog predmeta, pa tako i TiZO, i traje od početka do kraja školske godine. Kada nastavnik provodi provjeravanje prema unaprijed utvrđenim pravilima i kriterijima, tada se taj postupak naziva ocjenjivanje. Praćenje učenika podrazumijeva stalno bilježenje i zapažanje nastavnika o razvoju učenikovih interesa, motivacije, sposobnosti, odnosa prema radu, kao i odgojnim vrijednostima. Praćenje se prati na svakom nastavnom satu. Prilikom ocjenjivanja učenika treba uvažavati i poštovati njegovu ličnost i interes, jačati mu samopouzdanje, poticati na aktivno sudjelovanje u nastavnom procesu, te osposobiti ga za samoprocjenu i samovrednovanje. U nastavnom predmetu TiZO prisutne su četiri vrste ocjenjivanja: prethodno, tekuće, periodično i završno ocjenjivanje.</p> <p>Ocenjivanje je postupak kojim se prati i utvrđuje stepen realizacije cilja programskih zadataća. Zadatak ocjenjivanja je vrednovanje napretka učenika na objektivan način, a zasnovano je na svestranom planskom i neprekidnom objektivnom praćenju.</p> <p>Tokom ocjenjivanja treba uvažiti objektivna mjerila svakog učenika.</p> <p>Ako učenik ima zdravstvenu prepreku da zadatak obavi praktično, u dogovoru s nastavnikom će uraditi pismeni seminarски rad na zadatu temu.</p>	
	Opće tehnike ocjenjivanja	
	Provjeravanje i ocjenjivanje motoričkih sposobnosti	Provjeravanje i ocjenjivanje motoričkih dostignuća
	Provode se testovi provjere motoričkih znanja, izvedeni iz svake oblasti i svakog razreda pojedinačno. Provjerava se biomehanika motoričkog gibanja, kao i tehnikе izvođenja gibanja. Ocjenjuje se ocjenama od 1 do 5.	Provodi se tranzitivno provjeravanje, uz izradu normativnih testova provjere. Izražava se objektivnim parametrima, npr. brzina trčanja, broj koševa, golova, brzinja plivanja itd. Ocjenjuje se ocjenama od 1 do 5.
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici i priručnici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Talović M., Rađo I., Požega Ž., Jelešković E., Sporiš G., Alić H., Dogan M., <i>Organizacija i vještine upravljanja u nogometu</i>, Svjetlost, Sarajevo, 2015. 2. Mikić B., <i>Psihomotorika</i>, Filozofski fakultet, Tuzla, 2000. 	

23.

DEMOKRATIJA I LJUDSKA PRAVA

NASTAVNI PROGRAM PREDMETA DEMOKRATIJA I LJUDSKA PRAVA

Opće uvodne napomene

DEMOKRATIJA I LJUDSKA PRAVA (GRAĐANSKO OBRAZOVANJE)				Šifra predmeta:		
Nivo: Srednja škola		Broj sati sedmično	Broj sati godišnje	Ukupan broj sati u svim razredima	Status predmeta: Redovni	
Razred	I	/	/	60 (64)	/	
	II	/	/		/	
	III	/	/		/	
	IV	2	60		Redovni	
Opis nastavnog predmeta	Ovaj nastavni predmet pomaže učenicima da ovladaju sposobnostima kritičkog razmišljanja, samostalnog prikupljanja i evaluacije informacija, ispitivanja prednosti i nedostataka u procesu donošenja odluka, timskog rada, mirnog rješavanja sukoba, dogovaranja i efikasnog komuniciranja u društvu u duhu ljudskih prava. Cilj predmeta je uvjeriti učenike da je pojedinac dio društva i da se, promoviranjem vlastitih interesa, može promovirati i zajedničko dobro, te da je aktivno učešće u društvu jedna od njihovih temeljnih potreba, ali i odgovornosti.					
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Potrebno je da učenici, kao građani demokratskog društva, razumiju i cijene svoje mogućnosti i odgovornosti. Demokratsko društvo ne može postojati niti se razvijati bez aktivnog učešća informiranih, vještih i opredijeljenih građana. U skladu s tim načelom, urađen je nastavni plan i program predmeta Demokratija i ljudska prava, s ciljem da kod učenika razvija sticanje znanja, sposobnosti i uvjerenja koja će im biti neophodna tokom cijelog života, pripremajući ih za jednu od najodgovornijih funkcija – građanina u demokratskom društvu. Obrazovanje iz ovog programa ima za cilj upoznavanje učenika s idejama i konceptima na kojima se zasniva demokratsko društvo i, istovremeno, pružanje prilike da u samim učionicama vježbaju njihovu praktičnu primjenu, čime ih ospozobljavamo kao principijelne, neovisne, znatiželjne i odgovorne građane. Nije dovoljno samo uspostaviti demokratske institucije u zemlji, jer one ne mogu funkcionirati ukoliko ne postoji transparentnost vlasti, a građani su ti koji od vlasti traže da ih predstavlja. Pri tome treba imati na umu da je svrha vlasti da štiti naša prava i da uspostavi balans između prava pojedinca i zajedničkog dobra. U tom smislu vidimo svrhu i razlog uvođenja programa za građansko obrazovanje u medrese Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.					
Ciljevi predmeta	<ol style="list-style-type: none"> Identificiranje temeljnih principa i koncepata demokratskog društva i njegove historijske, sociološke i političke pozadine, Razvijanje građanskih uvjerenja i vještina koje su važne za efektivno i odgovorno učešće u životu demokratskog civilnog društva, Razumijevanje principa i ponašanja u skladu s temeljnim demokratskim vrijednostima, poput poštivanja ljudskih prava, dostojanstva, slobode i jednakosti. 					
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<ul style="list-style-type: none"> Predmet je kreiran za učenike u redovnoj nastavi. Naglašava metode aktivnog i neovisnog učenja, koje su konzistentne s razvojnim osobinama mladih. Razvija intelektualne sposobnosti, kao i sposobnosti aktivnog učešća u društvenim procesima. 					

	<ul style="list-style-type: none"> • Pomaže učenicima da razviju kritičko mišljenje i djelotvornu komunikaciju. • Pomaže učenicima idu prema cilju neovisnog učenja i razumnog donošenja odluka. • Obezbeđuje učenicima priliku da razviju osjećaj lične povezanosti s medresom, zajednicom, svojom državom i svijetom, u vježbama koje unapređuju interaktivnost i takmičarski duh. • Interdisciplinaran je, jer omogućava primjenu u svim oblastima obrazovanja i života uopće.
Ishodi učenja na nivou predmeta	<ol style="list-style-type: none"> 1. Razvijanje suodgovornosti za vlastito učenje, samoprocjenu i definiranje vlastitih ciljeva učenja; razvijanje svijesti o vlastitim mogućnostima i jakim i slabim stranama, stilovima učenja, kao i sposobnosti identificiranja vlastitih potreba, radi primjene vlastitih strategija i procedura u procesu učenja. 2. Razvijanje sposobnosti popravljanja i poboljšavanja (samoregulacija), kao što su pretplaniranje, izvršenje, kontrola, korekcija različitih oblika komunikativnih aktivnosti (recepције, interakcije, produkcije, медијације). 3. Upotreba različitih metoda i strategija učenja: <ul style="list-style-type: none"> • poznavanje i svjesno korištenje različitih strategija učenja, • omogućavanje učeniku da stekne sposobnost otkrivanja svog najuspješnijeg i najbržeg načina za učenje, da odabere različite mogućnosti i da ih najbolje primjeni u praksi, • razvijanje kritičkog stava o tome što učenik u školi uči i o vlastitom procesu učenja, • sposobnost organizacije i uređivanje vlastitog učenja, razvijanje upornosti, • razvijanje samomotivacije, samopouzdanja i potrebe za kontinuiranim učenjem.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznavanje vlastitih emocija, zanimanje za druge kulture i poštovanje drugih kultura; • Razumijevanje vlastitog narodnog identiteta i sebe kao pripadnika skupine u interakciji s kulturnom identitetom Evrope i ostatka svijeta; • Svijest o evropskom i svjetskom kulturnom nasljedstvu i o kulturnoj i jezičkoj raznolikosti svijeta; • Razvijanje svjesnosti i razumijevanja sociokulturnih i međukulturnih pravila i normi upotrebe jezika, i razvijanje odgovarajućih strategija za komunikaciju, interpretaciju i korištenje poruka u skladu s ovim pravilima i normama (sociolingvistička kompetencija); • Uvažavanje karakterističkih crta društvenih odnosa (pozdravi, način obraćanja); • Uvažavanje pravila lijepog ponašanja (izraziti zahvalnosti, naklonosti, podijeliti brigu, radost itd.); • Uvažavanje razlika u jezičkim registrima (nivoi formalizma); • Sposobnost prepoznavanja dijalekta i akcenta (naglasaka) u leksičkim, gramatičkim, fonološkim, glasovnim i paralingvističkim elementima (npr. govor tijelom); • Konstruktivno komuniciranje i poštovanje u društvenim situacijama, kao što je međusobna komunikacija; • Upravljanje projektima; • Prepoznavanje vlastitih jakih i slabih strana; • Rad u timovima na kooperativan i fleksibilan način; • Konstruktivno sarađivanje u aktivnostima i upotreba vještina grupnog rada;

	<ul style="list-style-type: none"> • Upravljanje rizikom i razvijanje svijesti o odgovornosti.
Očekivane vrijednosti koje će učenici usvojiti	<ul style="list-style-type: none"> • Razvijanje kompleksnog mišljenja: sažimanje, generaliziranje, podrška upotrebi viših kognitivnih sposobnosti, kao što su analiza, sinteza, vrednovanje, upotreba kritičkog mišljenja (razlikovanje između činjenica i mišljenja, argumentiranje teza). • Razvijanje kreativnosti i potrebe za izražavanjem, te osjećaj za estetske vrijednosti, stvaranje i povezivanje različitih ideja, stvaranje pretpostavki i različitih proizvoda kreativnih misli. • Razvijanje otvorenosti različitog kulturnog izražavanja i pripremljenosti za razvijanje vlastite kreativnosti i sposobnosti izražavanja; sposobnost toleriranja suprotnih ideja. • Nezavisno donošenje zaključaka. • Razvijanje pozitivnog stava i spremnosti za relativiziranje vlastitog stanovišta i sistema vrijednosti, razvijanje spremnosti za otklon u odnosu na ustaljena ponašanja prema drugim kulturama. • Podrška radoznalosti, želji za novim znanjima i omogućavanje izražavanja vlastitih misli, ideja, emocija. • Razvijanje sposobnosti posmatranja, učestvovanja i integriranja novih iskustava i spremnosti za mijenjanje prethodnih.
Profil i stručna sprema nastavnika	<p>Nastavu iz predmeta Demokratija i ljudska prava mogu izvoditi nastavnici koji ispunjavaju kriterije koji su utvrđeni propisima nadležnog ministarstva.</p> <p>Profesori koji predaju predmet Demokratija i ljudska prava u medresama trebali bi proći obuku iz programa certifikacije koju provodi Obrazovni centar za demokratiju i ljudska prava CIVITAS BiH.</p> <p>Prednost imaju profesori sa završenim društvenim, humanističkim i islamskim fakultetima/odsjecima/studijskim programima visokog obrazovanja VII stepena stručne spreme.</p>

Demokratija i ljudska prava IV razred

DEMOKRATIJA I LJUDSKA PRAVA			
Demokratija i ljudska prava (GRAĐANSKO OBRAZOVANJE)			Šifra predmeta:
Razred: četvrti (IV)	Broj sati sedmično: 2	Broj sati u školskoj godini: 60	Status: Redovni
Kratak opis nastavnog predmeta	Ovaj nastavni predmet pomaže učenicima da ovladaju sposobnostima kritičkog razmišljanja, samostalnog prikupljanja i evaluacije informacija, ispitivanja prednosti i nedostataka u procesu donošenja odluka, timskog rada, mirnog rješavanja sukoba, dogovaranja i efikasnog komuniciranja u društvu u duhu ljudskih prava. Cilj predmeta je uvjeriti učenike da je pojedinac dio društva i da se u promoviranju vlastitih interesa može promovirati i zajedničko dobro, te da je aktivno učešće u društvu jedna od njihovih temeljnih potreba, ali i odgovornosti.		
Uloga i značaj nastavnog predmeta	Potrebno je da učenici, kao građani demokratskog društva, razumiju i cijene svoje mogućnosti i odgovornosti. Demokratsko društvo ne može postojati niti se razvijati bez aktivnog učešća informiranih, vještih i opredijeljenih građana. U skladu s tim načelom urađen je nastavni plan i program predmeta Demokratija i ljudska prava, s ciljem da kod učenika razvija sticanje znanja, sposobnosti i uvjerenja koja će im biti neophodna tokom cijelog života, pripremajući ih za jednu od najodgovornijih funkcija – građanina u demokratskom društvu. Obrazovanje iz ovog programa ima za cilj upoznavanje učenika s idejama i konceptima na kojima se zasniva demokratsko društvo i, istovremeno, pružanje prilike da u samim učionicama vježbaju njihovu praktičnu primjenu, čime ih osposobljavamo kao principijelne, neovisne, znatiželjne i odgovorne građane. Nije dovoljno samo uspostaviti demokratske institucije u zemlji, jer one ne mogu funkcionirati ukoliko ne postoji transparentnost vlasti, a građani su ti koji od vlasti traže da ih predstavlja. Pri tome treba imati na umu da je svrha vlasti da štiti naša prava i da uspostavi balans između prava pojedinca i zajedničkog dobra. U tom smislu vidimo svrhu i razlog uvođenja programa za građansko obrazovanje u medrese Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.		
Ciljevi predmeta	<ol style="list-style-type: none"> Identificiranje temeljnih principa i koncepata demokratskog društva i njegove historijske, sociološke i političke pozadine, Razumijevanje principa i ponašanja u skladu s temeljnim demokratskim vrijednostima, poput poštivanja ljudskih prava, dostojanstva, slobode i jednakosti. Razvijanje građanskih uvjerenja i vještina koje su važne za efektivno i odgovorno učešće u životu demokratskog civilnog društva, 		
Korelativnost i korespondentnost predmeta	<ul style="list-style-type: none"> Naglašava metode aktivnog i neovisnog učenja, koje su konzistentne s razvojnim osobinama mlađih. Razvija intelektualne sposobnosti, kao i sposobnosti aktivnog učešća u društvenim procesima. Pomaže učenicima da razviju kritičko mišljenje i djelotvornu komunikaciju. Pomaže učenicima da idu prema cilju neovisnog učenja i razumnog donošenja odluka. Obezbeđuje učenicima priliku da razviju osjećaj lične povezanosti s medresom, zajednicom, svojom državom i svijetom, vježbama koje unapređuju interaktivnost i takmičarski duh. 		

	<ul style="list-style-type: none"> • Interdisciplinaran je, jer omogućava primjenu u svim oblastima obrazovanja i života uopće. 	
	<p>Naziv programskih sadržaja za nastavne teme/oblasti i jedinice</p> <p>I tematska cjelina/oblast: <i>POJEDINAC, DRUŠTVO, GRADANIN</i></p>	Sati
Tematske jedinice	<p>Poglavlje 1: Temelji ustavne demokratije</p> <p>Kreiranje atmosfere u razredu: vježba "Grb" (Vijeće Evrope)</p> <p>Zašto nam treba vlast?</p> <p>Da li nam treba vlast? Debata za cijeli razred</p> <p>Razvoj ustavne demokratije</p> <p>Ograničena i neograničena vlast</p> <p>Poglavlje 2: Zaštita ljudskih prava</p> <p>Demokratija se može naučiti u učionici: kako procijeniti pravilo?</p> <p>Demokratski i nedemokratski sistemi</p> <p>Politika i provođenje zakona</p> <p>Vladavina zakona</p> <p>Poglavlje 3: Kako vlasti u Bosni i Hercegovini štite ljudska prava?</p> <p>Nivoi vlasti u Bosni i Hercegovini</p> <p>Tri grane vlasti</p> <p>Prava građana zaštićena Ustavom Bosne i Hercegovine</p> <p>Prava građana zaštićena entitetskim/kantonalnim ustavima</p> <p>Evropska konvencija o ljudskim pravima – originalna i prilagođena verzija</p> <p>Poglavlje 4: Svi smo različiti-svi smo isti</p> <p>Čovjek i građanin – građanska vrlina</p> <p>Kako građani mogu učestvovati – odgajanje aktivnog građanina</p> <p>Prava pojedinca i zajedničko dobro</p>	
	<p>II tematska cjelina/oblast: <i>UREĐENJE DEMOKRATSKOG DRUŠTVA</i></p>	
	<p>Poglavlje 5: Civilno društvo: ista prava – različiti interesi</p> <p>Civilno društvo i demokratija</p> <p>Predstavljanje građana – društvene organizacije</p> <p>Predstavljanje građana – interesne grupe</p> <p>Sloboda izražavanja</p> <p>Uloga medija u demokratiji</p> <p>Uloga kompromisa u rješavanju konflikta</p> <p>Vježba "Rješenja u kojem su svi dobitnici" (Vijeće Evrope)</p> <p>Demokratski izbori</p> <p>Izbor dobrog vođe</p>	
	<p>Projekat građanin</p> <p>Objašnjenje projekta</p> <p>Rad na izradi razrednog portfolija</p>	
	<p>III tematska cjelina/oblast: <i>GLOBALIZACIJA I MEDUZAVISNOST</i></p>	

	<p>Poglavlje 6: Mi trebamo svijet – svijet treba nas</p> <p>Odnosi između BiH i ostalih zemalja</p> <p>Vanjska politika Bosne i Hercegovine</p> <p>Međunarodne organizacije u BiH – Evropska unija</p> <p>Poglavlje 7: Privreda zemalja u tranziciji</p> <p>Demokratija i ekonomija</p> <p>Osnovne karakteristike privrednih sistema zemalja u tranziciji</p>	
	Ukupno:	60
I tematska cjelina/oblast: POJEDINAC, DRUŠTVO, GRAĐANIN		
<p>Komponenta 1: Slobode, prava i odgovornosti pojedinca i građanina u društvu</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Opisuje slobode, prava, odgovornosti i dužnosti pojedinca u društvu. 2. Objavljava važnost općevažećih pravila za osiguranje društvene jednakosti i utvrđuje njihovu povezanost sa statusom građanina. 3. Pokazuje društvenu odgovornost i posvećenost zajedničkom dobru. <p>Komponenta 2: Kulturni i građanski identitet</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Analizira vezu između kulturnog i građanskog identiteta. 2. Objavljava važnost poštivanja različitih kulturnih identiteta za dobrobit pojedinca i društva. 3. Uočava situacije u kojima se ne poštuje kulturni identitet drugih, te analizira uzroke i posljedice takvih odnosa. 4. Zagovara kulturnu različitost kao društveno bogatstvo. <p>Komponenta 3: Aktivno i angažirano građanstvo</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Razlikuje pasivno i aktivno građanstvo. 2. Objavljava važnost društvene solidarnosti te ulogu i oblike građanskog aktivizma u osiguranju dobrobiti građana. 3. Planira, organizira i učestvuje u građanskim inicijativama. 		
II tematska cjelina/oblast: UREĐENJE DEMOKRATSKOG DRUŠTVA		
<p>Komponenta 1. Vrijednosti i načela demokracije</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Određuje slobodu i prava pojedinca, jednakost, vladavinu prava i solidarnost kao najviše demokratske vrijednosti i tumači njihov historijski razvoj. 2. Objavljava razlike u vrijednostima i načelima između nedemokratskog i demokratskog društva, te argumentira prednosti života u demokraciji. 3. Uočava i analizira prepreke punom ostvarenju demokratskih vrijednosti u savremenom društvu. <p>Komponenta 2. Demokratske institucije</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Određuje demokraciju kao politički sistem, navodi njegova glavna obilježja i objavljava funkcioniranje demokratskih institucija. 2. Opisuje ulogu ustava u zaštiti prava građana i funkcioniranju demokratskog društva. 3. Dovodi u vezu zaštitu prava, pravdu i pravednost u društvu s funkcioniranjem demokratskih institucija i razvijenošću demokratske građanske kulture. <p>Komponenta 3. Vlast, autoritet i moć</p>		

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Objasnjava oblike društvene moći, autoriteta i vlasti u historiji. 2. Određuje pojam demokratske vlasti, objasnjava važnost podjele vlasti, razlikuje nivo i grane vlasti u BiH, opisuje njihove nadležnosti i tumači povezanost i međuzavisnost grana i nivoa vlasti. 3. Razlikuje modele demokratske vlasti, objasnjava ulogu građana u njima i navodi važnost participacije građana u demokratskom odlučivanju. 4. Određuje odnos između vlasti, političkog autoriteta i političke moći, razlikuje ograničenu od neograničene vlasti i daje primjere korištenja političke moći bez autoriteta u prošlosti i danas. 5. Objasnjava važnost i navodi načine na koje građani mogu kontrolirati djelovanje vlasti. <p>Komponenta 4. Javne politike</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tumači pojam "javne politike" kao zbir mjera koje vlast donosi u cilju unapređenja društvenog života. 2. Prepoznaje odgovornosti koje središnje i lokalne vlasti i javne institucije imaju u provođenju javne politike. 3. Objasnjava načine i argumentira važnost učešća građana u izradi, provođenju i vrednovanju mjera javne politike.
	<p>III tematska cjelina/oblast: GLOBALIZACIJA I MEĐUZAVISNOST</p> <p>Komponenta 1: Međunarodni odnosi i organizacije</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tumači pojmove "globalizacija", "međunarodni odnosi" i "međunarodni akteri". 2. Upoređuje globalizacijske procese potaknute djelovanjem međunarodnih vladinih i civilnih organizacija s globalizacijskim procesima koji vode stvaranju globalnog tržišta te objasnjava obaveze njihovih država članica. 3. Upoređuje pozitivne i negativne učinke demokratske i ekonomске globalizacije na pojedinca, lokalnu zajednicu i državu, s posebnim osvrtom na BiH. <p>Komponenta 2: Evropske integracije</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tumači pojam i opisuje historiju evropskih integracija. 2. Objasnjava ustrojstvo EU, njene glavne vrijednosti i ciljeve, obaveze država članica i ulogu građana u evropskim integracijama. 3. Analizira političke, kulturne i ekonomski učinke evropskog ujedinjenja i procjenjuje prednosti i nedostatke ulaska BiH u EU. <p>Komponenta 3: Globalno građanstvo i održivi razvoj</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Prepoznaje globalne probleme i argumentira važnost razvoja globalne građanske svijesti za njihovo rješavanje. 2. Tumači potrebu odgovornog i povezanog djelovanja na lokalnom, nacionalnom, evropskom i globalnom nivou kao preduvjeta održivog razvoja. Prepoznaje važnost odgovorne ekonomije za održivi razvoj. 3. Zagovara odgovornost sadašnjih generacija za dobrobit budućih generacija.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<p>Očekivane kompetencije su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • prepoznavanje vlastitih emocija, zanimanje za druge kulture i poštovanje drugih kultura,

	<ul style="list-style-type: none"> • razumijevanje vlastitog narodnog identiteta i sebe kao pripadnika skupine u interakciji s kulturnom identitetom Evrope i ostatka svijeta, • svijest o evropskom i svjetskom kulturnom nasljeđu i o kulturnoj i jezičkoj raznolikosti svijeta, • razvijanje svjesnosti i razumijevanja sociokulturnih i međukulturnih pravila i normi upotrebe jezika i razvijanje odgovarajućih strategija za komunikaciju, interpretaciju i korištenje poruka u skladu s pravilima i normama (sociolingvistička kompetencija), • uvažavanje karakterističkih crta društvenih odnosa (pozdravi, način obraćanja), • uvažavanje pravila lijepog ponašanja (izraziti zahvalnost, naklonost, podijeliti brigu, radost itd.) • uvažavanje razlika u jezičkim registrima (nivoi formalizma), • sposobnost prepoznavanja dijalekta i akcenta (naglaska) u leksičkim, gramatičkim, fonološkim, glasovnim, paralingvističkim elementima (npr. govor tijelom), • konstruktivno komuniciranje i poštovanje u društvenim situacijama, kao što je međusobna komunikacija, • upravljanje projektima, • prepoznavanje vlastitih jakih i slabih strana, • rad u timovima na kooperativan i fleksibilan način, • konstruktivno sarađivanje u aktivnostima i upotreba vještina grupnog rada, • upravljanje rizikom i razvijanje svijesti o odgovornosti.
Metode izvođenja nastave	<p>Osnovna hipoteza nastavnog programa Demokratija i ljudska prava je da obrazovanje može povećati kapacitet pojedinca i sklonost da djeluje sa znanjem, djelotvorno i odgovorno. Ovaj nastavni plan prati činjenicu da uloga obrazovnih institucija mora biti u tome da pomognu učenicima da povećaju svoju sposobnost donošenja inteligentnih odluka za sebe same u savremenom okruženju – da uče kako da misle, a ne šta da misle. U suprotnom se dobije indoktrinacija koja je neprikladna za obrazovne institucije u slobodnom društvu.</p> <p>Učenici najbolje uče kada su angažirani na različite načine učenja. Edukacija iz domena građanskih i ljudskih prava posjeduje širok spektar pristupa, podstičući učenike na interakciju, istraživanje, kritičko razmišljanje, kooperativan rad, diskutiranje o važnim temama i donošenje odluka u vezi s relevantnim ljudskim problemima. Učenici angažirani u takvim aktivnim strategijama učenja zadržavaju stečeno znanje za duži period i razvijaju osmišljene vještine. Aktivne strategije učenja omogućavaju učenicima primjenu podučavanja i učenja prikladnu materijalu koji se odnosi na građanska i ljudska prava: kooperativno učenje u malim grupama, igranje raznih uloga, simulacije, "moždana oluja" (brainstorming), skupljanje podataka na terenu, kreiranje scenarija za donošenje odluka, samostalno istraživanje, lične refleksije, prezentacije na seminarima i konstruktivni odnosno kreativni dijalog. Kombiniranje navedenih modela podstiče efektnije sticanje znanja, stvaranje pozitivnih stavova prema učenju i ohrabruje učenike da postanu aktivni učesnici društvenih procesa.</p> <p>U svome radu nastavnici treba da se koriste sljedećim metodičkim uputstvima:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Razvijanje intelektualnih sposobnosti kao i sposobnosti aktivnog učešća • Korištenje intelektualnih sredstava pri analizi pitanja • Vođenje razgovora/diskusija u razredu • Korištenje djelotvornih strategija za ispitivanje/provjeru

	<ul style="list-style-type: none"> • Poboljšanje učenja u malim grupama • Korištenje pojedinaca iz zajednice kao izvora informacija <p>Znanje, sposobnost, perspektive i vrijednosti u pitanjima građana demokratskog društva stvaraju mogućnost za odgovorno i efektivno građansko učešće. Razvijanje ovih kvaliteta kod naših učenika je sadržano u misiji ovog obrazovanja. Detaljna metodičko-didaktička uputstva se nalaze u vodiču za nastavnike, a bit će omogućena i obaveznom obukom nastavnika.</p>
Oblici rada	<p>Edukacioni programi građanskog obrazovanja se razlikuju od ostalih programa po barem četiri karakteristike:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stalna interakcija s učenicima – edukativne strategije koje pospješuju stalnu interakciju i međusobnu saradnju učenika su ključevi za razvoj vještina aktivnog sudjelovanja i odgovornog građanstva. Primjeri ovih edukativnih strategija su rad u malim grupama, simulacije situacija, aktivnosti predstavljanja životnih situacija s preuzimanjem uloga, itd. • Realističan sadržaj koji uključuje izbalansiran tretman pitanja – realističan i pravičan tretman pitanja je izuzetno važna komponenta obrazovanja djetotvornog građanstva. Također, kritičko razmišljanje o svim stranama kontraverznih pitanja je jednako važno. Ukoliko se naš sistem predstavi kao idealan i nepogrešiv, učenici će sumnjati u vjerodostojnost nastavnika i u praktičnost sadržaja. Nasuprot tome, ukoliko se prezentiraju samo negativni primjeri, slučajevi u kojima sistem nije djelotvoran, učenici neće imati volju da se uključuju. • Korištenje ljudi iz zajednice za izvor informacija – interakcija s različitim ljudima koji rade u sklopu našeg pravnog i političkog sistema dodaje vjerodostojnost i realnost nastavnom programu i ima moćan utjecaj na razvoj pozitivnih stavova prema pravnom i političkom sistemu. Adekvatno korištenje osoba za izvor informacija u razredu (npr. advokati, sudije, policajci, pravna lica itd.) čvrsto je povezano s povećanim interesom učenika za pitanja vezana za djelotvorno građanstvo i pozitivnim odgovorima prema nastavnicima i prema medresi. • Čvrsta podrška direktora i drugog bitnog administrativnog osoblja u školi – ključ uspješne implementacije građanskog obrazovanja u medresama je čvrsta podrška administratora, posebno direktora. Administratori mogu pomoći građanskom obrazovanju tako što će iskoristiti prilike da podrže svoje kolege, pohvaliti nastavnike za odličan rad, pomoći nastavnicima da objasne i opravdaju program ljudima u zajednici, van škole i stvoriti prilike za razvoj u znanju i sposobnostima potrebnim za održavanje programa. <p>Uspješni programi građanskog obrazovanja uključuju aktivno sudjelovanje učenika u procesu, time što oni pokazuju visok nivo tolerancije prema svakoj osobi. Refleksija, promišljenost i razgovor se cijene i koriste sistematično. Razvoj znanja i karaktera su također jako važni elementi odgovornog građanstva u svakoj ustavnoj demokratiji. Učinili smo sve da bismo uključili ove osnovne karakteristike u nastavni program Demokratija i ljudska prava.</p>
Strategije učenja i nastave - didaktičko-metodičke upute	<p>Da bi se kod učenika razvio što veći interes za izučavanje sadržaja predmeta Demokratija i ljudska prava, potrebno je da nastavnik u svom radu uloži odgovarajući napor u stvaranju ambijenta u kojem se učenici osjećaju prijatno i sigurno. Proces učenja kao i rezultati učenja su uslovljeni načinom učenja učenika i načinom podučavanja nastavnika. Nastavnik u procesu nastave treba da koristi različite oblike rada, nastavne metode i nastavna sredstva u zavisnosti od samih nastavnih sadržaja, psihofizičkih sposobnosti učenika kao i materijalnih mogućnosti škole. Evropska i svjetska</p>

	<p>iskustva pokazuju da je tokom nastavnog procesa predmeta Demokratija i ljudska prava najučinkovitije korištenje najrazličitijih metoda: od direktnog nastavničkog podučavanja do interaktivnih radioničkih oblika rada, ali i upotrebe dodatne literature, audio-vizuelnih materijala, korištenje elektronskih nastavnih sredstava itd.</p> <p>U okviru predloženih tematskih cjelina učenici mogu da uče samostalno i u grupi. Preporuka nastavnicima je da učenike upućuju na istraživanja, te da na osnovu dobijenih i prezentiranih rezultata samostalnim ili grupnim putem prezentiraju dobivene rezultate i putem diskusija i debata pronalaze rješenja. Učenike takođe treba upućivati na korištenje dodatnih informacija znanja, kako u radu u školi tako i u radu kod kuće. Potrebno je i redovno davanje domaćih zadataka, vodeći računa da budu primjereni raspoloživom vremenu koje učenici mogu odvojiti za predmet. Ovako stečeno znanje učenika je trajnije i višedimenzionalnije, učeniku pruža samostalnost u sticanju i proširivanju znanja i priprema ga za cijeloživotno učenje.</p>						
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obazovnom procesu	<p>U skladu sa sadržajem nastavnog predmeta nastavnik prati i procjenjuje razvoj učeničkih socijalnih kompetencija, vještine slušanja, empatije, nenasilnog rješavanja konfliktnih situacija, timski rad i saradnju.</p> <p>U procesu praćenja napredovanja učenika i procjenjivanja nivoa postignuća nastavnik razvija različite tehnike i modele, od demonstracije sposobnosti i vještina za vrijeme izvođenja aktivnosti – usmeno i pisano izjašnjavanje i izlaganje, praktični rad, učešće i doprinos u interakciji s drugima u grupnom radu ili radu u paru, učeničkim projektima, demonstracijama, igranju uloga, istraživanjima, putem zadataka objektivnog tipa, diskusijama, debatama.</p>						
Metode provjere znanja sa strukturuom ocjene (smjernice za praćenje, ocjenjivanje-vrednovanje postignuća)	<p>Način ocjenjivanja ne treba biti klasičan i tradicionalan, jer ni organizacija nastave nije takva. S obzirom da se radi o timskom radu, interaktivnoj metodi učenja, nastavnik treba na jednostavan način vrednovati svakog učenika na osnovu nekoliko kriterija:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. mogućnost identifikacije osnovnih ideja i koncepata, te principa (načina na koji su ti globalni pojmovi primjenjuju u praksi), 2. iskazan nivo razumijevanja sadržaja – od sposobnosti identifikacije pa sve do složene sposobnosti analize i korištenja principa u svakodnevnim životnim situacijama, 3. aktivnost učešća u grupi, 4. interakcija s drugim učenicima u razredu i izvan učionice, zainteresiranost za vrijeme rada, 5. izrada referata, eseja, songova, ilustracija, praćenje događaja iz javne sfere izvan nastavnog procesa, 6. vještine/sposobnosti (tolerancija, objektivnost, razumjevanje različitih pristupa i stanovišta, drugačijih potreba itd.). <p>Ocjene treba dati javno, uz obrazloženje svake, jer samo tako učenik može imati motiv za postizanje boljih rezultata. Koristiti grupno i samoocjenjivanje, ili formirati grupe učenika koje će, uz nastavnika, ocjenjivati rad kolega.</p> <p>Opće tehnike ocjenjivanja</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Usmeno provjeravanje znanja</th> <th>Pisano provjeravanje znanja</th> <th>Ostale tehnike ocjenjivanja</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Postavljanje pitanja – 20%</td> <td>Izrada referata i eseja – 20% Test – 20%</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja	Postavljanje pitanja – 20%	Izrada referata i eseja – 20% Test – 20%	
Usmeno provjeravanje znanja	Pisano provjeravanje znanja	Ostale tehnike ocjenjivanja					
Postavljanje pitanja – 20%	Izrada referata i eseja – 20% Test – 20%						

	Individualna identifikacija osnovnih ideja i koncepata – 20%	Rad na izradi razrednog portfolija – „Projekat građanin“ – 20%
Udžbenici i literatura	<p>Udžbenici i priručnici:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Udžbenik za učenike <i>Demokratija i ljudska prava</i>, CIVITAS, 2001. 2. Udžbenik za učenike <i>Demokratija i ljudska prava</i>, CIVITAS, 2007. 3. Projekt građanin, Priručnik za učenike osnovne škole, 4. Projekt građanin, Priručnik za nastavnike osnovne škole. <p>Literatura za nastavnike:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Vodič za nastavnike <i>Demokratija i ljudska prava</i>, CIVITAS, 2001. 2. <i>Ljudska prava u nastavi</i>, Priručnik za nastavnike , Vijeće Evrope, 2001. 3. Bonnie Miller, <i>Kako komunicirati sa učenicima</i>, Priručnik za nastavnike, 2001. 4. <i>Projekt građanin</i>, Priručnik za učenike osnovne škole, 5. <i>Projekt građanin</i>, Priručnik za nastavnike osnovne škole. 	
Dodatna napomena	Odluka o odobravanju Zajedničke jezgre nastavnih planova i programa unutar društveno-humanističkog područja za građansko obrazovanje, definirano na ishodima učenja (Službeni glasnik BiH broj 3/2016)	

IV

**PROGRAM ODGOJNO-OBRAZOVNOG
RADA U UČENIČKOM DOMU**

PROGRAM ODGOJNO-OBRZOZOVNOG RADA U UČENIČKOM DOMU U MEDRESAMA ISLAMSKE ZAJEDNICE U BOSNI I HERCEGOVINI

Medrese su škole s učeničkim domom. U skladu s tim, organiziran je rad i funkciranje medresa i život u učeničkim domovima.

Rad se odvija prema Planu i programu odgojno-obrazovnog rada u domu medresa Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, koga propisuje Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Na osnovu tog Programa vrši se planiranje i organiziranje odgojno-obrazovnog procesa u domu. Odgojno-obrazovni sadržaji definiraju se kao individualni programi koje provode odgajatelji u skladu s potrebama učenika, vlastitim znanjem i iskustvom, kao i prioritetima.

PLAN I PROGRAM ODGOJNO-OBRZOZOVNOG RADA U DOMU	
Nivo: Srednja škola s učeničkim domom	Rad u poslijepodnevnim satima Slobodno vrijeme
Razred	Svi učenici od prvog do četvrtog razreda
Odgojno-obrazovni rad u domu/opis	Odgoj u učeničkom domu predstavlja međusobnu saradnju učenika i odgajatelja. Odgajatelji poučavaju, usmjeravaju, podstiču i pomažu učenicima kako bi se osamostalili i pripremili za život. U učeničkom domu učenici žive, uče, razvijaju svoju osobnost. Odgoj sagledan s aspekta individualnog razvoja svakog pojedinca primarno je povezan s učenjem, odnosno s podsticanjem, motiviranjem, izazivanjem vlastite aktivnosti s ciljem razvoja ličnosti. Odgojno-obrazovni rad u domu odvija se u skladu s rasporedom dnevnih aktivnosti.
Uloga i značaj odgojno-obrazovnog rada u domu	Odgoj i obrazovanje je jedinstven proces i ne može se uspješno odvijati odvojeno. Život učenika u domu omogućava podsticanje na primjenu naučenog i kontinuirano praćenje u zajedničkom životu i aktivnostima učenika i odgajatelja. To rezultira potpunim povezivanjem odgojno-obrazovnog procesa u školi i domu i potpunoj sintezi odgoja i obrazovanja u učenju i primjeni naučenog.
Korelativnost i korespondentnost sa nastavnim predmetima	Rad s učenicima u domu nužno upućuje na multidisciplinarni pristup i korelaciju s mnogim nastavnim predmetima: <ul style="list-style-type: none">• jezičkog područja (Bosanski jezik, Arapski jezik, Engleski jezik),

	<ul style="list-style-type: none"> • islamskog područja (Kiraet, Akaid, Ahlak, Fikh, Tefsir, Hadis i Povijest islama), • društvenog područja (Sociologija, Pedagogija, Psihologija, Logika, Geografija), • prirodnog područja (Biologija, Hemija, Matematika), • multidisciplinarnog područja (Informatika, Tjelesni i zdravstveni odgoj, Demokratija i ljudska prava).
--	---

Očekuje se da će učenici tokom odgojno-obrazovnog djelovanja u domu i ispunjavanja postavljenih ciljeva steći određene kompetencije. U daljem tekstu navedeni su ciljevi i očekivani ishodi po razredima.

PRVI RAZRED

Ciljevi	<p>Ciljevi odgojnog rada su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • učvršćivanje učenika u obavljanju namaza, • navikavanje na odvojenost od roditelja i razvijanje samostalnosti, • razvijanje sposobnosti učenja u kolektivu, • razvijanje i unapređivanje radnih navika, • razvijanje i unapređivanje higijenskih navika, • podsticanje na odgovorno pristupanje obavezama i zadacima.
Odgojno-obrazovni ishodi	<p>Učenik može da:</p> <ul style="list-style-type: none"> • prepoznaje vrijednosti rasporeda dnevnih aktivnosti u domu, • imenuje, opisuje i cjeni vrijednost roditeljske pažnje i brige, • prepoznaje prednosti života u domu, • prakticira obavljanje namaza u džematu u svim okolnostima, • upoređuje i razlikuje vrijednosti redovnog u odnosu na kampanjsko učenje, • razlikuje osnovne odlike dobrog i lošeg, • predviđa moguće posljedice (ne)izvršavanja svojih obaveza.

DRUGI RAZRED

Ciljevi	<p>Ciljevi su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • navikavanje učenika na potpunije provođenje islamskih propisa i islamskog načina života, • potpuna adaptacija učenika na uvjete života u medresi, • kompletan uvid odgajatelja u socijalni status i intelektualne potencijale učenika, • razvijanje vještina u skladu s individualnim sklonostima učenika, • pravilan odabir izborne nastave radi nastavka obrazovanja.
----------------	--

Odgojno-obrazovni ishodi	<p>Učenik će:</p> <ul style="list-style-type: none"> • primjenjivati islamske propise u praktičnom življenju, • uviđati i koristiti prednosti kvalitetnih uslova za život i napredak koje medresa nudi, • prepoznati svoj socijalni status u odnosu na druge učenike i pretvarati ga u „svoju prednost“, • procijeniti svoje sposobnosti i vještine i unapređivati ih stalnim vježbanjem, • planirati odabir izbornih predmeta radi studiranja nakon medrese.
TREĆI RAZRED	
Ciljevi	<p>Ciljevi rada su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • uključivanje u vannastavne aktivnosti prema afinitetima učenika, • postizanje kompletног uvida u emotivni život učenika, • spremnost za davanje doprinosa zajednici, • razvijanje svijesti o važnosti preuzimanja odgovornosti za posljedice svojih postupaka, • izgrađivanje svijesti o potrebi preuzimanja odgovornosti.
Odgojno-obrazovni ishodi	<p>Učenik će:</p> <ul style="list-style-type: none"> • prepoznavati svoje sposobnosti i vještine i raditi na njihovom usavršavanju, • argumentirati svoje mišljenje opravdanim činjenicama, • razlikovati uzrok i posljedicu radi samokontrole emocija, • utvrđivati važnost zajedničkog djelovanja i praviti plan doprinosa zajednici/volontiranjem, • biti uzor mlađim učenicima u primjeni islamskih propisa, • argumentirano braniti vrijednosti dobra.
ČETVRTI RAZRED	
Ciljevi	<p>Ciljevi su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zrelost u primjeni i razumijevanju islamskih propisa, • formiranje radnih navika, • spremnost za pomoć odgajateljima u radu s mlađim učenicima, • jasna usmjerenost ili planovi za budućnost, • izgrađena islamska i nacionalna svijest i identitet.
Odgojno-obrazovni ishodi	Učenik će:

	<ul style="list-style-type: none"> • primjenjivati islamske propise u potpunosti i to prenosi na mlađe učenike, • kreirati i razvijati lakši i jednostavniji pristup mlađim učenicima, • kompletirati organizaciju slobodnog vremena i radnih navika, • vrednovati i kritički prosuđivati događaje oko sebe u cilju širenja dobra i suzbijanja lošeg, • procjenjivati sebe i svoj rad radi lakšeg odabira budućeg zanimanja, • istraživati i planirati upis na fakultet, • analizirati, kreirati i objedinjavati islamski i nacionalni identitet, • praviti plan saradnje s medresom i nakon završetka školovanja.
Očekivane kompetencije koje će učenici razviti	<p>Očekivane kompetencije koje će učenici razviti odgojno-obrazovnim djelovanjem u učeničkom domu su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • radne navike, disciplina i odgovornost, • organizacijske i liderske sposobnosti, • spremnost na timski rad, • cjelovit islamski pogled na svijet, • islamski stil života koji se zasniva na Kur'anu, sunnetu i praksi dobrih i uzornih vjernika, • svijest o individualnoj odgovornosti i ulozi u jačanju džemata, • izrastanje u stabilnu i jaku ličnost.
Očekivane vrijednosti koje će učenici usvojiti	<p>Osnovna odrednica odgoja i obrazovanja u medresi je odgojiti i obrazovati korisne članove zajednice, koji će ulagati trud u individualno napredovanje, te tako unaprijediti društvo u cijelini.</p>
Profil i stručna spremna odgajatelja	<p>Odgojno-obrazovni rad u učeničkom domu medrese izvodi lice sa završenim VII stepenom stručne spreme studija visokog obrazovanja u trajanju od četiri studijske godine, odnosno završenim prvim ciklusom odgovarajućeg studija u trajanju od četiri godine, s najmanje 240 ECTS bodova, s akademskom titulom i stručnim zvanjem profesor ili bachelor za određenu oblast:</p> <ul style="list-style-type: none"> • profesor/bachelor islamskih nauka, • profesor/bachelor islamskih teoloških studija, • profesor/bachelor islamske teologije, • profesor/bachelor teologije,

	<ul style="list-style-type: none"> • diplomirani teolog, • sroдno zvanje steчено на nekom fakultetu na kojem se studiraju islamske nauke, s rjeшenjem o nostrifikaciji, • profesor/bachelor islamske vjeronauke i religijskog odgoja, s prethodno zavrшenom medresom, • profesor/bachelor pedagogije i/ili psihologije, s prethodno zavrшenom medresom, • profesor religijske pedagogije, s prethodno zavrшenom medresom, • profesor/bachelor socijalne pedagogije i duhovne skrbi, s prethodno zavrшenom medresom, • diplomirani socijalni pedagog, s prethodno zavrшenom medresom, • profesor/bachelor drugih predmeta zastupljenih u Nastavnom planu i programu medrese, s prethodno zavrшenom medresom (iznimno). <p>Prednost imaju kandidati sa zavrшenom medresom.</p>
--	--

SADRŽAJ ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA U UČENIČKOM DOMU

PODRUČJA ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA

1. SOCIJALNA INTEGRACIJA I PODSTICANJE RAZVOJA LIČNOSTI

Ciljevi	<p>Ciljevi ovog područja odgojno-obrazovnog rada su:</p> <ul style="list-style-type: none">• pružanje pomoći učenicima tokom adaptacije/separacije,• podsticanje učenika na samostalnost i odgovornost,• razvijanje kvalitetnih međuljudskih odnosa (saradnja, povezanost, tolerancija, razumijevanje, ravnopravnost...),• razvijanje svijesti o dužnostima, obavezama i pravima pojedinca,• jačanje socio-emocionalnog učenja i socio-emocionalnih vještina,• razvijanje samopouzdanja i pozitivne slike o sebi,• ukazivanje na primjereni korištenje društvenih mreža,• razvijanje osjećaja za potrebe drugih,• razvijanje sposobnosti uočavanja posljedica svojih stavova i postupaka, kao i stavova i postupaka drugih,• osposobljavanje učenika za planiranje, postavljanje ciljeva i donošenje odluka,• razvijanje organizacijskih sposobnosti kod učenika,• navikavanje učenika na odgovorno i savjesno izvršavanje preuzetih obaveza,• briga o psihološkom zdravlju učenika,• preveniranje rizičnih ponašanja i nasilja kod učenika,• podsticanje samovrednovanja i samoprocjene.
---------	---

Aktivnosti

Neke od aktivnosti su:

- upoznati učenike s kućnim redom: pravila i njihov smisao, nepoštivanje pravila;
- podsjećati i podsticati učenika na poštivanje kućnog reda;
- demonstrirati neka od utvrđenih pravila i običaja u domu;
- obavljati individualne razgovore s učenicima radi lakšeg navikavanja i osamostaljivanja;
- obavljati razgovore s roditeljima (po mogućnosti posjetiti porodicu);
- promovirati kulturu življenja;
- podučavati o kulturi ponašanja u domu, restoranu, džamiji;
- afirmirati odgovornost svojim primjerom i drugim vidovima podučavanja;
- obavljati namaze u džematu zajedno s učenicima i podsticati ih na namaz u džematu;
- pružati pomoć učenicima prilikom navikavanja na zajedničko učenje;
- ukazivati učenicima na prednosti domskog života;
- raditi s učenicima na prihvatanju drugog i drugačijeg;
- navikavati učenike da prihvataju svoje i razumiju tuđe greške;
- pratiti, nadgledati i podsticati ih na kvalitetniji zajednički život;
- realizirati radionice o upotrebi društvenih mreža;
- realizirati program podsticanja islamskih normi ponašanja u međusobnoj komunikaciji;
- realizirati program sprečavanja maloljetničke delikvencije i vršnjačkog nasilja (AVP – alternativa nasilju);
- pripremati učenike za različite uloge: sobni pazitelji, dežurni učenici...;
- podsticati učenike da savjesno izvršavaju preuzete obaveze;
- bodriti učenike da ostvaruju svoje planove i postižu ciljeve;
- afirmirati dobre i sprečavati negativne pojave u učeničkoj zajednici;
- realizirati predavanja, prezentacije, zidne novine;
- upućivati učenike na međusobno podsticanje na lijepo ponašanje;
- upućivati učenike da pružaju pomoć onima kojima je pomoć potrebna;
- pripremanje i podjela hrane siromašnim i bolesnim osobama.

Teme za obradu I razred	<ol style="list-style-type: none"> 1. Učenički dom – sigurno utočište: kućni red, prilike, prijateljstva; 2. Osobine muslimana: urednost, odgovornost i tačnost; 3. Formiranje pozitivnih navika; 4. Empatija i prijateljsko ophođenje; 5. Osobnost i potencijal učenika; 6. Prepoznavanje i izražavanje emocija; 7. Društvene mreže; 8. Šta su to rizična ponašanja; 9. Komunikacija sa djecom koja imaju poremećaje u ponašanju; 10. Kvalitetni porodični odnosi – radionica zajedno s roditeljima.
Ishodi odgojno- obrazovnog rada	<p>Učenik će:</p> <ul style="list-style-type: none"> • primjenjivati pravila kućnog reda, pokazujući da ih poznaje, kao i način života u domu, • pokazivati urednost i odgovornost, primjenjujući raspored dnevnih aktivnosti u potpunosti, • prilagođavati svoje navike životu u zajednici, • prepoznati i imenovati pozitivne osobine kod sebe i kod drugih, • prepoznati dobre međuljudske odnose, slijedeći sunnet Muhammeda, a. s., i raditi na njihovom jačanju i širenju, • pridržavati se pravila islamskog bontona, • naučiti kako pravilno koristiti društvene mreže.
Teme za obradu II razred	<ol style="list-style-type: none"> 1. Osobine muslimana: ustrajnost, odlučnost, tolerancija; 2. Aktivno slušanje; 3. Stereotipi i predrasude; 4. Allah voli dobročinitelje; 5. Formiranje stavova; 6. Dugoročno i kratkoročno planiranje; 7. Shvatanje o vlastitom JA – radionica; 8. Moje pozitivne i negativne osobine – radionica; 9. Samopoštovanje i samopouzdanje – radionica; 10. Svi naši identiteti.

Ishodi odgojno-obrazovnog rada	<p>Učenik će:</p> <ul style="list-style-type: none"> • postavljati realne ciljeve i praviti plan njihova ostvarenja, • kvalitetno planirati vrijeme koje ima na raspolaganju, • mirno rješavati konfliktne situacije, • primjereno verbalno i neverbalno komunicirati, • na primjerena način pokazivati svoje emocije, • iskazivati spremnost da pomogne drugima, • ispunjavati povjerene emanete, • imati izgrađeno samopouzdanje, • prepoznati svoje negativne i pozitivne osobine.
Teme za obradu III razred	<ol style="list-style-type: none"> 1. Osobine muslimana: iskrenost, pouzdanost i strpljivost; 2. Asertivna komunikacija i rješavanje konflikata; 3. Porodica i porodični odnosi; 4. Pozitivna slika o sebi – radionica; 5. Blagost, a ne nasilje; 6. Sloboda i nezavisnost – posljedice; 7. Odnos prema autoritetu; 8. Organizacijske sposobnosti i kompetencije; 9. Konvencije o ljudskim pravima; 10. Karakteristike adolescencije – radionica.
Ishodi odgojno-obrazovnog rada	<p>Učenik će:</p> <ul style="list-style-type: none"> • izražavati naklonost, empatiju i razumijevanje u odnosu na druge: mišljenje, potrebe, problemi, različitosti, saradnja, podrška, • primjenjivati tehnike asertivnog komuniciranja, • usvajati pravila ponašanja prema autoritetima, • izvršavati obaveze i graditi odnose, tako da drugi poštuju njegova prava, • prihvdati i primjenjivati islamski sistem vrijednosti u odnosu s drugima, • planirati i organizirati vrijeme koje ima na raspolaganju.

Teme za obradu IV razred	<ol style="list-style-type: none"> 1. Osobine muslimana: umjerenost, praštanje i snaga; 2. Socijalne i emocionalne kompetencije; 3. Liderstvo po uzoru na Poslanika, a. s.; 4. Vjerski identitet Bošnjaka (hanefijski fikh, maturidijski akaid); 5. Građani svijeta s vlastitim identitetom; 6. Međureligijski dijalog; 7. Rad na sebi i lični razvoj – radionica; 8. Emocionalni razvoj u adolescenciji – radionica.
Ishodi odgojno- obrazovnog rada	<p>Učenik će:</p> <ul style="list-style-type: none"> • izgrađivati identitet i biti svjestan svojih prepoznatljivosti, • prepoznati nedostatke i raditi na njihovom otklanjanju, kako bi njegovo samopouzdanje bilo utemeljeno, • prepoznati svoje afinitete i raditi na poboljšanju vještina, • biti sposoban izlagati određenu temu pred grupom slušalaca, • prepoznati simptome stresa i pronalaziti načine borbe protiv njega, • izgrađivati realnu sliku o sebi u skladu s islamskim principima, • poštovati drugog i drugačijeg.

2. UČENJE I PODSTICANJE OBRAZOVNOG RAZVOJA UČENIKA

Ciljevi	<p>Ciljevi ovog područja odgojno-obrazovnog rada su:</p> <ul style="list-style-type: none">• utvrditi mogućnosti i potrebe u području učenja,• pomoći učenicima da samostalno i uspješno uče, postižu rezultate i izgrade odgovoran odnos prema školskim obavezama i vlastitom razvoju,• unaprijediti vještine učenja,• stvarati prijatno okruženje za učenje, pomoći im da se naviknu na domske uvjete učenja i koristiti resurse u domu,• razvijati vještine samoreguliranog učenja,• isticati i objašnjavati vrijednost učenja,• podsticati interesiranje za učenje,• podsticati i razvijati kritičko mišljenje kod učenika,• ospasobiti učenike za pravilnu upotrebu i procjenu različitih izvora informiranja,• pomoći učeniku da izgradi pozitivnu sliku o sebi,• podsticati učenike da planiraju nastavak obrazovanja.
----------------	---

Aktivnosti	<p>Aktivnosti ovog područja rada su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • učiti učenike da upravljaju svojim učenjem, prave planove za ostvarivanje školskog uspjeha i prilagođavaju plan novim okolnostima – radionica, • individualnim radom utvrditi pojedinačne mogućnosti, • pružati pomoć učenicima da se osposobe za samostalno učenje i da nauče različite tehnike efikasnog učenja – radionica i individualni rad, • poboljšati uvjete za učenje učenika u domu, • pratiti učenički rad i napredak u učenju – individualno, • podsticati učenike na postizanje dobrih rezultata, • vježbe ustrajnosti i dosljednosti – rad u grupi, • pomoći učenicima da naprave realan plan učenja, • podsticati učenike na međusobno pomaganje u učenju, • nagrađivati napredak u učenju, • organizirati dijaloške sastanke i debate, • navikavati učenike da prave bilješke, • organizirati predavanja, • upućivati učenike da se koriste motivacijskim sadržajima, • proučavati prošlost muslimana i njihov doprinos svjetskoj civilizaciji, • prezentirati videomaterijal „1001 izum“, • upriličiti druženje uz razgovor na određene teme, radioemisiju, dramski performans, • formirati klub ljubitelja i čitalaca knjige, čitalački kutak i književnu večer, • formirati klub informatičara, • davati smjernice za ispravan odabir knjiga i pravilan način informiranja, • podsticati učenike na sagledavanje situacije s različitih aspekata, • posjećivati sajmove knjiga, okrugle stolove i promocije, • ukazati na utjecaj pravilnog informiranja na kvalitet ljudskih odnosa, • realizacija projekta <i>Medresa odgaja i obrazuje lidere</i>, • društvene mreže – prezentacija, • izrada skale samovrednovanja i samoprocjene, • upoznavanje sa znamenitim ličnostima, • upoznavanje sa značajem medresa, • organizirati posjete različitim fakultetima ili prezentacije fakulteta, • napraviti listu potencijalnih zanimanja za učenike medrese, • pružati pomoć prilikom priprema za upis na fakultet/grupni rad s maturantima.
-------------------	--

Teme za obradu I razred	<ol style="list-style-type: none"> 1. Učenje u učeničkom domu, 2. Stilovi učenja kod učenika medrese, 3. Organizacija učenja, 4. Uspješno planiranje – radionica, 5. Tehnike učenja – radionica, 6. Učenje na korepeticiji – prednosti i nedostaci, 7. Motivacija za učenje – radionica, 8. Uvjeti za uspješno učenje, 9. Vrijeme je emanet, 10. Samovrednovanje i samoprocjena – radionica.
Ishodi odgojno-obrazovnog rada	<p>Učenik može:</p> <ul style="list-style-type: none"> • prepoznavati uvjete i okolnosti pod kojima najefikasnije uči, • uspješno se prilagođavati postojećim uvjetima učenja u domu, • koristiti se metodama aktivnog učenja, • kombinirati različite metode učenja, • identificirati lične snage i slabosti na području učenja, • identificirati lične stavove o procesu učenja i usvajanja znanja, • pokazivati zainteresiranost za učenje i postizanje školskog uspjeha, • voditi bilješke tokom učenja i pratiti napredovanje, • praviti plan korištenja slobodnog vremena, • biti svjestan blagodati vremena i koristiti ga u skladu s tim.
Teme za obradu II razred	<ol style="list-style-type: none"> 1. Samoregulacija učenja – radionica, 2. Ekstrinzična i intrinzična motivacija, 3. Islam i nauka, 4. Doprinos muslimana nauci, 5. Istaknuti islamski mislioci u svijetu i kod nas, 6. Zlatno doba islama, 7. Važnost znanja i obrazovanja u savremenom svijetu, 8. Realna očekivanja – jedan od uvjeta za uspjeh, 9. Anksioznost kod adolescenata, 10. Doba informacije i društvenih mreža.

Ishodi odgojno-obrazovnog rada	<p>Učenik će:</p> <ul style="list-style-type: none"> • redovno i na vrijeme izvršavati svoje obaveze, • postavljati svoje kratkoročne i dugoročne ciljeve u području učenja, • identificirati prepreke i mogućnosti napretka, • kreirati plan poboljšanja uspjeha, • redovno pohađati dopunska ili dodatna nastava radi postizanja boljeg uspjeha, • prihvataći i primjenjivati islamske principe u pogledu vjerodostojnog informiranja, • sagledavati problem s različitih aspekata, • znati vrijednost prave informacije, • gajiti ljubav prema knjizi, • znati prepoznati istinitu informaciju, • biti sposoban za samostalan odabir relevantne literature, • imati izgrađen jasan stav o važnosti medija u promoviranju vjerskih vrijednosti.
Teme za obradu III razred	<ol style="list-style-type: none"> 1. Obrazovanje kao uvjet opstanka Bošnjaka, 2. Kako islam odgaja razum, 3. Mogućnosti moderne tehnologije / korištenje u učenju, 4. Ljubav prema knjizi, 5. Gazi Husrev-begova medresa (najstarija odgojno-obrazovna ustanova na Balkanu) i ostale medrese, 6. Medresa odgaja i obrazuje lidere, 7. Istaknuti maturanti medresa, 8. Ponosni učenik medrese, 9. Poslanikove, a.s., komunikacijske vještine, 10. Adekvatno korištenje savremene tehnologije – radionica.

Ishodi odgojno-obrazovnog rada	<p>Učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ima izgrađenu svijest o potrebi učenja u skladu s prvom objavom „Ikre“, • uči s razumijevanjem, kako bi bio u stanju primijeniti naučeno, • zna da je učenje važno za njegovu budućnost i to objašnjava i drugima, • svjestan je važnosti učenja za napredak društva u cjelini, • samostalno i kritički promišlja i iznosi ideje, • samostalno i odgovorno oblikuje svoje mišljenje, • zasniva svoje mišljenje na argumentima, • spremjan je da se preispituje i korigira svoj stav u skladu s novim valjanim argumentima, • ima izgrađenu svijest o identitetu, • ponosan je što pohađa medresu, • iskazuje pozitivna očekivanja i vjeruje u lični uspjeh u učenju, • procjenjuje rezultate, uloženi trud i efikasnost u učenju, • procjenjuje nivo samoodgovornosti za postizanje rezultata, • održava motivaciju za učenje crpeći je iz vjerskih ubjedjenja, • preispituje redovnost izvršavanja obaveza, • preispituje racionalnost korištenja vremena, • vrednuje ukupni lični školski uspjeh i postavlja nove ciljeve.
Teme za obradu IV razred	<ol style="list-style-type: none"> 1. Objektivnost: lice i naličje informacija – primjer Musaa, a.s., i Hidra, 2. Islam i mediji, 3. Planiranje profesionalnog i životnog puta nakon medrese, 4. Moj uzor u profesionalnom smislu, 5. Radni stilovi i radni moral, 6. Halal-zarada kao preduvjet sretnog života, 7. Ljubav prema životnom pozivu, 8. Kako odabratи pravu profesiju za sebe: upitnik profesionalnih sklonosti – radionica.

**Ishodi odgojno-
obrazovnog rada**

Učenik:

- identificira vlastite afinitete i prema tome se priprema za nastavak školovanja,
- povezuje svoje sposobnosti i interes s odabirom budućeg zanimanja,
- informira se o mogućnostima studiranja i zapošljavanja,
- odlučuje se za ono što mu najbolje odgovara,
- priprema se za polaganje mature,
- priprema se za polaganje prijemnog ispita na fakultetu,
- priprema se za život izvan medrese,
- prepoznaće mogućnosti nastavka formalnog i informalnog obrazovanja,
- implementira u životu prvu Božiju naredbu – Ikre,
- svjestan je potrebe kontinuiranog cjeloživotnog obrazovanja,
- osposobljen je da donosi odluke o nastavku obrazovanja.

3. ZDRAVSTVENO-HIGIJENSKI I FIZIČKI RAZVOJ

Ciljevi	<p>Ciljevi ovog područja rada su:</p> <ul style="list-style-type: none">• promovirati ličnu higijenu kao jedan od osnovnih preduvjeta zdravlja,• podsticati na opću higijenu,• promovirati zdravu i raznovrsnu ishranu i umjerenost kao preduvjet zdravlja,• podsticati učenike da brinu o zdravlju i tjelesnoj težini,• podsticati fizičku aktivnost u obliku sporta i rekreacije,• poučiti učenike islamskim stavovima u pogledu higijene i fizičkog zdravlja pojedinca,• izgraditi pozitivan stav prema ekologiji,• pružati pomoć bolesnim učenicima.
----------------	---

Aktivnosti	<p>Aktivnosti ovog područja rada su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • upoznavanje učenika s kućnim redom medrese, posebno s pravilima vezanim za higijenu u domu, • rad na zdravstvenoj i higijenskoj edukaciji učenika, • upoznavanje sa zdravstvenim potrebama i higijenskim navikama kod učenika, • razvijanje i njegovanje pravilnih zdravstvenih i higijenskih navika, • upoznavanje s islamskim stavovima u pogledu čistoće, • upoznavanje i analiza psihofizičkog zdravlja učenika / razgovor s roditeljima učenika, • briga o zdravlju – preventivno djelovanje, • briga o bolesnim učenicima i njihovo zbrinjavanje, • podsticanje na redovne kontrole kod stomatologa, a kasnije i kod ljekara opće prakse, • briga o reproduktivnom zdravlju, • pružanje pomoći učenicima koji borave s učenicima koji imaju zdravstvene probleme, izgradnja tolerancije, razumijevanja..., • upoznavanje s islamskim stavovima u pogledu ishrane, • edukacija o zdravim prehrabbenim navikama, • uočavanje zdravstvenih, tjelesnih i drugih poremećaja kod učenika, • poučavanje učenika ispravnom odnosu prema hrani, • pružanje pomoći u izgradnji samokontrole i umjerenosti, • podsticati na zahvalnost zbog nimeta koje nam je Bog Uzvišeni dao, • ukazivati učenicima na važnost halal-hrane, • naučiti učenike ponašanju prije, prilikom i nakon jela, • upoznavanje učenika s kućnim redom medrese, posebno s pravilima vezanim za higijenu i fizičku aktivnost u domu, • rad na edukaciji učenika o ulozi fizičke aktivnosti za zdravlje • planiranje zajedničkih fizičkih aktivnosti, • pružanje pomoći u planiranju individualnih fizičkih aktivnosti, • ukazivanje na stav islama prema sportu i fizičkoj aktivnosti, • izgrađivati kod učenika pozitivan odnos prema prirodi kao Božijem emanetu, • provoditi akcije čišćenja i očuvanja životne sredine, • provoditi akcije prikupljanja i recikliranja otpada, • podsticati na stalni doprinos poboljšanju života na zemljii.
-------------------	--

Teme za obradu I razred	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lična higijena u islamu, 2. Čistoća je dio vjere, 3. Formiranje higijenskih navika, 4. Higijena kao preventiva, 5. Higijena ruku – najvažnija mjera prevencije, 6. Higijena životnog prostora, 7. Šta podrazumijeva raznovrsna ishrana, 8. Halal-hrana, 9. Značaj Bismille prije jela i dove nakon jela, 10. Moj doprinos boljem okruženju – radionica.
Ishodi odgojno-obrazovnog rada	<p>Učenik će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> • biti educiran u pogledu zdravstvene i higijenske zaštite, • biti upoznat s pravilima kućnog reda u medresi, • provoditi ličnu higijenu, • održavati higijenu prostora (sobe i ostalih zajedničkih prostorija) i uopće higijenu životne sredine, • uskladiti provođenje higijene prostora sa zahtjevima koja nalažu pravila i učestvuje u procjenjivanju higijene soba, • brinuti o ličnom psihofizičkom zdravlju, • biti informiran o zdravim prehrabbenim navikama, • integrirati zdrave prehrabene navike u život, • biti zahvalan na blagodati hrane, • znati pravila ponašanja prije, tokom jela i nakon jela, • imati izgrađen pozitivan odnos prema prirodi.
Teme za obradu II razred	<ol style="list-style-type: none"> 1. Prevencija – važan korak do zdravlja, 2. „Jedite i pijte, ali ne pretjerujte“, 3. Postom do zdravlja, 4. Redovna prehrana, 5. Pretilost kod djece srednjoškolskog uzrasta, 6. Priroda kao Božiji emanet, 7. Narušavanje reda i harmonije u prirodi, posljedice, 8. Proteini u ishrani, 9. Hrana bogata vitaminima i mineralima, 10. Fizički aspekt namaza.

Ishodi odgojno-obrazovnog rada	<p>Učenik će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> • biti educiran u pogledu zdravstvene i higijenske zaštite, • imati izgrađen pravilan odnos prema tjelesnom zdravlju kao Božijem emanetu, važnom za ispunjavanje ovozemaljske misije, • preventivno djelovati, svjestan odgovornosti prema svome tijelu, • primjenjivati kur'anski princip umjerenosti u jelu kao osnovnom preduvjetu zdravlja, • izrađivati edukativne prezentacije s temom zdrave prehrane, • imati izgrađen pozitivan i realističan odnos prema hrani, • biti zahvalan na blagodati hrane, • znati pravila ponašanja prije, tokom jela i nakon jela, • biti informiran o važnosti ekološkog odnosa prema prirodi kao Božijem emanetu, • biti svjestan odgovornosti pred Bogom zbog narušavanje harmonije u prirodi.
Teme za obradu III razred	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kako islam odgaja tijelo, 2. Sportom do zdravlja, 3. Dozvoljeni sportovi, 4. Preporučeni sportovi, 5. Hadis o sportu i fizičkoj aktivnosti, 6. Šta učiniti da pomognemo planeti Zemlji – radionica, 7. Sportom protiv stresa, 8. Slobodna volja i odgovornost – radionica, 9. Reproduktivno zdravlje, 10. Sportska disciplina/utjecaj na čovjekov život.
Ishodi odgojno-obrazovnog rada	<p>Učenik će:</p> <ul style="list-style-type: none"> • provoditi sportske aktivnosti u slobodno vrijeme, • uključivati se u timske sportske aktivnosti u skladu s afinitetima, • prakticirati stalno kretanje i fizičku aktivnost, • naučiti da se u učenjima islama podstiče fizička aktivnost, • učestvovati i pokretati akcije čišćenja okoline, • prepoznati opasnost rizičnih ponašanja, • pružati pomoć drugima koji se nalaze u grupi rizičnih ponašanja, • biti svjestan važnosti psihičkog zdravlja u životu svakog pojedinca.

Teme za obradu IV razred	<ol style="list-style-type: none"> 1. U zdravom tijelu zdrav duh, 2. Snažan vjernik bolji je i Allahu draži od slabog, 3. Islam i odnos prema životnoj sredini, 4. Čovjek kao halifa na Zemlji, 5. Povezanost fizičkog i mentalnog zdravlja, 6. Mentalno i emocionalno zdravlje, 7. Čuvanje zdravlja – vjerska dužnost, 8. Kur'anski recept zdrave ishrane.
Ishodi odgojno-obrazovnog rada	<p>Učenik će:</p> <ul style="list-style-type: none"> • učestvovati u radionicama i predavanjima o zdravim prehrambenim navikama, • integrirati zdrave prehrambene navike u život, • pratiti tjelesnu težinu, • izrađivati edukativne prezentacije s temom zdrave prehrane, • prepoznavati opasnost poremećaja u ishrani, • imati izgrađen jasan stav o važnosti fizičkog zdravlja čovjeka, • biti svjestan odgovornosti pred Bogom zbog narušavanje harmonije u prirodi, • izrasti u zdravu, stabilnu, jaku ličnost, • imati izgrađeno uvjerenje o potrebi davanja doprinosa zajednici, • biti svjestan važnosti psihičkog zdravlja u životu svakog pojedinca.

4. SLOBODNO VRIJEME – RAZVOJ KREATIVNOSTI

Ciljevi	<p>Ciljevi ovog područja rada su:</p> <ul style="list-style-type: none">• ispitati interes i sklonosti učenika,• podsticati razvoj kreativnog izražavanja,• podsticati doprinos u oblikovanju i obogaćivanju života u domu,• ponuditi podsticajne kulturne sadržaje u medresi i izvan medrese,• prepoznavati izražene sposobnosti i razvijati vještine,• posmatrati ponašanje i rad učenika i na taj način otkrivati njihove talente,• njegovati i podsticati kreativno izražavanje,• podsticati učenike na kreativni rad,• pomoći učenicima da otkriju svoje afinitete,• omogućiti uvjete za kreativno izražavanje,• razvijati komunikacijske vještine,• prezentirati ostvarenja.
Aktivnosti	<p>Aktivnosti ovog područja rada su:</p> <ul style="list-style-type: none">• anketirati učenike i utvrditi njihove sklonosti,• omogućiti kreativno izražavanje radom u kaligrafskoj sekciji, art-galeriji, dekupaž-radionicama i sl.,• organizirati modnu reviju,• dati priliku učenicima da učestvuju u uređenju enterijera doma,• organizirati kurs fotografije,• izrađivati videomaterijale o prednostima života u medresi,• realizirati projekat „Islamsko odijevanje“,• realizirati radionice kulinarstva, krojenja, ukrašavanja i sl.,• napraviti izložbu radova,• učestvovati u organizaciji različitih manifestacija,• organizirati takmičenje u izradi fotografija i videomaterijala,• učestvovati u radio i TV-emisijama,• organizirati takmičenje u govorništvu,• realizirati radionice.

Teme za obradu I razred	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kultura življenja, 2. Kako se u islamu njeguje osjećaj za lijepo, 3. Estetski elementi u kulturi odijevanja, 4. Odijevanje u skladu s učenjima islama, 5. Estetski elementi u kulturi stanovanja, 6. Bosanska kuća – karakteristike, 7. Estetski elementi u kulturi objedovanja, 8. Bonton ophođenja, 9. Moj hobi, 10. Kako korisno upotpuniti slobodno vrijeme.
Ishodi odgojno-obrazovnog rada	<p>Učenik će:</p> <ul style="list-style-type: none"> • identificirati svoje afinitete i sklonosti, • definirati vlastite želje i interes, • pokazivati interes za pojedine aktivnosti, • pokazivati volju za kreativnošću, • istraživati različite programe kako bi unaprijedio svoje kreativne mogućnosti, • biti svjestan značaja kreativnog izražavanja.
Teme za obradu II razred	<ol style="list-style-type: none"> 1. Životni stilovi mladih, 2. Stilovi odijevanja – modna revija, 3. Nadarena djeca – kako ih prepoznati i šta im ponuditi, 4. Značaj razvoja životnih vještina kod učenika, 5. Kako razviti kreativnost, 6. Može li se kreativnost naučiti, 7. Zašto je važno kreativno izražavanje, 8. Rad i slobodno vrijeme, 9. Pohvala kao motivator, 10. Hortikultura.
Ishodi odgojno-obrazovnog rada	<p>Učenik će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kreativnim radom unaprijediti svoj budžet, • aktivirati svoje snage i potencijale uključivanjem u aktivnosti u raznim projektima, • doprinositi svojom kreativnošću ljepšem životu u domu, • potvrđivati sebe kao kreativca, • aktivno se uključiti u život i rad u domu, • predlagati nove ideje, • podsticati druge da se uključe u različite aktivnosti.

Teme za obradu III razred	<ol style="list-style-type: none"> 1. Forma i suština – isključuje li jedno drugo, 2. Razvoj učeničkih kapaciteta, 3. Slobodno vrijeme mladih – prostor kreativnog djelovanja, 4. Moj napredak u kreativnom izražavanju, 5. Kreativni izražaj kao način borbe protiv stresa, 6. Timski rad, 7. Hobi kao način da se pojača budžet, 8. Govorništvo – pravila, 9. Osobine dobrog govornika, 10. Pedagogija slobodnog vremena.
Ishodi odgojno-obrazovnog rada	<p>Učenik će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> • uključiti se u različite vannastavne aktivnosti u skladu sa svojim afinitetima, • informirati se o aktuelnim događajima u lokalnoj sredini, • imati razvijen osjećaj za estetiku, • uključivati se u organizirane posjete kulturnim institucijama, • učestvovati u različitim manifestacijama, • posjećivati koncerte, izložbe, okrugle stolove, promocije i ostala kulturna dešavanja.
Teme za obradu IV razred	<ol style="list-style-type: none"> 1. Promoviranje medrese, 2. Promoviranje islamskih vrijednosti, 3. Načini prezentacije, 4. Javni nastup, 5. Korištenje medijskog prostora, 6. Snažnom voljom ka uspjehu, 7. Islamska arhitektura, 8. Nasuh Matrakčija, univerzalni genije.
Ishodi odgojno-obrazovnog rada	<p>Učenik će:</p> <ul style="list-style-type: none"> • uključiti se u različite vannastavne aktivnosti u skladu sa svojim afinitetima, • biti informiran o aktuelnim događajima u lokalnoj sredini, • uključiti se u organizirane posjete kulturnim institucijama, • učestvovati u različitim manifestacijama, • posjećivati koncerte, izložbe, okrugle stolove, promocije i ostala kulturna dešavanja.

Sekcije/ Vannastavne aktivnosti u domu	<ul style="list-style-type: none"> • Halka Kur'ana, halka hadisa, halka tefsira, • Hatabet i debatni klub, • Klub čitalaca knjige, dramska i recitatorska sekcija, • Sportske sekcije, • Sekcije iz oblasti umjetnosti: kaligrafska, dekupaž, rad na staklu i svili, fotografска, video/fotografija – radionica, videoradionica, dekupaž – radionica, kaligrafija – radionica, • Radiosekcija, zidne novine, • Kulinarska sekcija – radionica, • Krojačka sekcija – radionica.
---	--

5. DUHOVNI RAZVOJ

Ciljevi	<p>Ciljevi ovog područja rada su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pomoći učeniku u njegovom duhovnom rastu i razvoju, • njegovati kod učenika ljubav prema islamu, Kur'anu i namazu, • pobuditi kod učenika ljubav i povezanost s Allahovim poslanicima, • pomoći učeniku da mu uzor u njegovom životu bude posljednji Allahov Poslanik, a. s.
Aktivnosti	<p>Aktivnosti ovog područja rada su:</p> <ul style="list-style-type: none"> • podsticati na redovno učenje Kur'ana, • učiti Kur'an na početku svake korepeticije, • organizirati zajednički zikr, • podsticati i organizirati dobrovoljni post, • podsticati i organizirati nafila-namaze, • organizirati redovna predavanja jednom sedmično, • podsjećati učenike na stalnu primjenu islamskih propisa u praksi, • izrađivati prezentacije, zidne novine, letke, videomaterijale i sl. • obilježavati mubarek-dane i mubarek-noći, • organizirati mevludska program, • realizirati predavanja, okrugle stolove i takmičenja.
Teme za obradu I razred	<ol style="list-style-type: none"> 1. „Poslan sam da usavršim moral kod ljudi“ (hadis), 2. Ustrajnost Nuha, a.s., 3. Strpljivost Ejjuba, a.s., 4. Odlučnost Ibrahima, a.s., 5. Mudrost Jusufa, a.s., 6. Roditeljstvo u primjeru Jakuba, a.s., 7. Tevba Junusova, a.s., 8. Musa, a.s., i Hidr – pouke, 9. Isaova, a.s., skromnost, 10. Osobine poslanika u ličnosti Muhammeda, a.s.
Ishodi odgojno- obrazovnog rada	<p>Učenik će:</p> <ul style="list-style-type: none"> • znati propise o prakticiranju islama u svakodnevnom životu, islamskom odijevanju, islamskom bontonu i sl., • imati izgrađenu svijest o potrebi prakticiranja islamskih propisa u svakodnevnom životu, • primjenjivati naučeno znanje u svakodnevnom životu, • izgraditi odnos i vezu s prethodnim Allahovim poslanicima, • voljeti sve Allahove poslanike i nastoji pouke iz njihovih života primijeniti kod sebe.

Teme za obradu II razred	<ol style="list-style-type: none"> 1. Univerzalnost islama, 2. Implikacije tevhida na ljudski život, 3. Težnja ka Allahovom zadovoljstvu – najbolji motiv, 4. Samoodgoj i samokontrola – radionica, 5. Ustrajnost u dobru, 6. Dosljednost i odgovornost, 7. Važnost džemata, 8. Čovjek je veličanstveno Allahovo djelo, 9. Mjesto djeteta u islamskoj porodici, 10. Upućivanje na dobro, a odvraćanje od zla.
Ishodi odgojno-obrazovnog rada	<p>Učenik ima:</p> <ul style="list-style-type: none"> • izgrađenu svijest o potrebi izgradnje cjelovitog islamskog pogleda na svijet, • izgrađenu svijest o potrebi razvijanja islamskog stila života koji se zasniva na Kur'anu, sunnetu i praksi dobrih i uzoritih vjernika, • izgrađenu svijest o važnosti džemata u svakom pogledu i ulaganju truda za doprinos džematu, • izgrađenu sposobnost samoodgoja i samokontrole.
Teme za obradu III razred	<ol style="list-style-type: none"> 1. Naš je srednji put, 2. Odanost Allahu, Njegovom Poslaniku, a.s., i vjernicima, 3. Razgovor sa samim sobom, 4. Zahvalnost na blagodatima vode, zraka, sunca, 5. Ljubav prema roditeljima, 6. Moj životni uzor, 7. Traganje za istinom, 8. Poslanikove, a.s., metode u odgoju djece, 9. Pozitivan pogled na svijet/optimizam, 10. Važnost samopreispitivanja.
Ishodi odgojno-obrazovnog rada	<p>Učenik ima:</p> <ul style="list-style-type: none"> • izgrađen cjelovit islamski pogled na svijet, • izgrađen islamski stil života koji se zasniva na Kur'anu, sunnetu i praksi dobrih i uzoritih vjernika, • izgrađenu svijest o važnosti džemata u svakom pogledu i ulaganju truda za doprinos džematu, • ljubav i poštovanje prema svojim roditeljima, cijeneći trud koji su uložili u njegov odgoj, • optimističan pogled na svijet.

Teme za obradu IV razred	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kako islam odgaja dušu, 2. Čisto i pobožno srce, 3. Karakter muslimana, 4. Islamska duhovnost i misao, 5. Razumijevanje islama, 6. Kuda idu današnji muslimani, 7. Islam i međuljudski odnosi, 8. Jedan dan s Allahovim Poslanikom, a.s.
Ishodi odgojno-obrazovnog rada	<p>Učenik će:</p> <ul style="list-style-type: none"> • izgrađivati islamski pogled na svijet u svom svakodnevnom životu, • izgrađivati islamski stil života, kojeg će očitovati se u svim sferama života, a koji se zasniva na Kur'anu, sunnetu i praksi dobrih i uzoritih vjernika, • ulagati napor i trud kako bi zajednica bila čvršća i jača, • izrastati u cjeleovitu i stabilnu ličnost i dobrog vjernika.
Metode	<ul style="list-style-type: none"> • verbalna metoda: <ul style="list-style-type: none"> - monološka metoda – predavanja, tumačenja i objašnjenja, - dijaloška verbalna metoda – razgovori, diskusije, polemike, okrugli stolovi, debate, radionice, kvizovi, • vizualna metoda – demonstriranje u kombinaciji s govorom, • crtanje i ilustracija radova, • mjerjenja i testovi (sociometrijski, testovi ličnosti...), • edukativne prezentacije, videomaterijali.
Oblici rada	<ul style="list-style-type: none"> • individualni, • rad u grupama, • frontalni oblik, • rad u parovima, • praktični rad i praktična primjena naučenog, • očigledna nastava: posjete (humanitarne, edukativne...).
Obaveze i učešće učenika u odgojno-obrazovnom procesu	<p>Učenici su obavezni prisustvovati džematskom obavljanju namaza, jednoj radionici ili predavanju sedmično i sastancima odgojne grupe koji se održavaju jednom sedmično. Prema svojim afinitetima, učestvuju u organizaciji života i rada u domu, te vannastavnim aktivnostima. Po potrebi učestvuju u grupnom radu, radu u parovima, akcijama, posjetama i projektima. Posebno se usmjeravaju na samostalan rad na domaćim zadacima, vježbama i pripremama za nastavu, korištenju udžbenika, rječnika i druge literature, saradničko i mentorsko učenje.</p>
Preporučeni udžbenici i	<p>Literatura za odgajatelje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kur'an s prijevodom, 2. Buharija i Muslim, <i>Zbirke hadisa</i>,

literatura za korištenje u radu	<ol style="list-style-type: none"> 3. Dževad Hodžić, <i>Ahlak I</i>, El-Kalem, Sarajevo, 2003., 4. Dževad Hodžić, <i>Ahlak II</i>, El-Kalem, Sarajevo, 2003., 5. Ebu Hamid Muhamed el-Gazali, <i>Ihjau ulumud-din</i>, Bookline, Sarajevo, 2009., 6. Muhamed Gazali, <i>Karakter muslimana</i>, Bookline, Sarajevo, 2012. 7. Merzija Kasumović, Edina Tokić, <i>Priručnik za rad odgajatelja u medresama</i>, El-Kalem, Sarajevo, 2015. 8. Amel Alić, <i>Struktura i dinamika obiteljske kulture</i>, Dobra knjiga, Sarajevo, 2012. 9. Vladimir Rosić, <i>Domski odgoj</i>, Graftrade, Rijeka, 2001. 10. Vladimir Rosić, <i>Odgojno-obrazovni rad u učeničkom domu</i>, PF Rijeka, Rijeka, 1996. 11. Marija Bratanić, <i>Mikropedagogija / interakcijsko-komunikacijski aspekt odgoja</i>, Školska knjiga, Zagreb, 1990. 12. Sead Seljubac, <i>Domski odgoj u medresama</i>, Behram-begova medresa, Tuzla, 2016. 13. Edita Stilin, <i>Stilovi rada i kompetencije odgajatelja u učeničkim domovima</i>, Adamić, Rijeka, 2005. 14. Mujo Slatina, <i>Od individue do ličnosti – uvođenje u teoriju konfluentnog obrazovanja</i>, Publisher, Dom štampe, Sarajevo, 2005. 15. Gordon Olport, <i>Sklop i razvoj ličnosti</i>, Kultura, Beograd, 1969. 16. Daniel Goleman, <i>Emocionalna inteligencija</i>, Mozaik Knjiga, Zagreb 1997. 17. Amel Alić, Haris Cerić, Sedin Habibović, <i>Obilježja kulture mladih</i>, CNS, Sarajevo, 2018. 18. Ali Abd Al-Halim Mahmud, <i>Osnovi islamske pedagogije</i>, IPF Zenica i El-Kelimeh, Novi Pazar, 2008. 19. Martin Hofman, <i>Empatija i moralni razvoj</i>, Dereta, Beograd, 2003.
Literatura za učenike	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kur'an s prijevodom 2. Buharija i Muslim, <i>Zbirke hadisa, (odabrani dijelovi)</i>, 3. Dževad Hodžić, <i>Ahlak I</i>, El-Kalem, Sarajevo, 2003. 4. Dževad Hodžić, <i>Ahlak II</i>, El-Kalem, Sarajevo, 2003. 5. Ebu Hamid Muhamed el-Gazali, <i>Ihjau ulumud-din</i>, Bookline, Sarajevo, 2009. (odabrani dijelovi), 6. Muhamed Gazali, <i>Karakter muslimana</i>, Bookline, Sarajevo, 2012. 7. Mustafa Spahić, <i>Islam i međuljudski odnosi</i>, El-Hidaje, Zenica, 1995. 8. Seid Hava, <i>Naš duhovni odgoj</i>, Behram-begova medresa, Tuzla, 2003. 9. Munir Gavrankapetanović, <i>Snagom vjere do savršenstva duše</i>, El-Kalem, Sarajevo, 2007. 10. Abdul-Vehab ibn Nasir et-Tariri, <i>Jedan dan sa Allahovim Poslanikom</i>, Bookline, Sarajevo, 2015. 11. Šefik Kurdić, <i>Islamski bonton</i>, IPF Zenica, Zenica, 2005. 12. Sejjid Husein Nasr, <i>Vodič mladom muslimanu</i>, Ljiljan, Sarajevo, 2008.

OPIS POSLOVA I RADNIH ZADATAKA ODGAJATELJA U UČENIČKOM DOMU

Program rada odgajatelja sadrži okvirne/orijentacione ciljeve i ishode odgojno-obrazovnog rada, koje je neophodno dalje metodički razraditi i operacionalizirati u izradi godišnjeg plana svakog odgajatelja pojedinačno, te mjesecnih planova, u zavisnosti od potreba odgojne grupe i individualnih potreba učenika. Osnovna pretpostavka za izradu operativnih planova je dobro poznavanje učenika, njihovih potreba, sklonosti i mogućnosti.

Sadržaj rada odgajatelji realiziraju u radu s odgojnom grupom, koja se može formirati na nivou jednog odjeljenja ili po nekom drugom osnovu, zatim u radu u sekcijama, dodatnoj i dopunskoj nastavi i na druge načine, gdje su uključeni učenici iz različitih odgojnih grupa.

Rad odgajatelja se prati putem obrasca *Realizacija odgojno-obrazovnog rada po mjesecima*.

Grupni rad u odgojnoj grupi odvija se na redovnim sastancima s odgojnom grupom jednom sedmično, na kojima se razgovara o aktuelnim temama i problemima, i na redovnim predavanjima i radionicama dva puta mjesечно.

Odgajatelji realiziraju dopunsку i dodatnu nastavu, kao vid podrške u ostvarenju učeničkih ciljeva i pomoći učenicima s poteškoćama u savladavanju školskih obaveza, a u skladu s individualnim sposobnostima odgajatelja.

Individualizirani rad odvija se ciljano i planski s: nadarenim učenicima, učenicima koji imaju poteškoće u savladavanju školskih obaveza, učenicima s psihosocijalnim poteškoćama i s ostalim učenicima. Individualni pristup je najzastupljeniji oblik rada u domu.

Rad u sekcijama odvija se u skladu s individualnim sklonostima odgajatelja i potrebama i interesiranjem učenika.

Odgajatelji se za svoj rad s učenicima pripremaju u skladu s potrebama i mogućnostima.

Kulturna i javna djelatnost podrazumijeva pripremanje i pružanje pomoći i podrške učenicima koji učestvuju u različitim školskim i vanškolskim manifestacijama.

Stručno usavršavanje odgajatelja odvija se individualnim radom na sebi, praćenjem aktualne odgojno-obrazovne problematike, praćenjem pedagoških propisa, čitanjem stručne periodične i druge literature, učestvovanjem na stručnim skupovima, odlaskom na studijska putovanja, razmjenom iskustava sa sličnim ustanovama i na druge načine. Odgajatelj kontinuirano radi na sebi, jer on najviše odgaja svojim ličnim primjerom.

Odgajatelji učestvuju u radu stručnih organa medrese: u radu nastavničkog vijeća, razrednih vijeća, stručnih aktivnih, pedagoškog vijeća i dr.

Saradnja s menadžmentom, nastavnicima i stručnim saradnicima odvija se kontinuirano radi boljeg protoka informacija i postizanja boljih odgojno-obrazovnih rezultata.

Saradnja s roditeljima odvija se na roditeljskim sastancima, na razgovorima, tematskim sastancima i radionicama (ohrabrenje i podrška, poštivanje osjećanja, rana povezanost – važnost, postavljanje

granica i sl.), individualnim tematskim razgovorima, razmjenom informacija putem elektronskog dnevnika, posjetama porodicama učenika i sl.

Saradnja s drugim sličnim institucijama ostvaruje se u cilju razmjene iskustava i unapređenja rada.

Odgajatelji u svom radu vode pedagošku dokumentaciju, koja se sastoji iz sljedećeg:

- Dnevnik odgojnog rada/Odgojna knjiga,
- Knjiga dežurstva odgajatelja,
- Knjiga korepeticije,
- Knjiga sekcijske/dopunske i dodatne nastave,
- Knjiga aktiva,
- Evidencije,
- Elektronski dnevnik.

Odgajatelji po potrebi dežuraju vikendom i praznicima.

Obavljaju i druge poslove utvrđene aktima medrese.